

ΚΛΙΜΑΞ Αγίου Ιωάννου Σιναΐτου

Νεοελληνική απόδοση: Ίερά Μονή Παρακλήτου

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ἡ πόλις ποὺ ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε τὸν θεῖον αὐτὸν ἄνδρα πρὶν ἀπὸ τὴν ἀθλητικὴ καὶ ἀσκητικὴ του ζωὴ δὲν μπορῶ νὰ ἀναφέρω μὲ ἀκρίβεια καὶ ἀσφάλεια. Τὴν πόλι ὅμως ὅπου τῶρα ζῇ καὶ ἡ ὁποία τὸν τρέφει μὲ ἀμβροσία, τὴν ἐγνώρισε πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς ὁ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος· διότι ὅπωςδήποτε εὐρίσκεται τῶρα καὶ αὐτὸς σ' ἐκείνη τὴν ἐπουράνιο Ἱερουσαλὴμ, στὴν ὁποία ὑπάρχει ἡ ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων, τῶν ὁποίων «τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει».

Ἐκεῖ χορταίνοντας τὰ ἀχόρταστα μὲ ἄϋλη αἴσθησι καὶ βλέποντας τὰ ἀθέατα κάλλη, ἀπολαμβάνει τὶς ἀντάξιες ἀμοιβὲς τῶν ἰδρώτων του. Καὶ ἀφοῦ σὰν ἄκοπο βραβεῖο τῶν κόπων τοῦ ἐκέρδισε τὴν οὐράνιο κληρονομία, χορεῦει αἰῶνια μαζὶ μ' ἐκείνους, τῶν ὁποίων πλέον «ὁ πούς ἔστη ἐν εὐθύτητι». Πῶς δὲ κέρδισε αὐτὴν τὴν μακαριότητα ὁ αἰδὶμος, αὐτὸ θὰ τὸ ἐκθέσω στὴν συνέχεια.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὅσιος Πατὴρ σὲ ἡλικία περίπου δέκα ἔξ περίπου ἐτῶν προσέφερε τὸν ἑαυτὸν του στὸν Χριστὸν ὡς «θυσίαν εὐάρεστον καὶ δεκτὴν», μὲ τὸ νὰ εἰσέλθῃ στὸν ζυγὸ τῆς μοναχικῆς πολιτείας στὸ ὄρος Σινᾶ. Ἀπὸ αὐτὴ δὲ τὴν διαμονή του στὸν ὁρατὸ τόπο, πορευόταν καὶ κατευθυνόταν πρὸς τὸν ἀόρατο Θεόν. Καὶ τὴν μὲν ξενιτεία ἀκολούθησε σὰν προστάτιδα τῶν νοερῶν νεανίδων, δηλαδὴ τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς. Μὲ αὐτὴν τὴν ξενιτεία ἀπέβαλε ὅλη τὴν ἄσεμνη παρρησία καὶ ἐφόρεσε τὴν εὐπρεπὴ ταπείνωσι καὶ ἔτσι ἀπὸ τὴν εἰσοδο ἀκόμη ἀπεδίωξε τὸν δαίμονα τῆς αὐταρεσκείας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης στὸν ἑαυτὸ του. Ὑπετάγη καὶ ἐμπιστεύθηκε τὴν ψυχὴ του ἐν Κυρίῳ στὸν πνευματικὸ του πατέρα σὰν σὲ ἓναν ἄριστο κυβερνήτη, καὶ ἔτσι ἀκίνδυνα ἐταξίδευε τὸ μεγάλο, ἐπικίνδuno καὶ τρικυμῶδες ταξίδι τῆς παρούσης ζωῆς.

Τόσο πολὺ δὲ ἀπέθανε γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὰ προσωπικά του θελήματα, σὰν νὰ εἶχε ψυχὴ χωρὶς λογικὴ καὶ χωρὶς θέλησι καὶ ἀποξενωμένη τελείως ἀπὸ τὶς φυσικὲς κλίσεις καὶ ἐπιθυμίες. Ἄν καὶ ἐνωρίτερα ἀπὸ τὴν οὐράνια τούτη «ἀμάθεια» εἶχε ἀποκτήσῃ καλὰ τὴν ἐγκύκλιο κοσμικὴ σοφία-πράγμα παράδοξο, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ὑπερηφάνεια τῆς κοσμικῆς σοφίας ἐκφυλίζει τὴν ἐν Χριστῷ ταπείνωσι.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἔτσι ἐπολιτεύθηκε ἐπὶ δεκαεννέα χρόνια καὶ στολίσθηκε μὲ τὰ κατορθώματα τῆς μακαρίας ὑποταγῆς, ὅταν πλέον ὁ ἅγιος Γέροντας ποὺ τὸν ἐπαιδαγόγησε εἶχε φύγει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴ, τότε ἐξέρχεται καὶ ὁ ἴδιος στὸν ἀγῶνα τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς, κρατώντας στὰ χέρια του, σὰν ὅπλα δυνατά, τὶς ἱερὲς εὐχὲς τοῦ Γέροντός του, γιὰ νὰ καταρρίψῃ μὲ αὐτὲς τὰ ὀχυρώματα τοῦ σατανᾶ.

Ἐκλέγει τὴν παλαιίστρα τῆς ἐρημιτικῆς του ἀσκήσεως σὲ ἀπόστασι πέντε «σημείων» (δηλαδὴ ὀκτῶ χιλιομέτρων), ἀπὸ τὸ Κυριακὸ τῆς Μονῆς, στὴν τοποθεσία ποὺ λεγόταν Θολᾶς, καὶ διαβιοῖ ἐκεῖ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια, χωρὶς ὀκνηρία καὶ ἀμέλεια, πυρπολούμενος πάντοτε ἀπὸ τὸν διακαῆ ἔρωτα καὶ τὴν φλόγα τῆς θείας ἀγάπης. – Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ ἐγκωμιάσῃ μὲ λόγια τοὺς μόχθους ποὺ κατέβαλε στὸ μέρος αὐτὸ ὁ Ὅσιος; Πῶς δὲ νὰ ἔλθουν στὴν ἐπιφάνεια ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ κόποι, οἱ ὁποῖοι ἐσπείροντο ἀφανῶς χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς βλέπει; Ὅμως παίρνοντας σὰν μικρὲς ἀφορμὲς μερικὰ ἀπὸ τὰ γνωστὰ κατορθώματά του, ἃς ἀκούσουμε τὴν ὀσιωτάτη ζωὴ τοῦ μεγάλου Ὀσίου.

* * *

Ἐτρωγε ἀπ' ὅλα ὅσα ἐπιτρέπονται στοὺς μοναχοὺς, πολὺ ὀλίγο ὅμως. Ἔτσι ὥστε μὲ μεγάλη σοφία νικοῦσε συγχρόνως τὸ κέρας τῆς ἀλαζονείας καὶ τῆς οἰήσεως. Διότι μὲ ὀλίγη τροφή συνέθλιβε παντοιοτρόπως τὴν μανιώδη καὶ ἄπληστη δέσποινα, τὴν κοιλία, καὶ μαζὶ μὲ τὴν στέρησι τῆς ἔλεγε: «σιῶπα, πεφίμωσο», κλείσε δηλαδὴ τὸ στόμα σου. Καὶ μὲ τὸ ὅτι ἔτρωγε ὀλίγο καὶ ἀπ' ὅλα τὰ φαγητὰ νικοῦσε καὶ ὑπεδούλωνε τὴν τυραννία τῆς κενοδοξίας. Ἐπὶ πλεόν δὲ μὲ τὴν ἀπόλυτη μοναξιά καὶ τὴν ἀποφυγὴ συναντήσεων μὲ ἄλλα πρόσωπα, ἔσβησε τὴν φλόγα καὶ τὴν κάμινο τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, μέχρι ποὺ τὴν ἔκανε ὀριστικὰ στάχτη καὶ τὴν ἀπεκοίμισε.

Ἀνδρείως ὁ ἀνδρεῖος ἀπέφυγε, μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν στέρηση τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴν συντήρησή του, καὶ τὴν προσκύνησι τῶν εἰδώλων, (δηλαδὴ τὴν φιλαργυρία καὶ τὴν προσκόλλησι στὰ ὑλικά).

Τὴν ψυχὴ του τὴν ἀνέστησε ἀπὸ τὸν θάνατο ποὺ τὴν ἀπειλοῦσε κάθε στιγμή, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀκηδία καὶ τὴν ἀδράνεια, κεντώντας τὴν μὲ τὸ κεντρὶ τῆς μνήμης τοῦ θανάτου.

Μὲ τὴν ἀπονέκρωσι πάλι κάθε «προσπαθείας», ἴσως καὶ μὲ κάποια αἴσθησι τῶν αὐλῶν καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν, ἔκοψε τὰ δεσμὰ τῆς λύπης. Ἐνωρίτερα δὲ εἶχε θανατώσει μὲ τὸ ξίφος τῆς ὑπακοῆς, τὴν τυραννικὴ ὀργή.

Μὲ τὸ σῶμα ποὺ δὲν ἔβγαине ἔξω καὶ μὲ τὸ λόγο ποὺ ἀκόμη περισσότερο δὲν ἐξερχόταν ἀπὸ τὸ στόμα του, ἐθανάτωσε τὴν βδέλλα τῆς κενοδοξίας ποὺ ἀπλώνει παντοῦ τὸν ἰστό της σὰν ἀράχνη.

Τὶ ἀπέμεινε λοιπόν; Ἡ νίκη καὶ τὸ βραβεῖο κατὰ τῆς ὀγδόης κακίας, ἡ τελεία δηλαδὴ κάθαρσις ἀπὸ τὴν ἀντίθεο ὑπερηφάνεια. Τὴν κάθαρσι αὐτὴ τὴν ἄρχισε μὲν ὁ ἴδιος μὲ τὴν ὑπακοή, σὰν ἄλλος Βεσσελήλ, τὴν ἀπετελείωσε δὲ ὁ Κύριος τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, ποὺ ἦλθε ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως καὶ ὕψωσε ἐναντίον τῆς ὑπερηφανείας τὴν ταπείνωσι, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νικηθῇ ὁ διάβολος καὶ ἡ συμμορία του.

* * *

Ἀλλὰ καὶ σὲ ποῖο μέρος τοῦ στεφάνου ποῦ πλέκω νὰ τοποθετήσω τὴν πηγὴ τῶν δακρύων τοῦ Ὁσίου; Χάρισμα ποὺ δὲν εὐρίσκεται σὲ πολλοὺς. Τῶν δακρύων αὐτῶν τὸ ἀπόκρυφο ἐργαστήριον σώζεται ἀκόμη μέχρι σήμερα καὶ εἶναι ἓνα πολὺ μικρὸ σπήλαιο ποὺ εὐρίσκεται σὲ κάποια ἄκρη, στοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους, καὶ σὲ τόση ἀπόστασι ἀπὸ τὸ ἰδικό του καὶ ἀπὸ κάθε κελλί, ὅση χρειαζόταν γιὰ νὰ φράξῃ τὰ αὐτιά του στὶς φωνὲς τῆς κενοδοξίας, νὰ φθάνῃ δὲ μέχρι τὸν οὐρανὸ μὲ τοὺς ὀλολυγμούς, μὲ τὶς κραυγὰς καὶ τὶς ἐπικλήσεις τῆς θείας βοηθείας καὶ ἄλλα παρόμοια, σὰν αὐτὰ ποὺ παρατηροῦνται σὲ ὅσους τοὺς κτυποῦν μὲ ξίφη καὶ πυρωμένα σίδερα καὶ τοὺς βγάζουν τὰ μάτια.

Ὁ ὕπνος ποὺ ἔπαιρνε ἦταν τόσοσ, ὅσος χρειαζόταν γιὰ νὰ μὴ βλαφθῇ τὸ μυαλό του ἀπ' τὴν ἀγρυπνία. Πρὸ τοῦ ὕπνου δέ, προσευχόταν πολὺ καὶ τακτοποιοῦσε τὰ κείμενα ποὺ ἔγραφε, διότι αὐτὸ εἶχε σὰν φίμωτρο τῆς ἀκηδίας. Ὅλη ἡ πορεία τῆς ζωῆς τοῦ ἦταν προσευχὴ ἀέναος καὶ ἔρως ἀνέκφραστος πρὸς τὸν Θεόν. Αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέρα ἐνατένιζε μέσα στὸν καθαρῶτατο καθρέπτη τῆς ἀγνότητός του, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ χορτάσῃ, ἢ καλύτερα χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ τὸν χορτάσῃ.

* * *

Κάποιος μοναχὸς ὀνομαζόμενος Μωυσῆς, ἐνοιωσε στὴν καρδιά του νὰ ἀνάβῃ ἀπὸ ἀγάπη

πρὸς τὸν θεοφόρο αὐτὸν Πατέρα καὶ τὸν ἐκλιπάρησε πολὺ, χρησιμοποιώντας γιὰ μεσίτες πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πατέρες, νὰ τὸν δεχθῇ σὰν μαθητὴ του, γιὰ νὰ διδαχθῇ ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία. Πιέζοντάς τον λοιπὸν μὲ τὶς παρακλήσεις ἐκείνων, τὸν ἔκαμψε τὸν μακάριο, ὥστε νὰ τὸν προσλάβῃ κοντὰ του ὡς ὑποτακτικό.

Συνέβη δὲ κάποτε νὰ τὸν διατάξῃ ὁ ἅγιος Πατὴρ νὰ μεταφέρῃ κατάλληλο χῶμα γιὰ νὰ καλλιεργήσουν λάχανα. Ὁ Μωυσῆς πράγματι ἔφθασε στὸν τόπο ποὺ τοῦ ὑπέδειξε καὶ πρόθυμα ἐκτελοῦσε τὴν ἐντολὴ ποὺ ἔλαβε. Ὅταν ὅμως πέρασε ἡ ὥρα καὶ ἦλθε τὸ καταμεσήμερο, ὅποτε ἡ ζέστη ἐφλόγιζε σὰν καμίνι τὸν τόπο, διότι ἦταν Αὐγουστος μῆνας, ὁ Μωυσῆς ἐλύγισε καὶ κουρασμένος πολὺ ἀπὸ τὴν μεταφορὰ τοῦ χῶματος, σκέφθηκε ὅτι ἔπρεπε ὀλίγο νὰ ξεκουρασθῇ. (Γιὰ νὰ ἔχῃ δὲ σκιά), ξάπλωσε κάτω ἀπὸ ἕναν τεράστιο λίθο καί, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἀπεκοιμήθηκε. Ἀλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ πικραίνωνται μὲ τίποτα οἱ γνήσιοι δοῦλοι του, ἐπρόφθασε μὲ τὴ συνήθη εὐσπλαχνία του τὸ κακὸ, τὴν ὥρα ἀκριβῶς ἐκείνη ποὺ ἐκινδύνευε ἡ ζωὴ τοῦ Μωυσῆ. Ἐγίνε αὐτό, θὰ σᾶς τὸ διηγηθῶ ἀμέσως. Ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, ἐνῶ καθόταν στὸ κελλί του, κατὰ τὴν συνήθειά του, μελετώντας καὶ συνομιλώντας μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὸν Θεόν, ἔπεσε σ' ἕναν ἐλαφρότατο ὕπνο, ὅποτε βλέπει κάποιον ἱεροπρεπῆ ἄνδρα, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ τὸν ξυπνήσῃ καὶ σὰν νὰ τὸν εἰρωνευόταν γιὰ τὸν ὕπνο, τοῦ ἔλεγε: «Ἰωάννη, πῶς κοιμᾶσαι ἀμέριμνος, ἐνῶ ὁ Μωυσῆς εὐρίσκεται σὲ κίνδυνο»; Πετάχτηκε τότε ἀπὸ τὸν ὕπνο καὶ ἄρχισε ἀμέσως νὰ προσεύχεται, χρησιμοποιώντας τὴν προσευχὴ σὰν ὅπλο γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ μαθητοῦ του.

Ἀργὰ τὸ βράδυ, ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Μωυσῆς, τὸν ἐρώτησε μήπως τοῦ συνέβη τίποτε τὸ φοβερὸ ἢ ἀνέλπιστο. «Ἐνας λίθος τεράστιος –τοῦ ἀπῆντησε ἐκεῖνος– κατὰ τὶς μεσημβρινὲς ὥρες τῆς ἡμέρας θὰ μὲ ἐπλάκωνε καὶ θὰ μὲ συνέτριβε, ἐνῶ κοιμώμουν βαθειὰ ἀπὸ κάτω του, ἐὰν δὲν ἄκουγα –ἔτσι μοῦ φάνηκε– τὴν φωνή σου. Πετάχθηκα τότε μ' ἕνα ὀρμητικὸ καὶ ἀπότομο πῆδημα καὶ ἀπομακρύνθηκα, ὅποτε τὴν ἴδια στιγμή εἶδα τὸν βράχο νὰ ἀποσπᾶται καὶ νὰ πέφτει στὸ χῶμα». Ἀκούοντας τὸ αὐτὸ ὁ τόσο ταπεινὸς Ὅσιος, δὲν ἀνέφερε τίποτε ἀπὸ τὴν ὀπτασία του στὸν ὑποτακτικό του, μέσα του ὅμως μὲ ἔντονες κραυγὲς καὶ αἰσθήματα ἀγάπης ἀνυμνοῦσε καὶ εὐγνωμονοῦσε τὸν Θεόν.

* * *

Ἦταν ἀκόμη καὶ ἱατρὸς τῶν κρυφῶν παθῶν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

Κάποτε ἕνας μοναχὸς ποὺ ὠνομαζόταν Ἰσαὰκ δοκίμαζε δυνατὸ σαρκικὸ πόλεμο καὶ ἦταν γι' αὐτὸ γεμάτος θλίψι καὶ ἀθυμία. Ἦλθε γρήγορα στὸν Ὅσιο καὶ μὲ δάκρυα καὶ ἀναστεναγμοὺς τοῦ φανέρωσε τὸν ἐσωτερικὸ του πόλεμο. Ὁ πανθαύμαστος ἀφοῦ ἐθαύμασε τὴν πίστη καὶ τὴν ταπείνωσί του, «Ἐλα, ἀδελφέ μου –τοῦ λέγει– νὰ προσευχηθοῦμε ἀπὸ κοινοῦ καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ εὐσπλαχνικὸς Θεὸς δὲν θὰ παραβλέψῃ τὴν ἰκεσία μας». Δὲν εἶχαν τελειώσει ἀκόμη τὴν προσευχή τους. Ὁ ταλαιπωρημένος μοναχὸς ἐκεῖτετο μὲ τὸ πρόσωπο στὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ εὐσπλαχνικὸς Θεὸς ἱκανοποίησε τὸ αἶτημα τοῦ δούλου του, καὶ ἀπέδειξε ἔτσι ἀληθινὸ τὸν προφήτη Δαβὶδ (πρβλ. Ψαλμ. ρμδ' 19). Ὁ ὄφρις δέ, ὁ δαίμων δηλαδὴ τοῦ σαρκικοῦ πολέμου, κτυπημένος μὲ τὸ μαστίγιο τῆς θερμῆς προσευχῆς τοῦ Ὁσίου δραπετεύσε. Ὁ πρῶν ἀσθενὴς ἀντελήφθηκε τὸν ἑαυτὸ του ἐντελῶς θεραπευμένο καὶ ἀνενόχλητο πλέον. Ἐθαύμαζε γι' αὐτὸ καὶ γεμάτος ἔκπληξι εὐγνωμονοῦσε τὸν Θεόν ποὺ ἐδόξασε τὸν δούλο του, καὶ τὸν δούλο του ποὺ ἐδοξάσθηκε.

Μερικοὶ δὲ πονηροὶ ἄνθρωποι κεντημένοι ἀπὸ φθόνον ἐναντίον τοῦ ἀειμνήστου Πατρός, ποὺ σκορποῦσε πλούσια τὸν λόγο τῆς χάριτος καὶ ἐπότιζε ὅλους ὅσους τὸν ἐπλησίαζαν μὲ τὰ ἄφθονα νάματα τῆς διδασκαλίας του, τὸν κατηγοροῦσαν ὡς «λάλον καὶ φλύαρον», προσπαθώντας μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, νὰ σταματήσουν τὴν τόση ὠφέλεια ποὺ προσέφερε.

Ἐκεῖνος δὲ γνωρίζοντας ὅτι «πάντα ἰσχύει ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι Χριστῷ» καὶ μὴ θέλοντας

νά παιδαγωγῇ μόνο με τὰ λόγια ὅσους τὸν ἐπλησίαζαν γιὰ ὠφέλεια, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο με τὴν σιωπὴ καὶ τὴν μελέτῃ τοῦ παραδείγματός του, ἐπὶ πλέον δὲ –καθὼς λέγει καὶ ἡ Γραφή– γιὰ νὰ κόψει τὴν ἀφορμὴ «τῶν ζητούντων ἀφορμὴν», ἐσιώπησε γιὰ ὀρισμένο διάστημα καὶ σταμάτησε τὸ μελιστάλακτο ρεῖθρο τοῦ διδασκαλικοῦ του λόγου. Καὶ τὸ ἔκανε αὐτό, διότι ἔκρινε καλύτερο νὰ ζημιώσῃ γιὰ ὀλίγο αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦσαν τὰ καλὰ, τοὺς ὁποίους με τὴν σιωπὴ ἴσως θὰ ὠφελοῦσε, παρὰ νὰ ἐξερεθίσῃ περισσότερο τοὺς ἀγνώμονας ἐκείνους ἐπικριτὰς καὶ νὰ αὐξήσῃ ἔτσι τὴν μανία τῆς κακίας τους. Ἐκεῖνοι τότε ἐσεβάσθησαν καὶ ἐξετίμησαν τὴν ὑποχωρητικότητα καὶ τὴν μετριοφροσύνη τοῦ ἀνδρός, συναισθάνθηκαν ὅτι ἔφραξαν μία πηγὴ τόσης ὠφελείας καὶ ἔγιναν αἵτιοι μεγάλης βλάβης σὲ ὅλους, καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν ἱκετεύουν καὶ νὰ τὸν παρακαλοῦν μαζὶ με τοὺς ἄλλους νὰ συνεχίσῃ τὸν λόγο τῆς διδασκείας του, ὥστε νὰ μὴν ζημιώνωνται με τὴν σιωπὴ του, ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιζητοῦσαν τὰ σωτήρια λόγια του.

Τότε ὑπεχώρησε ἀμέσως αὐτὸς ποὺ δὲν εἶχε μάθει νὰ ἀντιλέγῃ καὶ συνέχισε πάλι τὴν προηγούμενη τακτικὴ του.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσο πολὺ τὸν ἐθαύμαζαν, διότι ὑπερτεροῦσε ὅλους σὲ ὅλα, ὅλοι μαζὶ οἱ μοναχοὶ σὰν ἓνα νέο Μωυσῆ τὸν ἀνέβασαν διὰ τῆς βίας στὸν ἡγουμενικὸ θρόνο. Ἔτσι αὐτοὶ ποὺ ἐγνώριζαν νὰ διακρίνουν καλὰ τὶς ἱκανότητες τοῦ καθενός, ἐτοποθέτησαν τὸν λύχνο ἐπάνω στὴν λυχνία τῆς ἡγουμενίας καὶ δὲν διεψεύσθησαν στὶς ἐλπίδες τους. Διότι ἀνέβηκε καὶ αὐτὸς στὸ θεοβάδιστο Ὅρος, (ὅπως ὁ Μωυσῆς), εἰσῆλθε στὸν ἄδυτο γνόφο καὶ ἔλαβε τὴν θεοτύπων νομοθεσίαν καὶ θεωρίαν, προχωρώντας ἐπάνω στὶς βαθμίδες τῆς νοητῆς ἀναβάσεως. Με τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ ἄνοιξε τὸ στόμα του, προσεῖλκυσε τὸ Πνεῦμα καὶ ἄφησε νὰ ἐξέλθῃ λόγος ἀγαθὸς ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ θησαυρὸ τῆς καρδιάς του.

Τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου βίου του τὸν εὗρε ἐπάνω στὸ ἔργο τῆς καθοδηγήσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν, δηλαδὴ τῶν μοναχῶν. Δὲν ὡμοίασε ὅμως στὸν Μωυσῆ σὲ ἓνα σημεῖο: Στὸ ὅτι αὐτὸς ἀσφαλῶς ἀνέβηκε εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἐνῶ ἐκεῖνος –δὲν γνωρίζω πῶς– ἔχασε τὴν κάτω Ἱερουσαλὴμ.

* * *

Μάρτυρες αὐτῶν ποὺ λέγω εἶναι ὅλοι ὅσοι ἀπήλαυσαν ἀπὸ αὐτὸν τὶς ἀπηχήσεις καὶ τὶς διδασκαλίες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐσώθηκαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀκόμη σώζονται. Ἀριστος μάρτυς τῆς σωτηρίας ποὺ προξενοῦσε καὶ τῆς διδασκαλικῆς σοφίας ποὺ εἶχε, εἶναι καὶ ὁ νέος Δαβὶδ· ἐπὶ πλέον καὶ ὁ καλὸς μας ποιμὴν Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος παρεκάλεσε θερμὰ καὶ ἔπεισε τὸν Μέγα νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸ Σινᾶ, νὰ ἔλθῃ νοερῶς πλησίον μας καὶ σὰν ἄλλος νέος Θεόπτης νὰ μᾶς φέρει τὶς θεογραφεῖς πλάκες, οἱ ὁποῖες ἐξωτερικὰ μὲν περιέχουν τὰ πρακτικὰ, ἐσωτερικὰ δὲ τὰ θεωρητικὰ διδάγματα.

ΕΤΕΡΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ἮΛΘΕ ΚΑΠΟΤΕ ὁ ἀββᾶς Μαρτύριος, ὁ Γέροντας τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου, στὸν μέγα Ἀναστάσιο, καὶ ἐκεῖνος ὅταν τοὺς εἶδε λέγει στὸν ἀββᾶ Μαρτύριο: «Πές μου, ἀββᾶ Μαρτύριε, ἀπὸ ποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ νέος καὶ ποιὸς τὸν ἔκειρε μοναχό»; Καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε: «Δοῦλός σου εἶναι, πάτερ, καὶ ἐγὼ τὸν ἔκειρα». «Πωπῶ! ἀββᾶ Μαρτύριε –τοῦ λέγει με θαυμασμό– ποιὸς νὰ τὸ εἰπῇ ὅτι Ἠγούμενο τοῦ Σινᾶ ἔκειρες»; Καὶ δὲν διεψεύσθη ὁ Ἅγιος, διότι ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια ἔγινε Ἠγούμενός μας.

Ἄλλοτε πάλι τὸν ἴδιο Ἰωάννη τὸν ἐπῆρε μαζὶ του ὁ Γέροντας, τοῦ ὁ ἀββᾶς Μαρτύριος, καὶ ἐπῆγαν στὸν μέγα Ἰωάννη τὸν Σαββαίτη ποὺ ἔμενε τότε στὴν ἔρημο τοῦ Γουδᾶ.

Μόλις λοιπὸν τὸν εἶδε ὁ Γέροντας, σηκώθηκε ἔβαλε νερό, ἔνιψε τὰ πόδια τοῦ Ἰωάννου καὶ κατεφίλησε τὸ χεῖρι του, ἐνῶ τοῦ ἀββᾶ Μαρτυρίου δὲν τοῦ ἔνιψε τὰ πόδια. Ὅταν δὲ τοῦ

ἐζήτησε ἐξηγήσι γι' αὐτὸ ὁ μαθητὴς τοῦ Στέφανος, ὁ Γέροντας ἀπήντησε: «Πίστευσε, τέκνο μου ὅτι ἐγὼ δὲν γνωρίζω ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ νέος. Ἐγὼ τὸν ἡγούμενο τοῦ Σινᾶ ὑποδέχθηκα καὶ τὰ πόδια τοῦ Ἡγουμένου ἔνιψα».

Καὶ ὁ ἀββᾶς Στρατήγιος, τὴν ἡμέρα ποὺ ἐκάρη μοναχὸς ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, σὲ ἡλικία εἴκοσι ἐτῶν, προεῖπε περὶ αὐτοῦ, ὅτι θὰ ἀναδειχθεῖ μέγας ἀστήρ.

Ἀλλὰ καὶ κάτι πιὸ θαυμαστὸ ἀκόμη: Τὴν ἡμέρα ποὺ ἐγκαθιδρύθη ὡς Ἡγούμενός μας καὶ εἶχαν ἔλθει στὸ Μοναστήρι μας ἐξακόσιοι περίπου ξένοι, ὅταν ἐκάθησαν στὴν τράπεζα καὶ ἔτρωγαν, ἔβλεπε κάποιον μὲ κοντὰ μαλλιά, τυλιγμένο μὲ ἓνα σεντόνι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, ὁ ὁποῖος ἔτρεχε παντοῦ καὶ διέταζε ἐξουσιαστικὰ τοὺς μαγείρους, τοὺς οἰκονόμους, τοὺς κελλάριας, καὶ τοὺς ἄλλους διακονητάς. Ὅταν λοιπὸν ἔφυγε ὁ κόσμος καὶ ἐκάθησαν οἱ διακονηταὶ νὰ φάγουν, ἀνεζητεῖτο αὐτὸς ποὺ ἔτρεχε παντοῦ καὶ διέταζε, καὶ δὲν εὕρισκόταν. Τότε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, μᾶς εἶπε: «Ἀφῆστε τον. Δὲν ἔκανε τίποτε τὸ παράξενο ὁ κύριος Μωυσῆς μὲ τὸ νὰ διακονήσῃ στὸν ἰδικό του τόπο»!

Σὲ κάποια ἄλλη περίστασι ὅταν εἶχε πέσει ξηρασία στὰ μέρη τῆς Παλαιστίνης ἀφοῦ τὸν παρεκάλεσαν οἱ περίοικοι, προσευχήθηκε καὶ ἔπεσε πλούσια βροχή. Καὶ δὲν εἶναι ἀπίστευτο αὐτό, διότι «θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει ὁ Κύριος καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται».

Πρέπει νὰ γνωρίζουμε καὶ τοῦτο: ὅτι ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος εἶχε ἀδελφὸ κάποιον θαυμαστὸ ἀββᾶ Γεώργιο, τὸν ὁποῖον ζώντας ἀκόμη ἐγκατέστησε Ἡγούμενο τοῦ Σινᾶ, καὶ ὁ ἴδιος ἀπεσύρθη στὴν ἡσυχία, τὴν ὁποία ἐξ ἀρχῆς ὁ σοφὸς εἶχε λάβει ὡς σύζυγό του.

Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ πορευθεῖ στὸν Κύριον ὁ νέος μας Μωυσῆς, ὁ ὀσιώτατος Ἡγούμενος Ἰωάννης, εὕρισκόταν δίπλα του κλαίγοντας ὁ ἀββᾶς Γεώργιος, ὁ ἀδελφός του, καὶ τοῦ ἔλεγε: «Μὲ ἀφίνεις λοιπὸν καὶ φεύγεις; Ἐγὼ παρακαλοῦσα, ἐσὺ νὰ προπέμψῃς ἐμένα. Διότι ἐγὼ κύριέ μου δὲν μπορῶ χωρὶς ἐσένα νὰ ποιμάνω τὴν συνοδία. Καὶ τώρα ἀντίθετα προπέμψω ἐσένα»! Τοῦ ἀπήντησε τότε ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης: «Νὰ μὴ λυπηῇσαι καὶ νὰ μὴν ἀνησυχῇς, διότι ἐὰν βρῶ παρρησία ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, δὲν θὰ σὲ ἀφήσω πίσω μου νὰ συμπληρώσεις χρόνον». Μέσα σὲ δέκα μῆνες ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Κύριο.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Περὶ ἀποταγῆς

Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου

1. Τὸ «ΑΠΟ ΘΕΟΥ ἄρχεσθαι» εἶναι ὀρθὸν καὶ πρέπον, ἐφ' ὅσον ἀπευθύνομαι πρὸς ὑπηρέτας τοῦ Θεοῦ. Αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὑπεραγαθοῦ καὶ παναγάθου Θεοῦ καὶ βασιλέως μας, ὁ ὁποῖος ἐτίμησε ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα ποὺ ἐδημιούργησε μὲ τὸ δῶρο τοῦ αὐτεξουσίου, ἄλλοι εἶναι φίλοι Του καὶ ἄλλοι γνήσιοι δοῦλοι Του. Ἄλλοι εἶναι ἀχρεῖοι δοῦλοι Του καὶ ἄλλοι τελείως ἀποξενωμένοι ἀπ' Αὐτόν. Ὑπάρχουν τέλος καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἐχθροὶ Του, καίτοι εἶναι ἀδύνατοι καὶ ἀνίσχυροι.

2. Φίλους κατ' ἐξοχὴν τοῦ Θεοῦ, ὧ ἱερὲ φίλε, ἐμεῖς οἱ ἀμόρφωτοι θεωροῦμε τὶς νοερὰς καὶ ἀσώματες δυνάμεις τῶν ἀγγέλων. Γνησίους δούλους τοῦ Θεοῦ ἐκείνους ποὺ ἐξετέλεσαν καὶ ἐκτελοῦν τὸ πανάγιο θέλημά Του ἀκούραστα καὶ χωρὶς καμμία παράλειψι.

Ἀχρεῖους δούλους ὀνομάζουμε αὐτοὺς ποὺ ἀξιώθηκαν μὲν νὰ λάβουν τὸ ἅγιον Βάπτισμα, δὲν ἐφύλαξαν ὁμῶς γνήσια τὶς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποσχέσεις τους.

Ὡς ξένους καὶ ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ θὰ ἐννοήσωμε αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀβάπτιστοι ἢ δὲν ἔχουν

ὀρθή πίστι.

Ἀντίπαλοι τέλος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον ἀπέκρυσαν καὶ ἀπέρριψαν ἀπὸ τὴν ζωὴ τους τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ πολεμοῦν μὲ πάθος αὐτοὺς ποὺ τὸ τηροῦν.

3. Ἐπειδὴ ὅμως γιὰ κάθε μία ἀπὸ τὶς κατηγορίες τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀναφέραμε, χρειάζεται νὰ γίνῃ ἰδιαίτερος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν κάθε περίπτωση λόγος, γιὰ μᾶς δὲ τοὺς ἀμαθεῖς δὲν εἶναι συμφέρον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ τὰ ἀναπτύξωμε ὅλα αὐτά, ἐμπρὸς λοιπὸν ἅς ἀπλώσωμε μὲ ἀδιάκριτο ὑπακοὴ τὸ ἀνάξιο χέρι μας πρὸς τοὺς γνησίους δούλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐπίεσαν μὲ τὴν εὐσέβειά τους καὶ μᾶς ἐβίασαν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη τους, ὥστε νὰ ὑπακούσωμε στὴν προσταγὴ τους. Καὶ ἀφοῦ δεχθοῦμε ἀπὸ τὴν ἰδική τους σοφία τὴν πέννα καὶ τὴν βυθίσωμε στὸ νοητὸ μελάνι, ποὺ εἶναι ἡ σκυθρωπὴ καὶ συγχρόνως χαρωπὴ ταπεινοφροσύνη, ἅς τὴν σύρωμε ἐπάνω στὶς λεῖες καὶ λευκὲς καρδιές τους, σὰν σὲ χαρτί, μᾶλλον δὲ σὰν σὲ πλάκες πνευματικές, καὶ ἀναγράφοντας τὰ θεῖα λόγια ἅς εἰποῦμε τὰ ἑξῆς:

4. Ὁ Θεὸς εἶναι, γιὰ ὅσους θέλουν, ἡ ζωὴ καὶ ἡ σωτηρία τους, ὅλων, καὶ τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἀπίστων, καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων, καὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ τῶν ἀσεβῶν, καὶ τῶν ἀπαθῶν καὶ τῶν ἐμπαθῶν, καὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν κοσμικῶν, καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀγραμμάτων, καὶ τῶν ὑγιῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν, καὶ τῶν νέων καὶ τῶν ἡλικιωμένων.

Εἶναι κάτι παρόμοιο μὲ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ φωτός, μὲ τὴν θέα τοῦ ἡλίου καὶ μὲ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν ἐποχῶν (τὰ ὅποια προσφέρονται ἐξ ἴσου σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους). Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικά, διότι «δὲν ὑπάρχει προσωποληψία στὸν Θεόν» (Ρωμ. Β' 11).

5. Ἄνθρωπος ἀσεβῆς εἶναι μία ὑπαρξὶς λογικὴ καὶ θνητὴ, ἡ ὁποία θεληματικὰ ἀποφεύγει τὴν ζωὴ, καὶ τὸν Δημιουργό της, ποὺ ὑπάρχει αἰώνια, τὸν θεωρεῖ ὡς ἀνύπαρκτο.

6. Παράνομος εἶναι αὐτὸς ποὺ μὲ τὴν κακὴ του σκέψι διαστρέφει τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ ποὺ νομίζει ὅτι πιστεύει, ἐνῶ ἔχει ἐπιθυμίες καὶ ἀντιλήψεις ἀντίθετες πρὸς τὸν Θεόν.

7. Χριστιανὸς εἶναι ἡ ἀπομίμησις τοῦ Χριστοῦ, ὅσο εἶναι δυνατόν στὸν ἄνθρωπο, καὶ στὰ λόγια καὶ στὰ ἔργα καὶ στὴν σκέψι. Πιστεύει δὲ ὀρθὰ καὶ ἀλάνθαστα στὴν Ἁγία Τριάδα.

8. Θεοφιλὴς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπολαμβάνει ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ ἀναμάρτητα δῶρα τοῦ Θεοῦ, συγχρόνως ὅμως δὲν ἀμελεῖ, ὅσο μπορεῖ, νὰ ἐπιτελεῖ τὸ ἀγαθό.

9. Ἐγκρατὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ ζῇ μέσα στοὺς πειρασμοὺς καὶ τὶς παγίδες καὶ τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου καὶ ἀγωνίζεται μὲ ὅλη του τὴν δύναμι νὰ μιμηθῇ τὴν ζωὴ ἐκείνων ποὺ εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου.

10. Μοναχὸς εἶναι τάξις καὶ κατάστασις τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων ποὺ κατορθώνεται μέσα σὲ ὑλικὸ καὶ ρυπαρὸ σῶμα. Μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἀφοσιωμένος μόνο στὶς ἐντολὲς καὶ στοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς ἐφαρμόζει σὲ κάθε χρόνο καὶ τόπο καὶ πράγμα. Μοναχὸς εἶναι μία συνεχὴς βία τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ μία ἀδιάκοπη φυλακὴ τῶν αἰσθήσεων. Μοναχὸς εἶναι ἐξαγνισμένο σῶμα καὶ καθαρὸ στόμα καὶ φωτισμένος νοῦς. Μοναχὸς εἶναι καταλυπημένη ψυχὴ, ποὺ εἶναι ἀπησχολημένη μὲ τὴν συνεχῇ μνήμη τοῦ θανάτου, καὶ ὅταν εἶναι ξύπνια καὶ ὅταν κοιμᾶται.

11. Ἀναχώρησις ἀπὸ τὸν κόσμον εἶναι τὸ νὰ μισήσῃς μὲ τὴν θέλησί σου πράγματα ἐπαινετὰ καὶ νὰ ἀρνηθῇς τὴν φύσι, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃς τὰ ὑπὲρ φύσιν.

12. Όλοι όσοι ἐγκατέλειψαν πρόθυμα τὰ βιοτικά, τὸ ἔπραξαν ἀναμφιβόλως ἢ γιὰ τὴν μέλλουσα βασιλεία ἢ γιὰ τὰ πολλὰ τοὺς ἁμαρτήματα ἢ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν κανεὶς ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς σκοποὺς δὲν τοὺς παρακίνησε, τότε ἡ ἀναχώρησίς τους εἶναι παράλογος. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ καλὸς μας Ἀγωνοθέτης περιμένει νὰ ἰδῇ ποιοὶ θὰ εἶναι τὸ τέρμα τοῦ δρόμου.

13. Ὅποιος ἐξῆλθε ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ νὰ σκορπίσῃ τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν του, ἅς μιμῆται ἐκείνους ποὺ κάθονται ἐμπρὸς στοὺς τάφους ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, (ὅπως οἱ ἀδελφές του Λαζάρου Μάρθα καὶ Μαρία), καὶ ἅς μὴ σταματήσῃ τὰ θερμὰ καὶ πύρινα δάκρυα καὶ τοὺς ἀφώνους ὁλολυγμοὺς τῆς καρδίας του, ὥσπου νὰ ἰδῇ καὶ αὐτὸς τὸν Ἰησοῦν, ὅτι ἦλθε καὶ ἀπεκύλισε τὸν λίθον τῆς πωρώσεως ἀπὸ τὴν καρδιά του καὶ ἐλευθέρωσε τὸν νοῦ μας, σὰν ἄλλο Λάζαρο, ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ διέταξε τοὺς ὑπηρέτας Του ἀγγέλους: «Λύσατέ τον ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀφῆστε τὸν νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν μακαρία ἀπάθεια». Ἐὰν δὲν πράξῃ ἔτσι, τότε δὲν ἐκέρδησε τίποτε μὲ τὴν ἀναχώρησί του ἀπὸ τὸν κόσμον.

14. Ὅσοι θέλομε νὰ φύγωμε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Φαραώ, ἔχομε ὅπωςδὴποτε καὶ ἐμεῖς ἀνάγκη ἐνὸς Μωϋσέως, ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι μεσίτης μας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁδηγὸς μας μετὰ τὸν Θεόν. Αὐτὸς θὰ ἴσταται μετὰ τῆς πράξεως καὶ τῆς θεωρίας καὶ θὰ ὑψώνῃ πρὸς χάριν μας τὰ χέρια του πρὸς τὸν Θεόν. Ἔτσι καθοδηγούμενοι ἀπὸ αὐτὸν θὰ ἐπιτύχωμε νὰ διαβοῦμε τὴν θάλασσαν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ θὰ κατατροπώσωμε τὸν Ἀμαλήκ τῶν παθῶν.

Ἐκεῖνοι δὲ ποὺ ἐστηρίχθησαν στὶς ἰδικὰς τοὺς δυνάμεις καὶ ἐνόμισαν πὼς δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ κανέναν ὁδηγόν, ὅπωςδὴποτε ἀπατήθησαν.

15. Ἐκεῖνοι ποὺ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἶχαν ὡς ὁδηγὸν τὸν Μωϋσῆ, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὰ Σόδομα ἄγγελον.

Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ὁμοιάζουν πρὸς ἐκείνους ποὺ θεραπεύουν τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μὲ τὴν φροντίδα καὶ τίς ὁδηγίαις ἀνθρώπου-ιατροῦ. Αὐτοὶ εἶναι ὅσοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον.

Οἱ δεῦτεροι ὁμοιάζουν πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ καθαρισθοῦν ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα καὶ ἄθλια πάθη τῆς σαρκός. Γι' αὐτὸ καὶ χρειάζονται ἀγγελο-ιατρός, δηλαδὴ ἰσάγγελο ἄνθρωπον θὰ ἔλεγα, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Διότι στὴν προχωρημένη σῆψιν τῶν τραυμάτων χρειαζόμεθα πολὺ ἔμπειρον ἱατρός.

16. Βία πράγματι καὶ συνεχεῖς ὀδύνες πρέπει νὰ ἔχουν ὅσοι ἐπιχειροῦν νὰ ἀνεβοῦν στὸν οὐρανὸν μὲ τὸ σῶμα τους. Καὶ μάλιστα στὶς ἀρχὰς τῆς μοναχικῆς ζωῆς, μέχρις ὅτου οἱ φιλήδονες τάσεις καὶ ἡ σκληρότης τῆς καρδίας μεταστραφοῦν μὲ τὴν βαθειὰ λύπη καὶ τὸ πένθος σὲ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ σὲ ἀγνότητα.

17. Μόχθος, πραγματικὸς μόχθος, καὶ πολλὴ καὶ ἀφανὴς πικρία μας περιμένουν, καὶ ἰδίως τοὺς ἀμελεῖς, ἕως ὅτου κατορθώσουμε τὸν λαίμαργον καὶ «φιλομάκελλον κύνα», δηλαδὴ τὸν νοῦν μας, νὰ τὸν κάνουμε φίλον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς καθαρότητος, μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἀπλότητος, τῆς πολλῆς ἀοργησίας καὶ τῆς ἐπιμελείας.

Ὅμως ἅς ἔχωμε θάρρος ἐμεῖς οἱ ἐμπαθεῖς καὶ ἀδύνατοι καὶ μὲ πίστι ἀδίστακτῃ ἅς παρουσιάσωμε μὲ τὸ δεξιὸν μας χεῖρ καὶ ἅς ἐξομολογηθοῦμε στὸν Χριστὸν τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ψυχῆς μας.

Ἔτσι θὰ λάβωμε ὅπωςδὴποτε τὴν βοήθειάν Του καὶ μάλιστα περισσότερο ἀπ' ὅσο τὸ ἀξίζομε. Ἀρκεῖ μόνο νὰ βυθίζωμε συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν μας στὸν βυθὸν τῆς ταπεινοφροσύνης.

18. Ἄς γνωρίζουν καλὰ ὅλοι ὅσοι ἀρχίζουν τὸν σκληρὸ καὶ πιεστικὸ, ἀλλὰ καὶ ἐλαφρὸ συγχρόνως ἀγῶνα, ὅτι ἦλθαν νὰ πηδῇσουν σὰν μέσα στὸ πῦρ (τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων), ἐφ' ὅσον ἐξεκίνησαν μὲ τὴν διάθεσι νὰ κατοικήσῃ μέσα τους τὸ αὔλο θεϊκὸ πῦρ. Γι' αὐτὸ προηγουμένως πρέπει νὰ ἐξετάζῃ καλὰ καθέννας τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἔπειτα νὰ πλησιάζῃ γιὰ νὰ γευθῇ τὸν ἄρτο μὲ τὰ πικρὰ χόρτα καὶ νὰ πιῇ τὸ γεμάτο δάκρυα ποτήρι τῆς μοναχικῆς ζωῆς, μὴ τυχὸν ἡ ἐπιπολαία κατάταξις του στὸ στράτευμα τῶν μοναχῶν γίνῃ αἰτία τῆς καταδίκης του.

19. Ἐφ' ὅσον καὶ ὅλοι ὅσοι ἐβαπτίσθηκαν δὲν θὰ σωθοῦν, δὲν χρειάζεται νὰ ἐξηγηθῶ μὲ περισσότερα λόγια (1). Ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἀπαρνηθοῦν, ὅλα νὰ τὰ καταφρονήσουν, ὅλα νὰ τὰ περιγελάσουν, ὅλα νὰ τὰ ἀποτινάξουν ὅσοι προσέρχονται στὴν μοναχικὴ πολιτεία, γιὰ νὰ βάλουν ἔτσι στερεὸ θεμέλιο.

20. Καλὸ τρίδομο καὶ τρίπτυλο θεμέλιο εἶναι ἡ ἀκακία, ἡ νηστεία καὶ ἡ σωφροσύνη. Ὅλοι οἱ ἐν Χριστῷ νήπιοι ἀπ' αὐτὰ ἄς ἀρχίζουν, παίρνοντας παράδειγμα τὰ νήπια.

Διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμία κακία καὶ πονηρία, οὔτε ἐπιθυμία καὶ κοιλία ἀχόρταγῃ, οὔτε σὰρκα ποὺ φλογίζεται καὶ ἀποθηριώνεται, ὅσο ὅμως προχωροῦν στὴν αὔξησι τῆς τροφῆς τους παρουσιάζεται, ὅπως φαίνεται, καὶ ἡ πύρρωσις τῆς σαρκός.

21. Εἶναι πραγματικὰ βδελυκτὸ καὶ ἐπικίνδυνον νὰ ἀποχαυνωθῇ ὁ παλαιστής μόλις ἀρχίσῃ ἡ πάλη. Ἐτσι δείχνει σὲ ὅλους ὅτι εὐκόλα θὰ τὸν σφάξῃ ὁ ἐχθρὸς.

22. Εἶναι ὅπωςδὴποτε ὠφέλιμον τὸ ἀποφασιστικὸ καὶ ὀρμητικὸ ξεκίνημα, καὶ γιὰ ἀργότερα, ὅταν τυχὸν παρουσιασθῇ ἀμέλεια καὶ ἀδράνεια.

Διότι τὴν ψυχὴν ποὺ ἄρχισε μὲ ἀνδρεία τὸν ἀγῶνα καὶ ἔπειτα τὸν ἐχαλάρωσε, τὴν κεντᾷ σὰν κεντρὴ ἡ ἀνάμνησις τοῦ πρώτου ζήλου, πράγμα ποὺ πολλὰς φορές ἀναπτέρωσε καὶ ἔσωσε ἀρκετοὺς, αὐτοὶ ἔμοιασαν ἔτσι μὲ ἀετοὺς ποὺ ἀνανεώθηκαν τὰ πεσμένα τους πτερὰ.

23. Ὄταν ἡ ψυχὴ προδῶσῃ τὸν ἑαυτὸ της καὶ χάσῃ τὴν μακαρία καὶ πολυπόθητη θερμὴν ποὺ εἶχε στὴν ἀρχή, ἃς ἐρευνήσῃ ἐπιμελῶς νὰ ἐξακριβώσῃ ἀπὸ ποῖα αἰτία τὴν ἐστερήθηκε, καὶ ἐναντίον αὐτῆς τῆς αἰτίας ἃς ἀναλάβῃ ὅλον τὸν πόλεμον καὶ τὸν ζήλον της. Διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη θύρα ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ ἐπιστρέψῃ ἡ θερμὴ, παρὰ μόνον αὕτη ἀπὸ τὴν ὁποία ἔφυγε.

24. Αὐτὸς ποὺ ἀπαρνήθηκε τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν φόβον (τῆς κολάσεως) εἶναι ὁμοιος μὲ τὸ θυμίαμα ποὺ ἐνῶ καίεται, στίς ἀρχὰς ἀναδίδει εὐωδία, στὸ τέλος ὅμως καπνίζει (2). Ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἀπαρνήθηκε μὲ τὴν ἐλπίδα μελλοντικοῦ μισθοῦ, καταντᾷ μία μυλόπετρα, ποὺ γυρίζει συνεχῶς στὸ ἴδιο μέρος. Ὅποιος ὅμως ἀναχώρησε ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔχει μέσα του φλόγα, ἡ ὁποία ἂν τυχὸν πέσῃ σὲ ξύλα ἢ σὲ δάσος, αὐξάνει ὑπερβολικὰ καὶ συνεχῶς ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ἐμπρός.

25. Μερικοὶ κτίζουν πλίνθους ἐπάνω στοὺς λίθους. Ἄλλοι στερεώνουν στύλους ἐπάνω στὸ χῶμα. Καὶ ἄλλοι, ἀφοῦ ἐβάδισαν ὀλίγον πεζοὶ καὶ ζεστάθηκαν τὰ νεῦρα καὶ οἱ κλειδώσεις τους, ἐπροχώρησαν ἔπειτα γρηγορώτερα. Ὅποιος ἔχει νοῦ, ἃς ἐννοήσῃ τίς συμβολικὰς αὐτὰς εἰκόνες (3).

26. Ἄς τρέξωμε πρόθυμα, συναισθανόμενοι ὅτι μᾶς ἐκάλεσε ὁ Θεὸς καὶ Βασιλεὺς, μήπως καὶ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας εἶναι ὀλίγα, ὁπότε θὰ εὕρεθοῦμε χωρὶς καρποὺς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μας καὶ θὰ πεθάνωμε ἀπὸ τὴν πείναν. Ἄς εὐαρεστήσωμε τὸν Κύριον, ὅπως οἱ στρατιῶτες στὸν βασιλέα. Ὅπωςδὴποτε μετὰ τὴν ἐπιστράτευσι, μᾶς ζητεῖται ἡ

ἀκριβῆς ἐκπλήρωσις τῶν ὑποχρεώσεών μας.

27. Ἄς φοβηθοῦμε τὸν Κύριον ὅπως τὰ θηρία. Διότι ἐγνώρισα ἀνθρώπους ποὺ ἐπῆγαιναν νὰ κλέψουν, καὶ τὸν Θεὸν δὲν τὸν ἐφοβήθηκαν, μόνις ὅμως ἄκουσαν στὸ μέρος ἐκεῖνο τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων ἀμέσως ὠπισθοχώρησαν. Ἔτσι αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπέτυχε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, τὸ κατόρθωσε ὁ φόβος τῶν θηρίων!

28. Ἄς ἀγαπήσωμε τὸν Κύριον, ὅπως ἀγαποῦμε καὶ σεβόμεθα τοὺς φίλους μας. Εἶδα πολλές φορές ἀνθρώπους ποὺ ἐλύπησαν τὸν Θεὸν καὶ δὲν ἀνησύχησαν καθόλου γι' αὐτό. Ὅταν ὅμως συνέβη νὰ πικρὰνουν ἀγαπητὰ τοὺς πρόσωπα, ἔστω καὶ σὲ κάτι μικρὸ, ἔκαναν τὸ πᾶν, ἐχρησιμοποίησαν κάθε τέχνασμα, ἐσκέφθηκαν κάθε τρόπο, ὑπεβλήθησαν σὲ κάθε θλίψι, ὡμολόγησαν τὸ σφάλμα τοὺς, καὶ παρεκάλεσαν εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε μὲ φίλους εἴτε μὲ δῶρα, προκειμένου νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν πρώτη ἀγάπη τοὺς.

29. Ὅπωςδήποτε στὴν ἀρχὴ τῆς μοναχικῆς μας ζωῆς, μὲ κόπο καὶ πικρία ἐργαζόμεθα τὶς ἀρετές. Ἐπειτα ὅμως, ὅταν προχωρήσωμε, δὲν θὰ αἰσθανώμεθα καθόλου λύπη, ἢ ὀλίγη, στὴν ἐξάσκησί τοὺς. Ὅταν δὲ τέλος ἀφανισθῇ τὸ θνητὸ μας φρόνημα καὶ κυριαρχήσῃ στὴν ψυχὴ μας ἡ προθυμία, τότε πλέον θὰ τὶς ἐργαζώμεθα μὲ ὅλη μας τὴν χαρὰ καὶ τὸν ζῆλο καὶ τὸν πόθο καὶ τὴν θεϊκὴ φλόγα.

30. Ὅσο εἶναι ἀξιέπαινοι αὐτοὶ ποὺ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μὲ χαρὰ καὶ προθυμία καλλιεργοῦν τὶς ἀρετές καὶ ἐκτελοῦν τὶς ἐντολές, τόσο ἐλεεινοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐχρόνισαν στὴν ἀσκησι καὶ ὅμως μὲ κόπο ἀκόμη τὶς ἐξασκοῦν, ἐὰν βέβαια τὶς ἐξασκοῦν.

31. Ἄς μὴν ἀποστρεφώμεθα οὔτε νὰ κατακρίνωμε «τὰς περιστατικὰς ἀποταγὰς» (4). Διότι ἐγνώρισα ἀνθρώπους λιποτάκτες, οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ τὸ θέλουν συναντήθηκαν μὲ τὸν βασιλέα ποὺ εἶχε βγῆ ἔξω καὶ ἀπὸ τὴν στιγμή ἐκείνη ἐγιναν δορυφόροι τοῦ, τὸν ἀκολούθησαν στὸ παλάτι καὶ ἐδείπνησαν μαζί τοῦ.

32. Εἶδα σπόρο ποὺ ἔπενε τυχαῖα στὸ ἔδαφος καὶ ὅμως ἔκανε ἐξαιρετικὸ καὶ πολὺ καρπὸ, καθὼς πάλι καὶ τὸ ἀντίθετο.

33. Εἶδα ἓναν ἄνθρωπο (ποὺ εἶχε κάποια βλάβη στὴν ὄρασί τοῦ) νὰ μπαίνει στὸ ἱατρεῖο γιὰ κάποια ἄλλη ἀνάγκη, νὰ τὸν κρατᾷ ὀλίγο περισσότερο ὁ ἱατρὸς μὲ τὴν φιλοφροσύνη τοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθαρισθῇ καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ὁμίχλη ποὺ σκέπαζε τὰ μάτια τοῦ. Ἔτσι μερικὰ ἀκούσια καὶ τυχαῖα περιστατικὰ ποὺ συνέβησαν σὲ μερικοὺς εἶχαν ἀποτελέσματα βεβαιότερα καὶ οὐσιαστικώτερα ἀπὸ ὅ, τι μερικὰ ἐκούσια.

34. Κανεὶς ἂς μὴ θεωρήσῃ τὸν ἑαυτὸ τοῦ ἀνάξιο γιὰ τὴν μοναχικὴ πολιτεία, προφασιζόμενος τὸ βάρος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ καὶ ἂς μὴ νομίζῃ ὅτι ταπεινώνει ἔτσι τὸν ἑαυτὸ τοῦ, ἐνῶ στὴν οὐσία φοβεῖται μὴ στερηθῇ τὶς ἡδονές τοῦ κόσμου. Ὅλα ὅσα λέγει εἶναι «προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις» (Ψαλμ. ρμ' 4). Διότι ἐκεῖ ὅπου ἀκριβῶς ὑπάρχει βαθειὰ καὶ σαπισμένη πληγὴ, ἐκεῖ χρειάζεται καὶ μεγαλυτέρα θεραπεία, γιὰ νὰ καθαρισθῇ. Ἄλλωστε στὸ ἱατρεῖο δὲν πηγαίνουν οἱ ὑγιεῖς!

35. Ἐὰν ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς μᾶς προσκαλοῦσε νὰ καταταγοῦμε στὸν στρατὸ τοῦ, νὰ τὸν ὑπηρετοῦμε καὶ νὰ πολεμοῦμε στὸ πλευρὸ τοῦ, δὲν θὰ καθυστερούσαμε οὔτε θὰ προφασιζόμεθα τίποτε. Ἀλλὰ θὰ τὰ ἐγκαταλείπαμε ὅλα καὶ μὲ προθυμία θὰ τρέχαμε κοντὰ τοῦ.

Ἄς προσέξωμε λοιπὸν μήπως, ἐνῶ μᾶς προσκαλεῖ ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλέων καὶ Κύριος τῶν κυρίων καὶ Θεὸς τῶν θεῶν στὴν οὐρανία παράταξι τῶν μοναχῶν, ἀρνηθοῦμε τὴν πρόσκλησι ἀπὸ ὀκνηρία καὶ ραθυμία, καὶ σταθοῦμε ἔτσι ἀναπολόγητοι ἐμπρὸς στὸ μέγα

καὶ φοβερὸ βῆμα τῆς Κρίσεως.

36. Μπορεῖ βέβαια νὰ βαδίζη κανεὶς, ἐνῶ εἶναι δεμένος μετὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου καὶ μετὰ βαρεῖς –σὰν σιδερένιες ἀλυσίδες– φροντίδες, ἀλλὰ θὰ βαδίζη μετὰ δυσκολία. Ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν σιδερένια δεσμὰ στὰ πόδια τοὺς βαδίζουν πολλές φορές, ἀλλὰ συνεχῶς σκοντάφτουν καὶ πληγώνονται.

37. Ὁ ἄγαμος ποὺ εὐρίσκεται στὸν κόσμον καὶ εἶναι δεμένος μόνο μετὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ὁμοιάζει μετὰ αὐτὸν ποὺ ἔχει τὶς χειροπέδες. Γιὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ τρέξῃ πρὸς τὸν μοναχικὸ βίον δὲν ἐμποδίζεται. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἤλθε σὲ γάμον ὁμοιάζει μετὰ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔχουν δέσει «χειροπόδαρα».

38. Μερικοὶ κοσμικοὶ ποὺ ζοῦσαν ἀμελῶς μετὰ ἐρώτησαν: «Πῶς μπορούμε ἐμεῖς ποὺ ζοῦμε μετὰ συζύγους καὶ εἴμαστε περικυκλωμένοι μετὰ τόσες κοινωνικὲς ὑποχρεώσεις νὰ ἀκολουθήσωμε τὴν μοναχικὴ ζωή»; Καὶ τοὺς ἀπήντησα: «Ὅσα καλὰ μπορείτε, νὰ τὰ κάνετε, κανένα νὰ μὴ περιγελάσετε, κανένα νὰ μὴ κλέψετε, σὲ κανένα νὰ μὴν εἰπῇτε ψέματα, κανένα νὰ μὴ περιφρονήσετε, κανένα νὰ μὴ μισήσετε. Νὰ μὴ παραλείπετε τὸν ἐκκλησιασμό, νὰ δείχνετε συμπόνια στοὺς πτωχοὺς, κανένα νὰ μὴ σκανδαλίσετε. Σὲ ξένο πρᾶγμα καὶ σὲ ξένη γυναῖκα νὰ μὴν πλησιάζετε. Ἀρκεσθῇτε στὴν ἰδική σας γυναῖκα (πρβλ. Λουκ. γ' 14). Ἐὰν ζητεῖτε ἔτσι, «οὐ μακρὰν ἔστε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» (Μαρκ. ιβ' 34).

39. Ἄς τρέξωμε μετὰ χαρὰ καὶ μετὰ φόβον στὸν καλὸν ἀγῶνα, χωρὶς νὰ φοβούμεθα τοὺς ἐχθροὺς μας. Διότι αὐτοὶ παρατηροῦν τὴν ὄψιν τῆς ψυχῆς μας, ἔστω καὶ ἂν ἐμεῖς δὲν τοὺς βλέπωμε. Καὶ ὅταν ἰδοῦν τὴν ὄψιν τῆς ψυχῆς μας ἀλλαγμένα ἀπὸ τὸν φόβον, τότε ἐπιτίθενται ὀριμύτερα ἐναντίον μας, ἐπειδὴ ἀντελήφθησαν οἱ δόλιοι ὅτι φοβηθήκαμε. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἂς τοὺς ἐπιτεθοῦμε μετὰ ἀνδρεία. Διότι κανεὶς δὲν θέλει νὰ πολεμῇ ἐναντίον ἐκείνου ποὺ μάχεται μετὰ ζῆλον.

40. Ὁ Κύριος φερόμενος μετὰ συγκατάβασιν ἐλάφρυνε τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρχαρίων γιὰ νὰ μὴ κουρασθοῦν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ γυρίσουν ἀμέσως στὸν κόσμον. Γι' αὐτὸ «χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (Φιλιπ. δ' 4) ὅλοι οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἀντιληφθῇτε τὸ πρῶτον αὐτὸ δεῖγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Δεσπότη. Χαίρετε ἀκόμη, ἀφοῦ σκεφθῇτε ὅτι Αὐτὸς σᾶς ἔχει προσκαλέσει στὸν ἀγῶνα τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

41. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο φαίνεται ὅτι κάνει πολλές φορές ὁ Θεός: Βλέποντας ἀνδρεῖες ψυχῆς, ἐπιτρέπει τοὺς πολέμους εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὶς στεφανώσῃ σύντομα.

42. Ἀποκρύπτει ὁ Κύριος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζοῦν στὸν κόσμον τὴν δυσκολίαν –ἢ μάλλον τὴν εὐκολίαν– τοῦ μοναχικοῦ ἀγῶνος. Διότι ἂν τὴν ἐγνώριζαν, κανεὶς δὲν θὰ ἀπεφάσιζε νὰ γίνῃ μοναχός.

43. Πρόσφερε μετὰ προθυμίαν στὸν Χριστὸν τοὺς κόπους τῆς νεότητός σου καὶ θὰ ἀπολαύσῃς τὸ γῆρας σου πλοῦτον ἀπαθείας. Αὐτὰ ποὺ συναθροίζονται στὴν νεανικὴ ἡλικία τρέφουν καὶ παρηγοροῦν κατὰ τὸ γῆρας ὅσους ἔχουν ἐξασθενήσει.

Ἄς κοπιᾶσωμε μετὰ ζῆλον, ὅσο εἴμαστε νέοι, ἂς τρέξωμε γρήγορα, διότι ἡ ὥρα τοῦ θανάτου εἶναι ἄγνωστη.

44. Ἔχομε ἐχθροὺς ποὺ εἶναι πραγματικὰ πονηροί, σκληροί, δόλιοι, πανοῦργοι, δυνατοί, ἄπνοιοι, ἄορατοί, ἄυλοι. Στὰ χέρια τοὺς κρατοῦν φωτιά καὶ θέλουν νὰ κάψουν τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν φλόγα τοὺς.

45. Κανείς όσο είναι νέος, ας μὴ παραδεχθῇ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ δαίμονας, ποὺ τοῦ λέγουν: «Μὴ λυώσης τὸ σῶμα σου μὲ τὴν πολλὴ ἄσκησι, γιὰ νὰ μὴν ἀδυνατήσης καὶ ἀρρωστήσης». Διότι, στὴν σημερινὴ μάλιστα ἐποχὴ, δύσκολα θὰ εὕρεθῇ ἄνθρωπος ποὺ θὰ προτιμήσῃ νὰ θανατώσῃ τὴν σάρκα του, τὸ πολὺ πολὺ ἴσως νὰ στερήσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ἡδονικὰ φαγητά. Ὁ σκοπὸς τοῦ δαίμονος εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ, ὥστε ἡ ἀρχὴ τοῦ μοναχικοῦ μας σταδίου νὰ γίνῃ μὲ νωθρότητα καὶ πολλὴ ραθυμία, ὅποτε καὶ τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος θὰ εἶναι παρόμοιο καὶ ἀνάλογο πρὸς τὴν ἀρχὴ του.

46. Περισσότερο ἀπ' ὅλα, ὅσοι θέλουν νὰ ὑπηρετήσουν πραγματικὰ τὸν Χριστὸν πρέπει νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ πράξουν τὸ ἐξῆς: Νὰ διαλέξουν μὲ τὴν καθοδήγησι τῶν πνευματικῶν Πατέρων καὶ μὲ τὴν ἐπίγνωσι τοῦ ἑαυτοῦ τους, τοὺς τόπους καὶ τοὺς τρόπους καὶ τίς καταστάσεις καὶ τὰ ἐργόχειρα ποὺ θὰ τοὺς ταιριάζουν.

Τὰ κοινόβια δὲν εἶναι γιὰ ὅλους, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ βλάψουν αὐτοὺς ποὺ εἶναι λαίμαργοι. Οὔτε πάλι τὰ ἡσυχαστήρια εἶναι γιὰ ὅλους, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ βλάψουν τοὺς θυμῶδεις. Καθένας ας ἐξετάσῃ καλὰ ποιὸ πάθος ἔχει, (καὶ ἀναλόγως ας κάνῃ τὴν ἐπιλογὴ).

* * *

47. Σὲ τρεῖς γενικὲς ἀσκητικὲς κατηγορίες περιλαμβάνεται ὅλη ἡ μοναχικὴ ζωὴ: Στὸν ἡρωϊκὸ ἐρημητισμὸ, στὴν ἄσκησι μὲ ἄλλον ἓνα ἢ τὸ πολὺ δυὸ, καὶ στὴν ὑπομονητικὴ ζωὴ τοῦ Κοινοβίου. «Μὴ ἐκκλίνης –λέει ὁ Ἐκκλησιαστής- εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά, ἀλλ' ὁδῷ βασιλικῇ πορεύεσθαι» (Παροιμ. δ' 27). Διότι ὁ μεσαῖος τρόπος ἀπὸ τοὺς τρεῖς ποὺ ἀναφέραμε, φαίνεται νὰ ταιριάζῃ στοὺς περισσοτέρους.

Ἐπειδὴ, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «ἀλλοίμονο στὸν ἓνα, διότι ἂν πέσῃ» σὲ ἀκηδία, ἢ ὕπνῳ, ἢ ραθυμία, ἢ ἀπόγνωσι, «δὲν ἔχει ἄνθρωπο νὰ τὸν σηκώσῃ» (Ἐκκλ. δ' 10). Ὅπου ὅμως εὐρίσκονται «δυὸ ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἼμι ἐν μέσῳ αὐτῶν» εἶπε ὁ Κύριος (Ματθ. ιη' 20).

48. Ποιὸς ἄραγε θὰ εἶναι ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος μοναχός, ὁ ὁποῖος τὴν πρώτη θέρμη θὰ τὴν κρατήσῃ ἄσβεστη, καὶ δὲν θὰ παύσῃ μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου του, νὰ προσθέτῃ κάθε ἡμέρα φωτιὰ στὴν φωτιά, θέρμη στὴν θέρμη, πόθο στὸν πόθο καὶ προθυμία στὴν προθυμία;

Βαθμὶς πρώτη! Σὺ ποὺ ἀνέβηκες σ' αὐτήν, «μὴ στραφῇς εἰς τὰ ὀπίσω».

Σημειώσεις

1. Καὶ ὅσοι δηλαδὴ ἐκάρησαν μοναχοὶ – ἡ κουρὰ θεωρεῖται ὡς δεῦτερο βάπτισμα – καὶ δὲν ἐπέδειξαν ἐν συνεχείᾳ βίῳ ἐνάρετο καὶ συνεπῆ πρὸς τὴν ὁμολογία τους, δὲν θὰ τύχουν σωτηρίας.

2. Ὁ θεάρεστος δηλαδὴ ζῆλος ποὺ παρατηρεῖται στὴν ἀρχή, μεταβάλλεται ἀργότερα σὲ καπνὸ ἀμελείας καὶ ψυχρότητος.

3. Οἱ πρῶτοι φαίνεται ὅτι εἶναι ὅσοι ἐξεκίνησαν μὲ καλὰ καὶ στερεὰς βάσεις, ἀλλὰ ἀργότερα ἀμέλησαν καὶ ὑποβάθμισαν κάπως τὴν πνευματικὴ τους ζωὴ – οἱ λίθοι ἀντικατεστάθησαν μὲ πλίνθους. Οἱ δεῦτεροι, ὅσοι ξεκίνησαν μὲ ζῆλο νὰ ἀνεγείρουν ὑψηλὸ οἰκοδόμημα, ἀλλὰ δὲν ἐξασφάλισαν στερεὰ θεμέλια οὔτε ἐχρησιμοποίησαν ἐκλεκτὰ οἰκοδομικὰ ὕλικά. Οἱ τρίτοι, ὅσοι ἐξεκίνησαν χωρὶς ζῆλο καὶ ὑψηλὰς προοπτικές,

ἀλλὰ ἀργότερα ἐθερμάνθησαν καὶ ἐσημείωσαν ταχεία πρόοδο.

4. «Περιστατικά ἀποταγαί» ὀνομάζονται οἱ περιπτώσεις κατὰ τίς ὁποῖες τυχαῖα καὶ ἀπρόβλεπτα γεγονότα ὁδηγοῦν κάποιον στὴ μοναχικὴ ζωὴ. Ἄς ἀναφέρωμε ἓνα παράδειγμα: Ἐνα πρόσωπο ἀντιμετωπίζει κάποιον σοβαρὸ κίνδυνον καὶ ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ σὲ μία Μονὴ σὰν σὲ τόπο ἀσφαλείας. Ἐκεῖ ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἀγαπήσῃ τὴν θεοφιλεῖ ζωὴ τῶν μοναχῶν καὶ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ τὴν ἀσπασθῇ.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Περὶ ἀπροσπαθείας, ἡγουν ἀλυπίας.

ΕΚΕΙΝΟΣ ΠΟΥ ἀγάπησε πραγματικὰ τὸν Κύριον καὶ ἐπεζήτησε ἀληθινὰ νὰ κερδίσῃ τὴν μέλλουσα βασιλεία, ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκτησε πραγματικὸ πόνον γιὰ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ ζωντανὴ ἐνθύμησιν τῆς κολάσεως καὶ τῆς αἰωνίου κρίσεως, ἐκεῖνος ποὺ ξύπνησε ἀληθινὰ μέσα του τὸν φόβο τοῦ θανάτου του, δὲν θὰ ἀγαπήσῃ πλέον οὔτε θὰ ἐνδιαφερθῇ οὔτε θὰ μεριμνήσῃ καθόλου γιὰ χρήματα ἢ γιὰ κτήματα ἢ γιὰ τοὺς γονεῖς του ἢ γιὰ ἐπίγειο δόξα ἢ γιὰ φίλους ἢ γιὰ ἀδελφούς ἢ γιὰ τίποτε τὸ γήϊνον. Ἀλλὰ ἀφοῦ ἀποτινάξῃ ἀπὸ ἐπάνω του καὶ μισήσῃ κάθε ἐπαφὴ καὶ κάθε φροντίδα γιὰ ὅλα αὐτά, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα ἀφοῦ μισήσῃ καὶ τὴν ἴδιαν τὴν σάρκα του, ἀκολουθεῖ τὸν Χριστὸν γυμνὸς καὶ ἀμέριμνος καὶ ἀκούραστος, ἀτενίζοντας πάντοτε στὸν οὐρανὸ καὶ ἀναμένοντας τὴν ἐξ ὕψους βοήθεια, καθὼς τὸ εἶπε ἓνας Ἅγιος: «Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου» (Ψαλμ. ξβ' 9).

Καὶ καθὼς τὸ εἶπε πάλι ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Προφήτης: «Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν σοὶ καὶ ἡμέραν ἢ ἀνάπαυσιν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα, Κύριε» (Ἱερεμ. ιζ' 16).

2. Εἶναι μεγάλη ἐντροπὴ, ἀφοῦ ἐγκαταλείψαμε ὅλα τὰ προηγούμενα, μετὰ τὴν κλήσιν ποὺ μᾶς ἔκανε ὁ Κύριος καὶ ὅχι κανεὶς ἄνθρωπος, νὰ φροντίζωμε γιὰ κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς φανῇ χρήσιμον τὴν ὥρὰ τῆς μεγάλης μας ἀνάγκης, δηλαδὴ τοῦ θανάτου μας.

Αὐτὸ ἐννοοῦσε ὁ Κύριος, ὅταν ὠμίλησε γιὰ τὸν ἄνθρωπον ποὺ «ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ δὲν εἶναι εὐθετος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Λουκ. θ' 62).

3. Ὁ Κύριος, ἐπειδὴ γνωρίζει πόσο εὐκόλως γλιστροῦμε ἐμεῖς οἱ ἀρχάριοι καὶ ἐπιστρέφουμε στὸν κόσμον, ἐὰν συναναστρεφώμεθα ἢ ἔστω συναντώμεθα μὲ κοσμικοὺς, ἀπήντησε σ' αὐτὸν ποὺ τοῦ εἶπε, «ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου»: «Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς» (Ματθ. η' 22).

4. Μετὰ τὴν ἀποταγὴν μας οἱ δαίμονες μᾶς παρακινοῦν νὰ μακαρίζωμε τοὺς κοσμικοὺς ποὺ τυχὸν εἶναι ἐλεήμονες καὶ εὐσπλαγχνοί, καὶ νὰ ἐλεεινολογοῦμε τὸν ἑαυτὸν μας, διότι δῆθεν τὸν ἐστερήσαμε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν.

Ὁ δὲ σκοπὸς τῶν ἐχθρῶν μας εἶναι, μὲ αὐτὴν τὴν νόθο ταπείνωσιν νὰ μᾶς ξαναφέρουν στὸν κόσμον ἢ, ἂν παραμείνωμε μοναχοί, νὰ μᾶς κατακρημνίσουν στὴν ἀπόγνωσιν.

5. Εἶναι δυνατόν νὰ ἐξευτελίζωμε τοὺς κοσμικοὺς ἀπὸ οἷσιν, ὅπως ἐπίσης νὰ τοὺς ἐξουθενώνωμε ἀπόντας, γιὰ νὰ πολεμοῦμε τὴν ἀπόγνωσιν καὶ νὰ ἀποκτοῦμε περισσότερο θάρρος καὶ ἐλπίδα.

6. Ἄς ἀκούσωμε τί εἶπε ὁ Κύριος στὸν νέον ἐκεῖνον ποὺ εἶχε τηρήσει ὅλες σχεδὸν τίς ἐντολές: «Ἐνα σοῦ λείπει, νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντά σου, νὰ τὰ δώσῃς στοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ γίνῃς ἐσὺ πτωχὸς ποὺ θὰ δέχεται ἐλεημοσύνης» (πρβλ. Ματθ. ιθ' 21).

7. Ὅσοι ἐπιθυμοῦμε νὰ τρέχωμε μὲ ταχύτητα (στὸν δρόμο τῆς ἀσκήσεως), ἅς στοχασθοῦμε καλὰ, ὅτι ὁ Κύριος ὅσους ζοῦν στὸν κόσμον τοὺς ἔκρινε καὶ τοὺς ἐχαρκτήρησε σὰν ζωντανοὺς νεκροὺς, λέγοντας σὲ κάποιον: «Ἄφησε τοὺς νεκροὺς τοῦ κόσμου νὰ θάψουν τοὺς νεκροὺς κατὰ τὸ σῶμα» (πρβλ. Ματθ. η´ 22).

8. Σὲ τίποτε δὲν ἐμπόδισε ὁ πλοῦτος ἐκεῖνον «τὸν πλούσιον νεανίσκον» νὰ προσέλθῃ στὸ βάπτισμα. Πλανῶνται λοιπὸν μερικοὶ ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι χάριν τοῦ βαπτίσματος ὁ Κύριος τὸν διέταξε νὰ πωλήσῃ τὸν πλοῦτον του. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἅς εἶναι ἀρκετὴ γιὰ μᾶς, σὰν μεγίστη ἀπόδειξις τῆς δόξης τῆς μοναχικῆς μας πολιτείας.

9. Ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν στὸν κόσμον καὶ λυώνουν στὶς ἀγρυπνίες, τὶς νηστεῖες, τοὺς κόπους καὶ τὶς κακουχίες, ὅταν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν μοναχικὴ ζωὴ, σὰν σὲ κάποιο δοκιμαστήριον ἢ στάδιο, ὅλη αὕτη τὴν προηγούμενη ἀσκήσιν τοὺς, τὴν νοθευμένη καὶ ἐπιφανειακὴ, δὲν τὴν συνεχίζουν πλέον (1).

10. Ἔχω ἰδεῖ πολλὰ καὶ διάφορα φυτὰ ἀρετῶν, φυτευμένα μέσα στὸν κόσμον, οὗ ἐποτίζονταν ἀπὸ τὸν βόρβορον τοῦ ὑπονόμου τῆς κενοδοξίας καὶ ἐσκαλίζονταν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως καὶ ἐλιπαίνονταν μὲ τὸ λίπασμα τῶν ἐπαίνων. Τὰ ἴδια ὅμως αὐτὰ φυτὰ, ὅταν μεταφυτεύθηκαν σὲ γῆ ἔρημο καὶ ἄβατον ἀπὸ κοσμικοὺς, καὶ ἄνυδρον, χωρὶς τὸ βρωμερὸ νερὸ τῆς κενοδοξίας, ἀμέσως ἐξεράθηκαν. Διότι δὲν ἦταν δυνατόν αὐτὰ τὰ ὑδροχαρῆ φυτὰ νὰ καρποφορήσουν σὲ σκληρὰ καὶ ἄνυδρα γυμναστήρια.

11. Ὅποιος ἐμίσησε τὸν κόσμον, αὐτὸς ἐγλύτωσε ἀπὸ τὴν λύπη. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει «προσπάθεια» (= ἡ μετὰ πάθους προσκόλλησις, ἡ δέσμευσις τοῦ συναισθήματος σὲ κάτι) σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ὑλικά καὶ ὁρατά, δὲν ἔχει λυτρωθῇ ἀκόμη ἀπὸ τὴν λύπη. Διότι πῶς ἂν μὴ λυπηθῇ, ὅταν στερηθῇ ἐκεῖνο ποῦ ἀγαπᾷ;

12. Σὲ ὅλα μᾶς χρειάζεται πολλὴ νήψις. Ἰδιαίτερα δὲ ἅς δοθῇ μεγάλη προσοχὴ στὴν ἐπομένη περίπτωση: Εἶδα πολλοὺς μέσα στὸν κόσμον, οἱ ὁποῖοι μὲ τὶς βιοτικὰς μέριμνες, φροντίδες, συζητήσεις, ἔρευνες καὶ ἀγρυπνίες ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὴν μανίαν τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας. Ὅταν ὅμως, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε μέριμνα, ἐγίναν μοναχοί, ἐμολύνθηκαν ἐλεεινὰ ἀπὸ τὶς ὁρμὲς καὶ τὰ κινήματα τῆς σαρκός.

13. Ἄς προσέχωμε καλὰ τὸν ἑαυτὸ μας, μήπως πλανηθοῦμε καὶ ἐνῶ πιστεύομε ὅτι βαδίζομε τὴν στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸ, ἐν τούτοις εὕρισκόμεθα στὴν πλατεία καὶ εὐρύχωρον.

Τὰ σημεῖα ποὺ θὰ σοῦ δείχνουν ὅτι βαδίζεις τὴν στενὴ ὁδὸ εἶναι:

Ἡ θλίψις τῆς κοιλίας, ἡ ὀλονύκτιος στάσις στὴν προσευχή, τὸ μετρημένο νερό, τὸ λιγοστὸ ψωμί, τὸ καθαρτικὸ ποτὸ τῆς ἀτιμίας, οἱ χλευασμοί, οἱ περιγέλωτες, οἱ ἐμπαιγμοί, ἡ ἐκκοπὴ τοῦ ἰδίου θελήματος, ἡ ὑπομονὴ στὶς συγκρούσεις μὲ τοὺς ἄλλους, τὸ νὰ μὴ γογγύζεις ὅταν σὲ περιφρονοῦν, νὰ βιάζῃς τὸν ἑαυτὸ σου νὰ ὑπομένῃ τις ὕβρεις, νὰ ὑπομένης γενναῖα ὅταν οἱ ἄλλοι σὲ ἀδικοῦν, νὰ μὴν ἀγανακτῇς ὅταν καταλαοῦν εἰς βάρος σου, νὰ μὴν ὀργίζεσαι ὅταν σὲ ἐξετελείσουν, νὰ ταπεινῶνεσαι ὅταν σὲ κατακρίνουν. Μακάριοι ὅσοι βαδίζουν τὴν προηγούμενη ὁδὸ, «ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε´ 3).

14. Κανεὶς δὲν θὰ εἰσέλθῃ στεφανωμένος στὸν οὐράνιον νυμφῶνα, ἐὰν δὲν ἔχῃ κάνει τὴν πρώτη, τὴν Δευτέρα καὶ τὴν τρίτη ἀποταγή. Τὴν ἀποταγὴν δηλαδὴ πρῶτον ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν γονέων του, δεῦτερον τὴν ἐκκοπὴν τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τρίτον τὴν ἀποταγὴν τῆς κενοδοξίας ποὺ ἐπακολουθεῖ τὴν ὑπακοήν.

15. «Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκαθαρσίας κόσμου μὴ ἄπτεσθε, λέγει Κύριος» (πρβλ. Ἦσ. νβ' 11). Διότι ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ἔκανε ποτὲ θαύματα; ποῖος ἀνέστησε νεκρούς; ποῖος ἐξεδίωξε δαίμονες; Κανείς! Ὅλα αὐτὰ εἶναι τῶν μοναχῶν βραβεῖα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐπιτύχη ὁ κόσμος. Διότι ἂν μπορούσε, τότε θὰ ἦταν περιττὴ ἡ ἀσκήσις, δηλαδὴ ἡ ἀναχώρησις ἀπὸ τὸν κόσμον.

16. Ὅταν μετὰ τὴν ἀποταγὴν μας οἱ δαίμονες μᾶς φλογίζουν τὴν καρδιὰ μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν μας, τότε ἐμεῖς ἅς ὀπλισθοῦμε ἐναντίον τοὺς μὲ τὴν προσευχὴν, καὶ ἅς πυρώσωμε τὸν ἑαυτὸν μας, μὲ τὴν σκέψιν τοῦ αἰωνίου πυρός, ὥστε μὲ τὴν ἐνθύμησιν αὐτοῦ νὰ κατασβέσωμε τὴν παράκαιρην φλόγα τῆς καρδιᾶς μας.

Ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει «ἀπροσπάθεια» (= ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν «προσπάθεια») γιὰ ἓνα ὁποιοδήποτε πρᾶγμα, αἰσθάνεται ὁμως λύπη στὴν καρδιὰ του ὅταν τὸ στερηθῇ, αὐτὸς ἀπατᾶται τελείως.

17. Ὅσοι νέοι ἔχουν μανιώδη ροπὴ στοὺς σαρκικοὺς ἔρωτες καὶ τὴν τρυφήν, καὶ ἐπιθυμοῦν ν' ἀκολουθήσουν τὴν μοναχικὴν πολιτείαν, ἅς φροντίσουν νὰ γυμναστοῦν μὲ πολλὴ νῆψιν καὶ προσοχήν, καὶ νὰ μάθουν νὰ ἀπέχουν ἀπὸ κάθε τρυφὴ καὶ κακία, μήπως γίνουν σ' αὐτοὺς «τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων» (Ματθ. ιβ' 45).

18. Τὸ λιμάνι μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐξ ἴσου αἰτία καὶ σωτηρίας καὶ κινδύνων. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅσοι διαπλέουν τὴν νοσητὴν θάλασσαν τοῦ μοναχικοῦ βίου. Θὰ εἶναι δὲ ἐλεεινὸν τὸ θέαμα νὰ ἰδῇ κανεὶς αὐτοὺς ποὺ ἐσώθηκαν ἀπὸ τὸ πέλαγος, νὰ ναυαγήσουν μέσα στὸ λιμάνι!

Βαθμὶς δευτέρα! Σὺ ποὺ τρέχεις νὰ σωθῇς, μιμήσου τὸν Λῶτ καὶ ὄχι τὴν γυναῖκα του, καὶ φεῦγε!

Σημειώσεις

1. Γιατὶ προηγούμενη ἀσκήσις τοὺς χαρακτηρίζεται νοθευμένη καὶ ἐπιφανειακή; Διότι δὲν εἶχε τὰ στοιχεῖα τῆς γνησιότητος, δὲν εἶχε ἐγκριθῇ ἀπὸ ἐμπείρους πνευματικοὺς Πατέρες, ἀλλὰ προερχόταν καὶ ἐσχετιζόταν μὲ τὴν αὐτοϊκανοποίησιν, τὸ «ἴδιον θέλημα», τὸ κρυφὸ πάθος τῆς κενοδοξίας, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπαίνου.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Περὶ ξενιτείας

ΞΕΝΙΤΕΙΑ εἶναι ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάλειψις ὅλων ἐκείνων ποὺ ὑπάρχουν στὴν πατρίδα μας καὶ ποὺ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ ἐπιτύχωμε τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν τῆς ζωῆς μας. Ἡ ξενιτεία εἶναι ἀπαρρησίαστος συμπεριφορὰ, κρυμμένη σοφία, σύνεσις ποὺ δὲν φανερώνεται, ζωὴ μουσικὴ, σκοπὸς ποὺ δὲν βλέπεται, λογισμὸς ἀφανής, ὀρεξις τῆς εὐτελείας, ἐπιθυμία τῆς στενοχωρίας, αἰτία τοῦ θείου πόθου, πλῆθος τοῦ θείου ἔρωτος, ἄρνησις τῆς κενοδοξίας, βυθὸς τῆς σιωπῆς.

2. Στὴν ἀρχὴ συνήθως ἐνοχλεῖ συνεχῶς καὶ ἔντονα αὐτὸς ὁ λογισμὸς τοὺς ἐραστὰς τοῦ Κυρίου, ὥσταν νὰ τοὺς φλογίζῃ θεϊκὴ φωτιά. Δηλαδὴ ὁ λογισμὸς, ὁ ὁποῖος παρακινεῖ τοὺς ἐραστὰς ἐνὸς τόσο μεγάλου ἀγαθοῦ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τοὺς οἰκείους τῶν, γιὰ νὰ ζήσουν μὲ εὐτέλεια καὶ θλίψιν. Αὐτὸς ὁμως ὁ λογισμὸς ὅσο σπουδαῖος καὶ ἀξέπαινος εἶναι, ἄλλο τόσο χρειάζεται καὶ πολλὴ διάκρισις. Διότι δὲν εἶναι καλὴ κάθε ἀπότομος καὶ ἀπόλυτος ξενιτεία.

3. Ἐπειδὴ «πᾶς προφήτης ἄτιμος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ», ὅπως εἶπε ὁ Κύριος (Ματθ. ιγ' 57), ἅς ἐξετάσωμε μήπως ἡ ξενιτεία γίνῃ σ' ἐμᾶς αἰτία κενοδοξίας (1). Ξ Ε Ν Ι Τ Ε Ι Α

εἶναι ὁ χωρισμὸς ἀπὸ ὅλα γιὰ νὰ μείνῃ ὁ νοῦς ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐν ἰτεὺ ὦν εἶναι ὁ ἐραστής καὶ ἐργάτης τοῦ ἀδιακόπου πένθους. Ἐν οὖν εἶναι αὐτὸς ποὺ φεύγει κάθε σχέσι εἴτε μὲ τοὺς ἰδικούς του εἴτε μὲ τοὺς ξένους.

4. Σὺ ποὺ βιάζεσαι νὰ ξενιτεύσης ἢ νὰ πᾶς στὴν ἔρημο, μὴ περιμένῃς νὰ ἔλθουν μαζί σου ψυχές ποὺ ἀγαποῦν ἀκόμη τὸν κόσμο. Πρόσεχε, διότι ὁ κλέπτης δὲν γίνεται ἀντιληπτός. Πολλοὶ ποὺ ἀποπειράθηκαν νὰ πάρουν μαζί τους ἀνθρώπους ραθύμους καὶ ὀκνηροὺς γιὰ νὰ τοὺς σώσουν, ἐχάθηκαν μαζί μὲ αὐτούς, διότι σὺν τῷ χρόνῳ ἔσβησε ἐξ αἰτίας τους τὸ πῦρ (τῆς ψυχῆς τους). Ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ἐδέχθηκες μέσα σου τὴν φλόγα, τρέχε. Διότι δὲν γνωρίζεις πότε θὰ σβήσῃ καὶ θὰ σὲ ἀφήσῃ στὸ σκοτάδι.

5. Δὲν ἀπαιτεῖται ἀπὸ ὅλους μας νὰ σώσωμε τοὺς ἄλλους. Διότι λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν, ἀδελφοί, περὶ ἑαυτοῦ δώσει λόγον τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ιδ' 12). Καὶ πάλι λέγει: «Ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις;» (Ρωμ. β' 21). Ἐνῷ ὅπωςδὴποτε ὅλοι ἔχομε χρέος νὰ σώσωμε τὸν ἑαυτὸ μας.

6. Ὅταν ξενιτεύῃς, ἀσφαλίζου ἀπὸ τὸν γυρολόγο καὶ φιλήδονο δαίμονα. Διότι ἡ ξενιτεία τοῦ δίνει ἀφορμές νὰ σὲ πολεμήσῃ.

7. Εἶναι καλὴ ἡ ἀπροσπάθεια. Μητέρα της δὲ εἶναι ἡ ξενιτεία.

8. Ἐκεῖνος ποὺ ἐξενίτευσε γιὰ τὸν Κύριον, δὲν διατηρεῖ πλέον δεσμοὺς καὶ σχέσεις μὲ τίποτε, γιὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι περιπλανᾶται καὶ ξενιτεύει γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν παθῶν του. Ἐκεῖνος ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἐξενίτευσε, ἂς μὴν ἐγγίσῃ πλέον στὸν κόσμον, διότι συνήθως τὰ πάθη εἶναι «φιλεπίστροφα», (ἀγαποῦν δηλαδὴ νὰ ἐπιστρέφουν πίσω σ' αὐτὸν ποὺ τὰ εἶχε).

9. Ἡ Εὐὰ ἐξωρίσθη ἀκούσια ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἐνῷ ὁ μοναχὸς ἐξορίζεται ἐκούσια ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Καὶ ἡ μὲν Εὐὰ, ἐὰν ἔμενε στὸν παράδεισον, θὰ ἐπιθυμοῦσε καὶ πάλι τὸ ξύλο τῆς παρακοῆς. Ὁ δὲ μοναχὸς θὰ διέτρεχε ὅπωςδὴποτε κάθε ἡμέρα κίνδυνον ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς του.

10. Ἀπόφευγε σὰν μάστιγα τοὺς τόπους τῶν πτώσεων. Διότι ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐμπρός μας ἓνα ὁπωρικόν, δὲν ἐρεθίζεται καὶ τόσο ἡ ὀρεξίς μας.

11. Οὔτε αὐτὸς ὁ τρόπος καὶ δόλος τῶν κλεπτῶν, (τῶν δαιμόνων δηλαδὴ), ἂς σοῦ διαφεύγῃ: Μᾶς συμβουλεύουν νὰ μὴν χωριζώμαστε ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, διότι, λέγουν, θὰ εἶναι πολὺς ὁ μισθός μας, ἐὰν βλέποντας τὶς γυναῖκες κυριαρχοῦμε στὸν ἑαυτὸ μας. Δὲν πρέπει ἀσφαλῶς νὰ τοὺς πιστεύωμε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ κάνωμε τὸ ἀντίθετο.

12. Ὅταν ἔχωμε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας ὀλίγο ἢ πολὺ καιρὸ, καὶ ἔχωμε ἀποκτήσῃ κάποια εὐλάβεια ἢ κατάνυξι ἢ ἐγκράτεια, τότε ἔρχονται οἱ «λογισμοὶ τῆς ματαιότητος» καὶ μᾶς παροτρύνουν νὰ ἐπιστρέψωμεν στὴν πατρίδα μας, γιὰ νὰ οἰκοδομήσωμε, ὅπως λέγουν, πολλὰς ψυχές, νὰ γίνωμε ὑπόδειγμα (μετανοίας) καὶ νὰ ὠφελήσωμε ὅσους ἐγνώριζαν τὶς ἀνομίες τῆς προηγουμένης ζωῆς μας. Ἄν τύχῃ δὲ νὰ ἔχωμε καὶ κάποια δύναμι λόγου ἢ ὀλίγη μόρφωσι, τότε οἱ δαίμονές μας παρακινοῦν νὰ ἐπιστρέψωμε στὸν κόσμον σὰν σωτῆρες τῶν ψυχῶν καὶ διδάσκαλοι, ὥστε αὐτὰ ποὺ μὲ τόση ἐπιμέλεια συναθροίσαμε μέσα στὸ λιμάνι, νὰ τὰ διασκορπίσωμε κακῶς ἔξω στὸ πέλαγος.

13. Ἄς προσπαθήσωμε νὰ μιμηθοῦμε ὄχι τὴν γυναῖκα του, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Λῶτ. Διότι ἡ ψυχὴ ποὺ θὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ ἀπ' ὅπου βγῆκε, θὰ γίνῃ σὰν τὸ χαλασμένο ἀλάτι καὶ θὰ μένῃ πλέον στήλη νεκρὰ καὶ ἀκίνητη.

14. Φεῦγε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο «ἀμεταστρεπτί», (χωρὶς καμμία σκέψι ἐπιστροφῆς). Διότι οἱ καρδιές ποὺ ἐνοστάλησαν τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἱερουσαλήμ – τὴν γῆ δηλαδὴ τῆς ἀπαθείας – δὲν τὴν ἀντίκρυσαν.

15. Μερικοὶ ποὺ στὴν ἀρχὴ (τῆς ἐπιστροφῆς τους) λόγῳ τῆς πνευματικῆς τους ἀνωριμότητος ἐγκατέλειψαν τὸν τόπο τους καὶ ἐν συνεχείᾳ (ἀνδρώθηκαν πνευματικά) καὶ ἐκαθαρίσθησαν τελείως ἀπὸ τὰ πάθη τους, μπορεῖ νὰ ἐπιστρέψουν πάλι στὸν τόπο τους, μὲ τὸν σκοπὸ ἴσως νὰ σώσουν καὶ ἄλλους ἀφοῦ ἐσώθηκαν οἱ ἴδιοι, πράγμα ὠφέλιμο γιὰ τὶς ψυχές. (Ἄς γνωρίζουν ὅμως ὅτι) ὁ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ θεόπτης ἂν καὶ ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸν γιὰ νὰ σώσῃ τὸ γένος τῶν ὁμοφύλων του, ἀντιμετώπισε πολλοὺς κινδύνους, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν ἔρημο στὴν Αἴγυπτο, δηλαδὴ ἀντιμετώπισε πολλοὺς σκοτασμούς, ὅταν ἐπέστρεψε στὸν κόσμον.

16. Εἶναι προτιμότερο νὰ λυπήσῃ κανεὶς τοὺς γονεῖς τοῦ παρὰ τὸν Κύριον. Διότι αὐτὸς καὶ μᾶς ἐπλασε καὶ μᾶς ἔσωσε. Ἐνῶ οἱ γονεῖς πολλὰς φορὲς κατέστρεψαν αὐτοὺς ποὺ ἀγάπησαν καὶ τοὺς ἔστειλαν στὴν κόλασι.

17. Ξένος πραγματικὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σὰν νὰ εὐρίσκεται ἀνάμεσα σὲ ξενόγλωσσους ἀνθρώπους ἡσυχάζει καὶ σιωπᾷ ἔχοντας πλήρη συναίσθησι τοῦ τί κάνει.

18. Δὲν φεύγομε μακριὰ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς μας ἢ τοὺς τόπους μας, ἐπειδὴ τοὺς μισοῦμε. Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποφύγωμε τὴν βλάβη ποὺ μᾶς προκαλοῦν.

19. Ὅπως σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔτσι καὶ σ' αὐτὸ ἔχομε διδάσκαλο τὸν Κύριον. Διότι καὶ ὁ ἴδιος πολλὰς φορὲς ἐγκατέλειψε τοὺς κατὰ σάρκα οἰκίους του. Καὶ ὅταν ἄκουσε ἀπὸ μερικοὺς τὴν εἰδοποίησι: «Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί σε», ἀμέσως ὁ καλὸς μας Διδάσκαλος μᾶς ὑπέδειξε τὸ «ἀπαθὲς μίσος», ἀπαντώντας: «Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου εἰσὶν, οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ιβ' 47-50).

20. Ἄς εἶναι γιὰ σένα πατέρα ἐκεῖνος ποὺ καὶ θέλει καὶ μπορεῖ νὰ κοιμάσῃ μαζί σου, γιὰ νὰ κἀν ἑλαφρότερο τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων σου. Μητέρα, ἢ κατάνυξις, ἢ ὁποία ἔχει τὴν δύναμι νὰ σὲ ἀποπλύνῃ ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας. Ἀδελφός, ἐκεῖνος ποὺ κουράζεται καὶ συναγωνίζεται μαζί σου στὸν δρόμον ποὺ ἀνεβάζει στὸν οὐρανόν. Σύζυγο ἀχώριστο ἀπόκτησε τὴν μνήμην τοῦ θανάτου. Τέκνα σου φίλτατα ἅς εἶναι οἱ στεναγμοὶ τῆς καρδίας. Ὡς δοῦλο ἔχε τὸ σῶμα σου. Ὡς φίλους τὶς ἅγιες ἀγγελικὲς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ σὲ βοηθήσουν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου σου, ἐφ' ὅσον γίνουιν φίλοι σου. «Αὕτη ἡ γενεὰ ζητοῦντων τὸν Κύριον» (Ψαλμ. κγ' 6).

21. Ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ σβήνει τὸν πόθον τῶν γονέων. Αὐτὸς ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι διατηρεῖ καὶ τοὺς δυὸ πόθους, ἀπατᾷ τὸν ἑαυτὸν, ἐφ' ὅσον ἀκούει τὸν Κύριον νὰ λέγῃ: «Οὐδεὶς δύνανται δυοὶ κυρίοις δουλεῦειν» κ. λπ. (Ματθ. στ' 24).

22. Ὁ Κύριος εἶπε: «Δὲν ἦλθα νὰ βάλω εἰρήνην στὴν γῆ οὔτε ἀγάπην γονέων πρὸς τὰ τέκνα ἢ (ἀδελφῶν πρὸς) τοὺς ἀδελφούς, σὲ ὅσους ἀπεφάσισαν νὰ μὲ ὑπηρετήσουν. Ἀντιθέτως ἦλθα νὰ φέρω μάχην καὶ μάχαιραν, νὰ διχάσω τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ κόσμου, τοὺς ὑλικοὺς ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς, τοὺς φιλοδόξους ἀπὸ τοὺς ταπεινόφρονας» (Ματθ. ι' 34). Ὁ δὲ Κύριος εὐφραίνεται γι' αὐτὴν τὴν διαμάχην καὶ τὸν χωρισμόν, ποὺ γίνεται γιὰ τὴν ἀγάπην του.

23. Πρόσεχε, πρόσεχε, ἐσύ ποὺ ἔχεις πολλὴ ἀγάπην καὶ «προσπάθεια» στοὺς ἰδικούς σου, μήπως καὶ σοῦ φανοῦν ὅλα ὅσα ἐγκατέλειψες βυθισμένα στὰ νερά (τῶν δακρύων καὶ τοῦ πόνου). Καὶ ἔτσι ἐπιστρέψῃς πίσω καὶ παρασυρθῇς καὶ σὺ καὶ βυθισθῇς στὰ νερά καὶ στὸν κατακλυσμὸ τῆς φιλοκοσμίας. Μὴ συγκινηθῇς ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν γονέων ἢ τῶν

φίλων σου, διότι διαφορετικά πρόκειται να δακρύζης αιωνίως.

24. Όταν σὲ περικυκλώσουν σὰν μέλισσες, ἢ μᾶλλον σὰν σφήκες, οἱ συγγενεῖς σου, θρηνοῦντες γιὰ σένα, προσήλωσε τότε ἀμέσως τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς σου στὸν θάνατο καὶ στὶς ἀμαρτωλὲς πράξεις σου, ὥστε μὲ τὸν ἓνα πόνο νὰ κατορθώσης νὰ ἀποδιώξης τὸν ἄλλον.

25. Ὑπόσχονται σ' ἐμᾶς μὲ πονηρία οἱ ἰδιοὶ μας (κατὰ τὴν σάρκα), ἀλλὰ ὄχι ἰδιοὶ μας (κατὰ τὸ πνεῦμα), ὅτι θὰ κάνουν ὅ, τι μᾶς ἀρέσει, (ἐὰν μείνωμε κοντὰ τους). Ὁ πραγματικὸς τους ὅμως σκοπὸς εἶναι νὰ μᾶς ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸ δρόμο ποὺ διαλέξαμε καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ μᾶς παρασύρουν στὸν ἰδικὸ τους σκοπὸ.

26. Όταν ἀναχωρήσωμε ἀπὸ τοὺς τόπους μας, ἄς διαλέξωμε μέρη ὅπου θὰ ὑπάρχῃ ὀλιγωτέρᾳ παρηγορία, ὀλιγώτερες ἀφορμὲς γιὰ κενοδοξία καὶ περισσότερες γιὰ ταπεινώσι. Ἀλλιῶτικα φεύγομε καὶ πετοῦμε μαζὶ μὲ τὰ πάθη μας.

27. Ἀπόφευγε νὰ ἐκθειάζῃς καὶ νὰ φανερώνης τὴν εὐγενικὴ σου καταγωγὴ καὶ τὴν κοσμικὴ σου δόξα, γιὰ νὰ μὴ φανῇς ἄλλος στὰ λόγια καὶ ἄλλος στὰ πράγματα.

28. Κανεὶς δὲν παρέδωσε τόσο πολὺ τὸν ἑαυτὸν τοῦ στὴν ξενιτεία, ὅσον ὁ μέγας ἐκεῖνος, (δηλαδὴ ὁ Ἀβραάμ), ὁ ὁποῖος ἄκουσε τὰ λόγια: «Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου» (Γεν. ιβ' 1), παρ' ὅλο ποὺ ἐκαλεῖτο νὰ μεταβῇ σὲ χώρα ἀλλόγλωσσο καὶ βαρβαρικὴ.

29. Μερικὲς φορὲς ὁ Κύριος δοξάζει ὑπερβολικὰ κάποιον ποὺ ἐξενιτεύθηκε ὅπως ὁ μέγας (Ἀβραάμ). Ὅμως εἶναι καλὸ ἡ δόξα αὐτῇ, παρ' ὅλο ποὺ δίδεται ἐκ Θεοῦ, νὰ ἀποκρούεται μὲ τὴν ἀσπίδα τῆς ταπεινώσεως.

30. Όταν οἱ δαίμονες ἢ καὶ οἱ ἄνθρωποι μᾶς ἐπαινοῦν σὰν γιὰ μεγάλο κατόρθωμα γιὰ τὴν ξενιτεία μας, τότε ἐμεῖς ἄς συλλογισθοῦμε Ἐκεῖνον ποὺ ἐξενίτευσε γιὰ μᾶς καὶ ἦλθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴν γῆ, καὶ μὲ τὴν σκέψι αὐτῇ θὰ διαπιστώσωμε ὅτι ἐμεῖς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος δὲν θὰ κατορθώσωμε νὰ ξεχρεώσωμε μία τέτοια ξενιτεία.

31. Εἶναι ἐπικίνδυνη, ἡ «προσπάθεια» πρὸς κάποιον ἰδικὸ μας ἢ καὶ ξένο. Αὕτῃ μπορεῖ σιγὰ-σιγὰ νὰ μᾶς τραβήξῃ πρὸς τὸν κόσμον καὶ νὰ σβήσῃ τελείως τὴν φλόγα τῆς κατανύξεως.

32. Ὅπως εἶναι ἀκατόρθωτο νὰ κοιτάζῃ κανεὶς μὲ τὸ ἓνα μάτι τὸν οὐρανὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν γῆ, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ κινδυνεύσῃ ἡ ψυχὴ ἐκεῖνου, ποὺ δὲν ἐξενίτευσε τελείως ἀπὸ ὅλους -ιδικοὺς τοῦ καὶ ξένους- ὄχι μόνο μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν λογισμό.

33. Μὲ πολὺ κόπο καὶ μόχθο θὰ ἀποκτήσωμε καλὸ ἦθος καὶ καλὴ ἐσωτερικὴ κατάστασι. Εἶναι ὅμως δυνατόν ἐκεῖνο ποὺ μὲ πολὺ κόπο κατωρθώσαμε, νὰ τὰ χάσωμε μέσα σὲ μία στιγμή. Διότι «φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμιλίας κακαί» (Α' Κορ. ιε' 33), κοσμικὲς καὶ συγχρόνως ἄκοσμες.

34. Αὐτὸς ποὺ μετὰ τὴν ἀπάρνησι τοῦ κόσμου συναναστρέφεται μὲ κοσμικοὺς ἢ παραμένει κοντὰ τους, ὅπωςδῆποτε ἢ θὰ πέσῃ στὰ δίχτυά τους ἢ θὰ μολύνῃ τὴν καρδιά του μὲ κοσμικὲς σκέψεις. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμῃ δὲν μολυνθῇ ἔτσι, θὰ μολυνθῇ κατακρίνοντας ἐκείνους ποὺ μολύνονται.

Περὶ τῶν ὀνείρων τῶν ἀρχαρίων

ΤΟ ΟΤΙ ὁ νοῦς ποὺ διαθέτω εἶναι ὁλωσδιόλου ἀτελὴς καὶ γεμάτος ἀπὸ ἄγνοια, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ κρύψω. Ὁ λάρυγγας διακρίνει τὰ φαγητά, καὶ ἡ ἀκοὴ τὴν ἔννοια τῶν λόγων. Τὴν ἀδυναμία τῶν ὀφθαλμῶν τὴν φανερῶνει τὸ δυνατό φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὴν ἀμάθεια τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀποκαλύπτουν τὰ λόγια μου. Ὁ νόμος ὅμως τῆς ἀγάπης ἀναγκάζει νὰ ἐπιχειρῇ κανεὶς πράγματα ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμί του.

Νομίζω λοιπὸν -δὲν δογματίζω- ὅτι ὕστερα ἀπ' ὅσα ἐλέχθησαν περὶ ξενιτείας, ἢ μᾶλλον μαζὶ μὲ αὐτά, πρέπει νὰ ἐπακολουθήσουν καὶ νὰ λεχθοῦν ὀλίγα περὶ τῶν ὀνείρων. Τόσα, ὅσα χρειάζονται, ὥστε οὔτε σ' αὐτὸν τὸν δόλο τῶν δολίων δαιμόνων νὰ εἴμαστε ἀμύητοι.

36. Ὅνειρο εἶναι μία κίνησις τοῦ νοῦ, ἐνῶ τὸ σῶμα εὐρίσκεται ἀκίνητο.

37. Φαντασία εἶναι μία ἐξαπάτησις τῶν ὀφθαλμῶν, ὅταν τὸ μυαλὸ κοιμᾶται. Φαντασία εἶναι μία παρασάλευσις τοῦ νοῦ, ἐνῶ τὸ σῶμα εἶναι ξύπνιο. Φαντασία εἶναι ἓνα θέαμα ποὺ δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα.

38. Εἶναι φανερὴ ἡ αἰτία ποὺ θελήσαμε, μετὰ τοὺς προηγούμενους λόγους, νὰ ὁμιλήσωμε γιὰ τὰ ὄνειρα. Ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμε γιὰ τὸν Κύριον τὰ σπίτια μας καὶ τοὺς οἰκείους μας καὶ μὲ τὴν ξενιτεία γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πωλήσωμε τὸν ἑαυτὸ μας, τότε οἱ δαίμονες ἐπιχειροῦν νὰ μᾶς ταραξοῦν μὲ ὄνειρα. Παρουσιάζουν δὲ σ' αὐτά τοὺς ἰδικούς μας ὅτι θρηνοῦν, πεθαίνουν, καταστεναχωροῦνται καὶ βασανίζονται ἐξ αἰτίας μας. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ πιστεύει στὰ ὄνειρα ὁμοιάζει μ' αὐτὸν ποὺ κυνηγᾷ τὴν σκιά του καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πιᾷ (Σοφ. Σειράχ λδ' 2).

39. Οἱ δαίμονες τῆς κενοδοξίας ἐμφανίζονται στὸν ὕπνο μας σὰν προφήτες. Συμπεραίνουν σὰν πανοῦργοι ποὺ εἶναι, μερικὰ ἀπὸ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν καὶ μᾶς τὰ προαναγγέλλουν. Καὶ ὅταν αὐτὰ πραγματοποιηθοῦν, ἐμεῖς μένομε ἐκθαμβοί, καὶ ὑπερηφανεύεται ὁ λογισμὸς μας μὲ τὴν ἰδέα ὅτι πλησιάσαμε στὸ προορατικὸ χάρισμα.

40. Σὲ ὅσους τὸν πιστεύουν, ὁ δαίμων αὐτὸς φάνηκε πολλές φορές ἀληθινὸς προφήτης. Σὲ ὅσους ὅμως τὸν περιφρονοῦν πάντοτε ἀποδείχθηκε ψεύτης. Διότι, σὰν πνευματικὴ ὑπαρξὶς ποὺ εἶναι, βλέπει ὅσα συμβαίνουν μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα, καὶ μόλις ἀντιληφθῇ ὅτι κάποιος πεθαίνει, τρέχει ἀμέσως σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ἐλαφρόμυαλοι καὶ τοὺς τὸ προλέγει μὲ τὰ ὄνειρα.

41. Τίποτε μελλοντικὸ δὲν γνωρίζουν οἱ δαίμονες ἀπὸ προγνωστικὴ δύναμι. Διότι τότε θὰ μπορούσαν καὶ οἱ μάγοι νὰ μᾶς προλέγουν τὸν θάνατό μας.

42. Στὸν ὕπνο μας πολλές φορές οἱ δαίμονες «μετασχηματίζονται εἰς ἀγγέλους φωτός» (Β' Κορ. ια' 14) καὶ σὲ μορφὲς ἁγίων Μαρτύρων, τοὺς ὁποίους παρουσιάζουν νὰ ἔρχονται πρὸς τὸ μέρος μας. Ἔτσι ἀφοῦ ξυπνήσωμε μᾶς βυθίζουν σὲ ὑπερηφάνεια καὶ χαρά.

43. Τὸ σημεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ διακρίνης τὴν πλάνη εἶναι τοῦτο: Οἱ ἄγγελοι μᾶς δείχνουν τὴν κόλασι, τὴν Κρίσι καὶ τὸν χωρισμό, καὶ ἔτσι μᾶς κάνουν νὰ ξυπνοῦμε ἐντρομοὶ καὶ περὶλυποι.

44. Ἐὰν ἀρχίσωμε νὰ πιστεύωμε στοὺς δαίμονες κοιμώμενοι, ὕστερα θὰ ἐμπαιζώμεθα ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ξύπνιοι. Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει στὰ ὄνειρα εἶναι ἐντελῶς ἄσοφος καὶ ἄπειρος, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ δὲν πιστεύει τίποτε εἶναι πραγματικὰ συνετὸς καὶ σοφός.

45. Πίστευε μόνο σ' ἐκεῖνα ποὺ σοῦ ἀναγγέλλουν γιὰ τὴν κόλασι καὶ τὴν Κρίσι. Ἐὰν ὅμως δημιουργῇται μέσα σου ἀπόγνωσις, τότε καὶ αὐτὰ τὰ ὄνειρα προέρχονται ἀπὸ τοὺς δαίμονες.

Βαθμὶς τρίτη! Δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἰσάριθμη Ἁγία Τριάδα. Ἐκεῖνος ποὺ ἀνέβηκε ἄς μὴ κοιτάξῃ δεξιὰ ἢ ἀριστερά.

Σημειώσεις

1. Ἐνῶ δηλαδὴ στὴν πατρίδα μας δὲν ἀπελαμβάναμε κάποιας ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως, ὡς συνήθεις καὶ γνῶριμοι καὶ ἀσήμαντοι ἄνθρωποι, στὴν ξένη χώρα παρουσιαζόμεθα ὡς σπουδαῖοι καὶ ἀξιόλογοι.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Περὶ ὑπακοῆς

ΠΡΟΧΩΡΩΝΤΑΣ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὁ λόγος ἐφθασε ὁμαλὰ καὶ κανονικὰ στοὺς πύκτας καὶ ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὅπως πρὶν ἀπὸ τὸν καρπὸ ἀναφαίνεται τὸ ἄνθος, ἔτσι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπακοὴ προηγεῖται ἡ ξενιτεία, εἴτε τοῦ σώματος εἴτε τοῦ θελήματος. Μὲ τίς δυὸ αὐτὲς ἀρετὲς, ὡσὰν μὲ χρυσὲς πτέρυγες ἀνέρχεται ἄκοπα στὸν οὐρανὸ ἡ ὁσία ψυχὴ. Ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ κάποιος πνευματοφόρος ἄνθρωπος νὰ ἔψαλλε: «Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὥσει περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι» -μὲ τὴν πράξι- «καὶ καταπαύσω»- μὲ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν ταπείνωσι; (Ψαλμ. νδ' 7).

2. Ἄν συμφωνῆτε καὶ σεῖς, δὲν πρέπει οὔτε τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα τῶν ἀνδρείων αὐτῶν πολεμιστῶν νὰ παραβλέψωμε καὶ νὰ μὴ τὸ παρουσιάσωμε μὲ πλήρη περιγραφὴ. Πῶς δηλαδὴ κρατοῦν γερά τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν γυμναστή τους, καὶ μὲ αὐτὴν, θὰ ἐλέγαμε, ἀποκρούουν κάθε λογισμὸ ἀπιστίας ἢ μεταβάσεως καὶ ἀναχωρήσεως (ἀπὸ τὴν Μονή). Πῶς ἔχουν ἀνεσπασμένη συνεχῶς τὴν μάχαιρα τοῦ Πνεύματος καὶ φονεύουν κάθε ἰδικὸ τους θέλημα ποὺ θὰ ἀναφανῇ. Πῶς ἔχουν φορέσει τοὺς σιδερένιους θώρακες τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς πραότητος καὶ μ' αὐτοὺς ἀποκρούουν κάθε ὑβρεολογίαν, κάθε λέξι ποὺ σουβλίζει καὶ κάθε λόγο ποὺ ρίπτεται ἐναντίον τους σὰν βέλος. Πῶς φοροῦν καὶ τὴν «περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου» (Ἐφεσ. ζ' 17), τὴ σκέπη δηλαδὴ ποὺ τοὺς παρέχει ἡ εὐχὴ τοῦ Γέροντος. Καὶ δὲν στέκονται μὲ δεμένα τὰ πόδια, ἀλλὰ τὸ ἓνα τὸ προβάλλουν – εἶναι πρόθυμοι δηλαδὴ γιὰ ὑπηρεσίαν – καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἔχουν ἀκίνητο – εἶναι πρόθυμοι δηλαδὴ γιὰ προσευχή.

3. Ὑπακοὴ εἶναι ἡ τελεία ἀπάρνησις τῆς ψυχῆς μας (1), ἡ ὁποία φανερώνεται καθαρὰ μὲ τὰ ἔργα τοῦ σώματος. Ἡ καὶ τὸ ἀντίθετο: Ὑπακοὴ εἶναι νέκρωσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ἐνῶ ὁ νοῦς εἶναι ζωντανός. Ὑπακοὴ σημαίνει ἐνέργεια χωρὶς ἐξέτασι, θάνατος ἐκούσιος, ζωὴ χωρὶς περιέργεια, ἀμεριμνία γιὰ κάθε σωματικὸ κίνδυνο, ἀμεριμνία γιὰ τὸ τί θὰ ἀπολογηθῇς στὸν Θεόν, νὰ μὴ φοβῆσαι τὸν θάνατο, νὰ ταξειδεύῃς στὴν θάλασσα χωρὶς κίνδυνο, νὰ ὁδοιπορῇς στὴν ξηρὰ ξέγνοιαστα σὰν νὰ κοιμᾶσαι.

4. Ὑπακοὴ σημαίνει ἐνταφιασμὸς τῆς ἰδικῆς μας θελήσεως καὶ ἀνάστασις τῆς ταπεινώσεως. Δὲν ἀντιλέγει ὁ νεκρὸς οὔτε ξεχωρίζει τὰ καλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τοῦ φαίνονται ὡς πονηρά. Διότι ὁ Γέροντάς του, ποὺ τοῦ ἐθανάτωσε μὲ τρόπο θεάρεστο τὴν ψυχὴν, αὐτὸς θὰ δώσῃ λόγο γιὰ ὅλα. Ὑπακοὴ σημαίνει νὰ ἀποθέσωμε τὴν ἰδικὴ μας διάκρισι στὴν πλούσια διάκρισι τοῦ Γέροντος.

5. Ἡ ἀρχὴ τῆς νεκρώσεως καὶ κάποιου μέλους τοῦ σώματος καὶ κάποιου θελήματος τῆς ψυχῆς φέρνει πόνο. Στὸ μέσον τῆς νεκρώσεως, ἄλλοτε αἰσθανόμεθα πόνο καὶ ἄλλοτε ὄχι. Καὶ στὸ τέλος ἐπέρχεται παῦσις καὶ ἀναισθησία τοῦ πόνου. Τότε μόνον φαίνεται νὰ πονῇ καὶ νὰ ὑποφέρει ὁ ζωντανὸς αὐτὸς νεκρὸς καὶ μακαρίτης, ὅταν βλέπῃ πῶς κάνει τὸ θέλημά του. Καὶ τοῦτο, διότι φοβεῖται τὸ βάρος τοῦ πταίσματός του.

6. Όλοι έσείς που έπιχειρήσατε νά αποδυθῆτε καὶ νά εἰσέλθετε στοῦ στάδιο αὐτοῦ τοῦ ψυχικοῦ μαρτυρίου, ὅσοι θέλετε νά σηκώσετε στὸν τράχηλό σας τὸν ζυγὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅσοι φροντίζετε νά φορτώσετε στὸν τράχηλο κάποιου ἄλλου τὸ ἰδικὸ σας φορτίο, ὅσοι σπεύδετε νά γράψετε σὲ συμβόλαιο τὴν πώλησί σας καὶ θέλετε ἀντὶ αὐτῆς νά γραφῇ σὲ σᾶς ἐλευθερία, ὅσοι, τέλος, ὑποβαστάζεσθε καὶ ἀνυψώνεσθε ἀπὸ χέρια ἄλλων καὶ διανύετε ἔτσι τὸ μεγάλο τοῦτο πέλαγος, ἃς γνωρίζετε ὅτι ἐπιχειρήσατε νά βαδίσετε μίᾳ σύντομῃ, ἀλλὰ καὶ τραχεῖᾳ ὁδῷ, ἢ ὅποια μίᾳ καὶ μόνη πλάνη κρύβει: Αὐτὴν ποὺ λέγεται ἰδιορρυθμία. Αὐτὸς ποὺ ἀπαρνήθηκε ἐντελῶς τὴν ἰδιορρυθμία σὲ ὅσα τοῦ φαίνονται καλὰ καὶ πνευματικὰ καὶ θεάρεστα, αὐτὸς ἔφθασε στοῦ τέρμα τῆς ὁδοῦ, προτοῦ ἀρχίσῃ νά τὴν βαδίζει. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ὑπακοή: Νὰ μὴν ἐμπιστεύεται κανεὶς τὸν ἑαυτὸν τοῦ σὲ ὅλα τὰ καλὰ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του.

7. Ὄταν πρόκειται νά κλίνωμε τὸν αὐχένα μας στὸν Κύριον, καὶ νά ἐμπιστευθοῦμε τὸν ἑαυτὸν μας σὲ ἄλλον, μὲ λογισμό ταπεινοφροσύνης καὶ μὲ κύριο σκοπὸ νά ἐξασφαλίσωμε τὴν σωτηρία μας, πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν μας εἰς τὴν ζωὴ τῆς ὑπακοῆς, ἂν τυχὸν διαθέτωμε κάποια πονηρία καὶ σύνεσι, ἃς ἐξετάσωμε ἐρευνητικὰ καὶ -ἃς τὸ πῶ ἔτσι- ἃς δοκιμάσωμε τὸν κυβερνήτη. Γιὰ νά μὴν πέσωμε σὲ ναύτη ἀντὶ σὲ κυβερνήτη, σὲ ἀσθενῆ ἀντὶ σὲ ἱατρό, σὲ ἐμπαθεῖ ἀντὶ σὲ ἀπαθεῖ, σὲ πέλαγος ἀντὶ σὲ λιμάνι, καὶ ἔτσι προξενήσωμε στὸν ἑαυτὸν μας βέβαιο ναυάγιο.

Μετὰ τὴν εἰσοδὸν μας ὅμως στοῦ στάδιο τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ὑποταγῆς, ποτὲ πλέον καὶ σὲ τίποτε ἀπολύτως ἃς μὴ ἐξετάζωμε τὸν καλὸ ἀγωνοθέτην μας, ἔστω καὶ ἂν παρατηρήσωμε σ' αὐτόν, σὰν σὲ ἄνθρωπο, μερικὰ μικρὰ ἴσως σφάλματα. Διότι διαφορετικὰ τίποτε δὲν ὠφελούμεθα ἀπὸ τὴν ὑποταγή, ἐὰν τὸν ἐξετάζωμε καὶ τὸν κρίνωμε.

8. Ὅσοι θέλουν νά τρέφουν πάντοτε ἀδίστακτῃ ἐμπιστοσύνῃ τοὺς Γέροντες, ἐπιβάλλεται νά διατηροῦν ἀλησμόνητα καὶ ἀνεξάλειπτα εἰς τὴν καρδίαν τους τὰ πνευματικὰ τους κατορθώματα. Ὡστε, ὅταν οἱ δαίμονες προσπαθοῦν νά ἐνσπεύρουν μέσα τους ἀμφιβολία, νά τὰ ἐνθυμοῦνται καὶ νά τοὺς ἀποστομώνουν.

Ὅσο δὲ ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν Γέροντα θάλλει μέσα εἰς τὴν καρδίαν, τόσο τὸ σῶμα προθυμοποιεῖται σὲ κάθε διακονία. Ἐνῶ, ὅταν σκοντάψῃ εἰς τὴν ἀπιστίαν, θὰ πέσῃ, διότι «πᾶν ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν» (Ρωμ. ιδ' 23).

9. Ἀπὸ τὸν λογισμό ποὺ σοῦ ὑποβάλλει νά ἐξετάσῃς ἢ νά κατακρίνῃς τὸν Ἠγούμενον, τινάξου μακριὰ σὰν ἀπὸ πορνείαν. Μὴ δώσης καθόλου ἄδεια στὸν ὄφι αὐτὸν οὔτε τόπο οὔτε εἰσοδὸν οὔτε ἀρχή. Καὶ ἀπάντησε στὸν δράκοντα: «Ὡ ἀπατεῶν, δὲν ἀνέλαβα ἐγὼ νά κρίνω τὸν Ἠγούμενον, ἀλλὰ ἐκεῖνος νά κρίνῃ ἐμένα. Δὲν διωρίσθηκα ἐγὼ κριτῆς του, ἀλλὰ αὐτὸς ἰδικὸς μου».

10. Οἱ πατέρες ὠνόμασαν τὴν ψαλμωδίαν ὄπλο, τὴν προσευχὴν τεῖχος, τὰ καθαρὰ δάκρυα λουτρό, ἐνῶ τὴν μακαρία ὑπακοὴν τὴν ἐχαρακτήρισαν ὡς μαρτύριο. Χωρὶς αὐτήν, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς δὲν θὰ κατορθώσῃ νά ἰδῇ τὸν Κύριον.

11. Ὁ ὑποτακτικὸς καταδικάζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ἂν μὲν γιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου ὑπακούῃ τελείως – ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ δὲν φαίνεται τελείως – τότε ἔχει ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε καταδίκη. Ἐὰν ὅμως ἱκανοποιῇ σὲ μερικὰ πράγματα τὸ θέλημά του – ἔστω καὶ ἂν φαίνεται ἐξωτερικὰ ὅτι ὑπακούει – τότε σηκώνει ὁ ἴδιος τὸ φορτίο του. Στὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἂν ὁ Γέροντας δὲν παύῃ νά τὸν ἐλέγχῃ, ἔχει καλῶς. Ἄν ὅμως ἐσιώπησῃ, τότε δὲν ξεύρω τί νά εἰπῶ!

12. Ὅσοι ὑποτάσσονται ἐν Κυρίῳ μὲ ἀπλότητα, αὐτοὶ τελειώνουν καλὰ τὸν δρόμον τους, διότι, ἀποφεύγοντες τὴν λεπτολόγον ἐξέτασιν τοῦ Γέροντος, δὲν προσελκύουν κατεπάνω

τους τὴν πανουργία τῶν δαιμόνων.

13. (Ἀφοῦ ἔλθωμε στὸ Κοινόβιο), πρὶν ἀπὸ ὅλα ἃς ἐξομολογηθοῦμε τὶς ἁμαρτίες μας στὸν καλὸ μας δικαστῆ, (τὸν Γέροντα), καὶ μόνο σ' αὐτόν, ἂν ὅμως μᾶς προστάξη, καὶ ἐνώπιον ὅλων. Διότι πληγές ποὺ φανερώνονται, δὲν χειροτερεύουν, ἀλλὰ θεραπεύονται.

14. Φθάνοντας κάποτε σ' ἓνα Κοινόβιο παρηκολούθησα μία φοβερὴ καὶ ἐκπληκτικὴ κρίσι ἐνὸς καλοῦ κριτοῦ καὶ ποιμένου. Ἐνῶ εὐρισκόμουν ἐκεῖ, ἔτυχε νὰ ἔλθῃ γιὰ μοναχὸς κάποιος ποὺ ἦταν προηγουμένως ληστής. Αὐτὸν λοιπὸν ὁ ἄριστος ἐκεῖνος ἱατρὸς καὶ ποιμὴν διέταξε νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρες κάθε ἀνάπαυσι, καὶ μόνη ἀπασχόλησι νὰ ἔχῃ τὸ νὰ παρατηρῇ τὴν ζωὴ καὶ τὴν τάξι τῆς Μονῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἐβδόμη ἡμέρα τὸν ἐκάλεσε ἰδιαίτερως ὁ ποιμὴν καὶ τὸν ἐρώτησε ἂν τοῦ ἄρεσε νὰ συγκατοικήσῃ μαζί τους. Ὅταν δὲ τὸν εἶδε νὰ συγκατατίθεται μὲ ὅλη του τὴν εἰλικρίνεια, τὸν ἐρώτησε πάλι τί ἁμαρτήματα διέπραξε στὸν κόσμον. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν εἶδε νὰ τὰ ἐξομολογῇ τὴν ἴδια στιγμή καὶ μὲ προθυμία ὅλα, γιὰ νὰ τὸν δοκιμάσῃ τοῦ εἶπε πάλι: «Θέλω ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ φανερώσῃς ἐμπρὸς σὲ ὅλη τὴν ἀδελφότητα». Καὶ ἐκεῖνος ἔχοντας μισήσῃ ὁλωσδιόλου τὴν ἁμαρτία του καὶ περιφρονώντας κάθε ἐντροπὴ τοῦ τὸ ὑποσχέθηκε ἀδίστακτα. «Καὶ ἂν θέλῃς ἀκόμη, τοῦ λέγει, τὰ ἐξομολογοῦμαι καὶ στὸ κέντρο τῆς Ἀλεξανδρείας».

Ὑστερα ἀπ' αὐτό, ὁ Ποιμὴν συναθροίζει στὸ Κυριακὸ ὅλα τὰ (λογικά του) πρόβατα, διακόσια τριάκοντα τὸν ἀριθμὸ. Καὶ ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ θεία Λειτουργία -ἦταν ἡμέρα Κυριακή- μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου, δίδει ἐντολὴ καὶ ὁδηγεῖται πρὸς τὸν Ναὸ ὁ ἄθως πλέον ἐκεῖνος κατὰδικος.

Τὸν ἔσυραν μερικοὶ ἀδελφοὶ κτυπώντας τὸν ἐλαφρὰ, μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω, φορώντας τρίχινο σάκκο καὶ ἔχοντας ριγμένη στάχτη στὸ κεφάλι του. Καὶ μόνη ἡ θεὰ τοῦ δυστυχισμένου αὐτοῦ ἐδημιούργησε κατάπληξι σὲ ὅλους, ὥστε ἀμέσως νὰ ξεσπάσουν σὲ δάκρυα καὶ ὁλολυγμούς, ἐφ' ὅσον κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τί ἀκριβῶς συνέβαινε. Ἐπειτα μόλις ἐπλησίασε στὴν πύλη τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἱερὰ ἐκείνη κεφαλὴ, ὁ φιλόανθρωπος κριτής, τοῦ ἐφώνησε μὲ δυνατὴ φωνή: «Στάσου! Εἶσαι ἀνάξιος νὰ εἰσέλθῃς ἐδῶ μέσα».

Ἐκεῖνος τότε ἐταράχθηκε ἀπὸ τὴν φωνὴ τοῦ Ποιμένου ποὺ τὴν ἄκουσε ἀπὸ τὸ ἱερό. (Ὅπως ἀργότερα μᾶς ἐβεβαίωνε μὲ ὅρκους, τοῦ ἐφάνηκε ὅτι ἄκουσε βροντὴ καὶ ὄχι φωνὴ ἀνθρώπου). Πέφτει ἀμέσως ἐντρομος μὲ τὸ πρόσωπο στὴν γῆ, συγκλονισμένος ὁλόκληρος ἀπὸ τὸν φόβο. Ἐνῶ δὲ ἐκεῖτετο κάτω καὶ ἔβρεχε τὸ χῶμα μὲ τὰ δάκρυά του, ἐκεῖνος ὁ θαυμάσιος ἱατρὸς, ὁ ὁποῖος μεταχειριζόταν τὰ πάντα γιὰ τὴν σωτηρία του, καὶ συγχρόνως ἔδιδε σὲ ὅλους ἓνα ὑπόδειγμα σωτηρίας καὶ ἀληθινῆς ταπεινώσεως, τὸν προστάζει νὰ εἰπῇ ἐμπρὸς σὲ ὅλους ὅλα τὰ ἁμαρτήματά του ἓνα-ἓνα ξεχωριστά.

Τότε αὐτὸς ἄρχισε νὰ ἐξομολογῇ μὲ τρόπο ὅλα του τὰ ἁμαρτήματα ἓνα-ἓνα λέγοντας πράγματα ποὺ ἐξένιζαν κάθε ἀνθρώπινη ἀκοή. Ὅχι μόνο σαρκικὰ ἁμαρτήματα παρὰ φύσιν, κατὰ φύσιν, μὲ ἀνθρώπους, μὲ ζῶα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μαγείες καὶ φόνους καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει οὔτε νὰ ἀκούσῃ οὔτε νὰ γράψῃ κανεὶς. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησι αὐτῇ, προστάζει ὁ Ποιμὴν νὰ καρῇ ἀμέσως μοναχὸς καὶ νὰ συγκαταριθμηθῇ στοὺς ἀδελφοὺς.

15. Ἐγὼ τότε ἐθαύμασα τὴν σοφία τοῦ Ὁσίου ἐκείνου καὶ τὸν ἐρώτησα ἰδιαίτερως, γιὰ ποιὸ λόγο προέβη στὴν παράδοξη αὐτὴ ἐνέργεια. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ ἦταν πράγματι ἱατρὸς ψυχῶν, μοῦ ἀπήντησε ὅτι τὸ ἔκανε αὐτὸ γιὰ δυὸ λόγους:

«Πρώτον, χάριν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ὥστε μὲ τὴν ἐντροπὴ τῆς παρούσης ἐξομολογήσεως νὰ τὸν ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν μέλλουσα ἐντροπὴ – πράγμα ποὺ ἀσφαλῶς ἔγινε. Διότι, ἀδελφέ μου Ἰωάννη, δὲν ἐσηκώθηκε ἀπὸ τὸ ἔδαφος, μέχρις ὅτου ἐπέτυχε τὴν ἄφεσι ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν του. Καὶ μὴν ἀμφιβάλλης γι' αὐτό, διότι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς ποὺ παρευρίσκονταν ἐκεῖ πῆρε θάρρος καὶ μοῦ εἶπε: «Ἐβλεπα τὴν ὥρα ἐκείνη κάποιον φοβερὸ καὶ ἐπιβλητικὸ ἄνδρα ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια του ἓνα χαρτὶ γραμμένο καὶ ἓνα κοντύλι ἀπὸ καλάμι. Καὶ κάθε φορὰ ποὺ ὁ ριγμένος στὸ ἔδαφος ἐξωμολογεῖτο μία ἁμαρτία του, ἐκεῖνος μὲ τὸ κοντύλι τὴν διέγραφε». Αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικὸ, σύμφωνα καὶ μὲ τὰ λόγια (τοῦ Δαβίδ): «Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου» (Ψαλμ. λα' 5). Δεύτερον, τὸ ἔκανα αὐτό, ἐπειδὴ ἔχω μερικοὺς ἀδελφούς μὲ ἀνεξομολόγητες ἁμαρτίες. Καὶ μὲ τὸ παράδειγμα αὐτὸ τοὺς παρακινῶ καὶ ἐκείνους στὴν ἐξομολόγησι, χωρὶς τὴν ὁποία κανεὶς δὲν θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν του».

16. Εἶδα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀξιοθαύμαστα καὶ ἀξιομνημόνευτα πράγματα, κοντὰ στὸν αἰμνηστο ἐκεῖνο Ποιμένα καὶ τὸ ποιμνιὸ του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα θὰ προσπαθῶ νὰ σὰς τὰ παρουσιάσω. Διότι ἔμεινα κοντὰ τοὺς ἀρκετοὺς καιροὺς, ἐξετάζοντας τὴν ζωὴ τους, ἢ ὁποῖα μου προξενοῦσε ὑπερβολικὸ θαυμασμὸ καθὼς ἔβλεπα πῶς οἱ ἐπίγειοι ἐκεῖνοι ἄγγελοι ἐμιμοῦντο τοὺς οὐρανίους!

Συνδέονταν μεταξύ τους μὲ ἀδιάρρηκτο δεσμὸ ἀγάπης, χωρὶς ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀγάπη -πράγμα πολὺ θαυμαστὸ- νὰ ἔχῃ δημιουργήσῃ μεταξύ τους παρρησία ἢ ἀργολογία. Πρὶν ἀπὸ ὅλα ἐφρόντιζαν νὰ μὴ τραυματίσουν σὲ τίποτε τὴν συνείδησι τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐὰν τυχὸν εὕρισκόταν κανεὶς μὲ μίσος πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁ Ποιμὴν τὸν ἐξώριζε ὡς κατάδικο στὸ ἰδιαιτέρο καὶ ἀπομονωμένο Μοναστήρι (2).

Ὅταν κάποτε ἓνας ἀδελφὸς ὠμίλησε στὸν Ποιμένα ὑβριστικὰ εἰς βάρος ἄλλου ἀδελφοῦ, τὴν ἴδια στιγμὴ διέταξε ὁ ὀσιώτατος Ποιμὴν νὰ ἐκδιωχθῇ. «Δὲν ἀνέχομαι -εἶπε- νὰ ὑπάρχῃ στὴν Μονὴ καὶ ὁρατὸς καὶ ἀόρατος διάβολος».

Στοὺς ὀσίους αὐτοὺς μοναχοὺς εἶδα ὁμολογουμένως ὠφέλιμα καὶ ἀξιοθαύμαστα πράγματα. Εἶδα μία ἀδελφότητα, ἐν Κυρίῳ συναθροισμένη καὶ ἐνωμένη, ποὺ κατέκτησε σὲ θαυμαστὸ βαθμὸ τόσο τὴν πρακτικὴ ἐργασία τῶν ἐντολῶν, ὅσο καὶ τὴν θεωρίαν.

Ἀσκοῦσαν καὶ ἐγύμναζαν τὸν ἑαυτὸ τους τόσο πολὺ στὰ πνευματικά, ὥστε νὰ περιπτεύῃ ἡ ὑπόμνησις τοῦ Γέροντος. Ὁ καθένας αὐτοπροαίρετα ξυπνοῦσε καὶ παρακινοῦσε τὸν ἄλλον στὴν πνευματικὴ ἐπαγρύπνησι. Ὑπῆρχαν μάλιστα στὸ πρόγραμμα τῆς ζωῆς τους ὠρισμένα ἱερὰ γυμνάσματα καλομελετημένα καὶ παγιωμένα.

Ἔτσι, ἂν συνέβαινε κάποτε στὴν ἀπουσία τοῦ Γέροντος νὰ παρασυρθῇ κάποιος στὴν κακολογία ἢ στὴν κατάκρισι ἢ στὴν ἀργολογία, τότε ἓνας ἀδελφὸς κάνοντάς του ἓνα σχεδὸν ἀνεπαίσθητο νεῦμα τοῦ ὑπενθύμιζε τὴν ἀρετὴ καὶ τὸν συνέφερε. Ἐὰν τυχὸν δὲν ἔδειχνε συναίσθησι, ὁ ἀδελφὸς ποὺ τοῦ ἔκανε τὴν ὑπόμνησι ἔβαζε μετάνοια καὶ ἔφευγε.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν συνομιλιῶν, ἂν χρειαζόταν νὰ εἰποῦν κάτι, εἶχαν σὰν μοναδικὴ καὶ παντοτεινὴ συζήτησι τὴν ἀνάμνησι τοῦ θανάτου καὶ τὴν σκέψι τῆς αἰωνίου κολάσεως.

17. Δὲν θὰ σὰς ἀποσιωπήσω καὶ τὸ ἀσυνήθιστο καὶ θαυμαστὸ ἔργο τοῦ μαγείρου τους. Βλέποντάς τον νὰ ἔχῃ παντοτεινὴ περισυλλογὴ καὶ δάκρυα στὸ διακόνημά του, τὸν ἰκέτευα νὰ μοῦ εἰπῇ πῶς ἀξιώθηκε νὰ λάβῃ ἓνα τέτοιο χάρισμα, καὶ ἐκεῖνος στὴν ἐπιμονή μου ἀποκρίθηκε: «Ποτὲ δὲν σκέφθηκα ὅτι ὑπηρετῶ ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Ἐκρίνα τὸν ἑαυτόν μου ἀνάξιο γιὰ κάθε εἶδους ἀνάπαυσι καὶ ἡ θεὰ αὐτῆς τῆς φωτιᾶς μου ἐνθυμίζει συνεχῶς τὴν μελλοντικὴ φλόγα τῆς κολάσεως».

18. Ακούσατε και άλλο παράδοξο κατόρθωμα τῶν μοναχῶν αὐτῶν: Ἀκόμη καὶ τὴν ὥρα τῆς τραπέζης, δὲν διέκοπταν τὴν νοερὰ ἐργασία τῆς προσευχῆς. Μὲ κάποιο συγκεκριμένο ἀλλὰ μυστικὸ νεῦμα ὑπενθύμιζαν οἱ μακάριοι ὁ ἓνας στὸν ἄλλον τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐσωτερικῆς προσευχῆς. Καὶ αὐτό, ὄχι μόνο στὴν τράπεζα, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε συνάντησι καὶ σύναξί τους.

Ὅταν τυχὸν ἔπεφτε κάποιος σὲ παράπτωμα, τότε τὸν παρακαλοῦσαν καὶ τὸν ἰκέτευαν πολὺ οἱ ἄλλοι, νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ μεριμνήσουν αὐτοί, νὰ ἀπολογηθοῦν αὐτοὶ στὸν Ποιμένα καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπίπληξι.

Ὁ μέγας ἐκεῖνος Ποιμὴν τὸ ἀντελήφθηκε αὐτὸ καὶ τοὺς ἔβαζε ἐλαφρότερες τιμωρίες, γνωρίζοντας ὅτι ὁ τιμωρούμενος εἶναι ἀθῶος. Ὡστόσο ὅμως δὲν ἐπιζητοῦσε νὰ μάθῃ τὸν πραγματικὸ ἔνοχο.

Ποῦ νὰ συναντήσης σ' ἐκείνους ἐκδηλώσεις ποὺ νὰ ἐνθυμίζουν ἀργολογία ἢ ἀστειολογία!

Ἐὰν ἐπίσης ἄρχιζε κάποιος νὰ φιλονικῇ μὲ τὸν πλησίον του, ὁ τρίτος ποὺ τύχαινε νὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ ἔβαζε μετάνοια καὶ διέλυε τὴν ὀργή. Ὅταν δὲ ἀντιλαμβανόταν πῶς ἔμενε μέσα τοὺς μνησικακία, τὸ ἀνέφερε ἀμέσως στὸν Δεύτερο -μετὰ τὸν Γέροντα- καὶ αὐτὸς ἐφρόντιζε νὰ συμφιλιωθοῦν πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος (πρβλ. Ἐφ. δ' 26). Ἐὰν ὅμως ἐσκήρυναν τὴν στάσι τους καὶ ἐπέμεναν, τότε ἐτιμωροῦντο μὲ ἀποχή ἀπὸ τὸ φαγητὸ ἕως ὅτου συμφιλιωθοῦν, ἢ ἀπεβάλλοντο ἀπὸ τὴν Μονή.

Ἡ διαγωγή τους αὐτή, ἡ τόσο ἀξιέπαινος καὶ προσεκτικὴ, δὲν ἦταν πράγμα μάταιο καὶ ἀνωφελές, ἀλλὰ ἀντιθέτως παρουσίαζε πολλοὺς ἐμφανεῖς καρποὺς.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁσίους ἐκείνους ἀναδείχθηκαν σπουδαῖοι στὴν πρακτικὴ καὶ στὴν θεωρητικὴ ζωή, στὴν διάκρισι καὶ στὴν ταπεινοφροσύνη. Ἀντίκρυζε δὲ κανεὶς σ' αὐτοὺς ἓνα θέαμα ἐκπληκτικὸ καὶ ἀγγελοπρεπές: Ὀλόλευκοι ἡλικιωμένοι μοναχοί, σεβάσμιοι καὶ ἱεροπρεπεῖς, νὰ τρέχουν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀσκώντας τὴν ὑπακοή καὶ ἔχοντας ὡς μεγαλύτερό τους καύχημα τὴν ταπείνωσί τους.

19. Εἶδα ἐκεῖ ἄνδρας ποὺ εἶχαν πενήντα περίπου χρόνια στὴν ὑπακοή, καὶ τοὺς ἰκέτευα νὰ μοῦ εἰποῦν ποιά πνευματικὴ παρηγορία ἀπέκτησαν ὕστερα ἀπὸ τόσο κόπο. Ἄλλοι ὠμολογοῦσαν ὅτι ἔφθασαν σὲ ἄβυσσο ταπεινοφροσύνης καὶ μὲ αὐτὴν ἀποκρούουν ἐπιτυχῶς κάθε ἐπίθεσι τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι ὑπομένουν ἀναίσθητα καὶ ἀνώδυνα κάθε κακολογία καὶ ὕβρι.

Εἶδα καὶ ἄλλους ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀειμνήστους, οἱ ὁποῖοι ἦταν ὀλόλευκοι ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ ἀγγελοειδεῖς. Εἶχαν φθάσει σὲ βαθύτατη ἀκακία καὶ ἀπλότητα, ἀπλότητα «σεσοφισμένη», κατωρθωμένη μὲ τὴν ἀγαθὴ τους προαίρεσι καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἀλογίκευτη καὶ ἀσύνητη σὰν ἐκείνη ὠρισμένων κοσμικῶν γερόντων, ποὺ τοὺς ὀνομάζουν φλύαρους καὶ «ξεκουτιασμένους».

Ἐφαίνοντο δὲ ἐξωτερικὰ τελείως ἡπιοι, προσηνεῖς, φαιδροί, χωρὶς τίποτε τὸ ἐπίπλαστο καὶ ἐπιτηδευμένο καὶ νοθευμένο στοὺς λόγους καὶ στὴν συμπεριφορὰ τους. Πράγματα ποὺ δὲν συναντῶνται εὐκόλα! Ἐσωτερικὰ, σὰ βάρη τῆς ψυχῆς τους ἀνέπνεαν σὰν ἄκακα νήπια τὸν Θεὸν καὶ τὸν Γέροντα. Τὸ δὲ νοερὸ τους βλέμμα τὸ εἶχαν στραμμένο – ὠργισμένο καὶ ἀλύγιστο – ἐναντίον τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν.

20. Δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ ὅμως, ὦ ἱερὲ φίλε μετὰ τῆς θεοφιλοῦς συνοδίας σου, ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μου, προκειμένου νὰ ἐξιστορήσω τίς ἀρετὲς καὶ τὴν οὐρανομίμητη ζωὴ τῶν

μακαρίων εκείνων μοναχῶν. Ἀλλὰ εἶναι προτιμότερο νὰ κοσμήσω τὸν ἀκόσμητο λόγο μου μὲ τοὺς ἰδρώτας ἐκείνων, καὶ νὰ σᾶς διεγείρω ἔτσι σὲ θεάρεστο ζῆλο καὶ μίμησι, παρὰ μὲ τὶς ἰδικές μου πτωχές παραινέσεις, διότι «χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατακοσμεῖται» (πρβλ. Ἑβρ. ζ' 7).

Μόνο σᾶς παρακαλῶ, μὴν ὑποψιασθῆτε καθόλου ὅτι σᾶς γράφω κάτι πλαστό, διότι μία τέτοια δυσπιστία καταστρέφει τὴν ὠφέλεια.

21. Ἄς συνεχίσωμε λοιπὸν τὴν προηγούμενη διήγησι. Στὸ Κοινόβιο αὐτὸ εἶχε κοινοβιάσει πρὶν ἀπὸ μερικὰ ἔτη κάποιος Ἰσιδῶρος ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, ἀπὸ ἀρχοντικὴ τάξι. Αὐτὸν τὸν ἐπρόλαβα καὶ ἐγὼ ἐκεῖ. Ὅταν τὸν ὑποδέχθηκε ὁ ὀσιώτατος ἐκεῖνος Ποιμὴν, εἶδε ὅτι ἦταν κακὸτροπος, σκληρόκαρδος, φοβερός, ἐπιβλητικὸς καὶ ἀγέρωχος. Καὶ ἐσκέφθηκε μὲ ἓνα ἀνθρώπινο τέχνασμα νὰ νικήσῃ τὴν πανουργία τῶν δαιμόνων.

Λέγει λοιπὸν στὸν Ἰσιδῶρο: «Ἄν πραγματικὰ ἀπεφάσισες νὰ σηκώσῃς τὸν ζυγὸ τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνο ποὺ πρὶν ἀπ' ὅλα σοῦ ζητῶ εἶναι νὰ ἀσκῇς τὴν ὑπακοή». «Ὅπως τὸ σίδερο στὸν σιδηρουργό, ἔτσι ἀγιώτατε πάτερ, παραδίδομαι στὴν ὑπακοή», ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος. Ἰκανοποιημένος τότε ὁ μέγας Ποιμὴν ἀπὸ τὴν ἀπάντησι καὶ τὴν παρομοίωσι, προχώρησε ἀμέσως καὶ ἔδωσε στὸν σιδερένιο Ἰσιδῶρο τὸ γύμνασμά του:

«Θέλω, ἀδελφέ, νὰ κάθῃσαι στὴν πύλη τῆς Μονῆς καὶ μὲ φυσικότητα σὲ καθέναν ποὺ θὰ εἰσέρχεται ἢ θὰ ἐξέρχεται, νὰ βάζῃς μετάνοια λέγοντας, «προσευχήσου γιὰ μένα, πάτερ, διότι εἶμαι ἐπιληπτικός». Ὁ Ἰσιδῶρος ὑπήκουσε σὰν ἄγγελος στὸν Κύριον.

Συνεπλήρωσε ἑπτὰ χρόνια σ' αὐτὴν τὴν ἄσκησι, καὶ ἔφθασε ἔτσι σὲ βαθύτατη ταπείνωσι καὶ κατάνυξι.

Τότε ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Ποιμὴν, ἀφοῦ πέρασε ἡ «νομικὴ ἑπταετία» καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀφάνταστη ὑπομονὴ τοῦ Ἰσιδῶρου, ἀπεφάσισε νὰ τὸν συγκαταριθμήσῃ στοὺς ἀδελφούς -ἦταν ὑπεράξιος- καὶ ἐπὶ πλέον νὰ τὸν χειροτονήσῃ κληρικό.

Ἐκεῖνος ὅμως μέσῳ ἄλλων ἀδελφῶν, καθὼς καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἰκέτευσε τὸν Ποιμένα νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ τελειώσῃ τὸν δρόμο του μὲ τὴν ἴδια ἄσκησι. Στὴν παράκλησί του αὐτὴ ἄφινε νὰ ὑποδηλωθῇ κάπως ἀμυδρὰ ὅτι ἔφθανε στὸ τέλος του, ὅτι ἐπλησίαζε ἡ ὥρα ποὺ θὰ τὸν καλοῦσε ὁ Κύριος κοντά του. Ἔτσι καὶ ἐγίνε. Ὁ Διδάσκαλος τὸν ἄφησε στὴν ἴδια θέσι, καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἡμέρες «δι' ἀδοξίας ἐνδόξως ἐξεδήμησε» πρὸς τὸν Κύριον. Ἑπτὰ δὲ ἡμέρες μετὰ τὴν κοίμησί του παρέλαβε κοντά του καὶ τὸν θυρωρὸ τῆς Μονῆς.

Τοῦ εἶχε εἰπεῖ, ὅτι «ἐὰν βρῶ παρρησία στὸν Κύριον, σύντομα θὰ σὲ ἔχω κοντά μου, γιὰ νὰ εἶμαστε καὶ ἐκεῖ ἀχώριστοι». Ἔτσι καὶ ἐγίνε, ὥστε νὰ φανερωθῇ ἀπόλυτα καὶ νὰ ἐπικυρωθῇ (ἀπὸ τὸν Θεόν) ἡ ἀκαταίσχυντος ὑπακοὴ καὶ ἡ θεομίμητος ταπείνωσίς του.

22. Ὅταν ἀκόμη ζοῦσε ὁ μέγας αὐτὸς Ἰσιδῶρος, τὸν ἐρώτησα τί ἐργασία εἶχε ὁ νοῦς του, καθὼς εὕρισκόταν ἐκεῖ ἐμπρὸς στὴν πύλη τῆς Μονῆς. Καὶ δὲν μοῦ τὸ ἀπέκρυψε ὁ ἀείμνηστος θέλοντας νὰ μὲ ὠφελήσῃ.

«Στὴν ἀρχὴ μὲν, μοῦ εἶπε, συλλογιζόμουν ὅτι πωλήθηκα γιὰ τὶς ἁμαρτίες μου καὶ ὥς ἐκ τούτου μὲ πολλὴ πικρία καὶ βία καὶ αἱματηρὸ ἀγῶνα ἔκανα τὶς μετάνοιες. Ὅταν ὅμως συμπληρώθηκε ἓνας χρόνος, τότε πλέον ἡ καρδιά μου δὲν αἰσθανόταν λύπη, ἀλλὰ ἐπερίμενα ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν μισθὸ τῆς ὑπομονῆς μου. Καὶ ὅταν ἐπέρασε ἄλλος ἓνας χρόνος, τότε ἐνοιωθὰ τὸν ἑαυτὸ μου μὲ βαθειὰ συναίσθησι ὡς ἀνάξιο νὰ διαμένῃ στὴν Μονή, νὰ βλέπῃ καὶ νὰ συναντᾷ τοὺς πατέρες, νὰ μεταλαμβάνῃ τῶν θείων Μυστηρίων καὶ νὰ ἀντικρύζῃ ὁποιοδήποτε πρόσωπο. Ρίχνοντας δὲ κάτω τὸ βλέμμα καὶ πιὸ κάτω

ἀκόμη τὴν σκέψι περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἰκέτευα τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους νὰ προσεύχωνται γιὰ μένα».

23. Κάποτε, ἐνῶ καθόμαστε μαζὶ στὴν τράπεζα, ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἡγούμενος ἔγειρε στὸ αὐτί μου τὸ ἅγιό του στόμα καὶ μοῦ λέγει: «Θέλεις νὰ σοῦ δείξω θεϊκὸ φρόνημα μέσα σὲ βαθύτατο γῆρας»; Ἀφοῦ δὲ ἐγὼ τὸν παρεκάλεσα γι' αὐτό, φωνάζει ὁ δίκαιος κάποιον ἀπὸ τὸ δεύτερο τραπέζι, ποὺ ὠνομαζόταν Λαυρέντιος καὶ εἶχε σαράντα ὀκτὼ περίπου χρόνια στὸ Μοναστήρι -ἦταν μάλιστα καὶ ὁ δεύτερος κατὰ σειράν πρεσβύτερος στὸ ἱερατεῖο τῆς Μονῆς. Ἦλθε λοιπὸν ὁ Λαυρέντιος, ἔβαλε μετάνοια στὸν Ἡγούμενο καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἔδωσε τὴν εὐλογία του. Ἀφοῦ ὁμως σηκώθηκε, δὲν τοῦ εἶπε τίποτε ἀπολύτως, ἀλλὰ τὸν ἄφησε νὰ ἴσταται ὀρθὸς ἐμπρὸς στὸ τραπέζι καὶ χωρὶς νὰ τρώγῃ (ἐνῶ εὐρισκόμεθα ἀκόμη στὴν ἀρχὴ τοῦ γεύματος). Καὶ ἔμεινε στὴν θέσι αὐτὴ ὀρθὸς μίᾳ ὁλόκληρῃ ὥρᾳ, ἴσως καὶ δυό, ὥστε ἐγὼ ἔφθασα στὸ σημεῖο νὰ ἐντρέπωμαι καὶ νὰ ἀτενίσω ἀκόμη κατὰ πρόσωπον τὸν ἐργάτη αὐτὸν τῆς ἀρετῆς, ποὺ ἦταν ὁλόλευκος γέρον ὀγδόντα ἐτῶν. Περίμενε ἐκεῖ, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀπάντησι, μέχρι τέλους τοῦ φαγητοῦ, ὁπότε, ὅταν ἐμεῖς σηκωθήκαμε, τὸν στέλνει ὁ Ὅσιος στὸν μέγα Ἰσιδωρο, ποὺ ἀνέφερα ἐνωρίτερα, νὰ τοῦ εἰπῇ τὴν ἀρχὴ τοῦ τριακοστοῦ ἐνάτου Ψαλμοῦ, (δηλαδή: «Υπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου»).

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὸ ἐγὼ σὰν πονηρότατος δὲν παρέλειψα νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ δοκιμάσω τὸν γέροντα. Τὸν ἐρώτησα λοιπὸν, τί σκεπτόταν ὅλη αὐτὴ τὴν ὥρᾳ, ὀρθὸς, ἐμπρὸς στὸ τραπέζι. «Οὐδέποτε -μοῦ ἀπήντησε- ἔβαλα στὸ νοῦ μου ὅτι με διατάζει ὁ Ἡγούμενος, ἀλλ' ὁ Θεός, διότι στὸ πρόσωπο τοῦ Ποιμένου ἐποποθέτησα τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο, πάτερ Ἰωάννη, τὴν ὥρᾳ ἐκείνη προσευχοῦμαι στὸν Θεόν, σὰν νὰ εὐρισκόμουν ὄχι ἐμπρὸς σὲ τραπέζι ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ θείου θυσιαστηρίου. Δὲν δέχθηκα κανέναν πονηρὸ λογισμὸ ἐναντίον τοῦ Ποιμένου, ἐξ αἰτίας τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης ποὺ τρέφω ἀπέναντί του, διότι, ὅπως ἔχει λεχθῇ, «ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν» (Α' Κορινθ. ιγ' 5). Ἐπὶ πλέον ὁμως, γνώριζε καὶ τοῦτο, πάτερ, ὅτι αὐτὸς ποὺ θὰ παραδῶσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ αὐτοπροαίρετα σὺς ἀρετῆς τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀκακίας, δὲν παραχωρεῖ πλέον στὸν πονηρὸ «χῶραν ἢ ὥραν», γιὰ νὰ τὸν βλάψῃ.

24. Καθὼς ἀληθινὰ ἦταν ἐκεῖνος ὁ δίκαιος ὁ σωτὴρ καὶ ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων, με τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, παρόμοιον τοῦ ἐχάρισε ὁ Θεός καὶ τὸν οἰκονόμο τῆς Μονῆς, σῶφρονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, καὶ πρᾶο ὅσο ἐλάχιστοι. Μία φορὰ λοιπὸν γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν οἱ υπόλοιποι ἀδελφοί, ὁ μέγας (Γέροντας) τὸν ἐπέπληξε ἄδικα μέσα στὸ Κυριακὸ καὶ διέταξε, ἄκαιρα, νὰ τὸν βγάλουν ἔξω! Ἐγὼ δέ, γνωρίζοντας ὅτι εἶναι ἀθῶος σε ἐκεῖνο ποὺ τὸν κατηγοροῦσε ὁ Ποιμὴν, ἀπολογήθηκα ὑπὲρ αὐτοῦ ἰδιαιτέρως.

«Τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ, πάτερ, ὅτι εἶναι ἀθῶος, μοῦ ἀπήντησε ὁ σοφός. Ἀλλ' ὅπως εἶναι πράγμα οἰκτρό, νὰ ἀρπάξῃς τὸ ψωμὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πεινασμένου νηπίου, ἔτσι ἀδικεῖ καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν ἐργάτη ὁ υπεύθυνος τῶν ψυχῶν, ὅταν δὲν τοῦ προξενῇ κάθε ὥρᾳ στεφάνους, ὅσους γνωρίζει ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπομείνῃ εἴτε με ὕβρεις εἴτε με ἀτιμίες εἴτε με ἐξευτελισμοὺς καὶ ἐμπαιγμοὺς. Διότι ἔτσι προκαλεῖ τρεῖς πολὺ μεγάλες ἀδικίες:

Πρῶτον, στερεῖται ὁ ἴδιος τὸν μισθὸ ἀπὸ τὴν ἐπιτίμησι.

Δεύτερον, ὅτι ἐνῶ μποροῦσε νὰ ὠφελήσῃ καὶ ἄλλους με τὴν ἀρετὴ ἐκείνου, δὲν τὸ ἐπραξε.

Καὶ τρίτον -τὸ πιὸ σοβαρό- ὅτι πολλὰς φορὰς καὶ αὐτοὶ ποὺ φαίνονται καλοὶ καὶ ὑπομονητικοί, ὅταν παραμεληθοῦν πολὺν καιρὸ καὶ ὡς δῆθεν ἐνάρετοι δὲν ἐλέγχωνται πλέον οὔτε ὀνειδίζωνται ἀπὸ τὸν Γέροντα, ὑποβαθμίζονται καὶ χάνουν τὴν πραότητα καὶ τὴν ὑπομονὴ ποὺ εἶχαν. Διότι ὅσο καλὸ καὶ καρποφόρο καὶ παχὺ καὶ ἂν εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς ψυχῆς, ὅταν τοῦ λείψῃ τὸ πότισμα με τὸ νερὸ τῆς ἀτιμίας, τότε θὰ χορταριάσῃ καὶ

θα βλαστήση ἀγκάθια ὑπερηφανείας καὶ πορνείας καὶ ἀφοβίας. Τοῦτο γνωρίζοντας ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀπόστολος, ἔγραψε πρὸς τὸν Τιμόθεο: «Ἐπίστηθι, ἐπενέχθητι, ἐπίπληξον αὐτοῖς εὐκαίρως, ἀκαίρως» (πρβλ. Β΄ Τιμοθ. δ΄ 2).

Ἐγὼ δὲ ἔφερνα ἀντιρρήσεις στὸν (σοφὸ αὐτόν) ὁδηγὸ προβάλλοντας ὡς δικαιολογία τὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας καὶ συνεπῶς τὸν φόβο μήπως οἱ πολλοί, μὲ τὴν ἄδικη ἐπίπληξι -ἀκόμη ἴσως καὶ μὲ τὴν ὀχι ἄδικη- φθάσουν στὸ σημεῖο νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ Κοινόβιο.

Μοῦ ἀπήντησε τότε τὸ κατοικητήριό αὐτὸ τῆς σοφίας:

«Ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἐδέσθηκε χάριν τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν Ποιμένα μὲ ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη, ὑπομένει μέχρις αἵματος καὶ δὲν ἀπομακρύνεται καὶ μάλιστα ἐὰν τυχὸν ἔχη εὐεργετηθῇ ἀπὸ αὐτὸν στὴ θεραπεία ψυχικῶν της τραυμάτων. Καὶ ἐνθυμεῖται τοὺς λόγους ἐκείνου ποὺ εἶπε: «Οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται χωρίσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ» (Ρωμ. η΄ 38-39). Τὴν ψυχὴ ὁμως ἡ ὁποία δὲν ἐδέσθηκε καὶ δὲν ἐνώθηκε σφικτὰ καὶ δὲν προσκολλήθηκε στὸν Ποιμένα, θὰ ἀπορῶ πολὺ, ἐὰν τὴν ἰδῶ νὰ μὴ συνεχίζη ἄσκοπα τὴν παραμονή της στὸ Μοναστήρι, ἐφ’ ὅσον ἔχει συνδεθεῖ μὲ ἐπιφανειακὴ ὑποταγή».

Καὶ πραγματικὰ δὲν διεψεύσθη ὁ μέγας αὐτὸς Ποιμὴν, ἀλλὰ καὶ ὠδήγησε καὶ ἐτελειοποίησε καὶ προσέφερε στὸν Χριστὸ καθαρὰ καὶ ἄμωμα θύματα.

25. Ἄς ἀκούσωμε τώρα καὶ ἄς θαυμάσωμε θεϊκὴ σοφία ποὺ εὐρέθηκε μέσα σὲ «ὀστράκινα» σώματα. Ὅσο καιρὸ ἤμουν ἐκεῖ, ἐκαμάρωνα τὴν πίστι καὶ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἀδάμαστη καρτερίᾳ τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν στὶς ἐπιτιμήσεις, στὶς περιφρονήσεις καὶ στὶς διώξεις -μερικὲς φορές- ὀχι μόνο ἐκ μέρους τοῦ Γέροντος, ἀλλὰ καὶ τῶν πολὺ μικροτέρων ἀδελφῶν. Καὶ χάριν πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἐρώτησα ἓναν ἀδελφόν, ποὺ λεγόταν Ἀββάκυρος καὶ εἶχε δεκαπέντε χρόνια στὴν Μονή.

Τὸν ἀδελφὸ αὐτὸν ἔβλεπα νὰ τὸν μαλώνουν ὅλοι σχεδόν, καὶ μερικὲς φορές μάλιστα νὰ τὸν διώχνουν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν τράπεζα οἱ διακονηταί, ἐπειδὴ εἶχε ἐκ φύσεως τὸ ἐλάττωμα νὰ εἶναι ὀλίγο φλύαρος.

Τοῦ εἶπα λοιπόν: «Γιατί, ἀδελφε Ἀββάκυρε, βλέπω κάθε ἡμέρα νὰ σὲ διώχνουν ἀπὸ τὴν τράπεζα καὶ πολλὰς φορές νὰ κοιμᾶσαι νηστικός»; Ἐκεῖνος μοῦ ἀποκρίθηκε: «Πίστεψέ με, πάτερ, ὅτι μὲ δοκιμάζουν οἱ πατέρες μου, ἂν κάνω γιὰ μοναχός. Ἀλλὰ δὲν τὸ κάνουν στὰ ἀληθινά. Καὶ ἐγὼ γνωρίζοντας τὸν σκοπὸ τοῦ μεγάλου, (δηλαδὴ τοῦ Γέροντος), καὶ τῶν ἀδελφῶν, τὰ ὑπομένω ὅλα χωρὶς κόπο. Καὶ νά, ποὺ συμπλήρωσα δεκαπέντε ὀλόκληρα χρόνια μὲ τὸν λογισμό αὐτόν. Ἔτσι ἄλλωστε μοῦ εἶπαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ποὺ ἦλθα ἐδῶ, ὅτι μέχρι τριάντα χρόνια δοκιμάζουν αὐτοὺς ποὺ ἀπαρνοῦνται τὸν κόσμον καὶ εἰσέρχονται στὴν Μονή. Καὶ δικαίως, πάτερ Ἰωάννη! Διότι ἐὰν δὲν ὑποβληθῇ σὲ δοκιμασία ὁ χρυσός, δὲν θεωρεῖται καθαρός».

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ γενναῖος Ἀββάκυρος ἀγωνίσθηκε δυὸ ἀκόμη χρόνια -μετὰ τὴν ἐπίσκεψί μου στὸ Μοναστήρι-, καὶ ἔτσι ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον. Καὶ πρὶν ξεψυχῆσαι εἶπε πρὸς τοὺς πατέρας: «Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ τὸν Κύριον καὶ σᾶς. Διότι μὲ τὸ νὰ μὲ πειράζετε ἐσεῖς γιὰ νὰ μὲ σώσετε, δὲν μὲ ἐπείραξαν οἱ δαίμονες δεκαεπτὰ ὀλόκληρα ἔτη»!

Ὁ ποιμὴν, ποὺ πάντοτε ἔκρινε δίκαια, διέταξε νὰ τὸν ἐνταφιάσουν σὰν ὁμολογητὴ -τοῦ ἀξιζε- ἀνάμεσα στοὺς πρὸ αὐτοῦ Ἀγίους τῆς Μονῆς.

26. Θὰ ζημιώσω ὅπωςδήποτε τοὺς ζηλωτὰς τῶν καλῶν, ἐὰν θάψω στὸ μνήμα τῆς σιωπῆς τὸ κατόρθωμα καὶ ἄθλημα τοῦ Μακεδονίου, τοῦ πρώτου διακόνου τῆς Μονῆς.

Αυτός, ο ιδιαίτερα ήγαπημένος από τον Κύριον, όταν κάποτε έπλησίαζε ή έορτή τῶν ἁγίων Θεοφανείων, παρεκάλεσε τὸν ποιμένα -δυὸ ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν έορτή- νὰ μεταβῇ στὴν Ἀλεξάνδρεια γιὰ κάποια τοῦ ἀνάγκη, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ τὸ γρηγορώτερο, γιὰ τὴν Ἀκολουθία καὶ ἐτοιμασία τῆς έορτῆς.

Ὁ μισόκαλος ὅμως διάβολος ἔφερε ἐμπόδιο στὸν ἀρχιδιάκονο καὶ ὠδήγησε τὰ πράγματα ἔτσι ὥστε, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν εὐλογία τοῦ Ἡγουμένου καὶ ἔφυγε, νὰ μὴ προφθάσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Μονὴ τὴν ἡμέρα τῆς ἁγίας έορτῆς, σύμφωνα μὲ τὴν διορία ποὺ εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Γέροντα.

Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεψε, μία ἡμέρα ἀργότερα, τὸν βγάζει ὁ Ποιμὴν ἀπὸ τὴν θέσι τῶν διακόνων καὶ τὸν κατεβάζει στὴν τάξι τῶν τελευταίων ἀρχαρίων. Καὶ ὁ καλὸς ὑπηρέτης καὶ διάκονος τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀρχιδιάκονος τῆς καρτερίας δέχεται τὸν ὀρισμὸ καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πατρὸς χωρὶς τὴν παραμικρὴ λύπη, σὰν νὰ ἐπιτιμῆθηκε ἄλλος καὶ ὄχι αὐτός. Καὶ ὅταν συμπλήρωσε σαράντα ἡμέρες στὴν θέση αὐτή, ὁ σοφὸς Γέροντας τὸν ἐπανεφέρε πάλιν στὴν κανονικὴ του σειρά. Τὴν ἐπομένη ὅμως ἡμέρα ὁ ἀρχιδιάκονος τὸν ἱκετεύει νὰ τὸν τοποθετήσῃ πάλιν στὴν ἴδια τιμωρία καὶ ἀτιμία, διότι -ἔλεγε- ἔπεσε στὴν Ἀλεξάνδρεια σὲ ἀσυγχώρητο ἀμάρτημα.

Ὁ Ὅσιος κατάλαβε βεβαίως ὅτι αὐτὸ δὲν ἦταν ἀλήθεια καὶ ὅτι τοῦ τὸ ζητοῦσε ἀπὸ ταπεινώσει, ὡσὸσο ὅμως ὑποχώρησε στὴν καλὴ ἐπιθυμία τοῦ ἐργάτου. Ἔτσι ἔβλεπε κανεὶς ἓναν ὁλόλευκο καὶ σεβάσμιον γέροντα νὰ εὐρίσκεται στὴν τάξι τῶν ἀρχαρίων καὶ νὰ τοὺς παρακαλῇ ὅλους ἀπὸ καρδίας νὰ προσεύχωνται γι' αὐτόν, ἐπειδὴ -ὅπως ἔλεγε- ἔπεσε στὴν πορνεία τῆς παρακοῆς. Ὁ μέγας αὐτὸς Μακεδόνιος ἐμπιστεύθηκε στὴν ταπεινότητά του τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία προσέτρεξε στὴν ταπεινωτικὴ αὐτὴ κατάστασι: «Ποτὲ ἄλλοτε, μοῦ εἶπε, δὲν αἰσθάνθηκα μέσα μου, ὅπως τώρα, τόση ἀνακούφισιν ἀπὸ πολέμους καὶ τόση γλυκύτητα ἀπὸ τὸ θεϊκὸ φῶς»!

27. Ἴδιον τῶν ἀγγέλων εἶναι τὸ νὰ μὴ πέφτουν, ἴσως διότι καὶ δὲν μποροῦν (πλέον) νὰ πέσουν, ὅπως λέγουν ὠρισμένοι. Τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἴδιον νὰ πέφτουν, ἀλλὰ καὶ νὰ σηκώνονται πάλιν ὅταν πέσουν. Μόνο στοὺς δαίμονας συμβαίνει, ἀφοῦ μία φορὰ ἔπεσαν, νὰ μὴν ὑπάρχῃ πλέον περίπτωση νὰ σηκωθοῦν.

Ὁ οἰκονόμος τῆς Μονῆς αὐτῆς ἐπῆρε τὸ θάρρος νὰ τοῦ διηγηθῇ τὰ ἐπόμενα: «Ὅταν ἤμουν νέος καὶ εἶχα διακόνημα νὰ περιποιοῦμαι τὰ ζῶα, συνέβη νὰ πέσω σὲ σοβαρὸ ψυχικὸ παράπτωμα. Ἐχοντας ὅμως τὴν συνήθεια νὰ μὴν ἀποκρύπτω ποτὲ τὸν ὄφιν τῆς ἁμαρτίας στὴν φωλιά τῆς καρδίας μου, τὸν ἄρπαξα ἀπὸ τὴν οὐρὰ καὶ τὸν ἐφάνέρωσα ἀμέσως στὸν ἱατρὸν - λέγοντας οὐρὰ ἐννοῶ τὴν ἔκβασιν τῆς πράξεως. Ἐκεῖνος τότε χαμογέλασε καὶ κτυπώντας μὲ ἐλαφρὰ στὸ πρόσωπο, μοῦ λέγει: «Γύρισε πίσω, παιδί μου, συνέχισε τὸ διακόνημά σου ὅπως καὶ πρὶν, καὶ μὴ φοβεῖσαι τίποτε». Ἐγὼ ἔχοντας ὑπερβολικὴ πίστιν στὸ πρόσωπό του, ἐπείσθηκα στὰ λόγια του. Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἔλαβα ἐσωτερικὴ πληροφορία ὅτι ἐθεραπεύθηκα, καὶ συνέχισα τὴν πορεία μου μὲ χαρὰ, ἀλλὰ καὶ μὲ τρόμο».

28. Σὲ κάθε εἶδος κτισμάτων παρατηροῦνται, ὅπως λέγουν μερικοὶ, πολλὲς διαφορές. Καὶ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μιᾶς συνοδίας παρατηροῦνται διαφορές στὴν πνευματικὴ πρόοδον καὶ στὸν τρόπο τῆς σκέψεως καὶ διαθέσεως. Γι' αὐτὸν τὸν λόγον, ὅταν ὁ ἱατρὸς τῶν ψυχῶν, (ὁ Γέροντας δηλαδὴ τοῦ Κοινοβίου ἐκείνου), διέκρινε σὲ μερικοὺς ἀδελφούς τὴν τάσιν νὰ ἐπιδεικνύωνται στοὺς κοσμικοὺς ἐπισκέπτες τῆς Μονῆς, τοὺς ἐξευτέλιζε ἐμπρὸς σ' ἐκείνους καὶ τοὺς ἀνέθετε περιφρονητικὰς ὑπηρεσίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τοὺς ἔκανε, ὥστε νὰ ἐξαφανίζωνται ἄλλη φορὰ, ὅταν ἔρχονταν κοσμικοὶ ἐπισκέπτες. Καὶ μποροῦσε νὰ ἰδῇ κανεὶς ἓνα πράγμα ἀνέλπιστο καὶ θαυμαστὸ: Ἡ κενοδοξία τῶν μοναχῶν αὐτῶν νὰ ἐκδιώκῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τοὺς

άνθρώπους όλοταχώς.

29. Μή θέλοντας ό Κύριος νά μοῦ στερήσῃ τήν εὐχή ένός όσίου μοναχοῦ, μία έβδομάδα πρὶν ἀναχωρήσω ἀπὸ τὸ Μοναστήρι αὐτό, ἐκάλεσε κοντά του τὸν δεύτερο, μετὰ τὸν Ἡγούμενο, ένα θαυμάσιο ἄνδρα ποὺ ὠνομαζόταν Μηνᾶς. Αὐτὸς ἔζησε πενήντα έννέα ἔτη στὸ Κοινόβιο καὶ πέρασε ἀπὸ ὅλα τὰ διακονήματα.

Τὴν Τρίτη λοιπὸν ἡμέρα μετὰ τὴν κοίμησί του, ένῳ έτελούσαμε τὴν καθωρισμένη Ἀκολουθία, ξαφνικά γεμίζει εὐωδία ὅλος ὁ χῶρος, ὅπου εἶχε ένταφιασθῇ ὁ Ὅσιος. Τότε ὁ μέγας, (ὁ Ἡγούμενος δηλαδῇ), ἐπέτρεψε νὰ ξεσκεπάσωμε τὸν τάφο.

Καὶ μόλις ἀνοίξαμε, βλέπομαι νὰ ξεχύνεται ἀπὸ τὰ εὐλογημένα πέλματά του, σὰν ἀπὸ δυὸ πηγές, εὐωδιαστὸ μύρο! Λέγει τότε σ' ὅλους ὁ διδάσκαλος: «Κοιτᾶτε! Νά, οἱ ἰδρῶτες ἀπὸ τὰ πόδια του καὶ τοὺς κόπους του! Σὰν μύρο προσεφέρθησαν στὸν Θεὸν καὶ σὰν μύρο ἔγιναν πράγματι δεκτοί»!

Καὶ ἄλλα πολλὰ κατορθώματα τοῦ όσίου τούτου Μηνᾶ μοῦ διηγήθηκαν οἱ ἐκεῖ πατέρες. Μοῦ εἶπαν καὶ τὸ ἑξῆς: «Κάποτε ὁ Γέροντας θέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν μεγάλη ὑπομονή ποὺ τοῦ εἶχε χαρίσει ὁ Θεός. Ἐνα βράδυ λοιπὸν, ὅταν ἀνέβηκε στὸ ἡγουμενεῖο καὶ τοῦ ἔβαλε μετάνοια ζητώντας τὴν καθιερωμένη εὐλογία, ἐκεῖνος τὸν ἄφησε γονατιστὸ μέχρι τὴν ὥρα ποὺ ξύπνησαν οἱ μοναχοὶ γιὰ τὸν κανόνα τους. Τότε μόνο τοῦ ἔδωσε τὴν εὐλογία του καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ σηκωθῇ, ἀφοῦ τὸν ὠνόμασε ὑβριστικὰ φιλενδείκτη καὶ ἀνυπόμονο! Καὶ ὅλα αὐτά, διότι ἐγνώριζε ὁ Ὅσιος ὅτι τὰ ὑπομένει μὲ γενναιότητα. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦ δημιούργησε τὴν σκηνή αὐτή, ὥστε ὅλοι νὰ ὠφεληθοῦν. Ὁ δὲ μαθητὴς τοῦ όσίου Μηνᾶ γνωρίζοντας καλὰ τὴν ζωὴ του διδασκάλου του, μᾶς ἀνέφερε σχετικῶς: «Τὸν ἐξέτασα καλὰ μήπως ἀποκοιμήθηκε στὴν θέσι ποὺ εἶχε βάλει μετάνοια στὸν Ἡγούμενο, καὶ μὲ διαβεβαίωσε ὅτι -γονατισμένος ὅπως ἦταν- ἀπήγγειλε νοερὰ ὁλόκληρο τὸ Ψαλτήριο»!

30. Δὲν θὰ παραλείψω νὰ στολίσω τὸ στεφάνι τοῦ λόγου καὶ μὲ τοῦτο τὸ σμαράγδι: Ἄνοιξα μία φορὰ συζήτησι περὶ ἡσυχαστικῆς ζωῆς μὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐκείνους γέροντες. Καὶ αὐτοὶ μὲ χαμογελαστὸ πρόσωπο καὶ ἱλαρὸ ὕφος μοῦ ἀπήντησαν: «Ἐμεῖς, πάτερ Ἰωάννη, σὰν ὑλικοὶ ποὺ εἴμαστε, κάνουμε καὶ μία ζωὴ ὑλικώτερη. Διότι ἔχομε τὴν γνώμη, πὼς ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀδυναμία μας, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ πόλεμος ποὺ θὰ διεξάγωμε. Συλλογισθῆκαμε, ὅτι εἶναι καλύτερο νὰ παλεύωμε μὲ ἄνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε εἶναι ἀγριεμένοι καὶ ἄλλοτε μετανοοῦν, παρὰ μὲ τοὺς δαίμονας, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ὀπλίζονται ἐναντίον μας γεμάτοι μανία».

31. Ἐνας ἄλλος πάλι ἀπὸ τοὺς ἀειμνήστους ἐκείνους, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε ἀπέναντί μου πολλὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπη καὶ οἰκειότητα, μοῦ εἶπε κάποτε φιλικά:

«Ἐὰν πραγματικά, πάνσοφε, ὑπάρχει μέσα σου καὶ ζῆ ἡ ψυχὴ σου τὴν ἐνέργεια ἐκείνου ποὺ εἶπε «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμούντί μὲ Χριστῷ» (Φιλιπ. δ' 13), ἐὰν κατῆλθε καὶ σὲ σένα, ὅπως καὶ στὴν Παρθένο, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὡς δρόσος ἀγνείας, ἐὰν δύναμις ὑπομονῆς τοῦ Ὑψίστου σὲ ἐπεσκίασε (πρβλ. Λουκ. α' 35), τότε ζῶσε σὰν ἄνδρας, ὅπως ὁ Χριστὸς ὁ Θεός, στὴν μέση σου τὴν ποδιά τῆς ὑπακοῆς, σήκω ἀπὸ τὸ δεῖπνο τῆς ἡσυχίας, καὶ νίψε τὰ πόδια τῶν ἀδελφῶν μὲ συντετριμμένο πνεῦμα. Ἡ καλύτερα κυλίσου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μᾶς συνοδίας μὲ ταπεινωμένο φρόνημα.

» Τοποθέτησε αὐστηροὺς καὶ ἄγρυπνους φρουροὺς στὴν πύλη τῆς καρδιάς σου. Συγκράτησε μέσα στὸ σῶμα τὸν ἀσυγκράτητο νοῦ ποὺ περισπᾶται (ἀπὸ τίς μέριμνες τοῦ Κοινοβίου). Ἐξάσκησε τὴν «νοερὰν ἡσυχίαν», ένῳ τὰ μέλη τοῦ σώματος κινοῦνται συνεχῶς (στὰ διάφορα διακονήματα) -πράγμα ποὺ εἶναι τὸ πιὸ παράδοξο ἀπ' ὅλα. Γίνε «ἀπτόητος ψυχὴ» μέσα στοὺς θορύβους (τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς).

» Χαλίνωσε τὴν γλῶσσα σου ποὺ ὀρμᾷ μὲ πάθος στὴν ἀντιλογία. Πάλευε ἐνάντια στὴν δέσποινα, (τὴν κοιλία δηλαδή), «ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ» κάθε ἡμέρα. Κάρφωσε ἐπάνω στὸ ξύλο τῆς ψυχῆς σου σὰν σὲ ἄλλο σταυρὸ τὸ ἄμόνι, τὸν νοῦ σου δηλαδή, οὕτως ὥστε ὅταν σφυροκοπῆται συνεχῶς καὶ ἐμπαίζεται καὶ ὑβρίζεται καὶ χλευάζεται, νὰ μὴ βλάπτεται καθόλου, ἀλλὰ νὰ παραμένῃ τελείως καθαρὸς, ἄθικτος καὶ ἀλύγιστος. Ξεντύσου τὸ ἰδικό σου θέλημα σὰν ροῦχο ἐντροπῆς καὶ γυμνὸς προχώρει στὸ στάδιο τοῦ μοναχικοῦ ἀγῶνος –πράγμα ποὺ σπάνια συναντᾶται. Φόρεσε τὸν θώρακα τῆς πίστεως πρὸς τὸν ἀγωνοθέτη, (τὸν Γέροντα), θώρακα ποὺ δὲν καταστρέφεται καὶ δὲν πληγώνεται ἀπὸ τὴν ἀπιστία καὶ τὴν ἀμφιβολία.

» Περίορισε μὲ τὸ χαλινάρι τῆς ἀγνότητος τὴν ἀφή ποὺ πηδᾷ ἐμπρὸς σου ἀσυγκράτητη. Χαλίνωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ποὺ θέλουν κάθε στιγμή νὰ περιεργάζωνται τὸ παράστημα καὶ τὸ κάλλος τῶν σωμάτων, μὲ τὴν σκέψη τοῦ θανάτου. Φίμωσε καὶ κλείσε στὴν μέριμνα τοῦ ἑαυτοῦ του τὸν περίεργο νοῦ καὶ ἐμπόδισέ τον ἀπὸ τὸ νὰ θέλῃ νὰ κατακρίνῃ ὡς ἀμελῇ τὸν ἀδελφὸ, καὶ δεῖχνε χωρὶς νὰ τὸ δείχνῃς κάθε ἀγάπη καὶ συμπάθεια πρὸς τὸν πλησίον σου.

» Τότε, φίλτατε πάτερ, θὰ καταλάβουν ὅλοι ὅτι εἴμαστε ἀληθινοὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν μέσα στὴν συνοδία ἔχουμε μεταξύ μας ἀγάπη (πρβλ. Ἰωάν. ιγ' 35).

» Ἔλα, ἔλα, μοῦ ἔλεγε πάλι ὁ καλὸς φίλος. Ἔλα νὰ συγκατοικήσῃς μαζί μας. Πίνει κάθε στιγμή τὸν χλευασμὸ σὰν τρεχούμενο καὶ δροσερὸ νερό. Ἄλλωστε καὶ ὁ Δαβὶδ, ἀφοῦ περιεργάσθηκε ὅλα τὰ τερπνὰ ποὺ ὑπάρχουν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἔλεγε μὲ θαυμασμὸ: «Ποιὸ εἶναι ὠραιότερο καὶ τερπνότερο; Κανένα ἄλλο παρὰ τὸ νὰ συγκατοικοῦν ἀδελφοὶ μαζί!» (πρβλ. Ψαλμ. ρλβ' 1). Ἐὰν ὅμως δὲν ἀξιωθήκαμε ἀκόμη νὰ ἀποκτήσωμε τὸ ἀγαθὸ μιᾶς τέτοιας ὑπομονῆς καὶ ὑπακοῆς, τότε θὰ εἶναι καλύτερα, συναισθανόμενοι τὴν ἀδυναμία μας, νὰ ἀσκητεύωμε μόνοι μας, μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀθλητικὸ στάδιο (τοῦ Κοινοβίου). Νὰ μακαρίζωμε δὲ αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται σ' αὐτὸ ἀθλητικὰ καὶ νὰ τοὺς εὐχώμεθα καλὴ ὑπομονή».

Τὰ λόγια τοῦ καλοῦ πατρὸς καὶ ἐξαιρετικοῦ διδασκάλου ποὺ ἐπάλαιψε μαζί μου μὲ τρόπο εὐαγγελικὸ καὶ προφητικὸ, ἢ καλύτερα φιλικὸ, μὲ ἐνίκησαν. Γι' αὐτὸ καὶ χωρὶς καμμία ἀμφιβολία ἀπεφάσισα νὰ δώσω τὰ πρωτεῖα στὴν μακαρία ὑπακοή.

32. Ἐνθυμήθηκα καὶ μία ἄλλη ἀξιόλογη ἀρετὴ τῶν μακαρίων αὐτῶν μοναχῶν, καὶ ἀφοῦ σᾶς τὴν παραθέσω, θὰ τελειώσω τὸν περίπατο μέσα στὸ ὅμοιο μὲ παραδεισένιο κῆπο Κοινόβιό τους, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω ἐν συνεχείᾳ τὰ ἰδικὰ μου λόγια, τὰ χωρὶς κάλλος, τὰ ἀνωφελῆ καὶ ἀκανθώδη.

Συνέβη πολλὰς φορὲς νὰ διακρίνῃ ὁ Ποιμὴν μερικοὺς ἀδελφοὺς ποὺ συζητοῦσαν μεταξύ τους τὴν ὥρα τῆς Ἀκολουθίας. Καὶ τοὺς ἐπέβαλε, μολονότι ἦσαν κληρικοὶ -συγκεκριμένα Ἱερεῖς- νὰ ἴστανται ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μία ἐβδομάδα καὶ νὰ βάζουν μετάνοια σὲ ὅλους ὅσους εἰσέρχονταν καὶ ἐξέρχονταν.

Ἄλλη φορὰ βλέπω ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ παρακολουθῇ τὴν ψαλμωδία μὲ πραγματικὴ συναίσθηση περισσότερη ἀπὸ κάθε ἄλλον. Μάλιστα στὴν ἀρχὴ τῶν Ἀκολουθιῶν ἔδειχνε ἀπὸ τίς κινήσεις καὶ τὸ ὕφος τοῦ προσώπου του ὅτι συζητοῦσε μὲ κάποιον. Ἐζήτησα λοιπὸν ἀπὸ τὸν μακάριο νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ αὐτὴ του τὴν στάσι. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν συνήθιζε νὰ ἀποκρύπτῃ κάτι ποὺ θὰ ὠφελοῦσε, μοῦ ἀπήντησε: «Ἐχὼ τὴν συνήθεια, πάτερ Ἰωάννη, νὰ συμμαζεύω στὴν ἀρχὴ τῆς Ἀκολουθίας τοὺς λογισμοὺς, τὸν νοῦ καὶ ὅλο τὸν ψυχικὸ μου κόσμος. Καὶ μόλις τοὺς συγκαλέσω, τοὺς φωνάζω: «Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν».

Παρηκολούθησα καὶ τὸν μάγειρο καὶ ἰδοὺ τί τὸν συνέλαβα νὰ κάνῃ: Εἶχε ἓνα «πτυχίον», (ἓνα σημειωματάριο δηλαδή), κρεμασμένο στὴν ζώνη του γιὰ νὰ σημειώνῃ -ἔτσι μοῦ ἐξήγησε- καθημερινὰ τοὺς λογισμοὺς του καὶ νὰ τοὺς ἀνακοινώῃ ὅλους στὸν Γέροντα! Καὶ αὐτὸ ὄχι μόνο τὸν μάγειρο, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς τῆς Μονῆς εἶδα νὰ τὸ κάνουν. Καὶ αὐτὴ ἡ τακτικὴ ἦταν ἐντολὴ τοῦ μεγάλου, (τοῦ Ἡγουμένου), ὅπως ἄκουσα.

33. Κάποτε ὁ Ἡγούμενος ἐδίωξε ἓναν ἀδελφόν, ὁ ὁποῖος τοῦ κατηγόρησε κάποιον ἄλλον ὡς φλύαρο καὶ πολυλογά. Αὐτὸς τότε περίμενε καρτερικὰ στὴν πύλῃ τῆς Μονῆς ἑπτὰ ἡμέρες, παρακαλώντας θερμὰ νὰ συγχωρηθῇ καὶ νὰ γίνῃ πάλι δεκτός. Μόλις τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ φιλόψυχος ἐκεῖνος Ἡγούμενος, ἐξέτασε καλὰ καὶ ὅταν ἄκουσε ὅτι δὲν εἶχε φάγει τίποτε στὶς ἡμέρες ποὺ πέρασαν, τοῦ ἐδήλωσε ὅτι, ἂν ἤθελε ὅπωςδήποτε νὰ παραμείνῃ στὴν Μονή, θὰ τὸν κατέτασσε στὴν τάξι τῶν μετανοούντων. Ὁ μετανοημένος ἀδελφὸς τὸ δέχθηκε μὲ εὐχαρίστησι. Τότε ὁ Ποιμὴν διέταξε νὰ τὸν ὀδηγήσουν στὸ ἰδιαιτέρο Μοναστήρι, ὅπου ἔμεναν ὅσοι πενθοῦσαν γιὰ διάφορες πτώσεις τοὺς. Αὐτὸ καὶ ἐγένε. Καὶ τώρα, ἀφοῦ ἐνθυμήθηκα τὸ Μοναστήρι αὐτὸ τῶν μετανοούντων, ἄς ποῦμε ὀλίγα καὶ γι' αὐτό.

Σὲ ἀπόστασι ἐνὸς «σημείου», (δηλαδὴ ἐνάμισι χιλιόμετρο), ἀπὸ τὴν μεγάλη Μονὴ εὐρισκόταν ὁ ἀπαρακλήτος ἐκεῖνος τόπος ποὺ ὠνομαζόταν Φυλακὴ. Ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε ποτὲ περίπτωσις νὰ ἰδῇς καπνὸ ἢ κρασί ἢ λάδι στὸ φαγητὸ ἢ τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ ψωμὶ καὶ μερικὰ χόρτα.

Στὴν Φυλακὴ αὐτὴ ἔκλεινε ὁ Ἡγούμενος χωρὶς δικαίωμα ἐξόδου, ὅσους μετὰ τὴν κουρὰ τοὺς ἔπεφταν σὲ μεγάλα ἀμαρτήματα. Δὲν τοὺς ἔκλεινε στὸ ἴδιο δωμάτιο, ἀλλὰ χωριστὰ τὸν καθένα ἢ τὸ πολὺ ἀνὰ δύο. Καὶ τοὺς ἄφινε ἐκεῖ, μέχρις ὅτου θὰ τὸν πληροφοροῦσε ὁ Κύριος γιὰ τὸν καθένα. Τοὺς εἶχε ὀρίσει καὶ ἓναν ἐξαίρετο ὑπεύθυνον -«τοποποιόν»- ὀνόματι Ἰσαάκ, ὁ ὁποῖος τοὺς ὑποχρέωνε σὲ ἀδιάλειπτο σχεδὸν προσευχή, καὶ τοὺς διέθετε μεγάλη ποσότητα θαλλῶν (κλάδων φοινίκων), γιὰ νὰ πλέκουν καὶ νὰ ἀποδιώκουν τὴν ἀκηδία.

Αὐτὸς ἦταν σὲ γενικὲς γραμμὲς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, ἡ κατάστασις καὶ ἡ πολιτεία «αὐτῶν ποὺ ἐπιζητοῦσαν πραγματικὰ νὰ ἀντικρύσουν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ» (Ψαλμ. κγ' 6).

34. Τὸ νὰ θαυμάζῃ κανεὶς τοὺς κόπους τῶν Ἀγίων εἶναι καλόν. Τὸ νὰ ζηλεῦῃ νὰ τοὺς μιμηθῇ εἶναι σωτήριον. Ἀλλὰ τὸ νὰ θέλῃ διὰ μιᾶς νὰ τοὺς μιμηθῇ εἶναι παράλογο καὶ ἀκατόρθωτο.

35. Ὅταν μᾶς δαγκώνουν οἱ ἔλεγχοι καὶ οἱ ἐπιπλήξεις τῶν ἄλλων, ἄς ἐνθυμούμεθα τὰ ἀμαρτήματά μας. Μέχρις ὅτου ὁ Κύριος, ποὺ βλέπει τὴν ἀγωνιστικότητά τῶν βιαστῶν του, σβήσῃ τὰ ἀμαρτήματά μας καὶ μεταβάλῃ σὲ χαρὰ τὴν ὀδύνη τῆς καρδιάς μας. Διότι ὅπως λέγει καὶ ὁ Ψαλμωδός: «Ὅσο μεγάλες ἦταν οἱ ὀδύνες στὴν καρδιά μου, τόσο δυνατὲς ὑπῆρξαν καὶ οἱ παρηγορίές σου, οἱ ὁποῖες στὴν κατάλληλη ὥρα εὐφράναν τὴν ψυχὴ μου» (Ψαλμ. 93, 19).

36. Ἄς μὴ λησμονοῦμε ἐκεῖνον ποὺ ἔλεγε πρὸς τὸν Κύριον: «Πόσες θλίψεις μοῦ ἔδειξες! Θλίψεις πολλὰ καὶ κακὰ! Δὲν μὲ ἐγκατέλειπες ὅμως, ἀλλὰ μὲ ἐπεσκέφθηκες μὲ στοργή καὶ μὲ ἐζωογονήσες καὶ μὲ ἀνύψωσες καὶ πάλι μετὰ τὴν πτώσι μου ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς ὅπου εἶχα πέσει» (Ψαλμ. ο' 20).

37. Μακάριος ὁποῖος, ἐνῶ κάθε ἡμέρα κακολογεῖται καὶ ἐξουθενεῖται γιὰ τὴν ἀγάπῃ τοῦ Κυρίου, βιάζει τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὑπομένει. Μαζὶ μὲ τοὺς Μάρτυρες αὐτὸς θὰ χορεύσῃ καὶ μετὰ τῶν Ἀγγέλων θὰ παρουσιασθῇ μὲ παρρησία.

Μακάριος ὁ μοναχός, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του κάθε ὥρα ἄξιο γιὰ κάθε ἀτιμία καὶ κάθε ἐξουδένωσι.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ ἐνέκρωσε τελείως τὸ θέλημά του καὶ παρέδωσε τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς του στὸν ἐν Κυρίῳ ὁδηγὸ καὶ διδάσκαλό του. Αὐτὸς θὰ σταθῇ στὰ δεξιὰ του Σταυρωθέντος.

38. Ὅποιος ἀποκρούει τὸν ἔλεγχο, εἴτε δίκαιο εἴτε ἄδικο, αὐτὸς ἀρνήθηκε τὴν σωτηρία του. Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ τὸν δέχεται, εἴτε μὲ δυσκολία εἴτε χωρὶς δυσκολία, αὐτὸς γρήγορα θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄφεσι τῶν πταισμάτων του.

39. Δεῖχνε νοερῶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν εἰλικρινῆ πίστι καὶ ἀγάπη ποὺ τρέφεις πρὸς τὸν πνευματικὸ σου Πατέρα καὶ ὁ Θεὸς μὲ μυστικὸ τρόπο θὰ τὸν πληροφορήσῃ, ὥστε καὶ ἐκεῖνος νὰ τρέφῃ ἀπέναντί σου ἀνάλογη εὐνοία καὶ οἰκειότητα.

Ὅποιος φανερώνει (στὸν Γέροντά του) τὸν ὄφι ποὺ κρύπτεται μέσα του, ἀποδεικνύει ὅτι ἔχει δυνατὴ καὶ ἀληθινὴ πίστι (πρὸς αὐτόν). Ὅποιος ὅμως τὸν ἀποκρύπτει, αὐτὸς περιπλανᾶται ἀκόμη σὲ δύσβατα μέρη.

40. Ἐὰν κάποιος ἐπιθυμῇ νὰ διαπιστώσῃ τὴν πραγματικὴ φιλαδελφία καὶ ἀγάπη ποὺ ἔχει, ἅς τὸ βεβαιωθῇ μὲ τὸ ἐξῆς: Νὰ παρατηρήσῃ ἐὰν πενθῇ γιὰ τὰ σφάλματα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἐὰν ἀγάλλεται γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὰ χαρίσματα του.

41. Ἐκεῖνος ποὺ στὶς συζητήσεις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν γνώμη του, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὀρθή, ἅς γνωρίζῃ ὅτι νοσεῖ ἀπὸ τὴν νόσο τοῦ διαβόλου, (δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια). Καὶ ἐὰν μὲν αὐτὸ γίνεται στὶς συζητήσεις μὲ ἴσους, ἴσως νὰ θεραπευθῇ κάποτε μὲ τὴν ἐπίπληξι τῶν μεγαλυτέρων. Ἐὰν ὅμως μὲ μεγαλυτέρους ἢ πιὸ σοφοὺς, τότε τὸ πάθος τοῦ εἶναι ἀνθρωπίνως ἀθεράπευτο.

42. Αὐτὸς ποὺ δὲν ὑποχωρεῖ στὰ λόγια, εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ὑποχωρεῖ καὶ στὰ ἔργα. Διότι «ὁ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστός ἐστι» (Λουκ. ις' 10) καὶ ἀνένδοτος καὶ μάταια κοπιᾷ καὶ ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ὑποταγὴ τίποτε δὲν κερδίζει, παρὰ μόνο ἐνοχή.

43. Αὐτὸς ποὺ ἀπέκτησε τελείως καθαρὰ συνείδησι στὸ θέμα τῆς ὑποταγῆς στὸν Γέροντα, δὲν φοβεῖται τὸν θάνατο, ἀλλὰ τὸν περιμένει κάθε ἡμέρα σὰν ὕπνο ἢ καλύτερα σὰν ζωὴ. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι βέβαιος ὅτι κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη τοῦ θανάτου ὄχι αὐτός, ἀλλ' ὁ Γέροντάς του θὰ δώσῃ λόγο γιὰ τὰ ἔργα του.

44. Ἐὰν κάποιος ἀναλάβῃ ἐν Κυρίῳ χωρὶς πίεσι ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμένου κάποια ὑπηρεσία καὶ ἐπάνω στὴν ἐκτέλεσί της ὑποστῇ κάποια ἀνέλπιστη πτώσι, ἅς μὴν ἀποδίδῃ τὴν αἰτία σ' αὐτόν ποὺ ἔδωσε τὸ ὄπλο, ἀλλὰ σ' αὐτόν ποὺ τὸ ἔλαβε. Διότι ἐνῷ ἐπῆρε τὸ ὄπλο γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐχθρό, αὐτὸς τὸ ἔστρεψε κατὰ τῆς καρδίας του. Ἄν ὅμως ἐδέχθηκε τὴν ὑπηρεσία γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Κυρίου μὲ πίεσι τοῦ Γέροντος, καὶ ἂν εἶχε ἀναφέρει ἀπὸ πρὶν στὸν Γέροντα τὴν ἀδυναμία του, ἅς ἔχῃ θάρρος, διότι καὶ ἂν ἔπεσε, δὲν ἀπέθανε.

45. Μοῦ διάφυγε, ἀγαπητοί, νὰ σᾶς παραθέσω καὶ τοῦτο τὸ γλυκὸ ψωμὶ τῆς ἀρετῆς: Εἶδα σ' ἐκεῖνο τὸ Κοινόβιο ὑποτακτικούς, οἱ ὁποῖοι μὲ τρόπο θεάρεστο ἐπαίδευαν οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτό τους μὲ ὕβρεις καὶ ἐξευτελισμούς. Ἔτσι ἦταν προετοιμασμένοι νὰ ὑπομένουν τὶς ὕβρεις, ποὺ τοὺς ἔρχονταν ἀπ' ἔξω, ἐφ' ὅσον συνήθισαν νὰ μὴ ταραζώνται ἀπὸ τοὺς ἐξευτελισμούς.

46. Τὴν ψυχὴ ποὺ συνηθίζει νὰ ἐξομολογῆται, ἡ σκέψις τῆς ἐξομολογήσεως τὴν συγκρατεῖ σὰν χαλινάρι καὶ δὲν τὴν ἀφίνει νὰ ἀμαρτήσῃ. Ἀντιθέτως τὶς ἀμαρτίες ποὺ δὲν

σκέπτεται κανείς να τις εξομολογηθῇ, συνεχῶς σὰν σὲ σκοτάδι τις διαπράττει ἄφοβα.

47. Ὄταν, στὴν ἀπουσία τοῦ Γέροντος, τὸν φανταζώμεθα σὰν νὰ παρευρίσκεται ἀνάμεσά μας, καὶ ἀποφεύγωμε κάθε συζήτησι ἢ λόγῳ ἢ φαγητῷ ἢ ὕπνῳ ἢ ὅ, τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ γνωρίζομε ὅτι τὸν δυσαρεστοῦν, τότε ἐξασκοῦμε ἀληθινὰ ἀνόθευτη ὑπακοή. Οἱ νόθοι μαθηταὶ χαίρονται γιὰ τὴν ἀπουσία τοῦ διδασκάλου, ἐνῶ οἱ γνήσιοι τὴν θεωροῦν ζημία τους.

48. Ἐρώτησα κάποτε ἓναν ἀπὸ τοὺς καλύτερους μοναχοὺς, παρακαλῶντας τον νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ πῶς ἡ ὑπακοὴ κρύβει μέσα της τὴν ταπείνωση. Καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε: «Ὁ εὐγνώμων ὑποτακτικὸς καὶ ἂν ἀκόμη ἀναστήσῃ νεκροὺς καὶ ἂν ἀποκτήσῃ τὸ χάρισμα τῶν δακρύων ἢ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς πολέμους (τῶν παθῶν), ὅπωςδὴποτε συλλογίζεται ὅτι αὐτὰ τὰ κατόρθωσε ἡ εὐχὴ τοῦ Πνευματικοῦ τοῦ Πατρός. Καὶ ἔτσι ὁ ἴδιος παραμένει ξένος ἀπὸ τὴν ματαία οἴησι. Διότι πῶς θὰ μπορέσῃ νὰ ὑπερηφανευθῇ γιὰ ἐκεῖνο ποὺ -ὅπως λέγει- τὸ ἐπέτυχε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Πατρός του καὶ ὄχι μὲ τὴν ἰδική του ἀξία καὶ προσπάθεια»;

49. Ὁ ἡσυχαστὴς ποὺ ἀσκεῖται μόνος του δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ αὐτά. Ἡ δὲ οἴησις ἀσκεῖ δικαιώματα ἐπάνω του, καὶ τοῦ ὑποβάλλει τὸν λογισμό, ὅτι μὲ τὴν ἰδική του ἀξία καὶ προσπάθεια ἐπέτυχε τὰ κατορθώματά του. Ἐνῶ ὁ ὑποτακτικὸς νικᾷ καὶ ἐξουδετερώνει τοὺς δυὸ δόλους τῶν δαιμόνων (3) καὶ μένει γιὰ πάντα δοῦλος καὶ ὑπῆκοος τοῦ Χριστοῦ.

50. Ἀγωνίζεται σὰν πυγμάχος ὁ δαίμων ἐναντίον τῶν ὑποτακτικῶν καὶ προσπαθεῖ, ἄλλοτε νὰ τοὺς ρίχνῃ σὲ σαρκικοὺς μολυσμοὺς καὶ νὰ τοὺς σκληρύνῃ τὴν καρδιά, ἄλλοτε σὲ ξαφνικὴ ὀργὴ καὶ ταραχὴ, σὲ πνευματικὴ ξηρότητα καὶ ἀκαρπία, στὴν λαιμαργία καὶ στὴν ὀκνηρία γιὰ προσευχή, ἄλλοτε στὸν ὕπνῳ καὶ στὸν σκοτισμὸ τοῦ νοῦ. Καὶ ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἄθλησι τῆς ὑπακοῆς, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τίποτε δὲν ὠφελήθηκαν ἀπὸ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔμειναν πίσω στὰ πνευματικά. Καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ ἐννοήσουν ὅτι πολλὰς φορὲς ἐπιτρέπει σκόπιμα ὁ Θεὸς νὰ ἀπομακρυνθοῦν οἱ ἀρετὲς ποὺ νομίζομε ὅτι ἔχομε, γιὰ νὰ δημιουργηθῇ μέσα μας βαθύτατη ταπεινοφροσύνη.

51. Ἀποκρούσθηκε πολλὰς φορὲς μὲ τὴν ὑπομονὴ ἢ ἀπάτη τοῦ προηγουμένου δαίμονος. Κατόπιν «ἔτι τούτου λαλοῦντος, ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος» (Ἰωβ α' 16-18), ἦλθε δηλαδὴ ἄλλος κακὸς δαίμων, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἐξαπατήσῃ μὲ διαφορετικὸ τρόπο. (Γιὰ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται λόγος εὐθὺς στὴν συνέχεια).

52. Συνήντησα ὑποτακτικούς οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν εὐχὴ καὶ σκέπη τοῦ Γέροντός των ἔγιναν εὐκατάνυκτοι, γλυκομίλητοι, ἐγκρατεῖς, μὲ ἀγωνιστικὸ ζῆλο, ἀπολέμητοι (ἀπὸ τὰ πάθη), μὲ πνευματικὴ θερμότητα... Σ' αὐτοὺς λοιπὸν κατέφθασα οἱ δαίμονες καὶ τοὺς ἔσπειραν μυστικά τὸν λογισμό, ὅτι εἶναι ἱκανοὶ καὶ ἄξιοι τώρα γιὰ τὸ ἀνώτερο βραβεῖο τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὴν ἀπάθεια. Καὶ ἔτσι ἐξαπατήθηκαν καὶ ἀπὸ τὸ λιμάνι ἀνοίχθηκαν στὸ πέλαγος. Ἐκεῖ ὅμως τοὺς ἔπιασε ἡ τρικυμία καί, μὴ ἔχοντας κυβερνήτη, ἐκινδύνευσαν νὰ πνιγοῦν στὴν ἀλμυρὴ καὶ ἀκάθαρτη θάλασσα (τῶν παθῶν).

53. Χρειάζεται μερικὲς φορὲς νὰ θολώσῃ καὶ νὰ ἀναταραχθῇ καὶ νὰ ἐξαγριωθῇ ἡ θάλασσα (τῆς ψυχῆς), γιὰ νὰ ἐκβρασθοῦν πάλι στὴν ξηρὰ ὁ βοῦρκος καὶ ἡ σαπρία καὶ τὰ χορτάρια, ποὺ οἱ ποταμοὶ τῶν παθῶν κατέβασαν μέσα της. Ἐὰν παρατηρήσωμε, θὰ ἰδοῦμε ὅτι μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἐπικρατεῖ βαθεῖα γαλήνη.

54. Αὐτὸς ποὺ ἄλλοτε ὑπακούει καὶ ἄλλοτε παρακούει στὸν πνευματικὸ του Πατέρα ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπο ποὺ βάζει στοὺς ὀφθαλμούς του ἄλλοτε κολλῦριο καὶ ἄλλοτε

ἀσβέστη. (Ποῖον τὸ ὄφελος;). Διότι «ἐὰν ἓνας κτίζη -ὅπως λέγει ἡ Γραφή- καὶ ἓνας γκρεμίζη, τί καλὸ προκύπτει παρὰ μόνον κόπον»; (Σοφ. Σειρ. λδ' 23).

55. Μὴν ἀπατᾶσαι, ὦ υἱὲ καὶ ὑπήκοε τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς οἰήσεως καὶ παρουσιάζεις τὰ ἀμαρτήματά σου σὰν νὰ τὰ ἐπραξε ἄλλο πρόσωπο καὶ ὄχι ἐσύ. Διότι εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν αἰσχύνῃ χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ αἰσχύνῃ. Συνηθίζουν πολλές φορές οἱ δαίμονες νὰ μᾶς καταφέρνουν ἢ νὰ μὴν ἐξομολογούμεθα ἢ νὰ παρουσιάζωμε τὶς ἀμαρτίες μας σὰν νὰ τὶς διέπραξε κάποιος ἄλλος ἢ νὰ ἐπιρρίπτωμε σὲ ἄλλους τὴν αἰτία.

56. Ξεγύμνωσε, ξεγύμνωσε τὸ τραῦμα σου στὸν ἱατρό. Μὴ ἐντραπῆς, ἀλλὰ λέγε: «Ἰδικό μου, πᾶτερ, εἶναι τὸ τραῦμα, ἰδική μου ἡ πληγὴ! Ἡ ἰδική μου ραθυμία τὸ προξένησε καὶ ὄχι κάτι ἄλλο. Κανεὶς ἄλλος δὲν εἶναι αἴτιος τῆς ἀμαρτίας μου, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε διάβολος οὔτε σῶμα οὔτε ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνον ἡ ἀμέλειά μου». Τὴν ὥρα ποὺ ἐξομολογεῖσαι νὰ εἶσαι καὶ στὴν συμπεριφορὰ καὶ στὴν ὄψι καὶ στὸν λογισμὸ σκυφτὸς σὰν κατάδικος, καὶ ἂν μπορῆς βρέχε με δάκρυα τὰ πόδια τοῦ πνευματικοῦ ἱατροῦ καὶ δικαστοῦ σὰν νὰ εἶναι τοῦ Χριστοῦ.

57. Ἐὰν ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν συνήθεια, τότε ὅπωςδήποτε καὶ τὰ καλὰ. Καὶ ἡ καλὴ συνήθεια ἔχει περισσότερὴ δύναμι, διότι δέχεται τὴν ἰσχυρὴ συμπαράσταση τοῦ Θεοῦ. Δὲν θὰ κοπιᾷς, υἱέ μου, πολλὰ ἔτη γιὰ νὰ ἀντικρύσης μέσα σου τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσι, ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ παραδώσης ὁλόψυχα τὸν ἑαυτὸ σου στὶς ἀτιμίες.

58. Μὴ τὸ θεωρήσεις ἀνάξιο νὰ ἐξομολογηθῇς τὶς ἀμαρτίες σου στὸν βοηθό σου, (στὸν Γέροντά σου δηλαδὴ), μὲ ταπεινῶσι καὶ συντριβὴ ὡσὰν στὸν ἴδιο τὸν Θεόν. Ἐγὼ συνήντησα καταδίκους οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀξιολύπητη καὶ δακρυσμένη ὄψι τοὺς καὶ μὲ τὶς ἀπελπισμένες κραυγὰς καὶ ἱκεσίαις τοὺς ἐμαλάκωσαν τὴν αὐστηρότητα τοῦ δικαστοῦ καὶ μετέτρεψαν τὴν ὀργή του σὲ καλωσύνη καὶ εὐσπλαγχνία. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν ἐπλησίαζαν ἐπιζητοῦσε πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα τὴν ἐξομολόγησι, ὄχι διότι ὁ ἴδιος τὴν χρειαζόταν, ἀλλὰ διότι ἐπεδίωκε τὴν σωτηρίαν τους.

59. Ἄς μὴν ἐκπλαγοῦμε διότι μᾶς πολεμοῦν (οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ποὺ ἐξομολογηθήκαμε) καὶ μετὰ τὴν ἐξομολόγησι. Εἶναι προτιμότερο νὰ παλεύουμε μὲ τοὺς λογισμοὺς παρὰ μὲ τὴν οἴησι.

60. Ἄς μὴ σὲ ἐλκύουν καὶ ἐνθουσιάζουν καὶ συνεπαίρνουν οἱ διηγήσεις γιὰ τοὺς ἡσυχαστὰς καὶ ἀναχωρητὰς. Διότι ἐσύ βαδίζεις στὴν στρατιωτικὴ πορεία τοῦ Πρωτομάρτυρος, (τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ ποὺ «ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανάτου»).

61. Καὶ ὅταν ἀκόμη πέσης, μὴν ἐγκαταλείπῃς τὸν στίβο (τοῦ Κοινοβίου), ἀφοῦ τότε ἰδιαιτέρως ἔχεις μεγαλύτερὴ ἀνάγκη ἀπὸ ἱατρό. Ἐκεῖνος ποὺ ἐνῶ ἔχει συμπαράστασι ἐσκόνταψε στὶς πέτρες, χωρὶς συμπαράστασι ὄχι μόνον θὰ ἐσκόνταφτε ἀλλὰ καὶ θὰ ἐθανατώνετο.

62. Μόλις νικηθοῦμε ἀπὸ κάποιον πειρασμὸ στὸ Κοινόβιο, καταφθάνουν ἀμέσως οἱ δαίμονες καὶ ἀρπάζοντας τὴν εὐλογίαν ἢ καλύτερα παράλογη αὐτὴ ἀφορμὴ μᾶς προτρέπουν (νὰ ἐγκαταλείψωμε τὴν σύγχυσι τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς) καὶ νὰ ἀκολουθήσωμε τὴν ἡσυχαστικὴν ζωὴ. Καὶ αὐτό, γιὰ νὰ προσθέσουν οἱ ἐχθροὶ μας μία πληγὴ ἀκόμη στὴν ἥττα μας.

63. Ὅταν ὁ ἱατρὸς προβάλῃ ἀδυναμία νὰ μᾶς θεραπεύσῃ, τότε εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσωμε ἄλλον, διότι σπάνια θεραπεύεται κανεὶς χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ ἱατροῦ.

64. Ἐκείνο τὸ πλοῖο ποὺ μὲ ἔμπειρο κυβερνήτη συνήντησε ναυάγιο, χωρὶς κυβερνήτη ὅπωςδῆποτε θὰ ἐχάνετο. Σ' αὐτὸ ποίος ἄραγε θὰ διανοηθῇ νὰ φέρῃ ἀντιρρήσεις;

65. Ἀπὸ τὴν ὑπακοὴ γεννᾶται ἡ ταπείνωσις. Ἀπὸ τὴν ταπείνωσι ἡ ἀπάθεια, ἀφοῦ, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ψαλμωδός, «ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν» (Ψαλμ. ρλε' 23-24). Συνεπῶς τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ εἰποῦμε ὅτι ἀπὸ τὴν ὑπακοὴ γεννᾶται ἡ ἀπάθεια, ἡ ὁποία ἀπάθεια προξενεῖ τὴν τελεία ταπείνωσι. Ὅπως ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ ἀρχίζει ὁ Νόμος, ἔτσι ἀπὸ τὴν ταπείνωσι ἀρχίζει νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀπάθεια. Καὶ ὅπως ἡ Θεοτόκος Μαρία, ἡ θυγατέρα τῆς συναγωγῆς, ἐτελειοποίησε τὴν συναγωγή, ἔτσι καὶ ἡ ἀπάθεια, ἡ θυγατέρα τῆς ταπεινώσεως, ἐτελειοποίησε τὴν ταπείνωσι.

66. Ἀξίζουν κάθε τιμωρία ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἄρρωστοι ποὺ ἐγνώρισαν τὴν ἱκανότητα τοῦ ἱατροῦ καὶ ὠφελήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἔπειτα, πρὶν τελειώσῃ ἡ θεραπεία, τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ἐδιάλεξαν ἄλλον.

67. Μὴ φεύγῃς ἀπὸ τὰ χέρια ἐκείνου ποὺ σὲ προσέφερε στὸν Κύριον. Καὶ σὲ ὁλόκληρη τὴν ζωὴ σου κανέναν ἄλλο νὰ μὴ σεβασθῇς ὅπως αὐτόν.

68. Ἕνας στρατιώτης χωρὶς πολεμικὴ πείρα, εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ ξεχωρίσῃ ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴ παράταξι καὶ νὰ πολεμῇ μόνος του τὸν ἐχθρό. Καὶ εἶναι ἐπίσης ἐπικίνδυνον, ἓνας μοναχὸς χωρὶς πολλὴ πείρα καὶ ἀσκήσι στὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν παθῶν, νὰ προχωρήσῃ στὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ μὲν στρατιώτης κινδυνεύει ἀπὸ σωματικὸ θάνατον, ὁ δὲ μοναχὸς ἀπὸ ψυχικόν. Ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «ἀγαθοὶ οἱ δυὸ ὑπὲρ τὸν ἕνα» (Εκκλ. δ' 9). Εἶναι δηλαδὴ καλύτερον νὰ ἀσκοῦν τὴν ἡσυχαστικὴν ζωὴν δυὸ -ὑποτακτικὸς καὶ Γέροντας- καὶ μὲ τὴν χάρι καὶ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ καταπολεμοῦν τὶς «προλήψεις».

69. Ὅποιος ἀποστερεῖ τὸν τυφλὸ ἀπὸ τὸν χειραγωγὸ του, τὸ ποίμνιον ἀπὸ τὸν ποιμένα του, τὸν περιπλανώμενον ἀπὸ τὸν ὁδηγὸ του, τὸ νήπιον ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὸν ἄρρωστο ἀπὸ τὸν ἱατρὸν του, τὸ πλοῖον ἀπὸ τὸν κυβερνήτην του, προξενεῖ καὶ στοὺς δυὸ κινδύνους. Καὶ ὁποιος ἐπιχειρήσῃ νὰ παλαίψῃ ἀβοήθητος μὲ τὰ πονηρὰ πνεύματα, ὅπωςδῆποτε θὰ θανατωθῇ.

70. Ὅσοι πηγαίνουν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ ἱατρεῖο, ἃς ἐνθυμοῦνται καὶ ἃς σημειώνουν τοὺς πόνους, καὶ ὅσοι στὴν ζωὴ τῆς ὑπακοῆς, τὴν ταπείνωσι ποὺ εἶχαν. Στοὺς πρῶτους ἡ ἐλάττωσις τῶν πόνων θὰ εἶναι, ὅσο καμμία ἄλλη, ἡ βεβαία ἀπόδειξις ὅτι βελτιώθηκε ἡ υἡγεία τους, καὶ στοὺς δευτέρους ἡ αὐξήσις τῆς αὐτομεμψίας.

71. Ἡ συνειδησίς σου ἃς εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς ὑπακοῆς σου, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετό.

72. Ὅποιος ἀσκεῖ ἡσυχαστικὴν ζωὴν, αὐτὸς καὶ ὁ Γέροντάς του, ἔχει ὡς ἀντιπάλους μόνον τοὺς δαίμονες. Ὅποιος ἀσκεῖται στὸ Κοινόβιον παλεύει καὶ μὲ δαίμονες καὶ μὲ ἀνθρώπους. Ὁ πρῶτος παρατηρώντας συνεχῶς τὸν διδάσκαλό του, τηρεῖ μὲ περισσότερην ἀκρίβεια τὶς ἐντολὰς του. Ὁ δεῦτερος πολλὰς φορὰς τὶς παραβιάζει κάπως μὲ τὴν ἀπουσία τοῦ ἡγουμένου. Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ κοινοβιάτες οἱ ὁποῖοι θὰ δεῖξουν ζῆλον καὶ καρτερίαν, μὲ τὴν ὑπομονητικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προσκομμάτων, θὰ ἀναπληρώσουν μὲ τὸ παραπάνω τὴν ἑλλειψιν καὶ θὰ κερδήσουν διπλοὺς στεφάνους.

73. Ἄς προφυλάττωμε τὸν ἑαυτὸν μας μὲ κάθε προσοχὴ καὶ ἐπαγρύπνησιν. Διότι τὸ λιμάνι ποὺ εἶναι γεμάτον μὲ πλοῖα, συνήθως τὰ συντρίβει μὲ εὐκολίαν, καὶ μάλιστα ἐὰν ἔχουν κρυφὰς φθορὰς ἀπὸ τὸ σαρὰκι τοῦ θυμοῦ.

74. Ἐμπρὸς στὸν Γέροντα ἃς δείχνουμε τελείαν σιωπὴν καὶ ἄγνοια. Ὁ σιωπηλὸς ἄνδρας

εἶναι υἱὸς τῆς φιλοσοφίας, ποὺ πάντοτε (μὲ τὴν σιωπὴν) αὐξάνει τὶς γνώσεις του. Εἶδα ὑποτακτικὸ ποὺ ἄρπαξε τὴν ὁμιλίαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Γέροντος καὶ ἀπελπίσθηκα γιὰ τὴν ὑποταγή του, βλέποντας ὅτι ἀποκτᾷ ἀπὸ αὐτὴν ὑπερηφάνεια καὶ ὄχι ταπεινώσι.

75. Μὲ ὅλη μας τὴν προσοχὴ ἃς σταθοῦμε ἄγρυπνοι καὶ προσεκτικοὶ γιὰ νὰ διακρίνωμε τὸ πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ προτιμᾶται τὸ διακόνημα ἀπὸ τὴν προσευχή, διότι αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται πάντοτε. «Πρόσεχε σεαυτῷ» (Δευτ. ιε´ 9), ὅταν εὐρίσκεσαι μὲ ἄλλους ἀδελφούς καὶ μὴ βιάζεσαι νὰ φανῇς σὲ κανένα πράγμα δικαιότερος καὶ καλύτερος ἀπὸ αὐτούς. Διότι ἔτσι διαπράττεις δυὸ κακά: Ἐκείνους τοὺς προσβάλλεις μὲ τὸν ψεύτικο καὶ ἐπιφανειακὸ ζῆλο σου, καὶ στὸν ἑαυτὸ σου δημιουργεῖς ὅπωςδὴποτε ὑψηλοφροσύνη.

76. Ἐργάζου μὲ ζῆλο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ψυχῆς σου, χωρὶς νὰ τὸ δείχνης καθόλου ἐξωτερικά, οὔτε μὲ τὸ ὕφος καὶ τὶς κινήσεις οὔτε μὲ λόγο οὔτε μὲ κάποια νύξι. Καὶ τοῦτο βεβαίως, ἐφ' ὅσον ἔχεις παύσει νὰ ἐξουθενώνης τὸν πλησίον σου. Ἐὰν ὅμως εἶσαι ἐπιρρεπὴς σ' αὐτὸ, τότε γίνε ὁμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς σου (χωρὶς δηλαδὴ ἰδιαίτερη ἐσωτερικὴ ἐργασία), καὶ ὄχι ἀνόμοιος μὲ τὴν οἴση (ποὺ σοῦ προξενεῖ ἡ ἐσωτερικὴ σου ἐργασία).

77. Εἶδα ἓναν ἀπρόκοφτο μαθητὴ ποὺ ἐκαυχάτο ἐμπρὸς σὲ ἄλλους γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ διδασκάλου του. Ἐνόμιζε ὅτι θὰ δοξαζόταν μὲ τὸ σιτάρι, (τὸν πνευματικὸ πλοῦτο δηλαδὴ), τοῦ Γέροντός του. Ἀλλὰ μᾶλλον ἀπεδοκιμάσθη, διότι ὅλοι τοῦ εἶπαν: «Καὶ πῶς ἓνα τόσο καλὸ δένδρο ἔβγαλε ἄκαρπο κλωνάρι»;

78. Δὲν ἀποδεικνυόμαστε ὑπομονητικοί, ὅταν ὑποφέρωμε γενναῖα τοὺς ἐξευτελισμούς τοῦ Γέροντος, ἀλλὰ ὅταν μᾶς καταφρονῇ καὶ μᾶς ὑβρίζη ὁ οἰοσδὴποτε ἄνθρωπος. Διότι τὸν πνευματικὸ μας πατέρα τὸν ὑπομένομε καὶ ἀπὸ σεβασμὸ καὶ ἀπὸ ὑποχρέωσι.

79. Πίνε πρόθυμα τὸν ἐξευτελισμὸ ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο σὰν νὰ εἶναι «ὔδωρ ζωῆς». Νὰ νομίζης ὅτι θέλει νὰ σὲ ποτίσῃ μὲ φάρμακο καθαρτικὸ τῆς λαγνείας. Διότι τότε θὰ προβάλῃ στὴν ψυχὴ σου ἀγνότης ἀναφαίρετη καὶ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν καρδιά σου.

80. Ἄν κανεὶς βλέπῃ ἀναπαυμένους ἐκ μέρους τοὺς ἀδελφούς τοῦ Κοινοβίου, ἃς μὴ καυχᾶται μὲ τὸν λογισμό του, διότι οἱ κλέπτες εὐρίσκονται γύρω του.

81. Μνημόνευε συνεχῶς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου: «Ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ προστεταγμένα, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοὶ ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν» (Λουκ. ιζ´ 10). Τὴν ἀξίαν δὲ τῶν κόπων μας κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου θὰ τὴν καταλάβωμε.

82. Τὸ Κοινόβιο εἶναι ἐπίγειος οὐρανός. Γι' αὐτὸ ἃς κάνουμε τὴν καρδιά μας νὰ αἰσθάνεται ὅπως οἱ ἄγγελοι ποὺ ὑπηρετοῦν τὸν Κύριον.

Ὅσοι εὐρίσκονται μέσα στὸν οὐρανὸ αὐτόν, ἄλλοτε μὲν αἰσθάνονται σκληρὴ σὰν πέτρα τὴν καρδιά τους καὶ ἄλλοτε πάλι παρηγοροῦνται μὲ τὴν κατάνυξι. Ἔτσι καὶ τὴν οἴση ἀποφεύγουν καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν παρηγοροῦνται μὲ τὴν χάριν τῶν δακρύων.

83. Ὀλίγη φωτιὰ ἔχει τὴν δύναμι νὰ μαλακώσῃ πολὺ κερί. Καὶ πολλὰς φορὲς μία μικρὴ ἀτιμία ποὺ γευθῆκαμε, ὅλη τὴν ἀγριότητα τῆς καρδιάς καὶ τὴν ἀναισθησίαν καὶ τὴν πῶρσιν ἀμέσως τὴν κατεπράυνε καὶ τὴν κατεγλύκανε καὶ τὴν ἐξαφάνισε.

84. Ἀντελήφθηκα κάποτε δυὸ μοναχοὺς, ποὺ κάθονταν καὶ παρατηροῦσαν κρυφὰ καὶ ἄκουγαν τοὺς στεναγμούς καὶ τοὺς κόπους τῶν ἀγωνιστῶν. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἓνας τὸ ἔκανε

για να μιμηθῇ τὸν ζῆλο τους, ὁ δὲ ἄλλος για να τὰ ἀποκαλύψῃ εἰρωνικά καὶ ἐμπαικτικά, ὅταν θὰ ἐδίδετο εὐκαιρία, καὶ ἔτσι να ἀνακόψῃ τὸν ἐργάτη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν καλὸν ἀγῶνα του.

85. Μὴν ἀσκῆς τὴν «ἄλογον σιωπὴν» καὶ δημιουργῆς ἔτσι ταραχὴ καὶ πικρία στοὺς ἄλλους. Οὔτε να εἶσαι νωθρὸς στοὺς τρόπους καὶ στὸ βᾶδισμά σου, τὴν στιγμὴ ποὺ σὲ προστάζουν να δείξης προθυμία καὶ ἐνεργητικότητα. Διότι ἔτσι καταντᾷ χειρότερος ἀπὸ τοὺς μανιακοὺς καὶ τοὺς ταραχοποιούς.

86. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἰώβ, εἶδα τέτοια φαινόμενα πολλές φορές (πρβλ. Ἰώβ ιγ'1): Ψυχὲς δηλαδὴ ποὺ διακρίνονταν για φυσικὴ νωθρότητα ἢ ἀκόμη καὶ για φυσικὴ «σβελτάδα», οἱ ὁποῖες ἐπαινέθηκαν ὡς δῆθεν εἰρηνικὲς ἢ δραστήριες καὶ ἀμέσως συγκινήθηκαν καὶ ὑπερηφανεύθηκαν. Βλέποντας αὐτὸ ἐθαύμασα για τὶς πολυποικίλες μορφὲς τῆς κακίας!

87. Ὅποιος ζῇ σὲ Κοινόβιο δὲν ὠφελεῖται τόσο ἀπὸ τὴν ψαλμωδία, ὅσο ἀπὸ τὴν (ἐσωτερικὴ) προσευχή. Διότι οἱ φωνὲς τῶν ψαλτῶν δημιουργοῦν σύγχυσι καὶ ἐμποδίζουν τὴν κατανόησι τῶν ὕμνων.

88. Πάλευε συνεχῶς να συγκεντρῶνῃς τὸν νοῦ σου ποὺ σκορπίζεται σὲ ρεμβασμούς. Ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ὑποτακτικούς τοῦ Κοινοβίου (ὅπως ἀπὸ τοὺς ἡσυχαστὰς) προσευχὴ ἀρρέμβαστη. Γι' αὐτὸ να μὴν ἀθυμῇς, ἐπειδὴ κλέπεται ὁ νοῦς σου. Ἀντίθετα να εὐθυμῇς ποὺ πάντοτε τὸν ἐπαναφέρεις. Ἄλλωστε μόνο στοὺς ἀγγέλους παρατηρεῖται τὸ «ἄσυλον», τὸ να μὴν κλέπεται δηλαδὴ ὁ νοῦς των.

89. Ὅποιος εἶναι ἀποφασισμένος ἐσωτερικά να μὴν φύγῃ ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς πάλης μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς, ὕστερα καὶ ἀπὸ χίλιους ἀκόμη σωματικούς καὶ ψυχικούς θανάτους, αὐτὸς δὲν θὰ πέσῃ εὐκόλα σὲ κάτι τέτοιο, (στὸ να ἐγκαταλείψῃ δηλαδὴ τὸ Μοναστήρι του). Ἐκεῖνο ποὺ συνήθως δημιουργεῖ τὰ σκάνδαλα καὶ τὶς συμφορὲς αὐτὲς εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς δισταγμὸς τῆς καρδιάς καὶ ἡ ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν τόπο ὅπου εὐρίσκεται.

90. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀλλάζουν εὐκόλα Μοναστήρι εἶναι τελείως ἀπρόκοφτοι. Διότι τίποτε δὲν συντελεῖ τόσο στὴν ἀκαρπία, ὅσο ἡ ἔλλειψις ὑπομονῆς.

91. Ἐὰν εὐρέθηκες σὲ ἓνα ἄγνωστο ἱατρεῖο καὶ ἱατρό, ἃς συμπεριφέρεσαι σὰν περαστικός καὶ ἃς πλουτήσης ἀθόρυβα τὴν πείρα σου μὲ ὅλα ὅσα θὰ παρατηρήσης ἐκεῖ. Καὶ ὅταν βλέπῃς ὅτι θεραπεύονται ἐκεῖ οἱ ἀσθενεῖές σου καὶ μάλιστα ὁ ὄγκος τῆς ὑπερηφανείας σου – τὸ πιὸ σπουδαῖο καὶ περιζήτητο – τότε ἀποφάσισε να παραμείνῃς. Τότε πούλησε τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὸν χρυσὸ τῆς ταπεινώσεως, τὸ συμβόλαιο τῆς ὑπακοῆς, τὰ γράμματα τῆς διακονίας (ὑπηρεσίας) καὶ μὲ μάρτυρες τοὺς ἀγγέλους.

92. Σχίσσε τελείως ἐμπρὸς σ' αὐτοὺς τὸ χαρτὶ τοῦ ἰδιοῦ σου θελήματος. Ἄν γυρίζῃς ἀκόμη ἀπὸ τὸ ἓνα Μοναστήρι στὸ ἄλλο, ἀθετεῖς τὸ συμβόλαιο καὶ τὸ τίμημα μὲ τὸ ὁποῖο σὲ ἐξηγόρασε ὁ Χριστός.

93. Ὁ τόπος τῆς ἀσκήσεώς σου ἃς εἶναι για σένα μνῆμα πρὶν ἀπὸ τὸ μνῆμα. Να σκέπτεσαι ὅτι κανεὶς δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸ μνῆμα πρὶν ἀπὸ τὴν κοινὴν ἀνάστασι. Μερικοὶ οἱ ὁποῖοι βγῆκαν, θυμήσου ὅτι ἀπέθαναν. Ἄς ἱκετεύσωμε τὸν Κύριον να μὴ τὸ πάθωμε κι ἐμεῖς.

94. Οἱ πιὸ ὀκνηροὶ μοναχοί, ὅταν ἀντιληφθοῦν βαρεῖα τὴν ἐντολὴ τῆς ἐργασίας, κοιτάζουν να προτιμήσουν τὴν προσευχή. Ὅταν ὅμως τὴν ἀντιληφθοῦν ξεκούραστη, ἀποφεύγουν τὴν προσευχὴ σὰν να εἶναι φωτιά.

95. Συμβαίνει νὰ ἐγκαταλείψῃ ἓνας μοναχὸς τὴν ἐργασία του, γιὰ νὰ ξεκουράσῃ κάποιον ἀδελφὸ, ὁ ὁποῖος τοῦ τὸ ζήτησε. Συμβαίνει ὅμως αὐτὸ καὶ ἀπὸ ὀκνηρία. Ἄλλες φορὲς πάλι, δὲν τὴν ἐγκαταλείπει ἀπὸ κενοδοξία, καὶ ἄλλες ἀπὸ προθυμία.

96. Ἐὰν ἐβιάσθηκες καὶ συνωμολόγησες νὰ ἐγκαταβιώσῃς (σὲ μία Μονή), καὶ βλέπεις ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι δὲν προοδεύεις σ' αὐτὴν πνευματικὰ, μὴ διστάζῃς νὰ τὴν ἀποχωρισθῇς. Πλὴν ὅμως γινώριζε ὅτι ὁ ἐκλεκτὸς μοναχὸς παντοῦ εἶναι ἐκλεκτὸς καὶ ὁ ἀπρόκοφτος παντοῦ εἶναι ἀπρόκοφτος.

97. Τὰ ὑβριστικὰ λόγια προξενοῦν στοὺς κοσμικοὺς πολλοὺς χωρισμοὺς καὶ διασπάσεις. Ὅμοίως καὶ στὰ Κοινόβια οἱ γαστριμαργίαι δημιουργοῦν ὅλες τὶς πτώσεις καὶ τὶς ἀθετήσεις τῶν ὑποσχέσεων.

98. Ἐὰν κυριαρχήσῃς ἐπάνω στὴν δέσποινα, (στὴν κοιλία), τότε ὁ ὁποιοσδήποτε ἀσκητικὸς τόπος σὲ ὀδηγεῖ στὴν ἀπάθεια. Ἐὰν ὅμως κυριαρχῇ αὐτὴ ἐπάνω σου, τότε παντοῦ κινδυνεύεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μνῆμα (ὅπου θὰ σὲ θάψουν).

99. «Ὁ Κύριος δίδει σοφία στοὺς τυφλοὺς» (Ψαλμ. ρμε' 8). Δηλαδὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὑποτακτικῶν τοὺς φωτίζει, ὥστε νὰ βλέπουν τὶς ἀρετὲς τοῦ διδασκάλου, καὶ τοὺς σκοτίζει, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν τὰ ἐλαττώματά του. Ἐνῷ ὁ μισόκαλος διάβολος κάνει τὸ ἀντίθετο.

100. Ἄς ἔχωμε, ἀγαπητοί, ὡς ὑπόδειγμα τελείας ὑποταγῆς τὸν ὑδράργυρο, ὁ ὁποῖος καὶ ὅταν κυλιέται κάτω ἀπ' ὅλα, μένει ἐντελῶς ἄθικτος ἀπὸ ἀκαθαρσίες. Οἱ ἐπιμελεῖς μοναχοὶ ἄς προσέχουν ἰδιαίτερα τὸν ἑαυτὸ τους, μήπως κατακρίνοντας τοὺς ἀμελεῖς, καταδικασθοῦν περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς. Ἐὰν ὁ Λῶτ ἀνεδείχθῃ δίκαιος, νομίζω πῶς ὀφείλεται στὸ ὅτι, ἐνῷ ζοῦσε ἀνάμεσα σὲ τόσο ἁμαρτωλοὺς, δὲν φάνηκε ποτὲ νὰ τοὺς κατακρίνῃ.

101. Πάντοτε βέβαια, περισσότερο ὅμως κατὰ τὴν ὥρα τῆς ψαλμωδίας, ἄς διατηρήσωμε ἡσυχία καὶ ἀταραξία. Διότι οἱ δαίμονες προσπαθοῦν μὲ τὶς ταραχὰς νὰ χαλοῦν τὴν προσευχή.

102. «Διακονητής» σημαίνει, νὰ εὐρίσκεσαι σωματικὰ ἐμπρὸς σὲ ἀνθρώπους καὶ μὲ τὸν νοῦ σου νὰ κτυπᾷς τὴν πύλη τοῦ οὐρανοῦ διὰ τῆς προσευχῆς.

103. Οἱ ὕβρεις καὶ οἱ ἐξουθενώσεις καὶ τὰ παρόμοια εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ὑποτακτικοῦ σὰν τὴν πικρὴ ἀψιθιά. Ἐνῷ οἱ ἔπαινοι, οἱ τιμὲς καὶ τὰ ἐγκώμια ὁμοιάζουν μὲ τὸ μέλι, καὶ προξενοῦν στοὺς ἡδυπαθεῖς ὑπερβολικὴ γλυκύτητα. Ἄς ἐξετάσωμε ὅμως τὴν φύσι καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ καθενός. Τὰ πρῶτα καθαρίζουν ὅλη τὴν ἐσωτερικὴ λάσπη, ἐνῷ τὰ δεύτερα αὐξάνουν τὴν χολὴ τῶν παθῶν.

104. Ἄς εἴμεθα ἀμέριμνοι καὶ ἄς ἔχωμε ἐμπιστοσύνη σὲ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβαν ἐν Κυρίῳ τὴν φροντίδα τῶν ψυχῶν μας, ἔστω καὶ ἂν μερικὰ προστάγματά τους φαίνονται ἐπιζήμια στὴν ψυχὴ μας. Τότε, τότε ἀκριβῶς δοκιμάζεται ἡ πίστις μας πρὸς αὐτοὺς μέσα στὸ χωνευτήριο τῆς ταπεινώσεως. Τὸ γινώρισμα τῆς τελείας ἐμπιστοσύνης εἶναι αὐτό: Ἐνῷ βλέπομε πράγματα ἀντίθετα ἀπὸ ὅ, τι περιμένουμε, ὑποτασσόμεθα ἀδίστακτα σὲ ἐκείνους πού μᾶς προστάζουν.

105. Ἀπὸ τὴν ὑπακοὴ γεννᾶται ἡ ταπείνωσις, ὅπως ἄλλωστε τὸ εἶπαμε προηγουμένως. Ἀπὸ τὴν ταπείνωσι γεννᾶται ἡ διάκρισις. Περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ πολὺ ἔξοχα καὶ βαθυστόχαστα καὶ ὁ μέγας Κασσιανὸς στὸν λόγο του «περὶ διακρίσεως» (4). Ἀπὸ τὴν διάκρισι γεννᾶται ἡ διόρασις καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἡ προόρασις.

Ποιὸς ἄραγε δὲν θὰ θελήσῃ νὰ τρέξῃ στὸν ὠραῖο αὐτὸ δρόμο τῆς ὑπακοῆς, βλέποντας ἐτοιμασμένα ἐμπρὸς του τόσο σπουδαῖα ἀγαθὰ! Γιὰ τὴν μεγάλη αὐτὴ ἀρετὴ ἔλεγε καὶ ὁ ἐκλεκτὸς ἐκεῖνος ψαλμωδός: «Ἐτοίμασες, ὦ Θεέ, ἀπὸ καλωσύνης τὴν παρουσία σου μέσα στὴν καρδιά τοῦ πτωχοῦ ὑποτακτικοῦ» (πρβλ. Ψαλμ. ξζ' 11).

106. Μὴ λησμονήσῃς ποτὲ στὴ ζωὴ σου τὸν μεγάλο ἐκεῖνο ἀθλητὴ, ποὺ δεκαοκτὼ ὁλόκληρα ἔτη δὲν ἄκουσε μία φορὰ μὲ τὰ ἐξωτερικά του αὐτιά ἀπὸ τὸν Γέροντά του τὴν εὐχὴ «σωθείς» (εἶθε νὰ σωθῇς). Μὲ τὰ ἐσωτερικά του ὅμως αὐτιά ἄκουε καθημερινὰ ἀπὸ τὸν Κύριον ὅχι τὸ «σωθείς» ποὺ εἶναι εὐχὴ ἀβεβαία, ἀλλὰ τὸ «ἐσώθης» ποὺ εἶναι κάτι τὸ ὀριστικὸ καὶ βέβαιο (5).

107. Ἀπατοῦν τὸν ἑαυτὸ τους μερικοὶ ὑποτακτικοί, οἱ ὁποῖοι βλέποντας τὸν Γέροντα πειθῆνιο καὶ συγκαταβατικὸ, ζητοῦν ἐντολὲς σύμφωνες μὲ τὰ θελήματά τους. Ὅταν ὅμως τὸ ἐπιτυχάνουν αὐτὸ, ἃς γνωρίζουν ὅτι ἔχασαν τελείως τὸν στέφανο τῆς μαρτυρικῆς ὁμολογίας. Διότι ὑπακοὴ σημαίνει ἀποξένωσις ἀπὸ τὴν ὑποκρισία καὶ ἀπὸ κάθε προσωπικὴ ἐπιθυμία.

108. Συμβαίνει νὰ δεχθῇ ἓνας ὑποτακτικὸς κάποια ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Γέροντα. Ἀντιλαμβάνεται ὅμως ὅτι ὁ Γέροντας δὲν εἶναι εὐχαριστημένος μὲ αὐτὸ ποὺ ἐπρόσταξε, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὴν ἐκτελεῖ. Ἕνας ἄλλος ὅμως ὑποτακτικὸς ποὺ καὶ αὐτὸς τὸ ἀντιλαμβάνεται, ὑπακούει καὶ τὴν ἐκτελεῖ ἀδιακρίτως. Ἐδῶ ἀξίζει νὰ ἐξετάσωμε ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἐνήργησε περισσότερο θεάρεστα (6).

109. Εἶναι πράγμα ἀδύνατον τὸ νὰ πολεμήσῃ ὁ διάβολος (ὅσους πράττουν) τὸ θέλημά του. Ἄς σὲ πείσουν σ' αὐτὸ οἱ ἀμελεῖς μοναχοί, οἱ ὁποῖοι μποροῦν καὶ παραμένουν στὸ ἡσυχαστήριό τους ἢ τὸ Κοινόβιό τους (χωρὶς νὰ πολεμοῦνται καθόλου ἀπὸ λογισμοὺς φυγῆς).

110. Τὸ ὅτι πολεμοῦμεθα νὰ ἀναχωρήσωμε ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἀσκήσεώς μας, ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖ εὐαρεστοῦμε τὸν Θεόν, ἐφ' ὅσον τὸ νὰ μᾶς πολεμῇ ὁ ἐχθρὸς σημαίνει βέβαια ὅτι καὶ ἐμεῖς τὸν πολεμοῦμε.

111. Δὲν θὰ τὰ ἀποκρύψω κατὰ τρόπον ἄδικο οὔτε θὰ τὰ κρατήσω γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου κατὰ τρόπον ἀπάνθρωπο. Δὲν θὰ ἀποσιωπήσω αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποσιωπηθοῦν. Ἐκεῖνος ὁ φίλος μου, ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Σαββαΐτης μοῦ διηγήθηκε πολλὰ ἀξιόκιστα πράγματα. Πόσο δὲ ἦταν ὁ ἄνδρας αὐτὸς ἀπαθὴς καὶ εἰλικρινὴς καὶ ἀκέραιος στὰ λόγια καὶ στὰ ἔργα, τὸ γνωρίζεις καὶ σύ, ὅσιε πάτερ, ἀπὸ ἰδική σου πείρα. Αὐτὸς λοιπὸν μοῦ διηγήθηκε τὰ ἐπόμενα:

«Στὸ Μοναστήρι μου, στὴν Ἀσία -ἀπὸ ἐκεῖ προερχόταν ὁ ἐνάρετος αὐτός- εὕρισκόταν ἓνα ἡλικιωμένος μοναχὸς πολὺ ἀμελής καὶ ἀκόλαστος. Αὐτὸ τὸ λέγω ὅχι γιὰ νὰ τὸν κρίνω, ἀλλὰ γιὰ νὰ παρουσιάσω τὴν ἀλήθεια. Αὐτὸς λοιπὸν -δὲν γνωρίζω πῶς- ἀπέκτησε ἓναν νεαρὸ ὑποτακτικὸ, ὀνόματι Ἀκάκιο, μὲ ἀπλότητα ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ σύνεσι λογισμοῦ. Τὰ ὅσα δὲ ὑπέφερε ἀπὸ τὸν Γέροντα αὐτὸν θὰ φανοῦν στοὺς πολλοὺς ἀπίστευτα. Ὅχι μόνο μὲ ὕβρεις καὶ ἀτιμίες ἀλλὰ καὶ μὲ κτυπήματα δυνατὰ τὸν ἐβασάνιζε κάθε ἡμέρα. Ἡ ὑπομονὴ ποὺ ἔδειχνε ὁ Ἀκάκιος φαινόταν ἀνόητη, ἀλλὰ δὲν ἦταν. Εἶχε τὴν θέσι της.

» Βλέποντάς τον ἐγὼ νὰ ταλαιπωρῆται τόσο πολὺ καθημερινὰ σὰν ἀγορασμένος δοῦλος, τὸν ἐρωτοῦσα πολλὰς φορὲς ὅταν τὸν συναντοῦσα: «Πῶς εἶσαι, ἀδελφὲ Ἀκάκιε; Πῶς πέρασες σήμερα;» Καὶ ἀμέσως μοῦ ἔδειχνε ἄλλοτε τὸ μάτι του μελανιασμένο, ἄλλοτε πρησμένο τὸν τράχηλο καὶ ἄλλοτε κτυπημένο τὸ κεφάλι του. Ἐγὼ γνωρίζοντας ὅτι εἶναι ἐργάτης τῆς ἀρετῆς, τοῦ ἔλεγα: «Καλὰ πηγαίνομε! Καλὰ! Κάνε ὑπομονὴ καὶ θὰ ὠφεληθῇς».

» Αφού πέρασε έννέα έτη στην ύπακοή του σκληροῦ Γέροντα, έξεδήμησε πρὸς Κύριον. Πέντε ήμέρες μετὰ ἀπὸ τὴν ταφή του στὸ κοιμητήριον τῶν πατέρων, ὁ Γέροντας τοῦ Ἀκακίου ἐπῆγε σ' ἓνα μεγάλο Γέροντα, ἐκεῖ πλησίον, καὶ τοῦ λέγει: «Πάτερ, ὁ ἀδελφὸς Ἀκάκιος ἀπέθανε»! Ἐκεῖνος μὸλις τὸ ἄκουσε, τοῦ ἀποκρίνεται: «Πίστεψέ με, Γέροντα! Δὲν τὸ πιστεύω». Αὐτὸς τότε τοῦ λέγει: «Ἐλα νὰ ἰδῇς»! Σηκώνεται τότε γρήγορα καὶ μαζί με τὸν Γέροντα τοῦ «μακαρίου πύκτου», φθάνει στὸ κοιμητήριον καὶ φωνάζει στὸν νεκρὸ σὰν σὲ ζωντανὸ -καὶ πράγματι, ἂν καὶ νεκρὸς ζοῦσε- καὶ τοῦ λέγει: «Ἀδελφὲ Ἀκάκιε, ἀπέθανες»; Ἐκεῖνος δὲ ὁ καλὸς ὑποτακτικὸς, δείχνοντας ὑπακοή καὶ μετὰ θάνατον, ἀποκρίθηκε στὸν μεγάλο Γέροντα: «Πῶς εἶναι δυνατόν, πάτερ, νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ἐργάτης τῆς ὑπακοῆς»;

» Τότε ὁ Γέροντας ποὺ ἐθεωρεῖτο πνευματικὸς πατήρ του, κυριεύθηκε ἀπὸ φόβο καὶ ἔπεσε κατὰ πρόσωπον στὴ γῆ γεμάτος δάκρυα. Ἐν συνεχείᾳ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Ἡγούμενον τῆς Λαύρας ἓνα κελλὶ κοντὰ στὸ μνήμα καὶ ἔζησε με καθαρότητα τὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ του, ὁμολογώντας συνεχῶς στοὺς πατέρες ὅτι διέπραξε φόνον».

Ἐμένα μοῦ φαίνεται, πάτερ Ἰωάννη, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ὠμίλησε στὸν νεκρὸ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ μέγας Ἰωάννης. Ἡ μακαρία αὐτὴ ψυχὴ καὶ ἓνα ἄλλο περιστατικὸ μοῦ διηγήθηκε σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ κάποιον ἄλλο. Ἦταν ὅμως αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅπως κατῶρθωσα νὰ τὸ ἐξακριβώσω ἀργότερα.

112. Μοῦ διηγήθηκε ὅτι στὸ ἴδιο αὐτὸ Μοναστήρι τῆς Ἀσίας ἐγίνε κάποιος ὑποτακτικὸς σ' ἓναν μοναχὸ πρῶτο, ἐπεικὴ καὶ ἡσυχό. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔβλεπε ὅτι ὁ Γέροντάς του τὸν ἐτιμοῦσε καὶ τὸν ἀνέπαυε, ἐπῆρε μία καλὴ ἀπόφαση -γιὰ τοὺς πολλοὺς ὅμως ἐπικίνδυνη- καὶ παρεκάλεσε τὸν Γέροντα νὰ τὸν ἀπολύσῃ. Εἶχε ἄλλωστε καὶ ἄλλον ὑποτακτικὸ καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν κάτι τὸ πολὺ θλιβερό.

Ἀναχωρεῖ λοιπὸν καὶ με συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Γέροντός του γίνεται δεκτὸς σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ Κοινόβια τοῦ Πόντου. Τὴν πρώτη νύκτα τῆς εἰσόδου του στὸ Κοινόβιον βλέπει στὸν ὕπνον του ὅτι λογοδοτοῦσε σὲ κάποιους. Μετὰ τὸ τέλος τῆς τόσο φοβερῆς αὐτῆς λογοδοσίας, εἶδε ὅτι τοῦ ἔμενε ἓνα ὑπόλοιπον χρέους ποὺ ἦταν ἑκατὸ λίτρες χρυσοῦ. Ξυπνώντας ἐρμήνευσε τὸ ὄραμα καὶ εἶπε: «Ταπεινὲ Ἀντίοχε -ἔτσι ὠνομαζόταν- ἔχομε πράγματι πολὺ χρέος ἀκόμη»!

» Συνεπλήρωσα -διηγεῖται ὁ Ἀντίοχος- τρία ἔτη σ' αὐτὸ τὸ Κοινόβιον, κάνοντας ἀδιάκριτο ὑπακοή καὶ δεχόμενος ἀπὸ ὅλους θλίψεις καὶ περιφρονήσεις σὰν ξένος - ἄλλος ξένος μοναχὸς ἐκτὸς ἀπὸ ἑμένα δὲν ὑπῆρχε ἐκεῖ. Τότε λοιπὸν βλέπω πάλι στὸν ὕπνον μου κάποιον, ὁ ὁποῖός μου ἔδωσε ἀπόδειξι ὅτι ἐξώφλησα δέκα λίτρες ἀπὸ τὸ χρέος μου. Ὅταν ξύπνησα, κατάλαβα τὴν σημασίαν τοῦ ὁράματος, καὶ εἶπα: «Μόνον δέκα; Καὶ πότε ἄραγε θὰ κατορθώσω νὰ ἐξοφλήσω ὅλο τὸ χρέος μου»; Καὶ τότε εἶπα στὸν ἑαυτό μου: «Ταπεινὲ Ἀντίοχε, χρειάζεσαι ἀκόμη περισσότερον κόπον καὶ ἀτιμία»! Καὶ ἄρχισα ἀπὸ τότε νὰ ὑποκρίνωμαι τὸν τρελλό, χωρὶς ὅμως νὰ ἀμελῶ καθόλου τὸ διακόνημά μου. Ὅποτε καὶ οἱ σκληροὶ ἐκεῖνοι πατέρες, ἐπειδὴ με ἔβλεπαν σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι καὶ προθυμία, μοῦ ἐπέβαλλαν ὅλα τὰ βαρύτερα ἔργα τῆς Μονῆς.

» Αφού λοιπὸν ἐπέμενα σ' ἓνα τέτοιον ἀγῶνα δέκα τρία ἔτη, εἶδα καὶ πάλι στὸν ὕπνον μου ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἔλθει στὴν ἀρχή, νὰ μοῦ ὑπογράφουν τὴν τελειωτικὴ ἐξόφλησι τοῦ χρέους μου. Καὶ ἀπὸ τότε ὅταν οἱ πατέρες τῆς Μονῆς αὐτῆς με στεναχωροῦσαν σὲ κάτι, τὸ ὑπέφερα με γενναιότητα ἐνθυμούμενος τὸ χρέος μου».

Αὐτά, πάτερ Ἰωάννη, μοῦ διηγήθηκε ὁ πάνσοφος Ἰωάννης (ὁ Σαββαΐτης), σὰν νὰ συνέβησαν σὲ κάποιον ἄλλο. Γι' αὐτὸ καὶ ἄλλαξε τὸ ὄνομά του σὲ Ἀντίοχο. Αὐτὸς ἦταν ποὺ ἔσχισε πραγματικὰ τὸ χειρόγραφο τοῦ χρέους του με τὴν γενναία ὑπομονή του.

113. Ἄς ἀκούσωμε τώρα καὶ πόσο διακριτικὸς ἔγινε ὁ Ὁσῖος ἀπὸ τὴν τελεία ὑπακοή του: Ὅταν ἔμενε στὴν Μονὴ τοῦ Ἀγίου Σάββα, προσῆλθον τρεῖς νεαροὶ μοναχοί, ποὺ ἤθελαν νὰ γίνουν ὑποτακτικοὶ του. Ἀμέσως τοὺς δέχθηκε μὲ χαρὰ καὶ τοὺς προσέφερε φιλοξενία, γιὰ νὰ τοὺς ἀναπαύσῃ ἀπὸ τὸν κόπο τῆς ὁδοιπορίας. Ἀφοῦ πέρασαν τρεῖς ἡμέρες, τοὺς λέγει ὁ Γέροντας:

» Ἐγώ, ἀδελφοί μου, εἶμαι ἐκ φύσεως ἄνθρωπος πόρνος καὶ δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ κανένα ἀπὸ σάς»! Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἐσκανδαλίσθησαν, διότι ἐγνώριζαν πόσο καλλιεργοῦσε ὁ Γέροντας τὴν ἀρετὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἂν καὶ πολὺ τὸν παρεκάλεσαν, δὲν κατῴρθωσαν διόλου νὰ τὸν πείσουν, πέφτουν στὰ πόδια του καὶ τὸν ἱκετεύουν, νὰ τοὺς ὀρίσῃ ἔστω, πῶς καὶ ποῦ πρέπει νὰ μονάσουν.

Ὑπεχώρησε τότε ὁ Γέροντας ἐπειδὴ κατάλαβε, πῶς ὁ, τι θὰ τοὺς εἰπῇ θὰ τὸ δεχθοῦν μὲ ταπεινώσι καὶ ὑπακοή, καὶ λέγει στὸν πρῶτο:

«Ἐσένα τέκνο μου, ὁ Κύριος σε θέλει νὰ μονάσῃς σὲ τόπο ἡσυχαστικὸ, μὲ ὑποταγὴ σὲ πνευματικὸ πατέρα».

Ἐπειτα λέγει στὸν δεῦτερο:

«Πήγαινε, πούλησε τὰ θελήματά σου καὶ παράδωσέ τα στὸν Θεόν. Σήκωσε στοὺς ὦμους τὸν σταυρὸ σου, ζῆσε μὲ ὑπομονὴ σὲ κοινοβιακὴ ἀδελφότητα, καὶ ὅπωςδήποτε θὰ βρῇς θησαυρὸ στοὺς οὐρανοὺς».

Τέλος λέγει καὶ στὸν τρίτο:

«Ἄς ἔχῃς συνεχῶς ἀχώριστο μαζί μὲ τὴν ἀναπνοή σου τὸ ρητὸ ποὺ λέγει: «Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται» (Ματθ. ι' 22). Καὶ πήγαινε νὰ βρῇς γιὰ Γέροντά σου, εἰ δυνατόν, τὸν πιὸ ἐλεγκτικὸ καὶ ἀπότομο ἄνθρωπο. Κάνε σ' αὐτὸν ὑπομονὴ καὶ πίνε καθημερινὰ τὶς περιφρονήσεις καὶ τὶς ὕβρεις σὰν μέλι καὶ γάλα».

Τότε ὁ ἀδελφὸς ἐρώτησε τὸν μέγα Ἰωάννη: «Ἐὰν ὅμως, πάτερ, ζῇ μὲ ἀμέλεια; Τί νὰ κάνω σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν»; Καὶ ὁ Γέροντας τοῦ ἀπήντησε: «Καὶ ἐὰν ἀκόμη τὸν ἰδῇς νὰ πορνεύῃ, καὶ τότε μὴ φύγῃς, ἀλλὰ λέγε μέσα σου: «Ἐταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει»; (Ματθ. κς' 50) -δηλαδή, «φίλε μου, γιατί ἦλθες ἐδῶ; γιὰ νὰ ἐξετάζῃς τὶς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων»; Κάνοντας ἔτσι θὰ ἰδῇς νὰ σβύνη μέσα σου ἡ ὑπερηφάνεια καὶ νὰ μαραίνεται ἡ σαρκικὴ πύρσις.

114. Ὅλοι ὅσοι ποθοῦμε τὸν φόβο τοῦ Κυρίου, ἄς ἀγωνισθοῦμε μὲ ὅλη μας τὴν δύναμι (ἐναντίον τῶν παθῶν μας), γιὰ νὰ μὴν ἀποκτήσωμε μέσα στὸ γυμναστήριον τῆς ἀρετῆς πονηρία καὶ κακία καὶ σκληρότητα καὶ πανουργία καὶ κακεντρέχεια καὶ ὀργή. Συμβαίνει αὐτό! Δὲν εἶναι κάτι τὸ παράδοξο! Διότι ὅσο εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀπλοῦς πολίτης ἢ ἀπλοῦς ναύτης ἢ γεωργός, δὲν τὸν πολεμοῦν καὶ τόσο οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως. Μόλις ἰδοῦν ὅμως ὅτι ἔλαβε τὸ χρίσμα καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν μάχαιρα καὶ τὸ ξίφος καὶ τὸ τόξο, καὶ φόρεσε τὴν στρατιωτικὴ στολή, τότε τρίζουν τὰ δόντια τοὺς ἐναντίον του καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦν νὰ τὸν φονεύσουν. Γι' αὐτὸ ἂς μὴ κοιμηθοῦμε.

115. Εἶδα μικρὰ παιδιὰ ἀθῶα καὶ ἐκλεκτὰ ποὺ ἐπῆγαν στὸ σχολεῖο γιὰ σοφία καὶ μόρφωσι καὶ ὠφέλεια, καὶ δυστυχῶς σὲ τίποτε δὲν ἐπρόκοψαν, παρὰ μόνο στὴν σκληρότητα καὶ πονηρία καὶ κακία ἐξ αἰτίας τῆς συναναστροφῆς μὲ τοὺς ἄλλους μαθητάς! Ὅποιος ἔχει νοῦ, ἂς ἐννοήσῃ τί θέλω νὰ εἰπῶ.

Εἶναι ἀδύνατον αὐτοὶ ποὺ ἐπιδίδονται ὁλόψυχα στὴν ἐκμάθησι μιᾶς τέχνης, νὰ μὴ

προοδεύουν ημέρα με την ημέρα. Άλλοι αντιλαμβάνονται την πρόοδό τους. Σε άλλους όμως προς ωφέλειάν τους δεν επιτρέπει ο Θεός να την γνωρίζουν.

116. Ο καλός έμπορος μετρά κάθε βράδυ το κέρδος ή την ζημία της ημέρας. Και δεν μπορεί να έχει ακριβή γνώσι του πράγματος, εάν δεν κρατά κάθε τόσο σημειώσεις. Η εξέτασις της κάθε ώρας παρουσιάζει έτοιμο τον λογαριασμό της ημέρας.

117. Ο ανόητος μοναχός δαγκώνεται, όταν τον περιφρονούν ή τον έπιπλήττουν, και προσπαθεί να φέρη αντίρρησι και να δικαιολογηθῇ ή αντίθετα βάζει γρήγορα μετάνοια σ' αυτόν που τον έπιπλήττει, όχι από ταπείνωσι, αλλά διότι θέλει να σταματήσουν οι όνειδισμοί.

Γι' αυτό, όταν σε περιγελούν να σιωπᾶς και να δέχεσαι με εύχαρίστησι τούς καυστήρες αυτούς που προξενούν στην ψυχή ολόλαμπρη αγνότητα. Δείξε την μετάνοιά σου στον ιατρό, όταν σταματήση να σε ελέγχει, διότι κατά την διάρκεια του θυμού του ίσως να μη δέχεται την μετάνοιά σου.

118. Οι κοινοβιάτες προς όλα βέβαια τὰ πάθη, αλλά περισσότερο προς τὰ ἐξῆς δυὸ πρέπει συνεχῶς να αγωνιζόμαστε: τὴν κοιλιοδουλεία καὶ τὸν θυμὸ. Διότι μέσα στὸ πλῆθος ἀφθονοῦν οἱ ἀφορμὲς τῶν παθῶν αὐτῶν.

Όσους ἄσκουν τὴν ὑπακοή, ὁ διάβολος τοὺς παρακινεῖ νὰ ἐπιθυμοῦν ἀρετὲς ποὺ δὲν ταιριάζουν σ' αὐτοὺς, (ἀλλὰ στοὺς ἡσυχαστὰς). Καὶ τοὺς ἡσυχαστὰς πάλι τοὺς παρακινεῖ σὲ ὅσα δὲν ταιριάζουν σ' αὐτοὺς, (ἀλλὰ στοὺς κοινοβιάτες).

119. Στους ἀπρόκοφτους ὑποτακτικούς, ἐὰν ἀνοίξης τὸν νοῦ τους, θὰ βρῆς σκέψεις πλανεμένες.

Θὰ βρῆς δηλαδὴ νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ, τὴν πιὸ αὐστηρὴ νηστεία, τὴν ἀρέμβαστη προσευχή, τὴν τελεία ἀκενοδοξία, τὴν διαρκὴ μνήμη τοῦ θανάτου, τὴν συνεχῇ κατάνυξι, τὴν ἀπόλυτη ἀοργησία, τὴν βαθειὰ σιωπή, τὴν πιὸ ὑψηλὴ αγνότητα. Όλα αὐτὰ ποὺ ἐπιθυμοῦσαν οἰκονόμησε ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὰ γευθοῦν στὴν ἀρχὴ τῆς κοινοβιακῆς τους ζωῆς. Καὶ αὐτοὶ ἀπατήθηκαν καὶ μετεπήδησαν (στὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ), γιὰ νὰ τὰ ἀναζητήσουν ματαίως ἐκεῖ. Τοὺς παρεκίνησε ὁ ἐχθρὸς νὰ τὰ ἀναζητήσουν πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα τους, γιὰ νὰ μὴν ὑπομείνουν καὶ τὰ κατορθώσουν στὴν ὥρα τους.

120. Στους ἡσυχαστὰς ὁ ἀπατεὼν διάβολος μακαρίζει τὶς ἀρετὲς τῶν κοινοβιατῶν: τὴν φιλοξενία δηλαδὴ, τὴν ἐξυπηρετικότητα, τὴν ἀδελφοσύνη καὶ τὴν συμβίωσι καὶ τὴν περιποίησι τῶν ἀρρώστων. Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ ἐπιτύχη ὁ πλάνος νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ -ὅπως καὶ τοὺς προηγουμένους- στὴν ἀνυπομονησία (καὶ στὴν ἀποτυχία).

121. Εἶναι πράγματι σπάνιοι ἐκεῖνοι ποὺ ἄσκουν ὅπως πρέπει τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ. Αὐτοὶ εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν τὴν παρηγορία τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία τοὺς ξεκουράζει στοὺς κόπους καὶ τοὺς βοηθεῖ στοὺς πολέμους.

122. Ἀνάλογα μετὰ τὰ πάθη ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας, πρέπει νὰ κοιτάξωμε καὶ νὰ ἐκλέξωμε τοὺς Γέροντες, ὅπου θὰ ὑποταγοῦμε.

Δηλαδή: Ἄν εἶσαι ἐπιρρεπὴς στὴν λαγνεΐα, διάλεξε ὡς γυμναστή σου ἓναν ἀσκητικὸ καὶ αὐστηρότατο στὴν νηστεία Γέροντα. Μὴ διαλέξης κανέναν σπουδαῖο καὶ θαυματουργό, ὁ ὁποῖος ὅμως φιλοξενεῖ πρόθυμα καὶ στρώνει τραπέζι στὸν καθένα. Ἐὰν πάλι εἶσαι ὑψαύχην (ὑπερήφανος), διάλεξε Γέροντα ἀπότομο καὶ ἀνυποχώρητο, καὶ ὄχι κανέναν πρᾶο καὶ φιλεῦσπλαχνο.

123. Ἄς μὴ ζητοῦμε Γέροντες προγνωστικούς καὶ προορατικούς, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ὅπωςδήποτε ταπεινοὺς καὶ κατάλληλους γιὰ τὴν θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν μας – πράγματα ποὺ θὰ φαίνωνται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους καὶ ἀπὸ τὸν τόπο καὶ τὴν κατάστασι τῆς ἀσκήσεώς τους.

124. Ἄς ἔχῃς σὰν καλὸ παράδειγμα ὑπακοῆς τὸν δίκαιο καὶ ἐνάρετο Ἀββάκυρο ποὺ ἀναφέραμε προηγουμένως, καὶ ἃς σκέπτεσαι πάντοτε, ὅπως ἐκεῖνος, ὅτι σὲ δοκιμάζει ὁ Γέροντας, (ὅταν σὲ ἀντιμετωπίζῃ σκληρὰ ἢ περιφρονητικά), καὶ ἔτσι ποτὲ δὲν θὰ ἀστοχήσῃς.

125. Ὅταν, ἐνῶ ὁ πατὴρ σὲ ἐπιπλήττει ἀκατάπαυστα, ἐσὺ ἀποκτᾷς περισσότερην ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπη ἀπέναντί του, γνώριζε ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατώκησε ἀόρατα στὴν ψυχὴ σου καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου σὲ ἐπεσκίασε. Πλὴν ὅμως ἐσὺ νὰ μὴ καυχᾷσαι οὔτε νὰ χαίρεσαι, διότι ὑπομένεις μὲ γενναιότητα τὶς ὕβρεις καὶ τὶς ἀτιμίες, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ θρηνῇς, καὶ νὰ σκέπτεσαι ὅτι ὅπωςδήποτε κάτι ἀσχημο διέπραξες καὶ τὸν ἔκανες νὰ ταραχθῇ καὶ νὰ κινηθῇ ἐναντίον σου.

126. Μὴ παραξενευθῇς γιὰ ὃ, τι πρόκειται νὰ εἰπῶ. Ἔχω σ' αὐτὸ συνήγορο τὸν ἴδιο τὸν Μωϋσῆ. Εἶναι προτιμότερο νὰ ἀμαρτήσωμε στὸν Θεόν, παρὰ στὸν Γέροντά μας. Διότι ἐὰν παροργίσωμε τὸν Θεόν, ἔχει τὴν δύναμι ὁ διδάσκαλός μας νὰ μᾶς σιμφιλιώσῃ μὲ αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ἐξοργίσωμε τὸν διδάσκαλό μας, δὲν ἔχομε πλέον κανένα γιὰ νὰ μεσιτεύσῃ σ' αὐτόν πρὸς χάριν μας. Ἐγὼ ἔχω καὶ τὴν γνώμη ὅτι καὶ τὰ δυὸ (καὶ ὁ παροργισμὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ παροργισμὸς τοῦ Γέροντος) ἔχουν τὴν ἴδια βαρύτητα, (ἀφοῦ ὁ Γέροντας εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ).

127. Ἄς ἐξετάσωμε καὶ ἃς δείξωμε διάκρισι καὶ προσοχὴ στὸ ἐξῆς σημεῖο: Σὲ ποιὲς περιπτώσεις, ἐνῶ μᾶς κατηγορεῖ ὁ Ποιμὴν πρέπει νὰ ὑπομένωμε εὐχάριστα καὶ σιωπηλὰ, καὶ σὲ ποιὲς περιπτώσεις πρέπει νὰ τοῦ δίδωμε ἐξηγήσεις. Ἡ γνώμη μου εἶναι: Σὲ ὅσα προξενοῦν στὸν ἑαυτὸ μας ἀτιμία, νὰ σιωποῦμε, διότι ἡ ὥρα αὕτῃ εἶναι ὥρα πνευματικοῦ κέρδους. Ὅταν ὅμως οἱ κατηγορίες ἀναφέρωνται καὶ σὲ ἄλλο πρόσωπο, νὰ ἀπολογούμεθα γιὰ νὰ μὴ σαλευθῇ ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης.

128. Ὅσοι ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν ὑπακοή, αὐτοὶ θὰ σοῦ παραστήσουν καλύτερα τὴν ὠφέλειά της. Διότι τότε κατάλαβαν σὲ ποιοὺ οὐρανὸ ἐζοῦσαν.

129. Ἐκεῖνος ποὺ τρέχει νὰ φθάσῃ τὴν ἀπάθεια καὶ τὸν Θεόν, κάθε ἡμέρα ποὺ δὲν συνέβῃ νὰ τὸν κακολογήσουν, σκέπτεται ὅτι ζημιώθηκε πολὺ.

130. Ὅπως τὰ δένδρα ποὺ σείονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους ρίχνουν βαθειὰς ρίζες, ἔτσι καὶ ὅσοι ζοῦν σὲ ὑπακοή ἀποκτοῦν δυνατὲς καὶ ἀκλόνητες ψυχές.

131. Ἐκεῖνος ποὺ ζοῦσε ἡσυχαστικὴ ζωὴ καὶ ἀντελήφθηκε τὴν ἀδυναμία του, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπῆγε καὶ πουλήθηκε στὴν ὑπακοή, ἦταν ἄνθρωπος τυφλὸς ποὺ χωρὶς κόπο βρῆκε τὸ φῶς του καὶ ἀντίκρουσε τὸν Χριστόν.

132. Μείνατε σταθεροί, μείνατε σταθεροί, καὶ πάλι σᾶς λέγω, μείνατε σταθεροί στὸν δρόμο ποὺ τρέχετε, ἀδελφοί μου ἀθληταί. Καὶ ἃς ἤχοῦν στὰ αὐτιά σας τὰ λόγια ἐκείνου τοῦ σοφοῦ ποὺ τονίζουν γιὰ σᾶς: «Ὁ Κύριος τοὺς ἐδοκίμασε σὰν χρυσάφι στὸ χωνευτήριον, ἢ καλύτερα στὸ Κοινόβιον, καὶ σὰν ὀλοκαύτωμα θυσίας τοὺς δέχθηκε στοὺς κόλπους του» (πρβλ. Σοφ. Σολομ. γ' 6).

Βαθμὶς ἰσάριθμη μὲ τοὺς Εὐαγγελιστάς. Σὺ, ἀθλητά, ποὺ ἐφθασες σ' αὐτήν, μείνε σταθερὸς καὶ τρέχε χωρὶς φόβο.

Σημειώσεις

1. Παλαιός σχολιαστής σημειώνει: «Ἄρνησι τῆς ψυχῆς ἐννοεῖ τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ κανεὶς τὰ φυσικά του θελήματα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν» κ. λπ. Διότι ἂν ἀφήσῃ τὰ ἀμαρτωλὰ καὶ παρὰ φύσιν θελήματα του, δὲ ἀφίνει τίποτε γιὰ τὸν Θεόν, ἐφ' ὅσον αὐτὰ δὲν ἦταν ἰδικὰ του. Αἰφύοντας ὅμως τὰ φυσικά, ἀπαρνήθηκε πράγματι τὸν ἑαυτό του».
2. Πρόκειται γιὰ τὴν Μονὴ τῶν μετανοούντων, τὴν γνωστὴ ὡς «Φυλακὴ». Περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ καὶ στὸ Δ' 33 καὶ περισσότερο ἐκτενῶς στὸ Ε' 5.
3. Ὁ ἓνας δόλος ἀφορὰ τὴν πτῶσι στὴν οἴησι καὶ ὁ ἄλλος στὴν σύγχυσι καὶ στὴν συνεχῇ ἀμφιταλάντευσι τοῦ ἡσυχαστοῦ, ἐὰν τὸ ἐπιτελούμενο εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἢ ὄχι.
4. Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ λόγου εἶναι: «Διάλεξις Δευτέρα μετὰ τοῦ ἀββᾶ Μωϋσέως, περὶ διακρίσεως». Ἔχει περιληφθῇ σχεδὸν ὁλόκληρός σε ἐλληνικὴ μετάφρασι στὴν Φιλοκαλία (Α', 81-93, ἔκδ. Ἀστέρος). Τὸ χωρίον στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ Κλίμαξ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Τότε ὁ ἀββᾶς Μωϋσῆς εἶπεν, ἀληθῆς διάκρισις οὐ προσγίνεται, εἰ μὴ ἐξ ἀληθινῆς ταπεινώσεως» (σελ. 89).
5. Ὁ ἐπαινούμενος μοναχὸς εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Θηβαῖος, ὑποτακτικὸς τοῦ ἀββᾶ Ἀμμώη. Τὸ ἐν λόγῳ διήγημα μνημονεύεται καὶ στὸ «Γεροντικόν» (ἔκδ. Π. Πάσχου, σελ. 56-57).
6. Καὶ ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος εἶναι ἄξιοι ἐπαίνου. Ἀξιόλογη εἶναι καὶ ἡ ἐπόμενη γνώμη: Ἐὰν πρόκειται γιὰ ἀρχάριο ὑποτακτικόν, εἶναι πιὸ συμφέρον νὰ τηρήσῃ κατὰ γράμμα τὴν ἐντολήν. Ἐὰν γιὰ προχωρημένον καὶ δοκιμασμένον, εἶναι καλύτερον νὰ ἀνταποκριθῇ στὴν ἐσωτερικὴ ἐπιθυμία τοῦ Γέροντος.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Περὶ μετανοίας

Ὁ ἸΩΑΝΝΗΣ κάποτε, (τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως), ἔτρεξε πρὶν ἀπὸ τὸν Πέτρο (στὸν τάφο τοῦ Κυρίου). Καὶ ἐμεῖς ἐτοποθετήσαμε τὸν λόγον τῆς ὑπακοῆς πρὶν ἀπὸ τὸν λόγον τῆς μετανοίας. Διότι ὁ Ἰωάννης ἔγινε τύπος ὑπακοῆς, ἐνῶ ὁ Πέτρος μετανοίας.

2. Μετάνοια σημαίνει ἀνανέωσις τοῦ βαπτίσματος. Μετάνοια σημαίνει συμφωνία μὲ τὸν Θεὸν γιὰ νέα ζωὴ. Μετανοῶν σημαίνει ἀγοραστής τῆς ταπεινώσεως. Μετάνοια σημαίνει μόνιμος ἀποκλεισμός κάθε σωματικῆς παρηγορίας. Μετάνοια σημαίνει σκέψις αὐτοκατακρίσεως, ἀμεριμνησία γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ μέριμνα γιὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἑαυτοῦ μας. Μετάνοια σημαίνει θυγατέρα τῆς ἐλπίδος καὶ ἀποκήρυξις τῆς ἀπελπισίας. Μετανοῶν σημαίνει κατάδικος ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αἰσχύνῃ.

Μετάνοια σημαίνει συμφιλίωσις μὲ τὸν Κύριον, μὲ ἔργα ἀρετῆς ἀντίθετα πρὸς τὰ παραπτώματά μας. Μετάνοια σημαίνει καθαρισμὸς τῆς συνειδήσεως. Μετάνοια σημαίνει θεληματικὴ ὑπομονὴ ὅλων τῶν θλιβερῶν πραγμάτων. Μετανοῶν σημαίνει ἐπινοητὴς τιμωριῶν τοῦ ἑαυτοῦ του. Μετάνοια σημαίνει ὑπερβολικὴ ταλαιπωρία τῆς κοιλίας (μὲ νηστεία) καὶ κτύπημα τῆς ψυχῆς μὲ ὑπερβολικὴ συναίσθησι.

3. Τρέξατε καὶ ἐλάτε. Ἐλάτε ὅλοι ὅσοι παρωργίσατε τὸν Θεόν, γιὰ νὰ ἀκούσετε αὐτὰ ποὺ ἔχω νὰ σᾶς διηγηθῶ. Συγκεντρωθῆτε γιὰ νὰ ἰδῆτε αὐτὰ ποὺ μοῦ ἔδειξε ὁ Θεὸς πρὸς οἰκοδομήν. Ἄς τοποθετήσωμε πρῶτη καὶ ἄς προτιμήσωμε μιὰ διήγησι ποὺ ἀναφέρεται σὲ τιμημένους ἐργάτες τῆς ἀρετῆς ποὺ ζοῦσαν χωρὶς τιμὴ.

4. Ὅσοι ἀνέλπιστα ἐπέσαμε σὲ κάποια ἁμαρτία, ἅς τὰ ἀκούσωμε αὐτὰ καὶ ἅς τὰ κρατήσωμε καὶ ἅς τὰ μιμηθοῦμε. Σηκωθῆτε καὶ καθήσατε (νὰ ἀκούσετε) ἐσεῖς ποὺ εἴσθε πεσμένοι ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες. Δώστε προσοχὴ στὸν λόγον μου, ἀδελφοί μου. Ἀνοίξατε τὰ αὐτιά σας ὅλοι ἐσεῖς ποὺ θέλετε μὲ πραγματικὴ ἐπιστροφή νὰ συμφιλιωθῆτε πάλι μὲ τὸν Θεόν.

5. Ὅταν ἄκουσα ἐγὼ ὁ μικρὸς καὶ ἀδύνατος ὅτι ἦταν σπουδαῖος καὶ θαυμαστὸς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς καὶ ἡ ταπείνωσις αὐτῶν ποὺ ἔμεναν στὴν ἀπομονωμένη Μονή, τὴν λεγόμενη Φυλακὴ, ἡ ὁποία ὑπαγόταν στὸν ἐξαίρετο ἐκεῖνο φωστήρα ποὺ προαναφέραμε, παρεκάλεσα τὸν ὅσιο νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ. Καὶ πράγματι ὑπεχώρησε στὴν παράκλησί μου ὁ μέγας Ποιμὴν, μὴ θέλοντας ποτὲ νὰ λυπήσῃ ἄνθρωπον.

Μόλις ἔφθασα λοιπὸν στὴ Μονὴ αὐτῶν ποὺ μεταννοοῦσαν, καὶ στὸν τόπον αὐτῶν ποὺ ἀληθινὰ πενθοῦσαν, ἀντίκρυσα πραγματικά, ἂν μπορούμε νὰ τὸ εἰποῦμε, πράγματα ποὺ ὀφθαλμὸς ἀμελοῦς ἀνθρώπου δὲν εἶδε καὶ αὐτὴ ραθυμία δὲν ἄκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου ὀκνηροῦ δὲν ἐφαντάσθηκε (πρβλ. Α΄ Κορ. β΄ 9). Εἶδα καὶ ἄκουσα πράγματα καὶ λόγια ποὺ ἔχουν τὴν δύναμι νὰ ἐκβιάσουν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τρόπους καὶ μορφὲς ἀσκήσεως ποὺ μπορούσαν νὰ κάμψουν σύντομα τὴν φιλανθρωπία Του.

Ἄλλους ἀπὸ τοὺς ἐνόχους αὐτοὺς καὶ ὄχι πλέον ἐνόχους, τοὺς εἶδα νὰ ἴστανται ὅλη τὴν νύκτα μέχρι τὸ πρωὶ στὴν ὑπαιθρο. Νὰ ἔχουν τὰ πόδια ἀκίνητα. Ἀπὸ τὴν πίεσι τοῦ ὕπνου καὶ τὴν βία ποὺ ἐξασκοῦσαν ἐπάνω στὴν φύσιν τους νὰ πηγαίνουν πέρα-δῶθε κατὰ τρόπο ἀξιολύπητο. Νὰ μὴ προσφέρουν στὸν ἑαυτὸν τους καμμία ἀνάπαυσι. Ἀντίθετα δὲ νὰ τὸν ἐπιπλήττουν, νὰ τὸν ξυπνοῦν καὶ νὰ τοῦ ἐπιτίθενται μὲ «ἀτιμίες» καὶ ὕβρεις. Ἄλλους τοὺς εἶδα νὰ ἀτενίζουν τὸν οὐρανὸ μὲ ὕφος ἀξιολύπητο, καὶ μὲ ὀδυρμοὺς καὶ κραυγὰς νὰ ἐπικαλοῦνται ἀπὸ ἐκεῖ τὴν βοήθεια.

Ἄλλους νὰ ἴστανται στὴν προσευχὴ δένοντας τὰ χέρια πίσω σὰν τοὺς καταδίκους, σκύβοντας τὸ σκυθρωπὸν τους πρόσωπον κάτω, κρίνοντας καὶ καταδικάζοντας τὸν ἑαυτὸν τους ἀνάξιο νὰ ἀτενίσῃ πρὸς τὸν οὐρανὸ. Νὰ μὴν ἔχουν νὰ εἰποῦν ἢ νὰ προσφέρουν κάτι στὸν Θεόν, ἀπὸ τὴν ἀμηχανία ποὺ τοὺς προκαλοῦσε ἡ σκέψις καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἁμαρτωλότητός των. Νὰ μὴν εὐρίσκουν πῶς ἢ ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσουν τὴν ἱκεσίαν. Νὰ παρουσιάζουν μόνον στὸν Θεὸ μία ψυχὴ ἀμίλητη καὶ ἓναν νοῦ ἄφωνον γεμάτον ἀπὸ σκοτισμὸ καὶ ἀπὸ κάποια ἀπελπισία.

Ἄλλοι πάλι νὰ κάθωνται στὸ ἔδαφος σὲ σάκκο καὶ σποδὸν, νὰ ἔχουν τὸ πρόσωπον χωμένον στὰ γόνατα καὶ νὰ κτυποῦν τὸ μέτωπον στὴ γῆ. Ἄλλοι νὰ κτυποῦν συνεχῶς τὸ στήθος τους, νὰ καταδικάζουν καὶ νὰ ἀνακαλοῦν τὴν ἁμαρτωλὴν τους ψυχὴ καὶ ζωὴ. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔβρεχαν τὸ ἔδαφος μὲ τὰ δάκρυά τους. Καὶ μερικοὶ ποὺ δὲν εἶχαν δάκρυα ἐπλήγωναν τὸ σῶμα τους μὲ δυνατὰ κτυπήματα. Ἄλλοι, ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν πίεσιν τῆς καρδιάς, ὠλόλυζαν γιὰ τὴν ψυχὴν τους ὡς ἂν γιὰ νεκρὸν. Καὶ ἄλλοι ἐβογγοῦσαν ἐσωτερικὰ καὶ ἐμπόδιζαν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ στόμα τὸ βογγητό. Μερικὲς ὅμως φορές, μὴ μπορῶντας νὰ συγκρατηθοῦν, ἀναστέναζαν ἀπότομα.

Εἶδα ἐκεῖ μερικοὺς ποὺ ἔδειχναν σὰν παράφρονες, τόσο μὲ τὰ φερσίματά τους, ὅσο καὶ μὲ τὸ κλείσιμο στὸν ἑαυτὸν τους. Ἐδειχναν σὰν ἀποσβολωμένοι ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀδημονία, γεμάτοι σκοτισμὸ καὶ σχεδὸν ἀναίσθητοι γιὰ κάθε πρᾶγμα τῆς παρούσης ζωῆς. Εἶχαν πλέον βυθίσει τὸν νοῦν τους στὴν ἄβυσσος τῆς ταπεινώσεως, καὶ μὲ τὸ πῦρ τῆς θλίψεως εἶχαν τηγανίσῃ καὶ καταξηράνῃ τὰ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν τους. Ἄλλους νὰ κάθωνται μὲ σύννοια, νὰ σκύβουν στὴν γῆ, νὰ κινοῦν ἀδιάκοπα τὸ κεφάλιν τους, νὰ ἀναστενάζουν καὶ νὰ μουγκρίζουν ὡς ἂν λεόντες μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς των, μέσα ἀπὸ τὰ δόντια τους.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς προσεύχονταν γεμάτοι ἐλπίδα καὶ ἐπιζητοῦσαν τελείαν ἄφεσιν. Ἄλλοι

ἀπὸ ἀνέκφραστη ταπείνωσι κατεδίκαζαν καὶ ἔκριναν τὸν ἑαυτὸν ἀνάξιο συγχωρήσεως, καὶ ἔκραζαν πὼς δὲν μποροῦν νὰ ἀπολογηθοῦν στὸν Θεόν. Μερικοὶ ἐκλιπαροῦσαν νὰ τιμωρηθοῦν ἐδῶ, γιὰ νὰ ἐλεηθοῦν ἐκεῖ. Ἄλλοι ποὺ ἦταν συντετριμμένοι ἀπὸ τὸ βάρος τῆς συνειδήσεως, ἔλεγαν μὲ εἰλικρινῇ πόθο: «Εἴμαστε εὐχαριστημένοι, ἐὰν οὔτε κολασθοῦμε οὔτε ἀξιωθοῦμε τῆς ἐπουρανίου βασιλείας».

Εἶδα ἐκεῖ μέσα ψυχὲς ταπεινὲς καὶ συντετριμμένες ποὺ ἐλύγιζαν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φορτίου τῶν ἁμαρτιῶν καὶ μὲ τὶς κραυγὰς τοὺς πρὸς τὸν Θεὸν μποροῦσαν νὰ κάνουν καὶ τὶς ἀναίσθητες πέτρες νὰ ραγίσουν. Σκυμμένοι πρὸς τὴν γῆ ἐκραύγαζαν: «Τὸ γνωρίζομε. Τὸ γνωρίζομε. Μᾶς ἀξίζει κάθε τιμωρία καὶ κάθε κόλασις. Καὶ δικαίως. Καὶ ἂν ἀκόμη συναθροίζαμε ὅλη τὴν οἰκουμένη νὰ πενθῇ γιὰ ἐμᾶς, δὲν θὰ ἦταν ἀρκετὸ νὰ μᾶς δικαιώσῃ γιὰ τὰ τόσα μας χρέη. Ἐνὰ ὅμως μόνο παρακαλοῦμε, ἓνα δυσωποῦμε, ἓνα ἱκετεύομε: «Μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς ἡμᾶς» (Ψαλμ. στ' 2). Μὴτε νὰ μᾶς τιμωρήσῃς μὲ τὴν δικαίαν κρίσιν σου. Ἀλλὰ νὰ μᾶς ἀντιμετωπίσῃς μὲ τὴν ἐπιείκειάν σου καὶ ἀρκεῖ αὐτὴ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ὀλίγο ἀπὸ τὴν βαρεὴ ἀπειλὴ σου καὶ ἀπὸ τὶς κρυφὲς καὶ ἄγνωστες τιμωρίες τῆς κολάσεως. Δὲν τολμοῦμε νὰ ζητήσουμε τελείαν ἄφεσιν, διότι πὼς νὰ τὸ κάνουμε αὐτό; Ἄνθρωποι, ποὺ δὲν ἐφυλάξαμε καθαρὸ τὸ μοναχικὸ μας ἐπάγγελμα, ἀλλὰ τὸ ἐμολύναμε καὶ μάλιστα μετὰ ἀπὸ τὴν φιλανθρωπία καὶ συγχώρησιν ποὺ προηγήθηκε, (τὴν συγχώρησιν τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ πρὸ τῆς κουρᾶς ἁμαρτιῶν).

Μποροῦσε ἐκεῖ, ἀγαπητοί μου, μποροῦσε ἐκεῖ νὰ ἰδῇ κανεὶς νὰ πραγματοποιοῦνται πλήρως τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ. Μποροῦμε νὰ ἰδῇ «ἀνθρώπους ποὺ ἦταν ταλαιπωρημένοι καὶ κυρτωμένοι συνεχῶς μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους, ποὺ ὅλη τὴν ἡμέρα περπατοῦσαν σκυθρωποί, ποὺ ἀνέδιδαν δυσσομία ἀπὸ τὶς σαπισμένες πληγὲς τοῦ σώματός τους, ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἐφρόντιζαν τὸν ἑαυτὸν τους, ποὺ ξεχνοῦσαν νὰ φάγουν τὸν ἄρτον τους, ποὺ ἔπιναν τὸ ὕδωρ ἀναμεμειγμένο μὲ δάκρυα, καὶ ἔτρωγαν χῶμα καὶ στάχτη μαζί μὲ τὸν ἄρτον, ποὺ εἶχαν τὰ ὀστά κολλημένα στὸ δέρμα καὶ ὡμοίαζαν μὲ ξηρὸ χορτάρνι» (Ψαλμ. λζ' 7, 6, ρα' 5, 10, 6, 12). Τίποτε ἄλλο δὲν μποροῦσε νὰ ἀκούσῃς ἀπὸ αὐτοὺς, παρὰ μόνο τοῦτα τὰ λόγια: οὐαὶ – οὐαὶ, ἀλλοίμονο – ἀλλοίμονο, δίκαια – δίκαια, λυπήσου μας – λυπήσου μας, Δέσποτα. Ἄλλοι ἔλεγαν: ἐλέησέ μας – ἐλέησέ μας. Καὶ ἄλλοι ἀκόμη πιὸ λυπητερά: συγχώρησέ μας – συγχώρησέ μας, Δέσποτα, ἐὰν εἶναι δυνατόν.

Μποροῦσε νὰ ἰδῇ ἐκεῖ φλογισμένες γλῶσσες ποὺ ἐκρέμονταν ἔξω ἀπὸ τὸ στόμα ὅπως τῶν σκύλων. Ἄλλοι ἐτιμωροῦσαν τὸν ἑαυτὸν τοὺς στὸν καύσωνα, καὶ ἄλλοι τὸν ἐβασάνιζαν στὸ ψύχος. Μερικοὶ ἐδοκίμαζαν ἀπὸ τὸ ὕδωρ τόσο, ὅσο μόνο γιὰ νὰ μὴν ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν δίψα. Καὶ μερικοὶ ἀφοῦ ἔτρωγαν ὀλίγο ἀπὸ τὸν ἄρτον, τὸν υπόλοιπον τὸν ἐπετοῦσαν μὲ τὸ χεῖρ μακρυὰ, λέγοντας πὼς εἶναι ἀνάξιοι νὰ γευθοῦν τὴν τροφήν τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ διέπραξαν τὰ ἔργα τῶν ἀλόγων ζώων.

Ποῦ νὰ ἐμφανισθῇ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς γέλιο; Ποῦ ἀργολογία; Ποῦ θυμὸς; Ποῦ ὀργή; Αὐτοὶ δὲν ἐγνώριζαν ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμη ὀργὴ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, διότι τὸ πένθος εἶχε σβῆσιν τελείως τὸν θυμὸν μέσα τους. Ποῦ νὰ συναντήσῃς τὴν ἀντιλογία; Ποῦ ἐορτή; Ποῦ παρρησία; Ποῦ εὐχαρίστησιν καὶ περιποίησιν τοῦ σώματος; Ποῦ ἵχνος κενοδοξίας; Ποῦ ἐλπίδα τρυφῆς; Ποῦ ἐνθύμησις οἴνου; Ποῦ γεῦσι φρούτων; Ποῦ παρηγορία χύτρας; Ποῦ γλύκισμα γιὰ τὸν λάρυγγα; Ὅλων τούτων ἡ ἐλπίδα εἶχε σβῆσιν γι' αὐτοὺς. Ποῦ νὰ συναντήσῃς σ' αὐτοὺς μέριμνα γιὰ ἐπίγεια πράγματα; Ποῦ κατάκρισιν κάποιου ἀνθρώπου; Πουθενά!

Ὅσα ἔλεγαν καὶ ἐκραύγαζαν αὐτοὶ πρὸς τὸν Κύριον ἦταν τὰ ἐξῆς: Μερικοὶ, ὥσάν νὰ ἴσταντο ἐμπρὸς στὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ, ἐκτυποῦσαν δυνατὰ τὸ στήθος καὶ ἔλεγαν πρὸς τὸν Θεόν: «Ἄνοιξέ μας, ἄνοιξε, ὦ δικαστά, ἄνοιξέ μας, ἀφοῦ ἐμεῖς μὲ τὶς ἁμαρτίες μας ἐκλείσαμε γιὰ τὸν ἑαυτὸν μας τὴν πύλην». Ἄλλοι ἔλεγαν: «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου

μόνον, καὶ σωθησόμεθα» (Ψαλμ. οθ' 4). Ἐνας ἔλεγε: «Επίφανον τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ταπεινοῖς» (Ἠσ. θ' 2). Ἄλλος πάλι: «Ἄς μᾶς προλάβουν γρήγορα, Κύριε, οἱ οἰκτιρμοὶ σου, διότι ἐχαθήκαμε, διότι ἀπελπισθήκαμε, διότι ἐσβήσαμε τελείως» (Ψαλμ. οη' 8).

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦς ἔλεγαν: «Θὰ φανερωθῇ ἄραγε πλέον σ' ἐμᾶς ὁ Κύριος»; Καὶ ἄλλοι: «Ἐξώφλησε ἄραγε ἡ ψυχὴ μας τὸ χρέος τὸ ἀνυπέρβλητο»; Ἄλλος: «Θὰ καταπραῦνθῇ ἄραγε τώρα πλέον ἀπὸ ἐμᾶς ὁ Κύριος; Θὰ τὸν ἀκούσωμε ἄραγε νὰ λέγῃ σ' ἐμᾶς τοὺς δεμένους μ' ἄλυτα δεσμά, «ἐξέλθετε»; Καὶ σ' ἐμᾶς ποὺ εὕρισκόμαστε στὸν ἄδη τῆς μετανόιας, «εἰσθε συγχωρημένοι»; Ἐφθασε ἄραγε ἡ κραυγὴ μας στὰ αὐτιά τοῦ Κυρίου»;

Ὅλοι ἐπερνοῦσαν τὸν καιρὸ τους ἔχοντας συνεχῶς ἐμπρὸς στοὺς ὀφθαλμοὺς των τὸν θάνατο καὶ λέγοντας:

«Ἄραγε ποῖα θὰ εἶναι ἡ κατάληξις; Ἄραγε ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἀπόφασις; Ἄραγε ποῖο θὰ εἶναι τὸ τέλος μας; Ἄραγε ὑπάρχει ἐπαναφορὰ; Ἄραγε ὑπάρχει συγχώρησις σ' ἐμᾶς τοὺς σκοτεινοὺς, τοὺς ταπεινοὺς, τοὺς καταδίκους; Ἄραγε μπόρεσε ἡ δέησίς μας νὰ φθάσῃ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἢ ἐγύρισε πίσω ταπεινωμένη καὶ ντροπιασμένη; Ἄραγε, ἂν ἔφθασε, τί κατάρθωσε; πόσο τὸν ἐξευμένισε; πόσο ὠφέλησε; πόσο ἐνήργησε; διότι ἐβγήκε ἀπὸ ἀκάθαρτα στόματα καὶ σώματα καὶ δὲν ἔχει πολλὴ δύναμι. Ἄραγε μᾶς συμφιλίωσε τελείως μὲ τὸν Κριτὴ; Ἄραγε ἐν μέρει; Ἄραγε γιὰ τὰ μισὰ τραύματά μας; ἐπειδὴ εἶναι πράγματι μεγάλα καὶ χρειάζονται πολλοὺς ἰδρώτες καὶ μόχθους. Ἄραγε μᾶς ἐπλησίασαν καθόλου οἱ φύλακές μας (ἄγγελοι) ἢ ἴστανται ἀκόμη μακριὰ; Ἐὰν ἐκεῖνοι δὲν μᾶς πλησιάσουν, ὅλοι μας οἱ κόποι εἶναι μάταιοι καὶ ἀνωφελεῖς, διότι ἡ προσευχή μας, ἐὰν δὲν τὴν πάρουν οἱ προστάτες μας ἄγγελοι, ἐρχόμενοι πλησίον μας, καὶ τὴν προσφέρουν στὸν Κύριον, δὲν ἔχει δύναμη παρησίας οὔτε φτερὰ καθαρότητος γιὰ νὰ φθάσῃ σ' Αὐτόν».

Γι' αὐτὰ πολλὰς φορὰς καὶ μεταξὺ τους ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν: «Ἄραγε, ἀδελφοί, κατορθώνομε τίποτε; Ἄραγε ἐπιτυγχάνωμε αὐτὸ ποὺ ζητοῦμε; Ἄραγε μᾶς δέχεται πάλι ὁ Θεός; Ἄραγε μᾶς ἀνοίγει τὴν θύρα»;

Καὶ οἱ ἄλλοι ἀπαντοῦσαν:

«Ποιὸς ξέρει -ὅπως τὸ εἶπαν οἱ ἀδελφοί μας οἱ Νινευίτες- μήπως μεταμεληθῇ ὁ Κύριος καὶ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν μεγάλη ἔστω τιμωρία; (Ἰωνᾶ γ' 9). Ἐμεῖς ὅμως ἅς πράξωμε ὅ, τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς. Καὶ ἂν μὲν μᾶς ἀνοίξῃ, πολὺ καλὰ, εἵδεμὴ «εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός», ὁ ὁποῖος δίκαια μᾶς ἔκλεισε ἔξω. Πλὴν ὅμως ἅς ἐπιμείνωμε κτυπώντας μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας, καὶ ἴσως, βλέποντας τὴν πολλὴ μας ἀναίδεια καὶ ἐπιμονή, μᾶς ἀνοίξῃ ὁ Ἀγαθός».

Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγαν παρακινώντας τοὺς ἑαυτοὺς των:

«Δράμωμεν, ἀδελφοί, δράμωμεν. Ἐχομεν ἀνάγκη δρόμου καὶ μάλιστα δρόμου σκληροῦ, διότι ἔχομε μείνει πίσω ἀπὸ τὴν καλὴ μας συνοδίαν. Ἄς τρέξωμε χωρὶς νὰ λογαριάζωμε τὴν ἀκάθαρτη καὶ ταλαίπωρη σάρκα μας. Ἄν τὴν φονεύσωμε καὶ ἐμεῖς, ὅπως μᾶς ἐφόνευσε καὶ αὕτῃ».

Ἔτσι καὶ ἔκαναν οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι ὑπόδικοι.

Ἐβλεπες σ' αὐτοὺς γόνατα ἀποσκληρυμένα ἀπὸ τίς πολλὰς μετάνοιες. Ὀφθαλμοὺς λυωμένους καὶ βυθισμένους στὸ βάθος τῶν κόγχων. Ἀπογυμνωμένοι ἀπὸ τρίχες, μὲ μάγουλα πληγωμένα καὶ φλογισμένα ἀπὸ τὴν φλόγα τῶν θερμῶν δακρύων.

Ἔβλεπες πρόσωπα ὡχρὰ καὶ καταμαραμένα ποὺ δὲν ξεχώριζαν καθόλου ἀπὸ πρόσωπα νεκρῶν. Στήθη ποὺ ἐπονοῦσαν ἀπὸ τὰ κτυπήματα καὶ αἱματηρὰ πτύελα ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὰ γρονθοκοπήματα τοῦ στήθους.

Ποῦ νὰ εὐρεθῇ ἐκεῖ στρῶμα; Ποῦ καθαρὸ ἢ στερεὸ ἔνδυμα; Ὅλα ἦταν σχισμένα, ἀκάθαρτα καὶ σκεπασμένα μὲ ψεῖρες. Ποῦ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ἰδική τους ταλαιπωρία ἢ ταλαιπωρία τῶν δαιμονισμένων; Ποῦ ἐκείνων ποὺ θρηνοῦν τοὺς νεκρούς; Ποῦ ἐκείνων ποὺ ζοῦν ἐξόριστοι; Ποῦ ἢ τιμωρία τῶν καταδικασμένων γιὰ φόνο; Οὔτε συγκρίνεται ἢ ἀθέλητη παιδείσις καὶ τιμωρία αὐτῶν μὲ τὴν ἰδική τους τὴν θεληματική.

Καὶ σὰς παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ μὴ τὰ θεωρήσετε σὰν μύθους ὅσα σὰς εἶπα. Ἰκέτευαν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πολλὰς φορές τὸν μέγαλο ἐκεῖνο δικαστὴ -τὸν Ποιμένα τους ἐννοῶ, τὸν ἄγγελο ποὺ ζοῦσε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων- νὰ περισφίγῃ τὰ χέρια καὶ τὸν τράχηλό τους μὲ σιδερένια δεσμά, καὶ νὰ δέσῃ τὰ πόδια τους στὸ τιμωρητικὸ ξύλο, καὶ νὰ μὴ λυθοῦν ἀπὸ αὐτὰ πρὶν τοὺς δεχθῇ τὸ μνῆμα. Ἀκόμη δὲ οὔτε καὶ σὲ μνῆμα νὰ τοὺς βάλουν!

Δὲν θὰ κρύψω καθόλου οὔτε τὴν ἐλεημένη ταπείνωσι αὐτῶν τῶν πραγματικὰ μακαρίων οὔτε τὴν συντετριμμένη πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη καὶ μετάνοιά τους.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ καλοὶ αὐτοὶ κάτοικοι τῆς χώρας τῆς μετανοίας ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσουν πρὸς τὸν Κύριον καὶ νὰ παρασταθοῦν ἐμπρὸς στὸ ἀδέκαστο βῆμα, βλέποντας ὅτι τελειώνει πλέον ἡ ζωὴ τους, μέσῳ τοῦ προΐσταμένου τους ἐκλιπαροῦσαν μὲ ὄρκους τὸν Μέγαν, (τὸν Ἡγούμενο δηλαδὴ), νὰ μὴν ἀξιωθοῦν ἀνθρωπίνης ταφῆς, ἀλλὰ νὰ πεταχθοῦν σὰν ἄλογα ζῶα ἢ στὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἢ στὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ.

Καὶ πολλὰς φορές ὑπήκουσε καὶ τὸ ἔκανε ὁ λύχνος ἐκεῖνος τῆς διακρίσεως, δίδοντας ἐντολὴ νὰ τοὺς κηδεύσουν χωρὶς καμμία τιμὴ καὶ ψαλμωδία.

Πόσο δὲ φοβερὸ καὶ οἰκτρὸ ἦταν τὸ θέαμα τῆς τελευταίας ὥρας τους! Ὅταν δηλαδὴ οἱ συγκατάδικοι ἀντελαμβάνονταν πὼς κάποιος πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, ἐνῶ ἀκόμη εἶχε τὶς αἰσθήσεις του, τὸν περικύκλωναν. Καὶ μὲ δίψα, μὲ πένθος, μὲ ἐπιθυμία, μὲ ἀξιολύπητο ὕφος καὶ λυπητερὰ λόγια, κουνώντας τὸ κεφάλι, ὑπέβαλλαν ἐρωτήσεις σ' αὐτὸν ποὺ ἔφευγε καὶ μὲ θερμὴ συμπάθεια τοῦ ἔλεγαν:

«Τί γίνεται ἀδελφὲ καὶ συγκατάδικε; Πὼς βλέπεις τὰ πράγματα; Τί λέγεις; Τί ἐλπίζεις; Τί καταλαβαίνεις; Ἐπέτυχες μὲ τοὺς κόπους σου αὐτὸ ποὺ ἐζητοῦσες ἢ δὲν τὸ κατόρθωσες; Ἄνοιξες ἢ ἀκόμη αἰσθάνεσαι ὡς ἔνοχος; Ἐφθασες ἢ ἀπέτυχες; Ἐλαβες κάποια πληροφορία ἢ ἔχεις ἀβεβαία ἐλπίδα; Ἐλαβες ἄνεσι καὶ ἐλευθερίαν ἢ ταλαντεύεται καὶ ἀμφιβάλλει ἀκόμη ὁ λογισμὸς σου; Αἰσθάνθηκες μέσα στὴν καρδιά σου κάποιο φωτισμὸ ἢ βλέπεις ὅτι παραμένει ἀκόμη στὸ σκότος καὶ στὴν ἀτιμία; Ἄκουσες μέσα σου καμμία φωνὴ νὰ σοῦ λέγῃ: «Ἰδε ὑγιῆς γέγονας»; (Ἰωάν. ε' 14) ἢ «ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι»; (Λουκ. ζ' 48) ἢ «ἡ πίστις σου σέσωκέ σε»; (Λουκ. ζ' 50). Ἡ μήπως αἰσθάνεσαι πὼς ἀκούεις ἀκόμη τὴν φωνή: «Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἅδην» (Ψαλμ. θ' 18) καὶ «δήσαντες αὐτοῦ (=ἀφοῦ τοῦ δέσετε) χεῖρας καὶ πόδας ἐμβάλετε εἰς τὸ σκότος» (Ματθ. κβ' 13) καὶ «ἀρθήτω (=ἄς ἐκδιωχθῇ) ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου»; (Ἠσ. κστ' 10). Τί λέγεις, ἀλήθεια, ἀδελφὲ; Πές μας, σὲ ἱκετεύουμε, γιὰ νὰ μάθωμε κι ἐμεῖς τί πρόκειται νὰ συναντήσωμε. Γιὰ σένα πλέον ἔκλεισε ἡ προθεσμία καὶ δὲν θὰ σοῦ δοθῇ ἄλλη εἰς τὸν αἰῶνα».

Σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἐτοιμοθανάτους ἀπαντοῦσαν: «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἀπέστησε (= ἀπεμάκρυνε) τὴν προσευχήν ἡμῶν, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν» (Ψαλμ. ξε' 20). Ἄλλοι πάλι ἔλεγαν «Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ποὺ δὲν μᾶς παρέδωσε στὰ δόντια τους νὰ μᾶς φάγουν» (Ψαλμ. ρκγ' 6). Ἄλλοι γεμάτοι ὀδύνη ἔλεγαν: «Ἄραγε θὰ κατορθώσῃ ἡ ψυχὴ μας νὰ περάσῃ τὸ ἀδιαπέραστο ὕδωρ, δηλαδὴ τὸ πλῆθος τῶν

πονηρῶν πνευμάτων τοῦ ἀέρος»; (πρβλ. Ψαλμ. ρκγ´ 5). Δὲν ἐτολμοῦσαν ἀκόμη νὰ ξεθαρρέψουν, ἀλλὰ ἐσκέπτονταν συνεχῶς τί γίνεται σ´ ἐκεῖνο τὸ κριτήριον.

Καὶ ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἀπαντοῦσαν μὲ ἄλλα πιὸ ὀδυνηρὰ λόγια: «Ἀλλοίμονο στὴν ψυχὴ ποὺ δὲν ἐφύλαξε τὸ μοναχικὸ ἐπάγγελμα ἄσπιλο. Αὐτὴ καὶ μόνο τὴν ὥρα θὰ καταλάβῃ τί τὴν περιμένει».

Ἐγὼ δὲ ποὺ εἶδα σ´ αὐτοὺς καὶ ἄκουσα τοῦτα, παρ´ ὀλίγο θὰ ἀπελπιζόμουν βλέποντας καὶ συγκρίνοντας τὴν ἀδιαφορίαν μου μὲ τὴν ἰδική τους κακοπάθειαν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ διαμονὴ καὶ ἡ διαρρῦθμισις τοῦ τόπου αὐτοῦ ποῖα ἦταν! Ἦταν γεμάτη σκότος, γεμάτη δυσωδία, ἐντελῶς ρυπαρὰ καὶ ξηρὰ. Γι´ αὐτὸ καὶ πολὺ σωστὰ ὠνομάσθηκε Φυλακὴ καὶ καταδίκη. Ἔτσι καὶ μόνῃ ἡ θεὰ τῆς τοποθεσίας ἐφθανε γιὰ νὰ διδάσκῃ τὴν πλήρη μετάνοιαν καὶ τὸ πένθος.

Αὐτὰ ὅμως ποὺ γιὰ τοὺς ἄλλους εἶναι δύσκολα, ἀπαράδεκτα καὶ ἀνεπιθύμητα, σὲ αὐτοὺς ποὺ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὸν πνευματικὸ πλοῦτον γίνονται εὐχάριστα καὶ εὐπρόσδεκτα. Διότι ἡ ψυχὴ ποὺ ἐστερήθηκε τὴν προηγουμένη παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, ποὺ ἔχασε τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας, ποὺ διέρρηξε τὴν σφραγίδα τῆς ἀγνότητος, ποὺ τῆς ἔκλεψαν τὸν πλοῦτον τῶν χαρισμάτων, ποὺ ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὴν θείαν παρηγορίαν, ποὺ ἀθέτησε τὸ συμβόλαιόν της μὲ τὸν Κύριον, ποὺ ἐσβῆσε μέσα της τὸ χαριτωμένο πῦρ τῶν δακρῶν, καὶ ποὺ πληγώνεται ἀναπολῶντας αὐτὰ καὶ κεντᾶται ὀδυνηρὰ... ὄχι μόνο τοὺς προηγουμένους κόπους τοὺς δέχεται ὀλοπρόθυμα, ἀλλὰ, πολὺ περισσότερο, ἐπινοεῖ μὲ εὐσεβεῖς ἀσκήσεις νὰ ὀδηγηθῇ στὸν θάνατον –ἐὰν βέβαια ἀπέμεινε μέσα της κάποιος σπινθὴρ ἀγάπης ἢ φόβου τοῦ Κυρίου, ὅπως ἀκριβῶς συνέβαινε σ´ αὐτοὺς τοὺς μακαρίους.

Ἐχοντας στὸν νοῦ τους αὐτὰ καὶ ἀναλογιζόμενοι τὸ ὕψος ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξέπεσαν, ἔλεγαν: «Ἐμνήσθημεν ἡμερῶν ἀρχαίων (Ψαλμ. ρμβ´ 5), τὴν πρώτην δηλαδὴ φλόγα τοῦ ζήλου μας». Ἄλλοι ἐφώναζαν πρὸς τὸν Θεόν: «Ποῦ εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα Κύριε, ἃ ἔδειξας τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου; Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ καὶ τοῦ μόχθου τῶν δούλων σου» (πρβλ. Ψαλμ. πη´ 50-51).

Ἄλλος: «Ποιὸς νὰ μὲ ἐγύριζε στὸν παρελθόντα καιρὸ, στίς ἡμέρας ποὺ μὲ ἐπροστάτευε ὁ Θεός, τότε ποὺ ὁ φωτεινὸς λύχνος Του ἐφεγγε ἐπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴ μου, τὴν κεφαλὴ τῆς καρδιᾶς μου»; (Ἰωβ κθ´ 2-3).

Μὲ πόση νοσταλγία ἐνθυμοῦντο τὰ προηγούμενα κατορθώματά τους, καὶ κλαίοντας γι´ αὐτὰ σὰν μικρὰ παιδιὰ, ἔλεγαν:

«Ποῦ εἶναι ἡ καθαρότης τῆς προσευχῆς; Ποῦ τὸ θάρρος καὶ ἡ παρρησία της; Ποῦ τὸ γλυκὺ δάκρυ ἀντὶ τοῦ τωρινοῦ πικροῦ; Ποῦ ἡ ἐλπίς τῆς τελείας ἀγνότητος καὶ καθάρσεως; Ποῦ ἡ προσδοκία τῆς μακαρίας ἀπαθείας; Ποῦ ἡ πίστις πρὸς τὸν Γέροντα; Ποῦ ἡ ἐνέργεια τῆς προσευχῆς τοῦ σ´ ἐμᾶς; Ἐχάθηκαν ὅλα αὐτά, ἐξέλιπαν σὰν νὰ μὴ ὑπῆρξαν καθόλου, ἐξαφανίσθηκαν σὰν ἀνύπαρκτα καὶ διελύθησαν».

Ἐνῶ ἔλεγαν αὐτὰ καὶ ἐθρηνοῦσαν, μερικοὶ προσεύχονταν νὰ καταληφθοῦν ἀπὸ δαιμόνιον. Ἄλλοι ἱκέτευαν τὸν Κύριον νὰ ἀποκτήσουν λέπρα. Ἄλλοι, νὰ χάσουν τὴν ὄρασί τους, καὶ νὰ γίνουν σ´ ὅλους ἀξιολύπητον θέαμα. Ἄλλοι, νὰ πέσουν παράλυτοι στὸ κρεβάτι, ἀρκεῖ μόνο νὰ μὴ δοκιμάσουν τὰ (μελλοντικά) ἐκεῖνα κολαστήρια.

Ἐγὼ τότε, ἀγαπητοί μου, ξεχάσθηκα, εἰσῆλθα ὀλόκληρος μέσα στὸ πένθος τους, καὶ ὁ νοῦς μου αἰχμαλωτίσθηκε ἐντελῶς, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ τὸν ἐπαναφέρω. Ἄς ἐπιστρέψωμε ὅμως πάλι στὴν σειρὰ τοῦ λόγου.

Ἀφοῦ παρέμεινα τριάντα ἡμέρες σ' αὐτὴν τὴν φυλακὴν, ἐπιστρέφω ὁ ἀνυπομόνητος στὸ μεγάλο Κοινόβιο, στὸν Μέγαν, (τὸν Ἠγούμενο δηλαδὴ). Αὐτὸς δὲ ὁ πάνσοφος βλέποντάς με σὰν νὰ εἶμαι ἄλλος ἄνθρωπος καὶ σὰν νὰ τὰ ἔχω χαμένα, κατάλαβε τὴν αἰτία καὶ μοῦ λέγει: «Τί συμβαίνει, πάτερ Ἰωάννη; Εἶδες τοὺς ἄθλους τῶν ἀγωνιζομένων»;

Καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα: «Τοὺς εἶδα, πάτερ μου, καὶ τοὺς ἐθαύμασα καὶ ἐμακάρισα αὐτοὺς ποὺ ἔπесαν καὶ πενθοῦν, περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔπесαν καὶ δὲν πενθοῦν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, διότι μὲ τὴν πτώσι τους ἐσηκώθηκαν καὶ ἐστάθηκαν σὲ μία κατάστασι ποὺ δὲν κινδυνεύουν πλέον». Ἐκεῖνος δὲ μοῦ εἶπε: «Πραγματικά, ἔτσι εἶναι».

Καὶ ἐν συνεχείᾳ μὲ τὴν ἀψευδῆ του γλώσσα μοῦ διηγήθηκε: «Πρὸ δεκαετίας εἶχα ἐδῶ ἓναν ἀδελφὸ μὲ ὑπερβολικὸ ζῆλο, ἀγωνιστῆ, καὶ τόσο σπουδαῖο, ὥστε, καθὼς τὸν ἔβλεπα νὰ καίῃ μέσα του τέτοια φλόγα, ἔτρεμα καὶ ἐφοβόμουν ὑπερβολικὰ τὸν φθόνο τοῦ διαβόλου, μήπως μὲ τὴν μεγάλη ταχύτητα ποὺ ἔτρεχε σκοντάψῃ σὲ κάποια πέτρα τὸ πόδι του, πράγμα ποὺ συμβαίνει συνήθως σ' αὐτοὺς ποὺ προχωροῦν μὲ ταχύτητα. Καὶ αὐτὸ (δυστυχῶς) ἔγινε.

» Καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν πτώσι του, ἀργὰ τὸ βράδυ, ἔρχεται σὲ μένα, μοῦ ἀποκαλύπτει γυμνὸ τὸ τραῦμα του, ζητεῖ ἔμπλαστρο, παρακαλεῖ νὰ τὸ καυτηριάσω, ἀνησυχεῖ ὑπερβολικὰ. Βλέποντας ὅμως τὸν ἱατρὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ τοῦ φερθῇ ἀπότομα -ἐφ' ὅσον ἄλλωστε ἄξιζε νὰ τὸν συμπαθήσῃ κανεὶς- ρίχνεται κάτω στὸ ἔδαφος, ἀγκαλιάζει τὰ πόδια μου, τὰ λούζει μὲ ἄφθονα δάκρυα καὶ ζητεῖ νὰ καταδικασθῇ στὴν φυλακὴ αὐτὴ ποὺ εἶδες.

«Εἶναι ἀδύνατο, ἐφώναζε, νὰ μὴν πάω ἐκεῖ».

» Ἔτσι ἀναγκάζει νὰ μεταβληθῇ ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ ἱατροῦ σὲ σκληρότητα – πράγμα σπάνιο μετὰ τῶν ἀρρώστων καὶ ἐντελῶς παράδοξο. Τρέχει γρήγορα καὶ παίρνει θέσι ἀνάμεσα στοὺς μετανοοῦντας, συμμερίζεται τὸ πένθος τους καὶ συμμετέχει σ' αὐτὸ πρόθυμα. Πληγώθηκε δὲ στὴν καρδιά ἀπὸ τὴν λύπη γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σὰν μὲ ξίφος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποδημήσῃ σὲ ὀκτὼ ἡμέρες πρὸς τὸν Κύριον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησε νὰ μὴν ἀξιωθῇ ἐνταφιασμοῦ. Ἐγὼ ὅμως ἀντιθέτως, ὡς ἄξιο, καὶ ἐδῶ στὸ Κοινόβιο τὸν ἔφερα, καὶ τὸν ἔθαψα μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους πατέρας. Ἔτσι μετὰ τὴν ἐβδόμη ἡμέρα τῆς σκλαβιάς, τὴν ὀγδόη ἡμέρα ἐλύθηκε ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ ἐλευθερώθηκε (1).

Ὑπάρχει δὲ κάποιος (2) ποὺ ἀντελήφθηκε πολὺ καλὰ, πὼς ὁ προηγούμενος μοναχὸς δὲν σηκώθηκε ἀπὸ τὰ ταπεινὰ πόδια μου, πρὶν ἐξευμενίσῃ τὸν Θεόν. Καὶ δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας. Διότι μέσα στὴν καρδιά του ἔβαλε τὴν πίστι τῆς πόρνης ἐκείνης τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ μὲ μία παρομοία πληροφορία κατάβρεξε καὶ αὐτὸς μὲ τὰ δάκρυά του τὰ δικά μου ἀχρεῖα πόδια. Ὅπως δὲ εἶπε ὁ Κύριος, «πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι» (Μάρκ. θ' 23).

6. Εἶδα ψυχὲς ποὺ ἔρρεπαν μὲ μανία στοὺς σαρκικοὺς ἔρωτες. Αὐτὲς λοιπὸν ἀφοῦ ἔλαβαν ἀφορμὴ μετανοίας ἀπὸ τὴν γεῦσι τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἔρωτος, μετέστρεψαν αὐτὸν τὸν ἔρωτα σὲ ἔρωτα πρὸς τὸν Κύριον. Ἔτσι ξεπέρασαν ἀμέσως κάθε αἴσθημα φόβου καὶ ἐκεντρίσθηκαν στὴν ἁπληστὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος στὴν ἀγνὴ ἐκείνη πόρνη (Λουκ. ζ' 37-48) δὲν εἶπε ὅτι ἐφοβήθηκε, ἀλλὰ «ὅτι ἠγάπησε πολὺ» καὶ κατῳρθωσε εὐκόλα νὰ ἀποκρούσῃ τὸν ἓνα ἔρωτα μὲ τὸν ἄλλον.

7. Δὲν τὸ ἀγνοῶ, θαυμαστοὶ μου φίλοι, ὅτι σὲ μερικοὺς τὰ κατορθώματα τῶν μακαρίων αὐτῶν ἀνθρώπων ποὺ σᾶς διηγήθηκα θὰ φανοῦν ἀπίστευτα, σὲ ἄλλους δὴ ὀπίστα καὶ σὲ ἄλλους ὅτι δημιουργοῦν ἀπόγνωσι. Ὁ γενναῖος ὅμως ἄνδρας μᾶλλον θὰ ὠφεληθῇ. Θὰ

πάρη από αυτά ένα κεντρὶ καὶ ένα πυρωμένο βέλος καὶ θὰ φύγη μὲ φλογερὸ ζῆλο στὴν καρδιά του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ὀλιγώτερη προθυμία, θὰ καταλάβῃ τὴν ἀδυναμία του, θὰ ἀποκτήσῃ εὐκολα ταπεινοφροσύνη μὲ τὴν αὐτομεμψία καὶ θὰ τρέξῃ πίσω ἀπὸ τὸν προηγούμενο. Δὲν γνωρίζω μάλιστα μήπως καὶ τὸν προφθάσῃ. Ἀντίθετα ὁ ἀμελής ἄνδρας δὲν πρέπει οὔτε νὰ πλησιάσῃ (καὶ νὰ ἀκούσῃ) αὐτὰ ποὺ διηγήθηκα, μὴ τυχὸν πέσῃ σὲ τελεία ἀπόγνωσι καὶ σκορπίσῃ καὶ αὐτὸ (τὸ ὀλίγο) ποὺ μέχρι τώρα κατορθώνει, καὶ ἐφαρμοσθῇ ἔτσι σ' αὐτὸν ὁ λόγος τῆς Γραφῆς: «Ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει -προθυμία- καὶ αὐτὸ ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει θὰ τοῦ ἀφαιρεθῇ» (Ματθ. κε' 29).

8. Δὲν εἶναι δυνατόν σ' ἐμᾶς ποὺ ἐπέσαμε στὸν λάκκο τῶν ἀνομιῶν, νὰ ἀνελκυσθοῦμε ἀπὸ ἐκεῖ, ἐὰν δὲν καταδυθοῦμε στὴν ἄβυσσο τῆς ταπεινώσεως τῶν μετανοούντων.

9. Διαφορετικὴ εἶναι ἡ θλιμμένη ταπείνωσις τῶν πενθούντων καὶ διαφορετικὸς ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ καταδίκη τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ποὺ ἀκόμη περιπίπτουν σὲ ἁμαρτίες. Διαφορετικὴ ἐπίσης εἶναι «ἡ μακαρία πλουτοταπείνωσις» ποὺ ἀποκτοῦν μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς θείας χάριτος οἱ τέλειοι. Ἄς μὴ βιασθοῦμε νὰ γνωρίσωμε τὴν τρίτη κατάστασι μὲ λόγια, διότι ἀδίκως θὰ τρέξωμε. Τῆς δευτέρας καταστάσεως γνῶρισμα εἶναι ἡ πλήρης ὑποδοχὴ καὶ ὑπομονὴ κάθε ἀτιμίας. Ἐκεῖνον δὲ (ποὺ ἀνήκει στὴν πρώτη περίπτωσι), τὸν ἄνθρωπο δηλαδὴ ποὺ πενθεῖ, τὸν τυραννοῦν πολλὰς φορές οἱ ἁμαρτωλὲς συνήθειες καὶ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Καὶ αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι κάτι τὸ παράδοξο.

10. Ὁ λόγος γιὰ τὶς ἔνοχες πράξεις καὶ γιὰ τὶς πτώσεις εἶναι σκοτεινὸς καὶ ἀκατανόητος γιὰ κάθε ψυχὴ. Εἶναι δύσκολο νὰ γνωρίζωμε ποιὲς πτώσεις μας προέρχονται ἀπὸ ἀμέλεια, ποιὲς ἀπὸ σκόπιμη ἐγκατάλειψι τοῦ Θεοῦ καὶ ποιὲς ἀπὸ ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ. Τὸ μόνο ποὺ κάποιος μοῦ ἐξήγησε εἶναι, ὅτι ὅσες μᾶς συμβαίνουν ἀπὸ σκόπιμη παραχώρησι τοῦ Θεοῦ ἔχουν σύντομη ἐπανόρθωσι, διότι ὁ Θεὸς ποὺ μᾶς παρέδωκε δὲν μᾶς ἀφίνει ἐπὶ πολὺ αἰχμαλώτους σὲ αὐτές.

11. Ὅσοι ἐπέσαμε, ἄς πολεμήσωμε πρὸ πάντων τὸν δαίμονα τῆς λύπης. Διότι αὐτὸς ἔρχεται δίπλα μας τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, μᾶς ἐνθυμίζει τὴν προηγουμένη μας παρρησία καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀχρηστεύσῃ τὴν προσευχή μας.

12. Μὴ τρομάξῃς ὅταν πέφτῃς κάθε ἡμέρα, καὶ μὴ ἐγκαταλείψῃς τὸν ἀγῶνα. Ἀντιθέτως νὰ ἴστασαι ἀνδρείως καὶ ὅπωςδήποτε νὰ εὐλαβηθῇ τὴν ὑπομονὴ σου ὁ φύλαξ ἁγγελὸς σου. Ὅσο εἶναι ἀκόμη πρόσφατο καὶ ζεστὸ τὸ τραῦμα, τόσο καὶ εὐκολώτερα θεραπεύεται. Ἐνῶ τὰ τραύματα ποὺ ἐχρόνισαν, σὰν παραμελημένα καὶ ἀποσκληρυμένα, δύσκολα θεραπεύονται, καὶ χρειάζονται γιὰ νὰ ἰατρευθοῦν πολὺ κόπο καὶ νυστέρι καὶ ξυράφι καὶ τὸ ἐδῶ πῦρ τῶν καυτηριασμῶν, (δηλαδὴ τὸ πῦρ τῶν ἐδῶ θλίψεων, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸ μελλοντικὸ πῦρ τῆς κολάσεως).

13. Πολλὰ ψυχικὰ τραύματα ποὺ ἐχρόνισαν εἶναι ἀνίατα. Στὸν Θεὸν ὅμως ὅλα εἶναι δυνατό.

Πρὶν ἀπὸ τὴν πτῶσι οἱ δαίμονες ἀποκαλοῦν τὸν Θεὸν φιλάνθρωπο. Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν πτῶσι τὸν ἀποκαλοῦν σκληρό.

14. Ἐὰν μετὰ ἀπὸ τὴν μεγάλη σου πτῶσι πέσῃς καὶ σὲ κάποιο μικρὸ ἁμάρτημα καὶ σοῦ εἰπῇ ὁ λογισμὸς, «εἶθε νὰ μὴν ἔπεφτες σ' ἐκεῖνο τὸ μεγάλο, τοῦτο τὸ μικρὸ δὲν εἶναι τίποτε τὸ σπουδαῖο», μὴν τὸν παραδεχθῇς αὐτὸν τὸν λογισμό. (Καὶ τὰ μικρὰ πράγματα ἔχουν τὴν σημασίαν τους). Πολλὰς φορές μάλιστα μερικὰ μικρὰ δῶρα κατεπράυναν τὸν μεγάλο θυμὸ τοῦ δικαστοῦ.

15. Ὅποιος πραγματικὰ ἐξοφλεῖ ἁμαρτίες, τὴν ἡμέρα ποὺ δὲν ἐπένθησε τὴν θεωρεῖ χαμένην, ἔστω καὶ ἂν ἔπραξε κατ' αὐτὴν μερικὰ ἄλλα καλὰ ἔργα.

16. Κανείς από τους πενθοῦντας ἄς μὴ περιμένη τὴν πληροφορία τῆς συγχωρήσεως τὴν στιγμή τοῦ θανάτου. Διότι κάτι ποὺ εἶναι ἄγνωστο εἶναι καὶ ἀβέβαιο. Γι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἔλεγε: «Ἄφησέ με νὰ αἰσθανθῶ ἀναψυχὴ μὲ τὴν πληροφορία τῆς συγχωρήσεως, πρὶν ἀποθάνω καὶ πρὶν ἀπέλθω ἀπὸ τὴν ζωὴ αὐτὴ ἀπληροφόρητος» (πρβλ. Ψαλμ. λη' 14).
17. Ὃπου ἐμφανισθῇ τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ὁ δεσμὸς γιὰ τὶς ἁμαρτίες ἐλύθηκε. Ὃπου ἐμφανισθῇ ἀπέραντη ταπείνωσης, ὁ δεσμὸς γιὰ τὶς ἁμαρτίες ἐλύθηκε. Ὅσοι τυχὸν (ἐφυγαν ἀπὸ τὴν ζωὴ) χωρὶς αὐτὰ τὰ δυό, ἄς μὴ πλανῶνται. Εἶναι δεμένοι.
18. Μόνο αὐτοὶ ποὺ ζοῦν στὸν κόσμον, μένουν ξένοι πρὸς τὶς πληροφορίες ποὺ ἀνέφερα, καὶ μάλιστα στὴν πρώτη, (στὴν ἐμφάνισι τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς ἀγωνίζονται μὲ τὴν ἐλεημοσύνη, καὶ καταλαβαίνουν τὴν ὠφέλειά της τὴν ὥρα τοῦ θανάτου των.
19. Ὃποιος θρηνεῖ τὸν ἑαυτὸ του, δὲν βλέπει τὸν θρῆνον ἢ τὴν πτώσι ἢ τὴν ἐπίπληξι τοῦ ἄλλου.
20. Ὁ σκύλος ποὺ ἐδαγκώθηκε ἀπὸ κάποιο θηρίο, ἐξαγριώνεται περισσότερο πρὸς αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὸν πόνο τῆς πληγῆς μαίνεται σφοδρότερα ἐναντίον του. (Παρόμοια συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς δαίμονες ὁ μοναχὸς ποὺ ἐπληγώθηκε ἀπὸ αὐτούς).
21. Ὃταν ἡ συνειδησις παύσῃ νὰ μᾶς ἐλέγχει γιὰ ἁμαρτίες, ἄς προσέξωμε μήπως αὐτὸ δὲν ὀφείλεται στὴν καθαρότητα, ἀλλὰ στὴν κόπωση καὶ ἄμβλυνσι αὐτῆς, τῆς συνειδήσεως, ἐξ αἰτίας πλήθους ἁμαρτιῶν.
22. Ἀπόδειξις ὅτι ἔσβησε τὸ χρέος τῶν ἁμαρτιῶν μας εἶναι τὸ νὰ θεωροῦμε πάντοτε χρεώστη τὸν ἑαυτὸ μας.
23. Τίποτε δὲν ὑπάρχει ἴσο ἢ ἀνώτερο ἀπὸ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ὅποιος ἀπελπίζεται σφάζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του.
24. Σημεῖο τῆς πραγματικῆς καὶ ἐπιμελοῦς μετανοίας εἶναι τὸ νὰ θεωροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας ἄξιο γιὰ ὅλες τὶς θλίψεις ποὺ μᾶς συμβαίνουν -τὶς ὁρατὰς (ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους) καὶ τὶς ἀόρατες (ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς δαίμονας)- καὶ γιὰ πολὺ περισσότερες.
25. Ὁ Μωϋσῆς ἀφοῦ ἀξιώθηκε νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν στὴν βᾶτο, ἐπέστρεψε πάλι στὴν Αἴγυπτο, ἢ ὅποια ὑποδηλοῖ τὸ πνευματικὸ σκότος, καὶ ἴσως ὑποχρεώθηκε νὰ κατασκευάζῃ πλίνθους στὸν Φαραῶ, ὁ ὁποῖος ὑποδηλοῖ τὸν διάβολο. Πλὴν ὅμως πάλι ἀνέβηκε στὴν βᾶτο, καὶ ὄχι μόνο σ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ στὸ ὄρος Σινᾶ, (τὸ ὅποιο ὑποδηλοῖ τὰ ὕψη τῶν ἀρετῶν). Ὃποιος ἐννόησε τὸ παράδειγμα, ποτὲ δὲν θὰ ἀπελπισθῇ γιὰ τὴν σωτηρία του. Ἐπώχευσε καὶ ὁ μέγας Ἰώβ, ἀλλ' ἔπειτα ἀπέκτησε διπλάσιο πλοῦτο.
26. Στους ραθύμους οἱ πτώσεις μετὰ τὴν μοναχικὴ τους κλῆσι εἶναι πολὺ σοβαρές. Διότι πλήττουν τὴν ἐλπίδα (τῆς πνευματικῆς προόδου καὶ κατακτήσεως) τῆς ἀπαθείας. Καὶ διότι τοὺς δημιουργοῦν τὴν ἰδέα ὅτι θὰ θεωροῦνται εὐτυχεῖς, ἐὰν ἔστω κατορθώσουν καὶ σηκωθοῦν ἀπὸ τὸν λάκκο (τῆς ἁμαρτίας).
27. Πρόσεχε! Πρόσεχε καλὰ! Δὲν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπιστρέψωμε ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμον ποὺ ἐπλανηθήκαμε, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλον συντομώτερον, (ἀπὸ τὸν δρόμον δηλαδὴ τῆς ταπεινώσεως).

28. Εἶδα δυὸ ποὺ ἐβάδιζαν (πρὸν τὸν Θεόν) καθ' ὅμοιο τρόπο καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν. Ὁ ἓνας ἦταν ἡλικιωμένος καὶ μὲ περισσότερους ἀσκητικούς κόπους. Ὁ ἄλλος ἦταν ἓνας νεαρὸς μαθητῆς, καὶ «προέδραμε τάχιον» (= ἔτρεξε γρηγορότερα) ἀπὸ τὸν ἡλικιωμένο, καὶ «ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον» (Ἰωάν. κ' 4) τῆς ταπεινώσεως.

29. Ἄς προσέξωμε ὅλοι, καὶ ἰδιαίτερα ὅσοι ἐγνώρισαμε πτώσεις, νὰ μὴ προσβληθῇ ἡ καρδιά μας ἀπὸ τὴν νόσον τοῦ ἀσεβοῦς Ὠριγένους (3). Διότι ἡ βδελυκτὴ αὕτὴ νόσος, προβάλλοντας τὴν φιланθρωπία τοῦ Θεοῦ, γίνεται εὐπρόσδεκτη στοὺς φιληδόνους.

«Μὲ τὴν μελέτη μου καὶ τὴν περισυλλογὴ μου θὰ ἀνάψῃ μέσα μου πῦρ» (Ψαλμ. λη' 4). Μᾶλλον μὲ τὴν μετάνοιά μου θὰ ἀνάψῃ μέσα μου τὸ πῦρ τῆς προσευχῆς, καὶ αὐτὸ θὰ κάψῃ κάθε ἁμαρτία (4).

30. Ὅρος γιὰ σένα καὶ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς καὶ παράδειγμα μετανοίας ἃς εἶναι οἱ προηγούμενοι ἅγιοι κατάδικοι, καὶ δὲν θὰ σοῦ χρειασθῇ σὲ ὅλη τὴν ζωὴ κανένα ἄλλο βιβλίον, ἕως ὅτου λάμψῃ ἐμπρὸς σου ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως – ἐννοῶ τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεως ποὺ θὰ σοῦ φέρῃ ἡ πραγματικὴ καὶ ἐπιμελὴς μετάνοια.

Ἐσὺ ποὺ μετανόησες, ἀνέβηκες στὴν Πέμπτη βαθμίδα.

Ἐκαθάρισες μὲ τὴν μετάνοια τὶς πέντε αἰσθήσεις καὶ μὲ τὴν ἐκουσίᾳ τιμωρίᾳ καὶ κόλασι ἐγλύτωσες τὴν ἀκουσίᾳ.

Σημειώσεις

1. Ἡ ἐβδόμη ἡμέρα, ἀντίστοιχη πρὸς τὸ «νομικόν» Σάββατο, συμβολίζει τὴν παρούσα ζωὴ τῶν πειρασμῶν καὶ θλίψεων. Ἡ δὲ ὀγδόη ὑπερέχει τοῦ Σαββάτου καὶ εἰκονίζει τὴν μέλλουσα μακαριότητα καὶ αἰωνιότητα, ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν χρόνον ποὺ ἀνακυκλεῖται μὲ τὶς ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

2. Κατὰ πάσα πιθανότητα αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἡγούμενος καὶ τὸ ἀποκρύπτει ἀπὸ ταπεινοφροσύνη, γιὰ νὰ μὴ φανῇ ὡς διορατικὸς.

3. Ὁ Ὠριγένης (185-254 μ. Χ.) ὑπῆρξε σπανία προσωπικότης. Φλογερὸς στὴν πίστι, μεγαλοφυὴς στὴν διάνοια, βαθὺς καὶ συναρπαστικὸς στὴν ἐρμηνεία τῆς Γραφῆς, πολυμαθέστατος, πολυγραφώτατος καὶ πατὴρ τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Οἱ μεγάλοι Καππαδόκαι Πατέρες πολὺ τὸν ἐκτιμοῦσαν. Δυστυχῶς ὅμως περιέπεσε σὲ ὠρισμένες πλάνες (αἰωνιότης κόσμου, προϋπαρξὶς ψυχῶν, μὴ αἰωνιότης κολάσεως κ. λπ.) Τὸν ἔκτο μ. Χ. αἰῶνα, στοὺς χρόνους δηλαδὴ τῆς Κλίμακος, ἐτάρασσε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἰδιαίτερα τὸν μοναχισμό ἢ λεγομένη Τρίτη φάσις τῶν ὠριγενιστικῶν ἐρίδων, ὁπότε ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (553 μ. Χ.) κατεδίκασε ἐπισήμως τὶς κακοδοξίες του. Ἔτσι μέσα σ' αὐτὸ τὸ δυσμενὲς κλίμα δικαιολογεῖται ἡ βαρεὶά αὐτῆς ἔκφρασις τῆς Κλίμακος γιὰ τὸν Ὠριγένη.

4. Ἡ ἐννοία τοῦ χωρίου εἶναι, ὅτι θὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ ἁμαρτίες μόνο κατὰ τὴν διάρκεια τῆς παρούσης ζωῆς μὲ τὸ πῦρ τῆς ἐν μετάνοιᾳ προσευχῆς καὶ ὄχι στὴν μέλλουσα ζωὴ μὲ τὸ πῦρ τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐσφαλμένα ὑπεστήριζε ὁ Ὠριγένης ὁμιλώντας περὶ μὴ αἰωνιότητος τῆς κολάσεως καὶ περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

Περὶ μνήμης θανάτου

ΠΡΙΝ ΑΠΟ κάθε λόγο προηγείται ή σκέψις. Έτσι και ή μνήμη τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἁμαρτιῶν μας προηγείται ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ τὸ πένθος. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἐτοποθετήσαμε στὴν φυσική τους θέσι καὶ σειρὰ τοῦ λόγου.

2. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου εἶναι καθημερινὸς θάνατος. Καὶ ή μνήμη τῆς ἐξόδου μας ἀπὸ τὴν ζωὴ αὐτῇ, εἶναι συνεχῆς στεναγμός.

3. Ἡ δειλία τοῦ θανάτου εἶναι φυσικὸ ἰδίωμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται στὴν παρακοὴ τοῦ Ἀδάμ. Ὁ τρόμος ὅμως τοῦ θανάτου ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχουν ἁμαρτίες γιὰ τίς ὁποῖες δὲν ἐδείχθηκε μετάνοια.

4. Δειλιάζει ὁ Χριστὸς ἐμπρὸς στὸν θάνατο, ἀλλὰ δὲν τρέμει, γιὰ νὰ δείξη καθαρὰ τὰ ἰδιώματα τῶν δυὸ Του φύσεων (θείας καὶ ἀνθρώπινης).

5. Ὅπως ὁ ἄρτος εἶναι ἀναγκαιότερος ἀπὸ κάθε ἄλλη τροφή, ἔτσι καὶ ή σκέψις τοῦ θανάτου ἀπὸ κάθε ἄλλη πνευματικὴ ἐργασία.

6. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου σ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν στὸ Κοινόβιο δημιουργεῖ κόπους, λεπτολόγησι τῶν ἁμαρτιῶν τους καὶ γλυκεῖα ὑποδοχὴ τῶν «ἀτιμιῶν». Ἐνῶ στοὺς ἡσυχαστὰς ποὺ ζοῦν μακριὰ ἀπὸ θορύβους προξενεῖ ἀπελευθέρωσι ἀπὸ βιοτικὰς φροντίδες, ἀδιάλειπτη προσευχὴ καὶ φυλακὴ τοῦ νοῦ – ἀρετὲς ποὺ εἶναι καὶ μητέρες καὶ θυγατέρες τῆς μνήμης τοῦ θανάτου.

7. Ὅπως ξεχωρίζει ὁ κασσίτερος ἀπὸ τὸ ἀσήμι, ὅσο καὶ ἂν ὁμοιάζουν ἐξωτερικὰ, ἔτσι εἶναι καταφανὴς καὶ ἐκδηλῇ στοὺς διακριτικούς ή φυσική ἀπὸ τὴν παρὰ φύσιν δειλία τοῦ θανάτου.

8. Ἀληθὴς ἀπόδειξις ἐκείνων ποὺ μὲ ὅλη τους τὴν καρδιὰ συναισθάνονται καὶ ἐνθυμοῦνται τὸν θάνατο εἶναι ή θεληματικὴ ἀπροσπάθεια πρὸς κάθε κτίσμα καὶ ή τελεία ἀπάρνησις τοῦ ἰδίου θελήματος.

Ἐκεῖνος ποὺ καθημερινὰ περιμένει τὸν θάνατο εἶναι ὅπωςδὴποτε δόκιμος καὶ σπουδαῖος ἀγωνιστής. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἐπιθυμεῖ κάθε ὥρα εἶναι ἅγιος.

9. Δὲν εἶναι πάντοτε καλὴ ή ἐπιθυμία τοῦ θανάτου. Ὑπάρχουν βέβαια ἐκεῖνοι ποὺ ἁμαρτάνουν συνεχῶς παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν κακὴ συνήθεια καὶ οἱ ὁποῖοι ζητοῦν μὲ ταπείνωσι τὸν θάνατο (γιὰ νὰ παύσουν πλέον νὰ ἁμαρτάνουν).

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἀποφασίζουν νὰ μετανοήσουν καὶ ποὺ ἐπικαλοῦνται τὸν θάνατο ἀπὸ ἀπελπισία.

Εἶναι ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν ὑπερήφανη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ὅτι ἐγιναν ἀπαθεῖς, καὶ ἄρα δὲν φοβοῦνται πλέον τὸν ἐρχομὸ τοῦ θανάτου.

Ὑπάρχουν τέλος καὶ ἄλλοι -ἐὰν βέβαια ὑπάρχουν τέτοιοι καὶ στὴν ἐποχὴ μας- οἱ ὁποῖοι ἐπιζητοῦν νὰ ἐκδημήσουν (πρὸς Κύριον), διότι τοὺς παρακινεῖ ή μυστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

10. Μερικοὶ εὐσεβεῖς ἔχουν τὴν ἀπορία καὶ ζητοῦν νὰ μάθουν, γιατί ἄραγε, ἀφοῦ τόσο πολὺ μᾶς εὐεργετεῖ ή μνήμη τοῦ θανάτου, ὁ Θεὸς μᾶς ἀπέκρυψε τὴν ὥρα του, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν ὅτι μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπο ὁ Θεὸς ἐπιτυγχάνει θαυμάσια τὴν σωτηρίαν μας!

Διότι κανεὶς δὲν θὰ προσερχόταν ἀμέσως στὸ βάπτισμα ἢ στὴν μοναχικὴ πολιτεία, ἐὰν

ἐγνώριζε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του. Θὰ περνοῦσε ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς του μέσα στὴν ἁμαρτία καὶ μόνο ὅταν πλησίαζε ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του θὰ ἔτρεχε πρὸς τὸ βάπτισμα καὶ τὴν μετάνοια. Ἐφ' ὅσον ὅμως θὰ εἶχε ζυμωθῇ μὲ τὴν κακία, ἀπὸ τὴν μακροχρόνια συνήθεια, θὰ ἔμενε τελείως ἀδιόρθωτος.

11. Ὅταν πενθῇς γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου, μὴν ἀκούσης ποτὲ τὸν «κύνα» ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σοῦ παρουσιάζει τὸν Θεὸν φιλάνθρωπο. Διότι ὁ σκοπὸς του εἶναι νὰ βγάλῃ ἀπὸ μέσα σου τὸ πένθος καὶ τὸν «ἄφοβον φόβο» (1). Μὴν τὸν ἀκούσης, παρὰ μόνο ὅταν τυχὸν ἰδῇς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ παρασύρεται σὲ βαθειὰ ἀπόγνωσι.

12. Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ διατηρῇ πάντοτε μέσα του τὴν μνήμη τοῦ θανάτου καὶ τῆς Κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ συγχρόνως ἀφίνει τὸν ἑαυτὸ του νὰ περισπᾶται σὲ φροντίδες καὶ μέριμνες ὑλικές, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἐνῶ κολυμβᾷ, θέλει ταυτόχρονα νὰ κτυπᾷ παλαμάκια.

13. Ἡ ζωηρὰ μνήμη τοῦ θανάτου ὀλιγοστεύει τὰ φαγητά. Καὶ ὅταν περικόπωνται μὲ ταπεινοσύνη τὰ φαγητά, κόπτονται μαζὶ καὶ τὰ πάθη.

14. Ἡ ἀναλγησία (σκληρότης) τῆς καρδιᾶς φέρνει πώρωσι στὸν νοῦ, καὶ τὰ πολλὰ φαγητά ξηραίνουν τὶς πηγές τῶν δακρῶν. Ἡ δίψα καὶ ἡ ἀγρυπνία πιέζουν τὴν καρδιά. Καὶ ὅταν πιεσθῇ ἡ καρδιά, ἐκκηδοῦν τὰ δάκρυα.

15. Αὐτὰ ποὺ εἶπαμε, στοὺς γαστριμάργους φαίνονται σκληρά, ἐνῶ στοὺς ὀκνηροὺς ἀπίστευτα. Ὁ «πρακτικὸς» ὅμως ἄνθρωπος θὰ τὰ δοκιμάσῃ καὶ θὰ τὰ βρῇ μὲ προθυμία. Αὐτὸς ποὺ θὰ τὰ βρῇ καὶ θὰ τὰ γευθῇ, θὰ χαμογελάσῃ ἱκανοποιημένος. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἀκόμη τὰ ἀναζητεῖ, θὰ σκυθρωπάσῃ περισσότερο.

16. Οἱ Πατέρες ὀρίζουν ὅτι ἡ τελεία ἀγάπη εἶναι «ἄπτωτος», (διότι μᾶς προστατεύει ἀπὸ κάθε πτώσι). Παρόμοια καὶ ἐγὼ ὀρίζω ὅτι ἡ τελεία συναίσθησις τοῦ θανάτου εἶναι «ἄφοβος», (διότι μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε ἄλλο φόβο).

17. Ὁ νοῦς τοῦ «πρακτικοῦ» μπορεῖ νὰ ἀσκῇ πολλῶν εἰδῶν ἐργασίες. Νὰ σκέπτεται δηλαδὴ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, νὰ ἐνθυμῇται τὸν Θεόν, νὰ ἐνθυμῇται τὴν οὐράνιο βασιλεία, νὰ ἐνθυμῇται τὸν ζῆλο τῶν Μαρτύρων, νὰ ἐνθυμῇται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν, ὅπως ὁ Ψαλμωδὸς ποὺ ἔλεγε, «προωρώμην τὸν Κύριον» κ. λπ.

Ἀπὸ μεγάλες ἐργασίες ἀρχίσαμε, (ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ), καὶ καταλήξαμε σ' αὐτὲς ποὺ μᾶς προστατεύουν ἀπὸ πτώσεις, (ὅπως εἶναι ὁ φόβος τῆς κολάσεως).

18. Κάποια φορὰ ἓνα Αἰγύπτιος μοναχὸς μοῦ διηγήθηκε τὰ ἑξῆς: «Ἀφ' οὔτου παγιώθηκε δυνατὰ μέσα στὴν καρδιά μου ἡ μνήμη τοῦ θανάτου, (δὲν εἶχα καθόλου ὄρεξι γιὰ φαγητό). Καὶ κάποτε ποὺ χρειάσθηκε νὰ παρηγορήσω λίγο τὸ πῆλινον σῶμα μου. Ἡ μνήμη αὐτὴ σὰν δικαστὴς μοῦ τὸ ἀπηγόρευσε. Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστο εἶναι ὅτι, παρ' ὅλο ποὺ προσεπάθησα, δὲν κατόρθωσα νὰ τὴν ἀποδιώξω».

19. Ἕνας ἄλλος ποὺ ἀσκήτεψε ἐδῶ στὴν περιοχὴ ποὺ ὀνομάζεται Θολᾶς, πολλὰς φορὲς μὲ τὴν σκέψιν τοῦ θανάτου ἐγινόταν ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Καὶ σὰν λιπόθυμο ἢ ἐπιληπτικὸ τὸν ἀνεσθήκωναν, ἀναίσθητο σχεδόν, οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι ἀδελφοί.

20. Δὲν θὰ παραλείψω νὰ σοῦ παρουσιάσω καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡσυχίου τοῦ Χωρηβίτου. Αὐτὸς ζοῦσε ἀμελέστατα χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ψυχὴν του. Κάποτε λοιπὸν συνέβη νὰ ἀσθενήσῃ βαρύντατα καὶ νὰ φθάσῃ στὸ σημεῖο, ὥστε ἐπὶ μία ὥρα ἀκριβῶς νὰ φαίνεται ὅτι ἀπέθανε.

Συνήλθε όμως πάλι, όποτε μάς ίκετεύει όλους νά φύγωμε άμέσως. Καί άφοϋ έκτισε τήν πόρτα τοϋ κελιοϋ του, έμεινε κλεισμένος μέσα δώδεκα χρόνια, χωρίς νά όμιλήση καθόλου με κανένα. Όλο αυτό τώ διάστημα δέν γευόταν τίποτε άλλο, έκτός από ψωμί καί νερό. Καθόταν μόνο έκστατικός έμπρός σέ εκείνα που είδε στήν έκστασί του. Τόσο πολύ σκεπτικός, ώστε ποτέ πλέον δέν άλλαξε ή έκφρασίς του. Καί πάντοτε σάν άφηρημένος, χύνοντας άθόρυβα καί συνεχώς θερμά δάκρυα.

Μόνο όταν πλησίασε ή ώρα τοϋ θανάτου του, άποφράξαμε τήν πόρτα καί εισήλθαμε μέσα. Καί άφοϋ πολύ τόν παρακαλέσαμε, τοϋτο μόνο είπε: «Συγχωρήστε με, άδελφοί. Αϋτός που έγνώρισε τί σημαίνει μνήμη θανάτου, δέν θα μπορέση ποτέ πλέον νά άμαρτήση». Έμείς έθαυμάζαμε βλέποντάς τον άλλοτε άμελέστατο νά έχη μεταμορφωθή τόσο άπότομα με τήν μακαριστή αϋτή άλλαγή καί μεταμόρφωσι. Καί άφοϋ τόν έθάψαμε με εύλάβεια στό κοιμητήριό που εύρίσκεται κοντά στό κάστρο, ύστερα από μερικές ήμέρες αναζητήσαμε τώ άγίο του λείψανο, άλλα δέν τόν εύρήκαμε. Με τώ θαυμαστό αϋτό σημείο ό Κύριος έπληροφόρησε πόσο εύάρεστα δέχθηκε τήν έπιμελημένη καί άξιέπαινη μετάνοιά του, όλους εκείνους που θα άπεφάσιζαν νά διορθωθοϋν, ύστερα καί από πολλή άκόμη άμέλεια.

21. Μερικοί θεωροϋν ότι ή θαλασσία άβυσσος δέν έχει όρια. Καί τήν όνομάζουν περιοχή άπύθμενον. Παρόμοια καί ή σκέψις τοϋ θανάτου δημιουργεί στήν ψυχή τέτοια κατάστασι, ώστε καί ή άγνότης καί ή έν γένει πνευματική έργασία νά παρουσιάζεται άφθαστος, (χωρίς τέρμα δηλαδή). Αϋτό τώ επιβεβαιώνει καί ό προηγούμενος Όσιος. Όσοι τόν μιμοϋνται, προσθέτουν φόβο στόν φόβο, ακατάπαυστα, μέχρις ότου έξαντληθώ καί αϋτή ή δύναμις τών όστών τους.

22. Άς βεβαιωθοϋμε ότι καί τοϋτο είναι δώρον Θεοϋ, μέσα σε όλα τά άγαθά Του. Άρκεί νά σκεφθοϋμε ότι πολλές φορές, αν καί πλησιάζομε σέ τάφους, είμαστε αδάκρυτοι καί άσυγκίνητοι. ΈνϿ αντίθετα πολλές φορές, χωρίς νά άντικρύζωμε κάτι παρόμοιο, κατανυσσόμεθα.

23. Όποιος νεκρώθηκε για όλα τά γήϊνα, αϋτός ένθυμείται τόν θάνατο. Εκείνος όμως που διατηρεί μαζί τους δεσμούς δέν εύκαιρεί για κάτι τέτοιο, άφοϋ άλλωστε με τήν συμπεριφορά του γίνεται ό ίδιος έχθρός τοϋ έαυτοϋ του.

24. Μή θέλης νά δείχνης σέ όλους με λόγια τήν άγάπη σου, άλλα καλύτερα ζήτη από τόν Θεόν νά τοϋς τήν φανέρωση εκείνος με τρόπο μυστικό. Διαφορετικά δέν θα σοϋ έπαρκέση ό χρόνος καί για συνομιλίες καί για κατάνυξι.

25. Μήν άπατάσαι, άνόητε εργάτη, ότι με τόν επόμενο χρόνο θα άναπληρώσης τόν χρόνο που έχασες. Διότι καί τής κάθε ήμέρας ό χρόνος δέν έπαρκεί ώστε νά έκπληρώσωμε όπως πρέπει τίς καθημερινές μας υποχρεώσεις πρós τόν Δεσπότη.

26. Δέν είναι δυνατόν, είπε κάποιος, δέν είναι δυνατόν νά περάσουμε με εύλάβεια τήν σημερινή ήμέρα, έαν δέν τήν λογαριάσωμε σάν τήν τελευταία τής ζωής μας. Καί είναι αξιοθαύμαστο, ότι κάτι παρόμοιο εξέφρασαν καί οι Έλληνες φιλόσοφοι, οι όποιοι έχαρακτήρισαν τήν φιλοσοφία «μελέτη θανάτου».

Βαθμής έκτη! Όποιος τήν άνέβηκε, δέν πρόκειται πλέον νά άμαρτήση, έφ' όσον ασφαλώς είναι άληθινός ό λόγος εκείνος τής Γραφής: «Μιμνήσκου τά έσχατά σου, καί εις τόν αιώνα οϋ μη άμάρτης» (Σοφ. Σειράχ ζ' 36).

Σημειώσεις

1. Τί έννοεί με τήν έκφρασι αϋτή γίνεται κατανοητό από αϋτό που αναφέρει κατόπιν

στήν παράγραφο 16.

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους

ΤΟ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ πένθος εἶναι ἡ σκυθρωπότητα τῆς ψυχῆς, ἡ διάθεσις τῆς πονεμένης καρδιᾶς, ἡ ὁποία δὲν παύει νὰ ζητῇ μὲ πάθος ἐκείνο γιὰ τὸ ὁποῖο εἶναι διψασμένη. Καὶ ὅσο δὲν τὸ κατορθώνει, τόσο περισσότερο κοπιάζει καὶ τὸ κυνηγᾷ καὶ τρέχει πίσω του μὲ ὀδυνηρὸ κλάμα.

2. Ἄς τὸ χαρακτηρίσωμε καὶ ἔτσι: Πένθος εἶναι ἓνα χρυσὸ καρφὶ τῆς ψυχῆς. Τὸ καρφὶ αὐτὸ ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ κάθε γήϊνη προσήλωσι καὶ σχέσι, καὶ καρφώθηκε ἀπὸ τὴν εὐλογημένη λύπη (στήν πόρτα) τῆς καρδιᾶς γιὰ νὰ τὴν φρουρῇ.

3. Κατάνυξις εἶναι ἓνας συνεχὴς βασανισμὸς τῆς συνειδήσεως, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν νοερὰ ἐξομολόγησι κατορθώνει νὰ δροσίζῃ τὴν φλογισμένη καρδιά.

4. Ἐξομολόγησις σημαίνει τὸ νὰ λησμονοῦμε τὴν ἴδια τὴν φύσι μας. Κάποιος ἐξ αἰτίας τῆς «ἐλησμονοῦσε ἀκόμη νὰ φάγῃ τὸν ἄρτο του» (Ψαλμ. ρα΄ 5).

5. Μετάνοια εἶναι τὸ νὰ στερηθῇς κάθε σωματικὴ παρηγορία, χωρὶς καθόλου νὰ λυπηθῇς.

6. Χαρακτηριστικὸ ἐκείνων ποὺ προώδευσαν κάπως στὸ μακάριο πένθος εἶναι ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ σιωπὴ τῶν χειλέων. Ἐκείνων ποὺ προώδευσαν περισσότερο, ἡ ἀοργησία καὶ ἡ ἀμνησικακία. Καὶ αὐτῶν ποὺ ἔφθασαν στὴν τελειότητα, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ δίψα τῆς ἀτιμίας, ἡ ἐκούσια πείνα τῶν ἀκουσίων θλίψεων, τὸ ὅτι δὲν κατακρίνουν τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ τὸ ὅτι αἰσθάνονται ὑπερβολικὴ συμπάθεια πρὸς αὐτοὺς.

Εὐπρόσδεκτοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οἱ πρῶτοι. Αἰξέπαινοι οἱ δεῦτεροι. Μακάριοι ὅμως οἱ τελευταῖοι ποὺ πεινοῦν γιὰ θλίψι καὶ διψοῦν γιὰ ἀτιμία. Διότι αὐτοὶ θὰ χορτάσουν ἀπὸ τροφὴ ποὺ δὲν χορταίνεται.

7. Ὅταν κατακτήσης τὸ πένθος, κράτα το μὲ ὅλη τὴ δύναμί σου. Διότι προτοῦ ἀποκτηθῇ μόνιμα καὶ ὀριστικά, χάνεται εὐκολὰ ἀπὸ τοὺς θορύβους καὶ τὶς μέριμνες τοῦ σώματος καὶ τὴν καλοπέρασι, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν πολυλογία καὶ τὴν ἀστειολογία, καὶ διαλύεται ὅπως τὸ κερί ἀπὸ τὴν φωτιά.

8. Ἀνώτερη ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἀποδεικνύεται ἡ μετὰ τὸ βάπτισμα πηγὴ τῶν δακρύων (τῆς μετανοίας), ἂν καὶ εἶναι κάπως τολμηρὸ αὐτὸ ποὺ λέγω. Διότι ἐκείνο μᾶς καθαρίζει ἀπὸ τὰ προηγούμενά μας κακά, ἐνῶ τοῦτο, τὸ βάπτισμα τῶν δακρύων, ἀπὸ τὰ μετέπειτα. Καὶ τὸ πρῶτο, ἐφ' ὅσον τὸ ἐλάβαμε ὅλοι στὴν νηπιακὴ ἡλικία, τὸ ἐμολύναμε. Ἐνῶ μὲ τὸ δεῦτερο καθαρίζομε πάλι καὶ τὸ πρῶτο. Καὶ ἐὰν ἡ φιланθρωπία τοῦ Θεοῦ δὲν τὸ εἶχε χαρίσει αὐτὸ στοὺς ἀνθρώπους, οἱ σωζόμενοι θὰ ἦταν πράγματι σπάνιοι καὶ δυσεύρετοι.

9. Οἱ στεναγμοὶ καὶ ἡ κατήφεια φωνάζουν δυνατὰ πρὸς τὸν Κύριον. Τὰ δάκρυα ποὺ προέρχονται ἀπὸ φόβο μεσιτεύουν. Καὶ τὰ δάκρυα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν παναγία ἀγάπη μᾶς φανερώνουν ὅτι ἡ ἱκεσία μας ἔγινε δεκτὴ.

10. Ἀφοῦ τίποτε δὲν ταιριάζει τόσο μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη, ὅσο τὸ πένθος, καὶ τίποτε πάντως δὲν εἶναι τόσο πολὺ ἀντίθετό της, ὅσο τὸ γέλιο.

11. Νὰ κρατῇς σφικτὰ τὴν μακαρία χαρμολύπη, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν εὐλογημένη κατάνυξι· καὶ ἀκατάπαυστα νὰ τὴν καλλιεργῇς μέχρις ὅτου σὲ ἀνυψώσῃ ἀπὸ τὰ γήϊνα

καὶ σὲ παρουσιάσῃ καθαρὸν ἐμπρὸς τὸν Χριστόν.

12. Ἀκατάπαυστα νὰ ἀναπαριστάνῃς μέσα σου καὶ νὰ περιεργάζεσαι τὴν ἄβυσσο τοῦ σκοτεινοῦ πυρός, τοὺς ἀσπλαγχνούς ὑπηρέτες, τὸν Κριτὴ πού δὲν θὰ συμπαθῇ καὶ δὲν θὰ συγχωρῇ πλὴν, τὸ ἀπέραντο χάος μὲ τὶς καταχθόνιες φλόγες, τὸ ὀδυνηρὸ κατέβασμα στὰ χάσματα καὶ στοὺς ὑπογίους καὶ φοβεροὺς τόπους. . . καὶ ὅλες τὶς παρόμοιες εἰκόνες. Ἔτσι ἀπὸ τὸν πολὺ τρόμο θὰ ἐξαφανισθῇ ἀπὸ μέσα μας ἡ λαγνεία καὶ θὰ ἐνωθῇ ἡ ψυχὴ μας μὲ τὴν ἀφθαρτὴ ἀγνεία. Δηλαδή θὰ δεχθῇ μέσα μας τὸ ἀφθαρτὸ πῦρ τῆς ἀγνείας, τὸ κατὰ πολὺ λαμπρότερο (ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν κολάσεων καί) τοῦ πένθους.

13. Στάσου ἔντρομος ὅταν προσεύχεσαι καὶ ἱκετεύῃς τὸν Θεόν, σὰν τὸν κατάδικο ἐμπρὸς τὸν δικαστὴ, ὥστε καὶ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι καὶ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ στάσι νὰ σβήσῃς τὸν θυμὸ τοῦ δικαίου Κριτοῦ. Διότι δὲν ἀντέχει νὰ παραβλέπῃ τὴν ψυχὴ ἐκείνη, ἡ ὁποία σὰν τὴν χήρα τῆς παραβολῆς ἴσταται ἐμπρὸς Τοῦ γεμάτη ὀδύνη καὶ κουράζει τὸν Ἀκούραστο (πρβλ. Λουκ. ιη΄ 1-8).

14. Σὲ ὅποιον ἀπέκτησε τὸ χάρισμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δακρύου, ὁ κάθε τόπος εἶναι κατάλληλος γιὰ πένθος. Αὐτὸς ὅμως πού ἀσκεῖ ἀκόμη τὸ ἐξωτερικὸ δάκρυ, ἅς μὴν παύσῃ νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ εὕρισκῃ τοὺς καταλλήλους τόπους καὶ τρόπους.

15. Ὁ κρυμμένος θησαυρὸς εἶναι περισσότερο ἀσφαλισμένος ἀπὸ τὸν ἐκτεθειμένο στὴν ἀγορά. Βάσει αὐτῆς τῆς εἰκόνας ἅς κατανοήσωμε καὶ τὸ προηγούμενο.

16. Μὴν συμπεριφέρεσαι σὰν ἐκείνους πού μετὰ τὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν τοὺς ἄλλοτε θρηνοῦν γι' αὐτοὺς καὶ ἄλλοτε (στὰ νεκρόδειπνα τρῶγουν, πίνουν καί) μεθοῦν. Ἀλλὰ νὰ ὁμοιάσῃς μὲ τοὺς καταδίκους στὰ μεταλλεῖα πού τοὺς μαστιγώνουν κάθε ὥρα οἱ δῆμιοι.

17. Ἐκεῖνος πού ἄλλοτε ἐπιδίδεται στὸ πένθος καὶ ἄλλοτε στὴν τρυφὴ καὶ στὰ γέλια ὁμοιάζει μ' ἐκείνον πού διώχνει τὸν «κύνα» τῆς φιληδονίας πετροβολώντας τον μὲ ψωμί. Ἔτσι ἐξωτερικᾶ φαίνεται ὅτι τὸν διώχνει, ἐνῶ στὴν πραγματικότητά τὸν προσκαλεῖ κοντὰ του.

18. Νὰ εἶσαι «σύννους». Νὰ εἶσαι ἀφιλένδεικτος (νὰ μὴν ἀγαπᾷς δηλαδὴ νὰ ἐπιδεικνύεσαι). Νὰ παρατηρῇς τὴν καρδιά σου καὶ νὰ εἶσαι στραμμένος πρὸς αὐτὴν ὡσὰν μέσα σε κάποια ἔκστασι, διότι οἱ δαίμονες φοβοῦνται τὴν «σύννοια», ὅπως οἱ κλέπτες τοὺς σκύλους.

19. Δὲν εἶναι ἐδῶ, ἀγαπητοί μου, ὁ γάμος στὸν ὁποῖον ἔχομε προσκληθῇ. Ὅπωςδὴποτε λοιπὸν Ἐκεῖνος πού μᾶς ἐκάλεσε ἐδῶ, μᾶς ἐκάλεσε γιὰ νὰ πενθήσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας.

20. Μερικοί, ἐνῶ δακρύζουν, δὲν δείχνουν καμμία προσπάθεια, ὥστε νὰ καλλιεργήσουν, κατὰ τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα, τὴν σκέψι ἡ ὁποία προκάλεσε τὸ δάκρυ, ἀλλὰ ἄκαιρα καὶ ἄστοχα τὴν ἀντιπαρέρχονται. Καὶ δὲν συλλογίζονται ὅτι δάκρυ χωρὶς αἰτία καὶ χωρὶς ἔννοια δὲν ἔχει θέσι στὰ λογικὰ πλάσματα, ἀλλὰ μόνο στὰ ἄλογα. Τὸ δάκρυ γεννᾶται ἀπὸ ὠρισμένες σκέψεις. Καὶ οἱ σκέψεις ἔχουν ὡς πατέρα τὸν λογικὸ νοῦ.

21. Ἡ κατάκλισίς σου στὸ κρεβάτι, ἅς σοῦ εἶναι προτύπωσις τῆς κατακλίσεώς σου στὸν τάφο, καὶ τότε θὰ κοιμηθῇς λιγώτερο. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόλαυσις τοῦ φαγητοῦ στὴν τράπεζα, ἅς σοῦ ὑπενθυμίξῃ τὸ θλιβερὸ ἐκείνο φαγητὸ πού θὰ κάνουν τὰ σκουλήκια τὸ σῶμα σου, καὶ τότε λιγώτερο θὰ φάγῃς. Καὶ ὅταν πίνῃς νερό, νὰ μὴ λησμονῇς τὴν δίψα στὴν φλόγα τῆς κολάσεως, ὁπότε θὰ περιορίσῃς ὅπωςδὴποτε τὴν φυσικὴ σου ἐπιθυμία.

Καὶ ὅταν ὁ Γέροντας μᾶς προσφέρῃ τὴν τιμημένη ἀτιμία, τὴν ἐπίπληξι καὶ τὴν ἐπιτίμησι, ἃς σκεφθοῦμε τὴν φοβερὴ ἀπόφασι τοῦ Κριτοῦ, καὶ τότε τὴν παράλογη ἐκείνη λύπη καὶ τὴν πικρία ποὺ εἰσχωρεῖ μέσα μας θὰ τὴν κατασφάξωμε σὰν μὲ δίστομη μάχαιρα μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ὑπομονή.

22. «Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου -λέει ὁ Ἰωβ (ιδ' 11)- σπανίζεται ἡ θάλασσα» (χάνει δηλαδὴ τὰ νερά της καὶ ἀποσύρεται βαθύτερα ἀπὸ τὴν παραλία). Κατὰ παρόμοιο τρόπο, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τὴν ὑπομονή, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμφυτεύονται καὶ τελειοποιοῦνται μέσα μας τὰ προηγούμενα.

23. Ἡ μνήμη τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἃς κοιμηθῇ κάθε βράδυ μαζί σου καὶ ἃς ξυπνήσῃ πάλι μαζί σου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δὲν θὰ σὲ κυριεύσῃ ποτὲ ἡ ραθυμία στὸν καιρὸ τῆς ψαλμωδίας.

24. Ἄς σὲ παρακινή τουλάχιστον στὴν ἄσκησι τοῦ πένθους τὸ μαῦρο σου ἔνδυμα. Ὅλοι βέβαια ὅσοι θρηνοῦν νεκρούς, φοροῦν μαῦρα. Ἐὰν λοιπὸν μέχρι τώρα δὲν πενθῇς, ἃς πενθῇς γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ (γιὰ τὸ ὅτι δηλαδὴ φορεῖς μαῦρα). Ἐὰν ὅμως πενθῇς, νὰ αὐξήσῃς τὸ πένθος σου καὶ τὸν θρήνο, διότι ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν σου ἄφησες τὴν ἄνετη ζωὴ καὶ ἀναγκάσθηκες νὰ ἀσπασθῇς τὸν σκληρὸ (καὶ πένθιμο μοναχικὸ) βίον.

25. Ὅπως σὲ ὅλα τὰ ἄλλα, ἔτσι καὶ στὴν περίπτωσι τῶν δακρύων ὁ καλὸς καὶ δίκαιος Κριτὴς μας λαμβάνει ὑπ' ὄψι Του καὶ τὴν φυσικὴ προδιάθεσι καὶ δύναμι τοῦ καθενός. Εἶδα μικρὲς σταγόνες νὰ χύνωνται μὲ πόνο σὰν αἷμα. Καὶ εἶδα βρύσες δακρύων ποὺ ἔτρεχαν χωρὶς δυσκολία. Ἐγὼ τουλάχιστον ἐβαθμολόγησα τοὺς ἀγωνιστὲς ἀνάλογα μὲ τὸν πόνο καὶ ὄχι μὲ τὸ ποσὸν τῶν δακρύων. Καὶ ὁ Θεὸς νομίζω παρόμοια θὰ τοὺς ἔκρινε.

26. Σὲ ὅσους πενθοῦν δὲν ἀρμόζει νὰ θεολογοῦν, διότι ἡ θεολογία συνήθως διασκορπίζει τὸ πένθος τους. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ θεολογεῖ εἶναι σὰν νὰ κάθεται σὲ διδασκαλικὸ θρόνον, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ πενθεῖ «ἐπὶ κοπρίας καὶ σάκκου». Καὶ αὐτὸ νομίζω ὅτι ἐννοοῦσε ὁ Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ σοφὸς καὶ διδάσκαλος, ὅταν θρηνοῦσε γιὰ τὶς ἁμαρτίες του, ἀπαντοῦσε σ' ἐκείνους ποὺ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ ψάλῃ: «Πῶς ᾄσομαι τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; δηλαδὴ στὴν γῆ τῆς ἐμπαθείας;» (πρβλ. Ψαλμ. ρλστ' 4).

27. Μερικὰ ἀπὸ τὰ κτίσματα εἶναι αὐτο-κίνητα καὶ μερικὰ ἑτερο-κίνητα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν κατάνυξι, (ἄλλοτε δηλαδὴ ἔρχεται μόνη της καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν ἰδική μας προσπάθεια καὶ βία). Ὅταν, χωρὶς καμμία ἰδική μας προσπάθεια καὶ ἐνέργεια, κατανυχθῇ ἡ ψυχὴ μας καὶ ὑγρυνθῇ καὶ μαλακώσῃ ἀπὸ τὰ δάκρυα, ἃς τρέξωμε (νὰ ἀρπάξωμε τὴν εὐκαιρία). Διότι αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Κύριος μᾶς ἐπισκέφθηκε ἀπρόσκλητος καὶ μᾶς ἔδωσε τὸ σφουγγάρι τῆς θεαρέστου λύπης καὶ τὸ δροσιτικὸ ὕδωρ τῶν εὐλαβικῶν δακρύων, γιὰ νὰ ἐξαλείψωμε τὸ χειρόγραφο τῶν ἁμαρτιῶν μας. Αὐτὴ τὴν κατάστασι φύλαξέ την σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ, μέχρις ὅτου ὑποχωρήσῃ, διότι εἶναι περισσότερο δυνατὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ σε σύγκρισι μὲ ἐκείνη ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν ἰδικὸ μας ζῆλο καὶ ἀγῶνα.

28. Δὲν κατέκτησε τὸ κάλλος τοῦ πένθους ἐκεῖνος ποὺ πενθεῖ ὅταν θέλῃ, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ πενθεῖ γιὰ τὸν λόγο ποὺ θέλει. Οὔτε αὐτὸς ποὺ πενθεῖ γιὰ ὅ, τι θέλει, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ πενθεῖ ὅπως ὁ Θεὸς θέλει.

29. Πολλὲς φορὲς τὸ κατὰ Θεὸν πένθος ἀναμειγνύεται μὲ τὸ ἄχαρο δάκρυ τῆς κενοδοξίας. Αὐτὸ θὰ τὸ ἀναγνωρίσωμε μὲ τρόπο ἐπιτυχῇ καὶ εὐσεβῇ, ὅταν συλλάβωμε τὸν ἑαυτὸ μας νὰ πενθῇ καὶ συγχρόνως νὰ ἐνεργῇ μὲ (κακότητα καὶ) πονηρία.

30. Κατάνυξις στὴν κυριολεξία σημαίνει νὰ ἔχῃ ὁ μοναχὸς στὴν ψυχὴ του ἀμετεώριστη

όδύνη, χωρίς νά ἐπιτρέπη στόν ἑαυτό του καμμία παρηγορία. Τό μόνο πού συλλογίζεται συνεχῶς εἶναι ἡ ἀναχώρησίς του ἀπό τήν ζωή αὐτή. Καί ἐκεῖνο πού περιμένει σάν δροσιτικό ὕδωρ εἶναι ἡ παρηγορία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «παρηγορεῖ τοὺς ταπεινοὺς» (Β΄ Κορ. ζ΄ 6) μοναχοὺς.

31. Ὅσοι ἀπέκτησαν μὲ πραγματική καρδιακή συναισθησι τὸ πένθος, ἐμίσησαν ἀκόμη καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴ τους, σάν αἰτία κόπων καὶ δακρύων καὶ πόνων. Τὸ δὲ σῶμα τους τὸ ἀπεστράφησαν σάν ἐχθρό.

32. Ὅταν, σὲ ὅσους φαίνονται ὅτι πενθοῦν κατὰ Θεόν, διακρίνωμε ὀργή ἢ ὑπερηφάνεια, ἅς θεωρήσωμε ὅτι τὰ δάκρυά τους προέρχονται ἀπὸ δαιμονικά πάθη, διότι «ποία κοινωνία -λέγει ἡ Γραφή- φωτὶ πρὸς σκότος»; (Β΄ Κορ. στ΄ 14).

33. Γέννημα τῆς νοθευμένης κατανύξεως εἶναι ἡ οἴησις, ἐνῶ τῆς ἐπαινετῆς ἢ παράκλησις. Ὅπως ἡ φωτιὰ καίει καὶ ἐξαφανίζει τὴν «καλαμιὰ», ἔτσι καὶ τὸ ἀγνὸ δάκρυ ἐξαφανίζει κάθε ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἀκαθαρσία.

34. Ὁ περὶ τῶν δακρύων λόγος ἀπὸ πολλοὺς Πατέρες χαρακτηρίζεται ἀσαφὴς κάπως, σκοτεινὸς καὶ δυσερμηνευτος, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται γιὰ δάκρυα τῶν ἀρχαρίων. Πολλὲς καὶ διάφορες, λέγουν, εἶναι οἱ αἰτίες πού τὰ γεννοῦν. Προέρχονται δηλαδή, ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ θλίψι δαιμονικὴ, ἀπὸ θλίψι θεάρεστη, ἀπὸ κενοδοξία, ἀπὸ πορνείαν, ἀπὸ ἀγάπην, ἀπὸ μνήμη θανάτου καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα.

35. Μὲ φόβο Θεοῦ ἅς δοκιμάσωμε καὶ ἅς διακρίνωμε τὰ ιδιώματα ὅλων αὐτῶν τῶν δακρύων. Καὶ ἅς φροντίσωμε νὰ καλλιεργοῦμε τὰ καθαρὰ καὶ ἄδολα δάκρυα πού προέρχονται ἀπὸ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου μας. Σ' αὐτὰ τὰ δάκρυα δὲν ἔχει θέσι οὔτε ἡ οἴησις οὔτε ἡ κλοπὴ (ἀπὸ τὸν διάβολο), ἀλλὰ μᾶλλον ἡ κάθαρσις, ἡ πρόοδος στὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τὸ πλῆσιμον ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες καὶ ἡ ἀπάθεια.

36. Τὸ νὰ ἀρχίσῃ κάποιος πού πενθεῖ μὲ ἐπαινετὰ δάκρυα καὶ νὰ καταλήξῃ σὲ ἄσχημα, δὲν εἶναι καὶ τόσο περίεργο. Τὸ νὰ ἀρχίσῃ ὅμως μὲ δάκρυα πού προέρχονται ἀπὸ τὰ πάθη ἢ ἔστω ἀπὸ τὴν φυσικὴ ἰδιοσυγκρασίαν, καὶ νὰ τὰ μεταποιήσῃ σὲ πνευματικά, εἶναι πράγματι κάτι τὸ ἀξίεπαίνο. Αὐτὸ τὸ ζήτημα τὸ γνωρίζουν πολὺ καλὰ ὅσοι ρέπουν πρὸς τὴν κενοδοξίαν.

37. Μὴν ἐμπιστεύεσαι στὶς πηγὰς τῶν δακρύων σου πρὶν ἀπὸ τὴν τελείαν κάθαρσιν. Δὲν μποροῦμε νὰ παραδεχθοῦμε ὡς καλὸν τὸν οἶνον πού μόλις μετὰ τὸ πατητήρι τὸν ἐβάλαμε στὰ βαρέλια. Ὅλα βέβαια τὰ κατὰ Θεὸν δάκρυά μας εἶναι ὠφέλιμα. Κανεὶς δὲν ἔχει ἀντίρρηση σ' αὐτό. Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ ὠφέλειά τους, θὰ τὸ γνωρίσουμε στὴν ὥραν τοῦ θανάτου μας.

38. Ὅποιος περνᾷ τὴν ζωὴ του συνεχῶς μὲ τὸ κατὰ Θεὸν πένθος, δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐορτάζῃ καθημερινά. Ἐκεῖνον ὅμως πού συνεχῶς πανηγυρίζει ὑλικά καὶ σωματικά, τὸν περιμένει τὸ αἰώνιον πένθος.

39. Δὲν μπορεῖ νὰ ἔχουν χαρὲς οἱ κατάδικοι τῶν φυλακῶν. Οὔτε οἱ πραγματικοὶ μοναχοὶ πανηγύρια. Γι' αὐτὸ ἴσως ἐκεῖνος ὁ καλλιπένθος ἔλεγε μὲ στεναγμό: «Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου (Ψαλμ. ρμα΄ 8), γιὰ νὰ εὐφρανθῶ στὸ ἄρρητο καὶ ἀπερίγραπτο φῶς σου».

40. Νὰ γίνῃς σάν βασιλεὺς στὴν καρδιά σου, καθισμένος στὸν ὑψηλὸ θρόνον τῆς ταπεινοφροσύνης. Νὰ διατάζῃς τὸ γέλιο νὰ ἀπομακρυνθῇ, καὶ ἀμέσως νὰ ἀπομακρύνεται· τὸ κλάμα νὰ ἔλθῃ, καὶ ἀμέσως νὰ ἔρχεται· καὶ στὸν δοῦλο μας, τὸ σῶμα, πού εἶναι συγχρόνως καὶ τύραννος, νὰ ἐπιτελέσῃ κάποιο ἔργο καὶ ἀμέσως νὰ τὸ ἐπιτελῇ (πρβλ.

Ματθ. η' 9).

41. Ὅποιος ἐφόρεσε τὸ μακάριο καὶ χαριτωμένο πένθος σὰν νυμφικὴ διπλοῖδα, αὐτὸς ἐγνώρισε τὸν «πνευματικὸ γέλωτα» τῆς ψυχῆς. Ποιὸς εἶναι ἄραγε ὁ μοναχὸς αὐτὸς ποὺ ἐδαπάνησε τόσο θεάρεστα τὸν καιρὸ τοῦ στὴν μοναχικὴ ζωὴ, ὥστε οὔτε μία ἡμέρα οὔτε μία ὥρα οὔτε μία στιγμή νὰ μὴν τὴν ἐξώδευσε ἐπιζήμια, ἀλλὰ τὴν προσέφερε στὸν Κύριον, μὲ τὴν σκέψι ὅτι εἶναι ἀδύνατον τὴν ἴδια ἡμέρα νὰ τὴν συναντήσῃ δυὸ φορές στὴν ζωὴν του.

42. Μακάριος εἶναι ὁ μοναχὸς ποὺ ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ ἀντικρύζῃ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τὶς ἀγγελικὰς δυνάμεις. Ἀπώτος ὅμως εἶναι ὁ μοναχὸς ποὺ ἀκατάπαυστα βρέχει τὸ πρόσωπό του μὲ τὴν ροὴ τῶν δακρύων του, ποὺ ἀναβλύζουν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του μὲ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἁμαρτιῶν του. Δὲν δυσκολεύομαι μάλιστα νὰ πιστεύσω, ὅτι ἀπὸ τὴν δεύτερη αὐτὴ κατάστασι ἐδιάβηκε ἡ πρώτη.

43. Συνήντησα μερικοὺς ἐπαῖτες καὶ πτωχοὺς ποὺ δὲν εἶχαν ἐντροπὴ καὶ ποὺ μὲ μερικὰ ἀστεῖα ἔκαναν καὶ τὶς καρδιὰς τῶν βασιλέων νὰ καμφοῦν καὶ νὰ τοὺς συμπαθήσουν. Καὶ συνήντησα πάλι ἀνθρώπους πτωχοὺς ἀπὸ ἀρετές, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίησαν ὄχι ἀστεῖα, ἀλλὰ λόγια ταπεινώσεως καὶ σκοτεινῆς ἀπογνώσεως βγαλμένα ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ἀπελπισμένης καρδιᾶς τους. Μὲ τὰ λόγια αὐτά, χωρὶς ἐντροπὴ καὶ μὲ ἐπιμονή, ἀνέκραζαν πρὸς τὸν ἐπουράνιο Βασιλέα καὶ κατῴρθωσαν μὲ τὴν βία τους νὰ παραβιάσουν τὴν ἀπαραβίαστη θεϊκὴ φύσι καὶ εὐσπλαγχνία.

44. Ἐκεῖνος ποὺ ὑπερηφανεύεται μέσα του γιὰ τὰ δάκρυά του καὶ κατακρίνει μὲ τὸν νοῦ του ὅσους δὲν δακρύζουν, ὁμοιάζει μ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐζήτησε ἀπὸ τὸν βασιλέα ὄπλο ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του καὶ μ' αὐτὸ ἐφόνευσε τὸν ἑαυτό του.

45. Ὁ Θεός, ἀγαπητοί μου, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δάκρυα οὔτε ἐπιθυμεῖ νὰ πενθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ὀδύνη τῆς καρδιᾶς του, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὸν βλέπῃ νὰ ἀγάλλεται καὶ νὰ εὐθυμῇ ἐσωτερικὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ πρὸς Αὐτόν.

46. Θανάτωσε τὴν ἁμαρτία, καὶ τότε θὰ εἶναι περιττὰ τὰ δάκρυα τῆς ὀδύνης στοὺς ὀφθαλμοὺς σου. Ὅπου δὲν ὑπάρχει πληγὴ, δὲν χρειάζεται νυστέρι. Στὸν Ἀδὰμ πρὶν ἀπὸ τὴν παράβασιν δὲν ὑπῆρχαν δάκρυα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ (στοὺς δικαίους) μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἐφ' ὅσον θὰ ἔχῃ καταργηθῇ ἡ ἁμαρτία καὶ «θὰ ἔχῃ ἐξαφανισθῇ ἡ ὀδύνη, ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός» (Ἡσ. λε' 10).

47. Εἶδα σὲ μερικοὺς πένθος. Εἶδα καὶ ἄλλους οἱ ὁποῖοι πενθοῦσαν, διότι δὲν εἶχαν πένθος, οἱ ὁποῖοι, μολονότι στὴν πραγματικότητά ἔχουν πένθος, ζοῦν σὰν νὰ μὴν ἔχουν, καὶ μὲ τὴν καλὴ αὐτὴ ἄγνοια παραμένουν ἀσφαλισμένοι (ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας). Καὶ γι' αὐτοὺς μᾶλλον ἔχει λεχθεῖ στὴν Γραφή: «Κύριος σοφοῖ τυφλοὺς» (Ψαλμ. ρμε' 8).

48. Πολλὰς φορές, συνήθως στοὺς πιὸ ἐπιπολαίους, καὶ τὰ δάκρυα προκαλοῦν ἔπαρσι. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ μερικοὺς δὲν δίδονται, ὥστε μὲ τὴν στέρῃσι καὶ τὴν ἀναζήτησί τους νὰ ἐλεεινολογοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ νὰ τοὺς καταδικάζουν, γεμάτοι στεναγμοὺς καὶ κατήφεια καὶ λύπη ψυχῆς καὶ βαθειὰ σκυθρωπότητα καὶ ἀμηχανία. Καὶ ἔτσι ἀναπληρῶνεται χωρὶς κίνδυνον ἡ ἑλλειψὶς τοῦ πένθους, ἔστω καὶ ἂν αὐτοὶ νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν κανένα συμφέρον ἀπὸ αὐτά.

49. Ἐὰν προσέξωμε, θὰ ἀντιληφθοῦμε τοὺς δαίμονας νὰ μᾶς πολεμοῦν μὲ ἓναν γελοῖο τρόπο: Ὅταν εἴμαστε χορτασμένοι, μᾶς δημιουργοῦν κατάνυξι, καὶ ἀντιθέτως, ὅταν νηστεύωμε, μᾶς σκληρύνουν. Αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ νὰ μᾶς ἐξαπατήσουν μὲ τὰ νοθευμένα δάκρυα, κι ἔτσι νὰ μᾶς ρίξουν στὴν τρυφὴ, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα τῶν παθῶν. Δὲν πρέπει

λοιπὸν νὰ τοὺς ἀκοῦμε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ κάνουμε τὸ ἀντίθετο.

50. Ἐγὼ, καθὼς σκέπτομαι τὴν ποιότητα τῆς κατανύξεως, μένω ἐκθαμβος. Πῶς αὐτὸ ποὺ ὀνομάζεται πένθος καὶ λύπη εἶναι συμπεπλεγμένο μὲ τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐφροσύνη, ὅπως τὸ μελί με τὸ κερὶ! Καὶ τί διδασκόμεθα ἀπὸ αὐτό; Ὅτι ἡ κατάνυξις εἶναι καθ' ἑαυτὸ δῶρο τοῦ Κυρίου. Καὶ στὴν ψυχὴ ποὺ κατανύσσεται ὑπάρχει μία ἀληθινὴ ἡδονή, διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς μὲ μυστικὸ τρόπο παρηγορεῖ τοὺς «συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ».

Γιὰ νὰ ἀποκτήσωμε γνήσιο καὶ καθαρὸ πένθος καὶ ὀδύνη ὠφέλιμη, (ἀφοῦ καὶ τὰ ἀντίθετα διδάσκουν), ἅς ἀκούσωμε μιὰ ψυχωφελῆ καὶ πολὺ ἀξιοθρήνητη διήγησι:

Ἔμενε ἐδῶ κάποιος μοναχὸς Στέφανος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀσπασθῇ τὴν ἐρημικὴ καὶ ἡσυχαστικὴ ζωὴ. Ἀγωνίσθηκε πολλὰ ἔτη στὴν μοναχικὴ παλαίστρα. Ἦταν στολισμένος μὲ νηστεῖες, καὶ ἰδιαιτέρως μὲ δάκρυα καὶ μὲ ἄλλα ἐνάρετα κατορθώματα. Εἶχε τὸ κελλί του στὴν κατάβασι τοῦ ἁγίου τούτου ὄρους, (κάτω ἀπὸ τὴν Ἁγία Κορυφή), στὸ σημεῖο ποὺ εὐρίσκεται τὸ σπήλαιο τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἀείμνηστος γιὰ πιὸ ἀκριβῆ καὶ κοπιαστικὴ μετάνοια καὶ ἄσκησι, ἐπῆγε στὸν τόπο ὅπου ἔμεναν οἱ ἀναχωρηταί, ποὺ ὀνομάζεται Σίδδης. Παρέμεινε ἐκεῖ μερικὰ χρόνια μὲ ὑπερβολικὲς στερήσεις καὶ σκληρὴ ἄσκησι, ἐφ' ὅσον ὁ τόπος ἦταν «ἀπαράκλητος» καὶ ἀδιάβατος σχεδὸν ἀπὸ ἀνθρώπους – ἀπεῖχε περίπου ἐβδομήντα μίλια ἀπὸ τὸ κάστρο. Ἐπειτα, γύρω στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἀνεβαίνει ὁ γέροντας αὐτὸς στὸ κελλί του, κάτω ἀπὸ τὴν Ἁγία Κορυφή. Εἶχε μάλιστα καὶ δυὸ ὑποτακτικούς ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην πολὺ εὐλαβεῖς, οἱ ὁποῖοι καὶ τοῦ ἐφύλαγαν τὸ κελλί πρὶν ἐπιστρέψῃ.

Αφοῦ ἐπέρασαν ὀλίγες ἡμέρες ἔπασσε σὲ ἀσθένεια, μὲ τὴν ὁποία καὶ ἐτελείωσε τὴν ζωὴ του. Τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου τοῦ περιέπεσε σὲ ἔκστασι καὶ μὲ τὰ μάτια ἀνοικτὰ παρατηροῦσε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς κλίνης του. Σὰν νὰ τὸν ἀνέκριναν κάποιοι, ἀπαντοῦσε –τὸν ἀκούγαν ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι– καὶ ἄλλοτε ἔλεγε: «Ναί, πράγματι, ἀληθινὰ, πλὴν ὅμως ἐνήστευσα τόσα ἔτη γι' αὐτό». Ἄλλοτε: «Ὁχι. Εἶναι ψέμα. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανα». Ἐπειτα ἀπὸ λίγο: «Αὐτὸ ναί, ἀληθινὰ τὸ ἔπραξα, ἀλλὰ ἐκλαυσα, ἔκανα διακονήματα ἀγάπης». Καὶ πάλι: «Ἀληθινὰ μὲ κατηγορεῖτε». Μερικὲς φορὲς γιὰ ὠρισμένα ἀπαντοῦσε: «Ναί, ἀληθινὰ, ναί. Γι' αὐτὰ δὲν ἔχω τί νὰ ἀπολογηθῶ. Ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων».

Ἦταν ἀλήθεια ἓνα θέαμα φρικτὸ καὶ φοβερό. Ἐνα δικαστήριον ἀόρατον καὶ χωρὶς ἔλεος. Καὶ τὸ φοβερότερον, ὅτι τὸν κατηγοροῦσαν καὶ γιὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶχε διαπράξει. Ὁ ἡσυχαστὴς αὐτὸς καὶ ἀναχωρητὴς γιὰ ὠρισμένα πταίσματά του –ἀλλοίμονο!– ἔλεγε: «Γι' αὐτὰ δὲν ἔχω τί νὰ εἰπῶ». Καὶ εἶχε σαράντα περίπου ἔτη μοναχός, χωρὶς νὰ τοῦ λείπῃ καὶ τὸ δάκρυ!

Ἀλλοίμονο! Καὶ πάλι ἀλλοίμονο! Ποῦ ἦταν τότε ἡ φωνὴ ἐκείνη τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ, γιὰ νὰ τοὺς εἰπῇ: «Ἐν ᾧ εὕρω σε, ἐκεῖ καὶ κρίνω σε, εἶπεν ὁ Θεός» (πρβλ. Ἰεζ. λγ' 12-16). Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ χρησιμοποιήσῃ μιὰ τέτοια ἀπολογία. Γιατί ἄραγε; Ἄγνωστον. Ἄς ἔχῃ δόξα ὁ Θεός, ὁ μόνος ποὺ γνωρίζει. (Ἄς σημειωθῇ καὶ τοῦτο): Ὁ μοναχὸς αὐτός –μοῦ τὸ διηγήθηκαν ἀψευδεῖς μάρτυρες– στὴν ἔρημον (εἶχε τόσο χάρι), ὥστε νὰ τρέφῃ μὲ τὰ χέρια του καὶ λεοπαρδαλί.

Καὶ ἐνῶ συνεχιζόταν ἡ αὐστηρὰ αὐτὴ δικαστικὴ ἀνάκρισις, ἀποχωρίσθηκε τὸ σῶμα του, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ καμμία ἔνδειξι γιὰ τὴν κρίσι ἢ τὸ πόρισμα ἢ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὸ τέλος τῆς δίκης.

51. Ἡ χήρα ποὺ ἔχασε τὸν ἄνδρα τῆς καὶ ἔμεινε μὲ τὸ μονάκριβο παιδί της, αὐτὸ ἔχει σὰν μόνην παρηγορίαν της μετὰ τὸν Κύριον. Παρόμοια καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ ποὺ ἀμάρτησε δὲν

υπάρχει άλλη καμμία παρηγορία τὴν ὥρα τοῦ θανάτου ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ λαιμοῦ, (τὴν νηστεία δηλαδή), καὶ τὰ δάκρυα. Ὅσοι πενθοῦν ἔτσι, δὲν θὰ ψάλουν ποτὲ οὔτε θὰ ξεσπάσουν σὲ ἀλαλαγμοὺς ὕμνων, διότι ὅλα αὐτὰ ἀφανίζουν τὸ πένθος. Ἐὰν ἐπιχειρῇς μὲ αὐτὰ νὰ ἀποκτήσης τὸ πένθος, γνώριζε ὅτι εὐρίσκεισαι μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοπὸ σου. Διότι πένθος σημαίνει συνεχῆς καὶ μονιμοποιημένη κατάσταση πόνου σὲ μία φλογισμένη (ἀπὸ θεϊκὴ ἀγάπη) ψυχὴ.

Σὲ πολλοὺς τὸ πένθος ὑπῆρξε πρόδρομος τῆς μακαρίας ἀπαθείας, διότι προευτρέπισε τὴν ψυχὴ καὶ ἐσάρωσε καὶ ἔκαψε τὸ ὑλικὸ τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τῶν παθῶν.

52. Κάποιος «δόκιμος ἐργάτης» τοῦ ἐπαινετοῦ αὐτοῦ πένθους μοῦ ἀνέφερε τὸ ἑξῆς: «Πολλὲς φορὲς ποὺ ἐπήγαινα νὰ παρασυρθῶ στὴν κενοδοξία ἢ στὴν ὀργή ἢ στὴν γαστριμαργία, διαμαρτυρόταν μέσα μου ὁ λογισμὸς τοῦ πένθους καὶ μοῦ ψιθύριζε: «Μὴν κενοδοξήσης, γιατί σὲ ἐγκαταλείπω». Παρόμοια καὶ γιὰ τὰ ἄλλα πάθη. Καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπαντοῦσα: «Δὲν θὰ σὲ παρακούσω μέχρις ὅτου μὲ ὁδηγήσης ἐμπρὸς στὸν Χριστόν».

53. Ἡ ἄβυσσος τοῦ πένθους ἀντικρύζει τὴν (ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ) παράκλησι. Καὶ ἡ καθαρότης τῆς καρδίας δέχεται τὴν (θεϊά) ἔλλαμψι. Ἐλλαμψις σημαίνει ἀπερίγραπτη ἐνέργεια, ἡ ὁποία κατανοεῖται χωρὶς νὰ κατανοῆται καὶ βλέπεται χωρὶς νὰ βλέπεται. Παράκλησις σημαίνει ἀνάψυξις τῆς ψυχῆς ἐνὸς πονεμένου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος σὰν νήπιο τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ κλαυθυρίζει μέσα του καὶ φωνάζει χαρούμενα. Ἀντίληψις σημαίνει ἀνανέωσις τῆς ψυχῆς ποὺ κατέπεσε ἀπὸ τὴν λύπη, μὲ θαυμαστὴ μεταβολὴ τῶν δακρύων τοῦ πόνου σὲ δάκρυα ἀνώδυνα.

54. Τὰ δάκρυα τοῦ θανάτου γεννοῦν τὸν φόβο. Ὁ φόβος γεννᾷ τὴν ἀφοβία, καὶ ἔτσι προβάλλει ἡ χαρὰ. Καὶ ὅταν λήξη ἡ χαρὰ ποὺ δὲν λήγει, προβάλλει τὸ ἄνθος τῆς εὐλογημένης ἀγάπης.

55. Ὅταν ἔρχεται στὴν ψυχὴ σου χαρὰ, νὰ τὴν διώχνης μὲ τὸ χερί τῆς ταπεινοφροσύνης. Διότι δὲν πρέπει νὰ εἶσαι «εὐπαράδεκτος», μήπως καὶ ἀντὶ βοσκὸ ὑποδεχθῇς λύκο.

56. Μὴ βιάζεσαι νὰ φθάσης τὴν θεωρία, ἐνῶ δὲν ἦλθε ἀκόμη ἡ ὥρα της. Ἄφησε καλύτερα νὰ κυνηγήσῃ ἐκείνη καὶ νὰ φθάσῃ τὸ κάλλος τῆς ταπεινώσεώς σου, ὅποτε καὶ θὰ ἐνωθῇ μαζί σου μὲ αἰώνιο πάναγνο γάμο.

57. Στὶς ἀρχές, καθὼς τὸ νήπιο ἀντικρύζει τὸν πατέρα του, γεμίζει ὅλο ἀπὸ χαρὰ. Ὅταν ὁμως ὁ πατέρας ἀπουσιάσῃ ὠρισμένο καιρὸ σκόπιμα καὶ ἔπειτα ἐπιστρέψῃ, τότε τὸ παιδὶ εἶναι γεμάτο καὶ ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀπὸ λύπη. Ἀπὸ χαρὰ, διότι εἶδε αὐτὸν ποὺ ποθοῦσε, καὶ ἀπὸ λύπη, διότι τόσο καιρὸ στερήθηκε τὴν καλλονὴ τοῦ προσώπου του.

58. Μερικὲς φορὲς κρύπτεται ἡ μητέρα ἀπὸ τὸ βρέφος της, καὶ ἐνῶ αὐτὸ τὴν ἀναζητεῖ κλαίοντας, ἐκείνη χαίρεται. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ μαθαίνει νὰ προσκολλᾶται πάντοτε κοντὰ της, καὶ ἀναφλέγει ἔντονα τὴν ἀγάπη καὶ τὸ φίλτρο ποὺ ἔχει γι' αὐτήν. (Αὐτὰ ἔχουν κάποιο μυστικὸ νόημα). «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω» (Ματθ. ια' 15), λέγει ὁ Κύριος (1).

59. Ἐκεῖνος ποὺ ἄκουσε τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασιν τοῦ θανάτου του, δὲν θὰ ἐνδιαφερθῇ πλέον γιὰ προγραμματισμοὺς θεατρικῶν παραστάσεων. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ πενθεῖ πραγματικά, δὲν θὰ σκεφθῇ ποτὲ τὴν τρυφὴ ἢ τὴν δόξα ἢ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἑξαψι τῆς ὀργῆς.

60. Πένθος σημαίνει μονιμοποιημένη κατάσταση ὁδύνης στὴν ψυχὴ ποὺ μετανοεῖ. Ἡ ὁδύνη αὐτὴ γεννᾷ καθημερινὰ ὁδύνη ἐπάνω στὴν ὁδύνη, σὰν γυναῖκα «τίκτουσα καὶ

ώδίνουσα».

61. Ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος καὶ ὁσιος. Καὶ σὲ ὅποιον ἀσκεῖται κανονικὰ στὴν ἡσυχία, ἀνάλογα τοῦ χαρίζει κατάνυξι. Καὶ ὅποιον ἀσκεῖται στὴν ὑποταγὴ κανονικὰ, κάθε ἡμέρα τὸν εὐφραίνει. Ὅποιος ὅμως δὲν ζῇ καθαρὰ καὶ ἀνόθευτα τὴν μία ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς ἀσκήσεις στερεῖται τὸ πένθος.

62. Διῶξε τὸν ἐκεῖνον τὸν «κύνα» ποὺ πλησιάζει, ὅταν πενθῇς ὑπερβολικὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου, καὶ σοῦ ψιθυρίζει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀσπλαγχνός καὶ ἀσυμπαθής. Διότι, ἐὰν προσέξῃς τὴν τακτικὴ του, θὰ διαπιστώσῃς ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία σοῦ παρουσιάζει τὸν Θεὸν εὐσπλαγχνικὸ καὶ συγχωρητικὸ.

63. Ἡ ἐπίμονος ἀπασχόλησις καὶ ἄσκησις (στὸ πένθος) δημιουργεῖ τὴν συνεχῆ καλλιέργειά του. Ἡ συνεχὴς καλλιέργεια ὁδηγεῖ στὴν γεῦσι του. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ γευόμεθα καὶ συναισθανόμεθα τὴν ἀξία του εἶναι δύσκολο νὰ μᾶς τὸ ἀφαιρέσουν.

64. Ὅσονδήποτε ὑψηλὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀσκητικὴ μας ζωὴ, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ πόνος στὴν καρδιά μας, ἀποβαίνει νοθευμένη καὶ ἀνωφελής.

65. Πρέπει, πρέπει ὅπωςδήποτε, γιὰ νὰ τὸ εἰπῶ ἔτσι, ὅσοι ἐμολύνθησαν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα, νὰ ἀφαιρέσουν τὴν πίσσα ἀπὸ τὰ χέρια τους, μὲ φωτιά καὶ μὲ λάδι, μὲ τὴν ἀκατάπαυστη δηλαδὴ φλόγα τῆς καρδιάς τους καὶ μὲ τὸ λάδι τῆς θεϊκῆς εὐσπλαχνίας.

66. Εἶδα ἐγὼ σὲ μερικοὺς ἕνα ἀκρότατο ὅριο πένθους. Νὰ βγάζουν δηλαδὴ ἀπὸ τὸ στόμα τους αἷμα, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴν πικραμένη καὶ πληγωμένη καρδιά τους. Καὶ ἐνθυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ Ψαλμωδοῦ: «Ἐπλήγην ὥσπερ χόρτος καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδιά μου» (Ψαλμ. ρα' 5).

67. Τὰ δάκρυα τοῦ φόβου (τοῦ Θεοῦ) περιέχουν μέσα τους τὸν τρόπο καὶ τὴν προφύλαξι. Τὰ δάκρυα ὅμως τῆς ἀγάπης, πρὶν ἀπὸ τὴν κατάκτησι τῆς τελείας ἀγάπης, εἶναι κάπως ἐκτεθειμένα σὲ κίνδυνο, ἐκτὸς ἐὰν τὸ εὐλογημένο πῦρ τῆς ἀγάπης τὸν καιρὸ τῆς ἐνεργείας του πυρακτώσῃ πολὺ τὴν καρδιά. Εἶναι δὲ ἀξιοθαύμαστο, ὅτι τὰ δάκρυα τοῦ φόβου, ὁ ὁποῖος εἶναι ταπεινότερο καὶ κατώτερο πράγμα, εἶναι ἀσφαλέστερα στὸν καιρὸ τους ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς ἀγάπης.

68. Ὑπάρχουν οὐσίαι ποὺ ξηραίνουν τὶς πηγὲς τῶν δακρύων μας, καὶ ἄλλες ποὺ ἐπὶ πλέον δημιουργοῦν μέσα στὶς πηγὰς βόρβορο καὶ γεννοῦν θηρία. Καὶ παράδειγμα τοῦ ἐνὸς εἶναι ὁ Λῶτ ποὺ συνευρέθη παράνομα μὲ τὶς θυγατέρες του, ἐνῶ τοῦ ἄλλου ὁ διάβολος ποὺ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἀγγελικὴ του κατάστασι (2).

69. Εἶναι μεγάλη ἡ κακία τῶν ἐχθρῶν μας: Τὶς μητέρες τῶν ἀρετῶν τὶς μετατρέπουν σὲ μητέρες κακιῶν! Καὶ τὶς αἰτίαι τῆς ταπεινώσεως τὶς κάνουν αἰτίαι ὑπερηφανείας.

70. Πολλὲς φορὲς ὁδηγεῖ τὸν νοῦ μας σὲ κατάνυξι καὶ ἡ τοποθεσία ποὺ μένομε καὶ ἡ θέα ποὺ ἔχει. Ἄς σὲ πείσουν γι' αὐτὸ ὁ Κύριος, ὁ Ἥλιος καὶ ὁ Ἰωάννης, οἱ ὁποῖοι προσεύχονταν κατὰ μόνας (σὲ διαλεγμένους ἐρημικοὺς τόπους).

71. Συνήντησα πολλὰς φορὲς μέσα στὸν θόρυβο τῶν πόλεων δάκρυα. (Προέρχονταν ἀπὸ δαιμονικὴ συνεργία). Ἦταν γιὰ νὰ μᾶς σπρώξουν πρὸς τὸν κόσμον, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι δὲν βλαπτόμεθα καθόλου ἀπὸ τὸν θόρυβο. Σ' αὐτὸ ἀποσκοποῦσαν οἱ πονηροὶ δαίμονες.

72. Ἕνας λόγος πολλὰς φορὲς ὑπῆρξε ἱκανὸς νὰ διασκορπίσῃ τὸ πένθος. Εἶναι δὲ ἀξιοθαύμαστο, ἐὰν ἕνας λόγος μπόρεσε νὰ τὸ συγκεντρώσῃ πάλι.

73. Δὲν θὰ κατηγορηθοῦμε, ἀγαπητοί μου, δὲν θὰ κατηγορηθοῦμε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μας, διότι δὲν ἐθαυματοουργήσαμε ἢ διότι δὲν ἐθεολογήσαμε ἢ διότι δὲν ἐγίναμε θεωρητικοί. Ὅπωςδήποτε ὅμως θὰ δώσωμε λόγο στὸν Θεὸν διότι δὲν ἐπενθήσαμε συνεχῶς.

Βαθμὶς ἐβδόμη! Ὅποιος ἀξιώθηκε νὰ τὴν ἀνεβῇ, ἅς βοηθήσῃ κι ἐμένα.

Διότι αὐτὸς πλέον ἐβοηθήθηκε, ἀφοῦ μὲ τὴν ἐβδόμη βαθμίδα ἔπλυνε τὶς κηλίδες τῆς παρούσης ζωῆς.

Σημειώσεις

1. Ὡς μητέρα θὰ νοηθῇ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐδῶ ἔχομε ἐμφανῆ ἐπίδρασι τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὅπου συχνὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐπουράνιο μητέρα, τὴν χάρι δηλαδὴ τοῦ Πνεύματος: «Αἱ ψυχαὶ αἱ ἐν τῇ νηπιότητι τοῦ κόσμου τυγχάνουσαι καὶ ὑπὸ τῶν παθῶν συνεχόμεναι. . . τὴν ἐπουράνιον μητέρα, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, κλαυθμῶ καὶ βοῇ ζητοῦσαι ἐπὶ μηδενὶ ἐπαναπαυόμεναι τοῦ κόσμου τούτου. . . » (ὁμιλ. 84).

2. Παλαιὸς σχολιαστὴς σημειώνει: «Ὑλεις ποὺ ξηραίνουν τὶς πηγὰς τῶν δακρύων εἶναι ὁ οἶνος, ὅταν πίνεται χωρὶς μέτρο», ὅπως συνέβη στὴν περίπτωσι τοῦ Λῶτ (Γεν. ιθ' 30-36). Καὶ συμπληρώνει: «Ἄλλες ὕλεις, ἅς τὶς εἰποῦμε ἔτσι, εἶναι, νομίζω, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ὑπερβολικὴ τιμὴ. Αὐτὲς προκαλοῦν τὴν ὑπερηφάνεια μὲ τὴν ὁποία ἐξέπεσε ὁ διάβολος».

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

Περὶ ἀοργησίας καὶ πραότητος

ΟΠΩΣ ΤΟ νερό, ποὺ χύνεται λίγο-λίγο στὴν φωτιά, τὴν σβήνει τελείως, ἔτσι καὶ τὸ δάκρυ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους σβήνει ὅλη τὴν φλόγα τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐξημμένης ὀργῆς.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἐτοποθετήσαμε, στὴν σειρὰ τοῦ λόγου, τὸ ἓνα πρὶν καὶ τὸ ἄλλο μετὰ.

2. Ἀοργησία σημαίνει ἀκόρεστη ἐπιθυμία γιὰ ἀτιμία, ὅμοια μὲ τὴν ἀπέραντη ἐπιθυμία τῶν κενοδόξων γιὰ ἔπαινο. Ἀοργησία σημαίνει νίκη κατὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ποὺ φαίνεται μὲ τὴν ἀναισθησία ἀπέναντι στὶς ὕβρεις καὶ ποὺ ἀποκτᾶται μὲ ἀγῶνας καὶ ἰδρώτας.

3. Πραότης σημαίνει νὰ παραμένῃ ἀκίνητη καὶ ἀτάραχη ἡ ψυχὴ, τόσο στὶς ἀτιμίες ὅσο καὶ στοὺς ἐπαινους.

4. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀοργησίας εἶναι νὰ σιωποῦν τὰ χεῖλη, ἐνῶ ἡ καρδιὰ εὐρίσκεται σὲ ταραχὴ. Τὸ μέσον εἶναι νὰ σιωποῦν οἱ λογισμοί, ἐνῶ ἡ ψυχὴ εὐρίσκεται σὲ ὀλίγη ταραχή. Καὶ τὸ τέλος, νὰ ἐπικρατῇ στὴν θάλασσα τῆς ψυχῆς μόνιμη καὶ σταθερὰ γαλήνη, ὅσο καὶ ἂν φυσοῦν οἱ ἀκάθαρτοι ἄνεμοι.

5. Ὀργὴ σημαίνει νὰ διατηρῇς συνεχῶς μέσα σου κάποιο μίσος, νὰ ἐνθυμῇσαι δηλαδὴ τὸ κακὸ ποὺ σοῦ ἔγινε. Ὀργὴ σημαίνει νὰ ἐπιθυμῇς νὰ ἐκδικηθῇς αὐτὸν ποὺ σὲ παρώξυνε.

6. Ὁξυχολία σημαίνει ἔξαψις τῆς καρδιᾶς ποὺ γίνεται παρευθὺς καὶ διὰ μιᾶς. Πικρία σημαίνει μία ἐσωτερικὴ κίνησις ἐστερημένη ἀπὸ κάθε εὐχαρίστησι καὶ ἐδραιωμένη μέσα στὴν ψυχὴ.

7. Θυμός σημαίνει εύμετάβλητη και εύεξαπτη συμπεριφορά και άσχημοσύνη της ψυχής.

8. Μόλις φανή τὸ φῶς, ὑποχωρεῖ τὸ σκότος. Ὁμοίως μόλις «μυρίση» ἢ ταπείνωσις, ἐξαφανίζεται κάθε πικρία καὶ θυμός. Μερικοὶ ἐνῶ εἶναι εύμετάβλητοι στὴν συμπεριφορά τους ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ, ἐν τούτοις ἀμελοῦν νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν θεραπεία τους. Καὶ δὲν ἀκούουν οἱ ταλαίπωροι αὐτὸν ποὺ εἶπε: «Ἡ ὁρμὴ τοῦ θυμοῦ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν πτώση» (Σοφ. Σειράχ α' 22).

9. Μία ἀπότομη κίνησις ἐνὸς μύλου (1) μπορεῖ σὲ μία στιγμὴ νὰ συντρίψῃ περισσότερο καρπὸ καὶ σιτάρι τῆς ψυχῆς ἀπ' ὅ, τι ἡ σιγανὴ κίνησις ἐνὸς ἄλλου μύλου μία ὁλόκληρη ἡμέρα.

10. Ἕνα ἀπότομο φούντωμα τῆς φωτιᾶς ἀπὸ σφοδρὸ ἄνεμο μπορεῖ νὰ κάψῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ τὸν ἀγρὸ τῆς καρδιάς περισσότερο ἀπ' ὅ, τι ἡ μικρὴ φωτιὰ ποὺ καίει ἀργά.

11. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ, ἀγαπητοί μου, ὅτι γιὰ ὠρισμένον καιρὸ οἱ πονηροὶ δαίμονες κρύπτονται ὀλίγον καὶ δὲν μᾶς πολεμοῦν. Καὶ αὐτό, γιὰ νὰ πῆσωμε σὲ ἀμέλεια θεωρώντας ὡς μικρὰ τὰ μεγάλα πάθη, καὶ ἔτσι νὰ πῆσωμε σὲ ἀθεράπευτη ἀσθένεια.

12. Μία πέτρα μὲ πολλὰς αἰχμὲς καὶ ἀνωμαλίες, ὅταν συγκρούεται καὶ κτυπᾶται μὲ ἄλλες πέτρες, συντρίβει ὅλα τὰ ἀπότομα καὶ σκληρὰ σημεῖα τῆς καὶ γίνεται στρογγυλὴ. Ὁμοίως καὶ μία θυμῶδης καὶ ἀπότομη ψυχὴ, ὅταν συναναστρέφεται καὶ συζῇ μὲ σκληροὺς καὶ θυμῶδεις ἀνθρώπους, ὑφίσταται ἓνα ἐκ τῶν δυὸ: Ἡ ὑπομένει καὶ θεραπεύει τὸ τραῦμα τῆς. Ἡ ἀναχωρεῖ καὶ γνωρίζει τὴν ἀδυναμία τῆς, τὴν ἀδυναμία τῆς, ποὺ σὰν σὲ καθρέπτῃ τῆς τὴν ἔδειξε καθαρὰ ἢ ἀνανδρὸς φυγὴ τῆς.

13. Θυμῶδης σημαίνει νὰ γίνεσαι θεληματικὰ ἐπιληπτικός, καὶ ἀπὸ ἀθέλητη κακὴ συνήθεια νὰ πέφτῃς κάτω καὶ νὰ συντρίβεσαι ὁλοσχερῶς.

14. Σὲ ὅσους μετανοοῦν τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀταίριαστο ἀπὸ τὴν ταραχὴ τοῦ θυμοῦ. Διότι ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐπιστροφή χρειάζονται πολλὴ ταπείνωσις, ἐνῶ ὁ θυμὸς δείχνει ἄνθρωπο γεμάτο ἀπὸ ὑπερηφάνεια.

15. Ἐὰν τὸ ὅριο τῆς πιὸ τελείας πραότητος εἶναι, ἐνῶ εὐρίσκεται ἐμπρὸς σου αὐτὸς ποὺ σὲ παροξύνει, νὰ τὸν ἀντιμετωπίζῃς μὲ ἐσωτερικὴ γαλήνη καὶ ἀγάπη, τότε ὅπωςδήποτε τὸ ἔσχατο ὅριο τοῦ θυμοῦ εἶναι, ἐνῶ ἀπουσιάζει αὐτὸς ποὺ σὲ ἐλύπησε, νὰ κάνῃς ὅτι συγκρούεσαι μαζί του μὲ διάφορα λόγια καὶ κινήματα θηριώδη.

16. Ἐὰν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὀνομάζεται καὶ εἶναι «εἰρήνη ψυχῆς», ἐνῶ ἡ ὁργὴ «ταραχὴ καρδιάς», τότε ὅπωςδήποτε τίποτε ἄλλο δὲν ἐμποδίζει τὴν παρουσία Του μέσα μας ὅσο ὁ θυμός.

17. Γνωρίζομε πὼς εἶναι πάμπολλα τὰ τέκνα τοῦ θυμοῦ. Καὶ ὅλα εἶναι φοβερά. Ἕνα ὅμως τέκνο του ποὺ τὸ γεννᾷ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἂν καὶ νόθο, εἶναι ὠφέλιμο: Εἶδα ἀνθρώπους ποὺ ἄναψαν ἀπὸ τὴν μανία τοῦ θυμοῦ καὶ ἔβγαλαν ἀπὸ μέσα τους σὰν ἔμετο τὴν μακροχρόνιον μνησικακίαν τους. Ἔτσι μὲ τὸ ἓνα πάθος ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸ ἄλλο! Καὶ ἡ μακροχρόνια λύπη τους διελύθη! Διότι ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ἐλύπησε ἢ ἐζήτησε συγχώρησι ἢ ἔδωσε τίς ἀπαιτούμενες ἐξηγήσεις.

Ἀντιθέτως εἶδα ἄλλους ποὺ κατὰ τρόπο ἀπαράδεκτο ἔδειξαν ὅτι ἦσαν δῆθεν μακρόθυμοι. Ἔτσι μὲ τὴν σιωπὴ ἐναποθήκευσαν μέσα τους τὴν μνησικακίαν. Αὐτοὺς τοὺς ἐλεεινολόγησα περισσότερο ἀπὸ τοὺς πρῶτους, διότι μὲ τὸ μελάνι (τῆς μνησικακίας) ἔδιωξαν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τους τὸ περιστέρι, (τὴν εἰρήνην δηλαδὴ καὶ τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος).

18. Χρειάζεται να προσέξωμε πολύ αὐτὸν τὸν ὄφι (τοῦ θυμοῦ). Διότι τὸν βοηθεῖ καὶ ἡ ἴδια ἡ φύσις μας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸν ὄφι τοῦ σαρκικοῦ πάθους. Εἶδα μερικοὺς ποὺ ὠργίσθηκαν καὶ ἀπὸ τὴν πικρία τους ἀρνήθηκαν νὰ φάγουν. Μὲ τὴν ἀπαράδεκτη αὐτὴ ἐγκράτειά τους ἐπῆραν ἐπάνω στὸ πρῶτο δηλητήριο καὶ δεῦτερο.

Ἀντιθέτως εἶδα ἄλλους ποὺ ἐπιτάσθηκαν ἀπὸ εὐλογία δῆθεν ἀφορμὴ τοῦ θυμοῦ κι ἐξέσπασαν στὴν γαστριμαργία. Ἔτσι ἀπὸ τὸν λάκκο ἔπесαν στὸν γκρεμό. Εἶδα ὅμως καὶ ἄλλους συνετοὺς ποὺ σὰν καλοὶ ἱατροὶ ἐκράτησαν τὴν μεσαία ὁδὸ, καὶ μὲ τὴν κανονικὴ λῆψι τῆς τροφῆς παρηγορήθηκαν καὶ ὠφελήθηκαν ὑπερβολικά.

19. Μερικὲς φορὲς ἡ ψαλμωδία, ὅταν εἶναι μετρία, καταπραΰνει ἄριστα τὸν θυμό. Καὶ μερικὲς φορὲς, ὅταν εἶναι ἄμετρη καὶ ἄκαιρη, δημιουργεῖ φιληδονία. Γι' αὐτὸ ἅς τὴν χρησιμοποιοῦμε διακριτικὰ ἀνάλογά μὲ τὶς περιστάσεις.

20. Εὐρέθηκα κάποτε ἐξ αἰτίας μιᾶς ἀνάγκης ἔξω ἀπὸ ἓνα κελλὶ ἐρημιτῶν. Ἐνῶ ἐκαθόμουν ἐκεῖ, τοὺς ἄκουσα νὰ μάχωνται γεμάτοι πικρία καὶ θυμὸ ἐναντίον κάποιου ὁ ὁποῖος ἀπουσίαζε -αὐτὸς τοὺς εἶχε λυπήσει σὲ κάτι- καὶ σὰν πέρδικες μέσα σὲ κλουβὶ νὰ ὀρμοῦν ἐπάνω στὸ πρόσωπό του σὰν νὰ ἦταν παρῶν. Ἐκεῖνο ποὺ τοὺς συμβούλευσα ἀπὸ πνευματικὸ ἐνδιαφέρον ἦταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐρημικὴ ζωὴ, γιὰ νὰ μὴ καταντήσουν ἀπὸ ἄνθρωποι δαίμονες.

Εἶδα ἐπίσης καὶ μερικοὺς ἄλλους μὲ καρδιὰ ὑποδουλωμένη στὴν λαγνεία καὶ στὴν γαστριμαργία. Αὐτοὶ φαίνονταν γεμάτοι πραότητα καὶ κολακευτικὴ εὐγένεια καὶ φιλαδελφία καὶ εὐπροσηγορία. Ἐκεῖνο ποὺ τοὺς συμβούλευσα ἦταν νὰ ἀσπασθοῦν τὴν ἐρημικὴ ζωὴ -τὸ ξυράφι κατὰ τῆς λαγνείας καὶ τῆς γαστριμαργίας- γιὰ νὰ μὴ καταντήσουν ἐλεεινὰ ἀπὸ λογικοὶ ἄνθρωποι ἄλογα ζῶα.

Μερικοὶ ὅμως μοῦ ἔλεγαν ὅτι παρασύρονται ἀξιοθρήνητα καὶ στὰ δυὸ κακά, (καὶ στὸν θυμὸ καὶ στὴν φιληδονία). Αὐτοὺς τοὺς ἐμπόδισα αὐστηρὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχουν ἰδικό τους πρόγραμμα. Καὶ συνέστησα φιλικὰ στοὺς Γέροντές τους νὰ τοὺς ὀρίζουν ἄλλοτε τὴν μία (τὴν κοινοβιακὴ) καὶ ἄλλοτε τὴν ἄλλη (τὴν ἐρημιτικὴ) ζωὴ. Καὶ σὲ ὅλα νὰ κλίνουν τὸν αὐχένα καὶ νὰ ὑποτάσσωνται στὸν πνευματικὸ τους ἐπιστάτη.

21. Ὁ φιλήδονος βλάπτει καὶ ἀτιμάζει τὸν ἑαυτὸ του μόνο. Ἴσως καὶ τὸν συνένοχό του. Ἐνῶ ὁ θυμῶδης πολλὰς φορὲς σὰν λύκος ἀναστατώνει ὅλη τὴν ποίμνη καὶ τραυματίζει πολλὰς ταπεινὰς ψυχὰς.

22. Εἶναι βαρὺ νὰ ταραχθῇ ἀπὸ τὸν θυμὸ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς καρδίας, νὰ συμβῇ δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Ψαλμωδός: «Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου» (Ψαλμ. στ' 8). Εἶναι ὅμως πιὸ βαρὺ νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ τὰ χεῖλη ἡ ἐσωτερικὴ ὁρμὴ τοῦ θυμοῦ. Τὸ νὰ ἐκδηλωθῇ ὅμως καὶ μὲ χειροδικία εἶναι πράγμα ὀλωσδιόλου ἐχθρικὸ καὶ ξένο πρὸς τὴν μοναχικὴ καὶ ἀγγελικὴ καὶ θεϊκὴ ζωὴ.

23. Ἐὰν θέλῃς ἢ μάλλον νομίζῃς ὅτι πρέπει νὰ ἀφαιρέσης τὸ κάρφος ἀπὸ τὸν ὀφθαλμὸ τοῦ ἄλλου, πρόσεξε μήπως ἀντὶ ἱατρικῆς σμίλης χρησιμοποίησιν κανένα δοκάρη, ὅποτε θὰ ἀνοίξης ἢ θὰ καταστρέψῃς ἐντελῶς τὸν ὀφθαλμό. Δοκάρη εἶναι ὁ βαρὺς λόγος καὶ οἱ ἀπρεπεῖς ἐξωτερικοὶ τρόποι. Ἐνῶ τὸ ἄλλο, (ἡ ἱατρικὴ σμίλη), εἶναι ἡ μὲ ἐπιείκεια διδασκαλία καὶ ὁ μὲ μακροθυμία καὶ καλωσύνη ἔλεγχος. Ὁ Ἀπόστολος λέγει «ἐλεγχον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον» (Β' Τιμ. δ' 2), ὅχι ὅμως καὶ «τύπον» (κτύπα). Ἐὰν ὅμως σπανίως χρειασθῇ καὶ αὐτό, ἅς γίνῃ, ὅχι ὅμως ἀπὸ σένα.

24. Ἄς ἐξετάσωμε καὶ θὰ διαπιστώσωμε ὅτι πολλοὶ θυμῶδεις ἐκτελοῦν μὲ προθυμία τὴν νηστεία καὶ τὴν ἀγρυπνία καὶ τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ δαίμων τοὺς σπρώχνει μὲ τὴν πρόφασιν τῆς μετανοίας καὶ τοῦ πένθους σὲ ἐκεῖνα ποὺ αὐξάνουν καὶ

ἐρεθίζουν τὸ πάθος τους.

25. Ἐὰν ἓνας λύκος, (ἓνας δηλαδὴ ἄγριος καὶ θυμώδης μοναχός), μὲ τὴν βοήθεια ἑνὸς δαίμονος μπορῇ νὰ ἀναστατώσῃ τὴν ποίμνη, ὅπωςδὴποτε καὶ ἓνα ἀδελφὸς γεμάτος ἀπὸ θεϊκὴ σοφία, σὰν ἐκλεκτὸς ἀσκὸς γεμάτος ἀπὸ λάδι, μὲ τὴν βοήθεια ἑνὸς Ἀγγέλου μπορεῖ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ κύμα καὶ νὰ γαληνεύσῃ τὸ πλοῖο. Ὁ ἀδελφὸς αὐτὸς θὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸ τόσο μισθό, ὅση καταδίκη ὁ πρῶτος, καὶ θὰ γίνῃ σὲ ὅλους καλὸ παράδειγμα καὶ αἰτία ὠφελείας.

26. Ἡ ἀρχὴ τῆς μακαρίας ἀνεξικακίας εἶναι τὸ νὰ γίνωνται δεκτὲς οἱ ἀτιμίες μὲ ἐσωτερικὴ πικρία καὶ ὀδύνη. Τὸ μέσον, νὰ ἀντιμετωπίζονται χωρὶς λύπη. Καὶ τὸ τέλος, ἐὰν ὑπάρχῃ τέλος, νὰ θεωροῦνται ὡς ἔπαινοι. Χαίρε ὁ πρῶτος. Ἐνδυναμώσου ὁ δεῦτερος. Ὁ τρίτος ὁμῶς εἶσαι μακάριος, διότι ἀγάλλεσαι ἐν Κυρίῳ.

27. Παρατήρησα ἓνα ἄθλιο θέαμα ἀνάμεσα σὲ ὀργίλους ἀνθρώπους, ποὺ συνέβαινε ἐξ αἰτίας τοῦ ἐγωῖσμοῦ τους χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται. Τί συνέβαινε; Ἐπεφταν στὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς καὶ γιὰ τὴν ἥττα τους αὐτὴ πάλι ὠργίζονταν. Βλέποντάς τους νὰ τιμωροῦν τὴν πρώτη πτῶσι μὲ δευτέρα, ἐθαύμαζα. Παρατηρώντας τους νὰ ἐκδικοῦνται τὴν μία ἁμαρτία μὲ τὴν ἄλλη, τοὺς ἐλυπόμουν. Καὶ κατάπληκτος ἀπὸ τὴν πανουργία τῶν δαιμόνων, παρ' ὀλίγο νὰ πέσω σὲ ἀπόγνωσι γιὰ τὴν ζωὴ μου.

28. Ἐὰν κάποιος βλέπῃ ὅτι νικᾶται εὐκόλα ἀπὸ τὸν ἐγωῖσμό, τὸν θυμὸ, τὴν πονηρία καὶ τὴν ὑποκρισία, καὶ ἐὰν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ σύρῃ ἐναντίον τους τὴν δίστομο μάχαιρα τῆς πραότητος καὶ ἀνεξικακίας, πρέπει νὰ πᾶν σὲ ἓνα σωτήριο «κναφεῖον», δηλαδὴ σὲ ἓνα Κοινόβιο ποὺ νὰ ἔχῃ πολὺ σκληροὺς ἀδελφοὺς -ἐὰν βέβαια ἐπιθυμεῖ νὰ πετάξῃ ἀπὸ ἐπάνω του αὐτὰ τὰ πάθη. Καὶ ἐκεῖ, μὲ τὶς ὕβρεις καὶ τὶς ἀτιμίες καὶ τὶς παραχές καὶ τὶς τρικυμίες τῶν ἀδελφῶν θὰ τεντώνεται καὶ θὰ δέχεται κτυπήματα νοητὰ -ἴσως καὶ αἰσθητὰ- καὶ θὰ ξύνεται καὶ θὰ δέχεται λακτίσματα καὶ θὰ ποδοπατῆται. Ἔτσι θὰ μπορέσῃ νὰ πλύνῃ καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἀκαθαρσία ποὺ ὑπάρχει στὸ ἔνδυμα τῆς ψυχῆς του.

Οἱ ὄνειδισμοὶ ἀποπλύνουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ πάθη. Σὲ αὐτὸ ἄς σὲ πείσῃ καὶ ἡ φράσις ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ λαός. Μερικοὶ κοσμικοὶ δηλαδὴ, ὅταν ἐξυβρίσουν κάποιον κατὰ πρόσωπον, λέγουν μὲ καύχησι: «Τὸν τάδε τὸν ἔλουσα»! Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ πραγματικότητα.

29. Ἄλλη εἶναι ἡ ἀοργησία ποὺ παρατηρεῖται στοὺς ἀρχαρίους ἐξ αἰτίας τοῦ πένθους, καὶ ἄλλη εἶναι ἡ ἀκίνησία (καὶ νέκρωσις) τῆς ὀργῆς ποὺ παρατηρεῖται στοὺς τελείους. Στὴν πρώτη περίπτωσι, ἡ ἀοργησία συγκρατεῖται σὰν μὲ χαλινάρι ἀπὸ τὸ δάκρυ, ἐνῶ στὴν δευτέρα ἡ ὀργὴ ὁμοιάζει μὲ ὄφι ποὺ τὸν ἐθανάτωσε τὸ μαχαίρι τῆς ἀπαθείας.

Εἶδα τρεῖς μοναχοὺς ποὺ ἐξυβρίσθηκαν συγχρόνως. Ὁ πρῶτος ἀπ' αὐτοὺς δαγκώθηκε καὶ ταραχθηκε, ἀλλὰ δὲν ὠμίλησε. Ὁ δεῦτερος χάρηκε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ λυπήθηκε γιὰ τὸν ὑβριστὴ. Καὶ ὁ τρίτος ἀφοῦ ἀναλογίσθηκε τὴν ψυχικὴ βλάβη τοῦ ὑβριστοῦ ἔχυσε θερμὰ δάκρυα. Ἔτσι ἔχεις ἐμπρὸς σου τὸν ἐργάτη τοῦ φόβου, τὸν μισθωτὸ καὶ τὸν ἐργάτη τῆς ἀγάπης.

30. Ὅπως ὁ πυρετὸς τοῦ σώματος εἶναι μὲν ἓνας κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ ἔχει πολλὰς ἀφορμὰς ποὺ τὸν δημιουργοῦν, ἔτσι καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ ἔξαψις τοῦ θυμοῦ, καθὼς βέβαια καὶ τῶν ἄλλων παθῶν μας, ὀφείλονται σὲ πολλὰς καὶ διάφορες αἰτίες. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀρίσωμε τὸν ἴδιο τρόπο ἀντιμετωπίσεώς των. Ἐχῶ δὲ τὴν γνώμη ὅτι ὁ τρόπος τῆς θεραπείας πρέπει νὰ ἐπαφίεται περισσότερο στὴν ἐπιμέλεια καὶ στὴν φροντίδα τῶν ἰδίων τῶν ἀσθενῶν. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς θεραπείας θὰ εἶναι νὰ γνωρίσῃ ὁ ἀσθενὴς τὴν αἰτία τοῦ πόνου καὶ ὀδύνης του. Καὶ ἐφ' ὅσον εὑρεθῇ ἡ αἰτία, τότε ἐμεῖς ποὺ ἀσθενοῦμε θὰ πάρωμε τὴν κατάλληλη ἀλοιφή ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς πνευματικοὺς ἰατροὺς μας.

31. Ἄς στήσωμε κατὰ κάποιο τρόπο ἓνα φανταστικὸ δικαστήριον. Ὅσοι θέλουν νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν μὲ τὴν χάρι τοῦ Κυρίου, ἄς εἰσέλθουν σ' αὐτὸ τὸ δικαστήριον καὶ ἄς ἐξετάσουν κάπως μαζί μας τὰ προηγούμενα πάθη καὶ τὶς αἰτίαι τῶν. Ἄς δεθῇ λοιπὸν ὁ θυμὸς ὁ τύραννος μὲ τὰ δεσμὰ τῆς πραότητος. Ἄς κτυπηθῇ ἀπὸ τὴν μακροθυμία, ἄς συρθῇ ἀπὸ τὴν ἀγία ἀγάπη, ἄς παρουσιασθῇ στὸ δικαστικὸ τοῦτο βῆμα τοῦ λόγου καὶ ἄς ἀνακριθῇ καταλλήλως:

«Λέγε μας, ὦ παράφρον καὶ ἄσεμνε, τὰ ὀνόματα τοῦ πατέρα σου καὶ τῆς μητέρας ποὺ κακῶς σὲ ἐγέννησαν, καθὼς καὶ τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν βδελυκτῶν θυγατέρων σου. Καὶ ὅχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἐξηγήσης ἐπὶ πλέον, ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ σὲ πολεμοῦν καὶ σὲ φονεύουν».

Καὶ αὐτός, ὁ θυμὸς δηλαδὴ, ἀπαντώντας θὰ μᾶς εἰπῇ περίπου τὰ ἐξῆς:

«Οἱ αἰτίαι ποὺ μὲ γεννοῦν εἶναι πολλές. Καὶ ὁ πατέρας μου δὲν εἶναι ἓνας. Μητέρες μου εἶναι ἡ κενοδοξία, ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ γαστριμαργία, μερικὲς φορές καὶ ἡ πορνεία. Ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἐγέννησε ὀνομάζεται τύφος, δηλαδὴ ἔπαρσις. Οἱ δὲ θυγατέρες μου ὀνομάζονται μνησικακία, ἔχθρα, δικαιολογία καὶ μίσος. Οἱ ἐχθροὶ μου ἀπὸ τοὺς ὁποίους τώρα κρατοῦμαι δεμένος εἶναι οἱ ἀντίπαλοι τῶν θυγατέρων μου, ἡ ἀοργησία δηλαδὴ καὶ ἡ πραότης. Αὐτὴ ποὺ μὲ ἐπιβουλεύεται ὀνομάζεται ταπεινοφροσύνη. Γιὰ τὸ ποῖος τὴν ἐγέννησε, ἄς ἐρωτήσετε τὴν ἴδια στὸ ἰδικὸ της κεφάλαιον.

Στὴν ὀγδόη βαθμίδα ἔχει τοποθετηθῇ ὁ στέφανος τῆς ἀοργησίας. Ὅποιος τὸν ἐφόρεσε λόγω τοῦ ἡπίου χαρακτήρος του, ἴσως δὲν φορεῖ ἄλλον. Ὅποιος ὅμως τὸν ἐφόρεσε κατόπιν ἰδρώτων, αὐτὸς ὑπερέβη ἐντελῶς τὶς ὀκτῶ κατηγορίες τῆς κακίας (2).

Σημειώσεις

1. Ἐδῶ παρουσιάζεται μὲ μῦλον τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ. Ὅπως ὁ μῦλος συντρίβει τὸ σιτάρι, ἔτσι καὶ ὁ θυμὸς καταστρέφει τὶς ἀρετὲς καὶ τὴν πνευματικὴν πρόοδο τῆς ψυχῆς.

2. Ἐννοεῖ τὰ ὀκτῶ πρωταρχικὰ πάθη, δηλαδὴ τὴν γαστριμαργία, τὴν πορνεία, τὴν φιλαργυρία, τὸν θυμὸν, τὴν λύπη, τὴν ἀκηδία, τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ὑπερηφάνεια, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται συχνὸς λόγος στὰ ἀσκητικὰ κείμενα.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

Περὶ μνησικακίας

ΟΜΟΙΑΖΟΥΝ, οἱ μὲν εὐλογημένους καὶ ὅσιες ἀρετὲς μὲ τὴν κλίμακα τοῦ Ἰακώβ, οἱ δὲ ἀνόσιες κακίαι μὲ τὴν ἀλυσίδα ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ κορυφαίου Ἀποστόλου Πέτρου (πρβλ. Πράξ. ιβ' 7). Διότι οἱ μὲν πρῶτες, καθὼς ἡ μία ὁδηγεῖ στὴν ἄλλη, ἀνεβάζουν στὸν οὐρανὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἐπιθυμεῖ. Ἐνῶ οἱ ἄλλες, οἱ κακίαι, ἔχουν τὴ συνήθεια νὰ γεννοῦν ἡ μία τὴν ἄλλη καὶ νὰ συσφίγγωνται μεταξὺ τους. Διὰ τοῦτο καὶ μόλις προηγουμένως ἀκούσαμε τὸν ἀσύνητο θυμὸν νὰ ὀνομάζῃ ἰδικὸν τοῦ τέκνου τὴν μνησικακία. Τώρα λοιπὸν ποὺ τὸ καλεῖ ὁ καιρὸς, ἄς ὁμιλήσωμε καὶ γι' αὐτήν.

2. Μνησικακία σημαίνει κατάληξις τοῦ θυμοῦ, φύλαξ τῶν ἁμαρτημάτων, μίσος τῆς δικαιοσύνης, ἀπώλεια τῶν ἀρετῶν, δηλητήριο τῆς ψυχῆς, σαρὰκι τοῦ νοῦ, ἐντροπὴ τῆς προσευχῆς (1), ἐκκοπὴ τῆς δεήσεως, ἀποξένωσις τῆς ἀγάπης, καρφὶ ἐμπεγγμένο στὴν ψυχὴ, αἰσθησις δυσάρεστη ποὺ ἀγαπᾶται μέσα στὴν γλυκύτητα τῆς πικρίας της, συνεχὴς ἁμαρτία, ἀνύστακτη παρανομία, διαρκὴς κακία. Καὶ τοῦτο τὸ σκοτεινὸ καὶ δύσμορφο πάθος, ἡ μνησικακία δηλαδὴ, ἀνήκει στὰ πάθη ποὺ γεννῶνται ἀπὸ ἄλλα πάθη καὶ ὅχι σὲ αὐτὰ ποὺ γεννοῦν. Γι' αὐτὸ δὲν σκοπεύομε νὰ ὁμιλήσωμε πολὺ περὶ αὐτῆς.

3. Ὅποιος κατέπαυσε τὴν ὀργήν, αὐτὸς ἐφόνευσε τὴν μνησικακία, διότι γιὰ νὰ γεννηθοῦν τέκνα πρέπει νὰ ζῇ ὁ πατέρας.
4. Ὅποιος ἀπέκτησε τὴν ἀγάπην, ἔγινε ξένος τῆς ὀργῆς. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ διατηρεῖ τὴν ἐχθρὰ, συσσωρεύει στὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄσκοπα ἐνοχλητικὰ βάρη.
5. Ἡ τράπεζα καὶ τὸ γεῦμα τῆς ἀγάπης διαλύουν τὸ μίσος, καὶ τὰ εἰλικρινῆ δῶρα μαλακώνουν τὴν ὠργισμένη ψυχή. Ἡ ἀπρόσεκτη συμπεριφορὰ κατὰ τὴν τράπεζα εἶναι μητέρα τῆς παρρησίας. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς ἀγάπης κάνει τὴν ἐμφάνισί της στὴν τράπεζα ἡ γαστριμαργία.
6. Εἶδα μίσος νὰ διασπᾷ πολυχρόνιο πορνικὸ δεσμό, καὶ εἶδα -πράγμα παράδοξο!- μνησικακία νὰ τὸν διατηρῇ πλέον ὀριστικὰ διαλελυμένο. Θαυμαστὸ πρᾶγματι θέαμα! Ἕνας δαίμων νὰ θεραπεύῃ ἀπὸ ἄλλων δαίμονα! Πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἔργο τῆς προνοίας καὶ ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι τῆς θελήσεως τῶν δαιμόνων.
7. Ἡ μνησικακία εὐρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν φυσικὴ καὶ αὐθόρμητη καὶ στερεωμένη ἀγάπην.
- Σ' αὐτὴν ὅμως τὴν ἀγάπην πλησιάζει εὐκόλα ἡ πορνεία, καὶ βλέπεις στὸ περιστέρι νὰ εἰσχωρῇ ἀνεπαίσθητα ἡ ψεῖρα.
8. Νὰ μνησικακῆς πολὺ ἐναντίον τῶν δαιμόνων καὶ νὰ ἐχθρεύεσαι πολὺ καὶ διαρκῶς τὴν σάρκα σου. Ἡ σάρκα εἶναι ἓνας ἀχάριστος καὶ δόλιος φίλος, καὶ ὅσο τὴν περιποιεῖται κανεὶς, τόσο περισσότερο αὐτὴ βλάπτει.
9. Ἡ μνησικακία γίνεται καὶ ἐρμηνευτὴς τῶν Γραφῶν, προσαρμόζοντας καὶ ἐξηγώντας τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὶς ἰδικές της διαθέσεις. Ἄς τὴν καταισχύνη ὅμως ἡ προσευχὴ ποὺ μᾶς παρέδωσε ὁ Ἰησοῦς, (τὸ «Πάτερ ἡμῶν»), τὴν ὁποία δὲν μποροῦμε νὰ τὴν εἰποῦμε ὅπως αὐτός, ἐὰν μνησिकाκοῦμε.
10. Ἄν δὲν μπορῆς, μολονότι ἐπάλαιψες πολὺ, νὰ διαλύσης ἐντελῶς τὸ σκάνδαλο τῆς μνησικακίας, δεῖξε στὸν ἐχθρό σου, ἔστω μὲ λόγια, ὅτι μετενόησες. Ἔτσι θὰ συμβῇ νὰ ἐντραπῇ τὴν παρατεινομένη ὑποκρισία σου, καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσης ὁλοκληρωτικὰ, κεντῶμενος καὶ καιόμενος σὰν μὲ πῦρ ἀπὸ τὶς τύψεις τῆς συνειδήσεως.
11. Τότε θὰ καταλάβῃς ὅτι ἀπηλλάγῃς ἀπὸ αὐτὴν τὴν «σαπίλα», τὴν μνησικακία δηλαδή, ὄχι ὅταν προσεύχεσαι γιὰ ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἐλύπησε οὔτε ὅταν τοῦ προσφέρῃς δῶρα οὔτε ὅταν τοῦ στρώσης τράπεζα, ἀλλὰ ὅταν μάθῃς πῶς τοῦ συνέβη κάποια συμφορὰ, ψυχικὴ ἢ σωματικὴ, καὶ πονέσῃς καὶ κλαύσῃς σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ τὸν ἑαυτό σου.
12. Ἡσυχαστὴς ποὺ διατηρεῖ μνησικακία ὁμοιάζει μὲ ἐμφωλεύουσα ἀσπίδα, ἡ ὁποία περιφέρει μέσα της θανατηφόρο δηλητήριον. Ἡ ἀνάμνησις τῶν παθημάτων τοῦ Ἰησοῦ θὰ θεραπεύσῃ τὴν ψυχὴ ποὺ μνησικακεῖ, διότι θὰ αἰσθάνεται ὑπερβολικὴ ἐντροπή, ἐνῶ θὰ ἀναλογίζεται τὴν ἰδικὴ Του ἀνεξικακία.
13. Στὸ σάπιο ξύλο γεννῶνται σκουλήκια. Ὅμοίως καὶ σὲ ἀνθρώπους μὲ πραότατη ἐπιφανειακὴ συμπεριφορὰ καὶ νοθευμένη ἡρεμία καὶ ἡσυχία προσκολλᾶται ἡ ὀργή. Ὅποιος τὴν ἀπεδίωξε ἀπὸ μέσα του, εὗρηκε τὴν ἄφεισι τῶν ἁμαρτιῶν του. Ὅποιος ἀντιθέτως προσκολλᾶται σ' αὐτὴν, ἐστερήθηκε τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ.
14. Μερικοὶ ὑπέβαλαν τὸν ἑαυτό τους σὲ κόπους καὶ ἰδρώτας γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν

συγχώρησι. Ὁ ἀμνησικάκος ὁμως ἄνδρας τοὺς ξεπέρασε, ἐφ' ὅσον ἀσφαλῶς εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος «ἄφετε – συντόμως- καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν – πλουσίως» (πρβλ. Λουκ. στ' 37).

15. Ἡ ἀμνησικακία εἶναι ἀπόδειξις τῆς γνησίας μετανοίας. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ διατηρεῖ τὴν ἐχθρὰ καὶ νομίζει ὅτι ἔχει μετάνοια, ὁμοιάζει μ' αὐτὸν ποὺ τοῦ φαίνεται ὅτι τὸν ὕπνο του ὅτι τρέχει.

16. Εἶδα μνησικάκους νὰ παροτρύνουν ἄλλους στὴν ἀμνησικακία. Καὶ ἔτσι αἰσθάνθηκαν ἐντροπὴ ἀπὸ τὰ ἴδια τοὺς τὰ λόγια καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸ πάθος τοὺς.

17. Ἄς μὴ θεωρήσῃ κανεὶς ἀσήμαντο πάθος τούτῃ τὴν «σκοτομήνην», δηλαδὴ τὴν μνησικακία. Διότι πολλὰς φορὲς συμβαίνει νὰ καταλαμβάνῃ ἀκόμη καὶ τοὺς πνευματικοὺς ἄνδρας.

Βαθμὶς ἐνάτη! Ὅποιος τὴν κατέκτησε, ἄς ζῇ πλέον μὲ παρρησία τὴν συγχώρησι τῶν πταισμάτων τοῦ ἀπὸ τὸν Σωτῆρα Χριστόν.

Σημειώσεις

1. Ἡ ἐντροπὴ ἔγκειται στὸ ὅτι ἀναφερόμεθα πρὸς τὸν Θεόν, λέγοντας στὸ «Πάτερ ἡμῶν», «καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν. . . », καθ' ἣν στιγμὴν οὔτε συγχωροῦμε τοὺς ἄλλους οὔτε λησμονοῦμε τὸ κακὸ ποὺ τυχὸν μᾶς ἔχουν κάνει.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

Περὶ καταλαλιᾶς

ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ ὅσους σκέπτονται ὀρθὰ δὲν θὰ ἔχη, νομίζω, ἀντίρρηση ὅτι ἡ καταλαλιά γεννᾶται ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὴν μνησικακία. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἐτοποθετήσαμε στὴν σειρά τῆς μετὰ τοὺς προγόνους τῆς. Καταλαλιά σημαίνει γέννημα τοῦ μίσους, ἀσθένεια λεπτῇ, ἀλλὰ καὶ παχειά· παχειὰ βδέλλα, κρυμμένη καὶ ἀφανής, ποὺ ἀπορροφᾷ καὶ ἐξαφανίζει τὸ αἷμα τῆς ἀγάπης. Σημαίνει ὑπόκρισις ἀγάπης, αἰτία τῆς ἀκαθαρσίας, αἰτία τοῦ βάρους τῆς καρδιᾶς, ἐξαφάνισις τῆς ἀγνότητος.

2. Ὑπάρχουν κόρες ποὺ διαπράττουν αἵσχη, χωρὶς νὰ κοκκινίζουν. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλες οἱ ὁποῖες φαίνονται ντροπαλές, καὶ ὁμως διαπράττουν, κρυφά, χειρότερα αἵσχη ἀπὸ τὶς προηγούμενες. Κάτι παρόμοιο παρατηροῦμε καὶ στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. Τέτοιες κόρες εἶναι ἡ ὑπόκρισις, ἡ πονηρία, ἡ λύπη, ἡ μνησικακία, ἡ ἐσωτερικὴ καταλαλιά τῆς καρδιᾶς. Ἄλλη ἐντύπωσι δημιουργοῦν ἐξωτερικὰ καὶ ἄλλος εἶναι ὁ στόχος τοὺς.

3. Ἄκουσα μερικοὺς νὰ καταλαλοῦν καὶ τοὺς ἐπέπληξα. Καὶ γιὰ νὰ δικαιολογηθοῦν οἱ ἐργάτες αὐτοὶ τοῦ κακοῦ μου ἀπήντησαν ὅτι τὸ ἔκαναν ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἐνδιαφέρον πρὸς αὐτὸν ποὺ κατέκριναν. Ἐγὼ τότε τοὺς εἶπα νὰ τὴν ἀφήσουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἀγάπη, γιὰ νὰ μὴ διαψευσθῇ ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον» (Ψαλμ. ρ' 5). Ἐὰν ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἀγαπᾷς τὸν ἄλλον, ἄς προσεύχῃσαι μυστικὰ γι' αὐτὸν καὶ ἄς μὴ τὸν κακολογῇς. Διότι αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἀγάπης εἶναι εὐπρόσδεκτος ἀπὸ τὸν Κύριον.

4. Ἐπὶ πλέον ἄς μὴ λησμονῇς καὶ τοῦτο, καὶ ἔτσι ὅπωςδήποτε θὰ συνέλθῃς καὶ θὰ παύσῃς νὰ κρίνῃς αὐτὸν ποὺ ἔσφαλε: Ὁ Ἰούδας ἀνῆκε στὴν χορεία τῶν μαθητῶν, ἐνῶ ὁ ληστὴς στὴν χορεία τῶν φονέων. Καὶ εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ πῶς μέσα σὲ μία στιγμὴ ὁ ἓνας ἐπῆρε τὴν θέσι τοῦ ἄλλου!

5. Ὅποιος θέλει νὰ νικήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς καταλαλιᾶς, ἄς ἐπιρρίπτῃ τὴν κατηγορίαν ὅχι

στον άνθρωπο που ἀμάρτησε, ἀλλὰ στὸν δαίμονα που τὸν ἐσπρωξε στὴν ἀμαρτία. Διότι κανεὶς δὲν θέλει νὰ ἀμαρτήσῃ στὸν Θεόν, μολονότι ὅλοι αὐτοπροαίρετα ἀμαρτάνομε.

6. Εἶδα ἄνθρωπο που φανερά ἀμάρτησε, ἀλλὰ μυστικά μετενόησε. Καὶ αὐτὸν που ἐγὼ τὸν κατέκρινα ὡς ἀνήθικο, ὁ Θεὸς τὸν ἐθεωροῦσε ἀγνό, διότι μὲ τὴν μετάνοιά του Τὸν εἶχε πλήρως ἐξευμενίσει.

7. Αὐτὸν που σοῦ κατακρίνει τὸν πλησίον, ποτὲ μὴ τὸν σεβασθῇς, ἀλλὰ μάλλον νὰ τοῦ εἰπῇς: «Σταμάτησε, ἀδελφέ. Ἐγὼ καθημερινῶς σφάλλω σὲ χειρότερα, καὶ πῶς μπορῶ νὰ κατακρίνω τὸν ἄλλον»; Ἔτσι θὰ ἔχῃς δυὸ ὀφέλη, μὲ ἓνα φάρμακο θὰ θεραπεύσῃς καὶ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὸν πλησίον.

8. Μία ὁδός, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς σύντομες που ὁδηγοῦν στὴν ἄφεσι τῶν πταισμάτων, εἶναι τὸ νὰ μὴ κρίνωμε, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου «μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε» (Λουκ. στ' 37). Ὅπως δὲν συμβιβάζεται ἡ φωτιὰ μὲ τὸ νερό, ἔτσι καὶ ἡ κατάκρισις μὲ ἐκεῖνον που ἀγαπᾷ τὴν μετάνοια.

9. Ἀκόμη καὶ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του, ἂν ἰδῇς κάποιον νὰ ἀμαρτάνῃ, μῆτε τότε νὰ τὸν κατακρίνης. Διότι ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀγνωστη στοὺς ἀνθρώπους. Μερικοὶ ἔπασαν φανερά σὲ μεγάλα ἀμαρτήματα, κρυφὰ ὅμως ἔπραξαν πολὺ μεγαλύτερα καλὰ. Ἔτσι ἐξαπατήθηκαν οἱ φιλοκατήγοροι, καὶ ἐκεῖνο που ἐκρατοῦσαν στὰ χέρια τους ἦταν καπνὸς καὶ ὄχι ἥλιος.

10. Ἄς μὲ ἀκούσετε, ἄς μὲ ἀκούσετε ὅλοι ἐσεῖς οἱ κακοὶ κριταὶ τῶν ξένων ἀμαρτιῶν. Ἐὰν εἶναι ἀλήθεια, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, ὅτι «ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε» (Ματθ. ζ' 2), τότε ἄς εἴσθε βέβαιοι, ὅτι γιὰ ὅσα ἀμαρτήματα κατηγορήσαμε τὸν πλησίον εἴτε ψυχικὰ εἴτε σωματικὰ, θὰ περιπέσωμε σ' αὐτά. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ διαφορετικὰ.

11. Ὅσοι εἶναι αὐστηροὶ καὶ σχολαστικοὶ κριταὶ τῶν σφαλμάτων τοῦ ἄλλου, νικῶνται ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος, ἐπειδὴ δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη γιὰ τὰ ἰδικὰ τους ἀμαρτήματα ὀλοκληρωτικὴ φροντίδα (γνώσι) καὶ μνήμη. Διότι ὅποιος ἀφαιρέσῃ «τὸ περικάλυμμα τῆς φιλαυτίας» καὶ ἰδῇ μὲ ἀκρίβεια τὰ ἰδικὰ του κακά, γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν θὰ φροντίσῃ πλέον στὴν ζωὴ του, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ χρόνος τῆς ζωῆς του δὲν τοῦ ἐπαρκεῖ γιὰ νὰ πενθήσῃ τὶς ἰδικὰς τοῦ ἀμαρτίες, ἔστω καὶ ἂν θὰ ἐζοῦσε ἑκατὸ ἔτη, καὶ ἂν θὰ ἐβλεπε ὀλόκληρο τὸν Ἰορδάνη ποταμὸ νὰ βγαίνει ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του ὡς δάκρυ.

12. Περιεργάσθηκα καλὰ τὴν κατάστασι τοῦ πένθους καὶ δὲν εὗρήκα σ' αὐτὴν ἵχνος καταλαλιᾶς ἢ κατακρίσεως.

13. Οἱ δαίμονες μᾶς σπρώχνουν πιεστικὰ ἢ στὸ νὰ ἀμαρτήσωμε ἢ, ἂν δὲν ἀμαρτήσωμε, στὸ νὰ κατακρίνωμε ὅσους ἀμάρτησαν, ὥστε μὲ τὸ δεύτερο νὰ μολύνουν οἱ κακοῦργοι τὸ πρῶτο. Ἄς γνωρίζῃς ὅτι γνώρισμα τῶν μνησικάκων καὶ φθονερῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ τοῦτο: Τὶς διδασκαλίες, τὰ πράγματα ἢ τὰ κατορθώματα τοῦ ἄλλου τὰ κατηγοροῦν καὶ τὰ διαβάλλουν μὲ εὐχαρίστησι καὶ εὐκολία, (νικημένοι καὶ) καταποντισμένοι ἄθλια ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ μίσους.

14. Εἶδα μερικοὺς οἱ ὅποιοι μυστικά καὶ κρυφὰ διαπράττουν σοβαρώτατα ἀμαρτήματα, καὶ στηριζόμενοι στὴν ὑποκριτικὴ καθαρότητά τους, ἐπιτιμοῦν μὲ αὐστηρότητα αὐτοὺς που ὑποπίπτουν σὲ μερικὰ μικρὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα καὶ φανερώνουν.

15. Ἡ κρίσις εἶναι ἀναιδὴς ἀρπαγὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ κατάκρισις ὀλεθρὸς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὁ ὁποῖος κατακρίνει.

16. Ὅπως ἡ «οἶσις» καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἄλλο πάθος, μπορεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι καὶ ἡ κατάκρισις, ἐὰν καὶ μόνη ὑπάρχη μέσα μας, μπορεῖ νὰ μᾶς καταστρέψῃ ὁλοσχερῶς, ἀφοῦ ἄλλωστε καὶ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος τῆς παραβολῆς ἐξ αἰτίας αὐτῆς κατεδικάσθη.

17. Ὁ καλὸς «ραγολόγος» τρώγει τὶς ὥριμες ρῶγες τῶν σταφυλιῶν καὶ δὲν πειράζει καθόλου τὶς ἄγουρες. Παρόμοια ὁ καλόγνωμος καὶ συνετὸς ἄνθρωπος, ὅσες ἀρετὲς βλέπει στοὺς ἄλλους τὶς σημειώνει μὲ ἐπιμέλεια, ἐνῶ ὁ ἀνόητος ἀναζητεῖ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὶς κατηγορίες. Γι' αὐτὸν μάλιστα ἔχει λεχθῇ: «Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις» (Ψαλμ. ξγ' 7).

18. Μὴ κατακρίνης καὶ ὅταν ἀκόμη βλέπῃς κάτι μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, διότι καὶ αὐτοὶ πολλὰς φορὲς ἐξαπατῶνται.

Βαθμὶς δεκάτη! Ὅποιος τὴν κατέκτησε εἶναι ἐργάτης τῆς ἀγάπης ἢ τοῦ πένθους.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ

Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς

ΕΧΟΜΕ ΑΝΑΦΕΡΕΙ μὲ συντομία στὰ προηγούμενα ὅτι εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο, καὶ γι' αὐτοὺς ἀκόμη ποὺ θεωροῦνται πνευματικοί, νὰ κρίνουν τοὺς ἄλλους, πράγμα ποὺ ὑπεισέρχεται ἀνεπαίσθητα. Καὶ εἶναι τὸ νὰ κρίνῃ κανεὶς τοὺς ἄλλους σὰν νὰ κρίνῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ νὰ τιμωρῆται ἀπὸ τὴν γλώσσα του. Τώρα λοιπὸν ἡ σειρά τῶν λόγων ἀπαιτεῖ νὰ ὁμιλήσωμε γιὰ τὴν αἰτία καὶ τὴν θύρα ἀπὸ ὅπου εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται τὸ πάθος τῆς πολυλογίας.

2. Ἡ πολυλογία εἶναι ἡ καθέδρα τῆς κενοδοξίας. Καθισμένη ἐπάνω τῆς ἡ κενοδοξία προβάλλει καὶ διαφημίζει τὸν ἑαυτὸν τῆς. Ἡ πολυλογία εἶναι σημάδι ἀγνοσίας, θύρα τῆς καταλαλιᾶς, ὁδηγὸς στὰ εὐτράπελα, πρόξενος τῆς ψευδολογίας, σκορπισμὸς τῆς κατανύξεως. Εἶναι αὕτη ποὺ δημιουργεῖ καὶ ποὺ προκαλεῖ τὴν ἀκηδία. Εἶναι πρόδρομος τοῦ ὕπνου, διασκορπισμὸς τῆς «σύννοιας», ἀφανισμὸς τῆς φυλακῆς τοῦ νοός, ἀπόψυξις τῆς πνευματικῆς θερμότητος, ἀμαύρωσις τῆς προσευχῆς.

3. Ἡ σιωπὴ ποὺ ἀσκεῖται μὲ ἐπίγνωσι καὶ διάκρισι εἶναι μητέρα τῆς προσευχῆς, ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, διαφύλαξις τοῦ θείου πυρός, ἐπιστάτης τῶν λογισμῶν, σκοπὸς ποὺ παρατηρεῖ τοὺς ἐχθρούς, δέσμευσις τοῦ πένθους, φίλη τῶν δακρύων, καλλιεργητὴς τῆς μνήμης τοῦ θανάτου, ζωγράφος τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἐπίμονος ἐξεταστὴς τῆς κρίσεως, πρόξενος πνευματικῆς ἀνησυχίας καὶ λύπης, ἐχθρὸς τῆς παρρησίας, σύζυγος τῆς ἡσυχίας, ἀντίπαλος τῆς ἀγάπης νὰ κάνῃ τὸν διδάσκαλο, αὔξησις τῆς πνευματικῆς γνώσεως, δημιουργὸς θείων θεωρημάτων, μυστικὴ πνευματικὴ πρόοδος, κρυφὴ πνευματικὴ ἀνάβασις.

4. Ὅποιος ἐγνώρισε τὰ παραπτώματά του, ἐχαλιναγώγησε τὴν γλώσσα του, ἐνῶ ὁ πολὺλόγος δὲν ἐγνώρισε ἀκόμη καθὼς πρέπει τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ φίλος τῆς σιωπῆς προσεγγίζει τὸν Θεὸν καὶ συνομιλῶντας μυστικὰ μαζί Του φωτίζεται ἀπὸ Αὐτόν. Ἡ σιωπὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐδημιούργησε στὸν Πιλάτο σεβασμὸν. Καὶ ἡ ἡρεμία καὶ ἡ σιωπὴ ἐνὸς (ταπεινοῦ) ἀνδρὸς καταργεῖ τὴν κενοδοξίαν καυχῆσιολογίαν ἐνὸς ἄλλου.

5. Ὁ Πέτρος, ἐπειδὴ ὠμίλησε, ἐκλαυσε πικρά. Ἐλησμόνησε ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «Εἶπα, φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου» (Ψαλμ. λη' 1). Καὶ τὸν ἄλλον ποὺ εἶπε: «Κρεῖσσον πεσεῖν ἀπὸ ὕψους εἰς γῆν ἢ ἀπὸ γλώσσης» (πρβλ. Σοφ. Σειράχ κ' 18).

6. Ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ γράψω περισσότερα γι' αὐτὰ τὰ θέματα, παρ' ὅλον ὅτι μὲ

προτρέπουν σὲ αὐτὸ οἱ πονηρίες τῶν παθῶν (μὲ προτρέπουν δηλαδὴ νὰ χρησιμοποιήσω τὴν πολυλογία, ἐνῶ ὁμιλῶ γιὰ τὴν σιωπὴν). Τοῦτο μόνο θὰ προσθέσω: Ἄκουσα κάποτε ἕναν μοναχό, ποὺ ἤθελε νὰ ἐξετάσῃ μαζί μου τὸ θέμα τῆς ἡσυχίας, νὰ λέγῃ ὅτι ἡ πολυλογία ὅπωςδὴποτε γεννᾶται ἀπὸ τὶς ἐξῆς αἰτίες: Ἡ ἀπὸ κακὴ συναναστροφή καὶ κακὴ συνήθεια -ἀφοῦ ἡ γλῶσσα, ἔλεγε, εἶναι μέλος τοῦ σώματος, ὅπως διαπαιδαγωγηθῇ, ἔτσι κατ' ἀνάγκην καὶ θὰ συνηθίσῃ- ἢ πάλι ἀπὸ κενοδοξία, πράγμα ποὺ συμβαίνει περισσότερο σὲ ὅσους ἔχουν πνευματικὸ πόλεμο, ἢ, μερικὲς φορές, ἀπὸ τὴν γαστριμαργία. Γι' αὐτὸ πολλοὶ πολλὰς φορές δαμάζοντας τὴν κοιλία δεσμεύουν μὲ βία καὶ τὴν γλῶσσα καὶ τὴν καθιστοῦν ἀνίσχυρη γιὰ πολυλογία.

7. Αὐτὸς ποὺ φροντίζει γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του, ὠλιγόστευσε τὰ λόγια του. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἀπέκτησε πένθος στὴν ψυχὴ του, ἀπέφυγε σὰν φωτιὰ τὴν πολυλογία.

8. Αὐτὸς ποὺ ἀγάπησε τὴν ἡσυχία, ἀσφάλισε τὸ στόμα του. Καὶ αὐτὸς ποὺ εὐχαριστεῖται νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ κελλί του, ἐξέρχεται διότι τὸν διώχνει ἀπ' ἐκεῖ τὸ πάθος αὐτό, (δηλαδὴ ἡ πολυλογία).

9. Ἐκεῖνος ποὺ ἐδοκίμασε τὴν ὁσμὴ τοῦ ὑψίστου καὶ θείου πυρός, ἀποφεύγει τὴν συνάντησι τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἡ μέλισσα τὸν καπνὸ. Τὴν μέλισσα τὴν διώχνει ὁ καπνός, καὶ αὐτὸν τὸν ἐνοχλεῖ ἡ συνάντησις τῶν ἀνθρώπων.

10. Πολὺ ὀλίγοι μποροῦν νὰ κρατήσουν τὸ νερὸ χωρὶς κάποιο φράγμα καὶ κάποιο βοηθητικὸ μέσο. Ὀλιγώτεροι ὅμως εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν νὰ δαμάσουν ἕνα ἀπύλωτο στόμα.

Βαθμὶς ἑνδεκάτη! Ὅποιος ἐνίκησε, περιέκοψε διὰ μιᾶς πλῆθος ἀπὸ κακά.

ΛΟΓΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ

Περὶ ψεύδους

ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΙΔΗΡΟ καὶ τὴν πέτρα (διὰ τῆς προσκρούσεως) γεννᾶται ἡ φωτιὰ, καὶ ἀπὸ τὴν πολυλογία καὶ τὰ εὐτράπελα τὸ ψεῦδος. Τὸ ψεῦδος εἶναι ἐξαφάνισις τῆς ἀγάπης· καὶ ἡ ἐπιπορκία ἄρνησις τοῦ Θεοῦ.

2. Κανεὶς συνετὸς ἄνθρωπος ἄς μὴ θεωρῇ μικρὸ τὸ ἀμάρτημα τοῦ ψεύδους, διότι τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἐξέδωσε ἐναντίον του τὴν πιὸ φοβερὴ ἀπόφασι: «Ἀπολεῖς πάντα τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος» (Ψαλμ. ε' 7), ὅπως λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἐὰν συμβῇ αὐτό, τί πρόκειται νὰ πάθουν ἐκεῖνοι ποὺ συρράπτουν ἐπὶ πλέον τὸ ψεῦδος μὲ τοὺς ὄρκους;

3. Ἐγνώρισα μερικοὺς ποὺ ἐκαυχῶντο γιὰ τὰ ψεῦδη τους. Αὐτοὶ κατῶρθωναν καὶ ἔκαναν τοὺς ἄλλους νὰ γελοῦν μὲ τὶς ἀστειότητες καὶ τὶς ἀργολογίας τους, καὶ ἔτσι ἐξαφάνιζαν ἐλεεινὰ τὸ πένθος τῶν μοναχῶν ποὺ τοὺς ἀκροάζονταν.

4. Ὅταν ἰδοῦν οἱ δαίμονες ὅτι, μόλις ἀρχίσῃ ὁ ἄθλιος ὁμιλητὴς νὰ διηγῇ τὰ εὐτράπελα, προσπαθοῦμε νὰ φύγωμε σὰν ἀπὸ λοιμώδη ἀσθένεια, ἐπιχειροῦν νὰ μᾶς παρασύρουν μὲ δυὸ ἀπατηλοὺς λογισμοὺς: «Μὴ λυπῆσῃς τὸν ὁμιλητὴν», μᾶς συμβουλεύουν, ἢ «μὴ θέλεις νὰ φανῇς πιὸ εὐλαβὴς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους»! Φεῦγε ἀμέσως, μὴν ἀργοπορήσῃς· εἶδεμὴ στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς θὰ σοῦ ἔρχωνται στὸν νοῦ ἀστεία. Καὶ ὅχι μόνο νὰ φεύγῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ διαλύῃς μὲ εὐσεβῆ τρόπο τὸ «πονηρὸν συνέδριον», φέροντας στὸ μέσον τὴν μνήμη τοῦ θανάτου καὶ τῆς Κρίσεως. Εἶναι καλύτερο ἴσως νὰ σὲ βρέξουν μερικὲς σταγόνες κενοδοξίας, προκειμένου νὰ γίνῃς πρόξενος ὠφελείας σὲ τόσους.

5. Ἡ ὑποκρισία εἶναι πολλὰς φορές μητέρα καὶ αἰτία τοῦ ψεύδους. Τίποτε ἄλλο, λέγουν

μερικοί, δὲν εἶναι ἡ ὑποκρισία, παρὰ μελέτη καὶ δημιουργὸς τοῦ ψεύδους πού ἔχει μαζί της συμπεπλεγμένο τὸν ἔνοχο καὶ ἄξιο τιμωρίας ὄρκο. Αὐτὸς πού ἀπέκτησε τὸν φόβο τοῦ Κυρίου, ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὸ ψεῦδος, διότι ἔχει μέσα του ὡς ἀδέκαστο δικαστὴ τὴν συνείδησί του.

6. Ὅπως σὲ ὅλα τὰ πάθη, ἔτσι καὶ στὸ ψεῦδος παρατηροῦμε διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ βλάβη πού προξενεῖ. Ἐπὶ παραδείγματι: Διαφορετικὴ εἶναι ἡ ἔνοχὴ ἑνὸς πού ψεύδεται ἀπὸ τὸν φόβο τῆς τιμωρίας, καὶ διαφορετικὴ ὅταν δὲν ὑπάρχη κίνδυνος. Ἄλλος πάλι εἶπε ψεῦδος χάριν τῆς τρυφῆς, ἄλλος χάριν τῆς φιληδονίας, κάποιος γιὰ νὰ κάνη τοὺς ἄλλους νὰ γελάσουν καὶ ἄλλος γιὰ νὰ ἐπιβουλευθῇ καὶ κακοποιήσῃ τὸν ἀδελφὸ του.

7. Μὲ τὶς τιμωρίες τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων τὸ ψεῦδος μειώνεται πολὺ. Μὲ τὸ πλῆθος ὁμῶς τῶν δακρύων τῆς κατανύξεως, ἐξαφανίζεται ὁλοσχερῶς. Ὁ δαίμων πού μᾶς προτρέπει στὸ ψεῦδος προφασίζεται διαφόρους «οἰκονομικοὺς» λόγους καὶ ἔτσι παρουσιάζει σὰν μεγάλη ἀρετὴ αὐτὸ πού ἀποτελεῖ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς. Ἐκεῖνος πού πλᾶθει ψεύδη παρουσιάζεται ὅτι μιμεῖται τὴν Ραάβ, (ἡ ὁποία ἐχρησιμοποίησε τὸ ψεῦδος, γιὰ νὰ σώσῃ τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἰσραὴλ), καὶ νομίζει ὅτι μὲ τὴν ἰδική του ἀπώλεια προξενεῖ σωτηρίᾳ στοὺς ἄλλους.

8. Ὅταν καθαρισθοῦμε τελείως ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ ψεύδους, τότε, σὲ μία ἐξαιρετικὴ περίστασι, ἃς τὸ χρησιμοποιήσωμε, ἀλλὰ καὶ πάλι μὲ φόβο. Τὸ νήπιο δὲν γνωρίζει τὸ ψεῦδος. Ὁμοίως καὶ ἡ ψυχὴ πού δὲν ἔχει πονηρία. Ἐκεῖνος πού εὐφράνθηκε ἀπὸ τὸν οἶνο (καὶ ἐμέθυσε), θὰ ὁμολογήσῃ ἀκουσίως κάθε ἀλήθεια. Καὶ ἐκεῖνος πού ἐμέθυσε ἀπὸ τὴν κατάνυξι, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ψευσθῇ.

Βαθμὶς δωδεκάτη! Ὅποιος τὴν ἀνέβηκε ἀπέκτησε τὴν ρίζα τῶν καλῶν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Περὶ ἀκηδίας

ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ ἓνας ἀπὸ τοὺς κλάδους τῆς πολυλογίας, ὅπως τὸ εἶπαμε καὶ προηγουμένως, εἶναι καὶ ὁ παρών, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἀποτελεῖ καὶ τὸ πρῶτο τέκνο της. Ἐννοῶ τὴν ἀκηδία. Γι' αὐτὸ καὶ τῆς ἐδώσαμε τὴν θέσι πού τῆς ἀρμόζει μέσα στὴν ἀθλία ἀλυσίδα τῶν παθῶν.

Ἀκηδία σημαίνει παράλυσις τῆς ψυχῆς καὶ ἐκλυσις τοῦ νοῦ, ὀκνηρία καὶ ἀδιαφορία πρὸς τὴν ἄσκησι, μίσος πρὸς τὶς μοναστικὲς ὑποσχέσεις. (Ἡ ἀκηδία εἶναι ἀκόμη) αὐτὴ πού μακαρίζει τοὺς κοσμικοὺς, πού κατηγορεῖ τὸν Θεὸν ὅτι δὲν εἶναι εὐσπλαχνικὸς καὶ φιλάνθρωπος, πού φέρνει ἀτονία τὴν ὥρα τῆς ψαλμωδίας καὶ ἀδυναμία τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Αὐτὴ πού μᾶς κάνει σιδερένιους στὰ διακονήματα, ἀόκνους στὸ ἐργόχειρο, σπουδαίους στὴν πρακτικὴ ζωὴ τῆς ὑπακοῆς (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεωρητικὴ ζωὴ τῆς ἡσυχίας).

2. Ἄνδρας πού ἀσκεῖ τὴν ζωὴ τῆς ὑπακοῆς δὲν γνωρίζει τί σημαίνει ἀκηδία, διότι φθάνει στὰ πνευματικὰ μέσῳ τῶν αἰσθητῶν, (τὰ ὁποῖα αἰσθητὰ δὲν φέρνουν ἀκηδία).

3. Τὸ κοινόβιο εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἀκηδίας, ἐνῶ σ' ἓναν ἡσυχαστὴ ἡ ἀκηδία γίνεται σύζυγος αἰώνιος· δὲν θὰ τὸν ἀποχωρισθῇ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του, καὶ πρὶν ἔλθῃ τὸ τέλος του θὰ τὸν πολεμᾷ καθημερινά. Μόλις ἀντίκρουσε τὸ κελλὶ τοῦ ἡσυχαστοῦ ἐμεῖδισε καὶ ἀφοῦ τὸν ἐπλησίασε ἔστησε κοντὰ τὴν σκηνή της.

4. Ὁ ἱατρὸς ἐπισκέπτεται τοὺς ἀσθενεῖς τὸ πρωί, ἐνῶ ἡ ἀκηδία τοὺς ἀσκητὰς τὸ μεσημέρι. Ἡ ἀκηδία προτρέπει τὸ ἔργο τοῦ ξενοδόχου καὶ παρακαλεῖ νὰ γίνωνται

ἐργόχειρα γιὰ νὰ προσφέρωνται ἐλεημοσύνες. Παρακινεῖ νὰ γίνωνται μὲ προθυμία ἐπισκέψεις στοὺς ἀσθενεῖς, ὑπενθυμίζουσα τὸν λόγο τοῦ Κυρίου: «Ἡσθένησα καὶ ἤλθετε πρὸς με» (Ματθ. κε' 36). Μᾶς παρακαλεῖ νὰ πηγαίνουμε στοὺς λυπημένους καὶ στοὺς ὀλιγοψύχους. «Παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους» (Α' Θέσ. ε' 14) μᾶς λέγει αὐτὴ ἡ ὀλιγόψυχη. Ἐνῶ ἱστάμεθα στὴν προσευχή, μᾶς ὑπενθυμίζει διάφορα ἀναγκαῖα πράγματα καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε τέχνασμα, ὥστε νὰ μᾶς ἀποτραβήξῃ ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν μὲ ἓνα καπίστρι, μὲ κάποια αἰτία εὐλογη, αὐτὴ ἡ παράλογη.

5. Ὁ δαίμων τῆς ἀκηδίας στὸν μοναχό, τὸν ὁποῖο ἔχει καταλάβει, δημιουργεῖ τὶς τρεῖς πρῶτες ὥρες -πρώτη, τρίτη καὶ ἕκτη- μία κατάστασι φρίκης, πονοκέφαλο καὶ πυρετὸ καὶ ἀνακάτωμα τοῦ στομάχου. Μόλις φθάσῃ ἡ ἐνάτη ὥρα παρατηρεῖται κάποια μικρὴ βελτίωσις. Μόλις στρωθῇ ἡ τράπεζα, ἀναπηδᾷ ὁ μοναχὸς ἀπὸ τὸ στρώμα του. Μόλις ἔλθῃ ἡ ἐπομένη ὥρα τῆς προσευχῆς, αἰσθάνεται πάλι βεβαρημένο τὸ σῶμα του. Μόλις σταθῇ νὰ προσευχηθῇ, ἡ ἀκηδία τὸν βυθίζει πάλι στὸν ὕπνο καὶ μὲ ἄκαιρα χασμουρητὰ τοῦ ἀρπάζει ἀπὸ τὸ στόμα τὸν στίχο τῆς προσευχῆς.

6. Ὅλα τὰ ἄλλα πάθη καταπολεμοῦνται μὲ μία ἀντίστοιχη ἀρετὴ τὸ καθένα. Ἡ ἀκηδία ὁμως εἶναι γιὰ τὸν μοναχὸ ἓνας ψυχικὸς θάνατος ποὺ περιέχει ὅλα τὰ κακά.

7. Ἡ ἀνδρεία ψυχὴ κατῶρθωσε νὰ ἀναστήσῃ τὸν νοῦ ποὺ ἦταν νεκρὸς. Ἡ ἀκηδία ὁμως καὶ ἡ ὀκνηρία κατῶρθωσαν νὰ σκορπίσουν ὅλον τὸν πλοῦτο τῆς ψυχῆς.

8. Ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ἀκηδία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὀκτὼ πρωταρχικὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα τὸ βαρύτερο, ἄς τὸ ἀντιμετωπίσωμε καὶ αὐτὸ ἀναλόγως, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα. Πλὴν ἄς προσθέσωμε καὶ τοῦτο: Ὅταν δὲν γίνεται ψαλμωδία καὶ ἀκολουθία, ἡ ἀκηδία δὲν παρουσιάζεται. Καὶ ὅταν τελείωσῃ ὁ κανὼν τῆς προσευχῆς, τότε ἀνοιξαν οἱ ὀφθαλμοί.

9. Τὸν καιρὸ τῆς ἀκηδίας φαίνονται οἱ βιασταί. Καὶ τίποτε ἄλλο δὲν προξενεῖ στὸν μοναχὸ τόσους στεφάνους ὅσο ἡ ἀκηδία. Πρόσεξε καλὰ καὶ θὰ τὴν ἀντιληφθῇ νὰ μὴν ἀφίνη τὰ πόδια σὲ ὀρθία στάσι, καὶ νὰ μᾶς σπρώχνῃ, ὅταν καθώμαστε, νὰ γέρνουμε στὸν τοῖχο. Μᾶς προτρέπει ἐπίσης νὰ κοιτάζωμε ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο, δημιουργώντας φανταστικὰ κτυπήματα καὶ βήματα ποδιῶν. Ἐκεῖνος ποὺ πενθεῖ τὸν ἑαυτὸ του δὲν γνωρίζει τί θὰ πῇ ἀκηδία.

10. Ἄς δένεται καὶ αὐτὸς ὁ τύραννος μὲ τὴν μνήμη τῶν πταισμάτων, καὶ ἄς δέρνεται μὲ τὸ ἐργόχειρο. Καὶ ἀφοῦ συρθῇ μὲ τὴν σκέψι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ σταθῇ ἐμπρὸς μας, ἄς ἐρωτᾶται καταλλήλως:

«Λέγε μας λοιπὸν καὶ σύ, παράλυτε καὶ ἔκλυτε, ποῖος εἶναι ὁ κακὸς γονεὺς σου; Ποιὰ εἶναι τὰ τέκνα σου; Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ σὲ πολεμοῦν; Καὶ ποῖος ὁ φονευτὴς σου»;

Αὐτὸς δὲ ἀναγκαζόμενος θὰ μᾶς ἀποκρινόταν:

«Ἐγὼ σὲ αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν πραγματικὰ τὴν ζωὴ τῆς ὑπακοῆς, «οὐκ ἔχω ποὺ τὴν κεφαλὴν κλίνει». Σὲ ὅσους ἔχω τόπο, τοὺς εὐρίσκω στὴν ἡσυχία καὶ συζῶ μαζί τους. Οἱ ἰδικές μου μητέρες εἶναι πολλὲς καὶ διάφορες: Ἄλλοτε ἡ ψυχικὴ ἀναισθησία, ἄλλοτε ἡ λησμοσύνη τῶν ἄνω, καὶ μερικὲς φορὲς ἡ ὑπερβολικὴ κόπωση (εἴτε ψυχικὴ εἴτε σωματικὴ). Τὰ ἰδικὰ μου τέκνα εἶναι: Οἱ μετακινήσεις ἀπὸ τὸν ἓνα τόπο στὸν ἄλλο ποὺ γίνονται μαζί μου, ἡ παρακοὴ στὸν πνευματικὸ πατέρα, ἡ λησμοσύνη τῆς Κρίσεως, καὶ μερικὲς φορὲς ἡ ἐγκατάλειψις τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Ἰδικοὶ μου ἀντίπαλοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τῶρα ἔχω δεθῇ, εἶναι ἡ ψαλμωδία καὶ τὸ ἐργόχειρο. Ἐχθρικὴ σ' ἐμένα εἶναι καὶ ἡ σκέψις τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ μὲ θανατώνει τελείως εἶναι ἡ προσευχή, ἐνωμένη μὲ τὴν βεβαία ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Γιὰ τὸ ποῖος ὁμως ἐγέννησε τὴν προσευχὴ ἐρωτήσατε τὴν ἴδια».

(Πρόκειται για) νίκη! Όποιος την κατέκτησε, είναι δόκιμος για κάθε καλό έργο.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Περὶ γαστριμαργίας (Διὰ τὴν ὀνομαστὴν δέσποιναν, τὴν πονηρὰν κοιλίαν)

ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ τώρα νὰ ὁμιλήσωμε περὶ κοιλίας, ἀπεφασίσαμε πάλι, ὅπως καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα θέματα, νὰ στρέψωμε τὴν φιλοσοφία μας ἐναντίον μας. Διότι εἶναι ἀξιοθαύμαστο ἐὰν ἀπηλλάγη κανεὶς ἀπὸ αὐτὴν, πρὶν κατοικήσῃ τὸν τάφο.

2. Γαστριμαργία εἶναι ἡ ὑποκριτικὴ συμπεριφορὰ τῆς κοιλίας, ἡ ὁποία, ἐνῶ εἶναι χορτασμένη, φωνάζει πὼς εἶναι ἐνδεής· καὶ ἐνῶ εἶναι παραφορτωμένη μέχρι διαρρήξεως, ἀνακράζει ὅτι πεινᾷ. Γαστριμαργία εἶναι ἡ δημιουργὸς τῶν καρυκευμάτων, ἡ πηγὴ τῶν τέρψεων τοῦ λάρυγγος. Ἐσὺ ἐκλείσες τὴν φλέβα (τῶν ἡδονικῶν ἀπαιτήσεων τῆς), ἀλλὰ αὐτὴ ξεπρόβαλε ἀπὸ ἄλλο μέρος. Τὴν ἔφραξες καὶ τούτη, ἀλλὰ καινούργια ἀνοίχθηκε. Γαστριμαργία εἶναι μία ἀπάτη τῶν ὀφθαλμῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν κάποιος τρώγει τὸ μέτριο σὲ ποσότητα φαγητοῦ του, ἡ γαστριμαργία τὸν κάνει νὰ σκέπτεται, πὼς νὰ ἦταν δυνατό νὰ καταβροχθίσῃ διὰ μιᾶς τὰ σύμπαντα.

3. Ὁ χορτασμὸς ἀπὸ φαγητὰ εἶναι πατὴρ τῆς πορνείας· ἡ θλίψις δὲ τῆς κοιλίας εἶναι πρόξενος τῆς ἀγνότητος. Ἐκεῖνος ποὺ ἐκολάκευσε τὸν λέοντα, πολλὰς φορὲς τὸν ἡμέρωσε. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ περιποιήθηκε τὴν σάρκα, περισσότερο τὴν ἐξαγρίωσε.

4. Χαίρεται ὁ Ἰουδαῖος τὸ Σάββατο ἢ τὶς ἐορτές, καὶ ὁ γαστρίμαργος μοναχὸς τὸ Σάββατο καὶ τὴν Κυριακὴν. Ἀπὸ καιρὸ ὑπολογίζει τὸ Πάσχα καὶ ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας ἐτοιμάζει τὰ φαγητὰ. Ὁ δοῦλος τῆς κοιλίας σκέπτεται μὲ τί εἶδους φαγητὰ θὰ ἐορτάσῃ, ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ μὲ τί χαρίσματα θὰ πλουτήσῃ. Ὁ κοιλιόδουλος, ὅταν ἔλθῃ κάποιος ξένος, συνέχεται ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν ἀγάπη -ἀγάπη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν γαστριμαργίαν- καὶ θεωρεῖ ὡς ἀναψυχὴ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἰδική του κατάλυσιν! Ἐπὶ παρουσίᾳ ὠρισμένων ἄλλων ἀπεφάσισε τὴν κατάλυσιν οἴνου, καὶ νομίζοντας πὼς κρύβει τὴν ἀρετὴν του, ὑποδουλώθηκε στὸ πάθος του.

5. Ἐχθρεύεται πολλὰς φορὲς ἡ κενοδοξία πρὸς τὴν γαστριμαργίαν καὶ ἀντιμάχονται γιὰ τὴν κατοχὴ τοῦ ἀθλίου μοναχοῦ σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἀγοραστὸ δοῦλο. Ἡ μὲν γαστριμαργία τὸν ὠθεῖ στὴν κατάλυσιν, ἡ δὲ κενοδοξία του συνιστᾷ τὴν ἐπίδειξιν τῆς ἀρετῆς του, ἀλλὰ ὁ σοφὸς μοναχὸς θὰ τὶς ἀποφύγῃ καὶ τὶς δυὸ διώχνοντας στὴν κατάλληλη ὥρα τὴν μία μὲ τὴν βοήθεια τῆς ἄλλης.

6. Ὅταν ἡ σάρκα σφριγᾷ, ἃς φυλάξωμε τὴν ἐγκράτεια παντοῦ καὶ πάντοτε. Ὅταν δὲ ἡρεμῇ -πράγμα ποὺ δὲν πιστεύω ὅτι κατορθώνεται πρὸ τοῦ τάφου- ἃς ἀποκρύψωμε τὴν ἐργασία μας.

7. Εἶδα ἡλικιωμένους ἱερεῖς νὰ ἐμπαίζωνται ἀπὸ τοὺς δαίμονες καὶ νὰ δίνουν εὐλογία σὲ νέους, ποὺ δὲν ἐξηρτῶντο πνευματικῶς ἀπὸ αὐτοὺς, νὰ καταλύσουν σὲ ἐπίσημο τραπέζιν κρασί καὶ ὅ, τι ἄλλο. Ἐὰν μὲν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ ἔχουν ἐν Κυρίῳ καλὴ μαρτυρία, ἃς κάνωμε μετρία κατάλυσιν. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀμελεῖς, ἃς μὴ λάβωμε καθόλου ὑπ' ὄψιν μας τὴν εὐλογία τους, καὶ μάλιστα ἐὰν τύχῃ καὶ μαχώμεθα ἐναντίον σαρκικῆς πυρώσεως.

8. Ἐνόμισε ὁ θεήλατος Εὐάγγελος (1) ὅτι ἔγινε σοφώτερος τῶν σοφῶν καὶ στὴν μορφὴ καὶ στὸ περιεχόμενο τῶν λόγων του. Ἀπατήθηκε ὅμως ὁ ταλαίπωρος καὶ φάνηκε ἀνοητότερος τῶν ἀνοήτων καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα ζητήματα καὶ σ' αὐτό. Ἐδίδασκε: «Ὁσάκις ἡ ψυχὴ ἐπιθυμεῖ ποικίλα φαγητὰ, ἃς θλίβεται μὲ ἄρτον μόνο καὶ ὕδωρ». Εἶναι δὲ ἡ προσαγὴ τοῦ αὐτοῦ σὰν νὰ προτρέπησιν ἓνα παιδί ν' ἀνεβῇ μὲ ἓνα βῆμα ὅλη τὴν σκάλα.

Ἐμεῖς ὅμως, ἀντικρούοντες τὸν ὀρισμὸ του, ὡς ἐξῆς ὀρίζουμε: Ὅταν ἐπιθυμοῦμε τὰ διάφορα φαγητά, ζητοῦμε κάτι ποὺ εἶναι μέσα στὴν φύσι μας. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἂς χρησιμοποιήσωμε ἓνα τέχνασμα πρὸς τὴν πολυμήχανη κοιλία, καὶ μάλιστα ἂν δὲν μᾶς ἀπειλῇ βαρύτατος πόλεμος ἢ δὲν ὑπάρχῃ πένθος ἢ κανὼν γιὰ προηγούμενες σοβαρὲς πτώσεις. Ἄς κόψωμε πρῶτα τὰ λιπαρά, ἔπειτα τὰ ἐρεθιστικά καὶ ἔπειτα τὰ εὐγευστα.

9. Ἄν σοῦ εἶναι εὐκόλο, δίδε στὴν κοιλία σου τροφὴ χορταστικὴ καὶ εὐκολοχώνευτη, ὥστε μὲ τὸν χορτασμὸ νὰ ικανοποιήσουμε τὴν ἀχόρταστη ὄρεξί της, ἐνῶ μὲ τὴν σύντομη χώνευσι νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὴν σαρκικὴ πύρῳσι σὰν ἀπὸ μάστιγα. Ἄς ἐξετάσωμε, καὶ θὰ βροῦμε πὼς τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ φαγητὰ ποὺ «φουσκώνουν» ἐρεθίζουν τὴν σάρκα.

10. Νὰ γελᾷς μὲ τὸν δαίμονα ποὺ σοῦ ὑποβάλλει μετὰ τὸ δεῖπνο νὰ ἀφήσῃς γιὰ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα τοὺς κανόνες τῶν προσευχῶν σου, διότι θὰ ἔλθῃ ἡ ἐνάτη ὥρα τῆς ἐπομένης, καὶ δὲν θὰ ἔχῃ τηρηθῇ ἡ συμφωνία τῆς προηγούμενης.

11. Ἄλλῃ εἶναι ἡ ἐγκράτεια ποὺ ἀρμόζει σὲ ὅσους δὲν ἔχουν δοκιμάσει μεγάλες πτώσεις καὶ ἄλλῃ σὲ ὅσους ἔχουν ὑποπέσει σ' αὐτές. Οἱ μὲν πρῶτοι ἔχουν ὡς γνώμονα τὴν σαρκικὴ κίνησι, οἱ δὲ δεῦτεροι ἀντιμετωπίζουν τὸ θέμα μὲ σκληρότητα καὶ ἀδιαλλαξία μέχρι θανάτου. Καὶ οἱ μὲν προσπαθοῦν νὰ διαφυλάττουν πάντοτε τὴν σωφροσύνη τοῦ νοῦ, ἐνῶ οἱ δὲ ἐξευμενίζουν τὸν Θεὸν μὲ τὴν σκυθρωπότητα τῆς ψυχῆς καὶ μὲ τὴν θλίψι τῆς σαρκός.

12. Ὁ καιρὸς τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς «παρακλήσεως» στὸν τέλειο μοναχὸ εἶναι καιρὸς ἀμεριμνίας, στὸν ἀγωνιστὴ καιρὸς πάλης καὶ στὸν ἐμπαθεῖ «ἐορτῶν ἐορτὴ καὶ πανηγυρις πανηγύρεων».

13. Ὅνειρα γύρω ἀπὸ τροφὲς καὶ φαγητὰ συναντῶνται στὴν καρδιά τῶν γαστριμάργων, καὶ ὄνειρα γύρω ἀπὸ τὴν κόλασι καὶ τὴν Κρίσι συναντῶνται στὴν καρδιά τῶν μετανοοῦντων.

14. Κυριάρχησε στὴν κοιλία σου, πρὶν κυριαρχήσῃ αὐτὴ πάνω σου, καὶ τότε θὰ ἀναγκασθῇ νὰ νηστεύῃς γεμάτος κατασχύνῃ. Αὐτὸ ποὺ εἶπα τὸ καταλαβαίνουν ἐκεῖνοι ποὺ ἔπесαν στὸν ἀκατανόμαστο βόθρο (2). Ὅσοι εἶναι εὐνοῦχοι – (κατὰ πνεῦμα εὐνοῦχοι – πρβλ. Ματθ. ιθ' 12) – δὲν ἐγνώρισαν τὸ ἀμάρτημα αὐτό.

15. Ἄς περικόψωμε τίς ἀπαιτήσεις τῆς κοιλίας μὲ τὴν σκέψι τοῦ αἰωνίου πυρός. Μερικοὶ ποὺ ὑπετάγησαν σ' αὐτὴν ἔφθασαν στὴν ἀνάγκη στὸ τέλος νὰ ἀποκόψουν τὰ μέλη τοῦ σώματός τους, καὶ ἀπέθαναν ἔτσι σωματικά καὶ ψυχικά. Ἄς ἐρευνήσωμε, καὶ ὅπωςδὴποτε θὰ διαπιστώσωμε πὼς τὰ ἠθικά μας ναυάγια προέρχονται μόνο ἀπὸ τὴν γαστριμαργία.

16. Ὁ νοῦς τοῦ νηστευτοῦ προσεύχεται καθαρὰ καὶ προσεκτικά, τοῦ δὲ ἀκρατοῦς εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀκάθαρτες εἰκόνες. Ὁ χορτασμὸς τῆς κοιλίας ἐξήρανε τίς πηγὲς τῶν δακρύων. Ὅταν ὅμως αὐτὴ ἀπεξηράνθῃ, ἐδημιούργησε τὰ ὕδατα τῶν δακρύων.

17. Ἐκεῖνος ποὺ περιποιεῖται τὴν κοιλία του καὶ ἀγωνίζεται νὰ νικήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ προσπαθεῖ νὰ σβῇσῃ μεγάλη φωτιὰ μὲ λάδι. Ὅταν θλίβεται ἡ κοιλία ταπεινοῦται ἡ καρδιά. Ὅταν ὅμως δέχεται περιποιήσεις, θεριεύουν καὶ ἀλαζονεύονται οἱ λογισμοί.

18. Ἐξέταζε τὸν ἑαυτὸν σου τὴν πρώτη ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τὸ μεσημέρι καὶ τὴν τελευταία πρὸ τοῦ φαγητοῦ, καὶ θὰ κατανοήσῃς ἔτσι τὴν ὠφέλεια τῆς νηστείας. Τὸ πρῶν (ποὺ δὲν πεινᾷς) οἱ λογισμοὶ σκιρτοῦν καὶ περιπλανῶνται ἐδῶ κι ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἕκτη ὥρα

άπονουν κάπως, και κατά τὸ ἡλιοβασίλεμα ἔχουν ἐντελῶς ταπεινωθῇ.

19. Θλίβε τὴν κοιλία και ὅπωςδῆποτε θὰ κλείσης και τὸ στόμα· διότι ἡ γλῶσσα ἰσχυροποιεῖται ἀπὸ τὰ πολλὰ φαγητά. Νὰ πυγμαχῇς συνεχῶς ἐναντίον της και νὰ ἐπαγρυπνῇς συνεχῶς ἐπάνω της. Ἐὰν ἐσὺ κοπιᾷς ὀλίγο, ἀμέσως και ὁ Κύριος σε βοηθεῖ.

20. Ὅσο χρησιμοποιοῦνται και μαλακώνουν οἱ ἄσκοί, τόσο αὐξάνουν στὴν χωρητικότητα. Ὅταν ὅμως μείνουν περιφρονημένοι και ἀχρησιμοποίητοι, θὰ μαζέψουν και δὲν θὰ χωροῦν τόσο πολὺ.

21. Ἐκεῖνος ποὺ καταπιέζει τὴν κοιλία μὲ πολλὰ φαγητά, ἐπλάτυνε τὰ ἔντερα, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τῆς ἐναντιώνεται, τὰ ἐστένευσε. Καὶ ὅταν αὐτὰ ἐστένευσαν, δὲν χρειάζονται πολλὰ φαγητά, ὁπότε κατὰ φυσικὸ τρόπο μαθαίνομε νὰ νηστεύωμε.

22. Ἡ δίψα πολλές φορές ἐσταμάτησε τὴν δίψα. Εἶναι ὅμως δυσχερὲς και ἀκατόρθωτο μὲ τὴν πείνα νὰ περικοπῇ ἡ πείνα. Ὅταν σὲ νικήσῃ ἡ κοιλία, δάμαξέ τὴν μὲ σωματικούς κόπους. Καὶ ἂν αὐτὸ σοῦ εἶναι ἀδύνατο διὰ λόγους ἀσθενείας, πάλαιψε ἐναντίον της μὲ τὴν ἀγρυπνία.

23. Ὅταν βαραίνουν οἱ ὀφθαλμοί, πιάσε τὸ ἐργόχειρο. Ἐὰν ὅμως ὁ ὕπνος ἔχῃ φύγει, μὴ τὸ πιάνῃς, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσηλώσῃς τὸν νοῦ σου στὸν Θεὸν και στὸν μαμωνᾶ (Ματθ. στ' 24), δηλαδὴ στὸν Θεὸ και στὸ ἐργόχειρο.

24. Γνώριζε ὅτι πολλές φορές ὁ δαίμων τῆς γαστριμαργίας ἔρχεται και κάθεται ἐπάνω στὸ στομάχι, και κάνει ὥστε νὰ μὴ χορταίνει ὁ ἄνθρωπος, ἔστω και ἂν φάγῃ ὀλόκληρη τὴν Αἴγυπτο και πιῇ ὀλόκληρο τὸν Νεῖλο. Μετὰ τὸ φαγητὸ φεύγει ὁ ἀνόσιος και μᾶς στέλνει τὸν δαίμονα τῆς πορνείας, ἀφοῦ τοῦ περιέγραψε τὸ συμβάν. «Νὰ τὸν συλλάβῃς, τοῦ λέγει, νὰ τὸν συλλάβῃς, νὰ τὸν ζαλίσης. Καθὼς ἡ κοιλία του εἶναι παραφορτωμένη, δὲν θὰ κουρασθῇς πολὺ». Καὶ ἐκεῖνος μόλις ἦλθε χαμογέλασε. Καὶ ἀφοῦ μᾶς ἔδωσε «χειροπόδαρα» μὲ τὸν ὕπνο, ἔπραξε ὅλα ὅσα θέλησε καταλερώνοντας σῶμα και ψυχὴ μὲ μολυσμοὺς και φαντασίαις και ἐκκρίσεις. Θαυμαστὸ πρᾶγμα! Νὰ βλέπῃς ἀσώματο νοῦ νὰ μολύνεται και νὰ σκοτίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα· και πάλι διὰ μέσου του πηλίνου σώματος τὸν αὔλο νοῦ νὰ καθαρίζεται και νὰ λεπτύνεται!

25. Ἐὰν ὑποσχέθηκες στὸν Χριστὸν νὰ βαδίζῃς τὴν στενὴ και τεθλιμμένη ὁδὸ, στενοχώρησε τὴν κοιλία. Διότι ὅταν αὐτὴ δέχεται περιποιήσεις και πλατύνεται, τότε ἐσὺ ἀθέτησες τὶς ὑποσχέσεις.

26. Σύνελθε! Καὶ θὰ ἀκούσῃς τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ: «Πλατεία και εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς τῆς κοιλίας, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς πορνείας· και πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσπορευόμενοι ἐν αὐτῇ. Τὴ στενὴ ἡ πύλη και τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς τῆς νηστείας, ἡ εἰσάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀγνείας· και ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς» (πρβλ. Ματθ. ζ' 13-14).

27. Ἀρχηγὸς τῶν δαιμόνων εἶναι ὁ πεσὼν Ἐωσφόρος, και ἀρχηγὸς τῶν παθῶν ὁ λαιμὸς τῆς κοιλίας.

28. Ὅταν λάβῃς θέσι σὲ πλούσιο τραπέζι, φέρε ἐμπρὸς σου τὴν μνήμη τοῦ θανάτου και τῆς Κρίσεως· ἴσως ἔτσι νὰ συγκρατήσῃς ὀλίγο τὸ πάθος. Καὶ ἐνῶ πίνεις, μὴ παύσῃς νὰ θυμᾶσαι τὸ ὄξος και τὴν χολὴ τοῦ Δεσπότου σου. Ἐτσι ἢ θὰ ἐγκρατευθῇς ἢ τουλάχιστον, ἂν δὲν ἐγκρατευθῇς, θὰ ταπεινωθῇς ἀναστενάζοντας (συγκρίνοντας τὴν πολυφαγία σου μὲ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ).

29. Μὴ πλανᾶσαι! Οὔτε ἀπὸ τὴν δουλεία τοῦ Φαραὼ πρόκειται νὰ ἐλευθερωθῇς οὔτε τὸ

ἄνω Πάσχα θὰ ἀντικρύσης, ἐὰν δὲν γευθῇς παντοτεινᾷ πικρίδες καὶ ἄζυμα. Πικρίδες εἶναι ἡ βία καὶ κακοπάθεια τῆς νηστείας, καὶ ἄζυμα τὸ χωρὶς φυσίωσι φρόνημα (3).

30. Ἄς ἐνωθῇ μὲ τὴν ἀναπνοή σου ὁ λόγος τοῦ Ψαλμωδοῦ: «Ὅταν μὲ ἐνωχλοῦσαν οἱ δαίμονες, ἐφοροῦσα πένθιμο ἔνδυμα καὶ ἐταπείνωννα μὲ νηστεία τὴν ψυχὴ μου καὶ ἡ προσευχή μου εἶχε κολληθῇ στοὺς κόλπους τῆς ψυχῆς μου» (πρβλ. Ψαλμ. λδ' 13).

31. Ἡ νηστεία εἶναι βία φύσεως καὶ περιτομὴ τῶν ἡδονῶν τοῦ λάρυγγος, ἐκτομὴ τῆς σαρκικῆς πυρώσεως, ἐκκοπὴ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἀπελευθέρωσις ἀπὸ μολυσμῶν ὀνείρων, καθαρότης προσευχῆς, φωτισμὸς τῆς ψυχῆς, διαφύλαξις τοῦ νοῦ, διάλυσις τῆς πωρώσεως, θύρα τῆς κατανύξεως, ταπεινὸς στεναγμὸς, χαρούμενη συντριβή, σταμάτημα τῆς πολυλογίας, ἀφορμὴ ἡσυχίας, φρουρὸς τῆς ὑπακοῆς, ἐλαφρότης τοῦ ὕπνου, ὑγεία τοῦ σώματος, πρόξενος τῆς ἀπαθείας, ἄφεςις τῶν ἁμαρτημάτων, θύρα καὶ ἀπόλαυσις τοῦ παραδείσου.

32. Ἄς συλλάβωμε καὶ ἅς ἀνακρίνωμε καὶ αὐτὸν τὸν ἐχθρὸν -προπαντὸς αὐτόν- ποὺ εὐρίσκεται ἐπικεφαλῇς ὅλων τῶν ἐπικινδύνων ἐχθρῶν μας. Αὐτὸν ποὺ εἶναι ἡ θύρα τῶν παθῶν, ἡ πτώσις τοῦ Ἀδάμ, ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἡσαΐ, ὁ ὀλεθρὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἡ ἀσχημοσύνη τοῦ Νῶε, ἡ προδοσίᾳ τῶν Γομόρρων, ἡ κατηγορία τοῦ Λῶτ, ἡ ἐξολόθρευσις τῶν υἱῶν τοῦ ἱερέως Ἡλεΐ, ὁ καθοδηγητὴς πρὸς τοὺς μολυσμοὺς. Ἄς τὴν ἀνακρίνωμε -τὴν γαστριμαργίαν- ἀπὸ ποῦ γεννᾶται, ποιοὶ εἶναι οἱ ἀπόγονοί της, ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τὴν συντρίβει καὶ ποιὸς αὐτὸς ποὺ τὴν ἐξολοθρεύει τελείως.

«Λέγε μας, ὦ τύραννε ὅλων τῶν ἀνθρώπων, σὺ ποὺ τοὺς ἐξαγοράζεις ὅλους μὲ τὸ χρυσάφι τῆς ἀπληστίας, ἀπὸ ποῦ εἰσέρχεσαι μέσα μας; Καὶ τί ἐν συνεχείᾳ συνηθίζεις νὰ γεννᾷς ἐκεῖ; Καὶ πῶς μπορούμε νὰ ἐπιτύχωμε τὴν ἐξοδὸ σου καὶ ἀπομάκρυνσι ἀπὸ ἐμᾶς»;

Ἐκείνη δὲ ταλαιπωρημένη ἀπὸ τὶς ὕβρεις αὐτές, γεμάτη μανία καὶ ἀγριότητα μᾶς ἀποκρίθηκε τυραννικά:

«Γιατί μὲ ὀνειδίζετε σεῖς ποῦ εἴσθε ὑπόλογοι ἀπέναντί μου; Καὶ πῶς φροντίζετε νὰ μὲ ἀποχωρισθῇτε, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι ἐκ φύσεως συνδεδεμένη μαζί σας; Θύρα γιὰ μένα εἶναι ἡ φύσις τῶν φαγητῶν. Αἰτίας τῆς ἀπληστίας μου εἶναι ἡ συνεχὴς χρῆσις. Ἀφορμὴ δὲ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πάθους μου εἶναι ἡ προϋπάρχουσα συνήθεια, ἡ ἀναισθησία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ λησμοσύνη τοῦ θανάτου.

» Καὶ πῶς ζητεῖτε νὰ μάθετε τὰ ὀνόματα τῶν ἀπογόνων μου; Θὰ τοὺς ἀπαριθμήσω καὶ θὰ πληθυνθοῦν περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄμμο. Ἀκοῦστε ὅμως ποιοὶ θεωροῦνται ὡς υἱοὶ μου πρωτότοκοι καὶ ἀγαπητοί: Πρωτότοκός μου υἱὸς εἶναι ὁ ὑπηρέτης τῆς πορνείας. Δεύτερος ἡ σκληροκαρδιά. Τρίτος ὁ ὕπνος. Ἀπὸ ἐμένα ἐπίσης γεννῶνται ἡ θάλασσα τῶν λογισμῶν, τὰ κύματα τῶν μολυσμῶν, ὁ βυθὸς τῶν κρυπτῶν καὶ ἀνεκφράστων ἀκαθαρσιῶν.

» Ἰδικές μου θυγατέρες εἶναι ἡ ὀκνηρία, ἡ πολυλογία, ἡ «παρρησία», τὰ γέλια, τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐτράπελα, ἡ ἀντιλογία, ἡ σκληροτράχηλη διαγωγὴ καὶ συμπεριφορὰ, ἡ ἀνυπακοή, ἡ ἀναισθησία, ἡ αἰχμαλωσία καὶ ὑποδούλωσις (στὰ πάθη), ἡ καύχησις, ἡ θρασύτης. Ἐπίσης καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ καλλωπισμοῦ, τὴν ὁποία διαδέχονται ἡ ρυπαρὰ προσευχή, ὁ ρεμβασμὸς τῶν λογισμῶν καὶ πολλὰς φορές συμφορὲς ἀνέλπιστες καὶ ἀπροσδόκητες, στίς ὁποῖες μάλιστα ἀκολουθεῖ ἡ ἀπελπισία ποὺ εἶναι ἡ πιὸ φοβερὴ ἀπὸ ὅλες.

» Ἐμένα μὲ πολεμεῖ, ἀλλὰ δὲν μὲ νικᾷ, ἡ μνήμη τῶν ἁμαρτημάτων. Ὑπερβολικὰ μὲ ἐχθρεύεται ἡ σκέψις τοῦ θανάτου. Ἐκεῖνο δὲ ποὺ μὲ καταστρέφει τελειωτικὰ δὲν ὑπάρχει στοὺς ἀνθρώπους. Ὅποιος ἀπέκτησε μέσα του Τὸν Παράκλητο, Τὸν παρακαλεῖ ἐναντίον

μου. Καὶ Ἐκεῖνος καμφθεὶς ἀπὸ τὶς ἱκεσίαις δὲν μὲ ἀφίνει νὰ ἐνεργῶ μὲ ἐμπάθεια. Αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐγεύθηκαν τὴν χάρι τοῦ Παρακλητοῦ, ἐπιζητοῦν ὅπωςδὴποτε νὰ γλυκαίνωνται ἀπὸ τὴν ἰδική μου ἡδονή».

Πρόκειται γιὰ ἀνδρεία νίκη! Ὅποιος τὴν ἐκέρδισε, προχωρεῖ σύντομα πρὸς τὴν ἀπάθεια καὶ τὴν κορυφή τῆς σωφροσύνης.

Σημειώσεις

1. Ὁ Εὐάγριος ὁ Ποντικός ὑπῆρξε ἐπιφανὴς μυστικὸς Θεολόγος, ἀσκητὴς καὶ ἀσκητικὸς συγγραφεὺς τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἐμαθήτευσε στὸν Θεολόγο Γρηγόριο καὶ σὲ μεγάλους ἀσκητὰς τῆς αἰγυπτιακῆς ἐρήμου. Ἀνεδείχθη σὲ σπουδαία φυσιογνωμία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἡ διασημότερα προσωπικότης τῆς Χριστιανικῆς ἐρήμου τῆς Αἰγύπτου, περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου αἰῶνος» (βλ. Ἰ. Μωϋσέσκου, Εὐάγριος ὁ Ποντικός, Ἀθῆναι 1937, σελ. 32). Ὑπέπεσε ὅμως καὶ στὶς πλάνες τοῦ Ὡριγένους καὶ κατεδικάσθη ἀπὸ τὴν Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Παρὰ ταῦτα ὠρισμένα ἀσκητικά του συγγράμματα λόγῳ τῆς ἀξίας των ἐτιμήθησαν ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους μέχρι σημείου νὰ καταχωρηθοῦν καὶ στὴν Φιλοκαλία.

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς τῆς Κλίμακος ἐπωφελεῖται τοῦ ἀσκητικοῦ ἔργου τοῦ Εὐαγρίου, καὶ μάλιστα στοὺς τελευταίους λόγους (ΚΖ' – Λ'), ὅπου ἐκτίθεται ἡ ὑψηλότερα πνευματικὴ ζωή.

2. Ἐννοεῖ μάλλον τὸ κατὰ μόνας ἀμάρτημα.

3. Τὸ χωρὶς φυσίωσι φρόνημα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ ἄζυμα. Ἡ παρομοίωσις εἶναι πολὺ ἐπιτυχής, ἐφ' ὅσον ὡς γνωστὸν μὲ τὴν ζύμη δημιουργεῖται «φοῦσκωμα» στὸ φύραμα.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Περὶ ἀγνεΐας (Διὰ τὴν ἄφθαρτον ἀγνεΐαν καὶ σωφροσύνην, τὴν ὁποία κατακτοῦν φθαρτοὶ ἄνθρωποι διὰ καμάτων καὶ ἰδρώτων)

1. Ἀκούσαμε τὴν μαινάδα, δηλαδὴ τὴν γαστριμαργία, ποὺ μόλις πρὸ ὀλίγου μᾶς ἀνέφερε ὅτι ἰδικὸς τῆς ἀπόγονος εἶναι ὁ σαρκικὸς πόλεμος. Διότι μᾶς τὸ διδάσκει αὐτὸ καὶ ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος προπάτωρ, ὁ Ἀδὰμ, ὁ ὁποῖος ἐὰν δὲν εἶχε νικηθῇ ἀπὸ τὴν κοιλία, δὲν θὰ ἐρχόταν σὲ σαρκικὴ σχέσι μὲ τὴν σύζυγό του. Ὅσοι λοιπὸν τηροῦν τὴν πρώτη ἐντολή, δὲν πέφτουν στὴν δεύτερη παράβασιν. Καὶ παραμένουν βεβαίως υἱοὶ τοῦ Ἀδὰμ, χωρὶς ὅμως νὰ δοκιμάσουν καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀδὰμ, σὲ μία κατάστασιν ὀλίγο κατωτέρα ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ μὴ γίνη τὸ κακὸ ἀθάνατο, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος ποὺ ὀνομάζεται Θεολόγος (1).

ΑΓΝΕΙΑ σημαίνει ἀπόκτησις τῆς ἀσωμάτου φύσεως. Ἀγνεΐα σημαίνει ζηλευτὸς οἶκος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπίγειος οὐρανὸς τῆς καρδιάς. Ἀγνεΐα σημαίνει ὑπερφυσικὴ ἀπάρνησις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μία ἀληθινὰ παράδοξις ἁμιλλα σώματος θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ πρὸς τοὺς ἀσωμάτους ἀγγέλους. Ἀγνὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὸν ἓνα ἔρωτα ἀπέκρουσε τὸν ἄλλο ἔρωτα, καὶ ἐσβησε τὸ ὑλικὸ μὲ τὸ αὔλο πῦρ.

3. Σωφροσύνη σημαίνει γενικὴ ὀνομασία ὅλων τῶν ἀρετῶν. Σώφρων εἶναι ἐκεῖνος ποὺ καὶ κατὰ τὸν ὕπνον δὲν αἰσθάνεται καμμία σαρκικὴ κίνησι ἢ ἀλλοίωσις τῆς καταστάσεώς του. Σώφρων εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκτησε τελείαν ἀναισθησίαν ὡς πρὸς τὴν διαφορὰ τοῦ φύλου. Αὐτὸς εἶναι ὁ κανὼν καὶ ὁ ὅρος τῆς τελείας καὶ πανάγνου ἀγνεΐας, τὸ νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς παρόμοια καὶ πρὸς τὰ ἔμψυχα καὶ πρὸς τὰ ἄψυχα σώματα, καὶ πρὸς τὰ λογικὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλογα.

4. Κανείς από όσους ήσκησαν την άγνεία ἄς μὴ θεωρῇ δικό του κατόρθωμα τὴν ἀπόκτησίν της. Διότι τὸ νὰ νικήσῃ κανείς τὴν φύσιν τοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ ἀνέλπιστα. Ὅπου πραγματοποιήθηκε ἡττα τῆς φύσεως, ἐκεῖ φανερώθηκε ἡ παρουσία τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Διότι χωρὶς καμμία ἀντιλογία τὸ κατώτερο καταργεῖται ἀπὸ τὸ ἀνώτερο. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀγνείας εἶναι ἡ μὴ συγκατάθεσις στοὺς σαρκικοὺς λογισμοὺς, καθὼς καὶ οἱ ἄραιές καθ' ὕπνον ρεύσεις χωρὶς αἰσchrά ὄνειρα. Τὸ μέσον τῆς ἀγνείας εἶναι ἡ παρουσία φυσικῶν κινήσεων στὴν σάρκα, μόνο ἐξ αἰτίας πολυφαγίας, χωρὶς εἰκόνες σαρκικῆς καὶ χωρὶς ρεύσεις. Τὸ τέλος δὲ εἶναι ἡ νέκρωσις τοῦ σώματος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνεκρώθηκαν οἱ σαρκικοὶ λογισμοί.

5. Μακάριος ἀληθινὰ ἐκεῖνος ποὺ ἐμπρὸς σὲ ὁποιοδήποτε σῶμα καὶ chrῶμα καὶ ἡλικία ἀπέκτησε τελεία ἀναισθησία.

6. Ἀγνὸς δὲν θεωρεῖται ἐκεῖνος ποὺ ἐφύλαξε ἀρρύπωτο τὸ πῆλινο σῶμα του, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ ὑπέταξε τὰ σωματικὰ μέλη στὴν ψυχὴ εἶναι ὁ τελείως ἀγνός.

7. Μέγας εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος στὴν ἀφῆ παρέμεινε ἀπαθής. Ἀνώτερος ὅμως εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔμεινε ἄτρωτος ἀπὸ τὴν θέα, καὶ ἐνίκησε τὴν θέα τοῦ σαρκικοῦ πυρὸς μὲ τὴν σκέψιν τοῦ οὐρανίου κάλλους.

8. Ἐκεῖνος ποὺ ἀπομακρύνει τὸν κύνα μὲ τὴν προσευχὴν, ὁμοιάζει μὲ αὐτὸν ποὺ παλεῦει μὲ λέοντα. Ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἀνατρέπει μὲ τὴν ἀντίρρηση, ὁμοιάζει μὲ αὐτὸν ποὺ καταδιώκει ἀκόμη τὸν ἐχθρὸ του. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὀλοτελῶς ἐξουδετέρωσε τὶς ἐπιθέσεις, μολονότι ζῇ ἀκόμη μὲ τὴν σάρκα, ἤδη ἔχει ἀναστηθῇ ἀπὸ τὸν τάφο.

9. Ἄν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀληθινῆς ἀγνείας τὸ νὰ μὴν ἐπηρεάζεται κανείς ἀπὸ τὶς αἰσchrές φαντασίαι ποὺ παρουσιάζονται στὸν ὕπνο, ὅπως ὁποιοτὲ τὸ ὄριο τῆς λαγνείας εἶναι τὸ νὰ παθαίνει κανείς ρεῦσιν ἀπὸ αἰσchrές ἐνθυμήσεις ξύπνιος.

10. Ὅποιος πολεμᾷ τοῦτον τὸν ἀντίδικον μὲ ἰδρῶτες καὶ μόχθους, εἶναι σὰν νὰ ἔδεσε τὸν ἐχθρὸ του μὲ ἓνα βοῦρλο. Ὅποιος τὸν πολεμᾷ μὲ τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ἀγρυπνία, εἶναι σὰν νὰ τοῦ πέρασε ἀλυσίδες. Καὶ ὁποῖος τὸν πολεμᾷ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν ἀοργησία καὶ τὴν δίψα, εἶναι σὰν νὰ τὸν ἐφόνευσε καὶ τὸν ἔκρυψε στὴν ἄμμο. Ἄμμο νὰ θεωρήσῃς τὴν ταπείνωσιν, διότι ἡ ἄμμος δὲν παρέχει βοσκή στὰ πάθη, ἀλλὰ εἶναι χῶμα καὶ στάκτη.

11. Ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔδεσε τὸν τύραννον μὲ τοὺς ἀγῶνες, ἄλλος ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἔδεσε μὲ τὴν ταπείνωσιν, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἔδεσε μὲ τὴν παρέμβασιν καὶ ἐμφάνειαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁμοιάζουν ὁ πρῶτος μὲ τὸν αὐγερινό, ὁ δευτέρος μὲ τὴν πανσέληνον καὶ ὁ τρίτος μὲ τὸν ὀλόλαμπρον ἥλιον. Ὡστόσο καὶ οἱ τρεῖς ἔχουν τὸ πολίτευμά τους στοὺς οὐρανοὺς. Ἀπὸ τὴν αὐγὴ γεννᾶται τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τὸ φῶς προβάλλει ὁ ἥλιος. Ἔτσι ἀνάλογα πρέπει νὰ σκεφθοῦμε καὶ νὰ βροῦμε τὸ ἀντίστοιχον νόημα σ' αὐτὰ ποὺ εἶπαμε.

12. Ἡ ἀλεποῦ ὑποκρίνεται πῶς κοιμᾶται. Ὁ δαίμων δὲ καὶ τὸ σῶμα ὑποκρίνονται σωφροσύνη. Καὶ ἡ μὲν ἀλεπού, γιὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν ὄρνιθα. Ὁ δαίμων, γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν ψυχὴν.

13. Μὴν ἐμπιστευθῇς στὴν ζωὴ σου τὸ πῆλινο σῶμα, καὶ μὴ ξεθαρρέψῃς μαζί του, μέχρις ὅτου συναντήσῃς τὸν Χριστόν.

14. Μὴν παίρνεις θάρρος καὶ νομίζῃς ὅτι λόγω τῆς ἐγκρατείας σου θὰ σωθῇς ἀπὸ τὴν πτῶσιν. Κάποιος χωρὶς νὰ τρώγῃ τίποτε ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανό (2).

15. Μερικοί γνωστικοί που έδωσαν όρθο όρισμό τής άποταγής, τήν έχαρακτήρισαν ως έχθρα πρὸς τὸ σῶμα καὶ μάχη πρὸς τήν κοιλία.

16. Στους άρχαρίους οί πτώσεις κατὰ κανόνα συμβαίνουν ἀπὸ τήν ἀπόλαυσι τῶν φαγητῶν. Στους μεσαίους, καὶ ἀπὸ ὑπερηφάνεια, πράγμα πὸ παρατηρεῖται βέβαια καὶ στοὺς άρχαρίους. Σ' ἐκείνους δὲ πὸ πλησιάζουν πρὸς τήν τελειότητα, ἀποκλειστικὰ ἐξ αἰτίας τής κατακρίσεως.

17. Μερικοί μακαρίζουν ὅσους γεννήθηκαν εὐνοῦχοι, διότι, ὅπως λέγουν, ἔχουν λυτρωθῇ ἀπὸ τήν τυραννία τοῦ σώματος. Ἐγὼ ὅμως μακαρίζω ὅσους γίνονται καθημερινὰ εὐνοῦχοι καὶ ἀκρωτηριάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των χρησιμοποιοῦντας ὡς μάχαιρα τὸν ὑγιῇ λογισμό.

18. Ἐχω ἰδεῖ μερικοὺς πὸ ἔπесαν ἀκουσίως, καὶ ἔχω ἰδεῖ ἄλλους πὸ ἐπιθυμοῦσαν τήν πτῶσι, ἀλλὰ δὲν τήν κατῶρθωναν· καὶ τοὺς ἐλεεινολόγησα περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους πὸ ἁμαρτάνουν κάθε ἡμέρα, διότι παρὰ τήν ἀδυναμία τους ἐπιθυμοῦσαν τήν δυσωδία.

19. Ἐλεεινὸς ὅποιος πέφτει. Ἐλεεινότερος ὅμως ὅποιος παρασύρει καὶ ἄλλον στήν πτῶσι. Διότι καὶ τῶν δυὸ πτώσεων τήν ἐνοχή καὶ τήν ἐφάμαρτη ἡδονή, τὰ παίρνει ἐπάνω του.

20. Μὴν προσπαθῇς μὲ εὐλόγα ἐπιχειρήματα καὶ ἀντιρρήσεις νὰ ἀποκρούσης τὸν δαίμονα τής πορνείας, διότι ἐκεῖνος ἔχει μὲ τὸ μέρος του τίς εὐλογοφανεῖς προφάσεις, ἀφοῦ μᾶς πολεμεῖ μὲ σύμμαχο τήν φύσι μας.

21. Ὅποιος ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ ἢ νὰ νικήσῃ τήν σάρκα του μὲ τίς ἰδικές του δυνάμεις, ἄδικα τρέχῃ. Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν γκρεμίσῃ τὸν οἶκο τής σαρκὸς καὶ δὲν οἰκοδομήσῃ τὸν οἶκο τής ψυχῆς, ἄδικα ἀγρύπνησε καὶ ἐνήστευσε αὐτὸς πὸ ἀπεφάσισε νὰ γκρεμίσῃ τὸν οἶκο (πρβλ. Ψαλμ. ρκς' 1).

22. Ἀνάθεσε στὸν Κύριον τήν ἀσθένεια τής φύσεώς σου, ἀναγνωρίζοντας πλήρως τήν ἰδική σου ἀδυναμία, καὶ τότε θὰ λάβῃς τὸ χάρισμα τής σωφροσύνης, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃς.

23. Σ' ἐκείνους πὸ εἶναι ἑκδοτοὶ στὶς ἡδονὲς παρατηρεῖται, ὅπως μοῦ διηγήθηκε κάποιος ἀπ' αὐτοὺς πὸ τὰ ἐδοκίμασε, μετὰ τήν ἀνάνηψί του, μία αἰσθησις ἔρωτος σωμάτων, καὶ ἓνα πνεῦμα γεμάτο ἀναίδεια καὶ ἀπανθρωπιά θρονιασμένο αἰσθητὰ στήν καρδιά. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα προξενεῖ στὸν πολεμούμενο ἄνθρωπο πόνον στήν καρδιά πὸ τὸν καίει σὰν φλογερὸ καμίνι. Τὸν κάνει ἐπίσης νὰ μὴ φοβῇται τὸν Θεόν, νὰ μὴ λογαριάζῃ καθόλου τήν μνήμη τής κολάσεως, νὰ βδελύσσεται τήν προσευχή, καὶ κατὰ τήν ὥρα τής διαπράξεως τής ἁμαρτίας, καὶ τὰ λείψανα ἀκόμη τῶν νεκρῶν νὰ τὰ θεωρῇ σὰν ξηροὺς λίθους. Τὸν κάνει ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ ἔξω φρενῶν, μεθυσμένο συνεχῶς ἀπὸ τήν ἐπιθυμία σωμάτων λογικῶν ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων ζώων! Καὶ ἂν ὁ Θεὸς δὲν συντόμευε τὸν χρόνον τής κυριαρχίας του, δὲν θὰ σωζόταν καμμία ψυχὴ (πρβλ. Ματθ. κδ' 22)· καμμία ψυχὴ πὸ ἔχει ἐνδυθῇ τὸ πῆλινον αὐτὸ σῶμα, τὸ ἀναμεμειγμένο μὲ αἷμα καὶ ρυπαρὸ χυμὸ. Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὰ, ἀφοῦ κάθε πράγμα ἀναζητεῖ μὲ σφοδρότητα ὃ, τι τοῦ εἶναι συγγενικό; Τὸ αἷμα ἀναζητεῖ τὸ αἷμα, τὸ σκουλήκι τὸ σκουλήκι, ὁ πηλὸς τὸν πηλὸ. Ἔτσι καὶ ἡ σάρκα τήν σάρκα, ἔστω καὶ ἂν προσπαθοῦμε ἐμεῖς οἱ βιασταὶ τής φύσεως καὶ ἐρασταὶ τής οὐρανίου βασιλείας νὰ ἐξαπατήσουμε μὲ διάφορα τεχνάσματα τήν ἀπατεῶνα, δηλαδὴ τήν σάρκα.

24. Ὅσοι δὲν ἐδοκίμασαν τὸν πόλεμον πὸ προανέφερα εἶναι μακάριοι. Ἄς παρακαλοῦμε ὥστε νὰ σωθοῦμε γιὰ πάντα ἀπὸ τήν δοκιμὴ του, διότι ἐκεῖνοι πὸ ἐγλύστρησαν μέσα σ' αὐτὸν τὸν βόθρον, πέφτουν πολὺ μακριὰ ἀπὸ ὅσους ἀνεβαίνουν καὶ κατεβαίνουν τήν οὐρανοδρόμον κλίμακα· καὶ γιὰ νὰ σηκωθοῦν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ πολλοὺς ἰδρῶτες καὶ

αυστηρότατη νηστεία.

25. Ἄς ἐξετάσωμε μήπως καὶ οἱ ἀόρατοι ἐχθροὶ μας, ὅπως συμβαίνει καὶ στὸν αἰσθητὸ πόλεμο, καθὼς εἶναι παρατεταγμένοι ἐναντίον μας, ἔχουν ὁ καθένας κάποια ὠρισμένη εἰδικότητα καὶ ἐργασία, πράγμα ὄντως ἀξιοθαύμαστο.

26. Παρηκολούθησα τοὺς πειραζομένους καὶ εἶδα πτώσεις φοβερώτερες ἀπὸ τίς συνήθειες. Ὅποιος διαθέτει νοῦ ἄς τὰ ἀκούη. Συνηθίζει πολλές φορές ὁ διάβολος, καὶ μάλιστα σ' ὅσους ἀγωνίζονται στὸν μοναχικὸ βίον, νὰ στρέφῃ ὅλη του τὴν ὀρμητικότητα καὶ τὸν ζῆλον καὶ τὴν τέχνη καὶ τὴν πανουργία καὶ τὴν ἐφευρετικότητα, στὶς παρὰ φύσιν καὶ ὄχι στὶς κατὰ φύσιν ἀμαρτίες, καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα τοὺς κάνει νὰ πολεμοῦνται περισσότερο. Ὡς ἐκ τούτου συναναστρεφόμενοι μερικοὶ ὠρισμένες φορές μὲ γυναῖκες καὶ μὴ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ σαρκικὴ ἐπιθυμία, ἐμακάρισαν τὸν ἑαυτὸν τοὺς, μὴ γνωρίζοντες οἱ ταλαίπωροι, ὅτι ὅπου ὑπάρχει ὀλεθρος μεγαλύτερος, δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ὁ μικρότερος.

27. Ἔχω τὴν γνώμη, ὅτι γιὰ τίς δυὸ ἐπόμενες αἰτίες συνηθίζουν νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ πολιορκοῦν ἐμᾶς τοὺς ἀθλίους οἱ φονικοὶ καὶ πανάθλιοι δαίμονες στὶς παρὰ φύσιν ἀμαρτίες. Πρῶτον διότι διαθέτουν εὐκολώτερα τὰ μέσα, καὶ δεύτερον διότι γιὰ τὴν πτῶσιν αὐτὴ ὑφιστάμεθα μεγαλύτερη τιμωρία. Τὸ γνωρίζει τοῦτο ὁ μέγας ἀσκητὴς ποὺ προηγουμένως ἐξουσίαζε τοὺς ἀγρίους ὄνους καὶ ὕστερα ἐξουσιάζετο καὶ περιεπαίζετο ἀπὸ αὐτοὺς· ποὺ προηγουμένως ἐτρέφετο μὲ οὐράνιο ἄρτο, καὶ ἔπειτα στερήθηκε τὴν μεγάλη αὐτὴ χάρι. Καὶ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο: Μετὰ τὴν μετάνοιά του, θρηνώντας πικρὰ ὁ καθηγητὴς μας Ἀντώνιος εἶπε: «Στύλος μέγας ἔπεσεν». Ἀλλὰ ἀπέκρυψε ὁ σοφὸς τὸν τρόπο τῆς πτώσεως. Ἐγνώριζε βέβαια ὅτι μπορεῖ νὰ μολύνῃ κανεὶς τὸ σῶμα του μὲ τὴν πορνείαν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ξένο σῶμα (3).

28. Ὑπάρχει μέσα μας ἓνας κίνδυνος θανάτου καὶ ἓνας κίνδυνος ὀλεθρίου πτώσεως, ποὺ συμπορεύεται πάντοτε μαζί μας καὶ ιδίως κατὰ τὴν περίοδο τῆς νεότητος. Αὐτὰ δὲν εἶχα τὴν τόλμην νὰ τὰ γράψω, διότι μοῦ κράτησε τὸ χέρι ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπὸ τινων, αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν καὶ γράφειν καὶ ἀκούειν» (πρβλ. Ἐφεσ. ε' 12).

29. Τὴν ἰδική μου καὶ ὄχι ἰδική μου, τὴν φιλικὴ καὶ ἐχθρικὴ τούτη σάρκα ὁ Παῦλος τὴν ἀπεκάλεσε «θάνατον», λέγοντας: «Τίς με ρύσεται ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τοῦ θανάτου τούτου»; (Ρωμ. ζ' 14). Καὶ ἓνας ἄλλος θεολόγος τὴν ὠνόμασε «ἐμπαθὴ καὶ δούλην καὶ νυκτερινήν» (4). Ἐγὼ διψοῦσα νὰ μάθω γιὰ ποῖο λόγο τῆς ἔδωσαν τέτοιου εἶδους ὀνόματα.

30. Ἐάν, ὅπως ἔχει προαναφερθῇ, ἡ σάρκα εἶναι θάνατος, τότε ὅπωςδήποτε αὐτὸς ποὺ τὴν ἐνίκησε δὲν πρόκειται νὰ πεθάνῃ. Καὶ «τίς ἐστὶν ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὀψεται θάνατον μολυσμοῦ σαρκὸς αὐτοῦ»; (πρβλ. Ψαλμ. πη' 49). Ἄς ἐρευνήσωμε, παρακαλῶ: Ποιὸς εἶναι ἀνώτερος; Αὐτὸς ποὺ πέθανε καὶ ἔπειτα ἀνεστήθη ἢ αὐτὸς ποὺ δὲν πέθανε καθόλου; Ἐκεῖνος ποὺ ἐμακάρισε τὸν δεύτερον, εἶπε ψέματα, διότι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἀφοῦ πέθανε. Ἐκεῖνος ποὺ ἐμακάρισε τὸν πρῶτον, ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν ἀπελπίζονται ὅσοι δοκιμάζουν τὸν θάνατον ἢ καλύτερα τὴν πτῶσιν τῆς ἀμαρτίας.

31. Φιλάνθρωπο ὀνομάζει τὸν Θεὸν ὁ ἀπάνθρωπος ἐχθρὸς, ὁ ἐπικεφαλῆς τῆς πορνείας, καὶ ὅτι συγχωρεῖ εὐκολὰ τὸ πάθος αὐτό, σὰν κάτι τὸ φυσικόν. Ἄς παρατηρήσωμε δὲ τὴν δολιότητα τῶν δαιμόνων καὶ θὰ ἰδοῦμε ὅτι μετὰ τὴν διάπραξιν τὸν ὀνομάζουν δικαιοκρίτη καὶ αὐστηρό. Προηγουμένως ἐνήργησαν ἔτσι, γιὰ νὰ μᾶς σπρώξουν στὴν ἀμαρτία. Τώρα διαφορετικὰ, γιὰ νὰ μᾶς καταποντίσουν στὴν ἀπελπισίαν. Καὶ ὅσο διαρκεῖ ἡ λύπη καὶ ἡ ἀπελπισία, δὲν μπορούμε νὰ ταλανίσωμε ἢ νὰ κατηγορήσωμε τὸν ἑαυτὸν μας ἢ νὰ ἐκδικηθοῦμε τὸν δαίμονα γιὰ τὸ ἀμάρτημα. Ὅταν ὁμως ἀφανισθῇ ἡ ἀπελπισία, ἀκολουθεῖ

πάλι ὁ τύραννος ποὺ ὁμιλεῖ γιὰ τὴν φιланθρωπία τοῦ Θεοῦ.

32. Ὅσο ἄφθαρτος καὶ ἀσώματος εἶναι ὁ Κύριος, τόσο εὐφραίνεται μετὰ τὴν ἀγνότητα καὶ ἀφθαρσία τοῦ σώματός μας. Ἀντιθέτως οἱ δαίμονες, καθὼς ἰσχυρίζονται μερικοί, μετὰ κανένα ἄλλο δὲν χαίρονται τόσο, ὅσο μετὰ τὴν δυσωδία τῆς πορνείας, καὶ μετὰ κανένα ἄλλο πάθος, ὅσο μετὰ τὸν μολυσμὸ τοῦ σώματος.

33. Ἡ ἀγνεία εἶναι προσοικειώσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοιώσεις πρὸς Αὐτόν, ὅσο εἶναι δυνατόν στὸν ἄνθρωπο. Μητέρα τῆς γλυκύτητος τῶν καρπῶν εἶναι ἡ καλὴ γῆ καὶ ἡ ὁροσιὰ τῆς βροχῆς, καὶ μητέρα τῆς ἀγνείας ἡ ἡσυχία μαζί μετὰ τὴν ὑπακοή.

34. Ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος ποὺ ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὴν ἡσυχία, πολλές φορές ποὺ ἐπλησίασε στὸν κόσμον, δὲν ἔμεινε ἀσάλευτη. Ἡ ἀπάθεια ὅμως ποὺ ἀποκτήθηκε μετὰ τὴν ὑπακοή, παρουσιάζεται παντοῦ δόκιμη καὶ ἀκράδαντη.

35. Εἶδα ὑπερηφάνεια ποὺ προξένησε ταπεινοφροσύνη, καὶ θυμήθηκα ἐκεῖνον ποῦ λέγει: «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου»; (Ρωμ. ια΄ 34).

36. Ἡ πτῶσις εἶναι λάκκος καὶ γέννημα τῆς ὑπερηφανείας. Ἡ πτῶσις ὅμως ὑπῆρξε πολλές φορές σ' ὅσους τὸ θέλησαν αἰτία ταπεινοφροσύνης.

37. Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ νικήσῃ τὸν δαίμονα τῆς πορνείας μετὰ τὴν γαστριμαργία καὶ τὸν χορτασμὸ, εἶναι ὅμοιος μ' ἐκεῖνον ποὺ σβήνει τὴν πυρκαϊὰ μετὰ τὸ λάδι.

38. Ἐκεῖνος ποὺ προσεπάθησε νὰ σταματήσῃ τοῦτον τὸν πόλεμον μόνο μετὰ τὴν ἐγκράτεια, εἶναι ὅμοιος μ' ἐκεῖνον ποὺ κολυμπώντας μετὰ τὸ ἓνα χέρι ἀγωνίζεται νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ πέλαγος. Νὰ συζεύξῃ μετὰ τὴν ἐγκράτεια τὴν ταπείνωσι, διότι χωρὶς τὴν δεύτερη, ἡ πρώτη ἀποδεικνύεται ἀνωφελής.

39. Ὅποιος θὰ ἰδῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ ὑποσκελίζεται ἰδιαιτέρως ἀπὸ κάποιο πάθος, ἂς ὀπλισθῇ πρὸ πάντων ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ πάθους μόνον, καὶ μάλιστα ἐὰν πρόκειται γιὰ τὸν ἐμφύλιον ἐχθρόν, δηλαδὴ τὴν σάρκα. Διότι ἐὰν αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς δὲν ὑποταγῇ, καθόλου δὲν ὠφελοῦμεθα ἀπὸ τίς ἄλλες νίκες μας. Ὅταν καὶ ἐμεῖς πατάξωμε τοῦτον τὸν Αἰγύπτιον, θὰ ἀντικρύσουμε ὅπωςδὴποτε στὴν βᾶτο τῆς ταπεινώσεως τὸν Θεόν. Πειραζόμενος ἐγὼ αἰσθάνθηκα ὅτι ὁ λύκος αὐτὸς δημιουργοῦσε ἀπατηλὰ στὴν ψυχὴ χαρὰ ἀναίτιον καὶ δάκρυα καὶ παρηγορία. Καὶ σὰν μικρὸ νήπιον ἐνόμιζα πὼς κρατοῦσα τὰ χέρια μου καρπὸ καὶ ὄχι καταστροφή.

40. «Πᾶν ἀμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστίν, ὃ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει» (Α΄ Κορ. ζ΄ 18). Αὐτὸ ὅπωςδὴποτε λέγεται, διότι μολύνουμε τὸ ἴδιον τὸ σῶμα μας, μετὰ τὴν ρεῦσιν, πράγμα ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβῇ μετὰ ἄλλη ἀμαρτία. Ἐγὼ ἐρευνῶ γιὰ ποιὸν λόγον συνηθίσαμε νὰ λέγωμε, προκειμένου γιὰ ὅποιαδὴποτε ἀμαρτία, μόνο ὅτι σφάλλουν οἱ ἄνθρωποι, ἐνῶ ὅταν ἀκούσωμε πὼς κάποιος ἐπόρνευσε, λέγομε μετὰ ὀδύνης: ὁ τάδε ἔπενε.

41. Τὸ ψάρι φεύγει γρήγορα μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀγκίστρι, καὶ ἡ φιλήδονη ψυχὴ ἀποστρέφεται ὑπερβολικὰ τὴν ἡσυχία.

42. Ὅταν ὁ διάβολος θελήσῃ νὰ συνδέσῃ δυὸ μετὰξὺ τους μετὰ αἰσχρὸν δεσμὸν, ἐξετάζει καλὰ καὶ τὰ δυὸ μέρη καὶ ἀρχίζει νὰ θέτῃ τὸ πῦρ ἀπὸ τὰ ἀδύνατα σημεῖα ποὺ ἀνακαλύπτει.

43. Πολλές φορές αὐτοὶ ποὺ ρέπουν στὴν φιληδονία φαίνονται συμπαθεῖς καὶ ἐλεήμονες καὶ εὐκατάνυκτοι. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἀγωνίζονται ἐπιμελῶς γιὰ τὴν ἀγνότητα δὲν παρουσιάζουν μετὰ ὅμοιον τρόπο τίς ἀρετὲς αὐτές.

44. Κάποιος γνωστικός μου έθεσε ένα δυσχερέστατο πρόβλημα. «Ποιά άμαρτία, μου είπες, είναι βαρύτερη άπ' όλες, έξαιρέσει τοῦ φόνου καὶ τῆς ἀρνήσεως»; Καὶ ὅταν ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα «τὸ νὰ πῆση κανεὶς σὲ αἵρεση», ἐκεῖνος μὲ ξαναρώτησε: «Καὶ πῶς ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέχεται τοὺς αἰρετικούς, καὶ μετὰ τὸν εἰλικρινῆ ἀναθεματισμὸ τῆς αἱρέσεώς των, τοὺς ἀξιώνει τῆς Θείας Μεταλήψεως, ἐνῶ ὅποιον ἐπόρνευσε τὸν δέχεται μὲν μετὰ τὴν ἐξομολόγησί του καὶ τὴν διόρθωσί του, ἀλλὰ τὸν στερεῖ ἐπὶ χρόνους τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων»; Καὶ ἐνῶ ἐγὼ ἔμεινα κατάπληκτός μὲ τὴν ἐρώτησι, τὸ ἅλυτο πρόβλημα παρέμεινε ἅλυτο.

45. Ἄς ἐρευνήσωμε καὶ ἄς μετρήσωμε καὶ ἄς προσέξωμε ποιά εἶναι ἡ γλυκύτης ποὺ δημιουργεῖται μέσα μας, ὅταν ψάλλωμε ἡδονικὰ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς πορνείας, καὶ ποιά προέρχεται ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπὸ τὴν μυστικὴ τους χάρι καὶ δύναμι.

46. Μὴν ξεγελασθῆς, ὦ νέε! Μοῦ ἔτυχε νὰ ἰδῶ μερικοὺς νὰ προσεύχωνται ὁλόψυχα γιὰ πρόσωπα ποὺ τὰ ἀγαποῦσαν πολὺ. Καὶ ἐνῶ τοὺς κινοῦσε τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, ἐνόμιζαν ὅτι ἐκπληρώνουν τὸν νόμο τῆς ἀγάπης!

47. Εἶναι δυνατόν νὰ μολυνθῇ τὸ σῶμα μὲ μία ἀπλὴ ἐπαφή, διότι δὲν ὑπάρχει καμμία αἴσθησις πιὸ ἐπικίνδυνη ἀπὸ τὴν ἀφή.

48. Νὰ ἐνθυμῆσαι αὐτὸν ποὺ ἐτύλιξε τὸ χέρι μὲ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (5). Καὶ νὰ ἀκινητοποιῆς τὸ χέρι σου, ὥστε νὰ μὴν ἐγγίξῃ ὅποιοδήποτε μέλος εἴτε τοῦ ἰδικοῦ σου εἴτε ξένου σώματος.

49. Νομίζω πῶς κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται πραγματικὰ ἅγιος, ἂν δὲν μεταποιήσῃ τὸ χῶμα τοῦτο -δηλαδὴ τὴν σάρκα- σὲ ἁγιασμένο χῶμα· ἐὰν βέβαια εἶναι κατορθωτὴ αὕτῃ ἡ μεταβολή.

50. Ὅταν πέφτουμε στὸ στρῶμα, ἄς ἔχουμε ἄγρυπνη τὴν προσοχή, διότι τότε ὁ νοῦς παλεύει μόνος του μὲ τοὺς δαίμονες χωρὶς τὴν συνεργασία τοῦ σώματος. Καὶ ἂν φανῇ φιλήδονος, γίνεται εὐκόλα προδότης.

51. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου ἄς κοιμηθῇ καὶ ἄς ξυπνήσῃ μαζί σου, καθὼς ἡ μονολόγιστη εὐχή τοῦ Ἰησοῦ. Καμμία βοήθεια δὲν θὰ βρῆς στὸν ὕπνο ἀνώτερη ἀπὸ αὐτά.

52. Μερικοὶ ἀποφαίνονται δογματικὰ ὅτι οἱ σαρκικοὶ πόλεμοι καὶ οἱ ἐκκρίσεις προέρχονται μόνον ἀπὸ τὴν πολυφαγία. Ἐγὼ ὅμως ἔχω ἰδεῖ ἀνθρώπους νὰ εἶναι βαρεῖα ἀσθενεῖς καὶ νὰ νηστεύουν ὑπερβολικὰ, καὶ ἐν τούτοις νὰ μολύνωνται ὑπερβολικὰ ἀπὸ ἐκκρίσεις.

53. Ἐρώτησα κάποτε ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἱκανοὺς διακριτικούς μοναχοὺς, σχετικῶς μὲ τὰ θέματα αὐτά, καὶ μὲ ἐδίδαξε μὲ πολλὴ σαφήνεια ὁ μακάριος.

«Συμβαίνει, μοῦ εἶπε ὁ αὐίδιμος, καθ' ὕπνους ἐκκρίσις ἀπὸ τὴν πολυφαγία καὶ τὴν ἀνάπαυσι. Ἄλλοτε προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ὅταν αἰσθανθοῦμε ἔπαρσι, διότι ἐπὶ πολὺν καιρὸ δὲν μᾶς συνέβη ἐκκρίσις. Καὶ ἄλλοτε πάλι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κατακρίσεως τοῦ πλησίον. Ἐξ αὐτῶν τῶν περιπτώσεων οἱ δυὸ πρῶτες παρατηροῦνται καὶ στοὺς ἀρρώστους· μᾶλλον καὶ οἱ τρεῖς. Ἐὰν δὲ κάποιος βλέπῃ τὸν ἑαυτὸν του καθαρὸ ἀπὸ ὅλες τὶς αἰτίες ποὺ ἀναφέραμε, εἶναι μακάριος ποὺ ἔφθασε σὲ τέτοια ἀπάθεια, καὶ ὅ, τι ἔπαθε ἦταν ἀποκλειστικὰ ἀποτέλεσμα τοῦ φθόνου τῶν δαιμόνων. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὸ καιρὸ, ὥστε μὲ ἕνα ἀναμάρτητο πάθημα νὰ ἀποκτήσῃ τὴν πιὸ ὑψηλὴ ταπείνωσι».

54. Κανείς ἄς μὴ θελήσῃ νὰ συλλογίζεται τὴν ἡμέρα τὰ ἄσχημα ὄνειρα ποὺ εἶδε τὴν νύκτα. Διότι ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸ ἐπιδίωξι τῶν δαιμόνων, νὰ μᾶς μολύνουν μὲ τὰ ὄνειρα, ἐνῶ εἴμαστε ξύπνιοι.

55. Ἄς ἀκούσωμε καὶ μία ἄλλη πανουργία τῶν ἐχθρῶν μας: Ὁρισμένες τροφές ποὺ βλάπτουν τὸ σῶμα, ἐπιφέρουν τὴν ἀσθένεια ἀργότερα ἢ τὴν ἄλλη ἡμέρα. Κάτι παρόμοιο γίνεται πολλές φορές μὲ τίς αἰτίες ποὺ μολύνουν τὴν ψυχή.

56. Εἶδα μερικοὺς νὰ τρώγουν ἀπολαυστικά, καὶ νὰ μὴ πολεμοῦνται ἀμέσως. Καὶ εἶδα ἄλλους νὰ συνεσθίουں καὶ νὰ συναναστρέφονται μὲ γυναῖκες, καὶ νὰ μὴν ἔχουν ἐκείνη τὴν ὥρα κανένα πονηρὸ λογισμό. Ἔτσι ἀπατῶμενοι πῆραν θάρρος καὶ φάνηκαν ἀμέριμνοι. Τὴν ὥρα ὅμως ποὺ ἐνόμισαν ὅτι εὐρίσκονται σὲ εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, μέσα στὸ κελλί τους ἔπαθαν ξαφνικὸ ὄλεθρο. Ποιὸς ἦταν ὁ ὄλεθρος; Ἐκεῖνος ποὺ συμβαίνει σ' ἐμᾶς, στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα, ὅταν εἴμαστε ἐντελῶς μόνοι. Ὅποιος τὸν ἐδοκίμασε, ἀντιλαμβάνεται. Ὅποιος δὲν τὸν ἐδοκίμασε δὲν χρειάζεται νὰ τὸν γνωρίσῃ.

Κατὰ τὸν καιρὸ αὐτοῦ τοῦ πειρασμοῦ κατάλληλη βοήθεια γιὰ μᾶς εἶναι ὁ σάκκος, ἡ σποδός, ἡ ὀλονύκτιος ὀρθοστασία, ἡ στέρησις τοῦ ἄρτου, ἡ φλόγωσις τῆς γλώσσης ἀπὸ τὴν δίψα, ἡ ἐλάχιστη πόσις ὕδατος, ἡ διαμονὴ στοὺς τάφους, καὶ πρὸ πάντων ἡ ταπείνωσις τῆς καρδιάς. Καὶ ἀκόμη, ἐὰν εἶναι εὐκολο, ἡ βοήθεια ἀπὸ ἓνα πατέρα ἢ ἀδελφὸ ἱκανὸ καὶ μὲ γηραιὸ φρόνημα. Διότι ἀπορῶ, ἐὰν μπορῇ κάποιος μόνος του νὰ σώσῃ πλοῖο ἀπὸ τὸ πέλαγος.

57. Πολλές φορές ἡ ἴδια πτώσις εἶναι ἑκατὸ φορές βαρύτερη ἀπὸ τὴν πτώσι ἐνὸς ἄλλου. Τὸ κρίμα ὑπολογίζεται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο καὶ ἀπὸ τὸν τόπο καὶ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ προκοπὴ τοῦ ἁμαρτήσαντος καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλά.

58. Μοῦ περιέγραψε κάποιος ἓναν παράδοξο καὶ ὑψηλότατο βαθμὸ ἀγνόητος: «Κάποιος, μοῦ εἶπε, ἀτενίζοντας σωματικὸ κάλλος, παρακινούμενος ἀπὸ αὐτὸ ἐδοξολόγησε τὸν Δημιουργό. Καὶ μόνο ἀπὸ τὴν θέα του κινήθηκε σὲ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ σὲ ἀκατάπαυστα δάκρυα. Καὶ σὲ κατελάμβανε θάμβος νὰ βλέπῃς τὸν βόθρο τοῦ ἐνὸς νὰ γίνεται μὲ ὑπερφυσικὸ τρόπο αἰτία στεφάνων στὸν ἄλλο». Ἐὰν πάντοτε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ θέματα ἔχη τὴν ἴδια αἴσθησι καὶ ἀντιμετώπισι, ἀνεστήθῃ ἄφθαρτος πρὸς τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

59. Τὸ ἴδιο μέτρο ἄς ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας καὶ ὅσον ἀφορᾷ τίς μελωδίες καὶ τὰ ἄσματα. Διότι ὅσοι εἶναι φιλόθεοι παρακινοῦνται σὲ πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ δάκρυα, τόσο ἀπὸ τὰ κοσμικὰ ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ μελωδήματα. Στούς φιληδόνους ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετο.

60. Μερικοί, ὅπως τὸ εἶπαμε ἤδη, συμβαίνει νὰ πολεμοῦνται περισσότερο σὲ τόπους ἡσυχαστικούς. Καὶ δὲν εἶναι περίεργο. Διότι εἰσχωροῦν καὶ κατοικοῦν ἐκεῖ οἱ δαίμονες, ἀφοῦ ἐξωρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριον χάριν τῆς σωτηρίας μας στοὺς ἐρημικοὺς τόπους καὶ στὴν ἄβυσσο.

61. Πολεμοῦν τὸν ἡσυχαστὴ φοβερὰ οἱ δαίμονες τῆς πορνείας, γιὰ νὰ τὸν φέρουν στὸν κόσμο, ἀφοῦ δῆθεν δὲν ὠφελεῖται καθόλου ἀπὸ τὴν ἔρημο. Ὅταν εὐρισκώμεθα στὸν κόσμο, ἀπομακρύνονται ἀπὸ πλησίον μας, γιὰ νὰ μείνωμε μαζὶ μὲ τοὺς κοσμικούς, ἀφοῦ δῆθεν ἐκεῖ δὲν ἔχομε πόλεμο!

62. Ὅπου πολεμοῦμεθα, ἐκεῖ ὅπωςδῆποτε πολεμοῦμε τὸν ἐχθρὸ σκληρά. Διότι ἐὰν δὲν ἀντιμετωπίζῃ πόλεμο ἐκ μέρους μας, γίνεται καὶ αὐτὸς φίλος μας.

63. Εύρισκόμενοι για κάποια αναγκαία υπηρεσία στον κόσμο, σκεπαζόμεθα από τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, ἴσως ἀπὸ τὴν εὐχή τοῦ Γέροντος, γιὰ νὰ μὴ βλασφημηθῇ ὁ Κύριος ἐξ αἰτίας μας.

Ἄλλοτε δὲν μᾶς συμβαίνει πτώσις ἀπὸ ἀναισθησίας, διότι ἔχομε ἀπὸ πρὶν μεγάλη πείρα καὶ ἔχομε χορτάσει ἀπὸ τὰ ὅσα παρατηροῦνται καὶ λέγονται καὶ διαπράττονται στὸν κόσμο. Καὶ ἄλλοτε διότι ὑποχωροῦν θεληματικὰ οἱ δαίμονες, ἀφίνοντας σ' ἐμᾶς τὸν δαίμονα τῆς ὑπερηφανείας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ τοὺς ἀναπληρῶνῃ ὅλους.

64. Ἀκούσατε ἓνα ἄλλο τέχνασμα καὶ μία ἄλλη πανουργία τοῦ ἀπατεῶνος, ὅσοι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐξασκήτε τὴν ἀγνεία, καὶ φυλαχθῆτε.

Κάποιος ποὺ ἐδοκίμασε τὸν δόλο αὐτὸ μοῦ διηγήθηκε, ὅτι πλεῖστες φορές ὁ δαίμων τῆς πορνείας κρύπτει ἐντελῶς τὸν ἑαυτὸν του. Ἔτσι ὑποβάλλει στὸν μοναχὸ τὴν ἐντύπωσι ὅτι εἶναι εὐλαβέστατος, τοῦ χορηγεῖ καὶ δάκρυα ἀκόμη ὅταν κάθεται καὶ συνομιλῇ μὲ γυναῖκες, παρακινῶντας τὸν νὰ τὶς διδάσκῃ περὶ μνήμης θανάτου καὶ περὶ κρίσεως καὶ περὶ σωφροσύνης.

Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὰ λόγια του καὶ τὴν ψεύτικη εὐλάβεια καὶ νὰ προστρέξουν οἱ ἄθλιες στὸν λύκο σὰν σὲ βοσκό. Καὶ ἀφοῦ δημιουργηθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνάμεσά τους ἓνα κλίμα οἰκειότητος καὶ θάρρους, νὰ ὑποστῇ ὁ πανάθλιος τὴν πτῶσι.

65. Νὰ ἀποφεύγωμε μὲ ὅλη μας τὴν δύναμι νὰ παρατηροῦμε ἢ νὰ ἀκοῦμε γιὰ καρπὸ, ποὺ ὑποσχεθήκαμε νὰ μὴ τὸν γευθοῦμε ποτέ.

Θαυμάζω δὲ ἐὰν θεωρήσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας πιὸ ἰσχυροὺς ἀπὸ τὸν Προφήτη Δαβὶδ, πράγμα ἀπαράδεκτο.

Τόσο ὑψηλὸς καὶ τόσο μεγάλος εἶναι ὁ ἔπαινος τῆς ἀγνείας, ὥστε μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρας νὰ τολμήσουν νὰ τὴν ὀνομάσουν ἀπάθεια.

66. Ἰσχυρίζονται ὠρισμένοι πὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀνομάζεται κανεὶς ἀγνὸς μετὰ τὴν γεῦσι τῆς ἁμαρτίας. Ἐγὼ ὅμως ἀντικρούοντας αὐτοὺς ἀποφαίνομαι: «Εἶναι δυνατόν καὶ εὐκόλο σ' ὅποιον θέλει, νὰ μετακεντρίσῃ τὴν ἀγριέλαιον σὲ καλλιέλαιον». Ἐὰν τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἶχαν δοθῇ σ' ἓναν παρθένο, ἴσως νὰ εἶχαν οἱ προαναφερθέντες δίκη οὕτως τὴν γνώμη τους. Ἐφ' ὅσον ὅμως δὲν συμβαίνει αὐτὸ, ἅς τοὺς ἀποστομώσῃ ἐκεῖνος ποὺ καὶ πεθερὰ ἀπέκτησε καὶ ἀγνὸς ἐγίνε καὶ τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας κρατεῖ στὰ χέρια του.

67. Πολύμορφος εἶναι ὁ ὄφης τοῦ σαρκικοῦ πολέμου. Αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐγεύθησαν τὴν ἁμαρτία τοὺς σπρώχνει νὰ τὴν δοκιμάσουν μία μόνο φορὰ καὶ ἔπειτα νὰ σταματήσουν. Καὶ ὅσους τὴν ἐδοκίμασαν, μὲ τὴν ἀνάμνησι τοὺς ἐρεθίζει ὁ ἄθλιος νὰ τὴν δοκιμάσουν πάλι. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους δὲν πολεμοῦν, διότι ἀγνοοῦν τὸ κακὸ. Οἱ δεῦτεροι δέ, ἐπειδὴ ἐδοκίμασαν τὸ σιχαμερὸ αὐτὸ κακὸ, ὑφίστανται ἐνοχλήσεις καὶ πολέμους. Πολλὲς φορές ὅμως συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίθετο.

68. Ὅταν σηκωνόμαστε ἀπὸ τὸν ὕπνο εὐδιάθετοι καὶ εἰρηνικοί, σημαίνει ὅτι χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε μᾶς συμπαρίστανται ἅγιοι Ἄγγελοι, καὶ κυρίως ὅταν ἔχωμε κοιμηθῇ μὲ πολλὴ προσευχὴ καὶ νηφαλιότητα. Ἀλλὰ μερικὲς φορές συμβαίνει νὰ εὕρισκώμεθα σὲ εὐχάριστη κατάστασι καθὼς ξυπνοῦμε, καὶ νὰ τὸ παθαίνωμε αὐτὸ ἀπὸ ὄνειρα καὶ φαντασίες ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

69. Εἶδα τὸν ἄσεβῃ νὰ ὑπερυψώνεται καὶ νὰ ἐπαίρεται καὶ νὰ ταρασσεται καὶ νὰ μαίνεται μέσα μου σὰν τοὺς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Καὶ τὸν προσπέρασα μὲ τὴν ἐγκράτεια,

καὶ νά! ὁ θυμὸς του δὲν ἦταν ὅπως πρίν. Τὸν ἀνεζήτησα πάλι ἀφοῦ ἐταπείνωσα τὸν λογισμό μου, καὶ οὔτε εὐρέθηκε πλέον μέσα μου ὁ τόπος του ἢ τὸ ἵχνος του (πρβλ. Ψαλμ. λστ' 36).

70. Ὅποιος ἐνίκησε τὸ σῶμα, αὐτὸς ἐνίκησε τὴν φύσι. Αὐτὸς δὲ ποὺ ἐνίκησε τὴν φύσι, ὅπωςδὴποτε ἀνέβηκε σὲ ὑπερφυσικὴ κατάστασι. Αὐτὸς δὲ ποὺ κατῶρθωσε τοῦτο, «ἡλάττωται βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους», γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ ὅτι καθόλου δὲν εἶναι ἐλαττωμένος ἀπὸ αὐτοὺς.

71. Δὲν εἶναι θαῦμα τὸ νὰ μάχεται ὁ αὔλος τὸν αὔλο. Θαῦμα ὅμως εἶναι, ἀληθινὸ θαῦμα, τὸ νὰ κατανικήσῃ τοὺς αὔλους ἐχθροὺς ὁ ὑλικὸς ἄνθρωπος, μαχόμενος ἐναντίον τοὺς μὲ τὴν ἐχθρικὴ τούτῃ καὶ ἐπίβουλῃ ὕλῃ, δηλαδὴ τὸ σῶμα.

72. Δείχνοντας καὶ ἐδῶ ὁ ἀγαθὸς Κύριος πολλὴ πρόνοια γιὰ μᾶς, ἐμπόδισε τὴν ἀναισχυντία τῶν γυναικῶν μὲ τὴν ἐντροπὴν σὰν μὲ χαλινάρι. Διότι ἂν μόνες τοὺς ἔτρεχαν πρὸς τοὺς ἄρρενας, δὲν θὰ ἐσώζετο κανένας.

73. Ἄλλο χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς διακριτικοὺς Πατέρας προσβολὴ καὶ ἄλλο συνδυασμὸς καὶ ἄλλο συγκατάθεσις καὶ ἄλλο αἰχμαλωσία καὶ ἄλλο πάλῃ καὶ ἄλλο ψυχικὸ πάθος.

Προσβολὴ ὀνομάζουν οἱ μακάριοι ἓνα ἀπλοῦν λόγο ἢ μία τυχαία εἰκόνα ποὺ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν καρδιά. Συνδυασμὸ δέ, τὸ νὰ συζητήσῃς μὲ τὸ ἐμφανισθὲν εἴτε ἐμπαθῶς εἴτε ἀπαθῶς. Συγκατάθεσι, τὴν ἡδονικὴ στροφὴ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἐμφανισθὲν. Καὶ αἰχμαλωσία, τὴν ὀρμητικὴ καὶ ἀθέλητῃ ἀρπαγὴ τῆς καρδιᾶς· ἢ τὴν ἐξακολουθητικὴ συνεύρεσι μὲ αὐτό, πράγμα ποὺ ἐξαφανίζει τὴν καλὴ μας ψυχικὴ κατάστασι.

Πάλῃ ὀρίζουν ὅτι εἶναι ἡ παράταξις μιᾶς ἴσης πρὸς τὸν ἐχθρὸ δυνάμεως, μὲ τὴν ὁποία, ἀνάλογα μὲ τὴν θέλησί μας, ἢ νικοῦμε ἢ ὑφιστάμεθα ἤττα. Πάθος δὲ λέγουν ὅτι εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἐμφωλεύει πολὺν καιρὸ ἐμπαθῶς μέσα στὴν ψυχὴ, καὶ τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴν πολλὴ συνήθεια ἔχει κάνει τὴν ψυχὴ νὰ παραδίδεται μόνῃ της σ' αὐτό.

Ἐξ' ὅλων αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτο δὲν εἶναι ἔνοχο, τὸ δεύτερο ὄχι καὶ τόσο, τὸ δὲ τρίτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατάστασι τοῦ ἀγωνιζομένου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πάλῃ, αὐτὴ θὰ προξενήσῃ ἢ στεφάνους ἢ τιμωρίες. Ἡ αἰχμαλωσία διαφορετικὰ κρίνεται τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς καὶ διαφορετικὰ τὶς ἄλλες ὥρες· καὶ ἀλλοιώτικα γιὰ πονηροὺς λογισμοὺς. Τὸ πάθος τέλος γιὰ ὅλους, ἢ τακτοποιεῖται μὲ τὴν ἀνάλογη μετάνοια ἢ τιμωρεῖται στὴν μέλλουσα κόλασι. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ ἀντιμετωπίζει νικηφόρα καὶ μὲ ἀπάθεια τὸ πρῶτο, διὰ μιᾶς περιέκοψε ὅλα τὰ κακὰ ἐπακόλουθα.

Ὁμιλοῦν οἱ πιὸ ἀκριβολόγοι ἀπὸ τοὺς γνωστικοὺς Πατέρες καὶ γιὰ μία ἄλλη ἔννοια, λεπτότερη ἀπὸ τὶς προηγούμενες, ἡ ὁποία σύμφωνα μὲ ὠρισμένους ἀποκαλεῖται παραρριπισμὸς τοῦ νοός. Αὐτὴ ἡ ἔννοια παρευθὺς, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ χρόνος ἢ λόγος ἢ εἰκόνα, παρουσιάζει μὲ περισσότερῃ ὀξύτητι τὸ πάθος στὸν ἄνθρωπο. Ἀνάμεσα στὰ πνεύματα τοῦ κακοῦ τίποτε δὲν ὑπάρχει πιὸ ταχύ καὶ πιὸ ἀδιόρατο. Μὲ μόνῃ τὴν λεπτὴ καὶ ἀπλὴ ἐνθύμησι, ἀχρόνως, ἀφθάστως, σὲ πολλοὺς δὲ καὶ ἀγνώστως παρουσιάζεται μέσα στὴν ψυχὴ. Ἐὰν δὲ κάποιος μπόρεσε διὰ μέσου τοῦ πένθους νὰ κατανοήσῃ τὴν λεπτότητα αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, αὐτὸς μπορεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ, πῶς γίνεται μὲ μόνῃ τὴν ὄρασι, μὲ ἓνα ἀνεπαίσθητο βλέμμα καὶ ἄγγιγμα χεριοῦ καὶ ἄκουσμα μελωδίας, χωρὶς καμμία ἔννοια καὶ σκέψι νὰ πορνεύῃ ἐμπαθῶς ἡ ψυχὴ!

74. Ἔχουν μερικοὶ τὴν γνώμη ὅτι τὸ σῶμα ὀδηγεῖται στὰ πάθη ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς πονηρίας. Ἄλλοι ἀντίθετα ὑποστηρίζουν ὅτι ἀπὸ τὶς σωματικὰς αἰσθήσεις γεννῶνται οἱ πονηροὶ λογισμοί. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι φέρουν τὸ ἐπιχείρημα, πῶς ἂν δὲν προτρέξῃ ὁ

νοῦς, δὲν μπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμα. Οἱ δὲ δεῦτεροι ἔχουν ὡς στήριγμα τῆς γνώμης τοὺς τὴν κακουργία τοῦ σωματικοῦ πάθους, καὶ λέγουν: Πολλὲς φορές ἀπὸ μία γλυκύτατη ὄψι, ἀπὸ ἓνα ἄγγιγμα χεριοῦ, ἀπὸ μία ὠραία εὐωδία ἢ ἀπὸ ἓνα γλυκὸ ἄκουσμα παίρνουν ἀφορμὴ οἱ λογισμοὶ νὰ εἰσέλθουν στὴν καρδιά.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ ὅποιος μπορεῖ ἅς μᾶς διδάξῃ ἐν Κυρίῳ. Διότι αὐτὰ εἶναι πολὺ ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα σὲ ὅσους ζοῦν τὴν πρακτικὴ μοναχικὴ ζωὴ ἐν ἐπιγνώσει. Εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀσκουμένους «ἐν ἀπλότητι καρδίας», δὲν χρειάζεται νὰ γίνεταί λόγος περὶ αὐτῶν. Ἄλλωστε ἡ γνώσις δὲν εἶναι κτῆμα ὧλων. Οὔτε πάλι εἶναι κτῆμα ὧλων ἡ μακαρία ἀπλότης, ὁ θῶραξ αὐτὸς ἐναντίον τῶν δόλων τῶν πονηρῶν δαιμόνων.

75. Ὁρισμένα πάθη ἀρχίζουν ἀπὸ μέσα καὶ ἐκδηλώνονται στὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲ ἀντιστρόφως. Σ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται στὸν κόσμον συμβαίνει συνήθως τὸ δεῦτερο, ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ ζοῦν τὸν μοναχικὸ βίον, τὸ πρῶτο, ἀφοῦ λείπουν οἱ ἀφορμές. Ἐγὼ δὲ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα λέγω: Θὰ ζητήσης στοὺς κακοὺς σύνεσι, ἀλλὰ δὲν θὰ τὴν εὕρης (6).

76. Ἀφοῦ ἀγωνισθοῦμε πολὺ ἐναντίον τοῦ δαίμονος, ὁ ὁποῖος εἶναι σύζυγος τῆς πηλοῦ, δηλαδὴ τῆς σαρκὸς μας, καὶ ἀφοῦ τὸν κτυπήσωμε μὲ τὴν πέτρα τῆς νηστείας καὶ τὸ ξίφος τῆς ταπεινώσεως, καὶ τὸν ἐκδιώξωμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας, ὥστε αὐτὸς κάθεται ἐπάνω στὸ σῶμα μας καὶ μᾶς σπρώχνει σὲ μολυσμοὺς γαργαλίζοντάς μας ὁ ἄθλιος καὶ προξενώντας κάποια κινήματα ἤπρεπα καὶ ἄκαιρα. Αὐτὸ συνήθως τὸ παθαίνουν περισσότερο ἀπ' ὅλους ὅσοι ὑποτάσσονται στὸν δαίμονα τῆς ὑπερηφανείας. Διότι ἀφοῦ ἔπαυσαν νὰ ἔχουν στὴν καρδιά συνεχεῖς πορνικοὺς λογισμοὺς, ἐπλησίασαν σ' αὐτὸ τὸ πάθος. Καὶ ὅτι αὐτὸ ποὺ ἐλέγχθη δὲν εἶναι ψευδὲς θὰ φανῇ ὡς ἐξῆς: Ὅταν εὕρουν ἡσυχὸν καιρὸ, ἅς ἀνακρίνουν τὸν ἑαυτὸ τοὺς προσεκτικὰ καὶ ὅπωςδὴποτε θὰ ἀνακαλύψουν στὸ βάθος τῆς καρδιάς των κάποιον λογισμό, ποὺ κρύβεται σὰν ὄφις στὴν κοπριά. Καὶ αὐτὸς ὁ λογισμὸς τοὺς παρουσιάζει ὅτι δῆθεν τὸ κατόρθωμα τῆς καρδιακῆς ἀγνείας τὸ ἐπέτυχαν μὲ τὸν ἰδικὸ τοὺς ζῆλον καὶ τὴν ἰδική τους προθυμία. Καὶ δὲν σκέπτονται οἱ ταλαίπωροι τὸν γραφικὸν λόγον: «Τί γὰρ ἔχεις ὁ οὐκ ἔλαβες δωρεὰν ἢ ἐκ Θεοῦ ἢ ἐξ ἐτέρων συνεργίας καὶ εὐχῆς;» (πρβλ. Α' Κορινθ. δ' 7).

Ἄς προσέξουν λοιπὸν καὶ ἀφοῦ νεκρώσουν αὐτὸν τὸν ὄφι μὲ πολλὴ ταπεινοφροσύνη, ἅς τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους.

Ἔτσι, ἐὰν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτόν, θὰ μπορέσουν ἴσως κάποια φορὰ καὶ αὐτοὶ νὰ ἐκδυθοῦν τοὺς δερματίνους χιτῶνας καὶ νὰ ψάλουν πρὸς τὸν Κύριον τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῆς ἀγνείας, ὅπως κάποτε τὰ ἀγνὰ νήπια (πρβλ. Ματθ. κα' 15)· ἐὰν βέβαια ἐκδυθέντες δὲν εὕρεθοῦν γυμνοὶ· γυμνοὶ ἀπὸ τὴν ἀκακία καὶ τὴν φυσικὴ ἀθωότητα ἐκείνων.

Παρακολουθεῖ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν καιρὸ. Καὶ ὅταν δὲν εἴμαστε σὲ θέσι νὰ προσευχηθοῦμε σωματικῶς ἐναντίον του, τότε κατ' ἐξοχὴν ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς πολεμᾷ ὁ ἀνόσιος.

Ἐρχεται ὡς βοηθὸς σὲ ὅσους δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη ἀληθινὴ καρδιακὴ προσευχὴ ὁ κόπος καὶ ἡ ταλαιπωρία τῆς σωματικῆς προσευχῆς. Δηλαδὴ ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν, τὸ κτύπημα τοῦ στήθους, ἡ καθαρὰ ἐνατένισις πρὸς τὸν οὐρανὸν, οἱ δυνατοὶ ἀναστεναγμοί, ἡ συνεχὴς γονυκλισία.

Ὅταν αὐτὰ πολλὰς φορές, ἐφ' ὅσον εἶναι παρόντες καὶ ἄλλοι, δὲν μποροῦμε νὰ τὰ κάνουμε, τότε μας πολεμοῦν πολὺ οἱ δαίμονες. Τότε ἀναγκαστικὰ ἴσως ὑποχωροῦμε στὴν ἐπίθεσί τους, ἀφοῦ δὲν μποροῦμε ἀκόμη μὲ τὴν συγκέντρωσι τοῦ νοῦ καὶ μὲ τὴν ἀόρατὴ δύναμι τῆς προσευχῆς νὰ ἀντισταθοῦμε στοὺς ἐχθροὺς μας.

Αναπήδησε γρήγορα, ἂν μπορῇς. Κρύψου γιὰ λίγο μυστικά. Ανύψωσε τοὺς ψυχικοὺς σου ὀφθαλμούς, ἂν σοῦ εἶναι δυνατόν. Εἶδεμή, ανύψωσε τοὺς σωματικούς. Σταύρωσε τὰ χέρια σου ἀκίνητα, ὥστε καὶ μετὸν τύπο τοῦ Σταυροῦ νὰ καταισχύνης καὶ νὰ νικήσης τὸν Ἀμαλήκ.

Φώναξε δυνατὰ πρὸς τὸν δυνάμενον νὰ σὲ σώσῃ, ὅχι μὲ ἐπιτηδευμένες φράσεις, ἀλλὰ μὲ ταπεινὰ λόγια, ἀρχίζοντας ἐν πρώτοις μετὸ «ἐλέησόν με, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι» (Ψαλμ. ς΄ 3). Τότε θὰ αἰσθανθῇς τὴν δύναμι τοῦ Ὑψίστου καὶ θὰ ἀποδιώξης τοὺς ἀοράτους ἀοράτως μὲ ἀόρατη βοήθεια.

Ὅποιος συνήθισε νὰ πολεμᾷ ἔτσι ταχέως καὶ μὲ μόνη τὴν ψυχὴ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκδιώκῃ τοὺς ἐχθρούς. Αὐτὸ τὸ δεύτερο εἶναι ἀνταμοιβὴ τοῦ πρώτου ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀγωνιστάς. Καὶ δικαίως.

77. Παρευρεθεῖς σὲ κάποια σύναξι μοναχῶν ἀντελήφθηκα ὅτι ἓνας ἐκλεκτὸς ἀδελφὸς ἐνωχλήθηκε ἀπὸ πονηροὺς λογισμοὺς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εὐρέθηκε τόπος κατάλληλος γιὰ προσευχή, πῆγε στὸ ἀφοδευτήριο γιὰ σωματικὴ ἀνάγκη, γιὰτὶ τὸν ἐνώχλησε δῆθεν ἡ κοιλία, καὶ ἐκεῖ μὲ δυνατὴ προσευχὴ ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Ὅταν δὲ ἐγὼ τὸν ἐμέμφθηκα γιὰ τὸ ἀκατάλληλο τοῦ τόπου, μοῦ ἀπήντησε: «Προσευχήθηκα σὲ ἀκάθαρτο τόπο, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο γιὰ τὴν ἐκδίωξι ἀκαθάρτων λογισμῶν καὶ γιὰ τὴν κάθαρσι ἀπὸ τὸν ρύπο».

78. Ὅλοι οἱ δαίμονες ἀγωνίζονται νὰ σκοτίσουν προηγουμένως τὸ νοερὸ μέρος τῆς ψυχῆς μας, καὶ ἔπειτα μᾶς ὑποβάλλουν ἐκεῖνα ποὺ ἀγαποῦν. Διότι ἂν ὁ νοῦς δὲν κλείσῃ τὰ μάτια του, δὲν θὰ κλαπῇ ὁ θησαυρὸς. Αὐτὸ τὸ ἐπιδιώκει περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ δαίμων τῆς πορνείας. Αὐτὸς πολλὰς φορὲς σκοτίζοντας τὸν ἡγεμόνα νοῦ κάνει νὰ ἐπιτελεσθοῦν πράξεις, καὶ μάλιστα ἐπὶ παρουσίᾳ ἀνθρώπων, ποὺ μόνο οἱ παράφρονες διαπράττουν. Γι' αὐτὸ ἀργότερα ὅταν ὁ νοῦς συνέλθῃ, ὅχι μόνο ὅσους μᾶς εἶδαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας ἐντρεπόμεθα γιὰ τὶς ἄσμενες πράξεις, τὰ λόγια καὶ τὰ κινήματά μας, καὶ μένομε ἔκθαμβοι ἐμπρὸς σ' ἐκείνη μας τὴν πώρωσι. Ἔτσι πολλὰς φορὲς μερικοὶ ποὺ τὸ ἀντελήφθησαν αὐτό, ἐσταμάτησαν τὴν ἁμαρτία.

79. Ἀποδοκίμαζε τὸν ἐχθρό, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν διάπραξι τῆς ἁμαρτίας σὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν προσευχὴ ἢ τὴν θεοσέβεια ἢ τὴν ἀγρυπνία. Καὶ νὰ ἐνθυμῆσαι ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «Διὰ δὲ τὸ κόπους μοι παρέχειν τὴν ὑπὸ τῶν προλήψεων τυραννουμένην ψυχὴν, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς» (πρβλ. Λουκ. ιη΄ 5).

80. Ποιὸς ἐνίκησε τὸ σῶμα; Αὐτὸς ποὺ συνέτριψε τὴν καρδιά. Καὶ ποιὸς συνέτριψε τὴν καρδιά; Αὐτὸς ποὺ ἀρνήθηκε τὸν ἑαυτὸν του. Γιατί πῶς νὰ μὴ συντριβῇ ἐκεῖνος ποὺ ἀπέθανε ὡς πρὸς τὸ θέλημα τῆς σαρκός;

81. Συναντᾶται καὶ ἐμπαθὴς ἐμπαθέστερος ἀπὸ ἄλλον ἐμπαθῇ, ποὺ ἀκόμη καὶ τοὺς μολυσμοὺς του τοὺς ἐξομολογεῖται αἰσθανόμενος ἡδυπάθεια.

82. Οἱ ἀκάθαρτοι καὶ αἰσχροὶ λογισμοὶ γεννῶνται συνήθως στὴν καρδιά ἀπὸ τὸν ἐξαπατοῦντα τὴν καρδιά, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς πορνείας. Αὐτοὺς τοὺς θεραπεύει ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ παντελὴς περιφρόνησις.

83. Μὲ ποιὰ μέθοδο καὶ μὲ ποιὸ τρόπο νὰ δέσω αὐτὸν τὸν φίλο μου, δηλαδὴ τὴν σάρκα, καὶ νὰ τὸν δικάσω, ὅπως καὶ τοὺς ἄλλους, δὲν γνωρίζω. Διότι πρὶν τὸν δέσω λύεται, καὶ πρὶν τὸν δικάσω συμφιλιώνομαι μαζί του. Καὶ πρὶν τὸν τιμωρήσω τὸν λυποῦμαι καὶ κάμπτομαι. Πῶς νὰ νικήσω αὐτὸν ποὺ ἐκ φύσεως ἀγαπᾷ; Πῶς νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπ' αὐτόν, μὲ τὸν ὁποῖον εἶμαι συνδεδεμένος αἰωνίως; Πῶς νὰ καταργήσω ἐκεῖνο ποῦ θὰ ἀναστηθῇ μαζί μου; Πῶς νὰ μεταβάλῃ σὲ ἄφθαρτο ἐκεῖνο ποὺ ἔλαβε

φθαρτή φύσι; τί λογικὸ ἐπιχείρημα νὰ τοῦ ἀντιτάξω, ἀφοῦ ἔχει μὲ τὸ μέρος τοῦ τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὴν φύσι;

Ἄν δέσω τὸν φίλο μου αὐτὸν μὲ τὴν νηστεία, μόλις κατακρίνω τὸν πλησίον μου, πάλι παραδίδομαι στὰ χέρια του. Ἄν σταματήσω τὴν κατάκρισι καὶ τὸν νικήσω, ἀλλὰ ὑπερηφανευθῶ μέσα μου, πέφτω πάλι στὰ χέρια του. Εἶναι γιὰ μένα καὶ συνεργάτης καὶ ἐχθρὸς. Καὶ βοηθὸς καὶ ἀντίδικος. Καὶ ὑποστηρικτὴς μαζί καὶ ἐπίβουλος. Ὅταν δέχεται περιποιήσεις πολεμεῖ, καὶ ὅταν συνθλίβεται ἀτονεῖ. Ὅταν τὸν ἀναπαύωμε ἀτακτεῖ, καὶ ὅταν πάλι τὸν ἀποστρεφώμεθα καὶ τὸν ταλαιπωροῦμε, δὲν ἀντέχει. Ἄν τὸν λυπήσω, διατρέχω κίνδυνο. Ἄν τὸν πληγώσω, δὲν θὰ ἔχω μὲ ποιὸν νὰ ἀποκτήσω τίς ἀρετές. Τὸν ἴδιο καὶ τὸν ἐναγκαλιζομαι καὶ τὸν ἀποστρέφομαι!

Ποιὸ εἶναι τὸ μυστήριον ποὺ μὲ περιβάλλει; Πῶς ἐξηγεῖται ἡ μεῖξις ποὺ παρατηρεῖται σ' ἐμένα; Πῶς στὸν ἑαυτὸν μου εἶμαι καὶ φίλος καὶ ἐχθρὸς; Λέγε μου, λέγε μου, ἐσὺ σύζυγέ μου, ἐσὺ φύσις μου, γιατί δὲν χρειάζεται νὰ μάθω τὰ περὶ σοῦ ἀπὸ ἄλλον. Πῶς θὰ μείνω ἄτρωτος ἀπὸ σένα; Πῶς θὰ κατορθώσω νὰ διαφύγω τὸν κίνδυνο τῆς φύσεως; Ἐπειδὴ ἔδωσα ὑπόσχεσι στὸν Χριστὸν νὰ εἶμαι ἐχθρὸς σου, πῶς θὰ νικήσω τὴν τυραννικὴ σου ἐξουσία; Πῶς; Διότι ἀπεφάσισα νὰ ἀσκῶ βία ἐπάνω σου.

Καὶ ἡ σάρκα ἀφοῦ κατὰ κάποιον τρόπο ἀποκρίθηκε πρὸς τὴν ψυχὴ, φάνηκε ὅτι ἔτσι περίπου εἶπε: «Δὲν πρόκειται νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι ποὺ ἐσὺ δὲν τὸ γνωρίζεις, ἀλλὰ κάτι ποὺ καὶ οἱ δυὸ τὸ γνωρίζομε. Ἐγὼ καυχῶμαι ὅτι ἔχω μητέρα τὴν (ἀμαρτωλὴ) ἀγάπη. Τὴν ἐξωτερικὴ πύρωσι τῆς σαρκὸς τὴν γεννῶ μὲ τὴν περιποίησι καὶ τὴν ἐν γένει καλοπέρασι. Ἡ δὲ ἐσωτερικὴ φλόγα καὶ ἑξαφίς τῶν λογισμῶν ἔχουν ὡς ἀφορμὲς τὴν καλοπέρασι ποὺ προηγήθηκε καὶ τίς αἰσχρὲς πράξεις ποὺ διεπράχθησαν. Ἐγὼ ὅταν συλλάβω, γεννῶ τίς ἀμαρτωλὲς πτώσεις. Καὶ ἐκεῖνες πάλι ὅταν γεννηθοῦν, γεννοῦν μὲ τὴν σειρὰ τους τὸν θάνατο διὰ τῆς ἀπογνώσεως.

Ἄν γνωρίσης καλὰ τὴν ἰδική μου καὶ τὴν ἰδική σου μεγάλη ἀσθένεια, μοῦ ἔδεσες τὰ χέρια. Ἄν ταλαιπωρήσης τὸν λαιμό, μοῦ ἔδεσες τὰ πόδια, ὥστε νὰ μὴ μπορῶ νὰ προχωρῶ. Ἄν συζευχθῇ τὴν ὑπακοή, μὲ διεζεύχθης. Ἄν ἀποκτήσης ταπείνωσι, μὲ ἀπεκεφάλισες.

Δέκατο πέμπτο βραβεῖο! Ὅποιος ζώντας μὲ τὴν σάρκα τὸ κατέκτησε, ἀπέθανε καὶ ἀνεστήθη καὶ ἐγνώρισε ἤδη ἀπὸ ἐδῶ τὸ προοίμιον τῆς μελλοντικῆς ἀφθαρσίας.

Σημειώσεις

1. Πρόκειται, κατὰ τὸν σχολιαστή, γιὰ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο.
2. Ἐννοεῖ τὸν Διάβολο, τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα Ἐωσφόρο.
3. Τὸ ἐν λόγῳ περιστατικὸ ἀναφέρεται στὸ «Γεροντικόν»: Ἀποφθέγματα Μεγ. Ἀντωνίου, κεφ. ιδ' (βλ. «Ὁ Μέγας Ἀντώνιος», ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 163). Σὲ μερικὲς ὁμῶς ἐκδόσεις τοῦ «Γεροντικοῦ» παραλείπεται, σκοπίμως μᾶλλον.
4. Κατὰ τὸν σχολιαστή πρόκειται γιὰ τὸν ἅγιος Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνό. Ἡ σὰρξ ὀνομάζεται «δούλη», διότι ὑποτάσσεται δουρικὰ στὰ πάθη τῆς, καὶ «νυκτερινή», διότι ἐπιδίδεται σ' αὐτὰ κυρίως τὴν νύκτα.
5. Ἀναφέρεται στὴν περίπτωσι κατὰ τὴν ὁποία ἓνας μοναχὸς ἐβοήθησε τὴν ἡλικιωμένη μητέρα του νὰ διαβῇ κάποιον ποταμό. Γιὰ νὰ μὴν ἐγγίση ἀπ' εὐθείας τὸ χέρι τῆς, τὸ ἐτύλιξε μὲ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ ἔτσι τὴν ἐβάσταξε! Παρ' ὅλον ὅτι ἦταν καὶ προχωρημένη στὴν ἡλικία καὶ μητέρα του! Τὸ περιστατικὸ ἀναφέρεται στὸ «Γεροντικόν»

(βλ. «Ευεργετινός», Β΄, Ὑπόθεσις καθ' 21).

6. Δηλαδή: Οἱ δαίμονες, ὅταν ἐπιτίθενται, δὲν διακρίνονται πάντοτε γιὰ τὶς συνετεῶς καὶ μεθοδικὲς ἐνέργειές τους.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

Περὶ φιλαργυρίας

(Καθὼς καὶ περὶ ἀκτημοσύνης)

ΠΟΛΛΟΙ ΑΠΟ τοὺς σοφοὺς διδασκάλους μετὰ ἀπὸ τὸν προηγούμενο τύραννο συνηθίζουν νὰ τοποθετοῦν τὸν παρόντα μυριοκέφαλο δαίμονα τῆς φιλαργυρίας. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μεταβάλωμε τὴν σειρὰ τῶν σοφῶν ἐμεῖς οἱ ἄσοφοι, ἀκολουθήσαμε τὸν ἴδιο κανόνα καὶ τὴν ἴδια ἀπόφασιν. Ἐτσι ἀφοῦ ὁμιλήσωμε ὀλίγο μὲ τὴν ἀρρώστεια, θὰ ὁμιλήσωμε ἔπειτα ἐν συντομίᾳ καὶ γιὰ τὴν κατάστασιν τῆς υἱείας.

2. Ἡ φιλαργυρία εἶναι προσκύνῃσις τῶν εἰδῶλων, θυγατέρα τῆς ἀπιστίας, προφασίστρια νόσων, μάντις γηρατειῶν, ὑποβολεὺς ἀνομβρίας, προμηνυτὴς λιμῶν.

3. Φιλάργυρος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ καταφρονεῖ τὶς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς καὶ τὶς παραβαίνει ἐνσυνείδητα. Ὅποιος ἀπέκτησε ἀγάπην διεσκόρπισε χρήματα. Ὅποιος ὅμως ἰσχυρίζεται πὼς συμβιβάζει τὴν ζωὴν του καὶ τὰ δυὸ, αὐτοαπατήθηκε.

4. Ὅποιος πενθεῖ γιὰ τὶς ἀμαρτίες του, ἀπαρνήθηκε καὶ τὸ σῶμα του. Διότι ὅταν τὸ ἐκάλεσε ἡ περίστασις, οὔτε αὐτὸ τὸ λυπήθηκε.

5. Μὴ ἰσχυρίζεσαι ὅτι μαζεύεις χρήματα γιὰ τοὺς πτωχοὺς. Διότι δυὸ μόνο λεπτὰ ἀγόρασαν τὴν οὐράνιον βασιλείαν (πρβλ. Λουκ. κα' 2).

6. Ὁ φιλόξενος καὶ ὁ φιλάργυρος συναντήθηκαν. Καὶ ὁ δεύτερος ἀποκαλοῦσε τὸν πρῶτον ἀδιάκριτον καὶ ἀσύνετον.

7. Ὅποιος ἐνίκησε τὸ πάθος αὐτό, ἔπαυσε νὰ ἔχη μέριμνες. Ὅποιος εἶναι δεμένος μαζί του, ποτὲ δὲν θὰ κἀνῃ καθαρὰ προσευχή.

8. Ἀρχὴ τῆς φιλαργυρίας, ἡ πρόφασιν τῆς ἐλεημοσύνης. Τέλος δὲ αὐτῆς, τὸ μῖσος πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Ἔως ὅτου κάποιος συγκεντρώσῃ τὰ χρήματα, κἀνῃ ἐλεημοσύνας. Ὅταν ὅμως τὰ συγκεντρώσῃ, σφίγγουν τὰ χέρια του.

9. Εἶδα ἀνθρώπους πτωχοὺς ὡς πρὸς τὰ χρήματα, οἱ ὅποιοι ἐπλούτησαν τὴν ζωὴν τῶν «πτωχῶν τῷ πνεύματι»· δηλαδὴ ἐπλούτησαν τὴν μοναχικὴν ζωὴν. Καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ ἐνθυμοῦνται τὴν προηγουμένην πτωχείαν τους.

10. Ὁ φιλοχρήματος μοναχὸς εἶναι ξένος πρὸς τὴν ἀκηδία(!), ἐνθυμούμενος κάθε ὥραν τὸν ἀποστολικὸν λόγον «Ὁ ἀργὸς μὴδὲ ἐσθιέτω» (Β' Θεσ. γ' 10), καθὼς καὶ τό: «Αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν ἐμοὶ καὶ τοῖς σὺν ἐμοί»! (Πράξ. κ' 34).

* * *

11. Ἡ ἀκτημοσύνη εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς φροντίδες, ἀμεριμνία βίου, ὁδοιπορία ἀνεμπόδιστη, ἀποξένωσις ἀπὸ τὴν λύπην, πίστις στὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

12. Ὁ ἀκτὴμων μοναχὸς εἶναι κύριος ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐχει ἀναθέσει στὸν Θεὸν τὴν φροντίδα του, καὶ μὲ τὴν πίστιν του αὐτὴ τοὺς ἔχει ὅλους δούλους του. Δὲν θὰ ὁμιλήσῃ

σὲ ἄνθρωπο γιὰ ἀνάγκες του. Ὅλα δὲ ὅσα τοῦ προσφέρονται, τὰ δέχεται σὰν ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου. Ὁ ἀκτῆμων ἐργάτης τῆς ἀρετῆς εἶναι υἱὸς τῆς ἀπροσπαθείας, καὶ αὐτὰ ποὺ ἔχει θεωρεῖ σὰν νὰ μὴ τὰ ἔχη. Ὅταν ἤλθε ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως γιὰ τὴν ἄσκησι, τὰ ἐθεώρησε ὅλα σὰν σκύβαλα. Ἐὰν ὅμως λυπῆται γιὰ κάποιο πράγμα, σημαίνει ὅτι δὲν ἔγινε ἀκόμα ἀκτῆμων. Ὁ ἀκτῆμων ἄνθρωπος ἔχει καθαρὰ προσευχή, ἐνῶ ὁ φιλοκτῆμων προσεύχεται ἔχοντας τὸν νοῦ του σὲ ὑλικά πράγματα.

13. Ὅσοι ζοῦν ὡς ὑποτακτικοί, εἶναι ξένοι πρὸς τὴν φιλαργυρία. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ καὶ τὸ σῶμα ἀκόμη παρέδωσαν, τί κρατοῦν λοιπὸν ὡς ἰδικό τους; Αὐτοὶ σὲ ἓνα μόνο σημεῖο συνήθως ὑστεροῦν: Παρουσιάζονται εὐκόλοι καὶ ἐτοιμοὶ σὲ τοπικὲς μετακινήσεις.

14. Εἶδα ὑλικὴ περιουσία ποὺ ἔκανε μερικοὺς μοναχοὺς νὰ παραμένουν ὑπομονητικὰ στὸν τόπο τους. Ἐγὼ δὲ περισσότερο ἀπ' αὐτοὺς ἐμακάρισα ἐκείνους ποὺ περιπλανῶνται γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Κυρίου.

15. Ὅποιος ἐγεύθηκε τὰ οὐράνια, εὐκόλα καταφρονεῖ τὰ ἐπίγεια. Ὁ ἄγευστος ὅμως ἐκείνων ἀγάλλεται μὲ τὰ γήϊνα ὑπάρχοντά του.

16. Ὅποιος ἀσκεῖ τὴν ἀκτημοσύνη χωρὶς λόγο καὶ πνευματικὴ βάσι, ὑφίσταται δυὸ ἀδικίες: καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα ἀπέχει καὶ τὰ μέλλοντα στερεῖται.

Ἄς μὴ φανοῦμε λοιπὸν, ὧ μοναχοί, πιδ ἄπιστοι ἀπὸ τὰ πτηνά, ποὺ οὔτε μεριμνοῦν οὔτε συγκεντρώνουν τροφὲς (πρβλ. Ματθ. ζ' 26).

17. Μέγας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπαρνεῖται κατὰ τρόπον θεάρεστο τὰ χρήματα. Ἅγιος ὅμως εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπαρνεῖται τὸ ἰδικό του θέλημα. Ὁ μὲν πρῶτος θὰ λάβῃ ἑκατονταπλάσια εἴτε μὲ χρήματα εἴτε μὲ χαρίσματα. Ὁ δὲ δεῦτερος θὰ κληρονομήσῃ ζωὴν αἰώνιον.

18. Δὲν θὰ λείψουν τὰ κύματα ἀπὸ τὴν θάλασσα. Οὔτε ἀπὸ τὸν φιλάργυρο ἡ ὀργὴ καὶ ἡ λύπη.

19. Ὅποιος καταφρονεῖ τὰ ὑλικά, ἀπηλλάγη ἀπὸ τὶς δικαιολογίες καὶ τὶς ἀντιλογίες, ἐνῶ ὁ φιλοκτῆμων καὶ γιὰ μία βελόνα ἀκόμη ἀγωνίζεται μέχρι θανάτου.

20. Ἡ ἀκλόνητη πίστις θὰ περιορίσῃ τὶς μέριμνες, ἐνῶ μὲ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου κατορθώνεται ἀκόμη καὶ ἡ ἀπάρνησις τοῦ σώματος.

21. Στὸν Ἰὼβ δὲν ὑπῆρχε ἵχνος φιλαργυρίας· γι' αὐτὸ καὶ ὅταν τὰ στερήθηκε ὅλα, ἔμεινε ἀτάραχος.

22. «Ρίζα πάντων τῶν κακῶν, καὶ εἶναι καὶ λέγεται ἡ φιλαργυρία» (Α' Τιμ. ζ' 10). Διότι αὐτὴ εἶναι ποὺ δημιουργεῖ μίση καὶ κλοπὲς καὶ φθόνους καὶ χωρισμοὺς καὶ ἔχθρες καὶ ζάλες καὶ μνησικακίες καὶ ἀσπλαγχνίες καὶ φόνους.

23. Μὲ ὀλίγη φωτιὰ μερικοὶ ἔκαψαν μεγάλο δάσος. Ἀντιθέτως μὲ μία ἀρετὴ ἄλλοι ἐσώθηκαν ἀπὸ ὅλα τὰ τωρινὰ καὶ προηγούμενα πάθη. Αὐτὴ ὀνομάζεται ἀπροσπάθεια. Τὴν ἐγέννησε δὲ ἡ πείρα καὶ ἡ γεῦσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ φροντίδα γιὰ τὴν μεταθανάτιο ἀπολογία.

24. Δὲν ξεχάσθηκε ἀπὸ τὸν πολὺ προσεκτικὸ ἀναγνώστη ὁ λόγος τῆς μητροκάκου, δηλαδὴ τῆς μητέρας ὅλων τῶν κακῶν γαστριμαργίας.

Ἀναφέρει ἡ ἴδια σὰν δεῦτερο ἀπόγονό της στὴν κακὴ καὶ ἐπάρατη τεκνογονία της τὸν λίθο τῆς ἀναισθησίας, δηλαδὴ τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας. Ἀλλὰ μὲ ἐμπόδισε νὰ τὴν

τοποθετήσω (τὴν ἀναισθησίαν) στὴν θέσιν τῆς ὁ πολυκέφαλος ὄφιν τῆς εἰδωλολατρείας, (ἡ φιλαργυρία), ἡ ὁποία, χωρὶς νὰ ξέρω πῶς, ἀριθμεῖται τρίτη στὴν ἀλυσίδα τῶν ὀκτῶ παθῶν ἀπὸ τοὺς διακριτικούς Πατέρας.

Ἀφοῦ λοιπὸν χωρὶς πολλὰ λόγια ἐτελειώσαμε τὸν λόγο περὶ φιλαργυρίας, ἐπιθυμοῦμε νὰ ὁμιλήσωμε τώρα περὶ ἀναισθησίας, ἐξετάζοντας τὴν τρίτην στὴν σειρά, ἂν καὶ στὴν τάξιν τῆς γεννήσεώς της εἶναι δευτέρα. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὴν θὰ εἰποῦμε ὀλίγα λόγια περὶ ὕπνου καὶ ἀγρυπνίας, καθὼς ἐπίσης καὶ περὶ τῆς νηπιώδους καὶ ἀνάνδρου δειλίας. Διότι αὐτὰ τὰ νοσήματα εἶναι τῶν ἀρχαρίων.

Ἐνα βραβεῖο ἀκόμη! Ὅποιος τὸ κατέκτησε προχωρεῖ σὰν αὔλος πρὸς τὸν οὐρανόν.

Δεκάτη ἕκτη πάλιν! Ὅποιος ἐνίκησε σ' αὐτὴν, ἡ ἔχει ἀποκτήσει ἀγάπην ἢ ἔπαυσε νὰ ἔχη μέριμνες.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Περὶ ἀναισθησίας

(Διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς ψυχῆς καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ νοῦ, πρὸ τοῦ σωματικοῦ θανάτου)

ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑ καὶ στὰ σώματα καὶ στὶς ψυχὰς εἶναι ἀπονεκρωμένη αἴσθησις, ἡ ὁποία ἀπὸ χρονία ἀσθένεια καὶ ἀμέλεια κατέληξε νὰ ἀναισθητοποιηθῇ.

2. Ἡ ἀναλγησία εἶναι πολυκαιρισμένη καὶ μονιμοποιημένη ἀμέλεια, ναρκωμένη σκέψις, γέννημα τῶν «προλήψεων». Εἶναι παγίδα τῆς πνευματικῆς προθυμίας, βρόχος τῆς ἀνδρείας, ἄγνοια τῆς κατανύξεως, θύρα τῆς ἀπογνώσεως. Εἶναι μητέρα τῆς λήθης, (λησμοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐντολῶν του), καὶ ἐν συνεχείᾳ θυγατέρα τῆς ἰδικῆς τῆς θυγατέρας (1). Εἶναι ἀκόμη ἀπόκρουσις ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ.

3. Ὁ ἀνάλγητος εἶναι ἄφρων φιλόσοφος. Εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐξηγεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στοὺς ἄλλους πρὸς ἰδικὴν του κατάκρισιν. Αὐτὸς ποὺ φιλολογεῖ εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του. Αὐτὸς ποὺ εἶναι τυφλός, καὶ διδάσκει τοὺς ἄλλους πῶς νὰ βλέπουν. Ὅμιλεῖ στοὺς ἄλλους γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ τραύματός των, ἐνῶ συνεχῶς ἐρεθίζει καὶ χειροτερεύει τὸ ἰδικόν του. Ὅμιλεῖ ἐναντίον τοῦ πάθους, καὶ συνεχῶς τρέφεται μὲ ὅσα τὸ προκαλοῦν. Ἐναντίον τοῦ πάθους προσεύχεται, καὶ ἀμέσως σπεύδει νὰ τὸ ἱκανοποιήσῃ. Ἰκανοποιώντας το ἐξοργίζεται κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ δὲν ἐντρέπεται τὰ λόγια του ὁ ταλαίπωρος.

«Ἄσχημα κάνω» φωνάζει, καὶ μὲ εὐχαρίστησιν ἐπιμένει στὴν ἀμαρτίαν. Τὸ στόμα προσεύχεται ἐναντίον τοῦ πάθους, ἀλλὰ τὸ σῶμα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζεται. Περὶ θανάτου φιλοσοφεῖ, καὶ συμπεριφέρεται σὰν ἀθάνατος. Γιὰ τὸν χωρισμὸ στενάζει, καὶ σὰν νὰ εἶναι αἰώνιος ἀμελεῖ καὶ νυστάζει. Ὅμιλεῖ γιὰ τὴν ἐγκράτεια, καὶ δίνει ἀγῶνες γιὰ τὴν γαστριμαργίαν. Μακαρίζει τὴν ὑπακοήν, καὶ πρῶτος αὐτὸς παρακούει.

Ἐπαινεῖ τοὺς ἀπροσπαθεῖς καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ μνησικακῇ καὶ νὰ φιλονεικῇ γιὰ ἓνα κουρέλι. Παρασυρόμενος στὴν ὀργὴν πικραίνεται, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὀργίζεται πάλιν ἐπειδὴ πικράθηκε. Καὶ ἔτσι προσθέτει ἥττα στὴν ἥττα χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνεται.

Διαβάζει γιὰ τὴν Κρίσιν, καὶ ἀρχίζει νὰ χαμογελᾷ. Γιὰ τὴν κενοδοξίαν, καὶ κενοδοξεῖ τὴν ὥραν τῆς ἀναγνώσεως. Ἀποστηθίζει λόγους περὶ ἀγρυπνίας, καὶ παρעוּת καταβυθίζεται στὸν ὕπνον. Ἐγκωμιάζει τὴν προσευχήν, καὶ τὴν ἀποφεύγει σὰν μαστίγιον. Μόλις χορτάσει φαγητὸ μετανοεῖ, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο τρώει καὶ χορταίνει περισσότερο. Μακαρίζει τὴν σιωπὴν, καὶ τὴν ἐγκωμιάζει μὲ πολυλογία. Διδάσκει περὶ πραότητος, καὶ πολλὰς φορὰς

ὀργίζεται τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας. Μόλις συνήλθε ἀπὸ τὸ σφάλμα τοῦ ἐστέναξε, καὶ ἀφοῦ κούνησε τὸ κεφάλι πάλι ὑπέκυψε στὸ πάθος τοῦ.

Κατηγορεῖ τὸ γέλιο καὶ χαμογελαστὸς διδάσκει περὶ πένθους. Κατηγορεῖ πολὺ ἐμπρὸς σὲ ἄλλους τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς κενόδοξο, καὶ μὲ τὴν κατηγορία αὐτὴ κοιτάζει νὰ προσπορίσῃ στὸν ἑαυτὸν τοῦ δόξα. Μὲ ἐμπάθεια ἀτενίζει στὰ εὐεῖδη πρόσωπα, καὶ ὁμιλεῖ περὶ σωφροσύνης καὶ ἀγνότητος. Ἐπαινεῖ τοὺς ἐρημίτας καὶ τοὺς ἡσυχαστὰς, ἐνῶ περνᾷ τὸν καιρὸ τοῦ στὸν κόσμο, καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἔτσι ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτὸ τοῦ. Ἐπαινεῖ καὶ δοξάζει τοὺς ἐλεήμονας, ἀλλὰ ὑβρίζει τοὺς πτωχοὺς. Πάντοτε γίνεται κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ, ἀλλὰ νὰ συνέλθῃ δὲν θέλει, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ δὲν μπορεῖ.

4. Ἔτυχε νὰ ἰδῶ πολλοὺς τέτοιους ποὺ ἐδάκρυζαν ἀκούοντας περὶ θανάτου καὶ περὶ τῆς φοβερᾶς κρίσεως, καὶ μὲ τὰ δάκρυα ἀκόμη στὰ μάτια ἔτρεχαν γρήγορα στὴν τράπεζα. Καὶ ἐδοκίμασα θαυμασμό, πῶς κατῶρθωσε ἡ δέσποινα αὐτὴ καὶ ὀζοθήκη, δηλαδὴ ἡ κοιλία, δυναμωμένη ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀναλγησία, νὰ κατατροπώσῃ καὶ τὸ πένθος ἀκόμη.

5. Μὲ τὴν μικρὴ γνῶσι καὶ τὴν ἱκανότητα ποὺ διαθέτω, ἀπεγύμνωσα τὶς δολιότητες καὶ τὶς πληγὲς τῆς πετρώδους αὐτῆς καὶ ἀποκρήννου καὶ μανιώδους καὶ ἀνοήτου ἀναισθησίας. Δὲν ἔχω διάθεσι νὰ φιλολογῶ περισσότερο εἰς βάρος της. Ὅποιος ὅμως δύναται μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου νὰ παρουσιάσῃ ἀπὸ πείρα καὶ δοκιμασία κατάλληλα φάρμακα γιὰ τὶς πληγὲς αὐτές, ἅς μὴ διστάξῃ νὰ τὸ κάνῃ. Ἐγὼ δὲν τὸ θεωρῶ ἐντροπὴ νὰ προβάλῃ ἀδυναμία, ἀφοῦ εἶμαι τόσο πολὺ αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ αὐτὴ. Ἀλλ' οὔτε καὶ τὶς δολιότητές της καὶ τὰ τεχνάσματά της κατῶρθωσα νὰ καταλάβῃ μόνος μου· παρὰ μόνον ἀφοῦ κάπου τὴν συνέλαβα καὶ τὴν ἐκράτησα διὰ τῆς βίας καὶ τὴν ἐβασάνισα καὶ τὴν ἐμαστίγωσα μὲ τὸ μαστίγιό τοῦ θείου φόβου καὶ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς, τὴν ἀνάγκασα νὰ ὁμολογήσῃ ὅσα προανέφερα.

Μοῦ φαινόταν δὲ ὅτι ἔλεγε ἡ τυραννικὴ καὶ κακοῦργος: «Οἱ ἰδιοὶ μου σύντροφοι ἐνῶ βλέπουν νεκροὺς, γελοῦν. Ἐνῶ παρίστανται στὴν προσευχή, εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου πετρώδεις καὶ σκληροὶ καὶ σκοτεινοί. Ἐνῶ ἀντικρύζουν τὴν ἁγία Τράπεζα, μένουν ἀναισθητοί. Ἐνῶ μεταλαμβάνουν ἀπὸ τὰ ἅγια Δῶρα, εἶναι σὰν νὰ ἐγεύθησαν ἀπλῶς ψωμί. Ἐγὼ, ὅταν τοὺς βλέπω νὰ κατανύσσωνται, τοὺς καταγελῶ. Ἐγὼ ἔχω μάθει ἀπὸ τὸν πατέρα ποὺ μὲ ἐγέννησε, νὰ φονεύω ὃ, τι καλὸ γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀνδρεία τῆς ψυχῆς καὶ τὸν εὐσεβῆ πόθο. Ἐγὼ εἶμαι μητέρα τοῦ γέλωτος, ἐγὼ τροφὸς τοῦ ὕπνου, ἐγὼ φίλη τοῦ χορτασμοῦ. Ἐγὼ, ὅταν ἐλέγχωμαι δὲν πονῶ. Ἐγὼ εἶμαι σφικτὰ ἀγκαλιασμένη μὲ τὴν ψευτοευλάβεια».

Κατάπληκτος δὲ ἐγὼ ἀπὸ τὰ λόγια αὐτῆς τῆς παράφρονος, ἐρωτοῦσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ποὺ τὴν ἐγέννησε. Καὶ ἐκείνη μοῦ ἀπήντησε:

«Ἐγὼ δὲν ἔχω μία μόνο γέννησι. Ἡ δὲ κυοφόρησίς μου εἶναι κάπως ποικίλη καὶ ἄστατη. Ἐμένα μὲ ἐνδυναμώνει ὁ χορτασμὸς τῆς κοιλίας. Ἐμένα μὲ αὔξησε ἡ πολυκαιρία. Ἐμένα μὲ ἔχει παγιώσει ἡ κακὴ συνήθεια· καὶ ὅποιος τὴν ἀπέκτησε, ποτὲ δὲν πρόκειται νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ἐμένα. Ἐὰν μελετᾷς ἐπίμονα καὶ μὲ πολλὴ ἀγρυπνία τὴν αἰωνία Κρίσι, ἴσως μὲ κάνῃς νὰ χαλαρώσω ὀλίγο. Κοίταξε ἀπὸ ποῖα αἰτία γεννῶμαι σ' ἐσένα -δὲν ἔχω σὲ ὅλους τὴν ἴδια αἰτία-, καὶ ἀγωνίζου ἐναντίον τῆς μητέρας μου αὐτῆς. Νὰ προσεύχεσαι συχνὰ στοὺς τάφους, ζωγραφίζοντας ἀνεξίτηλα τὴν εἰκόνα τους στὴ καρδιά σου. Ἐὰν μάλιστα αὐτὴ δὲν ζωγραφισθῇ μὲ τὸν χρωστήρα τῆς νηστείας, δὲν πρόκειται νὰ μὲ νικήσῃς εἰς τὸν αἰῶνα».

Σημειώσεις

1. Ἀπὸ τὴν ἀναλγησία δηλαδὴ γεννᾶται ἡ λήθη καὶ ἀπὸ τὴν λήθη γεννᾶται πάλι ἡ ἀναλγησία.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς

(Καθὼς καὶ περὶ τῆς ψαλμωδίας εἰς συνοδίαν μοναχῶν)

Ὁ ΥΠΝΟΣ εἶναι σπουδαῖο συστατικὸ τῆς φύσεώς μας, ἀπεικόνισις τοῦ θανάτου, ἀργία τῶν αἰσθήσεων. Εἶναι μὲν ἓνας, ἀλλὰ ὅπως καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἔχει πλεῖστες αἰτίες καὶ ἀφορμές. Δηλαδή προέρχεται ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύσιν, ἄλλοτε ἀπὸ τὰ φαγητὰ καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Μερικὲς φορὲς ἴσως καὶ ἀπὸ πολὺ ὑπερβολικὴ νηστεία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξασθενημένη ἡ σάρκα, ζητεῖ νὰ αὐτοπαρηγορηθῇ μὲ τὸν ὕπνον.

2. Ὅπως ἡ πολυποσία ἐξαρτᾶται καὶ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν κακὴ συνήθεια, ἔτσι καὶ ἡ πολυϋπνία. Γι' αὐτὸ ἰδιαίτερος στὶς ἀρχὲς τῆς ἀποταγῆς ἂς ἀγωνισθοῦμε ἐναντίον τῆς. Διότι εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ θεραπεύσῃ κανεὶς μία μακροχρόνια συνήθεια.

3. Ἄς παρακολουθήσωμε καὶ θὰ ἰδοῦμε πὼς ἐνῶ σημαίνει ἡ πνευματικὴ σάλπιγξ, δηλαδή τὸ σήμαντρο, ὁρατῶς μὲν συναθροίζονται οἱ ἀδελφοί, ἀοράτως δὲ συνάγονται οἱ ἐχθροί. Ἔτσι ἄλλοι δαίμονες ἔρχονται στὸ κρεβάτι, μὲν σιωποῦμε, καὶ μᾶς πιέζουν νὰ ἀνακλιθοῦμε πάλιν. «Μεῖνε, μᾶς λέγουν, ἕως ὅτου συμπληρωθῶν οἱ προοιμιακοὶ ὕμνοι, καὶ ἔπειτα πηγαίνει στὴν Ἐκκλησίαν». Ἄλλοι, ἐνῶ παριστάμεθα στὴν προσευχή, ἔρχονται καὶ μᾶς βυθίζουν στὸν ὕπνον. Ἄλλοι προξενοῦν ἐντονὴ καὶ ἀπροσδόκητὴ κοιλιακὴ ἐνόχλησις. Ἄλλοι μᾶς προτρέπουν νὰ ἀνοίγωμε συζητήσεις μέσα στὸ Κυριακόν. Ἄλλοι παρασύρουν τὸν νοῦ μας σὲ αἰσχροὺς λογισμοὺς. Ἄλλοι μᾶς κάνουν νὰ ἀκουμποῦμε σὰν κουρασμένοι στὸν τοῖχον. Ἐνίστε μάλιστα συμβαίνει νὰ μᾶς προκαλοῦν καὶ πάρα πολλὰ χασμουρητά.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπροκάλεσαν πολλὰς φορὲς γέλωτα τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς, ὥστε νὰ κάνουν τὸν Θεὸν νὰ ἀγανακτήσῃ ἐναντίον μας. Ἄλλοι μᾶς βιάζουν νὰ διαβάζωμε γρήγορα τὸ Ψαλτήριον ἀπὸ ραθυμία, καὶ ἄλλοι μᾶς προτρέπουν νὰ ψάλλωμε ἀργὰ ἀπὸ φιληδονία. Μερικὲς μάλιστα φορὲς κάθονται καὶ στὸ στόμα μας καὶ τὸ καθιστοῦν κλειστὸ καὶ δυσκολοάνοικτο.

4. Ἐκεῖνος ποὺ ἀναλογίζεται ὅτι προσευχόμενος ἴσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ αἰσθάνεται αὐτὸ στὴν καρδίᾳ του, θὰ εἶναι στύλος ἀκλόνητος καὶ δὲν θὰ ἐμπαίζεται ἀπὸ κανένα δαίμονα ἀπὸ ὅσους προανέφερα.

Ὁ πραγματικὸς ὑποτακτικὸς, πολλὰς φορὲς μὲν σταθῇ στὴν προσευχή, γίνεται ὅλος φωτεινὸς καὶ πασίχαρος· διότι εἶναι ὁ πύκτης παρασκευασμένος καὶ φλογισμένος ἀπὸ πρὶν μὲ τὴν ἀνόθευτὴ διακονίαν καὶ ὑπακοήν.

5. Σὲ ὅλους εἶναι δυνατόν νὰ προσεύχωνται μαζὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν, σὲ πολλοὺς ὅμως εἶναι πιὸ ταιριαχτὸ μόνον μὲ ἓναν ὁμόψυχον. Ὅταν ὕμνῃς τὸν Θεὸν μὲ τὸ πλῆθος, δὲν μπορεῖς νὰ κάνῃς αὐτὴν προσευχή. Ἄς ἔχῃς ὅμως τότε ὡς νοερὰ ἐργασία τὴν θεωρίαν τῶν ψαλλομένων ἢ πάλιν κάποια ὠρισμένη προσευχή, ἕως ὅτου τελειώσῃ ὁ στίχος τοῦ πλησίον σου.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀσκῇ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς κάποιο πάρεργο, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ κάτεργο. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ ἐδίδαξε σαφῶς ὁ Ἄγγελος ποὺ ἐμφανίσθηκε στὸν Μέγαν Ἀντώνιον.

7. Ἡ κάμινος δοκιμάζει τὸν χρυσόν· ἡ δὲ παράστασις στὴν προσευχή, τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἔργασία ἐπαινετή! Ὅποιος τὴν κατέκτησε, καὶ τὸν Θεὸν πλησιάζει καὶ τοὺς δαίμονες ἐκδιώκει.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

Περὶ ἀγρυπνίας

(Διὰ τὴν σωματικὴν ἀγρυπνίαν, καὶ διὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ ἐπιτελῶμεν αὐτήν)

ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΓΕΙΟΥΣ βασιλεῖς, ἄλλοι παρίστανται ἄοπλοι καὶ γυμνοί, ἄλλοι μὲ ράβδους, ἄλλοι μὲ ἀσπίδες καὶ ἄλλοι μὲ ξίφη. Εἶναι δὲ μεγάλη καὶ ἀσύγκριτη ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς πρῶτους καὶ στοὺς τελευταίους. Διότι οἱ πρῶτοι εἶναι συνήθως συγγενεῖς καὶ οἰκειακοὶ τοῦ βασιλέως. Καὶ αὐτὰ μὲν συμβαίνουν σ' αὐτούς.

Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ ἐμεῖς νὰ ἐξετάσωμε πῶς παριστάμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Βασιλέως μας στὶς ἑσπερινές, τὶς νυκτερινές καὶ τὶς λοιπές παραστάσεις καὶ προσευχές.

Στὴν βραδυνὴ ἀγρυπνία μερικοὶ ὑψώνουν τὰ χέρια τους σὲ προσευχή, ἄλλοι καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε φροντίδα. Ἄλλοι τὴν ἐπιτελοῦν μὲ ψαλμωδία. Ἄλλοι ἐπιμένουν ἰδιαίτερος στὴν ἀνάγνωσι. Ἄλλοι ἀπὸ ἀδυναμία πολεμοῦν ἀνδρείως τὸν ὕπνο μὲ τὸ ἐργόχειρο. Καὶ ἄλλοι ἀπασχολοῦνται μὲ τὴν σκέψι τοῦ θανάτου, θέλοντας ἔτσι νὰ αἰσθανθοῦν κατάνυξι. Ἐξ ὅλων αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ οἱ τελευταῖοι κάνουν θεάρεστη ἀγρυπνία. Οἱ δεῦτεροι μοναχική. Οἱ τρίτοι βαδίζουν σὲ κατώτερη ὁδὸ. Πάντως ἀναλόγως πρὸς τὴν προαίρεσι καὶ τὴν δύναμι τοῦ καθενός, δέχεται καὶ ἀξιολογεῖ τὰ δῶρα ὁ Θεός.

2. Ὁ ἄγρυπνος ὀφθαλμὸς ἐξήγγισε τὸν νοῦ, ἐνῶ ὁ πολὺς ὕπνος ἐπώρωσε τὴν ψυχὴ. Ὁ ἄγρυπνος μοναχὸς εἶναι ἐχθρὸς τῆς πορνείας, ἐνῶ ὁ ὑπνώδης εἶναι σύζυγός της.

3. Ἡ ἀγρυπνία εἶναι θραῦσις τῆς σαρκικῆς πυρώσεως, λύτρωσις ἀπὸ τοὺς μολυσμοὺς τῶν ἐνυπνιασμῶν, δακρύβρεκτος ὀφθαλμὸς, ἀπαλὴ καρδιά, προφύλαξις ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, χωνευτήριον τῶν φαγητῶν, δαμαστήριον τῶν παθῶν, κολαστήριον τῆς γλώσσης, φυγαδευτήριον τῶν αἰσchrῶν φαντασιῶν.

4. Ὁ ἄγρυπνος μοναχὸς εἶναι ἀλιεὺς τῶν λογισμῶν, ἱκανὸς νὰ τοὺς ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τοὺς συλλαμβάνῃ μὲ εὐχέρεια μέσα στὴν νυκτερινὴ γαλήνη. Ὁ φιλόθεος μοναχός, ὅταν σημαίνει ἢ σάλπιγγα τῆς προσευχῆς, ἀναφωνεῖ: Εὗγε! Εὗγε! (πρβλ. Ἰωβ λ' 29), ἐνῶ ὁ ράθυμος ὀδύρεται: Ἀλλοῖμονο! Ἀλλοῖμονο!

5. Ἡ προετοιμασία τῆς τραπέζης ἐδοκίμασε τοὺς γαστριμάργους καὶ ἡ ἐργασία τῆς προσευχῆς ἐδοκίμασε τοὺς φιλοθέους. Ὁ πρῶτος μόλις ἀντικρύσῃ τὴν τράπεζα σκιρτᾷ, ἐνῶ ὁ δεῦτερος σκυθρωπάζει.

6. Ὁ πολὺς ὕπνος εἶναι πρόξενος τῆς λήθης, ἐνῶ ἡ ἀγρυπνία καθαρίζει τὴν μνήμη.

7. Ὁ πλοῦτος τῶν γεωργῶν συναθροίζεται στὸ ἀλώνι καὶ στὸ πατητήρι, ἐνῶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ γνῶσις τῶν μοναχῶν, στὶς ἑσπερινές καὶ νυκτερινές προσευχές καὶ στὴν νοερὰ ἐργασία.

8. Ὁ πολὺς ὕπνος εἶναι σύζυγος ἄδικος, ποὺ ἀφαρπάζει τὸ ἥμισυ ἢ καὶ περισσότερο ἀκόμη ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ ραθύμου.

9. Ὁ ἀδόκιμος μοναχὸς εἶναι ἄγρυπνος στὶς συζητήσεις. Ὅταν ὁμως ἤλθε ἡ ὥρα τῆς

προσευχῆς, ἐβάρυναν τὰ μάτια του. Ὁ ἀποχαυνωμένος μοναχὸς εἶναι ἰκανὸς γιὰ πολυλογίες. Ὅταν ὅμως ἀρχίσῃ ἡ ἀνάγνωσις, δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὴν νύστα.

Ὅταν θὰ ἡχήσῃ ἡ ἐσχάτη σάλπιγγα, θὰ συμβῇ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Κατὰ παρόμοιο τρόπο μολὶς ἀρχίσῃ ἡ ἀργολογία, θὰ συμβῇ ἡ ἀνάνηψις τῶν κοιμωμένων. Εἶναι ὕπουλος φίλος ὁ τύραννος ποὺ λέγεται ὕπνος. Πολλὲς φορές, ὅταν εἴμαστε χορτασμένοι ἀπὸ φαγητὰ ὑποχωρεῖ, ἐνῶ ὅταν πεινοῦμε καὶ διψοῦμε μᾶς πολεμεῖ δυνατὰ. Στὴν προσευχὴ προτρέπει νὰ κρατοῦμε ἐργόχειρο, διότι μὲ ἄλλον τρόπο δὲν μπορῇ νὰ χαλάσῃ τὴν προσευχὴ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν ἀγρυπνία.

Στοὺς ἀρχαρίους αὐτοὺς εἶναι ὁ πρῶτος πόλεμος ποὺ ἀντιμετωπίζουν· μὲ τὸν σκοπὸ νὰ τοὺς κἀνῃ ἐξ ἀρχῆς ραθύμους ἢ νὰ προετοιμάσῃ τὸν δρόμο γιὰ τὸν δαίμονα τῆς πορνείας. Ἔως ὅτου ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ αὐτόν, ἃς μὴν ἀφίνουμε τὴν κοινὴ ψαλμωδία μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν· διότι ἔτσι πολλὲς φορές αἰσθανόμεθα ἐντροπὴ καὶ δὲν νυστάζομε.

10. Ὁ σκύλος εἶναι ἐχθρὸς τῶν λαγῶν· ὁμοίως καὶ ὁ δαίμων τῆς κενοδοξίας εἶναι ἐχθρὸς τοῦ ὕπνου.

11. Ὁ ἔμπορος μετρᾷ τὸ κέρδος, ὅταν τελειώσῃ ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ ἀγωνιστὴς μοναχὸς, ὅταν τελειώσῃ ἡ ψαλμωδία.

12. Περίμενε καὶ πρόσεχε καὶ θὰ ἰδῇς μετὰ ἀπὸ τὴν προσευχὴ στίφη δαιμόνων, οἱ ὁποῖοι ἐπειδὴ πολεμήθηκαν ἐκ μέρους μας προσπαθοῦν νὰ μᾶς τραυματίσουν μὲ τὶς ἀπρεπεῖς φαντασίες. Κάθησε καὶ παρατήρει, καὶ θὰ ἰδῇς αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ ἀφαρπάζουν τοὺς πρῶτους καρποὺς τῆς ψυχῆς.

13. Συμβαίνει μερικὲς φορές ἐνῶ κοιμόμαστε, νὰ μελετοῦμε τοὺς στίχους τῶν Ψαλμῶν. Τοῦτο συμβαίνει, διότι προηγήθηκε αὕτῃ ἡ μελέτη. Μερικὲς ὅμως φορές μᾶς τὰ προκαλοῦν αὐτὰ οἱ δαίμονες, γιὰ νὰ μᾶς δημιουργήσουν ἔπαρσι ὑπερηφανείας. Ὑπάρχει καὶ τρίτη περίπτωσις ποὺ δὲν ἤθελα νὰ ἀναφέρω, ἀλλὰ κάποιος μὲ ἐξηνάγκασε: Ἡ ψυχὴ ποὺ μελετᾷ ἀκατάπαυστα κάθε ἡμέρα τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, συνηθίζει καὶ στὸν ὕπνον νὰ προσκολλᾶται σ' αὐτὰ τὰ νοήματα. Τὸ δεύτερο αὐτὸ εἶναι κυρίως ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ πρῶτου, γιὰ νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὴν ψυχὴ ἀμαρτίες καὶ νυκτερινὲς φαντασίες!

Δεκάτη ἐνάτη βαθμίδα! Ὅποιος τὴν ἀνέβηκε, ἐδέχθηκε φῶς στὴν καρδιά του.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

Περὶ δειλίας

(Διὰ τὴν ἄνανδρον δειλίαν)

ΟΠΟΙΟΣ ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν σὲ Κοινόβιο ἢ σὲ συνοδία, δὲν εἶναι συνηθισμένο νὰ πολεμῇται ἀπὸ τὴν δειλία. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ εὐρίσκεται σὲ ἡσυχαστικώτερους τόπους, ἃς ἀγωνίζεται μήπως καὶ τὸν κυριεύσῃ τὸ γέννημα τῆς κενοδοξίας καὶ ἡ θυγατέρα τῆς ἀπιστίας, δηλαδὴ ἡ δειλία.

2. Ἡ δειλία εἶναι νηπιακὴ συμπεριφορὰ μιᾶς ψυχῆς ποὺ ἐγήρασε στὴν κενοδοξία. Ἡ δειλία εἶναι ἀπομάκρυνσις τῆς πίστεως, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἀναμένονται ἀπροσδόκητα κακά.

3. Ὁ φόβος εἶναι κίνδυνος ποὺ προμελετᾶται. Ἡ διαφορετικὰ, ὁ φόβος εἶναι μία ἐντρομὴ καρδιακὴ αἴσθησις, ποὺ συγκλονίζεται καὶ ἀγωνιᾷ ἀπὸ ἀναμονὴ ἀπροβλέπτων συμφορῶν. Ὁ φόβος εἶναι μία στέρησις τῆς ἐσωτερικῆς πληροφορίας. Ἡ ὑπερήφανη

ψυχὴ εἶναι δούλῃ τῆς δειλίας· ἔχοντας πεποίθησι στὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ ὄχι στὸν Θεόν, φοβεῖται τοὺς κρότους τῶν κτισμάτων καὶ τὶς σκιές.

4. Ὅσοι πενθοῦν καὶ ὅσοι καταπονοῦνται χωρὶς νὰ ὑπολογίζουν κόπους καὶ πόνους, δὲν ἀποκτοῦν δειλία. Πολλὲς φορὲς ὅσοι ὑποκύπτουν στὴν δειλία χάνουν τὸ μυαλό τους. Καὶ εἶναι φυσικὸ αὐτό, διότι εἶναι δίκαιος Ἐκεῖνος ποὺ ἐγκαταλείπει τοὺς ὑπερηφάνους, ὥστε καὶ οἱ ὑπόλοιποι νὰ μάθωμε νὰ μὴ ὑψηλοφρονοῦμε.

5. Ὅλοι ὅσοι φοβοῦνται εἶναι κενόδοξοι, ἀλλ' ὅμως ὅλοι ὅσοι δὲν φοβοῦνται δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ταπεινόφρονες, ἀφοῦ καὶ οἱ λησταὶ καὶ οἱ τυμβωρύχοι δὲν ὑποκύπτουν εὐκόλα στὴν δειλία.

6. Σὲ ὅποιους τόπους συνηθίζεις νὰ φοβῇσαι, μὴ διστάζης νὰ πηγαίνης, ὅταν ἀκόμῃ δὲν ἔχῃ ξημερώσει. Ἐὰν δείξεις κάποια χαλαρότητα στὸ σημεῖο αὐτό, τότε θὰ γηράσῃ μαζί σου τὸ νηπιακὸ καὶ ἀξιογέλαστο τοῦτο πάθος. Ἐνῶ βαδίζεις πρὸς τὰ ἐκεῖ ὀπλίζου μὲ τὴν προσευχή. Μόλις φθάσης σ' ἐκείνους τοὺς τόπους, ἀνύψωσε τὰ χέρια σου. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ μαστίζε τοὺς ἐχθρούς, διότι δὲν ὑπάρχει οὔτε στὸν οὐρανὸ οὔτε στὴν γῆ ἰσχυρότερο ὄπλο. Ἀφοῦ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια αὐτή, ἃς ἀνυμνήσῃς τὸν Λυτρωτὴ σου· διότι ἐὰν τὸν εὐγνωμονῇς, θὰ σὲ σκεπάζῃ παντοτινά.

7. Ποτὲ δὲν μπορεῖς διὰ μιᾶς νὰ γεμίσης τὴν κοιλία. Παρόμοια βέβαια δὲν μπορεῖς διὰ μιᾶς νὰ νικήσῃς τὴν δειλία. Ὅταν ἔχωμε πολὺ πένθος, θὰ ὑποχωρήσῃ πιὸ γρήγορα· ὅταν ὅμως αὐτὸ μᾶς λείπῃ, θὰ παραμένουμε συνεχῶς δειλοί. «Ἐφριξάν μου τρίχες καὶ σάρκες» εἶπε ὁ Ἐλιφάζ (Ἰωβ δ' 15), περιγράφοντας τὴν πανουργία τοῦτου τοῦ δαίμονος.

8. Ἄλλωτε ἐδειλίασε πρῶτα ἡ ψυχὴ καὶ ἄλλωτε τὸ σῶμα, καὶ ἐν συνεχείᾳ μεταβίβασε τὸ ἓνα στὸ ἄλλο τὸ πάθος. Ἄν συμβῇ νὰ φοβηθῇ τὸ σῶμα, χωρὶς ὅμως νὰ εἰσδύσῃ ὁ ἄκαιρος φόβος στὴν ψυχὴ, εὐρισκόμεθα πλησίον στὴν θεραπεία. Ὅταν δὲ ὅλα τὰ δυσάρεστα καὶ ἀπροσδόκητα τὰ δεχώμεθα πρόθυμα, μὲ συντριμμένη καρδιά, τότε ἐλευθερωθήκαμε πραγματικὰ ἀπὸ τὴν δειλία.

9. Δὲν ἐνισχύει τοὺς δαίμονας ἐναντίον μας τὸ σκότος καὶ ἡ ἐρημία τῶν τόπων, ἀλλὰ ἡ ἀκαρπία τῆς ψυχῆς μας. Μερικὲς φορὲς ὅμως πρόκειται γιὰ οἰκονομικὴ παιδεία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

10. Ἐκεῖνος ποὺ ἔγινε δοῦλος τοῦ Κυρίου, θὰ φοβηθῇ μόνο τὸν ἰδικὸ του Δεσπότη. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν φοβεῖται ἀκόμῃ Αὐτόν, φοβεῖται πολλὰς φορὲς τὴν σκιά του.

11. Ὅταν πλησιάσῃ ἀοράτως ἓνα πονηρὸ πνεῦμα, φοβεῖται τὸ σῶμα. Ὅταν ὅμως πλησιάσῃ κάποιος Ἄγγελος, ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ τῶν ταπεινῶν. Γι' αὐτό, μόλις ἀπὸ τὴν ἐνέργεια αὐτῇ ἀντιληφθοῦμε τὴν παρουσία του, ἃς τρέξουμε γρήγορα στὴν προσευχή, διότι ἤλθε νὰ προσευχηθῇ μαζί μας ὁ ἀγαθὸς μας φύλαξ.

Ὅποιος ἐνίκησε τὴν δειλία, εἶναι φανερὸ ὅτι ἀνέθεσε στὸν Θεὸν καὶ τὴν ζωὴ καὶ τὴν ψυχὴ του.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Περὶ κενοδοξίας

(Διὰ τὴν πολύμορφον κενοδοξίαν)

ΜΕΡΙΚΟΙ συνηθίζουν, ὅταν ὁμιλοῦν περὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν λογισμῶν, νὰ κατατάσσουν τὴν κενοδοξίαν σὲ ἰδιαίτερη τάξι, χωριστὰ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια. Γι' αὐτό καὶ λέγουν ὅτι

εἶναι ὅκτῳ οἱ πρῶτοι καὶ κυρίαρχοι πονηροὶ λογισμοί. Ἀντιθέτως ὁ Θεολόγος Γρηγόριος καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοὺς ἐμέτρησαν ἐπτά. Σ' αὐτοὺς περισσότερο πείθομαι καὶ ἐγώ· διότι ποιὸς μπορεῖ νὰ ἔχη ὑπερηφάνεια, ἀφοῦ ἐνίκησε τὴν κενοδοξία; Τόση δὲ μόνο διαφορά ἔχουν μεταξύ τους, ὅση ἔχει ἐκ φύσεως τὸ παιδί ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸν ἄρτο. Τὸ πρῶτο δηλαδὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ δεύτερο τὸ τέλος. Τώρα λοιπὸν ποὺ τὸ καλεῖ ἡ περίστασις ἃς ὁμιλήσωμε μὲ συντομία γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν ὁλοκλήρωσι τῶν παθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀνόσιο οἶησι. Λέγω μὲ συντομία, διότι ὁποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ φιλοσοφήσῃ γι' αὐτὴν εἰς μῆκος, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ ματαιοπονεῖ προσπαθώντας νὰ ζυγίσῃ τοὺς ἀνέμους.

2. Ἡ κενοδοξία εἶναι ὡς πρὸς μὲν τὴν μορφή, μεταβολὴ τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ διαστροφή τῶν καλῶν ἠθῶν καὶ παρατήρησις παντὸς ἀξιομέμπτου πράγματος. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ποιότητα, σκορπισμὸς τῶν καμάτων, ἀπώλεια τῶν ἰδρώτων, δόλιος κλέπτῃς τοῦ θησαυροῦ, ἀπόγονος τῆς ἀπιστίας, πρόδρομος τῆς ὑπερηφανείας, ναυάγιο μέσα στὸ λιμάνι, μυρμήγκι στὸ ἄλῳνι, ποὺ εἶναι μὲν μικρό, ἀλλὰ ἀπειλεῖ νὰ κλέψῃ ἀθόρυβα ὅλον τὸν καρπὸ καὶ τὸν κόπο τοῦ γεωργοῦ.

3. Τὸ μυρμήγκι περιμένει νὰ γίνῃ τὸ σιτάρι, καὶ ἡ κενοδοξία νὰ συναχθῇ ὁ πνευματικὸς πλοῦτος. Καὶ τὸ μὲν μυρμήγκι τρέχει γιὰ νὰ κλέψῃ· ἡ δὲ κενοδοξία χαίρεται γιατί θὰ διασκορπίσῃ. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀπογνώσεως χαίρεται, ὅταν βλέπῃ νὰ πληθύνεται ἡ κακία, ἐνῶ τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας χαίρεται, ὅταν βλέπῃ νὰ πληθύνεται ἡ ἀρετὴ. Εἴσοδος γιὰ τὸ πρῶτο εἶναι τὰ πλήθη τῶν τραυμάτων, ἐνῶ γιὰ τὸ δεύτερο ὁ πλοῦτος τῶν καμάτων.

4. Παρατήρησε καὶ θὰ ἰδῇς ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνόσιος, δηλαδὴ ἡ κενοδοξία, εἶναι ἀκμαία καὶ μέχρι τοῦ τάφου. Θὰ τὴν ἰδῇς στὰ ροῦχα καὶ στὰ μύρα καὶ στὴν νεκρικὴ πομπή καὶ στὰ ἀρώματα καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα.

5. Παντοῦ λάμπει ὁ ἥλιος ἄφθονα, καὶ παντοῦ σὲ κάθε ἔργο χαίρεται ἡ κενοδοξία. Π. χ. ὅταν νηστεύω, κενοδοξῶ, ἀλλὰ καὶ ὅταν καταλύω γιὰ νὰ μὴ φανῇ ἡ ἀρετὴ μου, πάλι κενοδοξῶ μὲ τὴν ἰδέα ὅτι εἶμαι συνετός. Ὅταν φορῶ λαμπρὰ ροῦχα νικῶμαι ἀπ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ ἀντικαταστήσω μὲ ταπεινὰ πάλι κενοδοξῶ. Ὅταν ὁμιλῶ νικῶμαι, ἀλλὰ καὶ ὅταν σιωπῶ πάλι νικῶμαι. Ὅπως καὶ ἂν τὴν ρίξεις αὐτὴ τὴν τρίβολο ἄκανθα, ἴσταται ὄρθιο τὸ κεντρί της.

6. Ὁ κενόδοξος δείχνει ὅτι εἶναι πιστός, ἐνῶ εἶναι εἰδωλολάτρης. Φαινομενικὰ μὲν σέβεται τὸν Θεόν, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητά ἐπιζητεῖ νὰ ἀρέσῃ στοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι στὸν Θεόν. Κενόδοξος εἶναι κάθε ἐπιδεικτικὸς ἄνθρωπος. Τοῦ κενόδοξου ἡ νηστεία εἶναι χωρὶς μισθὸ καὶ ἡ προσευχὴ ἄκαιρη καὶ ἄστοχη. Διότι καὶ τὰ δυὸ τὰ κάνει γιὰ τὸν ἀνθρώπινο ἔπαινο. Ὁ κενόδοξος ἀσκητὴς εἶναι διπλᾶ ἀδικημένος, ἀφοῦ καὶ τὸ σῶμα του τὸ τυραννεῖ, καὶ μισθὸ δὲν παίρνει.

7. Ποιὸς δὲν θὰ γελάσῃ μὲ τὸν ἐργάτη τῆς κενοδοξίας ποὺ παρίσταται στὴν ψαλμωδία καὶ ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ αὐτήν, ἄλλοτε γελᾷ καὶ ἄλλοτε κλαίει ἐνώπιον ὄλων;

8. Ἀποκρύπτει πολλὰς φορὲς ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ μάτια μας καὶ τὰ καλὰ ποὺ ἔχομε ἀποκτήσει. Ἦλθε ὁμῶς αὐτὸς ποὺ συνηθίζει νὰ ἐπαινῇ, ἢ μᾶλλον νὰ πλανᾷ, καὶ μὲ τοὺς ἐπαίνους μᾶς ἄνοιξε τὰ μάτια. Καὶ μόλις αὐτὰ ἄνοιξαν, ἐξαφανίσθηκε ἀπὸ μέσα μας ὁ πνευματικὸς πλοῦτος.

9. Ἐκεῖνος ποὺ κολακεύει εἶναι ὑπηρέτης τῶν δαιμόνων, ὁδηγὸς πρὸς τὴν ὑπερηφάνεια, ἐξολοθρευτὴς τῆς κατανύξεως, ἀφανιστὴς τῶν καλῶν ἔργων, ἀποπλανητὴς ἀπὸ τὸ σωστὸ δρόμο. «Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, λέγει ὁ προφήτης, πλανῶσιν ὑμᾶς» (Ἠσ. γ' 12).

10. Ἴδιον τῶν προχωρημένων στὴν ἀρετὴ εἶναι νὰ ὑπομένουν γενναῖα καὶ εὐχάριστα τὶς

ὑβρεις. Ἴδιον ὁμως τῶν ἁγίων καὶ τῶν ὁσίων εἶναι νὰ παρέρχωνται ἀβλαβῶς τοὺς ἐπαίνους.

11. Εἶδα πενθοῦντας νὰ τοὺς ἐπαινοῦν καὶ νὰ ἐξοργίζωνται γι' αὐτό. Ἔτσι σὰν σοφοὶ ἔμποροι σὲ πανήγυρι ἀντάλλαξαν τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας μὲ τὸ πάθος τῆς ὀργῆς.

12. «Οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ» (Α' Κορ. β' 11). Γι' αὐτὸ ἃς αἰσχυνοῦν καὶ ἃς κλείσουν τὸ στόμα τους ὅσοι ἐγκωμιάζουν τοὺς ἄλλους κατὰ πρόσωπον.

13. Ὅταν ἀκούσης ὅτι ὁ πλησίον σου ἢ ὁ φίλος σου σὲ περιεγέλασε πίσω σου ἢ ἐμπρός σου, ἐσὺ νὰ τοῦ δείξης ἀγάπη καὶ νὰ τὸν ἐπαινέσης.

14. Εἶναι μεγάλο πράγμα τὸ νὰ ἀποδιώξης ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων. Μεγαλύτερο ὁμως εἶναι τὸ νὰ ἀποδιώξης τὸν ἔπαινο τῶν δαιμόνων.

15. Δὲν ἔδειξε ταπεινοφροσύνη αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐξευτέλισε τὸν ἑαυτό του· γιατί πῶς δὲν θὰ σηκώση κανεὶς τὰ ἰδικὰ του λόγια; ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐξυβρίσθη ἀπὸ ἄλλον καὶ παρὰ ταῦτα δὲν ἐλάττωσε ἀπέναντί του τὴν ἀγάπη του.

16. Ἐπεσήμανα τὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας νὰ σπεῖρη λογισμοὺς σὲ κάποιον ἀδελφόν, καὶ συγχρόνως νὰ τοὺς φανερώνη αὐτοὺς καὶ σ' ἓναν ἄλλο. Καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ κἀνὴ τὸν δεῦτερο νὰ ἀποκαλύψῃ στὸν πρῶτο τὰ μυστικὰ τῆς καρδιάς του, ὥστε αὐτὸς νὰ τὸν μακαρίζῃ ὡς προορατικό. Μερικὲς φορές ὁ ἀνόσιος δαίμων τῆς κενοδοξίας ἐγγίζει καὶ στὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ προξενεῖ διάφορες κινήσεις καὶ παλμούς.

Μὴν τὸν παραδεχθῆς τὸν δαίμονα αὐτόν, ὅταν σου ὁμιλῇ γιὰ ἐπισκοπὲς ἢ ἡγουμενίες ἢ διδασκαλικά ἀξιώματα. Πρόσεξε γιατί εἶναι δύσκολο νὰ ἀπομακρύνῃς τὸν σκύλο ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ κρεοπωλείου. Μόλις αὐτὸς ἀντιληφθῇ ὅτι ἔχομε κάποια εἰρηνικὴ κατάστασι, μᾶς προτρέπει ἀμέσως νὰ ἐγκαταλείψωμε τὴν ἔρημο καὶ νὰ ἀναχωρήσωμε γιὰ τὸν κόσμον. «Πήγαινε, μᾶς λέγει, νὰ σώσης ψυχὰς οἱ ὁποῖες χάνονται»!

17. Ἄλλη εἶναι ἡ μορφή τῶν Αἰθιόπων καὶ ἄλλη ἡ μορφή τῶν ἀνδριάντων. Κατὰ παρόμοιο τρόπο ἄλλη εἶναι ἡ μορφή τῆς κενοδοξίας τῶν κοινοβιατῶν καὶ ἄλλη τῶν ἐρημιτῶν.

18. Τὶς ἐπισκέψεις τῶν κοσμικῶν στὴν Μονὴ τὶς ἀντιλαμβάνεται πρώτη ἡ κενοδοξία καὶ προτρέπει τοὺς πιὸ ἐλαφροὺς μοναχοὺς νὰ ἐξέλθουν νὰ ὑποδεχθοῦν τοὺς ἐρχομένους. Τοὺς κάνει νὰ πέφτουν στὰ πόδια τους, καὶ ἔτσι φορεῖ τὸ προσωπεῖο τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτὴ ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ ὑπερηφάνεια. Κάνει συνεσταλμένο καὶ ταπεινὸ τὸν τρόπο τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὸν τόνο τῆς φωνῆς καὶ κοιτάζει στὰ χέρια τῶν ἐπισκεπτῶν γιὰ νὰ λάβῃ τὰ δῶρα τους. Ἐπὶ πλεόν τοὺς ἀποκαλεῖ κυρίους καὶ προστάτας καὶ ὅτι σ' αὐτοὺς χρωστοῦν μετὰ τὸν Θεὸν τὴν ζωὴ τους οἱ μοναχοί.

Ἐν συνεχείᾳ ἐνῶ ἐκάθισαν στὴν τράπεζα, τοὺς προτρέπει νὰ ἐγκρατεύωνται καὶ νὰ ἐπιπλήττουν αὐστηρὰ τοὺς κατωτέρους, διότι δῆθεν αὐτοὶ δὲν ἐγκρατεύονται. Ἐνῶ ἦλθε ἡ ὥρα τῆς ψαλμωδίας, τοὺς ραθύμους τοὺς ἔκανε προθύμους, τοὺς ἀφώνους καλλιφώνους καὶ τοὺς νυσταλέους ἀγρύπνους. Τοὺς προτρέπει ἀκόμη νὰ καλοπιάνουν τὸν κανονάρχῃ καὶ νὰ τὸν ἐκλιπαροῦν νὰ τοὺς παραχωρήσῃ τὰ πρωτεῖα στὴν ψαλμωδίᾳ. Τοὺς κάνει νὰ τὸν ἀποκαλοῦν πατέρα καὶ διδάσκαλο. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἕως ὅτου ἀναχωρήσουν οἱ ξένοι!

Ὅσους τιμῶνται καὶ προτιμῶνται τοὺς ὠδήγησε στὴν ὑπερηφάνεια καὶ ὅσους καταφρονοῦνται στὴν μνησικακία.

19. Ἡ κενοδοξία πολλές φορές ἀντὶ γιὰ τιμὴ προξένησε ἀτιμία. Διότι συνέβη νὰ ὀργισθοῦν (ἐξ αἰτίας της) οἱ μαθηταὶ της, καὶ ἔτσι τοὺς ἐντρόπισσε ἀφάνταστα (ἐμπρὸς τοὺς ἄλλους). Ἡ κενοδοξία τοὺς ὀξύθυμους ἐπὶ παρουσίᾳ ἀνθρώπων τοὺς μετέβαλε σὲ πρᾶους. Κάνει μεγάλη ἔφοδο σὲ ὅσους ἔχουν φυσικὰ χαρίσματα, καὶ ἐκμεταλλευομένη αὐτὰ ὠδήγησε πολλές φορές τοὺς ἀθλίους στὴν πτώσι.

20. Εἶδα ἓναν δαίμονα ποὺ ἐλύπησε καὶ ἐδίωξε τὸν ἀδελφὸ του! Ἐνῶ δηλαδὴ ἓνας μοναχὸς ἦταν ὠργισμένος, ἔφθασαν κοσμικοὶ ἐπισκέπτες, ὅποτε μετεπωλήθη ὁ ἄθλιος ἀπὸ τὴν ὀργὴν στὴν κενοδοξία, δηλαδὴ ἐμφανίσθηκε ὡς πρᾶος στὰ μάτια τῶν ἐπισκεπτῶν. Δὲν μποροῦσε βεβαίως νὰ δουλεύη συγχρόνως καὶ στὰ δυὸ πάθη, καὶ στὴν ὀργὴ καὶ στὴν κενοδοξία.

21. Αὐτὸς ποὺ πουλήθηκε στὴν κενοδοξία ζῇ διπλὴ ζωὴ. Ἐξωτερικὰ καὶ μὲ τὸ σχῆμα του ζῇ ὡς μοναχός, μὲ τὶς ἐσωτερικὲς του ὁμως σκέψεις καὶ διαθέσεις ὡς κοσμικός.

22. Ἐὰν σπεύδωμε γρήγορα νὰ ἐπιτύχωμε τὴν εὐαρέστησιν τὴν ἄνω, ἃς φροντίζωμε πολὺ νὰ γευθοῦμε καὶ τὴν ἄνω δόξα. Διότι αὐτὸς ποὺ ἐγεύθηκε ἐκείνη τὴν δόξα, θὰ καταφρονήσῃ κάθε ἐπίγειο δόξα. Απορῶ δὲ πῶς θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ καταφρονήσῃ τὴν δεύτερη, χωρὶς νὰ γευθῇ τὴν πρώτη.

23. Πολλὲς φορές, ἐνῶ μας εἶχε κλέψει ἡ κενοδοξία, γυρίσαμε καὶ τὴν ἐκλέψαμε ἐμεῖς μὲ πιὸ ἐξυπνο τρόπο. Εἶδα μερικοὺς ποὺ ἄρχισαν κάποια πνευματικὴ προσπάθεια ἀπὸ κενοδοξία καί, μολονότι ἡ ἀρχὴ ἦταν ἀξιόμεμπτη, τὸ τέλος ὑπῆρξε καλὸ καὶ ἐπαινετό, διότι ἐν τῷ μεταξὺ μετέστρεψαν τὴν κακὴ σκέψιν.

24. Ὅποιος ὑπερηφανεύεται γιὰ φυσικὰ χαρίσματα, δηλαδὴ ὀξύνοια, εὐκολία στὴν μάθησιν, στὴν ἀνάγνωσιν καὶ στὴν προφορά, εὐφυΐα καὶ ἄλλα παρόμοια, αὐτὸς οὐδέποτε θὰ ἀποκτήσῃ τὰ ὑπερφυσικὰ ἀγαθὰ. Διότι ὁ ἄπιστος στὰ ὀλίγα θὰ φανῇ καὶ στὰ πολλὰ ἄπιστος καὶ κενόδοξος.

25. Γιὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς τελείας ἀγάπης καὶ πλουσιῶν χαρισμάτων καὶ θαυματουργικῆς καὶ προορατικῆς δυνάμεως, πολλοὶ βασανίζουσι καὶ καταπονοῦν ἀδίκως τὸ σῶμα τους. Ἐλησμόνησαν οἱ ταλαίπωροι ὅτι ὄχι οἱ κόποι, ἀλλὰ κυρίως ἡ ταπείνωσις εἶναι ἡ μητέρα ὅλων αὐτῶν. Ὅποιος ἀπαιτεῖ πνευματικὰ δῶρα ἀντὶ τῶν κόπων του, ἔβαλε σαθρὸ θεμέλιο. Ὅποιος ὁμως θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ χρεώστη δοῦλο, αὐτὸς ξαφνικὰ θὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀνέλπιστο πνευματικὸ πλοῦτο.

26. Μὴ πείθεσαι στὸν λικμήτορα, στὸν δαίμονα δηλ. ποὺ λιχνίζει καὶ καταστρέφει, ὅταν σοῦ προτείνῃ νὰ παρουσιάζῃς τὶς ἀρετὲς σου, γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν δήθεν ὅσοι σὲ ἀκούουν. «Τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ ἢ ὠφελήσῃ, ἑαυτὸν δὲ ζημιώσῃ»; (Ματθ. ις' 26). Τίποτε δὲν ὠφελεῖ περισσότερο αὐτοὺς ποὺ μᾶς βλέπουν ἀπὸ τὴν ταπεινὴ καὶ εἰλικρινὴ συμπεριφορὰ καὶ τὸν ἀνεπιτήδευτο λόγο. Ἔτσι δίδεται καὶ τοὺς ἄλλους παράδειγμα νὰ μὴν ὑπερηφανεύωνται ποτέ, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί ὑπάρχει περισσότερο ὠφέλιμο;

27. Κάποιος ἀπὸ τοὺς προορατικοὺς Πατέρας ἐπρόσεξε τὰ ἐξῆς τὰ ὁποῖα καὶ διηγείτο: «Ἐνῶ καθόμουν σὲ σύναξιν μοναχῶν, ἦλθαν οἱ δαίμονες τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφανείας καὶ κάθησαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά μου. Καὶ ὁ πρῶτος μοῦ ἐκεντοῦσε τὴν πλευρὰ μὲ τὸν δάκτυλο τῆς κενοδοξίας καὶ μὲ προέτρπε νὰ εἰπῶ σὲ κάποιο ὄραμα ἢ κάτι ποὺ ἐπετέλεσα στὴν ἔρημον. Μόλις ὁμως τὸν ἀπέκρουσα, λέγοντας, «ἀποστραφεῖσαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ καταισχυθεῖσαν οἱ λογιζόμενοί μοι κακὰ» (Ψαλμ. ξθ' 3), ἀμέσως ὁ δεῦτερος ὁ ἐξ ἀριστερῶν μοῦ ψιθύριζε στὸ αὐτί: «Εὖγε! Πολὺ καλὰ ἔκανες! Ἐγίνες μέγας, ἀφοῦ ἐνίκησες τὴν ἀναιδέστατην μητέρα μου». Τότε ἐγώ,

χρησιμοποιώντας εύστοχα τὸν ἐπόμενο στίχο τοῦ Ψαλμοῦ, ἀπήντησα:
«Ἀποστραφῆτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· εὗγε, εὗγε πεποιήκας»!
(πρβλ. Ψαλμ. ξθ' 4).

Ὅταν ἐρώτησα τὸν προορατικὸν αὐτόν, «πῶς ἡ κενοδοξία συμβαίνει νὰ εἶναι μητέρα τῆς ὑπερηφανείας», μοῦ ἀπήντησε:

«Οἱ μὲν ἔπαινοι ἐξυψώνουν καὶ δημιουργοῦν φυσίωσι· ὅταν δὲ ἐξυψωθῇ ἡ ψυχὴ, τὴν παραλαμβάνει τότε ἡ ὑπερηφάνεια καὶ «ἀναφέρει αὐτὴν ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ καταφέρει ἕως τῶν ἀβύσσων» (πρβλ. Ψαλμ. ρς' 26).

28. Ὑπάρχει δόξα ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸν Κύριον. «Τοὺς γὰρ δοξάζοντάς με, λέγει, δοξάσω» (Α' Βασ. β' 30). Καὶ ὑπάρχει δόξα ποὺ εἶναι συνέπεια διαβολικῆς ἐργασίας καὶ ἀπάτης. «Οὐαὶ γάρ, λέγει, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι» (Λουκ. ς' 26).

29. Θὰ ἀντιληφθῇ σαφῶς τὴν πρώτη δόξα, ὅταν τὴν θεωρῇς ἐπικίνδυνη, ὅταν τὴν ἀποφεύγῃς παντοιοτρόπως καὶ ὅταν ἀποκρύπτῃς τὴν καλὴ σου ζωὴ ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεσαι. Τὴν Δευτέρα δόξα ἀντιθέτως θὰ τὴν ἀντιληφθῇς, ὅταν καὶ τὸ παραμικρὸ τὸ κάνῃς «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. κγ' 5).

Μᾶς ὑποβάλλει ἡ μιὰρὰ κενοδοξία νὰ κάνουμε πῶς ἔχομε ἀρετὲς ποὺ δὲ ἔχομε, παραπλανώντας μας μὲ τὸ ρητό: «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα» (Ματθ. ε' 16).

Πολλὲς φορὲς ὁ Κύριος ὠδήγησε τοὺς κενοδόξους σε ἀκενοδοξία μὲ κάποιο ἀτιμωτικὸ γεγονός ποὺ ἐπέτρεψε νὰ συμβῇ.

30. Ἀρχὴ τῆς ἀκενοδοξίας εἶναι ἡ προφύλαξις τοῦ στόματος καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἀτιμίας. Μέσον, ἡ ἀπόρριψις κάθε ἔργου ποὺ μᾶς προτείνουν οἱ λογισμοὶ τῆς κενοδοξίας. Καὶ τέλος, ἐὰν βεβαίως ὑπάρχει τέλος στὴν ἄβυσσο, τὸ νὰ πράττουμε ἀσυναίσθητα ἐνώπιον πλήθους κάθε τί ποὺ μᾶς ἐκθέτει.

31. Μὴ ἀποκρύπτῃς τὴν αἰσχύνῃ σου, μὲ τὴν σκέψι νὰ μὴ γίνῃς αἰτία σκανδάλου. Ὅμως δὲν πρέπει ἴσως νὰ χρησιμοποιῇται πάντοτε τὸ ἴδιο φαρμακευτικὸ ἔμπλαστρο, ἀλλὰ νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ εἶδος τοῦ σφάλματος.

32. Ὅταν ἐμεῖς ἐπιδιώκωμε τὴν δόξα καὶ ὅταν μόνῃ της μᾶς στέλλεται ἀπὸ ἄλλους καὶ ὅταν ἐπιχειρήσωμε κάτι χάριν κενοδοξίας, τότε ἂς ἐνθυμηθοῦμε τὸ πένθος μας καὶ τὴν μετὰ συντριβῆς καὶ φόβου προσευχὴ μας, καὶ τότε ὅπωςδὴποτε θὰ τὴν ἐκδιώξωμε τὴν ἀναίσχυντη κενοδοξία, ἐὰν βεβαίως καλλιεργοῦμε πραγματικὰ τὴν προσευχὴ. Διαφορετικὰ, ἂς φέρωμε ἀμέσως στὴν σκέψι μας τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μας. Καὶ ἂν ἐπιμένῃ ἀκόμη, ἂς φοβηθοῦμε τουλάχιστον τὴν κατασχύνῃ ποὺ ἀκολουθεῖ στὴν δόξα αὐτῇ, ἐφ' ὅσον «ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται» (Λουκ. ιη' 14). «Ταπεινωθήσεται» ὄχι μόνο στὴν ἄλλη ζωὴ, ἀλλὰ ὅπωςδὴποτε καὶ ἐδῶ.

33. Ὅταν οἱ ἐπαινοῦντες ἢ μᾶλλον οἱ ἀποπλανῶντες ἀρχίσουν νὰ μᾶς ἐπαινοῦν, ἂς ἐνθυμηθοῦμε ἀμέσως τὸ πλῆθος τῶν ἀνομιῶν μας, καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἰδοῦμε ὅτι εἴμαστε ἀνάξιοι τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν τιμῶν.

34. Ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ κενόδοξοι ποὺ θεωροῦν ὑποχρεωμένο τὸν Θεὸν νὰ τοὺς εἰσακούσῃ σὲ ὠρισμένα αἰτήματά τους. Ὁ δὲ Κύριος συνηθίζει νὰ τοὺς προλαμβάνῃ καὶ νὰ πραγματοποιῇ ὅ, τι θὰ τοῦ ζητοῦσαν στὶς προσευχάς τους· καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ μὴ τὰ λάβουν μὲ τὴν προσευχὴ καὶ αὐξήσουν τὴν οἴησί τους.

35. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀπλοὶ καὶ ἀπονήρευτοι δὲν περιπίπτουν στὸ φαρμακερὸ αὐτὸ πάθος, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ κενοδοξία εἶναι διώκτης τῆς ἀπλότητος καὶ ἐπίπλαστη συμπεριφορά.

36. Ὑπάρχει κάποιο σκουλήκι ποῦ, ἀφοῦ αὐξηθῇ, βγάζει πτερὰ καὶ πετᾷ στὰ ὕψη. Ὅμοίως καὶ ἡ κενοδοξία σὰν αὐξηθῇ, γεννᾷ τὴν ὑπερηφάνεια, ποῦ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἡ τελείωσις, (ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος), ὅλων τῶν κακῶν.

Βαθμὶς εἰκοστὴ πρώτη!

Ὅποιος ἀπὸ αὐτὴν, τὴν κενοδοξία, δὲν αἰχμαλωτίσθηκε, δὲν θὰ περιπέση στὴν ἐχθρὰν τοῦ Θεοῦ ἀκέφαλο ὑπερηφάνεια.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Περὶ ὑπερηφανείας

(Διὰ τὴν «ἀκέφαλον» ὑπερηφάνειαν)

Ἡ ὙΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ εἶναι ἄρνησις τοῦ Θεοῦ, ἐφεύρεσις τῶν δαιμόνων, ἐξουδένωσις τῶν ἀνθρώπων, μητέρα τῆς κατακρίσεως, ἀπόγονος τῶν ἐπαίνων, ἀπόδειξις ἀκαρπίας, φυγαδευτήριον τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, πρόδρομος τῆς παραφροσύνης, πρόξενος πτώσεων, αἰτία τῆς ἐπιληψίας, πηγὴ τοῦ θυμοῦ, θύρα τῆς ὑποκρίσεως, στήριγμα τῶν δαιμόνων, φύλαξ τῶν ἀμαρτημάτων, δημιουργὸς τῆς ἀσπλαχνίας, ἄγνοια τῆς συμπαθείας, πικρὸς κριτὴς, ἀπάνθρωπος δικαστής, ἀντίπαλος τοῦ Θεοῦ, ρίζα τῆς βλασφημίας.

2. Ἀρχὴ τῆς ὑπερηφανείας εἶναι τὸ τέλος τῆς κενοδοξίας. Μέσον, ἡ ἐξουδένωσις τοῦ πλησίον, ἡ ἀναιδὴς φανέρωσις τῶν κόπων μας, ὁ ἐσωτερικὸς αὐτοέπαινος, τὸ μῖσος τῶν ἐλέγχων. Καὶ τέλος, ἡ ἄρνησις τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐξύψωσις τῆς ἰδικῆς μας ικανότητος, ἡ δαιμονικὴ συμπεριφορά.

3. Ἄς τὸ ἀκούσωμε ὅλοι ὅσοι θέλομε νὰ διαφύγωμε αὐτὸν τὸν βαθὺ λάκκο. Πολλὰς φορὲς τὸ πάθος αὐτὸ ἀγαπᾷ νὰ τρέφεται ἀπὸ τὶς εὐχαριστίες ποῦ ἐκφράζομε στὸν Θεόν. Διότι δὲν παρουσιάζεται τόσο ἀναιδὴς, ὥστε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ μᾶς προτρέπη νὰ ἀρνηθοῦμε τὸν Θεόν.

4. Εἶδα ἄνθρωπο νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα καὶ νὰ κομπάζῃ μὲ τὸ ἐσωτερικὸ φρόνημα. Περὶ αὐτοῦ εἶναι ἀψευδὴς μάρτυς ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος ποῦ ἔλεγε στὸν Θεὸν μὲ ἀπρεπὴ καύχησι: «Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι»! (Λουκ. ιη΄ 11).

5. Ὅπου συνέβη πτῶσις, ἐκεῖ κατασκήνωσε προηγουμένως ἡ ὑπερηφάνεια. Διότι τὸ δεύτερον εἶναι τὸ προμήνυμα τοῦ πρώτου.

6. Ἄκουσα κάποιον ἀξιοσέβαστο ἄνδρα νὰ λέγῃ: «Υπόθεσε ὅτι εἶναι δώδεκα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. Ἐὰν ἓνα ἀπὸ αὐτά, τὴν οἶησι, τὴν ἀγαπήσῃς ὁλόψυχα, αὐτὴ θὰ ἀναπληρώσῃ τὸν τόπο καὶ τῶν ὑπολοίπων ἑνδεκα».

7. Ὁ ὑψηλόφρων μοναχὸς ἀντιλέγει μὲ σφοδρότητα, ἐνῶ ὁ ταπεινόφρων δὲν γνωρίζει οὔτε νὰ βλέπῃ τὸν ἄλλον ἀντιπρόσωπα. Δὲν σκύβει τὸ κυπαρίσσι νὰ βαδίσῃ στὴν γῆ, οὔτε ὁ ὑψηλοκάρδιος μοναχὸς νὰ ἀποκτήσῃ ὑπακοή.

8. Ὁ ὑψηλοκάρδιος ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ ἄρχῃ. Καὶ δὲν μπορεῖ ἢ μᾶλλον δὲν θέλει νὰ ὀδηγηθῇ στὴν τελικὴ ἀπώλεια μὲ κάποιον ἄλλον τυχόντα τρόπο.

9. «Υπερηφάνοις Κύριος ἀντιτάσσεται» (Α΄ Πέτρ. ε΄ 5), καὶ ποιὸς μπορεῖ ἔπειτα νὰ τοὺς ἐλεήσῃ; «Ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος» (Παροιμ. ιε΄ 5), καὶ ποιὸς θὰ κατορθώσῃ ἔπειτα νὰ καθαρίσῃ ἕναν τέτοιο ἄνθρωπο;

10. Παῖδευσις τῶν ὑπερηφάνων εἶναι ἡ πτώσις. Σκόλοψ αὐτῶν εἶναι ὁ δαίμων. Ἐγκατάλειψίς τοὺς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀπώλεια τῶν φρενῶν. Καὶ τὰ δυὸ πρῶτα πολλὰς φορές ἐθεραπεύθησαν ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ τελευταῖο ἀνθρωπίνως εἶναι ἀνίατο.

11. Ὅποιος ἀποκρούει τοὺς ἐλέγχους, ἐφανέρωσε ὅτι τὸ ἔχει τοῦτο τὸ πάθος, ἐνῶ ὁποιος τοὺς δέχεται, ἔχει ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμά του.

12. Ἄν ὄχι ἐξ αἰτίας ἄλλου πάθους, ἀλλὰ ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνο ἔπesse κάποιος ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, πρέπει νὰ ἐξετάσωμε μήπως καὶ χωρὶς καμμία ἄλλη ἀρετὴ, ἀλλὰ μὲ τὴν ταπείνωσι μόνο μπορούμε νὰ ἀνεβοῦμε στοὺς οὐρανοὺς.

13. Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἀπώλεια τοῦ πλούτου καὶ τῶν ἰδρώτων τῶν πνευματικῶν. «Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σῶζων», ἐπειδὴ ἀσφαλῶς θὰ ἔκραξαν μὲ ὑπερηφάνεια· «Πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν» (Ψαλμ. ιζ΄ 42), ἐπειδὴ ἀσφαλῶς δὲν ἀπέκοπταν τὶς αἰτίες τῶν ἁμαρτιῶν κατὰ τῶν ὁποίων προσεύχονταν.

14. Ἕνας πολὺ γνωστικὸς γέρων ἐσυμβούλευσε πνευματικὰ κάποιον ὑπερήφανο ἀδελφόν. Καὶ αὐτὸς τυφλωμένος τοῦ λέγει: «Συγχώρησέ με, πάτερ. Δὲν εἶμαι ὑπερήφανος». Καὶ ὁ πάνσοφος γέρων τοῦ ἀποκρίνεται: «Καὶ ποιά καλύτερη ἀπόδειξι θὰ μᾶς ἔδινες τοῦ πάθους σου, ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶπες, τὸ «δὲν εἶμαι ὑπερήφανος»; Σὲ τέτοιους ὑπερηφάνους ἀνθρώπους προξενεῖ μεγάλη ὠφέλεια ἡ ὑποταγὴ, ἡ σκληρότερη καὶ ἀτιμωτικότερη διαγωγὴ, καθὼς καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ὑπερφυσικῶν κατορθωμάτων τῶν Πατέρων. Ἴσως ἔτσι νὰ ὑπάρξῃ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀσθενεῖς κάποια μικρὴ ἐλπίδα σωτηρίας.

15. Εἶναι ἐντροπὴ νὰ καμαρώνῃ κάποιος γιὰ τὸν ξένο στολισμό. Ὁμοίως εἶναι ἐσχάτη ἀνοησία νὰ ὑπερηφανεύεται κανεὶς γιὰ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ. Ὅσα κατορθώματα ἐπέτυχες πρὶν γεννηθῆς, γι' αὐτὰ μόνο νὰ ὑπερηφανεύεσαι, διότι τὰ μετὰ τὴν γέννησί σου τὰ ἐχάρισε ὁ Θεός, καθὼς ἐπίσης καὶ αὐτὴ τὴν γέννησι.

16. Ὅσες ἀρετὲς κατῴρθωσες χωρὶς τὸν νοῦ καὶ τὴν λογικὴ, αὐτὲς καὶ μόνο εἶναι ἰδικές σου, ἐφ' ὅσον τὸν νοῦ καὶ τὴν λογικὴ σοῦ τὰ ἐδώρησε ὁ Θεός. Ὅσες νίκες ἐπέτυχες χωρὶς τὸ σῶμα σου, αὐτὲς καὶ μόνο ὀφείλονται στὴν ἰδική σου προσπάθεια, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν εἶναι ἰδικό σου δημιούργημα, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ.

17. Μὴ ξεθαρρεύσης, παρὰ μόνον ὅταν δεχθῇς τὴν τελικὴ ἀπόφασιν τοῦ Κριτοῦ. Καὶ νὰ παρατηρῇς ἐκεῖνο τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀνάκλισί του στὸ τραπέζι τοῦ γάμου ἐδέθηκε χειροπόδαρα καὶ ὠδηγήθηκε στὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.

18. Μὴ ἀνυψῶνῃς τὸν αὐχένα σου, ἐνῶ εἶσαι πλασμένος ἀπὸ γῆ. Διότι πολλοὶ ἐρρίφθησαν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ἂν καὶ ἦσαν ἅγιοι καὶ ἄυλοι.

19. Ὅταν ὁ δαίμων καταλάβῃ ἔδαφος στὴν ψυχὴ τῶν ὁπαδῶν του, τότε τοὺς παρουσιάζεται, ὅταν κοιμῶνται ἢ ὅταν εἶναι ξύπνιοι, ὑπὸ τὴν μορφήν ἁγίου Ἀγγέλου ἢ Μάρτυρος καὶ τοὺς δίδει πνευματικὰ χαρίσματα ἢ τοὺς ἀποκαλύπτει διάφορα μυστήρια· μὲ τὸν σκοπὸ νὰ ἐξαπατηθοῦν οἱ ταλαίπωροι καὶ νὰ χάσουν τελείως τὰ λογικά τους.

20. Καὶ ἂν ἀκόμη εἶχαμε ὑποστῇ μυρίους θανάτους γιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἔτσι θὰ ἐξεπληρώναμε τὸ χρέος μας. Διότι ἄλλο εἶναι τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλο τὸ αἷμα τῶν

δούλων, όχι βέβαια ως πρὸς τὴν οὐσία, ἀλλὰ ως πρὸς τὴν ἀξία.

21. Ἄς μὴ παύσωμε ποτὲ νὰ συζητοῦμε γιὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν Πατέρας καὶ φωστήρας, συγκρίνοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας μαζί τους. Τότε θὰ διαπιστώσωμε ὅτι δὲν ἐπατήσαμε καὶ τὸ πόδι μας στὸν δρόμο τῆς πραγματικῆς μοναχικῆς ζωῆς, καὶ ὅτι δὲν ἐφυλάξαμε ὁσίως τὶς ὑποσχέσεις μας, ἀλλ' ὅτι εὕρισκόμαστε ἀκόμη στὴν κατάστασι τῶν κοσμικῶν.

22. Μοναχὸς κατ' ἐξοχὴν σημαίνει ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς ἀμετεώριστος καὶ σωματικὲς αἰσθήσεις ἀκίνητοποιημένες. Μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προκαλεῖ ἐναντίον του τοὺς δαίμονας σὰν ἄγρια θηρία, καὶ ποὺ ἀναγκάζοντάς τους νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ κοντὰ του, τοὺς παροξύνει. Μοναχὸς σημαίνει ἀδιάκοπη ἔκστασις τοῦ νοῦ καὶ ἀκατάπαυστη λύπη γιὰ τὴν παροῦσα ζωὴ. Μοναχὸς σημαίνει ἄνθρωπος ποὺ ἔγινε ἓνα μὲ τὶς ἀρετὲς, ὅπως ἓνας ἄλλος ἔγινε ἓνα μὲ τὶς ἡδονές. Μοναχὸς σημαίνει ἄσβεστο φῶς στὸν ὀφθαλμὸ τῆς καρδίας. Μοναχὸς σημαίνει ἄβυσσος ταπεινώσεως ποὺ ἐγκρέμισε καὶ ἔπνιξε μέσα της κάθε πονηρὸ πνεῦμα.

23. Τὴν λήθη τῶν ἀμαρτημάτων τὴν προκαλεῖ ἡ ὑπερηφάνεια, διότι ἡ ἐνθύμησίς των προξενεῖ ταπεινοφροσύνη.

24. Ὑπερηφάνεια σημαίνει, ἐσχάτη πτωχεία μιᾶς ψυχῆς ποὺ παρουσιάζεται κατὰ φαντασίαν ὡς πλουσία, καὶ ποὺ νομίζει ὅτι ζῇ στὸ φῶς, ἐνῶ εὕσκεται μέσα στὸ σκοτάδι. Ὅχι μόνον δὲν ἀφίνει τούτη ἡ μιὰ νὰ προοδεύῃ κάποιος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὑψηλὰ τὸν ρίχνει κάτω.

25. Ὑπερήφανος σημαίνει ρόδι σαπισμένο ἐσωτερικῶς, ποὺ ἐξωτερικῶς γυαλίζει τὸ χρῶμα του. Ὁ ὑπερήφανος μοναχὸς δὲν χρειάζεται δαίμονα, διότι γίνεται πλέον ὁ ἴδιος δαίμων καὶ ἐχθρὸς του ἑαυτοῦ του.

26. Ξένο εἶναι τὸ σκοτάδι ἀπὸ τὸ φῶς. Ὁμοίως ξένος εἶναι ὁ ὑπερήφανος ἀπὸ κάθε ἀρετῇ. Στὶς καρδιὲς τῶν ὑπερηφάνων θὰ γεννηθοῦν λογισμοὶ βλασφημίας, ἐνῶ στὶς ψυχὲς τῶν ταπεινῶν οὐράνιες θεωρίες. Ὁ κλέπτης ἀπεχθάνεται τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ὁ ὑπερήφανος ἐξουθενώνει τοὺς πρῶτους ἀνθρώπους.

27. Πολλοὶ ὑπερήφανοι, δὲν γνωρίζω πῶς, αὐταπατήθηκαν κι ἐνόμισαν ὅτι ἔφθασαν στὸ ὕψος τῆς ἀπαθείας. Ἀλλὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου εἶδαν τὴν πτωχεία τους. Ὅποιος συνελήφθη ἀπὸ αὐτήν, δηλαδὴ τὴν ὑπερηφάνεια, μόνον στὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου μπορεῖ νὰ ἐλπίζη, διότι γι' αὐτὸν εἶναι μάταιο νὰ περιμένῃ σωτηρία ἀπὸ ἀνθρώπους.

28. Συνέλαβα κάποτε τούτη τὴν ἀκέφαλο πλάνη νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὴν καρδιά μου, ἀνεβασμένη ἐπάνω στοὺς ὦμους τῆς μητέρας της.

Τὶς ἔδεσα καὶ τὶς δυὸ μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ὑπακοῆς, τὶς ἐμαστίγωσα μὲ τὸ μαστίγιον τῆς εὐτελείας καὶ ἔτσι τὶς ἀνέκρινα μὲ ποιὸν τρόπο εἰσέρχονται μέσα μου. Καὶ αὐτές, καθὼς ἐμαστιγώνονταν, μοῦ ἔλεγαν:

«Εμεῖς δὲν ἔχομε οὔτε ἀρχὴ οὔτε γέννησι, διότι εἴμαστε ἀρχηγοὶ καὶ γεννήτορες ὅλων τῶν παθῶν. Ἐμᾶς μᾶς πολεμεῖ ὑπερβολικὰ ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας ποὺ γεννᾶται ἀπὸ τὴν ὑποταγὴ. Εμεῖς δὲν ἀνεχόμεθα κανένα νὰ μᾶς ἐξουσιάζῃ. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἐλάβαμε ἐξουσία στοὺς οὐρανοὺς, ἀπεστατήσαμε ἀπὸ ἐκεῖ.

» Ἐμεῖς μὲ ἓνα λόγο γεννοῦμε ὅλα τὰ πάθη ποὺ ἀντιστρατεύονται στὴν ταπεινοφροσύνη, διότι ὅλα ὅσα τὴν εὐνοοῦν εἶναι ἀντιμέτωπά μας. Ἀλλὰ ἀφοῦ καὶ στὸν οὐρανὸ ἐσημειώσαμε νίκη, πῶς μπορεῖς ἐσὺ νὰ μᾶς ξεφύγῃς;

- » Ἐμεῖς συνηθίζουμε πολλές φορές νὰ ἐμφανιζώμεθα μετὰ ἀπὸ ἀτιμίες, ἀπὸ τὴν ὑπακοή, ἀπὸ τὴν ἀοργησία, ἀπὸ τὴν ἀμνησικακία, ἀπὸ τὴν πρόθυμη διακονία.
- » Τέκνα ἰδικὰ μας εἶναι οἱ πτώσεις τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἡ ὀργή, ἡ καταλαλιά, ἡ πικρία, ὁ θυμὸς, ἡ κραυγή, ἡ βλασφημία, ἡ ὑποκρισία, τὸ μῖσος, ὁ φθόνος, ἡ ἀντιλογία, ἡ ἰδιορρυθμία, ἡ ἀπειθία.
- » Ἐνα μόνο ὑπάρχει ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ νικήσωμε, καὶ σοῦ τὸ φανερώνουμε, ἐπειδὴ μᾶς μαστιγῶνεις:
- » Ἐὰν κατηγορῇς διαρκῶς τὸν ἑαυτὸν σου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μὲ εἰλικρίνεια, θὰ μᾶς θεωρῇς ὡς ἀράχνη. Ἴππος ἐπάνω στὸν ὁποῖο εἶμαι ἀνεβασμένη, ἐγὼ ἡ ὑπερηφάνεια, εἶναι, ὅπως βλέπεις, ἡ κενοδοξία. Ἡ ὁσία ὅμως ταπεινώσεις καὶ ἡ αὐτομεμψία θὰ περιπαίξουν τὸν ἵππο καὶ τὸν ἀναβάτη του, ψάλλοντας μελωδικὰ τὴν ᾠδὴ τῆς νίκης: «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριπεν εἰς θάλασσαν» (Ἐξοδ. ιε´ 1) καὶ εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως».

Βαθμὶς εἰκοστὴ δευτέρα! Ὅποιος τὴν ἀνέβηκε, ἐνίκησε· ἐὰν βεβαίως κατῶρθωσε νὰ τὴν ἀνεβῇ.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Περὶ λογισμῶν βλασφημίας

(οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνέκφραστοι)

ΑΠΟ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΗ ρίζα καὶ φοβερὴ μητέρα -ἐννοῶ τὴν μολυσμένη ὑπερηφάνεια- ἀκούσαμε προηγουμένως ὅτι προέρχεται ἓνας πολὺ φοβερὸς ἀπόγονος, δηλαδὴ ἡ ἀνέκφραστη βλασφημία. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν φέρωμε στὴν μέση, διότι δὲν εἶναι τυχαῖος ἐχθρὸς, ἀλλὰ ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος φοβερώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλον. Τὸ δὲ χειρότερο εἶναι, ὅτι δὲν μπορεῖς εὐκολὰ νὰ τὴν ἐκφράσης καὶ νὰ τὴν ἐξομολογηθῇς ἢ νὰ τὴν στηλιτεύσης ἐνώπιον πνευματικοῦ ἱατροῦ. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πολλές φορές αὐτὴ ἡ ἀνόσιος ἔφερε πολλοὺς σε ἀπόγνωσι καὶ ἀπελπισία καὶ κατέστρεψε κάθε τοὺς ἐλπίδα, ὅπως τὸ σαράκι τὸ ξύλο.

2. Αὐτὴ λοιπόν, αὐτὴ ἡ παμμίση βλασφημία εὐχαριστεῖται πολλές φορές κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἀγίων συνάξεων καὶ ἀκόμη τὴν φρικτὴ ὥρα τῆς τελέσεως τῶν Μυστηρίων νὰ ὑβρίζῃ τὸν Κύριον καὶ τὰ τελούμενα ἅγια μυστήρια. Ἀπὸ αὐτὸ ἀντιλαμβανόμεθα πλήρως ὅτι δὲν τὰ πρόφερε τὰ ἀνείπωτα καὶ ἀσεβῆ καὶ ἀκατανόητα ἐκεῖνα λόγια ἡ ἰδική μας ψυχὴ, ἀλλὰ ὁ ἀντίθεος δαίμων, ὁ ὁποῖος ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, διότι καὶ ἐκεῖ σκέφθηκε νὰ βλασφημήσῃ τὸν Κύριον.

Διότι ἂν ἦταν ἰδικὰ μου τὰ ἄσεμνα καὶ ἀπρεπῆ ἐκεῖνα λόγια, πῶς δέχομαι τὸ δῶρο τῆς Θείας Κοινωνίας καὶ τὸ προσκυνῶ; Πῶς μπορῶ νὰ ὑβρίζω καὶ νὰ δοξολογῶ συγχρόνως;

3. Πολλοὺς πολλές φορές ὁ ἀπατεὼν δαίμων τῆς βλασφημίας τοὺς ὡδήγησε σὲ παραφροσύνη.

Διότι κανεὶς ἄλλος λογισμὸς δὲν εἶναι τόσο δύσκολος στὴν ἐξαγόρευσί του ὅσο αὐτός. Γι' αὐτὸ πολλές φορές σὲ πολλοὺς ἐγήρασε μέσα τους. Καὶ ὡς γνωστὸν τίποτε δὲν ἰσχυροποιεῖ τοὺς δαίμονες καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐναντίον μας, ὅσο τὸ νὰ τοὺς τρέφωμε καὶ νὰ τοὺς ἀποκρύπτωμε μέσα στὴν καρδιά μας ἀνεξομολόγητους.

4. Κανεὶς ἂς μὴ θεωρῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ αἵτιο γιὰ τοὺς λογισμοὺς τῆς βλασφημίας. Ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος εἶναι καρδιογνώστης, γνωρίζει καλὰ ὅτι δὲν εἶναι ἰδικὰ μας αὐτοῦ τοῦ

εἶδους τὰ λόγια καὶ οἱ σκέψεις, ἀλλὰ τῶν ἐχθρῶν μας.

5. Ἡ μέθη εἶναι αἰτία στὸ νὰ σκοντάφτη κάποιος. Ὅμοίως καὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι αἰτία τῶν ἀπρεπῶν λογισμῶν. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐσκόνταψε εἶναι ἀναίτιος γι' αὐτό, ἀλλὰ θὰ τιμωρηθῇ πάντως, διότι ἐμέθυσε.

6. Ὅταν ἐσταθήκαμε νὰ προσευχηθοῦμε, ξεσηκώθηκαν ἐναντίον μας οἱ ἀκάθαρτοι ἐκεῖνοι καὶ ἀνείπωτοι λογισμοί. Καὶ μόλις ἐτελειώσαμε τὴν προσευχή, ἔφυγαν ἀμέσως. Διότι δὲν συνηθίζουν νὰ μάχωνται ἐκείνους ποὺ δὲν τοὺς μάχονται.

7. Ὅχι μόνο τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα ὁ ἄθεος αὐτὸς δαίμων βλασφημεῖ, ἀλλὰ καὶ προφέρει μέσα στὸν νοῦ μας μερικὰ αἰσχροτάτα καὶ ἄπρεπα λόγια, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψωμε τὴν προσευχή ἢ γιὰ νὰ πέσωμε σὲ ἀπόγνωσι. Ἔτσι πολλοὺς τοὺς ἐμπόδισε ἀπὸ τὴν προσευχή καὶ πολλοὺς τοὺς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὰ Μυστήρια.

Σὲ μερικοὺς κατέτηξε τὰ σώματα ἀπὸ τὴν λύπη. Ἄλλους ὁ πονηρὸς αὐτὸς καὶ ἀπάνθρωπος τύραννος τοὺς ἐδάμασε μὲ τὴν νηστεία καὶ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε τὴν παραμικρὴ ἀνακούφισι.

Καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ ὅχι μόνο τοὺς κοσμικοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς μοναχοὺς, ὅτι δὲν τοὺς ἀπολείπεται πλέον καμμία ἐλπίδα σωτηρίας καὶ ὅτι εἶναι ἐλεεινότεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀπίστους καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς εἰδωλολάτρες ἀκόμη.

8. Ὅποιος ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας καὶ θέλει νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτό, ἅς ἐννοήσῃ καλὰ ὅτι αἰτία αὐτῶν τῶν λογισμῶν δὲν εἶναι ἡ ἰδική του ψυχὴ, ἀλλὰ ὁ ἀκάθαρτος δαίμων, ποὺ εἶπε κάποτε πρὸς τὸν Κύριον: «Ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, ἐὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι» (Ματθ. δ' 9).

Γιὰ τοῦτο καὶ ἐμεῖς ἅς τὸν περιφρονοῦμε καὶ ἅς μὴ ὑπολογίζωμε καθόλου τὰ λεγόμενά του καὶ ἅς τοῦ λέγωμε: «Ὑπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ. Κύριον τὸν Θεόν μου προσκυνήσω καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσω» (πρβλ. Ματθ. δ' 10)· «σοῦ δὲ ἐπιστρέψει ὁ πόνος καὶ ὁ λόγος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου, καὶ ἐπὶ τὴν κορυφὴν σου ἡ βλασφημία σου καταβήσεται» (πρβλ. Ψαλμ. ζ' 17) ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι».

9. Ὅποιος προσπαθεῖ νὰ παλαίψῃ ἐναντίον τοῦ δαίμονος τῆς βλασφημίας μὲ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν προηγούμενο τρόπο, ὁμοιάζει μ' ἐκεῖνον ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀστραπὴ μὲ τὰ χέρια του. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ ἀντειπῇ ἢ νὰ παλαίψῃ ἐναντίον ἐκείνου ποὺ ἐπέρχεται στὴν καρδιά ξαφνικὰ σὰν ἄνεμος, ποὺ εἶναι τὰ λόγια του γρηγορώτερα ἀπὸ τὴν ριπὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ ποὺ ἀμέσως γίνεται ἄφαντος;

10. Ὅλοι οἱ ἐχθροὶ ἴστανται ἀπέναντί μας καὶ μάχονται καὶ ἀργοῦν κάπως καὶ δίνουν καιρὸ στὸν ἀνταγωνιστὴ τους. Αὐτὸς ὅμως ὅχι! Ἀλλὰ μόλις φάνηκε ἔφυγε, καὶ μόλις ὠμίλησε ἀνεχώρησε.

11. Πολλὲς φορὲς τοῦτος ὁ δαίμων συνηθίζει νὰ εἰσχωρῇ στὸν νοῦ τῶν πιὸ ἀπλῶν καὶ πιὸ ἀκεραίων, διότι αὐτοὶ θορυβοῦνται καὶ ταρασσονται ὑπερβολικὰ, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ σ' αὐτοὺς, ἔχομε τὴν γνώμη, ὅτι ὁ πόλεμος ὀφείλεται ἐξ ὁλοκλήρου στὸν φθόνον τῶν δαιμόνων καὶ ὅχι στὴν οἴησι.

12. Ἄς παύσωμε νὰ κρίνωμε καὶ νὰ κατακρίνωμε τὸν πλησίον, καὶ τότε δὲν πρόκειται νὰ φοβηθοῦμε τοὺς λογισμοὺς τῆς βλασφημίας. Διότι ἀφορμὴ καὶ ρίζα τοῦ δευτέρου εἶναι τὸ πρῶτο.

13. Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι κλεισμένος σ' ἓνα σπίτι, ἀκούει τὰ λόγια αὐτῶν ποὺ περνοῦν ἀπ'

ἔξω, χωρίς νὰ συνομιλῇ μαζί τους.

Παρομοίως καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ζῇ μὲ αὐτοσυγκέντρωσι, ταρασσεται ἀκούοντας τὶς βλασφημίες ποὺ προφέρει διερχόμενος ὁ διάβολος.

14. Ὅποιος περιφρονεῖ τοῦτον τὸν δαίμονα, ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὸ πάθος. Ὅποιος σοφίζεται νὰ ἀγωνισθῇ ἐναντίον τοῦ διαφορετικὰ, στὸ τέλος νικᾶται. Διότι ἐκεῖνος ποὺ προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὰ πνεύματα μὲ λόγια, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ προσπαθεῖ νὰ κλείσῃ κάπου τοὺς ἀνέμους. Κάποιος ἐκλεκτὸς μοναχὸς, ἐνοχλούμενος εἴκοσι χρόνους ἀπὸ τοῦτον τὸν δαίμονα, ἔλυωσε τὴν σάρκα του μὲ νηστείες καὶ ἀγρυπνίες. Καὶ ἀφοῦ δὲν εἶδε ἀπὸ αὐτὰ καμμία ὠφέλεια, ἔγραψε τὸ πάθος σὲ χαρτὶ καὶ ἐπῆγε καὶ τὸ ἔδωσε σὲ κάποιον ἅγιο ἄνδρα. Ἐπείσε δὲ κατὰ πρόσωπον στὴν γῆ καὶ δὲν μπορούσε νὰ ἀνυψώσῃ πρὸς αὐτὸν τὸ βλέμμα του. Ὁ γέροντας μόλις τὸ διάβασε, χαμογέλασε, καὶ ἀφοῦ σήκωσε τὸν ἀδελφὸ, τοῦ λέγει: «Βάλε, τέκνον μου, τὸ χέρι σου στὸν αὐχένα μου». Αὐτοῦ τὸ ἔβαλε ὁ ἀδελφός, τοῦ λέγει ὁ μέγας ἐκεῖνος: «Ἄς εἶναι ἐπάνω στὸν τράχηλό μου, ἀδελφέ, αὐτὴ ἡ ἀμαρτία, ὅσα χρόνια τὴν εἶχες ἢ θὰ τὴν ἔχῃς ἀκόμη. Μόνο ἐσύ νὰ μὴν τὴν ὑπολογίζῃς πλέον καθόλου». Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτὸς διαβεβαίωνε ὅτι δὲν πρόφθασε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ κελλί τοῦ γέροντος, καὶ τὸ πάθος ἔγινε ἄφαντο. Τοῦτο τὸ περιστατικὸ μοῦ τὸ διηγήθηκε δοξάζοντας τὸν Θεὸν ὁ ἴδιος ἀδελφὸς στὸν ὁποῖο συνέβη.

Ὅποιος ἐνίκησε τοῦτο τὸ πάθος ἀπεμάκρυνε τὴν ὑπερηφάνεια.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Περὶ πραότητος καὶ ἀπλότητος

(Διὰ τὰς ἀρετὰς τῆς πραότητος, τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀκακίας, τὰς «σεσοφισμένας», ὄχι τὰς φυσικάς, καθὼς καὶ διὰ τὴν πονηρίαν)

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ τοῦ ἡλίου προτρέχει τὸ φῶς τῆς αὐγῆς. Παρόμοια πρὶν ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην τρέχει ἡ πραότης. Ἄς ἀκούσωμε δὲ καὶ τὸ φῶς, δηλαδὴ τὸν Χριστόν, νὰ τὶς τοποθετῇ κατ' αὐτὴν τὴν σειρὰ. «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, λέγει, ὅτι πρῶτος εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια' 29). Λοιπὸν, τὸ φυσικὸ εἶναι πρὶν λάμψῃ ὁ ἥλιος νὰ φωτισθοῦμε ἀπὸ τὸ φῶς τῆς αὐγῆς καὶ ἔπειτα νὰ ἀτενίσουμε πλοῦσια τὸν ἥλιο. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι, ὅπως τὸ δείχνει καὶ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, νὰ ἀντικρύσῃ κανεὶς τὸν ἥλιο, δηλαδὴ τὴν ταπεινῶσι, πρὶν γνωρίσῃ τὸ φῶς τῆς αὐγῆς, δηλαδὴ τὴν πραότητα.

2. Ἡ πραότης εἶναι μία ἀμετακίνητη κατάστασις τοῦ νοῦ, ποὺ παραμένει ἡ ἴδια καὶ στὶς τιμὲς καὶ στὶς περιφρονήσεις. Πραότης σημαίνει, τὸ νὰ προσεύχεσαι εἰλικρινῶς γιὰ τὸν πλησίον σου, χωρίς νὰ ἐνοχλῇσαι καθόλου ἀπὸ τὶς ταραχὲς ποὺ σοῦ προξενεῖ. Ἡ πραότης εἶναι βράχος ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀφρισμένη θάλασσα, ποὺ ἐντελῶς ἀκλόνητος διαλύει ὅλα τὰ κύματα, τὰ ὅποια τὸν κτυποῦν.

Ἡ πραότης εἶναι τὸ στήριγμα τῆς ὑπομονῆς, ἡ θύρα ἢ καλύτερα ἡ μητέρα τῆς ἀγάπης, ἡ προϋπόθεσις τῆς διακρίσεως, διότι ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «διδάξει Κύριος πρᾶεις ὁδοὺς αὐτοῦ» (Ψαλμ. κδ' 9)· ἡ πρόξενος τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, τὸ θάρρος τῆς προσευχῆς, ἡ περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι ὁ Κύριος λέγει: «Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον»; (πρβλ. Ἠσ. ξς' 2).

Ἡ πραότης εἶναι συνεργὸς στὴν ὑπακοή, ὁδηγὸς στὴν ἀδελφοσύνη, χαλινὸς τῆς μανίας, κόψιμο τοῦ θυμοῦ, μίμησις τοῦ Χριστοῦ, ιδιότης τῶν Ἀγγέλων, δεσμὸς τῶν

δαιμόνων, άσπίδα κατά τής πικρᾶς όργῆς.

3. Στίς καρδιές τών πράων θά άναπαύεται ό Κύριος, ένῶ ή ταραχώδης ψυχή εἶναι καθέδρα τοῦ διαβόλου. «Οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν» (Ματθ. ε΄ 5)· μάλλον θά γίνουν κυρίαρχοί της, ένῶ οἱ όργίλοι καί θυμῶδεις άνδρες θά έξορισθοῦν από τήν γῆ τους.

4. Ἡ πραεῖα ψυχή εἶναι θρόνος τής άπλότητος, ένῶ ό νοῦς τοῦ όργίλου δημιουργός τής πονηρίας. Ἡ ήπία ψυχή θά δεχθῇ μέσα της τοὺς λόγους τής σοφίας έφ' όσον «όδηγήσει Κύριος πραεῖς έν κρίσει» (Ψαλμ. κδ΄ 9) ή μάλλον στήν διάκρισι. Ἡ εὐθεία ψυχή συζῇ μέ τήν ταπείνωσι, ένῶ ή πονηρά εἶναι ύπηρετρια τής ύπερηφανείας. Οἱ ψυχές τών πράων θά γεμίσουν από γνώσι καί σύνεσι, ένῶ ό νοῦς τοῦ θυμώδους συγκατοικεῖ μέ τὸ σκοτάδι καί τήν άγνοια.

5. Αὐτός ποὺ θυμώνει καί αὐτός ποὺ εἰρωνεύεται συναντήθηκαν μεταξύ τους. Καί ἦταν άδύνατο νά εύρεθῇ ένας εύθους λόγος στήν συζήτησί τους! Ἄν άνοιξης τήν καρδιά τοῦ πρώτου, θά εύρης τήν μανία, καί άν έρευνήσης τήν ψυχή τοῦ δευτέρου, θά άντικρύσης τήν πονηρία.

6. Ἡ άπλότης εἶναι μία συνήθεια καί συμπεριφορά τής ψυχῆς άποίκιλη, ποὺ δέν κινεῖται σέ κανέναν κακὸ λογισμό. Ἡ άκακία εἶναι μία γλυκειά καί χαρούμενη ψυχική κατάστασις, άπηλλαγμένη από κάθε κακή σκέψι καί ύπόνοια.

7. Πρῶτο γνώρισμα τής παιδικῆς ήλικίας εἶναι ή άποίκιλη άπλότης. Ὅσο τήν εἶχε αὐτήν ό Ἀδάμ δέν άντίκρουσε στὸν έαυτό του οὔτε ψυχική γυμνότητα οὔτε σωματική άσχημοσύνη.

8. Καλή βέβαια καί άξιομακάριστη εἶναι ή άπλότης ποὺ έχουν μερικοὶ έκ φύσεως. Ὅχι όμως τόσο, όσο ή άπλότης ποὺ άποκτήθηκε μέ κόπους καί ιδρώτες καί μέ μετεγκεντρισμὸ τής πονηρᾶς φύσεως. Διότι ή μὲν πρώτη εἶναι σκεπασμένη καί προφυλαγμένη από πολυποίκιλες μεταβολές καί πάθη ένῶ ή Δευτέρα γίνεται πρόξενος τής τελείας ταπεινοφροσύνης καί πραότητος. Καί ή μία δέν έχει πολὺ μισθό, ένῶ ή άλλη έχει άπειρο καί άπροσμέτρητο.

9. Ὅλοι όσοι έπιθυμοῦμε νά προσελκύσωμε πρὸς τὸ μέρος μας τὸν Κύριον, ἄς Τὸν πλησιάσωμε σάν διδάσκαλο ποὺ κάνει μάθημα, «άπλῶς καί άπλάστως καί άποικίλως καί άπονήρως καί άπεριέργως». Ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι άπλοὺς καί άσύνθετος, θέλει καί οἱ ψυχές ποὺ Τὸν πλησιάζουν νά εἶναι άπλές καί άκέραιες. Καί δέν εἶναι δυνατόν νά άντικρύσης ποτὲ άπλότητα χωρίς ταπείνωσι.

Πονηρὸς σημαίνει άνθρωπος ποὺ κάνει ψευδεῖς προβλέψεις καί ποὺ φαντάζεται ότι άντιλαμβάνεται τοὺς λογισμοὺς τών άλλων από τὰ λόγια τους, καί τὰ μυστικά τών καρδιῶν τους από τίς έξωτερικές κινήσεις.

10. Εἶδα ανθρώπους εύθεῖς ποὺ έμαθαν από τοὺς πονηροὺς νά πονηρεύωνται, καί έθαύμασα πῶς τόσο γρήγορα κατῶρθωσαν νά χάσουν τὸ φυσικό τους ιδίωμα καί προτέρημα.

11. Ὅσο εύκολα αλλάζουν καί ξεπέφτουν οἱ εύθεῖς, τόσο δύσκολα μποροῦν νά μεταβληθοῦν οἱ άντίθετοι, οἱ πονηροί. Πολλές φορές ή πραγματική ξενιτεία καί ή ύποταγή καί ή προφύλαξις τοῦ στόματος κατῶρθωσαν πολλά καί έπέτυχαν παραδόξως νά μεταβάλουν καταστάσεις άθεράπευτες.

12. Ἐάν «ή γνώσις φυσιοῖ» (Α΄ Κορ. η΄ 2) τοὺς περισσοτέρους, σκέψου μήπως τὸ νά

εἶναι κάποιοι ἀνίδεοι καὶ ἀμαθὲς φέρνει κάποια σχετικὴ ταπείνωση, ἂν καὶ ὑπάρχουν -σπάνιοι βεβαίως- καὶ αὐτοὶ ποὺ ὑπερηφανεύονται γιὰ τὴν ἀμάθειά τους.

13. Ζωντανὴ ἀπόδειξις καὶ ὑπόδειγμα τῆς μακαρίας ἀπλότητος ὑπῆρξε ὁ τρισμακάριος Παῦλος ὁ ἀπλούς (1). Κανείς δὲν εἶδε πούθενά οὔτε ἄκουσε οὔτε πρόκειται νὰ ἰδῇ ποτὲ τόση πνευματικὴ πρόοδο σὲ τόσο σύντομο χρόνο.

14. Ἀπλούς μοναχὸς σημαίνει ζῶν ἄλογο, ἀλλὰ καὶ λογικό, ποὺ κάνει ὑπακοή καὶ ἀποθέτει ἐντελῶς τὸ φορτίο του στὸν ὁδηγό του. Τὸ ἥμερο ζῶν δὲν θὰ ἀντιμιλήσῃ σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸ δένει. Ὁμοίως καὶ ἡ εὐθεία ψυχὴ στὸν ἰδικό της προεστώτα. Ἀκολουθεῖ ἐκεῖνον ποὺ τὴν σύρει ὅπως θέλει καὶ ἔως θυσίας δὲν γνωρίζει νὰ ἀντιλέγῃ.

15. Ἀπονήρευτος ἄνθρωπος σημαίνει καθαρὰ φύσις τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀκριβῶς ἐπλάσθη, ποὺ συνεργάζεται καὶ συνομιλεῖ εὐκόλα μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

16. Εὐθύτης σημαίνει ἀπερίεργη σκέψις, ἀνυπόκριτη συμπεριφορὰ, ὁμιλία φυσικὴ καὶ ἀνεπιτήδευτη. Ὅπως ὀνομάζεται ὁ Θεὸς ἀγάπη, ἔτσι ὀνομάζεται καὶ εὐθύτης. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ σοφός, δηλαδὴ ὁ Σολομῶν, στὸ «Ἄσμα» λέγει στὴν καθαρὰ καρδίᾳ: «Εὐθύτης ἡγάπησέ σε» (α' 4). Καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ πατέρας του λέγει στοὺς «Ψαλμοὺς»: «Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος» (κδ' 8). Λέγει ἀκόμη ὅτι σῶζονται οἱ συνώνυμοί Του: «Τοῦ σῶζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ» (ζ' 11). Λέγει ἐπίσης: «Εὐθύτητα ψυχῶν εἶδε καὶ ἐπεσκέψατο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ» (πρβλ. ι' 7).

17. Πονηρία σημαίνει μεταβολὴ τῆς εὐθύτητος, σκέψις πλάνης, ψεῦδη ποὺ λέγονται κατ' οἰκονομίαν, ὅρκοι ποὺ ἐν μέρει ἀληθεύουν, λόγοι ποὺ ἔχουν περιπλακῇ, καρδίᾳ ὅμοια μὲ τὸν βυθὸ τῆς θαλάσσης, ἄβυσσος δολιότητος, ψευδολογία ποὺ μονιμοποιήθηκε, οἵησις ποὺ κατήντησε φυσικὴ, ἀντίπαλος τῆς ταπεινώσεως, ὑποκριτικὴ μετάνοια, ἀπομάκρυνσις τοῦ πένθους, ἐχθρὸς τῆς ἐξομολογήσεως, τακτικὴ ἐκείνων ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν γνώμη τους, πρόξενος ἠθικῶν πτώσεων, ἐμπόδιο στὴν ἀνέγερσι τῶν πεσόντων, ἀντιμετώπισις τῶν ὕβρεων μὲ φαινομενικὸ χαμόγελο, σκυθρωπότης ἀνόητη καὶ ἀφύσικη, εὐλάβεια ἐπίπλαστη, ζωὴ ὅμοια μὲ τῶν δαιμόνων.

18. Ὁ πονηρὸς εἶναι συνόμιλος καὶ συνώνυμος τοῦ διαβόλου. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος μᾶς ἐδίδαξε ἔτσι νὰ τὸν ἀποκαλοῦμε -τὸν διάβολο- λέγοντας: «Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ» (Ματθ. ζ' 13).

19. Ἡ πονηρία εἶναι μία ἐπιστήμη ἢ καλύτερα ἀσχημοσύνη τῶν δαιμόνων, ἡ ὁποία ἐνῶ εἶναι ἐστερημένη ἀπὸ ἀλήθεια, προσπαθεῖ νὰ τὸ κρύπτῃ καὶ νὰ ἐξαπατᾷ πολλοὺς.

20. Ἡ ὑποκρισία εἶναι μία κατάστασις ὅπου τὸ σῶμα, οἱ ἐξωτερικὲς δηλαδὴ ἐκδηλώσεις, εὐρίσκεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν ψυχὴ. Εἶναι δὲ ἡ κατάστασις αὕτῃ περιπεπλεγμένη μὲ παντὸς εἶδους κακὲς σκέψεις καὶ ἐπινοήσεις.

21. Ἄς φύγωμε λοιπὸν μακριὰ ἀπὸ τὸν κρημνὸ τῆς ὑποκρισίας καὶ τὸν λάκκο τῆς ὑπουλότητος, ἀκούοντας τὰ λόγια του Ψαλμωδοῦ: «Ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται, καὶ ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται» (Ψαλμ. λς' 2). Διότι οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι γίνονται βοσκὴ τῶν δαιμόνων.

22. Δύσκολα θὰ εἰσέλθουν οἱ πλούσιοι στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὁμοίως δύσκολα θὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀπλότητα οἱ συνετοὶ ἀνόητοι, (αὐτοὶ δηλαδὴ ποὺ ἐνῶ εἶναι ἀνόητοι παρουσιάζονται μὲ τὴν πονηρίαν τους ὡς συνετοί).

23. Μία πτῶσις πολλὰς φορὲς ἐσωφρόνισε τοὺς κακοὺς καὶ πονηροὺς καὶ τοὺς ἐχάρισε

χωρίς να τὸ θέλουν τὴν ἀκακία καὶ τὴν σωτηρία.

24. Ἀγωνίζου νὰ θεωρῇς πεπλανημένη τὴν λογικὴ σου καὶ τὴν κρίσι σου (2), καὶ ἔτσι θὰ εὕρης σωτηρία καὶ εὐθύτητα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

Ὅποιος κατῴρθωσε νὰ ἀνεβῇ ἕως ἐδῶ, ἃς ἔχη θάρρος, διότι μιμούμενος τὸν διδάσκαλον Χριστὸν ἐσώθηκε.

Σημειώσεις

1. Κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου. Κατ' ἀρχὴν ἀκολούθησε τὸν ἔγγαμο βίον, ἀλλὰ ἡ διαγωγὴ τῆς συζύγου τοῦ συνετέλεσε νὰ τὸν ἀνταλλάξῃ μὲ τὴν ἀναχωρητικὴ ζωὴ. Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Μ. Ἀντωνίου καὶ ἀνῆλθε σὲ ὑψηλὰ μέτρα ἀγιότητος. Ἡ ὑπακοή του, ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀκακία του ὑπῆρξαν παροιμιώδεις. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται στὶς 7 Μαρτίου.

2. Ἡ ἔννοια τῆς παραδόξου αὐτῆς προτροπῆς εἶναι: «Μὴ βασίζεσαι στὴν ἰδική σου φρόνησι, ἀλλὰ στοῦ πνευματικοῦ σου ὁδηγοῦ». Σχετικῶς συνιστᾷ καὶ ἡ Ἀγία Γραφή: «Μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῶ» (Παρ. γ' 7- Ῥωμ. ιβ' 16). «Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες» (Ἡσ. ε' 21)

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Περὶ ταπεινοφροσύνης

(Διὰ τὴν ὑψίστην ταπεινοφροσύνην, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται μὲ μυστικὸν τρόπον καὶ ἐξολοθρεῖ τὰ πάθη)

ΕΚΕΙΝΟΣ ποὺ θέλει νὰ διηγήται μὲ λόγια αἰσθητὰ τὴν αἴσθησι καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου στὴν κυριολεξία τῆς, καὶ τῆς ἀγίας ταπεινοφροσύνης καθὼς πρέπει, καὶ τῆς μακαρίας ἀγνότητος ἀληθινά, καὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως παραστατικά, καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ πραγματικά, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς πληροφορίας ἀλάνθαστα, καὶ φαντάζεται ὅτι θὰ δώσῃ νὰ καταλάβουν αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ τὴν ἐξηγήσιν του ὅσοι δὲν τὰ ἔχουν γευθῇ προσωπικῶς, αὐτὸς ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ ἐξηγήσῃ μὲ λόγια καὶ παραδείγματα, πόσο γλυκὸ εἶναι τὸ μέλι σὲ ἐκείνους ποὺ ποτὲ δὲν τὸ ἐγεύθησαν. Καὶ ὁ μὲν δεῦτερος ἄδικα φιλολογεῖ, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ βαπτολογεῖ, ὁ δὲ πρῶτος ἡ ἀγνοεῖ αὐτὰ ποὺ διηγεῖται ἢ ἐμπαίζεται ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὴν κενοδοξία.

2. Ὁ παρὼν λόγος παρουσίασε ἐνώπιόν μας πρὸς ἐξέτασι ἕναν θησαυρὸ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἀσφαλισμένος μέσα σὲ ὀστράκινα σκευὴ ἢ καλύτερα σὲ ἀνθρώπινα σώματα. Ἕνα θησαυρὸ ποὺ ἡ ποιότης του δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ κατανοηθῇ μὲ λόγια. Ἐχει δὲ ὁ θησαυρὸς αὐτὸς ἀπ' ἔξω μόνο μία ἐπιγραφή, ἡ ὁποία εἶναι ἀκατανόητη καὶ παρέχει πολλὴν καὶ ἀτέλειωτη ἐρευνητικὴ προσπάθεια σὲ ὅσους ζητοῦν νὰ τὴν ἐξηγήσουν μὲ λόγια. Καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἡ ΑΓΙΑ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ».

3. Ὅσοι ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἃς εἰσέλθουν μαζί μας στὸ νοερὸ καὶ πάνσοφο τοῦτο συνέδριο καὶ ἃς κρατοῦν νοερῶς στὰ χέρια τοὺς θεόγραφτες πλάκες γνώσεως.

Ἀρχισε λοιπὸν τὸ συνέδριο. Συγκεντρωθήκαμε καὶ συζητήσαμε καὶ ἐρευνήσαμε ἐξεταστικὰ τὴν σημασίαν τῆς σπουδαίας αὐτῆς ἐπιγραφῆς. Ἕνας ἔλεγε ὅτι ταπεινοφροσύνη εἶναι τὸ νὰ λησμονῇς ἀμέσως τὰ κατορθώματά σου. Ἄλλος, τὸ νὰ θεωρῇς τὸν ἑαυτὸ σου πιὸ τελευταῖον καὶ πιὸ ἁμαρτωλὸ ἀπὸ ὅλους. Ἄλλος, τὸ νὰ γνωρίσῃς καλὰ μὲ τὸν νοῦ σου τὴν ἰδική σου ἀδυναμία καὶ ἀσθένεια. Ἄλλος, τὸ νὰ

προλαμβάνης σὲ φιλονεικίες νὰ διαλύης πρῶτος τὴν ὀργή. Ἄλλος, τὸ νὰ γνωρίζης καλὰ τὴν χάρι καὶ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἓνας ἄλλος πάλι, τὸ νὰ αἰσθάνεσαι ψυχικὴ συντριβὴ καὶ νὰ ἀπαρνηῇσαι τὸ ἰδικό σου θέλημα.

Καὶ ἐγὼ ἀφοῦ τὰ ἄκουσα ὅλα αὐτά, καὶ ἀφοῦ τὰ ἐξέτασα μόνος μου μὲ πολλὴ περίσκεψι καὶ προσοχή, δὲν κατῴρθωσα μὲ ὅσα ἄκουσα νὰ καταλάβω τὴν ἐννοια τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης. Γι' αὐτὸ ὡς ἔσχατος ὄλων, ἀφοῦ ἐμάζευσα ὅπως ὁ σκύλος τὰ ψίχουλα ποὺ ἔπесαν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν γνωστικῶν ἐκείνων καὶ μακαρίων Πατέρων, κατέληξα στὸν ἐξῆς ὀρισμὸ:

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἀνώνυμη χάρις τῆς ψυχῆς ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ μόνο ἀπὸ ὅσους τὴν ἐδοκίμασαν ἐκ πείρας. Εἶναι ἀνέκφραστος πλοῦτος, ὀνομασία τοῦ Θεοῦ, ὡρεὰ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον Ἐκεῖνος λέγει: «Μάθετε οὐκ ἀπ' Ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπὸ δέλτου, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ», δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐνοίκησί μου καὶ τὴν ἔλλαμψί μου καὶ τὴν ἐνέργειά μου μέσα σας, «ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ λογισμῷ καὶ τῷ φρονήματι, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν» (πρβλ. Ματθ. ια' 29).

4. Διαφορετικὴ εἶναι ἡ ὄψις ποὺ παρουσιάζει ἡ ὁσία αὕτη ἄμπελος ὅταν ἀκόμη ἐπικρατῇ ὁ χειμῶνας τῶν παθῶν, καὶ διαφορετικὴ ὅταν πλέον ἔλθῃ ἡ ἀνοιξὶς (καὶ ἡ ἔναρξις) τῶν καρπῶν, καὶ διαφορετικὴ ὅταν φθάσῃ τὸ θέρος τῶν ἀρετῶν, παρ' ὅλον ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ὀψεις συμβάλλουν σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ εὐφροσύνη καὶ καρποφορία. Γι' αὐτὸ ἐμφανίζει καὶ τὰ ἀντίστοιχα σημάδια καὶ τίς ἀποδείξεις τῶν κατὰ καιροὺς καρπῶν τῆς.

5. Ὅταν ἀρχίξῃ νὰ ἀνθίξῃ μέσα μας ἡ σταφυλὴ τῆς ὁσίας αὐτῆς ἀμπέλου, αἰσθανόμεθα πάραυτα κόπωση καὶ μίσος πρὸς κάθε ἀνθρώπινη δόξα καὶ ἔπαινο, ἐνῶ συγχρόνως ἐξορίζομε ἀπὸ μέσα μας τὸν θυμὸ καὶ τὴν ὀργή. Ὅσο δὲ ἐν τῷ μεταξὺ προχωρεῖ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικία μέσα στὴν ψυχὴ, ἡ βασιλίσσα αὕτη τῶν ἀρετῶν, κάθε καλὸ ποὺ ἐκτελοῦμε τὸ θεωροῦμε μηδὲν ἢ μᾶλλον βδέλυγμα. Κυρίως συλλογιζόμαστε ὅτι κάθε ἡμέρα ποὺ περνᾷ αὐξάνει τὸ φορτίο τῶν ἀμαρτιῶν μας ἐξ αἰτίας κρυφῶν καὶ ἀσυναισθήτων ἀμαρτιῶν καὶ ἀμελειῶν, ποὺ σκορπίζουν τὸν πλοῦτο τῆς ψυχῆς.

Τὸ δὲ πλῆθος τῶν χαρισμάτων ποὺ μᾶς χορηγεῖ ὁ Θεὸς τὸ βλέπομε σὰν αἰτία μεγαλυτέρας τιμωρίας, γιατί δὲν μᾶς ἀξίζει. Ἔτσι ὁ νοῦς ἀσφαλίζεται ἀπὸ τοὺς κλέπτες κλεισμένος μέσα στὸ βαλάντιο τῆς μετριοφροσύνης. Ἀκούει μόνο τὰ κτυπήματα καὶ τὰ παιγνίδια τους, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται καθόλου ἀπὸ αὐτά. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ταμεῖο ἀπαρβίαστο.

6. Ἐτολήσαμε δι' ὀλίγων νὰ φιλοσοφήσωμε γιὰ τὴν ἀνθησι καὶ τὴν μικρὴ ἀνάπτυξι τοῦτου τοῦ ἀειθαλοῦς καρποῦ. Ἀλλὰ γιὰ τὸ ποῖο εἶναι τὸ τέλειο βραβεῖο, ὁ τέλειος καρπὸς τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἀρετῆς, ὅσοι εἴσθε οἰκεῖοι τοῦ Κυρίου, ἐρωτήσατε τὸν Κύριον. Γιὰ τὴν ποσότητα καὶ μεγαλωσύνη τῆς ὁσίας αὐτῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλήσω. Γιὰ τὴν ποιότητά της πάλι εἶναι ἀκόμη πιὸ ἀδύνατο.

Ἔτσι ἂς ἐπιχειρήσωμε πάλι νὰ ὁμιλήσωμε γιὰ τίς ιδιότητές της σύμφωνα μὲ τὴν σκέψι ποὺ ἦλθε στὸν νοῦ μας.

7. Ἡ μετάνοια ποὺ γίνεται μὲ συνεχῇ φροντίδα καὶ τὸ πένθος ποὺ εἶναι καθαρισμένο ἀπὸ κάθε κηλίδα καὶ ἡ ὀσιωτάτη τῶν ἀρχαρίων ταπεινώσις διαφέρουν καὶ διακρίνονται μεταξύ τους ὅσο ὁ ἄρτος ἀπὸ τὴν ζύμη καὶ τὸ ἀλεύρι. Διότι συντρίβεται πρῶτα ἡ ψυχὴ καὶ λεπτύνεται μὲ τὴν πραγματικὴ μετάνοια.

Ἐπειτα ἐνώνεται κατὰ κάποιον τρόπο καί, ἂς τὸ εἰπῶ ἔτσι, συμφύρεται μὲ τὸν Θεὸν μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους. Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ ἀνάψῃ μὲ τὸ πῦρ τοῦ Κυρίου,

έμφανίζεται ως στερεός ἄρτος ἢ μακαρία ταπείνωσις, ἢ ἄζυμος καὶ ἄτυφος, (ἢ ὅποια δηλαδή εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὴν ζύμη τῆς κακίας καὶ τὴν ὑπερηφάνεια).

Καὶ ὅπως κάθε μία ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἀρετὲς, τὶς ὁμοιες μὲ τρίπλοκη ἀλυσίδα ἢ καλύτερα μὲ οὐράνιο τόξο, ἐμφανίζει τὴν ἴδια δύναμι καὶ ἐνέργεια καὶ ἀποβλέπει στὸν ἴδιο στόχο, θὰ πρέπει ὅπωςδῆποτε νὰ ἔχουν μεταξύ τους καὶ τὶς ιδιότητες κοινές. Ἔτσι ὅποιο θὰ ὀνομάσης σημάδι τῆς μιᾶς, θὰ τὸ εὕρῃς νὰ εἶναι γνῶρισμα καὶ τῆς ἄλλης.

Αὐτὸ δὲ ποὺ εἶπα θὰ προσπαθῶ μὲ συντομία νὰ τὸ ἀποδείξω καὶ νὰ τὸ ἐπικυρώσω.

8. Πρώτη καὶ ἐξαιρετικὴ ιδιότης τῆς ωραίας καὶ ἀξιοθαύμαστης αὐτῆς τριάδος εἶναι ἡ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὑποδοχὴ τῆς ἀτιμίας, τὴν ὅποια δέχεται μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια καὶ τὴν ἐναγκαλίζεται, μὲ τὴν σκέψι ὅτι καταπαύει καὶ κατακαίει ψυχικὲς ἀσθένειες καὶ μεγάλες ἁμαρτίες. Δεύτερο γνῶρισμά της εἶναι ἡ ἐξαφάνισις κάθε ἐκδηλώσεως θυμοῦ, καθὼς καὶ ἡ μετριοφροσύνη γι' αὐτὴ τὴν ἐπιτυχία. Ἡ τρίτη δὲ καὶ ἀνωτέρα βαθμίδα εἶναι ἡ ἀναμφίβολος ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἰσχύ τῶν καλῶν μας ἔργων, καθὼς καὶ ἡ συνεχὴς ἔφεσις γιὰ μάθησι.

9. Ὅπως «τέλος νόμου καὶ προφητῶν Χριστός, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι» (Ρωμ. ι' 4), ἔτσι καὶ τέλος τῶν ἀκαθάρτων παθῶν σὲ καθέναν ποὺ δὲν προσέχει εἶναι ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια. Μὲ τὸ νὰ τὶς φονεύῃ δὲ αὐτὲς ἡ νοερὰ ἔλαφος τῆς ταπεινοφροσύνης (1), διαφυλάττει ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος συζῇ μαζί της ἀπρόσβλητον ἀπὸ κάθε θανατηφόρο δηλητήριον. Ποῦ νὰ ἐμφανισθῇ ἀλήθεια σ' αὐτὴν τὸ δηλητήριον τῆς ὑποκρισίας; Ποῦ τὸ δηλητήριον τῆς καταλαλιᾶς; Ποῦ νὰ ἐμφωλεύσῃ σ' αὐτὴν ὄφεις; Καὶ ἐὰν πάλιν ἐμφωλεύσῃ, δὲν θανατώνεται καὶ δὲν ἐξαφανίζεται, ὅταν τραβηχθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν καρδιὰ καὶ φανερωθῇ; Δὲν συναντᾷς σὲ ὅποιον συνδέεται μὲ αὐτὴν μίσος οὔτε κάποια μορφὴ ἀντιλογίας οὔτε καμμία ὁσμὴ ἀπειθαρχίας, ἐκτὸς ἂν τυχὸν πρόκειται γιὰ θέματα πίστεως.

10. Ὅποιος τὴν ἐνυμφεύθῃ εἶναι ἡπιος, προσηνής, εὐκατάνυκτος, εὐσπλαγχνικὸς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον. Εἶναι ἀκόμη γαλήνιος, χαρωπός, εὐκολοκυβέρνητος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος, καὶ -γιατί νὰ λέγω πολλά;- ἀπαθής· ἀφοῦ «ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθῃ ἡμῶν ὁ Κύριος καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν» (Ψαλμ. ρλε' 23-24) καὶ ἐκ τῶν παθῶν καὶ μολυσμῶν.

11. Ὁ ταπεινόφρων μοναχὸς δὲν πολυεξετάζει τὰ ἄρρητα μυστήρια, ἐνῷ ὁ ὑπερήφανος ἐρευνᾷ τὰ ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ.

12. Σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς πλέον γνωστικούς ἀδελφοὺς παρουσιάσθηκαν ὀφθαλμοφανῶς οἱ δαίμονες καὶ τὸν ἐμακάρισαν. Αὐτὸς δὲ ὁ πάνσοφος τοὺς ἀπήντησε: «Ἐὰν σταματήσετε νὰ μὲ ἐπαινῆτε μὲ τοὺς λογισμοὺς ποὺ φέρνετε στὴν ψυχὴ μου, τότε ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεώς σας θὰ θεωρήσω τὸν ἑαυτὸν μου μέγαν. Ἐὰν ὅμως δὲν σταματήσετε νὰ μὲ ἐπαινῆτε, τότε ἀπὸ τοὺς ἰδικοὺς σας ἐπαίνους θὰ συλλογίζωμαι τὴν ἰδική μου ἀκαθαρσία, ἐφ' ὅσον εἶναι «ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος» (Παροιμ. ις' 5). Ἡ λοιπὸν ἀναχωρεῖτε καὶ γίνομαι ἀμέσως μέγας ἢ συνεχίζετε νὰ μὲ ἐπαινῆτε καὶ ἀποκτῶ μὲ τὴν συνεργία σας περισσότερη ταπείνωσι». Οἱ δαίμονες ἀμέσως κατεπλάγησαν διότι δὲν εἶχαν τί νὰ τοῦ ἀπαντήσουν καὶ ἔγιναν ἄφαντοι.

13. Νὰ μὴν εἶναι ἡ ψυχὴ σου ὡς πρὸς τὸ ζωοποιῶ τοῦτο νάμα, δηλαδή τὴν ταπείνωσι, λάκκος ποὺ ἄλλοτε τὴν ἀναβλύζει καὶ ἄλλοτε πάλι στερεύει ἀπὸ τὸν καύσωνα τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς ἐπάρσεως, ἀλλὰ πηγὴ ἀπαθείας ποὺ πάντοτε θὰ ἀναβλύζῃ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ποταμὸ ὁλόκληρο ταπεινοφροσύνης. Γνώριζε, ὦ φίλε μου, ὅτι οἱ κοιλάδες εἶναι ἐκεῖνες ποὺ πληθαίνουν μέσα τους τὸ σιτάρι καὶ τὸν πνευματικὸ καρπὸ. Κοιλάδα σημαίνει ψυχὴ ταπεινωμένη ἀνάμεσα σὲ ὄρη, (δηλαδή ἀνάμεσα σὲ πνευματικὲς ἀρετὲς),

ή οποία πάντοτε είναι χωρίς υπερηφάνεια και πάντοτε παραμένει αμετακίνητη.

14. Δεν λέγει ο Ψαλμωδός «ἐνήστευσα» ούτε «ἀγρύπνησα» ούτε «ἐκοιμήθηκα κατὰ γῆς», ἀλλὰ «ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος» (πρβλ. Ψαλμ. ριδ΄ 6). Ἡ μὲν μετάνοια μᾶς ἀνεγείρει, τὸ δὲ πένθος κρούει τὴν πύλη τοῦ οὐρανοῦ, ἡ δὲ ὁσία ταπείνωσις τὴν ἀνοίγει. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ καὶ προσκυνῶ τὴν τριάδα μέσα στὴν μονάδα καὶ τὴν μονάδα μέσα στὴν τριάδα (2).

15. Ὅλα ὅσα βλέπονται τὰ φωτίζει ὁ ἥλιος, καὶ ὅλα ὅσα γίνονται με λογικὴ τὰ ἐνισχύει ἡ ταπείνωσις. Ὄταν ἀπουσιάζη τὸ φῶς, ὅλα εἶναι ζοφώδη, καὶ ὅταν ἀπουσιάζη ἡ ταπείνωσις, ὅλα τὰ κατορθώματά μας εἶναι ἄχρηστα.

16. Ἕνας χῶρος σὲ ὁλόκληρη τὴν κτίσι εἶδε μία μόνο φορὰ τὸν ἥλιο (3). Καὶ ἓνας μόνο λογισμὸς πολλές φορές προξένησε ταπείνωσι (4). Μία καὶ μόνη ἡμέρα αἰσθάνθηκε ὅλος ὁ κόσμος ἀγαλλίασι (5). Καὶ μία μόνο ὑπάρχει ἀρετὴ, ἡ ταπείνωσις, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὴν μιμηθοῦν οἱ δαίμονες.

17. Ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ νὰ υπερηφανεύεται κανεὶς, καὶ ἄλλο τὸ νὰ μὴν υπερηφανεύεται, καὶ ἄλλο τὸ νὰ ταπεινώνεται. Ὁ πρῶτος καθημερινῶς κρίνει τοὺς ἄλλους· ὁ δεύτερος δὲν κρίνει τοὺς ἄλλους, πλὴν ὅμως δὲν κατακρίνει καὶ τὸν ἑαυτὸν του· ὁ δὲ τρίτος, ἂν καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν καταδίκη, καταδικάζει ὁ ἴδιος συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν του.

18. Ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ νὰ ταπεινοφρονῇ κανεὶς, καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἀγωνίζεται νὰ ταπεινοφρονῇ, καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἐπαινῇ τὸν ταπεινόφρονα. Τὸ πρῶτο εἶναι τῶν τελείων, τὸ δεύτερο τῶν ἀληθινῶν ὑποτακτικῶν, καὶ τὸ τρίτο ὅλων τῶν πιστῶν.

19. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει γίνεи ταπεινὸς βαθειὰ καὶ ἐσωτερικά, δὲν κλέπεται καὶ δὲν ζημιώνεται ἀπὸ λόγους χειλέων. Διότι δὲν προφέρει ἡ θύρα τοῦ στόματος ὅ, τι δὲν ἔχει ὁ θησαυρὸς τῆς καρδιάς.

20. Ὁ ἵππος ποὺ εἶναι μόνος του, πολλές φορές τοῦ φαίνεται πῶς τὰ καταφέρνει στὸ τρέξιμο, ὅταν ὅμως εὐρίσκεται μαζί με ἄλλους ἵππους, τότε ἀντιλαμβάνεται τὴν νωθρότητά του.

21. Ἐὰν ὁ λογισμὸς δὲν καυχᾶται πλέον γιὰ φυσικὰ προτερήματα, αὐτὸ εἶναι σημάδι ὅτι ἀρχίζει νὰ ἔρχεται ἡ υἡεία. Ἀντιθέτως ὅσο ὀσφραίνεται ἀκόμη ἐκείνη τὴν δυσσομία, δὲν αἰσθάνεται τοῦ πνευματικοῦ μύρου τὴν εὐωδία.

22. Ὁ ἐραστής μου, εἶπε ἡ ὁσία ταπείνωσις, δὲν ἐπιπλήττει, δὲν καταδικάζει τοὺς ἄλλους, δὲν ἐπιζητεῖ πρωτεῖα, δὲν χρησιμοποιεῖ σοφιστεῖες, ἕως ὅτου ἐνωθῇ μαζί μου, διότι μετὰ τὴν ἐνωσί μας δὲν ὑπόκειται πλέον στὸν νόμο.

23. Σὲ κάποιον ἀγωνιστῇ ποὺ προσπαθοῦσε νὰ κατακτήσῃ τὴν μακαρία ταπείνωσι, οἱ ἀνόσιοι δαίμονες ἔσπερναν ἐπαίνους στὴν καρδιά. Ἐκεῖνος τότε μηχανᾶται κατόπιν θείου φωτισμοῦ κάποιο εὐσεβὲς τέχνασμα, γιὰ νὰ νικήσῃ τὴν πονηρία τῶν δαιμόνων. Σηκώνεται λοιπὸν ἀμέσως καὶ γράφει στὸν τοῖχο τοῦ κελλίου του τὰ ὀνόματα τῶν πλέον ὑψηλῶν ἀρετῶν, δηλαδὴ τῆς τελείας ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου ἀγνότητος καὶ τῶν παρομοίων. Ὅσakis λοιπὸν ἀρχιζαν νὰ τὸν ἐπαινοῦν οἱ λογισμοί, τοὺς ἔλεγε: «Ἄς πᾶμε νὰ κάνουμε τὸν ἔλεγχον». Πλησιάζοντας δὲ στὸν τοῖχο ἐδιάβαζε τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν καὶ ἀπευθυνόμενος στὸν ἑαυτὸν του ἐκραύγαζε: «Ὅταν τὶς ἀποκτήσῃς αὐτές, ἄς γνωρίζῃς ὅτι ἀκόμη εὐρίσκεσαι μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεόν».

24. Ποιά είναι ή δύναμις και ή ουσία τούτου τοῦ ἡλίου, (δηλαδή τῆς ταπεινοφροσύνης), δέν μπορούμε νά τήν παρουσιάσωμε. Μόνο ἀπό τίς ἐνέργειές της καί ἀπό τίς ιδιότητές της κατορθώνομε νά κατανοήσωμε τήν βαθύτερη οὐσία της.

25. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι θεϊκή σκέπη πού σκεπάζει τοὺς ὀφθαλμούς μας, γιά νά μὴ βλέπωμε τὰ κατορθώματά μας. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἄβυσσος εὐτελείας, ἀπρόσβλητη ἀπὸ κάθε κλέπτη. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι «πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ» (Ψαλμ. ξ' 4). «Ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει νά ὠφεληθῇ ἀπὸ αὐτόν, τὸν ταπεινὸ, καὶ ὁ υἱὸς ἢ μᾶλλον ὁ λογισμὸς τῆς ἀνομίας δὲν θὰ μπορέσῃ νά τὸν κακοποιήσῃ. Ἀντιθέτως δὲ αὐτὸς θὰ κατακόψῃ ἐνώπιόν του ὅλους τοὺς ἐχθροὺς του καὶ ὅσους τὸν μισοῦν θὰ τοὺς κατατροπώσῃ» (πρβλ. Ψαλμ. πη' 23).

26. Ὁ μέγας τοῦτος ιδιοκτήτης τοῦ ἰδιοῦ του πλούτου, δηλαδή ή ταπείνωσης, ἀντιλαμβάνεται μέσα στήν ψυχὴ καὶ ἄλλα ἐκλεκτὰ γνωρίσματα, ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα πού προαναφέραμε. Διότι ἐκεῖνα πού προαναφέραμε, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα (6), ὑποδηλώνουν ἀπλῶς στοὺς ἄλλους τὸν πνευματικὸ πλοῦτο.

27. Θὰ γνωρίσης καὶ δὲν θὰ ἀπατηθῇς ὅτι ἀπέκτησες μέσα σου τὴν ὁσία αὐτῆς οὐσίας, δηλαδή τὴν ταπείνωση, ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ ἀρρήτου φωτὸς καὶ ἀπὸ τὸν ἀπερίγραπτο ἔρωτα τῆς προσευχῆς. Πρὶν κατακτηθοῦν αὐτὰ προηγεῖται μία κατάστασις, κατὰ τὴν ὁποία ἡ καρδιὰ δὲν περιφρονεῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας οὔτε κατακρίνει τὰ ἁμαρτήματά τους. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση προηγεῖται ἄλλη, κατὰ τὴν ὁποία ἡ καρδιὰ μισεῖ κάθε κενοδοξία.

28. Ὅποιος ἐπέτυχε τὴν πλήρη γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτὸς ἔσπειρε σὲ γῆ ἀγαθὴ. Ὅποιος δὲν ἔσπειρε κατ' αὐτόν τὸν τρόπο, δὲν πρόκειται νά ἰδῇ νά ἀνθίξῃ μέσα του ἡ ταπεινοφροσύνη. Ὅποιος ἐπέτυχε τὴν γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτὸς αἰσθάνθηκε τὸν φόβο τοῦ Κυρίου, καὶ βαδίζοντας μὲ τὴν αἴσθησι αὐτῇ ἔφθασε στήν πύλη τῆς ἀγάπης.

29. Ἡ ταπείνωση εἶναι ἡ πύλη τῆς οὐρανίου βασιλείας πού εἰσάγει σ' αὐτὴν ὅσους τὴν πλησιάζουν. Νομίζω ὅτι γι' αὐτὴν εἶπε ὁ Κύριος: «Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βουλόμενος καὶ ἐξελεύσεται ἀφόβως ἐκ τοῦ βίου καὶ νομὴν εὐρήσει» (πρβλ. Ἰωάν. ι' 9) καὶ χλόῃ μέσα στὸν παράδεισο. Ὅλοι ὅσοι εἰσῆλθαν στήν μοναχικὴ ζωὴ ἀπὸ ἄλλη θύρα αὐτοὶ εἶναι κλέπται καὶ ληστὰι τῆς ἰδικῆς τους ζωῆς (πρβλ. Ἰωάν. ι' 1).

30. Ὅσοι ἐπιζητοῦμε τὴν ταπεινοφροσύνη ἄς μὴ παύωμε νά ἐξετάζωμε καὶ νά ἀνακρίνωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας. Καὶ ὅταν αἰσθανώμεθα μὲ τὴν καρδιὰ μας ἀνώτερον σὲ ὅλα τὸν πλησίον, τότε εἶναι κοντά μας τὸ ἔλεος, (δηλαδή τὸ ἐκ Θεοῦ δῶρο τῆς ταπεινοφροσύνης).

31. Εἶναι ἀκατόρθωτο νά προέλθῃ ἀπὸ τὸ χιόνι φλόγα. Περισσότερο ὅμως ἀκατόρθωτο εἶναι νά εὐρεθῇ ταπείνωση στοὺς ἐτερόδοξους, διότι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἀνήκει μόνο στοὺς πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους καὶ μάλιστα σὲ ὅσους ἐξ αὐτῶν ἔχουν καθαρθῇ ἀπὸ τὰ πάθη.

32. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐμᾶς ὀνομάζομε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἁμαρτωλοὺς· ἴσως καὶ νά τὸ παραδεχώμαστε. Ἀλλὰ τὴν ταπεινόφρονα καρδιὰ τὴν ἐλέγχει ἡ προσβολὴ καὶ ἡ ἐξουδένωσις ἐκ μέρους τῶν ἄλλων.

33. Ἐκεῖνος πού ἀγωνίζεται νά φθάσῃ στὸ ἀκύμαντο λιμάνι τῆς ταπεινοφροσύνης, δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ νά χρησιμοποιῇ διάφορους τρόπους καὶ λόγους καὶ σκέψεις καὶ ἐπινοήσεις καὶ ἔρευνες καὶ ἀναζητήσεις καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ τεχνάσματα καὶ εὐχὲς καὶ προσευχάς, μέχρις ὅτου ἀπομακρύνῃ τὸ σκάφος τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὴν παντοτεινὰ τρικυμιώδη θάλασσα τῆς οἰήσεως· καὶ τοῦτο, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τρόπους

ζωῆς πρὸ ταπεινούς καὶ πρὸ περιφρονημένους. Διότι ὁποῖος ἐσώθηκε ἀπὸ αὐτὴν, τὴν οἶσιν, εὐκόλως σὰν τὸν τελώνη τακτοποιεῖ τὰ ὑπόλοιπα ἁμαρτήματά του.

34. Μερικοὶ, παρ' ὅλον ὅτι ἐσυγχωρήθηκαν γιὰ τὰ παλαιὰ τους ἁμαρτήματα, ἐν τούτοις τὰ ἐνθυμοῦνται μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τους, χρησιμοποιώντας αὐτὰ ὡς ἀφορμὴ ταπεινοφροσύνης καὶ μαστιγώνοντας μὲ αὐτὰ τὸ μάταιο φρόνημα τῆς οἰήσεως. Ἄλλοι, ἀναλογιζόμενοι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦν πάντοτε τὸν ἑαυτὸ τους χρεώστη. Ἄλλοι ἐξευτελίζουν τὸν ἑαυτὸ τους μὲ τὰ καθημερινὰ τους σφάλματα. Ἄλλοι κατέριψαν στὸ ἔδαφος τὴν ὑπερηφάνειά μὲ τοὺς πειρασμούς καὶ τὶς ἀσθένειες καὶ τὰ πταίσματα ποὺ κατὰ καιροὺς τοὺς συνέβησαν. Καὶ ἄλλοι τέλος ἀπὸ τὴν ἑλλειψὶ χαρισμάτων ἀπέκτησαν τὴν μῆτέρα τῶν χαρισμάτων.

Εἶναι καὶ μερικοὶ ἄλλοι -δὲν γνωρίζω ἂν ὑπάρχουν καὶ σήμερα- οἱ ὁποῖοι ταπεινώνουν τὸν ἑαυτὸν τους μὲ τὶς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Ὅσο περισσότερο αὐξάνουν οἱ δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, τόσο περισσότερο ταπεινώνουν τὸν ἑαυτὸ τους, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι εἶναι ἀνάξιοι γιὰ ἕναν τέτοιο πλοῦτο. Καὶ ζοῦν μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι καθημερινῶς αὐξάνει τὸ χρέος τῶν ἁμαρτιῶν τους. Τοῦτο εἶναι ἡ ταπείνωσις, τοῦτο ἡ μακαριότης, τοῦτο τὸ ἀνώτερο βραβεῖο.

35. Ὅταν ἰδῆς ἢ ἀκούσης ὅτι κάποιος μέσα σε ὀλίγα ἔτη ἀπέκτησε πολὺ μεγάλη ἀπάθεια, νὰ ξέρης ὅτι δὲν ἐβάδισε ἄλλῃ, ἀλλὰ τούτῃ τὴν μακαρίαν καὶ σύντομὴν ὁδὸν.

36. Ἀγάπη καὶ ταπείνωσις! Ἱερὸ ζευγὸς! Ἡ μία ὑψώνει καὶ ἡ ἄλλη συγκρατεῖ ὅσους ὑψώθηκαν καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει ποτὲ νὰ πέσουν.

37. Ἄλλο εἶναι ἡ συντριβὴ καὶ ἄλλο ἡ ἐπίγνωσις καὶ ἄλλο ἡ ταπείνωσις. Ἡ συντριβὴ εἶναι γέννημα κάποιας πτώσεως, διότι ἐκεῖνος ποὺ πίπτει συντρίβεται καὶ ἴσταται στὴν προσευχὴ χωρὶς παρρησία καὶ μὲ ἐπαινετὴ ἀναίδεια, ἀκουμπώντας σὰν τσακισμένος στὴν ράβδον τῆς ἐλπίδος καὶ ἀποδιώκοντας μὲ αὐτὴ τὸν κύνα τῆς ἀπογνώσεως.

Ἐπίγνωσις εἶναι ἡ ὀρθὴ γνῶσις τῶν μέτρων, στὰ ὁποῖα εὕρισκόμαστε, καθὼς καὶ ἡ ἀδιάκοπη μνήμη τῶν μικρῶν σφαλμάτων.

Ταπείνωσις εἶναι ἡ νοερὰ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία φυλάσσεται ἀπὸ ὅσους τὴν ἀξιώθηκαν στοὺς μυστικούς θαλάμους τῆς ψυχῆς, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ λόγια.

38. Ὅποιος λέγει ὅτι ὠσφράνθηκε καλὰ τὴν εὐωδία ἐνὸς τέτοιου μύρου καὶ συγχρόνως ὅταν ἀκοῦῃ ἐπαίνους συγκινεῖται κάπως ἢ καρδιά του ἢ βλέπει ὅτι δονεῖται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐπαινετικῶν λόγων, αὐτός, ἂς μὴν ἀπατᾶται, ἔχει πλανηθῇ.

39. Ἄκουσα κάποιον νὰ λέγῃ ὀλοψύχως: «Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν» (Ψαλμ. ριγ' 9). Καὶ τοῦτο, διότι ἐγνώριζε ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ ἔτσι μόνον νὰ φυλαχθῇ ἀβλαβὴς ἀπὸ τὴν δόξαν. Ἐλεγε ἀκόμη: «Παρὰ σοῦ ὁ ἐπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ» (Ψαλμ. κα' 26), δηλαδὴ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Διότι προηγουμένως δὲν μπορῶ νὰ σηκώσω τὴν δόξαν καὶ τὸν ἔπαινον χωρὶς κίνδυνον.

40. Ἐὰν τοῦτο ἀποτελῇ ὁρὸ καὶ λόγος καὶ τρόπος τῆς πλέον μεγάλης ὑπερηφανείας, δηλαδὴ τὸ νὰ ὑποκρίνεται κανεὶς ἀπὸ φιλοδοξία ἀρετῆς ποὺ δὲν ἔχει, ὅπωςδήποτε τοῦτο θὰ ἀποτελῇ τὸ σημάδι τῆς πλέον βαθειᾶς ταπεινοφροσύνης, τὸ νὰ παρουσιαζώμαστε δηλαδὴ σὲ ἄλλους ὡς ἐνοχοὶ δῆθεν διαφόρων ἁμαρτημάτων, ὥστε νὰ ἐξευτελιζώμαστε.

Ἔτσι ἐνήργησε ἐκεῖνος ποὺ ἐπῆρε στὰ χέρια του τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρί (7). Ἔτσι ἐκεῖνος ποὺ ἀφήρησε τὸ ἔνδυμά του καὶ ἐγύρισε τὴν πόλιν μὲ ἀπάθεια, σὰν ἀγωνιστὴς τῆς ἀγνότητος ποὺ ἦταν (8). Δὲν θὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τοὺς αὐτοὶ οἱ ἀγωνισταὶ τὸν

σκανδαλισμὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ἔχουν ἀποκτήσει τὴν δύναμι νὰ πληροφοροῦν μυστικὰ μὲ τὴν προσευχὴ τοὺς ὅλους γιὰ τὴν ἀληθινὴ τους κατάστασι.

41. Ὅποιος φροντίζει γιὰ τὸ πρῶτο, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ σκανδαλισμοῦ, αὐτὸς δείχνει ὅτι στερεῖται τὸ δεύτερο, δηλαδὴ τὴν δύναμι τῆς πληροφορίας. Διότι ὅταν ἔχωμε τὸν Θεὸν ἔτοιμο νὰ μᾶς ἐπακούῃ, ὅλα μποροῦμε νὰ τὰ κατορθώσωμε. Νὰ προτιμᾶς νὰ λυπῆς τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον καὶ ὄχι τὸν Θεόν, διότι χαίρεται ὁ Θεὸς ὅταν μᾶς βλέπῃ νὰ ἐπιδιώκωμε τὴν ἀτιμία, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ πιέσωμε καὶ νὰ κτυπήσωμε καὶ νὰ ἐξοντώσωμε τὴν ματαιότητα τῆς οἰήσεως.

42. Ἡ τελεία ξενιτεία εἶναι ἡ πρόξενος τῶν τόσο μεγάλων κατορθωμάτων, ἐφ' ὅσον μόνο οἱ πολὺ μεγάλοι ἀντέχουν στὸ νὰ ἐμπαίζωνται ἀπὸ τοὺς γνωρίμους των. (Οἱ ἄλλοι ἐπειδὴ δὲν ἀντέχουν ἄς ἐπιζητοῦν νὰ ξενιτεύουν καὶ νὰ ἀσκοῦνται ἀνάμεσα σὲ ξένους καὶ ἀγνώστους ἀνθρώπους). Ἄς μὴ παραξενευθῆς γιὰ ὅσα εἶπα, διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀνεβῇ διὰ μιᾶς ὅλη τὴν κλίμακα.

43. «Θὰ μᾶς ἀναγνωρίσουν ὅλοι ὡς μαθητὰς τοῦ Θεοῦ, ὄχι διότι μᾶς ὑποτάσσονται οἱ δαίμονες, ἀλλὰ διότι τὰ ὀνόματά μας ἔχουν γραφῇ στὸν οὐρανὸ τῆς ταπεινώσεως» (πρβλ. Λουκ. ι' 20).

44. Ἡ ἀκαρπία κάνει ὥστε οἱ κλάδοι τῶν λεγομένων κίτρων νὰ ἀνυψώνονται μόνοι τους πρὸς τὰ ἐπάνω. Ὅταν ὅμως γείρουν πρὸς τὰ κάτω, ἀρχίζει γρήγορα ἡ καρποφορία. Ὅποιος τὸ συνέλαβε στὸν νοῦ του, καταλαβαίνει τί θέλω νὰ εἰπῶ.

45. Στὴν ὁσία ταπείνωσι ὑπάρχουν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διάφορες βαθμίδες ἀναβάσεως: ἡ τριακοστή, ἡ ἐξηκοστή καὶ ἡ ἑκατοστή. Στὴν τελευταία βαθμίδα κατορθώνουν νὰ ἀνεβοῦν οἱ ἀπαθεῖς, στὴν μεσαία οἱ ἀνδρεῖοι καὶ στὴν πρώτη ὅλοι. Ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκτησε αὐτογνωσία, ποτὲ δὲν θὰ ξεγελασθῇ νὰ ἐπιχειρήσῃ κάτι ὑπὲρ τὴν δύναμί του, ἀλλὰ προχωρεῖ στὸ ἐξῆς πατώντας στερεὰ στὴν μακαρία αὐτὴ ὁδὸ τῆς ταπεινώσεως.

46. Τὰ πτηνὰ φοβοῦνται τὴν θέα τοῦ ἱέρακος. Ὅμοίως καὶ οἱ ἐργᾶται τῆς ταπεινοφροσύνης τὸν ἦχο τῆς ἀντιλογίας.

47. Εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέτυχαν τὴν σωτηρία τοὺς χωρὶς προφητικὰ χαρίσματα καὶ ἐλλάμψεις καὶ θαυματουργίες. Χωρὶς τὴν ταπείνωσι ὅμως κανεὶς δὲν πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ στὸν νυμφῶνα. Διότι τὰ μὲν πρῶτα τὰ διαφυλάσσει ἡ Δευτέρα, δηλαδὴ ἡ ταπείνωσις, ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ πρῶτα, σὲ ἐπιπολαίους ἀνθρώπους τὴν ἐξαφάνισαν (τὴν ταπείνωσι).

48. Γιὰ νὰ ταπεινούμεθα, ἔστω καὶ χωρὶς τὴν θέλησί μας, ὁ Κύριος οἰκονόμησε καὶ τοῦτο: Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ βλέπει τὰ τραύματά του, ὅπως τὰ βλέπει ὁ πλησίον του. Ἔτσι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ χρεωστοῦμε τὴν θεραπεία μας ὄχι στὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ στὸν πλησίον καὶ στὸν Θεόν.

49. Ὁ ταπεινόνους ἀποστρέφεται μὲ βδελυγμία τὸ ἰδικό του θέλημα ὡς πεπλανημένο. Καὶ στὰ αἰτήματά του πρὸς τὸν Κύριον συνηθίζει νὰ δέχεται μὲ ἀδίστακτη πίστη τὴν γνώση τοῦ θελήματός Του καὶ νὰ ὑπακούῃ σ' αὐτό. Ὑπακούει δὲ στοὺς διδασκάλους του χωρὶς νὰ ἐξετάζῃ καὶ νὰ περιεργάζεται τὴν ζωὴ τους, ἀλλὰ ἀναθέτοντας κάθε φροντίδα τοῦ στὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀκόμη καὶ μὲ τὸ στόμα τῆς ὄνου ἐδίδαξε στὸν Βαλαὰμ τὰ ἀπαραίτητα (πρβλ. Ἀριθ. κβ' 28).

50. Ὁ ταπεινόνους αὐτὸς μοναχός, καὶ ὅταν ἀκόμη ὅλα τὰ σκέπτεται καὶ τὰ πράττει καὶ τὰ λέγει κατὰ Θεόν, καὶ τότε ἀκόμη δὲν δίδει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ του. Διότι γιὰ τὸν ταπεινὸ τὸ οἰκειόπιστον εἶναι μεγάλος σκόλοψ καὶ βάρος, ὅπως ἀντιθέτως γιὰ τὸν

ὑπερήφανο τὸ ἑτερόλεκτο.

51. Ἐγὼ νομίζω ὅτι μόνο ὁποῖος εἶναι Ἄγγελος δὲν κλέπεται ἀπὸ ἀμαρτήματα, δὲν ὑποπίπτει δηλαδὴ σὲ κανένα ἀμάρτημα, διότι ἄκουσα κάποιον ἐπίγειο Ἄγγελο νὰ λέγῃ: «Οὐδὲν ἑμαυτῷ σύννοϊδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι» (Α΄ Κορ. δ' 4). Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὀφείλομε νὰ κατακρίνωμε συνεχῶς καὶ νὰ κατηγοροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὥστε μὲ τὸν ἐκούσιο ἐξευτελισμὸ νὰ ἀπομακρύνωμε τὶς ἀκούσιες ἀμαρτίες. Διαφορετικὰ θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε ἀσχημὴ ἢ λογοδοσία μας γι' αὐτὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου.

52. Ἐκεῖνος ποὺ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν πράγματα μικρότερα ἀπὸ ὅ, τι θὰ τοῦ ἄξιζαν, αὐτὸς θὰ λάβῃ ὅπωςδήποτε ἀνώτερά του. Περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὁ τελώνης, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε μόνο τὴν συγχώρησι καὶ ἀπεκόμισε ἐπὶ πλέον καὶ τὴν δικαίωσι. Ὁ ληστής πάλιν ἐζήτησε νὰ τὸν ἐνθυμηθῇ μόνο ὁ Κύριος στὴν βασιλεία Του, καὶ ὁμῶς ἐκληρονόμησε ὁλόκληρο τὸν παράδεισο.

53. Μέσα στὴν δημιουργία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντικρύσῃς μικρὴ ἢ μεγάλη φωτιὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσι της. Καὶ στὴν ἀνόθευτη ταπεινοφροσύνη εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐναπομείνῃ ἵχνος κάποιας ξένης ὕλης. Ὅσο συνεχίζομε νὰ ἀμαρτάνωμε ἐκουσίως, δὲν ὑπάρχει μέσα μας τοῦτο, ἡ ἀνόθευτη δηλαδὴ ταπεινοφροσύνη. Ὅταν ὁμῶς ἀμαρτάνωμε ἀκουσίως, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀπόδειξι τῆς παρουσίας της.

54. Γνωρίζοντας ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὅτι πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι συμμορφώνεται καὶ ἡ ἀφανὴς ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, φορώντας τὸ λέντιό μας ὑπέδειξε μέθοδο γιὰ νὰ βαδίζωμε τὴν ὁδὸ τῆς ταπεινώσεως. Διότι ἡ ψυχὴ ἐξομοιώνεται μὲ ὅ, τι ἀσχολεῖται καὶ λαμβάνει τὸν τύπο καὶ τὴν μορφή αὐτῶν, τὰ ὁποῖα πράττει.

55. Ἡ ἀρχή, (ἡ ἐξουσία), ἐγίνε αἰτία ὑψηλοφροσύνης σ' ἓναν Ἄγγελο· ἀλλὰ βεβαίως δὲν τοῦ ἐδόθηκε ἡ ἐξουσία γιὰ νὰ πέσῃ στὴν ὑψηλοφροσύνη.

56. Διαφορετικὰ αἰσθάνεται ὁποῖος κάθεται σὲ θρόνο καὶ διαφορετικὰ ὁποῖος κάθεται στὴν κοπριά. Ἴσως γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος δίκαιος, (δηλαδὴ ὁ Ἰώβ), καθόταν ἐξω ἀπὸ τὴν πόλι ἐπάνω στὴν κοπριά. Τότε ἀφοῦ ἀπέκτησε τὴν τελεία ταπεινοφροσύνη εἶπε ὀλοψύχως: «Ἐφαύλισα ἑμαυτὸν καὶ ἐτάκην· ἤγημαι δὲ ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν» (Ἰώβ μβ' 6).

57. Εὐρίσκω ὅτι ἐκεῖνος ὁ Μανασσῆς ἀμάρτησε ὅσο κανεῖς ἄλλος ἄνθρωπος, ἀφοῦ καὶ τὸν Ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁλόκληρη τὴν θρησκεία ἐμόλυνε μὲ τὰ εἰδῶλα. Γι' αὐτὸν καὶ ἂν ἀκόμῃ ἐνήστευε ὅλος ὁ κόσμος, δὲν θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ τίποτε ποὺ νὰ ἀντιστάθμιζε τὰ ἀμαρτήματά του. Ἡ ταπείνωσις ὁμῶς ἐστάθη ἱκανὴ καὶ ἐθεράπευσε ὅσα ἦταν σ' αὐτὸν ἀθεράπευτα.

58. «Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν», λέγει ὁ Δαβὶδ στὸν Θεόν. «Ὁλοκαυτούμενα σώματα διὰ νηστείας, οὐκ εὐδοκήσεις· θυσία τῷ Θεῷ» (πρβλ. Ψαλμ. ν' 18-19) καὶ τὰ λοιπά. Ὅλοι κατανοοῦν τὴν σημασία αὐτῶν τῶν λόγων. «Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ» ἐβόησε πρὸς τὸν Θεὸν ἡ μακαρία αὐτὴ ταπείνωσις γιὰ τὰ ἀμαρτήματα τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου, καὶ ἀμέσως ἦλθε ἡ ἀπάντησις: «Ἀφείλετο (= ἐσυγχώρησε) Κύριος τὸ ἀμάρτημά σου» (Β' Βασ. ιβ' 13).

59. Δρόμο καὶ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀπόκτησι αὐτῆς τῆς ἀρετῆς οἱ ἀείμνηστοι Πατέρες μας ὥρισαν τοὺς σωματικούς κόπους. Ἐγὼ ἐπὶ πλέον συνιστῶ τὴν ὑπακοὴ καὶ τὴν εὐθύτητα τῆς καρδίας, ποὺ ἐκ φύσεως εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὴν οἴησι.

60. Ἐὰν αὐτὴ, ἡ ὑπερηφάνεια, μερικοὺς ἀπὸ Ἀγγέλους τοὺς μετέβαλε σὲ δαίμονας,

ἐκείνη, ἡ ταπεινοφροσύνη, ὅπωςδήποτε μερικούς ἀπὸ δαίμονας μπορεῖ νὰ τοὺς μεταβάλῃ σὲ Ἀγγέλους· γι' αὐτὸ ἃς ἔχουν θάρρος ὅσοι ἔπεσαν.

61. Ἄς σπεύσωμε καὶ ἃς πυκτεύσωμε μὲ ὅλες μας τὶς δυνάμεις νὰ ἀνεβοῦμε στὴν κεφαλὴ καὶ κορυφὴ τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄν δὲν μπορούμε αὐτὸ, ἃς ἀνεβοῦμε τουλάχιστον στοὺς ὤμους τῆς ἂν καὶ αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ τὸ κατορθώσωμε, ἃς μὴν χάσωμε τουλάχιστον τὴν ἀγκάλῃ τῆς. Διότι ὅποιος τὴν χάσῃ καὶ αὐτήν, ἀπορῶ ἂν θὰ μπορέσῃ νὰ κερδήσῃ τίποτε στὴν αἰωνιότητα.

62. Νεῦρα τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ὁδοί, ἀλλ' ὄχι καὶ σημάδια καὶ ἀποδείξεις, εἶναι ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀφανὴς ξενιτεία, ἡ ἀπόκρυψις τῆς σοφίας, ἡ ἀπλὴ ὁμιλία, ἡ ζήτησις ἐλεημοσύνης, ἡ ἀπόκρυψις τῆς εὐγενικῆς καταγωγῆς, ἡ ἐξορία τῆς παρρησίας, ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς πολυλογίας. Τίποτε ἄλλο δὲν κατ' ὥρθωσε ποτὲ μέχρι τῶρα νὰ ταπεινώσῃ τόσο τὴν ψυχὴ, ὅσο ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἐπαιτεία. Τότε φαίνεται ἡ φιλοσοφία μας καὶ ἡ φιλοθεΐα μας, ὅταν, ἐνῶ μπορούμε νὰ ὑψώσωμε τὸν ἑαυτὸ μας, ἀποφεύγωμε ἀνεπιστρεπτὶ τὸ ὕψος.

63. Ἐὰν ἐξοπλίζεσαι καμμία φορὰ ἐναντίον ἐνὸς πάθους, νὰ παίρνης ὡς σύμμαχο τούτῃ τὴν ἀρετὴ. Διότι αὐτὴ «ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσεται, καὶ καταπατήσῃ λέοντα καὶ δράκοντα» (Ψαλμ. 13), δηλαδή, ὅπως θὰ ἔλεγα ἐγώ, «ἐπὶ ἁμαρτίαν καὶ ἀπόγνωσιν ἐπιβήσεται καὶ καταπατήσῃ τὸν διάβολον καὶ τὸν δράκοντα τοῦ σώματος».

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι οὐράνιος ἀνεμοστρόβιλος ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνεβάσῃ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῆς ἁμαρτίας στὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ. Ἀντίκρουσε ἓνας κάποτε τὸ κάλλος τῆς μέσα στὴν καρδιά του καὶ ἀφοῦ κατελήφθη ἀπὸ θάμβος ἐρωτοῦσε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς. Ἐκείνη δὲ μὲ ἓνα φαιδρὸ καὶ γαλήνιο μειδίαμα τοῦ ἀποκρίνεται: «Πῶς σπεύδεις νὰ μάθῃς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς μου, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀνώνυμος; Δὲν θὰ σοῦ τὸ φανερώσω, ἕως λάβῃς μέσα σου τὸν Θεόν». Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Μητέρα τῆς πηγῆς εἶναι ἡ ἄβυσσος τῶν ὑδάτων· πηγὴ δὲ τῆς διακρίσεως ἡ ταπεινώσις.

Σημειώσεις

1. Ἡ ἔλαφος ὡς γνωστὸν εἶναι ἀποκλειστικὰ φυτοφάγο ζῷο. Σύμφωνα ὅμως μὲ μία ἐσφαλμένη ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων κυνηγᾷ καὶ κατατρῶει τοὺς ὄφεις (πρβλ. Κλαυδίου Αἰλιανοῦ – β' αἰ. μ. Χ. -Περὶ ζῴων ιδιότητος, Β' 9). Ἐδῶ ἡ Κλίμαξ παρομοιάζει μὲ ὄφεις τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ μὲ ἔλαφο τὴν ταπεινοφροσύνην.

2. Οἱ τρεῖς ἀρετές, μετάνοια, πένθος καὶ ταπεινώσις, παρουσιάζονται ἐδῶ ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐσίας, ἀδιαίρετες καὶ ἀχώριστες, ὅπως τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

3. Ὁ πυθμὴν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

4. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου ἢ τῆς κρίσεως ἢ τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου.

5. Τὴν ἡμέραν τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

6. Ἐννοεῖ μᾶλλον τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοκατάκρισιν, τὸ αἶσθημα ὅτι δὲν ἀξίζουν τίποτε οἱ ἐπιτελούμενες ἐνάρετες πράξεις μας. Περὶ αὐτοῦ ὡμίλησε προηγουμένως, στὴν πέμπτη παράγραφον: «Βδέλυγμα πάντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενα ἀγαθὰ λογιζόμεθα».

7. Τὸ ἐν λόγῳ περιστατικὸ ἀναφέρεται στὸν ἀββᾶ Σίμωνα. Ἐρχόταν κάποιος ἐπίσημος ἀρχὼν νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὴν εὐλογία του. Μόλις τὸ ἐπληροφορήθηκε, τὸν ἀνέμενε ἔξω ἀπὸ τὸ ἐρημητήριό του φορῶντας ἓναν παλαιὸ μανδύα καὶ τρώγοντας

ψωμί καὶ τυρί. Ὁ ὑψηλὸς ἐπισκέπτης ἀντικρύζοντάς τον ἔτσι ἀπογοητεύτηκε καὶ ἐγύρισε πίσω (βλέπε «Γεροντικόν», ἐκδ. Π. Πάσχου, σελ. 117)

8. Ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι ἐννοεῖ τὸν ὅσιο Σεραπίωνα. Κατ' ἄλλους πρόκειται γιὰ τὸν ὅσιο Συμεὼν τῆς Ἑμέσης, τὸν διὰ Χριστὸν σαλό.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

Περὶ διακρίσεως

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

(Περὶ διακρίσεως λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν)

ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ, στοὺς μὲν ἀρχαρίους εἶναι ἡ ὀρθὴ ἐπίγνωσις τοῦ ἑαυτοῦ των. Στοὺς μεσαιούς εἶναι ἡ νοερὰ αἴσθησις ἡ ὁποία διακρίνει ἀλάνθαστα τὸ πραγματικὸ ἀγαθὸ ἀπὸ τὸ φυσικὸ ἀγαθὸ καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετό του κακὸ. Στοὺς δὲ τελείους εἶναι ἡ γνώσις ποὺ ἔχουν ἀπὸ θεϊκὴ ἑλλαμψὶ καὶ ἡ ὁποία ἔχει τὴν δύναμι νὰ φωτίζῃ πλήρως μὲ τὴν λάμψι τῆς καὶ ὅσα σκοτεινὰ ὑπάρχουν μέσα στοὺς ἄλλους.

Ἡ, ὁμιλῶντας κατὰ τρόπο γενικὸ, τοῦτο ἀναγνωρίζεται ὡς διάκρισις καὶ τοῦτο εἶναι: ἡ ἀλάνθαστη γνώσις καὶ ἀντίληψις τοῦ θείου θελήματος σὲ κάθε καιρὸ καὶ τόπο καὶ περίπτωσι, ἡ ὁποία συνήθως ὑπάρχει στοὺς καθαρούς κατὰ τὴν καρδιὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα. Διάκρισις σημαίνει συνείδησις ἀμόλυντη καὶ καθαρότης τῶν αἰσθήσεων.

2. Ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐνίκησε τοὺς τρεῖς, αὐτὸς ἐνίκησε συγχρόνως καὶ τοὺς ἄλλους πέντε (1). Ὅποιος ὁμως ἀδιαφόρησε γιὰ τοὺς πρώτους, οὔτε ἀπὸ τοὺς δευτέρους θὰ νικήσῃ κανέναν.

3. Κανεῖς ἂς μὴ περιπέσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνοίας του σὲ ἀπιστία, ὅταν ἀκούσῃ ἡ ἰδὴ ὑπερφυσικὰ σημεῖα μέσα στὸν χῶρο τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Διότι ὅπου ἐγκατασταθῇ ὁ Θεὸς ποὺ εἶναι ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐκεῖ παρατηροῦνται πράγματα ὑπερφυσικά.

4. Κάθε πόλεμος τῶν δαιμόνων ἐναντίον μας ὀφείλεται γενικῶς στὶς τρεῖς ἐπόμενες αἰτίες: ἡ στήν ἀμέλεια ἡ στήν ὑπερηφάνεια ἡ στὸν φθόνον τῶν δαιμόνων. Ὁ πρῶτος εἶναι ἐλεεινός, ὁ δευτέρος πανάθλιος καὶ ὁ τρίτος μακάριος.

5. Μετὰ τὸν Θεὸν ἂς ἔχωμε σὲ κάθε ἐνέργειά μας ὡς ἄγρυπνο φρουρὸ καὶ ὡς γνώμονα ἀσφαλῆ τὴν συνείδησί μας. Ἐτσι ἀντιλαμβανόμενοι ἀπὸ ποῦ φυσᾷ ὁ ἄνεμος θὰ ἀνοίγωμε πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰ ἱστία τοῦ πλοίου μας.

6. Σὲ ὅλες τὶς κατὰ Θεὸν προσπάθειές μας τρεῖς λάγκους μᾶς σκάπτουν ὑπούλως οἱ δαίμονες. Κατ' ἀρχὴν ἀγωνίζονται νὰ μὴν κατορθωθῇ τὸ ἀγαθόν. Ἐπειτα, ἀφοῦ νικηθοῦν στὸ πρῶτο σημεῖο, ἀγωνίζονται ὥστε τὸ ἀγαθὸ ποὺ κατωρθώθηκε νὰ μὴν εἶναι καθ' ὅλα θεάρεστο. Ὅταν δὲ καὶ σ' αὐτὸν τὸν στόχο ἀποτύχουν οἱ κλέπτες, τότε πλησιάζουν ἀθόρυβα στὴν ψυχὴ μας καὶ μᾶς μακαρίζουν ὅτι σὲ ὅλα πολιτευόμεθα ὅπως θέλει ὁ Θεός. Ἀντίπαλος τοῦ πρώτου πολέμου εἶναι ἡ συστηματικὴ μέριμνα τοῦ θανάτου, τοῦ δευτέρου ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ ἐξουδένωσις, καὶ τοῦ τρίτου ἡ ἐντονη καὶ συνεχὴς αὐτομεμψία.

7. «Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν, ἕως οὔ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἁγιαστήριον ἡμῶν» (πρβλ. Ψαλμ. οβ' 16-17) τὸ πῦρ τοῦ Θεοῦ. Τότε πλέον δὲν ἔχομε νὰ φοβηθοῦμε τὶς προλήψεις, διότι «ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον» (Δευτ. δ' 24) κάθε σαρκικὴ πύρρωσι καὶ κίνησι, κάθε πρόληψι καὶ πώρρωσι καὶ σκοτισμὸ, εἴτε αὐτὰ εἶναι ἐσωτερικά εἴτε ἐξωτερικά, εἴτε αἰσθητὰ εἴτε νοητά.

Οἱ δαίμονες ὅμως μᾶς προξενοῦν τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα. Ὅταν κυριαρχήσουν στὴν ψυχὴ μας καὶ μᾶς σκοτίσουν τὸν νοῦ, δὲν ὑπάρχει πλέον σ' ἐμᾶς τοὺς ἀθλίους οὔτε νήψις οὔτε διάκρισις οὔτε αὐτογνωσία οὔτε ἐντροπή, «ἀλλ' ἀναλγησία καὶ ἀναισθησία καὶ ἀδιακρισία καὶ ἀβλεψία».

8. Τὰ γνωρίζουν αὐτὰ πάρα πολὺ καλὰ ὅσοι ἀνένηψαν ἀπὸ τὴν πορνεία καὶ ὅσοι συνεστάλησαν ἀπὸ τὴν παρρησία καὶ ὅσοι συνῆλθαν ἀπὸ τὴν ἀναισχυντία. Ὅλοι αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνάνηψι καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πυρώσεως ἢ καλύτερα τῆς πηρώσεως (= τυφλώσεως) τοῦ νοῦ, ὅσα προηγουμένως ἔλεγαν καὶ ἔπρατταν τυφλωμένοι, μὴν τὰ σκέπτονται ἐντρέπονται, θὰ ἐλέγαμε, καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸν τοὺς ἀκόμη.

9. Ἄν δὲν σουρουπώσῃ καὶ δὲν σκοτεινιάσῃ πρῶτα ἡ ἡμέρα, δηλαδὴ ἡ φωτεινὴ ψυχὴ, «οὐ μὴ οἱ κλέπται κλέψωσι καὶ θύσωσι καὶ ἀπολέσωσι» (πρβλ. Ἰωάν. ι' 10). Κλοπὴ σημαίνει ἀπώλεια τῆς περιουσίας. Κλοπὴ σημαίνει τὸ νὰ ἐργάζεσαι σὰν καλὸ ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι καλὸ. Κλοπὴ σημαίνει ἀσυναίσθητη αἰχμαλωσία τῆς ψυχῆς. Θυσία τῆς ψυχῆς σημαίνει τὸ νὰ θανατώνεται ὁ λογικὸς νοῦς ἀπὸ πτῶσι σὲ παράνομες πράξεις. Καὶ ἀπώλεια σημαίνει ἀπελπισία μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς παρανομίας.

10. Κανεὶς ἂς μὴ προβάλλῃ ἀδυναμία στὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Εὐαγγελίου, διότι ὑπῆρξαν ψυχὲς ποὺ ἔπραξαν καὶ παραπάνω ἀπὸ αὐτές. Ἀσφαλῶς θὰ σὲ πείσῃ περὶ αὐτοῦ ἐκεῖνος ποὺ ἀγάπησε τὸν πλησίον παραπάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ θυσίασε πρὸς χάριν τοῦ καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀκόμη, παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἔλαβε τέτοια προσαγὴ ἀπὸ τὸν Κύριον (2).

11. Οἱ ἐμπαθεῖς ποὺ νοιώθουν ταπεινωμένοι ἂς ἀναθαρρήσουν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη πέσουν σὲ ὅλους τοὺς λάκκους, καὶ ἂν συλληφθοῦν σὲ ὅλες τὶς παγίδες, καὶ ἂν δοκιμάσουν ὅλες τὶς ἀσθένειες, ὅμως μετὰ τὴν θεραπεία γίνονται στοὺς ἄλλους «ἱατροὶ καὶ φωστῆρες καὶ λύχνοι καὶ κυβερνῆται». Δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἰδικήν τους πείρα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διδάξουν τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θεραπεύεται κάθε ἀσθένεια καὶ νὰ προλαμβάνουν ὅσους κινδυνεύουν νὰ πέσουν.

12. Ὅσοι τυραννοῦνται ἀπὸ παλαιὰς προλήψεις καὶ μποροῦν, ἔστω μὲ τὸν λόγον μόνον, νὰ διδάσκουν, ἂς διδάσκουν· ἀλλὰ ἂς μὴ ἀναλάβουν ὅμως καὶ εὐθύνη ψυχῶν. Ἰσως διδάσκοντας νὰ ἐντραποῦν ἀπὸ τὰ ἴδια τοὺς τὰ λόγια καὶ ἀρχίσουν καὶ αὐτοὶ νὰ διορθώνονται. Θὰ συμβῇ τότε σ' αὐτοὺς ὅ, τι εἶδα σὲ μερικοὺς ποὺ ἔπесαν στὸν βόρβορον: Καθὼς ἦταν καταλασπωμένοι διηγοῦντο στοὺς διαβάτες πῶς ἔπесαν, καὶ συνιστοῦσαν σ' αὐτοὺς νὰ μὴν ἀκολουθήσουν τὸν ἴδιον δρόμον, γιὰ νὰ σωθοῦν.

Ἐπειδὴ δὲ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔσωζαν τοὺς ἄλλους, γι' αὐτὸ καὶ ὁ παντοδύναμος Θεὸς τοὺς ἀπήλλαξε ἀπὸ τὴν λάσπη. Ἐὰν ὅμως οἱ ἐμπαθεῖς ρίχνωνται μὲ τὴν θέλησίν τους σὲ ἡδονές, ἂς διδάσκουν καλύτερα μὲ τὴν σιωπὴν τους. (Θὰ διδάσκουν δηλαδὴ ὅτι συναισθάνονται τὴν ἀναξιότητά τους γιὰ διδασκαλία), ἀφοῦ ἡ Γραφὴ ἀναφέρει: «ὣν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν» (Πραξ, α' 1). (Πρῶτα «ποιεῖν» καὶ ἔπειτα «διδάσκειν»).

13. Ἐπικίνδυνον πράγματι, ὦ ταπεινοὶ μοναχοί, πολὺ επικίνδυνον πέλαγος διαπλέομε! Πέλαγος γεμάτον ἀνέμους καὶ σκοπέλους καὶ δίνες καὶ ὑφάλους καὶ θηρία καὶ πειρατὰς καὶ ἀνεμοστροβίλους καὶ ἄγρια κύματα!

Καὶ σκόπελον μὲν γιὰ τὴν ψυχὴν θὰ ἐννοήσωμε τὸν ἄγριον καὶ αἰφνίδιον θυμὸν. Δίνην, τὴν ἀπελπισίαν ποὺ περικυκλώνει τὸν νοῦ καὶ τὸν τραβᾷ στὸν βυθὸν τῆς ἀπογνώσεως. Ὑφαλον, τὴν ἄγνοιαν ποὺ θεωρεῖ τὸ κακὸ ὡς καλὸ. Θηρίον, τοῦτο τὸ βαρὺ καὶ ἄγριον σῶμα. Πειρατὰς, τοὺς τόσο φοβεροὺς δαίμονας ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν κενοδοξίαν, οἱ ὅποιοι μᾶς

ἀρπάζουν τὸ φορτίο τῶν ἀρετῶν καὶ τοὺς κόπους μας. Κύμα, τὴν κοιλία ἢ ὁποία φουσκώνει καὶ ἐξογκοῦται καὶ μὲ τὴν ὀρμὴ της μᾶς ρίχνει στὸ στόμα τοῦ θηρίου. Ἀνεμοστρόβιλο δὲ τὴν ὑπερηφάνεια, ἢ ὁποία ἐδιώχθηκε καὶ ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ποὺ μᾶς ἀνεβάζει ὑψηλὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ μᾶς κατεβάζει ὡς τὴν ἄβυσσο.

14. Ὅλοι ὅσοι σπουδάζουν, γνωρίζουν ποιά μαθήματα εἶναι τῶν ἀρχαρίων, ποιά τῶν μεσαίων καὶ ποιά τῶν διδασκάλων. Ἄς προσέξωμε καλά, μήπως, ἐνῶ σπουδάζομε χρόνια, περνοῦμε ἀκόμη τὸν καιρὸ μας μὲ τίς ἀσχολίες καὶ τὰ μαθήματα τῶν ἀρχαρίων. Τί πιὸ μεγάλη ἐντροπή! Νὰ βλέπης ἓναν ἡλικιωμένο γέροντα νὰ πηγαίνει στὸ δημοτικὸ σχολεῖο!

Νὰ μία ἀρίστη πνευματικὴ ἀλφάβητος γιὰ ὅλους (τοὺς ἀρχαρίους):

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ζ

Η

Θ

Ι

Κ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

Ὑπακοή

Νηστεία

Σάκκος

Σποδὸς

Δάκρυα

Ἐξομολόγησις

Σιωπὴ

Ταπείνωσις

Ἀγρυπνία

Ἀνδρεία

Ψῦχος

Κόπος

Ταλαιπωρία

Ἐξουδένωσις

Συντριβὴ

Ἀμνησικακία

Συναδελφία

Ἠπιότης

Πίστις ἀπλὴ καὶ ἀπερίεργος

Ἀμεριμνία κόσμου
Μίσος ἄμισων γονέων
Ἀπροσπάθεια
Ἀπλότης σὺν ἀκακίᾳ
Ἐκούσιος εὐτέλεια

Νὰ μία καλὴ σειρὰ καὶ ἀπαρίθμησις ἀρετῶν γιὰ τοὺς μεσαίους:

1. Ἀκενοδοξία
2. Ἀοργησία
3. Εὐελπιστία
4. Ἥσυχία
5. Διάκρισις
6. Κρίσεως μνήμη παγία
7. Εὐσπλαγχνία
8. Φιλοξενία
9. Νουθεσία σύμμετρος
10. Προσευχὴ ἀπαθὴς
11. Ἀφιλαργυρία

Νὰ (καὶ μία ἀλφάβητος ποὺ ἀποτελεῖ) τὸν ὄρο καὶ τὸν λόγο καὶ τὸν νόμο τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ποὺ μὲ εὐσέβεια φθάνουν σπὴν τελειότητα, ἐνῶ εὐρίσκονται «ἐν σαρκί»:

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ζ

Η

Θ

Ι

Κ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω Ἀναιχμαλώτιστος καρδία

Τελειωμένη ἀγάπη

Ταπεινοφροσύνης πηγὴ

Νοὸς ἐκδημία

Χριστοῦ ἐνδημία

Φωτὸς καὶ προσευχῆς ἀσυλία

Ἑλλάμψεως Θεοῦ περιουσία

Πόθος θανάτου

Μίσος ζωῆς

Φυγή σώματος
Κόσμου πρέσβυς
Θεοῦ βιαστής
Ἀγγέλων συλλειτουργὸς
Γνώσεως ἄβυσσος
Μυστηρίων οἶκος
Ἀρρήτων φύλαξ
Ἀνθρώπων σωτὴρ
Δαιμόνων Θεὸς
Παθῶν Κύριος
Δεσπότης σώματος
Φύσεως ἐπίτροπος
Ἀμαρτίας ξένος
Ἀπαθείας οἶκος
Μιμητὴς Δεσπότης ἐκ βοηθείας Δεσπότης.

15. Δὲν εἶναι ὀλίγη ἡ νήπις ποὺ μᾶς χρειάζεται, ὅταν ἀσθενῇ τὸ σῶμα. Διότι καθὼς οἱ δαίμονες μᾶς βλέπουν ξαπλωμένους καὶ ἀνικάνους ἀπὸ τὴν ἐξάντλησι νὰ χρησιμοποιήσωμε ἀσκητικὰ ὅπλα ἐναντίον τους, ἀρχίζουν νὰ μᾶς πολεμοῦν σκληρά. Τοὺς μὲν κοσμικοὺς τοὺς πειράζει ὁ δαίμων τοῦ θυμοῦ καὶ μερικὲς φορὲς καὶ τῆς βλασφημίας. Τοὺς δὲ ἐκτὸς τοῦ κόσμου μοναχοὺς ὁ δαίμων τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς πορνείας, ἐὰν ὑπάρχῃ ὑλικὴ εὐπορία. Καὶ ἐκείνους τοὺς μοναχοὺς ποὺ ζοῦν σὲ τόπους ἀσκητικοὺς καὶ χωρὶς καμμία παράκλησι, ὁ τυραννικὸς δαίμων τῆς ἀκηδίας καὶ τῆς ἀχαριστίας.

16. Παρετήρησα τὸν λύκο τῆς πορνείας νὰ προσθέτῃ πόνους στὸν ἀσθενῇ, καὶ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς πόνους νὰ τοῦ προκαλῇ σαρκικὲς κινήσεις καὶ ρεύσεις. Καὶ ἦταν τὸ πρᾶγμα καταπληκτικό: νὰ βλέπῃς τὴν σάρκα γεμάτη σφρίγος καὶ μανία τὴν ὥρα τῶν φρικτῶν πόνων! Ἀντιθέτως ἔστρεψα σὲ ἄλλους ἀσθενεῖς καὶ τοὺς εἶδα νὰ δέχωνται ἐπάνω στὰ κρεβάτια τους τὴν ἐνέργεια τῆς θείας χάριτος καὶ τὴν παρηγορία τῆς κατανύξεως, καὶ νὰ ἀποκρούουν ἔτσι μὲ τὴν παράκλησι αὐτὴ τοὺς πόνους, καὶ νὰ μὴ θέλουν ποτὲ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἀσθένεια. Καὶ στρεφόμενος εἶδα ἄλλους νὰ ταλαιπωροῦνται πάλι ἀπὸ ἀσθένεια καὶ μὲ αὐτὴν σὰν μὲ κάποιο ἐπιτίμιο νὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ κάποιο πάθος τῆς ψυχῆς των· καὶ ἐδόξασα Ἐκεῖνον ποὺ μὲ τὴν πηλὸ ἐκαθάρισε τὴν πηλὸ, (δηλαδὴ μὲ τὴν ἀσθένεια τῆς πῆλινης σάρκα ἐκαθάρισε τὴν ἀμαρτία της).

17. Ὁ νοῦς ὁ νοερὸς ὅπωςδὴποτε διαθέτει καὶ νοερά αἰσθησι. Αὐτὴν τὴν αἰσθησι ποὺ καὶ ὑπάρχει μέσα μας καὶ δὲν ὑπάρχει, ἃς τὴν ἀναζητοῦμε συνεχῶς (3). Διότι ὅταν φανερωθῇ ἐκείνη, οἱ ἐξωτερικὲς αἰσθήσεις θὰ παύσουν μόνες τους νὰ ἐνεργοῦν τὰ ἰδικά τους. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του ἕνας σοφὸς εἶπε: «Καὶ θείαν αἰσθησιν εὐρήσεις».

18. Ἡ μοναχικὴ ζωὴ ἃς συντονίζεται πάντοτε ἀπὸ τὴν καρδιακὴ αἰσθησι καὶ στὰ ἔργα καὶ στὰ λόγια καὶ στὶς σκέψεις καὶ στὶς κινήσεις. Διαφορετικὰ δὲν εἶναι μοναχικὴ καὶ μάλιστα ἀγγελικὴ ζωὴ.

19. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλο ἡ βοήθειά Του καὶ ἄλλο ἡ προστασί Του καὶ ἄλλο τὸ ἔλεός Του καὶ ἄλλο ἡ παράκλησίς Του. Τὸ μὲν πρῶτο ἐκτείνεται σὲ ὅλη τὴν κτίσι, τὸ δεῦτερο μόνον στοὺς πιστοὺς, τὸ τρίτο στοὺς πιστοὺς, στοὺς πραγματικὰ πιστοὺς, τὸ τέταρτο σὲ ὅσους Τὸν ὑπηρετοῦν, τὸ δὲ τελευταῖο σὲ ὅσους Τὸν ἀγαποῦν.

20. Μερικὲς φορὲς τὸ φάρμακο τοῦ ἐνὸς εἶναι δηλητήριο γιὰ τὸν ἄλλο. Μερικὲς δὲ φορὲς τὸ ἴδιο παρασκεύασμα στὸν ἴδιο ἄνθρωπο, ἂν προσφέρεται στὸν καιρὸ του εἶναι

φάρμακο, καὶ ἂν ὄχι, δηλητήριο.

21. Εἶδα ἓναν ἀνόητο ἰατρὸ νὰ ἐξουθενώσῃ κάποιον συντετριμμένο ἀσθενῆ καὶ νὰ μὴ τοῦ προξενῇ τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀπελπισία. Καὶ εἶδα ἄλλον συνετὸ νὰ χειρουργῇ μὲ τὶς ἐξουθενώσεις κάποια ὑπερήφανη καρδιά καὶ νὰ ἀδειάζῃ ὅλη τὴν δυσωδία τῆς. Εἶδα ἓναν ἀσθενῆ, ὁ ὁποῖος προκειμένου νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ κάποιο σαρκικὸ μολυσμὸ ἤπιε τὸ φάρμακο τῆς ὑπακοῆς καὶ ἐθεραπεύθη καὶ ἐκινεῖτο καὶ ἐβάδιζε καὶ δὲν ἐνύσταζε. Καὶ εἶδα τὸν ἴδιο ἄρρωστο νὰ ἀσθενῇ κάποτε κατὰ τὸν ψυχικὸ ὀφθαλμό, καὶ (νὰ χρησιμοποιῇ διαφορετικὸ φάρμακο γιὰ τὴν θεραπεία του), νὰ καταφεύγῃ δηλαδὴ στὴν ἡσυχία καὶ στὴν σιωπῇ. «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω» (Λουκ. ιδ´ 35).

22. Μερικοὶ, δὲν γνωρίζω πῶς -οὔτε ἄλλωστε συνηθίζω νὰ ἐξετάζω ὑπερήφανα τοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα- ἐκ φύσεως ἔχουν κλίσι πρὸς τὴν ἐγκράτεια ἢ τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ ἢ τὴν ἀγνότητα ἢ τὸ ἀπαρρησίαστον ἢ τὴν πραότητα ἢ τὴν κατάνυξι. Καὶ ὑπάρχουν ἄλλοι ποὺ ἔχουν σ' αὐτὲς τὶς ἀρετὲς ἀντίπαλο τὴν ἴδια τὴν φύσι τους, καὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐκβιάζουν ὅσο μποροῦν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους. Αὐτοὺς, ἂν καὶ κάποτε νικῶνται, τοὺς ἐκτιμῶ περισσότερο ἀπὸ τοὺς πρῶτους, διότι εἶναι βιασται τῆς φύσεώς των.

Μὴ καυχᾶσαι, ἄνθρωπε, γιὰ πλοῦτο ποὺ ἀπέκτησες ἄκοπα. Διότι ὁ δωρεοδότης Θεός, γνωρίζοντας ἀπὸ πρὶν τὴν μεγάλη βλάβη καὶ τὴν ἀσθένεια καὶ τὴν καταστροφὴ ποὺ σὲ ἀνέμεναν, σοῦ ἐχάρισε τὰ ἄμισθα αὐτὰ προτερήματα γιὰ νὰ κατορθώσῃ κάπως νὰ σὲ σώσῃ. Ἀλλὰ καὶ ἡ παιδαγωγία καὶ ἡ ἀναστροφή καὶ οἱ ἀσχολίες ποὺ εἶχαμε ἀπὸ τὴν νηπιακὴ ἡλικία καὶ ἐξῆς, παίζουν τὸν ρόλο τους στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν μοναχικὴ ζωὴ, καὶ ἀναλόγως ἢ μᾶς βοηθοῦν ἢ μᾶς δυσκολεύουν.

23. Φῶς τῶν μοναχῶν εἶναι οἱ Ἄγγελοι καὶ φῶς ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἡ ζωὴ τῶν μοναχῶν. Γι' αὐτὸ ἃς προσπαθοῦν οἱ μοναχοί, ὥστε σὲ ὅλα καὶ σὲ ὅλους νὰ δίδουν τὸ καλὸ παράδειγμα «μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν» (Β´ Κορ. ζ´ 3) εἴτε μὲ τὰ ἔργα τους εἴτε μὲ τὰ λόγια τους. Διότι «εἰ τὸ φῶς σκότος γένηται, τὸ σκότος», δηλαδὴ ὅσοι ζοῦν στὸν κόσμο, «πόσον ἄρα σκοτισθήσονται»; (πρβλ. Ματθ. ζ´ 23).

24. Ἄν ἴσως καὶ πείθεστε σ' ἐμένα, ὅσοι θέλετε, σᾶς συνιστῶ ὡς καλὸ νὰ μὴ κάνωμε πολυποῖκιλο τὸν ἑαυτὸ μας καὶ νὰ μὴ τεμαχίζωμε τὴν ἀθλία ψυχὴ μας, ὥστε νὰ πολεμᾷ μὲ χίλιες χιλιάδες καὶ μύριες μυριάδες ἐχθρούς. Διότι δὲν θὰ κατορθώσωμε ποτὲ νὰ γνωρίσωμε ἢ νὰ ἀνακαλύψωμε ὅλες τὶς πανουργίες τους. Μὲ τὴν βοήθεια τῆς Ἀγίας Τριάδος διὰ τῶν τριῶν ἃς ἐξοπλισθοῦμε ἐναντίον τῶν τριῶν (4). Διαφορετικὰ θὰ προξενήσωμε πολλοὺς κόπους στὸν ἑαυτὸ μας.

25. Πραγματικά! Ἐὰν ἔλθῃ κοντὰ καὶ σ' ἐμᾶς «ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν» (Ψαλμ. ξε´ 6), θὰ τὴν διαβῇ ὅπωςδήποτε χωρὶς τρικυμία καὶ ὁ ἰδικὸς μας Ἰσραὴλ, δηλαδὴ ὁ νοῦς ποὺ βλέπει τὸν Θεόν (5), καὶ θὰ ἰδῇ τοὺς Αἰγυπτίους νὰ πνίγωνται μέσα στὰ ὕδατα τῶν δακρύων.

Ὅταν ὅμως Ἐκεῖνος δὲν κατοικῇ μέσα μας, τότε «ἤχους κυμάτων αὐτῆς», δηλαδὴ τῆς σαρκός, «τίς ὑποστήσεται»; (Ψαλμ. ξδ´ 8). Ἐὰν ἀναστηθῇ μέσα μας ὁ Θεὸς μὲ τὴν πράξι, «διασκορπισθήσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ». Καὶ ἐὰν τὸν πλησιάσωμε μὲ τὴν θεωρία, θὰ φύγουν «οἱ μισοῦντες αὐτὸν καὶ ἡμᾶς, ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ ἡμῶν» (πρβλ. Ψαλμ. ξζ´ 2).

26. Ἄς προσπαθήσωμε νὰ μάθωμε τὰ θεῖα μὲ ἰδρωτὲς μᾶλλον παρὰ μὲ ξηρὰ λόγια. Διότι στὴν ὥρα τοῦ θανάτου θὰ χρειασθῇ νὰ δείξωμε ὄχι λόγια, ἀλλὰ ἔργα.

27. Ἐκεῖνοι ποὺ ἄκουσαν ὅτι ὑπάρχει κάπου κρυμμένος θησαυρός, τὸν ἀναζητοῦν. Καὶ ἐπειδὴ ἐμόχθησαν πολὺ στὴν ἀναζήτησί του, διαφυλάττουν μὲ ἀγωνία τὸ εὔρημα. Ἐνῶ

ἐκεῖνοι ποὺ ἐπλούτησαν ἄκοπα, σκορπίζουν μὲ εὐκολία τὰ πλούτη τους.

28. Εἶναι δύσκολο νὰ νικήσῃ κάποιος τὶς προλήψεις. Ἐκεῖνοι δὲ ποὺ συνεχῶς τὶς ἐπαυξάνουν, ἢ ἀπελπίσθηκαν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους ἢ δὲν ὠφελήθησαν καθόλου ἀπὸ τὴν ἀποταγή. Ἀλλὰ γνωρίζω ὅτι «πάντα δύναται ὁ Θεός· ἀδυνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδέν» (Ἰωβ μβ' 2).

29. Μοῦ ἔθεσαν μερικοὶ κάποιο πολὺ δύσκολο θεωρητικὸ πρόβλημα, ἀνώτερο ἀπὸ τὶς δυνάμεις ἐκείνων ποὺ εὐρίσκονται στὰ ἰδικὰ μου μέτρα, καὶ τὸ ὁποῖο δὲν περιείχετο σὲ κανένα ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ ἤλθαν στὰ χέρια μου. Μοῦ ἔλεγαν δηλαδή: «Ποιὰ εἶναι τὰ ἰδιαίτερα τέκνα καθενὸς ἐκ τῶν ὀκτῶ πονηρῶν λογισμῶν; Καὶ ποῖος ἀπὸ τοὺς τρεῖς πρῶτους εἶναι γεννήτωρ τῶν ὑπολοίπων πέντε»; Ἐγὼ τότε προβάλλοντας στὴν ἀπορία ἀξιέπαινη ἄγνοια, ἔμαθα ἀπὸ τοὺς ὀσιωτάτους ἄνδρας τὰ ἑξῆς:

Μητέρα τῆς πορνείας εἶναι ἡ γαστριμαργία, τῆς ἀκηδίας ἡ κενοδοξία. Ἡ λύπη εἶναι τέκνο καὶ τῶν τριῶν καθὼς καὶ ἡ ὀργή. Μητέρα τῆς ὑπερηφανείας εἶναι πάλι ἡ κενοδοξία.

Ἐγὼ τότε λαμβάνοντας τὸν λόγο ἔλεγα πρὸς τοὺς ἀειμνήστους ἐκείνους: «Σὰς ἱκετεῦω νὰ μοῦ μάθετε ἐν συνεχείᾳ καὶ τῶν ὀκτῶ πονηρῶν λογισμῶν τὰ τέκνα, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ ποῦ γεννᾶται τὸ καθένα».

Καὶ μὲ ἐδίδασκαν μὲ πολλὴ καλωσύνη οἱ ἀπαθεῖς ἐκεῖνοι, λέγοντάς μου ὅτι δὲν εὐρίσκεται τάξις καὶ σύνεσις στοὺς ἀσυνέτους, ἀλλὰ μᾶλλον ἀταξία καὶ ἀκαταστασία. Μὲ ἔπειθαν δὲ οἱ μακάριοι μὲ πειστικὰ παραδείγματα, φέροντας πάρα πολλὰ ἀποδεικτικά ἐπιχειρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ τὰ συμπεριλαμβάνομε στὸν παρόντα λόγο, ὥστε ἀπὸ αὐτὰ νὰ διαφωτισθοῦμε καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα.

Ἐπὶ παραδείγματι: Ὁ ἄκαιρος γέλως ἄλλοτε γεννᾶται ἀπὸ τὴν πορνεία, ἄλλοτε ἀπὸ τὴν κενοδοξία -ὅταν κανεὶς καυχᾶται μέσα τοῦ ἄτακτα- καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν τρυφή.

Ὁ πολὺς ὕπνος ἄλλοτε γεννᾶται ἀπὸ τὴν τρυφή, ἄλλοτε καὶ ἀπὸ τὴν νηστεία -ὅταν οἱ νηστεύοντες ὑπερηφανεύωνται- ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἀκηδία καὶ ἄλλοτε ἀπὸ φυσικὴ ἀνάγκη.

Ἡ πολυλογία ἄλλοτε γεννᾶται ἀπὸ τὴν γαστριμαργία καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν κενοδοξία.

Ἡ ἀκηδία ἄλλοτε γεννᾶται ἀπὸ τὴν τρυφή καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἀφοβία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ βλασφημία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γέννημα τῆς ὑπερηφανείας. Πολλὲς φορὲς ὅμως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς κατακρίσεως ἢ καὶ τοῦ ἀκαίρου φθόνου τῶν δαιμόνων. Ἡ σκληροκαρδία προέρχεται ἐνίοτε ἀπὸ τὸν χορτασμό, συχνότερα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀναισθησία καὶ τὴν προσπάθεια.

Ἡ προσπάθεια πάλι προέρχεται ἀπὸ τὴν πορνεία ἢ τὴν φιλαργυρία ἢ τὴν κενοδοξία καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ.

Ἡ πονηρία πάλι ἀπὸ τὴν οἴησι καὶ τὴν ὀργή.

Ἡ ὑποκρισία ἀπὸ τὴν αὐταρέσκεια καὶ τὴν ιδιορρυθμία.

Τὰ δὲ ἀντίθετά τους, ἀπὸ τοὺς ἀντιθέτους γονεῖς.

Καὶ γιὰ νὰ μὴν πολυλογῶ -διότι δὲν θὰ μοῦ ἐπαρκέσῃ ὁ χρόνος, ἂν θελήσω νὰ ἐξετάσω τὸ καθένα χωριστά-, ὅλων αὐτῶν τῶν παθῶν κατὰ κύριον λόγον εἶναι φονεύτρια ἡ ταπείνωσις. Ὅσοι τὴν ἀπέκτησαν τὰ ἐνίκησαν ὅλα.

30. Γεννήτρια όλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ πονηρία. Ὅποιος τὶς ἔχει μέσα τοῦ δὲν πρόκειται νὰ ἰδῇ τὸν Κύριον. Καθόλου δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσῃ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν πρώτη, ἐὰν δὲν ἀπομακρύνωμε καὶ τὴν δευτέρα.

31. Ἄς παίρνωμε παράδειγμα φόβου Θεοῦ ἀπὸ τὸν φόβο πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰ θηρία. Καὶ γιὰ τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὸν Θεὸν ἃς σοῦ γίνῃ ὑπόδειγμα ὁ σαρκικὸς ἔρωτας. Δὲν μᾶς ἐμποδίζει δὲ τίποτε νὰ παίρνωμε ὑποδείγματα γιὰ τὶς ἀρετὲς ἀπὸ τὰ ἀντίθετά τους.

32. Ἐπονήρευσεν ἄσχημα ἡ παροῦσα γενεὰ καὶ κυριεύθηκε ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν οἴησι καὶ τὴν ὑποκρισίᾳ. Ἰσως νὰ παρουσιάζῃ σωματικούς κόπους σὰν ἐκείνους τῶν ἀρχαίων Πατέρων, ἀλλὰ δὲν ἀξιῶνεται νὰ λάβῃ καὶ τὰ χαρίσματα ἐκείνων· ἂν καί, νομίζω, ποτὲ ἄλλοτε ὅσο σήμερα ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ χαρίσματα. Δικαίως ὁμῶς τὸ ἐπάθαμε αὐτό, γιατί ὁ Θεὸς δὲν ἐμφανίζεται στοὺς κόπους, ἀλλὰ στὴν ἀπλότητα καὶ στὴν ταπεινῶσι. Ἄν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου «τελειοῦται» στὴν ἀσθένεια καὶ στὴν κακοπάθεια (Β΄ Κορ. ιβ΄ 9), δὲν περιφρονεῖ ὁμῶς ὁ Κύριος τὸν ἐργάτη τῆς ταπεινοφροσύνης.

33. Ὅταν ἰδοῦμε κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ νὰ πάσχῃ σωματικῶς, ἃς μὴ προσπαθῇσωμε μὲ πονηρὴ διάθεσι νὰ ἐξακριβώσωμε τὸ κρίμα καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀσθενείας του. Εἶναι καλύτερον νὰ τὸν δεχθοῦμε μὲ ἀπλὴ καὶ ἀπονήρευτῃ ἀγάπῃ καὶ νὰ τὸν θεραπεύσωμε σὰν μέλος τοῦ σώματός μας καὶ σὰν συστρατιῶτῃ μας ποὺ πληγώθηκε στὸν πόλεμο.

34. Ἄλλες ἀσθένειες ἔρχονται γιὰ νὰ καθαρίσουν τὰ πταίσματά μας, καὶ ἄλλες γιὰ νὰ ταπεινώσουν τὸ φρόνημά μας. Ὁ ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος Δεσπότης καὶ Κύριός μας, ὅταν πολλὰς φορὲς βλέπῃ μερικοὺς πολὺ ὀκνηροὺς στὴν ἄσκησι, τότε μὲ τὴν ἀσθένεια, ὡς ἂν μὲ πιὸ ἄκοπη ἄσκησι, ταπεινώνει τὴν σάρκα τους. Κάποτε μάλιστα μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καθαρίζει καὶ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ ἀπὸ τὰ πάθη.

35. Ὅλα ὅσα μᾶς συμβαίνουν, εἴτε ὁρατὰ εἶναι αὐτὰ εἴτε ἀόρατα, μποροῦμε νὰ τὰ δεχθοῦμε καὶ μὲ καλὸ τρόπο καὶ μὲ ἐμπαθῇ καὶ μὲ μεσαῖο.

Εἶδα τρεῖς ἀδελφοὺς ποὺ ἔπαθαν κάποιο ἀτύχημα· ὁ πρῶτος ἀγανάκτησε, ὁ δεῦτερος δὲν ἐλυπήθηκε καὶ ὁ τρίτος αἰσθάνθηκε πολλὴ χαρὰ.

36. Εἶδα γεωργοὺς ποὺ ἔσπερναν τὸν ἴδιο σπόρο, γιὰ νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του. Ὁ ἅλλος, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτο. Ὁ ἅλλος, γιὰ νὰ προσφέρῃ δῶρα στὸν Δεσπότη Χριστό. Ὁ ἅλλος, γιὰ νὰ θηρεύῃ ἔπαινο ἀπὸ τοὺς διαβάτες ποὺ θὰ ἐβλεπαν τὴν καλλιέργειά του. Ὁ ἅλλος, γιὰ νὰ προξενήσῃ θλίψι στὸν ἐχθρό του, κάνοντάς τον νὰ ζηλεύῃ. Καὶ ὁ ἅλλος, γιὰ νὰ μὴν ὀνειδίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀργός. Οἱ προηγούμενοι αὐτοὶ γεωργοὶ ὀνομάζονται: νηστεία, ἀγρυπνία, ἐλεημοσύνη, διακονία κ. λπ.

Τοὺς δὲ σκοποὺς κάθε ἐνεργείας ἃς προθυμοποιηθοῦν νὰ τοὺς ἐξακριβώσουν μόνοι τους οἱ ἀδελφοί μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου.

37. Μερικὲς φορὲς, καθὼς ἀντλούσαμε νερὸ ἀπὸ τὶς πηγές, ἀντλήσαμε μαζὶ μὲ αὐτό, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμε, καὶ ἕναν βάτραχο. Παρόμοια πολλὰς φορὲς, καθὼς καλλιεργοῦμε τὶς ἀρετὲς, ὑπηρετοῦμε καὶ τὶς κακίες ποὺ χωρὶς νὰ φαίνωνται εἶναι συμπεπλεγμένες μαζὶ τους.

Ἐπὶ παραδείγματι: Μὲ τὴν φιλοξενία συμπλέκεται ἡ γαστριμαργία, μὲ τὴν ἀγάπῃ ἡ πορνεία, μὲ τὴν διάκρισι ἡ δεινότης (6), μὲ τὴν φρόνησι ἡ πονηρία, μὲ τὴν πραότητα ἡ ὑπουλότης καὶ ἡ νωθρότης καὶ ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀντιλογία καὶ ἡ ἰδιορρυθμία καὶ ἡ

άνυπακοή. Μὲ τὴν σιωπὴ ἢ διδασκαλικὴ ὑπεροψία, μὲ τὴν χαρὰ ἢ οἷσιν, μὲ τὴν ἐλπίδα ἢ ὀκνηρία, μὲ τὴν ἀγάπη πάλι ἢ κατάκρισις, μὲ τὴν ἡσυχία ἢ ἀκηδία καὶ ἡ ὀκνηρία, μὲ τὴν ἀγνότητα ἢ πικρὴ συμπεριφορὰ, μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη ἢ παρρησία.

Σὲ ὅλα δὲ αὐτὰ ἀκολουθεῖ ὡσὰν κοινὸ κολλύριον, ἢ μᾶλλον δηλητήριον, ἢ κενοδοξία.

38. Ἄς μὴ λυπούμεθα, ὅταν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ζητοῦμε κάτι ἀπὸ τὸν Κύριον, καὶ δὲν μᾶς εἰσακούῃ. Ὁ Κύριος βέβαια θὰ ἤθελε νὰ γίνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μέσα σὲ μία στιγμὴ ἀπαθεῖς, [ἀλλὰ σὰν προγνώστης γνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι συμφέρον τους]. Ὅλοι ὅσοι προσεύχονται καὶ δὲν εἰσακούονται ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰ αἰτήματά τους, ὅπωςδὴποτε γιὰ κάποια ἀπὸ τὶς ἐξῆς αἰτίες δὲν εἰσακούονται: Ἡ διότι ζητοῦν πρὸ τῆς ὥρας ἢ διότι ζητοῦν μὲ ἀναξιότητα καὶ κενοδοξία ἢ διότι, ἐὰν εἰσακούονταν, ἐπρόκειτο νὰ ὑπερηφανευθοῦν ἢ νὰ πέσουν μετὰ τὴν ἀπόκτησι τοῦ αἰτήματός των σὲ ἀμέλεια.

39. Ἐφυγαν ὅλα τὰ πάθη ἀπὸ μερικοὺς ἀνθρώπους, ὅχι μόνο πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπίστους, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα πάθος, (δηλαδὴ τὴν ὑπερηφάνεια). Ἀφέθηκε μόνο αὐτό, διότι μπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅλα τὰ ἄλλα, ἐφ' ὅσον εἶναι τὸ πρωταρχικὸ κακὸ καὶ ἔχει τόση μεγάλη βλαπτικότητα, ὥστε καὶ ἀπὸ τοὺς οὐρανούς νὰ ρίχνῃ κάτω Ἀγγέλους.

40. Κανείς, νομίζω, δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι οἱ δαίμονες καὶ τὰ πάθη φεύγουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ ἢ γιὰ ὠρισμένο καιρὸ ἢ γιὰ πάντοτε. Ὀλίγοι ὅμως γνωρίζουν πόσες εἶναι οἱ αἰτίες καὶ οἱ τρόποι αὐτῆς τῆς ἀπομακρύνσεως.

Καίγεται τὸ ὑλικὸ (τῶν ἁμαρτημάτων) καὶ ἐξαφανίζεται μὲ τὸ θεϊκὸ πῦρ (7). Ὅταν δὲ τὸ ὑλικὸ ἐκριζωθῇ καὶ ἡ ψυχὴ καθαρισθῇ, τότε παίρνουν καὶ τὰ πάθη τὸν δρόμο τῆς ἀναχωρήσεως. (Ἐπειτα ὅμως χρειάζεται πολλὴ προσοχή), μήπως καὶ τὰ τραβήξωμε πάλι κοντὰ μας μὲ τὴν ὑλόφρονα ζωὴ καὶ τὴν ραθυμία μας. Φεύγουν ἀκόμη ἐπίτηδες οἱ δαίμονες, γιὰ νὰ μᾶς ρίξουν στὴν ἀμεριμνησία, ὥστε ἔπειτα αἰφνιδίως νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ ἀρπάξουν τὴν ἀθλία ψυχὴ μας.

Γνωρίζω καὶ μία ἄλλη ὑποχώρησι ποὺ κάνουν τὰ θηρία: Ὑποχωροῦν ὅταν ἡ ψυχὴ ὑποστῇ μεγάλῳ ἐθισμῷ στὰ πάθη καὶ ταυτισθῇ εἰς τὸ ἑπακρον μαζί τους, διότι πλέον γίνεται ἡ ἴδια ἐχθρὸς καὶ ἐπίβουλος τοῦ ἑαυτοῦ της. Παράδειγμα σ' αὐτὸ ἔχομε τὰ νήπια, τὰ ὁποῖα ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνιο συνήθεια θηλασμοῦ, θηλάζουν ἀντὶ μαστοῦ τὰ δάκτυλά τους.

Γνωρίζω καὶ μία Πέμπτη ἀκόμη ἀπάθεια, ἡ ὁποία ἔρχεται στὴν ψυχὴ ἀπὸ πολλὴ ἀπλότητα καὶ ἐπαινετὴ ἀκεραιότητα. Διότι «δικαία ἢ βοήθεια αὐτῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σώζει τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ» (Ψαλμ. ζ' 11), καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ κακὰ χωρὶς αὐτοὶ νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ νήπια, ἐνῶ ἔχουν γυμνωθῇ, δὲν τὸ καταλαβαίνουν καὶ τόσο.

41. Ἡ κακία καὶ τὸ πάθος δὲν ὑπάρχουν ἐκ φύσεως στὴν ἀνθρώπινη φύσι, διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δημιουργὸς παθῶν. Ἀντιθέτως, ἀπὸ Αὐτὸν ἐδημιουργήθηκαν μέσα στοὺς ἀνθρώπους πολλὰς φυσικὰς ἀρετὰς, ἀπὸ τὶς ὁποῖες εὐκολὰ διακρίνονται: Ἡ ἐλεημοσύνη, ἀφοῦ καὶ οἱ εἰδωολάτρεις εἶναι εὐσπλαγχνικοί· ἡ ἀγάπη, ἀφοῦ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα πολλὰς φορὲς ἐδάκρυσαν γιὰ τὴν στέρησί τους ἀπὸ τὰ ἄλλα· ἡ πίστις, ἀφοῦ ὑπάρχει ἔμφυτη μέσα σὲ ὅλους μας· ἡ ἐλπίς, ἀφοῦ καὶ ὅταν δανειζώμαστε καὶ ὅταν δανεῖζουμε καὶ ὅταν ταξιθεύουμε στὴν θάλασσα καὶ ὅταν σπείρωμε, πάντοτε ἐλπίζομε κάτι καλύτερον.

Ἐὰν λοιπὸν, ὅπως ἀπεδείχθη, ἡ ἀγάπη εἶναι φυσικὴ ἀρετὴ τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη δὲ εἶναι «σύνδεσμος καὶ πλήρωμα νόμου» (Κολ. γ' 14, Ρωμ. ιγ' 10), ἄρα οἱ ἀρετὰς δὲν εἶναι ξένες πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύσι. Ἄς αἰσχυνοῦν λοιπὸν ὅσοι προβάλλουν ἀδυναμία στὴν ἀπόκτησί τους.

42. Ἀρετὲς ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἶναι: Ἡ ἀγνότης, ἡ ἀοργησία, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ προσευχή, ἡ ἀγρυπνία, ἡ νηστεία, ἡ συνεχὴς κατάνυξις. Σὲ ἄλλες ἀπὸ αὐτὰς ἔχομε πρότυπα καὶ διδασκάλους ἀνθρώπους, σὲ ἄλλες Ἀγγέλους (8) καὶ σὲ ἄλλες ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι διδάσκαλος καὶ χορηγός.

43. Ὅταν ἔχωμε ἐμπρὸς μας δυὸ κακά, πρέπει νὰ ἐκλέγωμε τὸ ἐλαφρότερο. Ἐπὶ παραδείγματι: Πολλὰς φορές ἐνῶ προσευχόμεθα, μᾶς ἤλθαν ἀδελφοί. Καὶ ἀναγκαστικὰ θὰ κάνωμε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ θὰ σταματήσωμε τὴν προσευχή, ἢ θὰ λυπήσωμε τὸν ἀδελφὸ μας ἀφίνοντάς τον νὰ φύγῃ ἄπρακτος. (Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση πρέπει νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι) ἡ ἀγάπη εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν προσευχή, διότι κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἡ προσευχή εἶναι μία ἐπὶ μέρους ἀρετῇ, ἐνῶ ἡ ἀγάπη τίς περικλείει ὅλες.

Κάποτε -ἄλλη περίπτωση- ὅταν ἤμουν ἀκόμη νέος ἐπῆγα σὲ κάποια πόλιν ἢ σὲ κάποια κωμόπολιν, (δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς), καὶ καθὼς ἐκάθησα στὸ τραπέζι μου ἐπετέθηκαν συγχρόνως οἱ λογισμοὶ τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς κενοδοξίας. Καὶ ἐπροτίμησα νὰ νικηθῶ ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, (δηλαδὴ νὰ ἐγκρατευθῶ καὶ νὰ ἐπαινεθῶ ὡς ἀσκητικὸς καὶ νηστευτής), διότι ἐφοβήθηκα τὸ τέκνο τῆς κοιλιοδουλείας, (δηλαδὴ τὴν πορνείαν). Ἐγὼ ἐγνώρισα ὅτι στοὺς νέους πολλὰς φορές ὁ δαίμων τῆς γαστριμαργίας νικᾷ τὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας. Αὐτὸ εἶναι καὶ πιὸ φυσικόν.

44. Γιὰ τοὺς κοσμικοὺς «ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία» (Α' Τιμ. ζ' 10), ἐνῶ γιὰ τοὺς μοναχοὺς ἡ γαστριμαργία.

Σὲ ἀνθρώπους πνευματικοὺς ἀφίνει πολλὰς φορές ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν μερικὰ ἀσήμαντα πάθη. Κατηγορώντας δὲ αὐτοὶ συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν τοὺς γιὰ τὰ μικρὰ καὶ ἀθῶα αὐτὰ πάθη, ἀποκτοῦν ἀναφαίρετο πλοῦτον ταπεινοφροσύνης.

45. Στὰ πρῶτα βήματα τῆς μοναχικῆς ζωῆς αὐτὸς ποὺ δὲν εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ ὑπακοήν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῃ ταπείνωσιν, διότι καθένας ποὺ μαθαίνει μόνος του μία τέχνη περιπίπτει σὲ ἐγωϊσμόν καὶ ἐπίδειξιν.

46. Σὲ δυὸ γενικώτατες ἀρετὲς καθώρισαν οἱ Πατέρες τὴν πρακτικὴν ζωήν, (στὴν νηστείαν δηλαδὴ καὶ στὴν ὑπακοήν). Καὶ πολὺ φυσικὰ, διότι ἡ μία ἀπὸ αὐτὰς φονεύει τίς ἡδονάς, ἐνῶ ἡ ἄλλη χορηγώντας ταπείνωσιν ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προηγουμένης. Ὁμοίως καὶ τὸ πένθος ἔχει δυὸ καλὰ, ἐφ' ὅσον καὶ τὴν ἀμαρτίαν φονεύει καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην προξενεῖ.

47. Ἴδιον τῶν εὐσεβῶν εἶναι νὰ δίδουν στὸν καθένα ποὺ ζητεῖ. Τῶν εὐσεβεστερῶν, καὶ σὲ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ζητεῖ. Ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ διεκδικῇ κανεὶς αὐτὸ ποὺ τοῦ ἀφαίρεσαν, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχη τὴν δύναμιν, αὐτὸ εἶναι μᾶλλον ἴδιον μόνο τῶν ἀπαθῶν.

48. Ἄς μὴ παύσωμε νὰ ἐξετάζωμε ποῦ εὐρίσκεται ὁ ἑαυτὸς μας σὲ κάθε πάθος καὶ σὲ κάθε ἀρετῇ: στὴν ἀρχήν, στὴ μέσῃ ἢ στὸ τέλος; Ὅλοι οἱ πόλεμοι τῶν δαιμόνων ἐναντίον μας ὀφείλονται σὲ μία ἀπὸ τίς ἐξῆς αἰτίαι: στὴν φιληδονίαν ἢ στὴν ὑπερηφάνειαν ἢ στὸν φθόνον τῶν δαιμόνων. Ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ πόλεμοι τῆς τελευταίας περιπτώσεως εἶναι μακάριοι, τῆς δευτέρας πανάθλιοι καὶ τῆς πρώτης ἀχρεῖοι ὁλωσδιόλου.

49. Ὑπάρχει κάποια αἴσθησις ἢ μᾶλλον ἕξις ποὺ ὀνομάζεται «φερέπονος». Ὅποιος αἰχμαλωτισθῇ ἀπ' αὐτήν, δὲν πρόκειται νὰ δειλιάσῃ ποτὲ καὶ νὰ ἀποστραφῇ τὸν κόπον καὶ τὸν πόνον. Ἀπὸ τὴν αἰδιμὴν αὐτὴν αἴσθησιν καὶ ἕξις ἐκρατήθησαν καὶ οἱ ψυχὲς τῶν Μαρτύρων καὶ ἔτσι κατεφρόνησαν μὲ εὐκολίαν τὰ βασανιστήρια.

50. Ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ φυλακὴ τῶν λογισμῶν καὶ ἄλλο ἡ τήρησις τοῦ νοός. Ὅσο

ἀπέχει ἡ ἀνατολή ἀπὸ τὴν δύσι, τόσο εἶναι πιὸ ὑψηλὴ καὶ πιὸ κοπιαστικὴ ἡ δευτέρα ἀπὸ τὴν πρώτη.

51. Ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ νὰ προσεύχεσαι ἐναντίον τῶν λογισμῶν, ἄλλο τὸ νὰ ἀντιλέγῃς πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄλλο τὸ νὰ τοὺς ἐξουθενώῃς καὶ νὰ τοὺς ἀφίνῃς ὀπίσω σου. Γιὰ τὸ πρῶτο μαρτυρεῖ ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Ὁ Θεός, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες» κ. λπ. (Ψαλμ. ξθ' 2). Γιὰ τὸ δεύτερο ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Καὶ ἀποκριθήσομαι τοὺς ὀνειδίζουσί μοι λόγον ἀντιρρητικόν» (πρβλ. Ψαλμ. ριγ' 42) ἢ «ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν» (Ψαλμ. οθ' 7). Καὶ γιὰ τὸ τρίτο μαρτυρεῖ πάλι ἐκεῖνος ποὺ ἔψαλε: «Ἐκωφώθην καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου» (Ψαλμ. λη' 10) ἢ «ἐθέμην αὐτῷ φυλακῇ ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου» (Ψαλμ. λη' 2) ἢ «ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τῆς σῆς θεωρίας ἐγὼ οὐκ ἐξέκλινα» (πρβλ. Ψαλμ. ριγ' 51).

Ὅποιος χρησιμοποιεῖ τὸν δεύτερο τρόπο ἀναγκάζεται πολλές φορές νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν πρῶτο, ἐπειδὴ εὐρίσκεται ἀπροετοίμαστος. Ὅποιος χρησιμοποιεῖ τὸν πρῶτο δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς ἐχθροὺς μὲ τὸν δεύτερο τρόπο. Καὶ ὅποιος χρησιμοποιεῖ τὸν τρίτο, ἔφτυσε καὶ ἐξευτέλισε ὁλωσδιόλου τοὺς δαίμονας (9).

52. Εἶναι ἐκ φύσεως ἀδύνατον, ἓνα πράγμα ἀσώματο (ὅπως π. χ. ὁ νοῦς) νὰ περιορίζεται ἐντὸς τοῦ σώματος. Ὅλα ὅμως εἶναι δυνατὰ σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἀπέκτησε μέσα του τὸν Θεόν.

53. Ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν καλὴ ὁσφρησι μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν κάποιον ποὺ ἔχει ἐπάνω του κρυμμένα ἀρώματα. Ὅμοίως καὶ μία καθαρὴ ψυχὴ, ὅταν πλησιάσῃ κάποιον ποὺ ἔχει τὴν εὐωδίαν ποὺ καὶ αὐτὴ ἀπέκτησε ἀπὸ τὸν Θεόν ἢ τὴν δυσωδίαν ποὺ καὶ αὐτὴν κάποτε εἶχε ἀλλὰ τῶρα ἐλευθερώθηκε τελείως, ἀμέσως τὶς ἀντιλαμβάνεται, τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ ἄλλοι γύρω δὲν αἰσθάνονται τίποτε.

54. Νὰ γίνουν ὅλοι ἀπαθεῖς δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν. Νὰ σωθοῦν ὅμως ὅλοι καὶ νὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τὸν Θεόν δὲν εἶναι ἀδύνατον.

55. Μὴ ἀφήσῃς νὰ κυριαρχήσουν ἐπάνω σου οἱ ἀλλόφυλοι ἐκεῖνοι λογισμοὶ ποὺ ἀρέσκονται νὰ πολυεξετάζουν τὰ μυστικὰ καὶ ἀνεξιχνίαστα σχέδια τοῦ Θεοῦ ἢ τὶς ὁπτασίεις ποὺ ἐμφανίζονται σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους· καὶ οἱ ὅποιοι σοῦ παρουσιάζουν, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃς, τὸν Θεόν ὡς προσωπολήπτη. Οἱ λογισμοὶ αὗτοι καὶ εἶναι καὶ μὲ εὐκολία ἀναγνωρίζονται ὡς τέκνα τῆς οἰήσεως.

56. Συναντᾶται πολλές φορές ἓνας δαίμων τῆς φιλαργυρίας ποὺ ὑποκρίνεται τὴν ταπεινοφροσύνην. (Συνιστᾷ δηλαδὴ νὰ μὴν ἐλεοῦμε, γιὰ νὰ μὴν πέσωμε δῆθεν στὴν ἀνθρωπαρέσκεια καὶ στὴν κενοδοξίαν). Καὶ συναντᾶται ἀντιθέτως ἓνας δαίμων τῆς κενοδοξίας, καθὼς καὶ τῆς φιληδονίας, ποὺ μᾶς προτρέπει στὴν ἐλεημοσύνη. Ἄν λοιπὸν καθαρισθοῦμε καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ πάθη, ἅς μὴν παύσωμε νὰ ἐλεοῦμε σὲ κάθε περίστασι.

57. Εἶπαν μερικοὶ ὅτι οἱ δαίμονες ἔρχονται σὲ ἀντίθεσι μετὰξὺ τους. Ἐγὼ ὅμως ἐγνώρισα καλὰ ὅτι ὅλοι ἐπιζητοῦν τὴν καταστροφὴν μας.

58. Πρὶν ἀπὸ κάθε πνευματικὴ ἐργασία εἴτε ἐξωτερικὴ εἴτε ἐσωτερικὴ προηγεῖται ἡ ἰδικὴ μας πρόθεσις καὶ ὁ ἐξαίρετος πόθος μας, καθὼς καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν ἐμεῖς δὲν καταβάλωμε τὰ δυὸ πρῶτα, τὸ τελευταῖο, (ἡ βοήθεια δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ), δὲν πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσῃ.

59. Ὅπως λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής, «καιρὸς παντὶ πράγματι τῷ ὑπὸ τὸν οὐρανόν» (γ' 1). Στὸ «παντὶ πράγματι» συμπεριλαμβάνεται καὶ κάθε τί ποὺ ἀνήκει στὴν ἱερὴ ζωὴ τῶν

μοναχῶν. Γι' αὐτὸ ἂν τὸ νομίζετε καλὸ, ἃς τὸ λάβωμε αὐτὸ σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν μας καὶ ἃς ἐπιζητοῦμε σὲ κάθε καιρὸ τὰ ἀρμόδια. Διότι ὅπωςδήποτε σὲ ὅλους τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπάρχει καιρὸς τῆς ἀπαθείας καί, ὅταν εἶναι πνευματικῶς νήπιοι, ὁ καιρὸς τῆς ἐμπαθείας. Καιρὸς τῶν δακρύων καὶ καιρὸς τῆς σκληροκαρδίας. Καιρὸς τῆς ὑποταγῆς καὶ καιρὸς τῆς προσταγῆς. Καιρὸς νηστείας καὶ καιρὸς φαγητοῦ. Καιρὸς πολέμου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ποὺ λέγεται σῶμα καὶ καιρὸς ποὺ ἀτονεῖ καὶ θανατώνεται ἡ σαρκικὴ πύρρωσις. Καιρὸς ψυχικῆς κακοκαιρίας καὶ καιρὸς ψυχικῆς γαλήνης. Καιρὸς καρδιακῆς λύπης καὶ καιρὸς χαρᾶς πνευματικῆς. Καιρὸς διδασκαλίας καὶ καιρὸς ἀκροάσεως. Καιρὸς σαρκικῶν μολυσμῶν -ἴσως ἀπὸ τὴν οἴησι- καὶ καιρὸς καθαρισμοῦ λόγῳ τῆς ταπεινώσεως. Καιρὸς πάλης καὶ καιρὸς ἀσφαλείας καὶ ἀναπαύσεως. Καιρὸς ἡσυχίας καὶ καιρὸς εὐτάκτου περισπασμοῦ. Καιρὸς ἀδιαλείπτου προσευχῆς καὶ καιρὸς καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς διακονίας.

Ἄς μὴν ἐπιζητοῦμε λοιπὸν ἀπατημένοι ἀπὸ ἐγωϊστικὸ ζῆλο τὰ τοῦ καιροῦ πρὸ τοῦ καιροῦ οὔτε τὰ τοῦ θέρου στὸν χειμῶνα οὔτε τὰ τοῦ θερισμοῦ στὴν σπορά. Ἄλλος εἶναι ὁ καιρὸς ποὺ θὰ σπεύρωμε τοὺς πνευματικούς μας κόπους καὶ ἄλλος ὁ καιρὸς ποὺ θὰ θερίσωμε τὶς ἀνεκδιήγητες χάριτες. Ἄν δὲν κάνωμε ἔτσι, δὲν θὰ ἀποκομίσωμε οὔτε τὰ ἀρμόδια στὸν καιρὸ τους.

60. Μερικοὶ ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὶς ἅγιες ἀμοιβὲς τῶν κόπων τους πρὶν ἀπὸ τοὺς καμάτους, ἄλλοι μετὰ τοὺς καμάτους καὶ ἄλλοι τὴν ὥρα τοῦ θανάτου, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνεκδιήγητη οἰκονομία τοῦ Θεοῦ. Ἀξίζει δὲ νὰ ἐρευνήσωμε σὲ ποιά ἀπὸ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις συμβαδίζει περισσότερο ἡ ταπεινοφροσύνη. (Ὅπωςδήποτε στὴν τελευταία).

61. Ὑπάρχει ἀπόγνωσις ποὺ ὀφείλεται στὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν καὶ στὸ βάρος τῆς συνειδήσεως καὶ στὴν ἀφόρητὴ λύπη, διότι γέμισε ὀλωσδιόλου ἡ ψυχὴ ἀπὸ τραύματα καὶ καταποντίσθηκε ἀπὸ τὸ βάρος τους στὸν βυθὸ τῆς ἀπογνώσεως. Καὶ ὑπάρχει ἄλλη ἀπόγνωσις ποὺ μᾶς συμβαίνει ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ οἴησι, διότι θεωροῦμε ὅτι δὲν ἄξιζε νὰ πάθῃ μία τέτοια πτῶσι ὁ ἑαυτὸς μας. Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα ποὺ θὰ διακρίνῃ ἓνας προσεκτικὸς παρατηρητὴς στὴν κάθε μία: Στὴν πρώτη παραδίδεται ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀδιαφορία, ἐνῶ στὴν δευτέρα συνεχίζει μὲ ἀπόγνωσι τοὺς ἀσκητικούς του ἀγῶνες – πράγμα ἐπιζήμιον. Θεραπεία τοῦ ἐνὸς εἶναι ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ εὐελπιστία, καὶ τοῦ ἄλλου ἡ ταπείνωσις καὶ τὸ νὰ μὴ κρίνῃ κανένα.

62. Ἄς μὴ θαυμάζωμε καὶ ἃς μὴ παραξενευώμαστε, ὅταν βλέπωμε μερικοὺς νὰ προφέρουν καλοὺς λόγους, ἐνῶ διαπράττουν ἔργα πονηρά. (Αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν οἴησι). Καὶ τὸν ὅφι ἄλλωστε ἐκεῖνον στὸν παράδεισο, ἡ οἴησις μᾶλλον τὸν κατέστρεψε, ἀνυψώνοντάς τον.

63. Σὲ κάθε ἐνέργειά σου καὶ σὲ κάθε σου συμπεριφορὰ, εἴτε εἶσαι κάτω ἀπὸ ὑποταγὴ εἴτε ὄχι, εἴτε πρόκειται γιὰ κάτι φανερὸ εἴτε γιὰ κάτι ἐσωτερικόν, νὰ ἔχῃς ὡς τύπο καὶ ὡς κανόνα τοῦτο, γιὰ νὰ διακρίνῃς ἐὰν αὐτὰ γίνονται σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ: Ἐὰν, δηλαδή, ἓνας ἀρχάριος ἐπιτελῇ κάποιο πνευματικὸ ἔργο καὶ δὲν ἀποκτᾷ ἀπὸ αὐτὸ περισσοτέρα ταπείνωσι ἀπὸ ὅ, τι εἶχε, νομίζω, ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν γίνεται κατὰ Θεόν, εἴτε μικρὸ εἶναι εἴτε μεγάλον.

64. Ἐμεῖς λοιπὸν οἱ νήπιοι καὶ ἀρχάριοι θὰ πληροφορούμεθα τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἀνέφερα. Οἱ μεσαῖοι, ἴσως μὲ τὸ σταμάτημα τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου. Καὶ οἱ τέλειοι, μὲ τὴν προσθήκη καὶ τὴν ἀφθονία τοῦ θείου φωτός.

Ὅσα κατορθώνουν οἱ μεγάλοι τὰ θεωροῦν μικρά, χωρὶς ἴσως νὰ εἶναι μικρά. Ὅσα ὅμως οἱ μικροὶ τὰ θεωροῦν μεγάλα, δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε μεγάλα οὔτε τέλεια.

65. Ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ καθάρισε ἀπὸ τὰ σύννεφα, μᾶς παρουσίασε λαμπρὸ τὸν ἥλιο. Καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὶς προλήψεις καὶ ἀξιώθηκε τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν,

ὅπως οὐδέποτε ἀντίκρουσε τὸ θεῖο φῶς.

66. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀμαρτία καὶ ἄλλο ἡ ἀργία καὶ ἄλλο ἡ ἀμέλεια καὶ ἄλλο τὸ πάθος καὶ ἄλλο ἡ πτώσις. Ὅποιος μπορεῖ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου νὰ τὰ ἐρευνήσῃ, ἅς τὰ ἐρευνήσῃ προσεκτικὰ.

67. Μερικοὶ μακαρίζουν ἀνάμεσα στὰ πνευματικὰ χαρίσματα ὃ, τι φαίνεται ἐξωτερικὰ καὶ ὃ, τι θαυματοουργεῖ· καὶ δὲν γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα ἀνώτερα καὶ ἀπόκρυφα, τὰ ὁποῖα γι' αὐτὸ καὶ δὲν χάνονται.

68. Ἐκεῖνος ποὺ ἐπέτυχε τὴν τελεία κάθαρσι, ἂν καὶ δὲν βλέπῃ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς τοῦ πλησίον, βλέπει ὅμως σὲ τί κατάστασι εὐρίσκεται. Ἐκεῖνος ποὺ προοδεύει, ἄλλὰ δὲν ἔφθασε ἀκόμη στὴν τελειότητα, ἀντιλαμβάνεται τὴν ψυχικὴν κατάστασι τοῦ πλησίον ἀπὸ τὶς σωματικὲς ἐκδηλώσεις του.

69. Ὀλίγη φωτιὰ ἐξαφάνισε πολλὰς φορές ὁλόκληρο δάσος. Ὅμοίως μία μικρὴ τρύπα σ' ἓνα δοχεῖο μᾶς κατέστρεψε ὅλον τὸν κόπο.

70. Συμβαίνει μερικὲς φορές, ὥστε ἡ ἀνάπαυσις τοῦ ἐχθροῦ μας, δηλαδὴ τοῦ σώματός μας, νὰ διεγείρῃ τοὺς λογισμοὺς χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ σαρκικὴ πύρῳσι. Καὶ ἄλλες φορές συμβαίνει, ὥστε ἡ καταπίεσις καὶ ἡ θλίψις τοῦ σώματος νὰ προκαλῇ ἀκόμη καὶ σαρκικὲς κινήσεις. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ μὴ στηριζώμεθα στοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ σ' Ἐκεῖνον, τὸν Θεὸν δηλαδὴ, ποὺ μπορεῖ καὶ θανατώνει τὴν ζωντανή, δηλαδὴ τὴν σάρκα, μὲ τρόπο ποὺ ἐμεῖς δὲν γνωρίζομε.

71. Ὅταν ἰδοῦμε κάποιους ἀδελφοὺς νὰ μᾶς δείχνουν ἐν Κυρίῳ πολλὴ ἀγάπη, πρὸς αὐτοὺς περισσότερο ἢ φυλάξωμε τὸ ἀπαρρησίαστον. Διότι τίποτε δὲν διαλύει τόσο τὴν ἀγάπη, ὅσο ἡ παρρησία. Ἐπὶ πλέον δημιουργεῖ καὶ μίσος.

72. Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι νοερὸς καὶ περικαλλὴς καί, ἐὰν ἐξαιρέσωμε τοὺς Ἀγγέλους, ὑπερβαίνει στὴν ὠραιότητα τὸ καθετί. (Εἶναι δὲ καὶ πολὺ διεισδυτικὸς)· γι' αὐτὸ πολλὰς φορές μερικοὶ ἐμπαθεῖς κατῳρῶσαν νὰ διακρίνουν σὲ ἄλλες ψυχὰς ποὺ τὶς ἀγαποῦσαν ὑπερβολικὰ τὶς μυστικὲς σκέψεις τους. Καὶ μάλιστα ὅταν δὲν ἦταν βυθισμένοι στὰ ἀκάθαρτα πάθη τῆς σαρκὸς.

73. Σὲ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἄλλο τίποτε δὲν ἀνθίσταται τόσο, ὅσο ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ὑλικό (10). Ἐὰν αὐτὸ συμβαίνει, ὁ ἀναγνώστης ἂς ἐξάγῃ μόνος του τὰ συμπεράσματα.

74. Οἱ παρατηρήσεις καὶ οἱ κρίσεις τῶν κοσμικῶν εἶναι συνήθως ἀντίθετες πρὸς τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ παρατηρήσεις καὶ οἱ κρίσεις διαφόρων μοναχῶν εἶναι συνήθως ἀντίθετες πρὸς τὴν νοερὰ γνῶσι ποὺ χορηγεῖ ὁ Θεός. Οἱ πνευματικὰ ἀδύνατοι ἂς γνωρίζουν ὅτι τοὺς ἐπισκέπτεται ὁ Θεός, ὅταν παρουσιάζονται σωματικὲς ταλαιπωρίες καὶ κίνδυνοι καὶ ἐξωτερικοὶ πειρασμοί, ἐνῶ οἱ τέλειοι ἂς τὸ γνωρίζουν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπὸ τὴν προσθήκη τῶν χαρισμάτων.

75. Ὑπάρχει κάποιος δαίμων ποὺ μόλις πέσωμε στὸ κρεβάτι, μᾶς πλησιάζει καὶ μᾶς κατατοξεύει μὲ πονηροὺς καὶ ρυπαροὺς λογισμοὺς. Ἀποσκοπεῖ δὲ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ κοιμηθοῦμε μὲ ἀκάθαρτες σκέψεις, καὶ νὰ ἰδοῦμε ἐν συνεχείᾳ καὶ ἀκάθαρτα ὄνειρα, ἐὰν βεβαίως ἀπὸ ὀκνηρία δὲν σηκωθοῦμε γιὰ προσευχὴ καὶ δὲν ὀπλισθοῦμε ἐναντίον του.

76. Ὑπάρχει ὁ λεγόμενος πρόδρομος τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὁ ὁποῖος μᾶς ὑποδέχεται μόλις ξυπνήσωμε, καὶ μολύνει τὴν «πρωτόνοιά» μας, δηλαδὴ τὴν πρώτη μας σκέψι. Νὰ προσφέρῃς τὶς ἀπαρχὰς τῆς ἡμέρας σου στὸν Κύριον, διότι ἡ ἡμέρα θὰ ἀνήκῃ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐπρόλαβε τὴν ἀρχὴ τῆς. Κάποιος ἐξαίρετος ἀγωνιστῆς μου εἶπε ἓναν

αξιόκουστο λόγο: «Από τὸ πρῶτὸ καταλαβαίνω πῶς θὰ περάσω τὴν ἡμέρα μου».

77. Εἶναι πολλοὶ οἱ δρόμοι καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀπωλείας. Διὰ τοῦτο πολλὰς φορές, ἐνῶ ἀντιτάσσεται κάποιος σὲ ἕναν γιὰ κάτι καλὸ, συμβαίνει νὰ συμφωνῇ ἀπόλυτα μὲ ἕναν ἄλλο· (διότι τὸν ἄλλον τὸν θεωρεῖ ἰκανόν). Ἔτσι καὶ τῶν δυὸ ἐνεργειῶν τοῦ ὁ σκοπὸς εἶναι εὐάρεστος στὸν Θεόν.

78. Ὅταν μᾶς συμβαίνουν θλίψεις καὶ πειρασμοί, οἱ δαίμονες μᾶς παρακινοῦν νὰ εἰποῦμε ἢ νὰ πράξουμε κάτι ἀμαρτωλόν. Καὶ ἂν δὲν μπορέσουν, τότε πλησιάζουν ἀθόρυβα καὶ μᾶς προτρέπουν νὰ προσφέρουμε στὸν Θεὸν εὐχαριστίαν ὑπερήφανη.

79. Ὅσοι ἐφρόνησαν τὰ ἄνω, κατὰ τὸν χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, πρὸς τὰ ἄνω ἀνέρχονται μερικῶς, (δηλαδὴ μὲ τὴν ψυχὴ μόνον). Καὶ ὅσοι ἐφρόνησαν τὰ κάτω, πρὸς τὰ κάτω ὁμοίως. Σ' αὐτὰ δὲ ποὺ χωρίζονται δὲν ὑπάρχει τίποτε στὸ μέσον.

80. Ἐνα ἀπὸ τὰ κτίσματα, (δηλαδὴ ἡ ψυχὴ), ἔλαβε τὸ εἶναι τῆς ὅχι στὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀλλὰ μέσα σὲ ἄλλο κτίσμα, (δηλαδὴ στὸ σῶμα). Καὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστο, πῶς μπορεῖ καὶ ὑπάρχει (μετὰ τὸν θάνατο), χωρὶς ἐκεῖνο μέσα στὸ ὁποῖο ἔλαβε τὸ εἶναι τῆς.

81. Τὶς εὐσεβεῖς θυγατέρες τὶς γεννοῦν οἱ μητέρες (11) καὶ τὶς μητέρες ὁ Κύριος. Δὲν εἶναι δὲ ἄστοχο νὰ χρησιμοποιηθῇ αὐτὸς ὁ κανὼν καὶ στὰ ἀντίθετα, δηλαδὴ στὶς κακίες.

82. «Δειλὸς εἰς πόλεμον μὴ ἐξιέτω» (Δευτ. κ' 8), ὀρίζει ὁ Μωϋσῆς ἢ καλύτερα ὁ Θεός. Διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ὑποστῇ αὐτὸς τὴν «ἐσχάτην πλάνην τῆς ψυχῆς», ἡ ὁποία φυσικὰ εἶναι βαρύτερη ἀπὸ τὴν πρώτη, τὴν πτῶσι δηλαδὴ τοῦ σώματος (12).

Φῶς γιὰ ὅλα τὰ σωματικὰ μέλη εἶναι οἱ αἰσθητοὶ ὀφθαλμοί. Καὶ νοερὸ φῶς γιὰ τὶς θεῖες ἀρετὲς εἶναι ἡ διάκρισις.

Σημειώσεις

1. Τρεῖς ἐννοεῖ τὴν γαστριμαργίαν, φιλαργυρίαν καὶ κενοδοξίαν, ποὺ θεωροῦνται ρίζες τῶν παθῶν. Στούς τρεῖς αὐτοὺς πειρασμοὺς ἐπολεμήθηκε καὶ ὁ Κύριος στὴν ἔρημο. Πέντε ἐννοεῖ τὴν πορνείαν, ἀκηδίαν, λύπην, ὀργὴν καὶ ὑπερηφάνειαν.

2. Ἐννοεῖ τὸν ἄββᾶ Λέοντα ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν, ὁ ὁποῖος προκειμένου νὰ σώσῃ τρεῖς μοναχοὺς ποὺ συνέλαβαν αἰχμαλώτους οἱ Μάζικες -βερβερικὸς λαὸς τῆς Βορείου Ἀφρικῆς- δὲν ἐδίστασε νὰ παραδοθῇ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τελικὰ νὰ ὑποστῇ μαρτυρικὸ θάνατο δι' ἀποκεφαλισμοῦ. Τὸ περιστατικὸ ἀναγράφεται στὸ Λαυσαϊκόν.

3. Ἡ ἔκφρασις «νοερὰ αἴσθησις» ἀποτελεῖ καθιερωμένο νηπτικὸ ὄρο. Συνώνυμος διατύπωσις εἶναι: «καρδιακὴ αἴσθησις» ἢ «πνευματικὴ αἴσθησις». «Ἐπὶ τὴν εὐχὴν καὶ τὸν φόβον τοῦ κυρίου καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκκέντησιν τοῦ κυρίου καὶ τὴν ἐκκέντησιν τοῦ κυρίου καὶ τὴν ἐκκέντησιν τοῦ κυρίου» σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει, ὅταν ὁ νοῦς δὲν ἔχῃ καθαρθῇ ἀπὸ τὸ σκότος τῶν παθῶν καὶ δὲν ἔχῃ γίνῃ ὄχημα τῆς Χάριτος. Μὲ τὴν νοερὰ αὐτὴ αἴσθησιν γίνονται ἀντιληπτὰς οἱ θεῖες ἀποκαλύψεις, θεωρίαι καὶ ὁράσεις.

4. Δηλαδὴ: Μὲ τὶς τρεῖς μεγάλες ἀρετὲς νὰ πολεμήσωμε τὰ τρία μεγάλα πάθη. Τὰ πάθη αὐτά, ὅπως σχολιάζει καὶ ὁ ἄββᾶς Ἰωάννης τῆς Ραϊθοῦ, εἶναι ἡ φιληδονία, ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ φιλοδοξία. Οἱ δὲ ἀρετὲς ἡ ἐγκράτεια, ἡ ταπεινότης καὶ ἡ ἀγάπη.

5. «Ἰσραήλ» κατὰ μίαν ἐρμηνευτικὴν ἐκδοχὴ σημαίνει «ὁ βλέπων τὸν Θεόν». Στούς μυστικούς Πατέρας ὡς Ἰσραὴ ἀλληγορεῖται ὁ κεκαθαρμένος νοῦς ποὺ ἀξιώθηκε τῆς θείας θεωρίας καὶ ἐλλάμψεως -«νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν».

6. «Δεινότητα» ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ἱκανότητα, τὴν πανουργία, τὴν ἐφευρετικότητα. Δηλαδή, μπορεῖ κάποιος ἐν ὀνόματι τῆς διακρίσεως νὰ προβάλλῃ ποικίλα ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ἀπόψεις, νὰ δικαιολογεῖ ἐνέργειες, νὰ καθησυχάζῃ τὴν συνείδησί του κ. λπ.

7. Δηλαδή, μὲ τὸ πῦρ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο γίνεται ἀντιληπτὸ στοὺς προχωρημένους ὡς αἰσθητὸ πῦρ ποὺ καίει χωρὶς νὰ καίῃ. Ἡ μὲ πῦρ τοῦ Θεοῦ πόθου, ὁ ὁποῖος φλογίζει καὶ θερμαίνει τὴν καρδιά τῶν ἀγωνιστῶν.

8. Στὸν Μέγαν Ἀντώνιο ἐπὶ παραδείγματι καὶ στὸν ὁσιο Παχώμιο ἐδίδαξε τὴν προσευχή, ὅπως ἀναφέρεται στὸν βίο τους, Θεῖος Ἄγγελος.

9. Ὁ πρῶτος τρόπος ἀρμόζει στοὺς ἀρχαρίους, ὁ δεῦτερος στοὺς μεσαίους καὶ ὁ τρίτος στοὺς προχωρημένους καὶ θεωρητικούς.

10. Τὸν ἄϋλο, δηλαδή, καὶ ὑψιπέτη νοῦ τὸν θολώνει, τὸν ἀμαυρώνει καὶ τὸν σύρει πρὸς τὰ κάτω ἢ σὰρκα μὲ τὰ πάθη τῆς.

11. Ὡς μητέρες χαρακτηρίζονται ἐδῶ οἱ γενικὲς ἢ καθολικὲς ἢ περιεκτικὲς ἀρετέες· καὶ ὡς θυγατέρες οἱ ἐπὶ μέρους ἀρετέες.

12. Τὸ νόημα εἶναι τὸ ἐξῆς: Κανεῖς δειλὸς καὶ μικρόψυχος ἅς μὴ προχωρήσῃ στὸν ἀγῶνα τῆς μοναχικῆς ζωῆς, μὴ τυχὸν καὶ πτοηθῇ καὶ νικηθῇ καὶ πέσῃ ὅχι μόνο στὴν σαρκικὴ ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ στὴν πλήρη ψυχικὴ ἀπόγνωσι, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς «ἐσχάτη πλάνη» τῆς ψυχῆς.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

Περὶ διακρίσεως

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

(Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου)

«ΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ἐπιποθεῖ ἡ ἕλαφος φλεγόμενη τὰ νάματα» (Ψαλμ. μα' 2), ἔτσι εἶναι ποθητὴ στοὺς μοναχοὺς ἡ κατανόησις τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ θελήματος. Ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τοῦ συγκεκριμένου, (ὅταν δηλαδή, στὸ ἀγαθὸ ὑπάρχῃ καὶ τὸ κακὸ), καθὼς ἐπίσης καὶ τοῦ ἀντιθέτου· περὶ τῶν ὁποίων «πολὺς ἡμῖν ὄντως ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος» (Ἑβρ. ε' 11). Δύσκολα ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ποιὲς ἀπὸ τίς μοναχικὲς μας ὑποθέσεις πρέπει νὰ τακτοποιοῦνται ταχύτατα καὶ χωρὶς καμμία ἀναβολή, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον ποὺ λέγει: «Οὐαὶ ὁ ἀναβαλλόμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας» (πρβλ. Σοφ. Σειράχ ε' 7) καὶ καιρὸν ἐκ καιροῦ. Καὶ ποιὲς πάλι, μὲ ἡρεμία καὶ περίσκεψι, ὅπως μᾶς συμβουλεύει ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Μετὰ κυβερνήσεως γίνεται πόλεμος» (Παρ. κδ' 6)· καθὼς ἐπίσης: «Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω» (Α' Κορ. ιδ' 40).

Δὲν εἶναι! Ὁχι! Δὲν εἶναι τοῦ τυχόντος νὰ διακρίνῃ ἀμέσως καὶ εὐκρινῶς τὰ δυσδιάκριτα αὐτὰ πράγματα. Ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ θεοφόρος Δαβίδ, ποὺ ὠμιλοῦσε μέσα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πολλὰς φορὰς προσεύχεται γι' αὐτό. Καὶ ἄλλοτε λέγει: «Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός μου» (Ψαλμ. ρμβ' 10). Ἄλλοτε: «Ὁδῆγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειάν σου» (Ψαλμ. κδ' 5). Καὶ ἄλλοτε: «Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σὲ ἀπὸ πάσης μερίμνης βιοτικῆς καὶ πάθους, τὴν ψυχὴν μου ἤρα καὶ ὑψωσα» (πρβλ. Ψαλμ. ρμβ' 8).

2. Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ὀφείλουν προηγουμένως νὰ θανατώσουν τὸ ἰδικό τους. Ἀφοῦ δὲ προσευχηθοῦν μὲ πίστι καὶ ἀπονήρευτὴ ἀπλότητα, ἅς ἐρωτήσουν μὲ ταπείνωσι καρδίας καὶ ἀδίστακτο λογισμὸ τοὺς γέροντας ἢ καὶ τοὺς

ἀδελφούς ἀκόμη, καὶ ἃς δεχθοῦν τὶς συμβουλές τους σὰν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὸ θέλημά τους· ἔστω καὶ ἐὰν δὲν εἶναι καὶ τόσο πνευματικοὶ οἱ ἐρωτηθέντες· διότι δὲν εἶναι ἄδικος ὁ Θεὸς νὰ ἀφήσῃ νὰ πλανηθοῦν ψυχές ποὺ μὲ πίστι καὶ ἀκακία ἐταπεινώθηκαν ἐμπρὸς στὴν συμβουλὴ καὶ στὴν κρίσι τοῦ πλησίον.

Ἀκόμη καὶ ἀνίδεοι ἐὰν εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἐρωτῶνται, ἐκεῖνος ποὺ ἀπαντᾷ μὲ τὸ στόμα τους εἶναι ὁ ἄυλος καὶ ἀόρατος Θεός.

Ὅσοι ἀκολουθοῦν ἀδίστακτα αὐτὸν τὸν κανόνα, εἶναι ἄνθρωποι μὲ πολλὴ ταπείνωσι. Ἐὰν κάποιος ἔθετε τὸ πρόβλημά του ἐμπρὸς στὸν ἥχο τοῦ Ψαλτηρίου (πρβλ. Ψαλμ. μὴ´ 5), πόσο νομίζετε ὅτι ὑπερτερεῖ ὁ λογικὸς νοῦς καὶ ἡ νοερὰ ψυχὴ ἀπὸ τὸν ἥχο ἐνὸς ἀψύχου πράγματος;

Πολλοὶ ὅμως ἀπὸ τὴν αὐταρέσκειά τους δὲν ἀξιώθηκαν νὰ ἐνστερνισθοῦν τὸν τέλειο καὶ εὐκολο αὐτὸν τρόπο. Αὐτοὶ προσεπάθησαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου μὲ τὶς ἰδικές τους δυνατότητες, καὶ μᾶς ἐξέφεραν ἐπ’ αὐτοῦ πολυάριθμες καὶ ποικίλες γνώμες.

3. Μερικοί, ἀσχολούμενοι μὲ τὰ θέματα αὐτά, ἐσταμάτησαν κάθε προσπάθεια τοῦ λογικοῦ τους στὸ νὰ δεχθῇ μία ἀπὸ τὶς δυὸ γνώμες τους, εἴτε τὴν θετικὴ εἴτε τὴν ἀρνητικὴ.

Καὶ μὲ γυμνὸ τὸν νοῦ τους ἀπὸ τὸ ἰδικὸ τους θέλημα, προσευχήθηκαν θερμὰ στὸν Κύριον ὠρισμένες ἡμέρες, καὶ ἔτσι κατῴρθωσαν νὰ γνωρίσουν τὸ θεῖον θέλημα. Δηλαδή: Ἦ κάποιος νοῦς ὠμίλησε νοερῶς στὸν νοῦ τους ἢ ἐξηφανίσθη τελείως ἢ μία γνώμη ἀπὸ τὴν ψυχὴ.

Ἄλλοι ἀπὸ τὶς θλίψεις, τὶς ἀνωμαλίες καὶ ἀποτυχίες ποὺ συνέβησαν σὲ προσπάθειά τους, κατενόησαν (ὅτι δὲν ἦταν σύμφωνή μὲ τὸ θεῖον θέλημα καὶ) ὅτι τὰ ἐμπόδια ἦλθαν κατὰ παραχώρησι Θεοῦ, στηριζόμενοι σ’ ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «Ἡθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ἅπαξ καὶ δῖς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς» (Α΄ Θεσ. β´ 18). Καὶ ἄλλοι ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν ἀνέλπιστη συμπαράστασι ποὺ εὑρίσκαν, ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ προσπάθειά τους εἶναι ἀρεστὴ στὸν Θεόν, καὶ εἶπαν: «Παντὶ τῷ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ ὁ Θεός» (πρβλ. Ρωμ. η´ 28).

4. Ὅποιος ἀπέκτησε μέσα του τὸν Θεὸν δι’ ἐλλάμψεως, αὐτός, καὶ στὰ πράγματα ποὺ ἐπείγουν καὶ στὰ ἀντίθετα, πληροφορεῖται τὸ θεῖον θέλημα μὲ τὸν δεῦτερο τρόπο, (τὴν προσευχή), ὅχι ὅμως μὲ ἀναμονὴ καὶ πάροδο χρόνου.

5. Τὸ νὰ διστάζῃ κανεὶς στὶς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις καὶ νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἀπληροφόρητος, ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ψυχὴ ἀφώτιστη καὶ φιλόδοξη. Διότι δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ἄδικος νὰ κλείνῃ τὴν πόρτα σὲ ὅσους κρούουν ταπεινά. Σὲ ὅλα μας τὰ ἔργα, καὶ στὰ ἅμεσα καὶ στὰ ἀπώτερα, ἃς ἀναζητοῦμε τὴν σημασίαν ποὺ ἔχουν ὅσον ἀφορᾷ τὸν Κύριον. Ὅλα ὅσα γίνονται χωρὶς προσπάθεια καὶ χωρὶς μολυσμὸ, μόνο γιὰ τὸν Κύριον καὶ ὅχι γιὰ τίποτε ἄλλο, αὐτὰ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶναι τελείως ἀγαθὰ, ὅμως γιὰ ἀγαθὰ θὰ μᾶς λογισθοῦν. Διότι ἔχει ἐπικίνδυνη κατάληξι τὸ νὰ πολυλεπτολογοῦμε καὶ νὰ ἐρευνοῦμε πράγματα ποὺ ὑπερβαίνουν τὶς δυνάμεις μας.

6. Μυστικὸ καὶ ἀνεξιχνίαστο εἶναι τὸ σχέδιο καὶ τὸ κρίμα ποὺ ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς. Πολλὰς φορὲς ἐπὶ παραδείγματι θέλει νὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ ἐμᾶς κατ’ οἰκονομίαν τὸ θεῖον θέλημά Του, γνωρίζοντας πῶς καὶ ἂν τὸ μάθωμε θὰ τὸ παραβοῦμε, ὁπότε καὶ θὰ τιμωρηθοῦμε περισσότερο.

7. Ἡ εὐθεία καρδιά εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὰ πολὺπλοκα καὶ πολυειδῆ πράγματα, καὶ

ταξειδεύει ακίνδυνα με τὸ πλοῖο τῆς ἀκακίας.

8. Ὑπάρχουν ἀνδρεῖες ψυχές ποὺ ἐπιβάλλουν στὸν ἑαυτό τους ἀγῶνες ὑπεράνω τῶν δυνάμεων τους ἀπὸ ἔρωτα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ ταπεινὸ φρόνημα στὴν καρδιά. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὑπερήφανες καρδιές ποὺ κάνουν τὸ ἴδιο. Ἔχουν δὲ οἱ ἐχθροὶ μας σκοπὸ νὰ μᾶς προτρέπουν πολλές φορές σὲ πράγματα ἀνώτερα τῶν δυνάμεων μας, γιὰ νὰ κουρασθοῦμε ψυχικά, νὰ μὴ κατορθώσωμε ἔπειτα καὶ ὅσα εἶναι τῶν δυνάμεων μας, καὶ νὰ καταντήσωμε ἔτσι περιγέλος στὰ μάτια τους.

9. Εἶδα μερικοὺς μὲ ἀδύνατη ψυχὴ καὶ ἀσθενικὸ σῶμα νὰ ἀποδύωνται γιὰ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν τους σὲ ἀγῶνες ἀνωτέρους τῶν δυνάμεων τους, ἀλλὰ τελικὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ ἀνθέξουν. Ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ Θεὸς κρίνει τὴν μετάνοια ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς ταπεινώσεως καὶ ὄχι τῶν καμάτων.

10. Μερικὲς φορές ἡ κακὴ ἀνατροφή ἀποτελεῖ τὴν αἰτία πολὺ μεγάλων ἁμαρτιῶν. Ἐπίσης καὶ ἡ κακὴ συναναστροφή. Πολλὲς ὅμως φορές μία διεστραμμένη ψυχὴ ἐπαρκεῖ μόνη τῆς γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς. Ὅποιος ἐσώθηκε ἀπὸ τὰ δυὸ πρῶτα, ἐσώθηκε ἴσως καὶ ἀπὸ τὸ τρίτο. Ὅποιος ὅμως ἔχει τὸ τρίτο, σὲ ὁποιοδήποτε τόπο καὶ ἂν εὑρεθῇ, δὲν προκόπτει, ἀφοῦ ἄλλωστε κανένας τόπος δὲν εἶναι πιὸ ἀσφαλὴς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, (ἀπ' ὅπου ἔπενε ὁ διάβολος).

11. Τοὺς ἀπίστους ἢ τοὺς αἰρετικούς ποὺ μᾶς ἐπιτίθενται μὲ κακότητα, ἃς τοὺς ἀφίνουμε «μετὰ πρῶτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν» (Τίτ. γ' 10). Στούς ἐπιθυμοῦντας ὅμως νὰ μάθουν τὴν ἀλήθεια, «τὸ καλὸν ποιοῦντες ἕως αἰῶνος μὴ ἐκκακῶμεν» (Γαλ. ζ' 9). Ἀλλὰ καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ἃς εἶναι ἡ συμπεριφορὰ μας ἀνάλογη μὲ τὴν ψυχικὴ μας δύναμι καὶ ἀντοχή.

12. Εἶναι παράλογος ὁποιος πέφτει σὲ ἀπόγνωσι, ἀκούοντας τὰ ὑπερφυσικά κατορθώματα τῶν Ἀγίων. Αὐτὰ ἀντιθέτως τὸν ἐκπαιδεύουν ἄριστα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ δυό: Ἡ τὸν παρακινοῦν μὲ τὴν ὁσιακὴ ἀνδρεία τους πρὸς μίμησι· ἢ πρὸς μεγάλη αὐτοκατάκρισι καὶ ἀναγνώρισι τῆς ἀδυναμίας του μὲ τὴν τρεῖς φορές ὁσιακὴ ταπείνωσι.

13. Ὑπάρχουν ἀκάθαρτοι δαίμονες, πονηρότεροι τῶν πονηρῶν, οἱ ὁποῖοι μᾶς συμβουλεύουν νὰ μὴ κάνωμε μόνοι μας τὴν ἁμαρτία. Αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχωμε καὶ ἄλλους συνενόχους στὸ κακό, γιὰ νὰ μᾶς ἐτοιμάσουν βαρύτερη τιμωρία. Εἶδα μία ἁμαρτωλὴ συνήθεια ποὺ τὴν ἔμαθε ὁ ἓνας ἀπὸ κάποιον ἄλλο. Ἐπειτα ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἐδίδαξε ἤλθε σὲ συναισθησι, ἄρχισε νὰ μετανοῇ καὶ ἐσταμάτησε τὴν ἁμαρτία. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ μαθητὴς του συνέχιζε νὰ τὴν διαπράττει, καὶ ἡ ἰδική του μετάνοια ἀπέβη ἀτελής καὶ ἀνίσχυρη.

14. Μεγάλη, πράγματι, μεγάλη εἶναι ἡ πονηρία τῶν δαιμόνων· δύσκολα τὴν ἀντιλαμβανόμεθα καὶ ὀλίγοι τὴν βλέπουν. Καὶ αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι, νομίζω, δὲν τὴν βλέπουν ὀλόκληρη. Ἀλήθεια, πῶς συμβαίνει πολλές φορές νὰ εἴμαστε χορτασμένοι ἀπὸ ἀπολαυστικὰ φαγητά, καὶ ἐν τούτοις νὰ ἀγρυπνοῦμε μὲ καθαρὸ νοῦ, καὶ ἄλλες φορές νὰ νηστεύωμε καὶ νὰ ταλαιπωροῦμεθα, καὶ ἐν τούτοις νὰ μᾶς κυριεύῃ ἄσχημα ὁ ὕπνος; Νὰ ἡσυχάζωμε, καὶ ἐν τούτοις νὰ εἴμαστε σκληροὶ, καὶ νὰ συναναστρεφώμαστε ἄλλους, καὶ νὰ εἴμαστε γεμάτοι κατάνυξι; Ἐνῶ πεινοῦμε ὑπερβολικά, νὰ ἔχωμε πειρασμοὺς στὸν ὕπνο, καὶ ἐνῶ εἴμαστε χορτάτοι, νὰ μὴν ἐνοχλούμεθα καθόλου; Ἐνῶ περνοῦμε πτωχικά, νὰ γινώμαστε σκυθρωποὶ καὶ ἀσυγκίνητοι, καὶ ἐνῶ περνοῦμε πλούσια καὶ μὲ οἰνοποσίες, νὰ παρουσιαζώμαστε γεμάτοι ἱλαρότητα καὶ κατανυκτικότητα; Γι' αὐτὰ ὁποιος μπορεῖ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου, ἃς διαφωτίσῃ ὅσους εἶναι ἀφώτιστοι. Διότι ἐμεῖς σ' αὐτὰ τὰ θέματα εἴμαστε ἀφώτιστοι. Τὸ μόνο ποὺ ἔχομε νὰ εἰποῦμε εἶναι ὅτι οἱ ἀλλαγές αὐτὲς δὲν ὀφείλονται πάντοτε στοὺς δαίμονας, ἀλλὰ μερικὲς φορές στὴν κράσι καὶ στὴν κατάστασι τοῦ σώματος, στὸ ἀκάθαρτο καὶ ἀχόρταγο αὐτὸ πάχος ποὺ μᾶς ἐδόθηκε καὶ ποὺ -δὲν

ξέρω πώς- δέθηκε γύρω στην φύσι μας.

Για τις δυσδιάκριτες αυτές μεταπτώσεις ἄς παρακαλέσωμε εὐλκρινὰ καὶ ταπεινὰ τὸν Κύριον. Καὶ ἐὰν μετὰ τὸ διάστημα τῶν προσευχῶν μας διαπιστώσωμε ὅτι συνεχίζεται μία ὠρισμένη κατάστασις, τότε θὰ καταλάβωμε ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν φύσι μας. Πολλὲς φορές ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς εὐεργετῇ, σύμφωνα μὲ τὰ σοφὰ σχέδιά Του, καὶ μὲ τὰ ἀντίθετα, γιὰ νὰ καταστέλλῃ ἔτσι μὲ κάθε τρόπο τὴν οἴησί μας. Εἶναι δύσκολο καὶ ἐπικίνδυνο νὰ περιεργάζεται κανεὶς τὸν βυθὸ τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, διότι αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ περιεργοὶ ταξιδεύουν μὲ τὸ πλοῖο τῆς οἰήσεως. [Χάριν ὅμως τῆς ἀσθενείας πολλῶν θὰ πρέπει νὰ εἰποῦμε μερικά].

15. Ἐρώτησε κάποιος ἓναν διορατικό: «Γιατί ὁ Θεὸς ἐστόλισε μερικοὺς μὲ χαρίσματα καὶ θαυματουργικὰς ἰκανότητες, ἀφοῦ προεγνώριζε τὶς μελλοντικὰς πτώσεις τοὺς»; Καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει: «Γιὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς ὁμοίους τῶν πνευματικῶν ἄνδρας, γιὰ νὰ φανῇ ὅτι ἔχομε τὸ αὐτεξούσιον, καὶ γιὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς πεσόντας ἀναπολογήτους τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως».

16. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ὡς μὴ τέλειος λέγει: «Πρόσεχε σεαυτῷ» (Δευτερ. δ' 9), ἐνῷ ὁ Κύριος ὡς ὑπερτέλειος μᾶς παρήγγειλε ἐπὶ πλέον καὶ γιὰ τὴν διόρθωσι τοῦ ἀδελφοῦ μας: «Ἐὰν ἀμάρτη ὁ ἀδελφός σου ἢ μᾶλλον ἢ ὑπόδειξις σου εἶναι ἁδολὴ καὶ ταπεινὴ, τότε μὴν ἀμελήσῃς τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου καὶ μάλιστα σὲ αὐτοὺς ποὺ δέχονται τὴν ὑπόδειξι. Ἐὰν ὅμως δὲν ἔχῃς φθάσει ἀκόμη σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἃς ἐκτελῇς ἔστω τὴν ἐντολὴ τοῦ Νόμου.

17. Μὴν ἐκπλήττεσαι βλέποντας καὶ τοὺς προσφιλεῖς σου νὰ σὲ ἐχθρεύωνται (ἐπειδὴ τοὺς ἐλέγχεις). Διότι οἱ ἐπιπόλαιοι γίνονται ὄργανα (καὶ ὅπλα) τῶν δαιμόνων καὶ μάλιστα ἐναντίον τῶν ἐναρέτων, ποὺ εἶναι ἐχθροὶ τῶν δαιμόνων.

18. Ἐνα ἀπ' ὅσα συμβαίνουν σ' ἐμᾶς μοῦ δημιουργεῖ μεγάλη ἐκπληξι: Ἐνῷ στίς ἀρετὰς ἔχομε ὡς βοηθοὺς τὸν παντοδύναμον Θεόν, τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς Ἁγίους, καὶ στὰ πάθη μόνο τὸν πονηρὸ διάβολο, πῶς συμβαίνει νὰ ὑποκύπτωμε εὐκολώτερα καὶ γρηγορώτερα στὰ πάθη; Ἐπάνω σ' αὐτὸ ἐγὼ δὲν θέλω νὰ ὁμιλήσω λεπτομερῶς, ἀλλὰ καὶ οὔτε μπορῶ.

19. Ἐὰν τὰ διάφορα κτίσματα παραμένουν στὴν κατάστασι ποὺ ἐδημιουργήθηκαν, πῶς ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐδημιουργήθηκα κατ' εἰκόνα Θεοῦ ταλαιπωροῦμαι ἀναμειγμένος μὲ τὴν λάσπη, (τὸ πῆλινον δηλαδὴ σῶμα); ὅπως λέγει ὁ μέγας Γρηγόριος. Ἐὰν πάλι κάποια δημιουργήματα κατέληξαν νὰ γίνουν κάπως διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν προορισμὸ τοὺς, πάντως θὰ πρέπει μὲ σφοδρότητα νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν συγγένειά τοὺς, (ἐκεῖνα δηλαδὴ μὲ τὰ ὁποῖα ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθησαν ὅμοια).

20. Ὅλα τὰ τεχνάσματα -γιὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι- πρέπει κανεὶς νὰ χρησιμοποιεῖ, προκειμένου τὸν πηλὸ, (τὸ πῆλινον δηλαδὴ σῶμα), νὰ τὸν ἀνεβάσῃ καὶ νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ στὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Κανεὶς λοιπὸν ἃς μὴ προφασίζεται ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀνεβῇ ἐκεῖ, διότι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα εἶναι ἀνοιγμένες.

21. Ἡ ἀκρόασις τῶν κατορθωμάτων τῶν πνευματικῶν μας Πατέρων δημιουργεῖ στὸν νοῦ καὶ στὴν ψυχὴ φλογερὸ ζῆλο. Ἡ ἀκρόασις ὅμως τῶν διδασκάλων εἶναι αὐτὴ ποὺ καθοδηγεῖ τοὺς ζηλωτὰς στὴν ἐπιτυχὴ μίμησι τῶν Πατέρων.

22. Διάκρισις σημαίνει λύχνος μέσα στὸ σκοτάδι, ἐπιστροφὴ τῶν πεπλανημένων, φωτισμὸς ὧν ἔχουν μυωπία. Διακριτικὸς σημαίνει χορηγὸς τῆς υγείας, καταστροφεὺς τῆς ἀσθενείας.

23. Οἱ λεγόμενοι μικροθαύμαστοι, (αὐτοὶ ποὺ θαυμάζουν καὶ μεγαλοποιοῦν τὰ μικρά),

φθάνουν σ' αυτό τὸ σημεῖο ἀπὸ δυὸ αἰτίες: Ἡ λόγῳ ὑπερβολικῆς ἀγνοίας ἢ λόγῳ ταπεινοφροσύνης, ἡ ὁποία τοὺς κάνει νὰ ἐξυψώνουν καὶ νὰ ἐκθειάζουν τὰ κατορθώματα τοῦ πλησίον.

24. Ἄς ἀγωνιζώμαστε νὰ μὴν εἴμαστε μόνο παλαισταὶ ἀλλὰ καὶ πολεμισταὶ τῶν δαιμόνων. Διότι οἱ πρῶτοι ἄλλοτε κτυποῦν καὶ ἄλλοτε κτυποῦνται, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι πάντοτε καταδιώκουν τὸν ἐχθρό.

25. Ὅποιος ἐνίκησε τὰ πάθη, αὐτὸς πληγώνει τοὺς δαίμονας καὶ μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Ὑποκρίνεται ὅτι εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἐξαπατώντας ἔτσι τοὺς ἐχθροὺς του μένει ἀπολέμητος. Ὅπως συνέβη μὲ κάποιον ἀδελφό, ποὺ ἐνῶ κάποτε ὑπέστη ἀτιμίες δὲν ἐταράχθη καθόλου ἢ καρδιά του, παρὰ μόνο προσευχήθηκε νοερῶς. Ἐν συνεχείᾳ ὁμως ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται καὶ νὰ ὀδύρεται γιὰ τὶς ἀτιμίες ποὺ ὑπέστη, καὶ ἔτσι μὲ ἓνα προσποιητὸ πάθος ἐκρυσπε τὴν ἀπάθειά του. Καὶ ἄλλος πάλι ἀδελφὸς ἐνῶ δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴ ὀρεξί γιὰ προεδρία, ἐπροσποιεῖτο ὅτι πολὺ ἔπασχε γι' αὐτήν.

Πῶς δὲ νὰ σοῦ περιγράψω τὴν ἀγνότητα ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθε στὸ πορνεῖο δῆθεν γιὰ νὰ ἀμαρτήσῃ, καὶ ἔτσι ἀνέσυρε τὴν πόρνη στὴν ζωὴ τῆς ἀσκήσεως! (13) Σὲ ἓναν πάλι ἡσυχαστὴ ἔφερε κάποιος πρῶι – πρῶι ἓνα σταφύλι. Καὶ ἐκεῖνος, μὲ μόλις ἀνεχώρησε αὐτὸς ποὺ τὸ ἔφερε, ἂν καὶ δὲν εἶχε ὀρεξί, τὸ κατεβρόχθισε ἀμέσως μὲ ὑπερβολικὴ βουλιμία, παρουσιάζοντας ἔτσι τὸν ἑαυτό του ὡς γαστρίμαργο στοὺς δαίμονες.

Ἐνας ἄλλος πάλι ποὺ ἔχασε μερικὰ θαλλία, ὅλη τὴν ἡμέρα ἔδειχνε πολὺ πικραμένος γι' αὐτό.

Σὲ ὅσους ὁμως χρησιμοποιοῦν αὐτὴν τὴν μέθοδο χρειάζεται μεγάλη νήψις, μήπως καὶ ἐπιχειρώντας νὰ ἐμπαῖξουν τοὺς δαίμονας καταλήξουν στὸν ἐμπαιγμὸ τοῦ ἑαυτοῦ τους. Αὐτοὶ ποὺ χρησιμοποιοῦν ἐπιτυχῶς αὐτὴ τὴν μέθοδο εἶναι μόνο ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους κάποιος εἶπε: «Ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς» (Β' Κορ. ζ' 8).

26. Ὅποιος ἐπιθυμῇ νὰ παραστήσῃ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ ἀγνὸ τὸ σῶμα καὶ νὰ τοῦ παρουσιάσῃ καθαρὴ τὴν καρδιά, ἅς τηρῇ τὴν ἀοργησία καὶ τὴν ἐγκράτεια. Διότι χωρὶς αὐτὲς τὶς ἀρετὲς ὅλοι οἱ κόποι μας εἶναι μάταιοι.

27. Σὲ διαφορετικοὺς βαθμοὺς ἀντιλαμβάνονται τὸ ὕλικὸ φῶς οἱ ὀφθαλμοί. Ὁμοίως πολλὰς φορὲς καὶ διαφορετικὰ εἶναι οἱ λάμπεις καὶ οἱ ἐπισκέψεις τοῦ νοητοῦ Ἡλίου μέσα στὶς ψυχές. Ἄλλες δηλαδὴ γίνονται μὲ τὰ δάκρυα τοῦ σώματος καὶ ἄλλες μὲ τὰ δάκρυα τῆς ψυχῆς, ἄλλες μὲ τὰ σωματικὰ μάτια καὶ ἄλλες μὲ τὰ ψυχικὰ. Διαφορετικὰ εἶναι ὅσες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀκρόασι κάποιου λόγου καὶ διαφορετικὰ ὅσες ἐκδηλώνονται σὰν αὐθόρμητο σκίρτημα ψυχικῆς ἀγαλλιάσεως. Διαφορετικὰ οἱ προερχόμενες ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς ἡσυχίας καὶ διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς ὑπακοῆς. Ἐπὶ πλέον ὑπάρχει καὶ μία ἰδιαίτερα περίπτωσις: Κατ' αὐτὴν ὁ νοῦς δι' ἐκστάσεως παρουσιάζεται ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ «ἀρρήτως καὶ ἀφράστως» ἐν μέσῳ (νοεροῦ) φωτός.

28. Ὑπάρχουν οἱ ἀρετὲς, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ μητέρες τῶν ἀρετῶν. Ὁ δὲ συνετὸς ἄνθρωπος ἀγωνίζεται περισσότερο γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὶς μητέρες. Περὶ τῶν μητέρων διδάσκει ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς μὲ κάποια ἰδιαίτερα ἐνέργεια. Περὶ τῶν θυγατέρων ὁμως μποροῦν νὰ διδάσκουν πολλοί.

29. Ἄς προσέξωμε μήπως ἀναπληρώσωμε τὴν ὀλιγοφαγία μὲ πολυϋπνία, διότι αὐτὸ εἶναι ἔργο ἀφροσύνης, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἀντίθετο εἶναι ἔργο συνέσεως, (νὰ καταπολεμῆται δηλαδὴ ἡ τυχὸν πολυφαγία μὲ τὴν ὀλιγοϋπνία). Εἶδα ὠρισμένους ἀγωνιστὰς σὲ κάποια περίστασι νὰ ὑποχωροῦν κάπως στὴν ἐπιθυμία τῆς κοιλίας. Γρήγορα ὁμως καὶ χωρὶς καθυστέρησι οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοὶ ἐβασάνισαν τὴν «τάλαινα»,

δηλαδή την κοιλία, με όλονύκτιο άγρυπνία και την έμαθαν να αποστρέφεται στο έξης μετά χαράς τόν χορτασμό.

30. Πολεμεί πολύ ισχυρά ο δαίμων της φιλαργυρίας τούς ακτήμονας. Καί όταν δέν κατορθώση τίποτε, τότε με την πρόφασι της έλεημοσύνης πρὸς τούς πτωχοὺς πείθει τούς αὐλοὺς νὰ γίνουν πάλι ὑλικοί.

31. Ὅταν εἴμαστε καταβεβλημένοι ψυχικά ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες μας, ἃς ἐνθυμούμεθα συνεχῶς τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου στὸν Πέτρο νὰ συγχωρῇ «ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ» αὐτὸν ποὺ ἀμαρτάνει. Διότι ὁ Κύριος ποὺ παρήγγειλε κάτι τέτοιο στὸν ἄλλον, αὐτὸς ὅπωςδήποτε θὰ τὸ τηρήσῃ πολὺ περισσότερο. Ὅταν ἀντιθέτως ὑπερηφανευώμαστε ἐν γένει γιὰ τὶς ἀρετές μας, ἃς ἐνθυμηθοῦμε πάλι αὐτὸν ποὺ εἶπε: «Ὅστις τελέσει πάντα τὸν πνευματικὸς νόμον, πταίσει δὲ ἐν ἐνὶ πάθει – τουτέστιν ἐν ὑψηλοφροσύνῃ – γέγονε πάντων ἔνοχος» (Ἰακώβ. β' 10).

32. Ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ὠρισμένοι πονηροὶ καὶ φθονεροὶ δαίμονες ὑποχωροῦν ἐκουσίως καὶ δὲν πολεμοῦν τούς Ἁγίους. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ μὴ τούς προξενήσουν στεφάνους, με πολέμους ἀπὸ τούς ὁποίους δὲν περιμένουν νίκη.

33. «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Κανεὶς δὲν ἀντιλέγει. Ἐγὼ ὅμως εἶδα καὶ «ἐχθροποιοὺς» οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν μακάριοι! Ἦταν κάποτε δυὸ ποὺ συνεδέοντο με ἀμαρτωλὴ σχέσι. Καὶ κάποιος ἀπὸ τούς γνωστικούς πατέρας, σπουδαιότατος στὴν ἀρετὴ, ἐδημιούργησε μίσος μεταξὺ τους, κατηγορώντας τὸν ἕναν στὸν ἄλλον ὅτι τὸν ὕβριζε, καὶ ἀντιθέτως. Ἔτσι κατῶρθωσε ὁ πάνσοφος νὰ ἀποκρούσῃ με ἀνθρώπινη πονηρία τὴν κακία τῶν δαιμόνων καὶ νὰ δημιουργήσῃ μίσος ποὺ διέσπασε τὸν ἀμαρτωλὸ δεσμό.

34. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι χάριν μιᾶς ἐντολῆς παραβαίνουν τὴν ἄλλη. Εἶδα κάποτε δυὸ νέους ἀγαπημένους μεταξὺ τους κατὰ Θεόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀντελήφθησαν ὅτι μερικοὶ ἐβλάπτοντο καὶ ἐσκανδαλίζοντο, ἐσυμφώνησαν μεταξὺ τους νὰ κρατηθοῦν ὠρισμένο καιρὸ σὲ ἀπόστασι.

35. Ὅπως δὲν ταιριάζουν ὁ γάμος με τὴν κηδεία, ἔτσι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια με τὴν ἀπόγνωσι. Μερικὲς φορές ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ τὰ συναντήσῃ κανεὶς μαζί, ἀπὸ τὴν ἀκαταστασία τῶν δαιμόνων.

36. Ὑπάρχουν μερικοὶ ἀκάθαρτοι δαίμονες ποὺ μόλις ἀρχίσῃ κάποιος τὴν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς τοῦ ἀποκαλύπτουν τὴν ἐρμηνεία της. Τοῦτο ἰδιαίτερα ἀγαποῦν νὰ τὸ κάνουν σὲ καρδιές κενοδόξων ἀνθρώπων καὶ μάλιστα μορφωμένων με τὴν κατὰ κόσμον παιδεία. Καὶ ἀποσκοποῦν νὰ τούς ρίξουν σὲ αἱρέσεις καὶ βλάσφημες ιδέες ἀπατώντας τούς σιγὰ-σιγὰ. Θὰ ἀντιληφθοῦμε δὲ καλῶς τὴν δαιμονικὴ αὐτὴ θεολογία ἢ καλύτερα βαπτολογία ἀπὸ τὴν ταραχὴ καὶ τὴν ἀκατάστατη καὶ ἄτακτη εὐχαρίστησι ποὺ δημιουργεῖται στὴν ψυχὴ τὴν ὥρα τῆς ἐξηγήσεως.

37. Ὅλα τὰ πράγματα ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ τάξι καὶ ἀρχή, μερικὰ δὲ καὶ τέλος. Τὸ τέλος ὅμως τῆς ἀρετῆς εἶναι χωρὶς τέλος – «πέρας ἀπέραντον». Διότι ὅπως λέγει ὁ Ψαλμωδός: «Πάσης συντελείας εἶδον πέρας· πλατεία δὲ καὶ ἀπέραντος ἡ ἐντολὴ σου σφόδρα» (πρβλ. Ψαλμ. ριγ' 96).

38. Ἐὰν μερικοὶ ἀγωνισταὶ «πορεύωνται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν» (Ψαλμ. ηγ' 8), ἀπὸ τὴν δύναμι δηλαδὴ τῆς πράξεως στὴν δύναμι τῆς θεωρίας· καὶ ἐὰν «ἡ ἀγάπη οὐδέποτε λήγῃ» (πρβλ. Α' Κορ. ιγ' 8)· καὶ ἐὰν, ὅπως ἀναφέρεται πάλι στὴν Γραφή, «ὁ Κύριος φυλάξῃ τὴν εἰσοδὸν τοῦ φόβου σου καὶ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἀγάπης σου» (πρβλ. Ψαλμ. ρκ' 8)· ἄρα τὸ τέλος της εἶναι χωρὶς τέλος – «πέρας ἀπέραντον». Ὅσο καὶ ἂν προχωροῦμε σ' αὐτήν, ποτὲ δὲν θὰ παύσωμε, ὅχι μόνο στὴν παρούσα, ἀλλὰ οὔτε στὴν μέλλουσα ζωή,

ἀπὸ τοῦ νὰ λαμβάνωμε καὶ νὰ προσθέτωμε φῶς γνώσεως ἐπάνω στὸ φῶς. Θὰ λεχθῇ δὲ καὶ τοῦτο, ὅσο καὶ ἂν φανῇ σὲ πολλοὺς παράδοξο: Σύμφωνα μὲ τὸν προηγούμενο συλλογισμό, ὦ μακάριε, θὰ ἐτολμοῦσα νὰ εἰπῶ ὅτι οὔτε οἱ Ἄγγελοι σταματοῦν νὰ προοδεύουν. Λέγω δὲ ὅτι προσθέτουν περισσότερη δόξα στὴν δόξα τοὺς καὶ γνῶσι στὴν γνῶσι τοὺς.

39. Μὴ θαυμάσης γιὰ τὸ ὅτι πολλὰς φορὲς οἱ δαίμονες μᾶς φέρνουν καὶ ἀγαθοὺς λογισμοὺς. Μᾶς τοὺς φέρνουν μὲν, ἀλλὰ ἐν συνεχείᾳ ἐναντιώνονται νοερῶς σ' αὐτοὺς. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ μᾶς πείσουν ὅτι ἀκόμη καὶ τὶς πιὸ μυστικὲς σκέψεις τῶν καρδιῶν μας τὶς γνωρίζουν (14).

40. Νὰ μὴ θέλῃς νὰ γίνεσαι αὐστηρὸς δικαστὴς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀναπτύσσουν θαυμάσιες διδασκαλίες, βλέποντάς τοὺς κάπως ὀκνηροὺς στὴν πρακτικὴ. Διότι πολλὰς φορὲς τὴν ἑλλειψίαν τοὺς στὰ ἔργα τὴν ἀναπληρῶνει ἡ ὠφέλεια ποὺ προξενεῖ ὁ λόγος τοὺς. Ἀσφαλῶς δὲν τὰ κατέχομε ὅλοι ἐξ ἴσου ὅλα. Σὲ μερικοὺς ὁ λόγος ὑπερτερεῖ τοῦ ἔργου. Σὲ ἄλλους πάλι τὸ δεύτερο ὑπερέχει τοῦ πρώτου.

41. Ὁ Θεὸς οὔτε ἐπλασε οὔτε ἐδημιούργησε κανένα κακὸ. Κάποιοι ὅμως ἀπατήθηκαν ποὺ ἰσχυρίσθηκαν ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ πάθη ὑπάρχουν ἐκ φύσεως στὴν ψυχὴ. Δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τοὺς ὅτι ἐμεῖς ὠρισμένες στοιχειώδεις κλίσεις τῆς φύσεώς μας τὶς μετεστρέψαμε σὲ πάθη. Ἐπὶ παραδείγματι: Ἐκ φύσεως ὑπάρχει μέσα μας ἡ δυνατότης τῆς σαρκικῆς σπορᾶς γιὰ τὴν γέννησι τέκνων. Ἐμεῖς ὅμως αὐτὸ τὸ μεταβάλαμε σὲ πορνεία. Ἐκ φύσεως ὑπάρχει μέσα μας ὁ θυμὸς ἐναντίον τοῦ ὀφείους, καὶ ἐμεῖς τὸν χρησιμοποιοῦμε ἐναντίον τοῦ πλησίον. Ἐκ φύσεως ὑπάρχει μέσα μας ὁ ζῆλος γιὰ τὶς ἀρετές, καὶ ἐμεῖς τὸν στρέφουμε πρὸς τὸ κακὸ. Ἐκ φύσεως ὑπάρχει στὴν ψυχὴ ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης, ἀλλὰ τῆς ἁνῶ. Ἐκ φύσεως καὶ τὸ νὰ υπερηφανευώμεθα, ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων. Ὁμοίως καὶ ἡ χαρὰ, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ ἔχει σχέσι μὲ τὸν Κύριον καὶ μὲ τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον. Μᾶς ἐδόθηκε ἀκόμη καὶ ἡ μνησικακία, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς ψυχῆς. Μᾶς ἐδόθηκε καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς τροφῆς, ἀλλὰ ὅχι καὶ τῆς ἀσωτίας.

42. Ἡ ἄοκνη ψυχὴ ἐξήγειρε ἐναντίον τῆς τοὺς δαίμονας. Ὅσο ὅμως αὐξήθηκαν οἱ πόλεμοι, τόσο αὐξήθηκαν καὶ οἱ στέφανοι. Αὐτὸς ποὺ δὲν κτυπᾶται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς δὲν πρόκειται βέβαια νὰ στεφανωθῇ. Καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἀποκάμνει ἀπὸ τὶς τυχόν πτώσεις, θὰ δοξασθῇ ὡς πολεμιστὴς ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους.

43. Κάποιος ἀφοῦ παρέμεινε τρεῖς νύκτες μέσα στὴν γῆ ἀνεβίωσε μονίμως. Καὶ ὅποιος θὰ νικήσῃ τὶς τρεῖς ὥρες δὲν πρόκειται πλέον νὰ ἀποθάνῃ (15).

44. Ἐὰν σύμφωνα μὲ τὰ παιδαγωγικὰ Του σχέδια ὁ Ἥλιος, (δηλαδὴ ὁ Θεός), ἀφοῦ ἀνέτειλε μέσα μας, «ἐγὼ» γιὰ πρώτη φορὰ «τὴν δύσιν αὐτοῦ» (Ψαλμ. ργ' 19), ὅπωςδὴποτε «ἔθετο σκότος ἐν τῇ ἀποκρυφῇ αὐτοῦ καὶ ἐγένετο νύξ» (πρβλ. Ψαλμ. ιζ' 12, ργ' 20). Κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα θὰ ἔλθουν ἐναντίον μας οἱ ἄγριοι λέοντες ποὺ εἶχαν πρὸ ὀλίγου ἀναχωρήσει, καὶ ὅλα τὰ θηρία τῶν ἀκανθωδῶν παθῶν ὠρυόμενα νὰ ἀρπάξουν ἀπὸ μέσα μας τὴν ἐλπίδα καὶ ζητώντας ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἄδεια νὰ τραφοῦν ἀπὸ τὰ πάθη μας εἴτε μὲ τὸν λογισμό εἴτε μὲ τὴν πράξι (πρβλ. Ψαλμ. ργ' 20-21).

«Ἀνέτειλε» πάλι σ' ἐμᾶς διὰ τῆς σκοτεινῆς ταπεινώσεως «ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν» ὅλα τὰ θηρία, «καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται» (Ψαλμ. ργ' 22), δηλαδὴ στὶς καρδιὰς τῶν φιληδόνων ἀνθρώπων, καὶ ὅχι σ' ἐμᾶς. Τότε οἱ δαίμονες θὰ εἰποῦν μεταξύ τους: «Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι πάλιν μετὰ τούτων ἔλεος». Ἐμεῖς θὰ εἰποῦμε πρὸς αὐτοὺς: «Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν· ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι, ὑμεῖς δὲ διωκόμενοι» (πρβλ. Ψαλμ. ρκε' 2-3).

«Ἴδου Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλῃς κούφης», δηλαδὴ σὲ ψυχὴ ποὺ ὑψώθηκε ἐπάνω ἀπὸ

κάθε γήϊνη ἐπιθυμία, καὶ θὰ ἔλθῃ στὴν καρδιά ποὺ προηγουμένως ἦταν σὰν Αἰγυπτία, γεμάτη σκότος, «καὶ σεισθήσονται τὰ χειροποίητα εἶδωλα» καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τοῦ νοῦ (πρβλ. Ἦσ. ιθ' 1).

45. Ἐὰν ὁ Χριστὸς σωματικῶς φεύγῃ μακριὰ ἀπὸ τὸν Ἡρώδη, παρ' ὅλον ὅτι εἶναι παντοδύναμος, ἃς διδαχθοῦν οἱ προπετεῖς νὰ μὴν εἰσορμοῦν στοὺς πειρασμούς. Ἀναφέρει δὲ ἡ Γραφή: «Μὴ δώῃς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε ἄγγελος» (πρβλ. Ψαλμ. ρκ' 3).

46. Μὲ τὴν ἀνδρεία συμπλέκεται ἡ ὑπερηφάνεια, ὅπως ὁ σμίλαξ μὲ τὸ κυπαρίσσι. Ἄς φροντίζωμε συνεχῶς ὥστε νὰ ἀποφεύγωμε καὶ τὸν ἀπλὸ λογισμό, ὅτι ἀποκτήσαμε κάποιο ἀγαθό. Ἀφοῦ δὲ ἐξετάσωμε ἐπακριβῶς τὰ γνωρίσματα αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἃς ἐρευνήσωμε ἂν ὑπάρχῃ μέσα μας, καὶ τότε ἀσφαλῶς θὰ διαπιστώσωμε τὶς ἐλλείψεις μας. Ἐπίσης νὰ ἀναζητῇς συνεχῶς καὶ τὰ σημάδια τῶν παθῶν, καὶ τότε θὰ ἀνακαλύψῃς πολλὰ μέσα σου. Αὐτὰ δὲ τὰ πάθη, ἐπειδὴ εἴμαστε ἄρρωστοι δὲν μπορούμε νὰ τὰ ἀντιληφθοῦμε, εἴτε ἀπὸ ἀδυναμία καὶ ἀσθένεια εἴτε ἀπὸ ριζωμένη πολυχρόνιο συνήθεια.

47. Ὁ Θεὸς ἐξετάζει τὴν πρόθεσι. Σὲ ὅσα ὅμως μπορούμε, ζητεῖ μὲ φιλάνθρωπο τρόπο καὶ ἔργα. Εἶναι μέγας αὐτὸς ποὺ δὲν παραλείπει τίποτε ἀπὸ ὅσα μπορεῖ. Μεγαλύτερος ὅμως εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μὲ ταπεινῶσι ἐπιχειρεῖ πράγματα ὑπὲρ τὴν δύναμί του. Πολλὲς φορὲς οἱ δαίμονες μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ τὰ πιὸ ἐλαφρὰ καὶ ὠφέλιμα ἔργα καὶ μᾶς προτρέπουν περισσότερο στὰ πλέον κοπιαστικά.

48. Εὐρίσκω ὅτι ὁ Ἰωσήφ δὲν ἐμακαρίσθη (πρβλ. Γεν. λθ') γιὰ τὴν ἀπάθειά του, ἀλλὰ διότι ἀπεστράφη τὴν ἀμαρτία. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀναζητήσωμε σὲ ποιὲς καὶ σὲ πόσες ἀμαρτίες ἡ ἀποστροφή στεφανώνεται. Διότι καλὸ μὲν πράγμα εἶναι νὰ ἀποστρέφεται κάποιος τὴν σκιά, ἀνώτερο ὅμως τὸ νὰ προστρέχῃ στὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης.

49. Ὁ σκοτισμὸς γίνεται αἰτία νὰ σκοντάφτουμε. Τὸ νὰ σκοντάφτουμε γίνεται αἰτία νὰ πέφτουμε. Καὶ τὸ νὰ πέφτουμε γίνεται αἰτία νὰ ἀποθνήσκουμε. Ἐκεῖνοι ποὺ ἐσκοτίσθηκαν ἀπὸ τὸν οἶνο, ἐνίφθηκαν πολλὰς φορὲς μὲ νερό. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐσκοτίσθηκαν ἀπὸ τὰ πάθη, ἐνίφθηκαν μὲ δάκρυα.

50. Ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ θόλωσις (τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς), ἄλλο ὁ διασκορπισμὸς καὶ ἄλλο ἡ τύφλωσις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτο τὸ θεραπεύει ἡ ἐγκράτεια, τὸ δεῦτερο ἡ ἡσυχία καὶ τὸ τρίτο ἡ ὑπακοή καὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος πρὸς χάριν μας ἔγινε «ὑπὴκοος».

51. Ἐμεῖς θεωροῦμε ὅτι δυὸ εἰδῶν καθαρισμοὶ ὑπάρχουν σὲ ὅσους «φρονοῦσι τὰ ἄνω», παίρνοντας παράδειγμα τοὺς δυὸ καθαρισμοὺς ποὺ χρησιμοποιοῦνται κάτω στὴν γῆ. Καὶ χαρακτηρίζομε κναφεῖον τὸ ἐν Κυρίῳ κοινόβιο, διότι ξύνει καὶ καθαρίζει τὸν ῥύπο καὶ τὸ πάχος καὶ τὴν δυσμορφία τῆς ψυχῆς. Καὶ ὡς βαφεῖον θὰ ὠνομάζωμε τὴν ἀναχώρησι στὴν ἔρημο, διότι (βάφει μὲ οὐράνια χαρίσματα) ὅσες ψυχὲς ἐκαθαρίσθηκαν στὸ κοινόβιο ἀπὸ τὴν λαγνεΐα καὶ τὴν μνησικακία καὶ τὸν θυμὸ, καὶ ἔτσι ἀσπάσθηκαν τὴν ἡσυχαστικὴ ζωή.

52. Ὑποστηρίζουν μερικοὶ ὅτι ἡ πτώσις στὶς ἴδιες ἀμαρτίες προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλλειψὶ τῆς πρεπούσης μετανοίας, ἡ ὁποία χρησιμεύει σὰν ἀντίβαρο γιὰ τὴν διόρθωσι τῶν προηγουμένων πταισμάτων. Ἄς ἐρευνηθῇ δὲ καὶ τοῦτο, ἐὰν αὐτὸς ποὺ δὲν ἔπese στὴν ἴδια ἀμαρτία, μετενόησε πράγματι, ὅπως ἔπρεπε νὰ μετανοήσῃ.

53. Ἐπесαν στὶς ἴδιες ἀμαρτίες, ἄλλοι μὲν διότι κατέχωσαν στὸν βυθὸ τῆς λήθης τὶς προηγούμενες, ἄλλοι δὲ διότι ἡ φιληδονία τοὺς ἔκανε νὰ βλέπουν μόνο τὴν φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοι ἐπειδὴ ἀπελπίσθηκαν γιὰ τὴν σωτηρία τους. Καὶ ἂν δὲν θὰ μὲ κατηγοροῦσε κανεὶς, θὰ ἔλεγα ἐπὶ πλέον, ὅτι ἡ πτώσις στὶς προηγούμενες ἀμαρτίες ὀφείλεται καὶ σὲ τοῦτο: Στὸ ὅτι δὲν μπορούν πλέον νὰ δέσουν ἐκεῖνον τὸν

ἐχθρό, ὁ ὁποῖος τοὺς σύρει βιαίως στὴν ἁμαρτία μὲ τὴν τυραννία τῆς συνηθείας.

54. Ἀξίζει νὰ ἐρευνηθῇ τὸ πῶς ἡ ψυχὴ, ἂν καὶ εἶναι ἀσώματη, δὲν βλέπει τί εἶδους εἶναι τὰ πνεύματα (ἄγγελοι-δαίμονες) ποὺ τὴν πλησιάζουν, ἐνῶ καὶ αὐτὰ εἶναι ὁμοίας φύσεως. Αὐτὸ μᾶλλον θὰ ὀφείλεται στὴν σύζευξι τῆς ψυχῆς μὲ τὸ ὑλικὸ σῶμα, πράγμα ποὺ μόνο Ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε αὐτὴ τὴν σύζευξι τὸ γνωρίζει.

55. Κάποτε ἓνας ἀπὸ τοὺς γνωστικούς πατέρας μὲ ἐρώτησε: «Πές μου, πές μου, σὲ παρακαλῶ, διότι θέλω νὰ μάθω, ποιά ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα κάνουν τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ταπεινώνεται καὶ ποιά νὰ υπερηφανεύεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες του»; Καὶ ἐνῶ ἐγὼ ἀπόρησα γιὰ τὸ ζήτημα καὶ ἐβεβαίωσα τὴν ἄγνοιά μου μὲ ὄρκο, τότε ἔλαβε τὸν λόγο ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ διδαχθῇ καὶ μὲ ἐδίδαξε: «Μὲ ὀλίγα λόγια –μοῦ εἶπε– θὰ σοῦ προσφέρω μικρὴ ζύμη διακρίσεως, ἀφίνοντάς σε νὰ κοπιήσῃς μόνος σου γιὰ τὰ ὑπόλοιπα. Οἱ δαίμονες τῆς σαρκός, τῆς ὀργῆς, τῆς κοιλιοδουλείας, τῆς ἀκηδίας καὶ τοῦ ὕπνου κατὰ κανόνα δὲν ἀνυψώνουν τὸ κέρας τοῦ νοῦ. Ἐνῶ οἱ δαίμονες τῆς φιλαργυρίας, τῆς φιλαρχίας καὶ τῆς πολυλογίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι (τὸ ἀνυψώνουν, καὶ ἔτσι) στὸ ἓνα κακὸ προσθέτουν ἄλλο. Γι’ αὐτὸ εὐρίσκεται κοντὰ τοὺς καὶ ὁ δαίμων τῆς κατακρίσεως.

56. Ὅποιος ἐπισκέφθηκε κοσμικούς ἢ ἐδέχθηκε ἐπίσκεψί τους, καὶ μετὰ τὴν ὥρα ἢ τὴν ἡμέρα τοῦ χωρισμοῦ αἰσθάνθηκε στὴν καρδιά του βέλος λύπης –καὶ ὄχι χαρὰ, διότι ἀπηλλάγη ἀπὸ ἐμπόδια καὶ παγίδες– αὐτὸς ἐμπαίζεται ἢ ἀπὸ τὴν κενοδοξία ἢ ἀπὸ τὴν πορνεία.

57. Ἄς ἀναζητήσωμε πρὸ πάντων ἀπὸ ποῦ φυσᾷ ὁ ἄνεμος, μὴ τυχὸν καὶ ἔχομε ἀνοίξει τὰ ἱστία τοῦ πλοίου πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνσι.

58. Νὰ παρηγορῇς μὲ ἀγάπη τοὺς ἡλικιωμένους ἀγωνιστὰς, οἱ ὁποῖοι ἔλυωσαν τὰ σώματά τους στὴν ἄσκησι καὶ νὰ παρέχῃς σ’ αὐτοὺς ὀλίγη ἀνάπαυσι. Νὰ πιέζῃς τοὺς νέους, οἱ ὁποῖοι ἔλυωσαν τὶς ψυχὰς τους στὴν ἁμαρτία, νὰ ἐγκρατεύωνται, ὁμιλώντας τοὺς γιὰ τὴν αἰώνιο κόλασι.

59. Εἶναι ἀπὸ τὰ ἀκατόρθωτα, ὅπως καὶ ἄλλοῦ ἀναφέραμε, νὰ ἐλευθερωθοῦμε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τελείως καὶ ἀπὸ τὴν γαστριμαργία καὶ ἀπὸ τὴν κενοδοξία. Ἄς μὴν θελήσωμε ὅμως νὰ πολεμήσωμε τὴν κενοδοξία μὲ τὴν τρυφή –ὡς γνωστὸν στοὺς ἀρχαίους ἢ ἥττα τῆς γαστριμαργίας δημιουργεῖ κενοδοξία. Εἶναι καλύτερα νὰ προσευχηθοῦμε κατὰ τῆς κενοδοξίας, μὲ λιτότητα καὶ ἐγκράτεια. Καὶ ὅπωςδήποτε γιὰ ὅσους τὸ ἐπιθυμοῦν «ἐλεύσεται ὥρα, καὶ νῦν ἔστιν» (Ἰωάν. δ’ 23), κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος θὰ ὑποτάξῃ καὶ αὐτὴν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας.

60. Οἱ νέοι καὶ οἱ ἡλικιωμένοι ποὺ προσέρχονται (στὴν μοναχικὴ ζωὴ) δὲν πολεμοῦνται ἀπὸ τὰ ἴδια πάθη. Πολλὲς φορὲς μάλιστα πάσχουν ἀπὸ τὶς πιὸ ἀντίθετες ἀσθένειες. Γιὰ τοῦτο εἶναι μακαρισμένη ἢ μακαρία ταπεινῶσις, διότι καὶ στοὺς νέους καὶ στοὺς ἡλικιωμένους καθιστᾷ ἀσφαλῆ καὶ δυνατὴ τὴν μετάνοια.

61. Μὴ ταραχθῇς γι’ αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ εἰπῶ: Ὑπάρχουν, ἂν καὶ σπανίως, ψυχὰς μὲ εὐθύτητα, χωρὶς πονηρία, ἀπηλλαγμένες ἀπὸ κάθε κακία, ὑποκρισία καὶ δολιότητα. Σ’ αὐτὰς τὶς ψυχὰς δὲν συμφέρει ἡ συμβίωσις μὲ ἄλλους. Διότι μποροῦν νὰ ξεκινήσουν μαζὶ μὲ τὸν πνευματικὸν τοὺς ὁδηγὸν σὰν ἀπὸ κάποιο λιμάνι, ἀπὸ τὴν ἡσυχαστικὴν ζωὴν, καὶ νὰ ἀνέβουν στὸν οὐρανὸν, χωρὶς ἔτσι νὰ γευθοῦν καὶ νὰ δοκιμάσουν τοὺς θορύβους καὶ τὰ σκάνδαλα τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς.

62. Τοὺς λάγνους μποροῦν νὰ τοὺς ἱατρεύσουν οἱ ἄνθρωποι, τοὺς πονηροὺς οἱ Ἄγγελοι, καὶ τοὺς υπερηφάνους μόνον ὁ Θεός.

63. Ἐνα εἶδος ἀγάπης εἶναι πολλὰς φορὲς καὶ τοῦτο: Ὅταν μας ἐπισκεφθῇ ὁ πλησίον, νὰ τὸν ἀφίνουμε νὰ κάνῃ σὲ ὅλα ὅ, τι ἐπιθυμεῖ, ἐνῶ ἐμεῖς θὰ τοῦ δείχνουμε ὅλη μας τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καλωσύνη.

64. Ἀξίζει νὰ ἐρευνήσωμε πῶς καὶ μέχρι ποίου σημείου καὶ πότε βλάπτει ἡ μεταμέλεια ποὺ γίνεται γιὰ τὰ καλὰ μας ἔργα (16), ὅπως καὶ γιὰ τὰ κακά.

65. Ἄς ἔχουμε πολλὴ διάκρισι, γιὰ νὰ γνωρίζουμε πότε πρέπει νὰ πολεμοῦμε πρὸς τὰ πάθη καὶ μὲ ποιά καὶ μέχρι ποίου σημείου, καὶ πότε νὰ ὑποχωροῦμε. Διότι ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τίς ὁποῖες πρέπει νὰ προτιμήσωμε τὴν φυγὴ ἔνεκα τῆς ἀδυναμίας μας, γιὰ νὰ μὴ μας εὕρῃ ὁ θάνατος.

66. Ἄς παρατηρήσωμε καὶ ἄς παρακολουθήσωμε πότε καὶ πῶς μπορούμε μὲ κάποιο πικρὸ φάρμακο νὰ ἐμέσωμε τὴν χολὴ τοῦ κακοῦ ποὺ ὑπάρχει μέσα μας. Ποιοὶ δαίμονες ἀνυψώνουν καὶ ποιοὶ ταπεινώνουν. Ποιοὶ σκληρύνουν καὶ ποιοὶ ἀνακουφίζουν. Ποιοὶ σκοτίζουν καὶ ποιοὶ ὑποκρίνονται ὅτι φωτίζουν. Ποιοὶ μᾶς κάνουν νωθροὺς καὶ ποιοὶ ἐπιτηδεῖους στὸ κακὸ. Καὶ ποιοὶ πάλι σκυθρωποὺς καὶ ποιοὶ χαρούμενους.

67. Ἄς μὴν ἐκπλαγοῦμε, ἐὰν βλέπουμε στὴν ἀρχὴ τοῦ μοναχικοῦ σταδίου τὸν ἑαυτὸ μας πιὸ ἐμπαθεῖ ἀπὸ ὅ, τι στὴν κοσμικὴ ζωὴ. Διότι πρέπει νὰ φανερωθοῦν πρῶτα οἱ κρυφές αἰτίες τῆς ἀσθενείας μας καὶ ἔπειτα νὰ ἀποκτήσωμε τὴν υἰεῖα. Προηγουμένως δὲ τὰ θηρία δὲν ἐφαίνοντο, διότι ἦταν κρυμμένα.

68. Ἐκεῖνοι ποὺ πλησιάζουν στὴν τελειότητα, ἂν συμβῇ καὶ ὑποστοῦν μία μικρὴ ἥττα ἀπὸ τοὺς δαίμονας, προσπαθοῦν παντοιοτρόπως νὰ ἀνακτήσουν σύντομα ὅ, τι τοὺς ἀφηρέθη καὶ μάλιστα νὰ τὸ πάρουν πίσω ἑκατὸ φορὲς περισσότερο.

69. Οἱ ἄνεμοι ἄλλοτε, σὲ καιρὸ γαλήνης, ταραίζουν μόνο τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, ἄλλοτε ὅμως, ὅταν πνέουν σφοδρά, καὶ τὸν βυθό. Κάτι παρόμοιο στοχάσου καὶ γιὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἀνέμους τῆς πονηρίας: Στους ἐμπαθεῖς ἀναστατώνουν τὸ βάθος τῆς καρδιάς. Στους προχωρημένους ὅμως μόνο τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νοῦ· καὶ ἔτσι αὐτοὶ ἐπανευρίσκουν γρηγορότερα τὴν ἐσωτερικὴ τους γαλήνη, ἀφοῦ ἡ καρδιὰ παρέμεινε ἀμόλυπτη.

70. Μόνον οἱ τέλειοι εἶναι σὲ θέσι νὰ γνωρίζουν πάντοτε ποιά σκέψις μέσα στὴν ψυχὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους, ποιά ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ποιά ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Οἱ δαίμονες δὲν προτρέπουν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς σὲ ὅλα τὰ ἀντίθετα. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι σκοτεινὸ πραγματικὰ καὶ δυσεπίλυτο τὸ πρόβλημα αὐτό.

Μὲ τοὺς δυὸ αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς φωτίζεται τὸ σῶμα, καὶ μὲ τὴν αἰσθητὴ καὶ νοερὰ διάκρισι λαμπρύνονται οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδιάς.

13. Ὁ ὁσιος Σεραπίων ὑποκρινόμενος τὸν ἀκόλαστο εἰσῆλθε στὸ δωμάτιο μιᾶς πόρνης στὴν Αἴγυπτο. Ἡ προσευχὴ ποὺ ἔκανε ἐκεῖ ἔφερε σὲ κατάνυξι τὴν πόρνη, ἡ ὁποία τὸν ἀκολούθησε καὶ τελικῶς παρεδόθη σὲ γυναικεῖο Μοναστήρι, ὅπου ἔφθασε σὲ ὑψηλὰ μέτρα ἀσκήσεως καὶ μετανοίας (βλέπε «Γερωντικόν», ἐκδ. Πάσχου, σελ. 117)

14. Ἐκπλήσσει κανεὶς γιὰ τὴν πονηρία τῶν πονηρῶν πνευμάτων, προκειμένου νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς λογισμοὺς τῶν μοναχῶν. Γι' αὐτὸ, χωρὶς τὴν καθοδηγήσι διακριτικοῦ Γέροντος, ἡ διάκρισις τῶν πνευμάτων καὶ ἡ ἐν γένει πνευματικὴ πρόοδος καθίσταται εὐχὴ ἀνεκπλήρωτη.

15. Ὁ Χριστὸς παρέμεινε τρεῖς ἡμέρες καὶ τρεῖς νύκτες στὴν γῆ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνέζησε διὰ παντός. Ἐννοοῦνται δὲ ὡς τρεῖς ὥρες ἡ νεανικὴ, ἡ ἀνδρική καὶ ἡ γεροντικὴ ἡλικία.

16. Ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τίς ὁποῖες μεταμελεῖται κανεὶς καὶ γιὰ τὰ καλὰ του ἔργα; Βεβαίως! Ὅταν π. χ. ἀφιέρωσε πολὺν κόπο γιὰ τὴν ἀπόκτησι μιᾶς μικροτέρας ἀρετῆς καὶ παρημέλησε ἔτσι κάποια σπουδαιότερα καὶ βασικὴ. Κατῶρθωσε λ. χ. κάποιος τὴν σιωπὴν, ἀλλὰ ἔμεινε πίσω στὴν ἀγάπην.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

Περὶ διακρίσεως

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

(Σύντομος ἀνακεφαλαίωσις τῶν προηγουμένων)

Ἡ ΒΕΒΑΙΑ πίστις εἶναι μητέρα τῆς ἀποταγῆς. Καὶ τὸ ἀντίθετο εἶναι ἐξ ἴσου φανερό. Ἡ ἀκλόνητη ἐλπίδα εἶναι ἡ θύρα τῆς ἀπροσπαθείας. Καὶ τὸ ἀντίθετο εἶναι ἐξ ἴσου φανερό. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι αἰτία τῆς ξενιτείας. Καὶ τὸ ἀντίθετο εἶναι ἐξ ἴσου φανερό.

2. Τὴν ὑποταγὴν τὴν ἐγέννησε ἡ καταδίκη τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἡ ὀρεξις τῆς πνευματικῆς ὑγείας. Μητέρα τῆς ἐγκρατείας εἶναι ἡ σκέψις τοῦ θανάτου καὶ ἡ διαρκὴς μνήμη τῆς χολῆς καὶ τοῦ ὄξους τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Προϋπόθεσις καὶ συνεργὸς τῆς σωφροσύνης καὶ καθαρότητος εἶναι ἡ ἡσυχία. Θραῦσις τῆς σαρκικῆς πυρώσεως εἶναι ἡ νηστεία. Καὶ ἀντίπαλος τῶν αἰσchrῶν λογισμῶν εἶναι ἡ συντριβὴ τοῦ νοῦ.

3. Ἡ πίστις καὶ ἡ ξενιτεία εἶναι ὁ θάνατος τῆς φιλαργυρίας. Ἡ εὐσπλαγχνία καὶ ἡ ἀγάπη παρέδωκαν τὸ σῶμα σὲ θυσία. Ἡ ἐκτενὴς προσευχὴ εἶναι ὀλεθρος τῆς ἀκηδίας. Ἡ μνήμη τῆς Κρίσεως εἶναι πρόξενος τῆς πνευματικῆς προθυμίας. Θεραπεία τοῦ θυμοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς ἀτιμίας, ἡ ὑμνωδία καὶ ἡ εὐσπλαγχνία.

4. Ἡ ἀκτημοσύνη καταπνίγει τὴν λύπην. Ἡ ἀπροσπάθεια πρὸς τὰ αἰσθητὰ πράγματα ὁδηγεῖ στὴν θεωρίαν τῶν νοερῶν. Ἡ σιωπὴ καὶ ἡ ἡσυχία καταπολεμοῦν τὴν κενοδοξίαν – ἐὰν ὅμως εὐρίσκεισαι ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους, χρησιμοποίησε τὴν ἀτιμία.

5. Τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ὁρατὴν ὑπερηφάνειαν τὴν ἐθεράπευσαν ἡ πτωχεία, ἡ θλίψις καὶ οἱ παρόμοιες καταστάσεις. Τὴν δὲ ἐσωτερικὴν καὶ ἀόρατὴν Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι προαιωνίως Ἀόρατος. Ὅλα τὰ αἰσθητὰ ἐρπετὰ τὰ φονεύει τὸ ἐλάφι καὶ ὅλα τὰ νοητὰ ἡ ταπείνωσις. Εἶναι δυνατόν μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ διδασκώμεθα καλῶς ὅλα τὰ πνευματικά.

6. Ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποβάλλῃ ὁ ὄφις τὸ παλαιὸν τοῦ δέρμα, ἐὰν δὲν εἰσχωρήσῃ σὲ στενὴν τρύπα, ἔτσι καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ ἀποβάλωμε τίς παλαιὰς προλήψεις καὶ τὴν ψυχικὴν παλαιότητα καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν δὲν περάσωμε ἀπὸ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀτιμίας.

7. Ὅπως τὰ πολύσαρκα πτηνὰ δὲν μποροῦν νὰ πετάξουν στὸν οὐρανόν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ τρέφει καὶ περιποιεῖται τὴν σάρκα του.

8. Ὁ ξηραμένος βόρβορος δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον τοὺς χοίρους. Καὶ ἡ σάρκα ποὺ ἐμαράνθηκε δὲν ἀναπαύει πλέον τοὺς δαίμονας.

9. Ὅπως πολλὰς φορές τὰ πολλὰ ξύλα πνίγουν καὶ σβήνουν τὴν φωτιὰ δημιουργώντας ὑπερβολικὸ καπνόν, ἔτσι πολλὰς φορές καὶ ἡ ὑπέρμετρη λύπη καπνίζει καὶ γεμίζει σκότος

τὴν ψυχὴ καὶ ξηραίνει τὸ ὕδωρ τῶν δακρύων.

10. Ὅπως ἀποτυγχάνει ὁ τυφλὸς τοξότης στὸν στόχο του, ἔτσι ἀποτυγχάνει καὶ καταστρέφεται καὶ ὁ ὑποτακτικὸς ποὺ ἀντιλέγει.

11. Καθὼς τὸ κοπερὸ σίδερο μπορεῖ νὰ ὀξύνῃ ἓνα ἄλλο ἀκατέργαστο, ἔτσι καὶ ὁ πρόθυμος ἀδελφὸς ἔσωσε πολλὰς φορὲς τὸν ῥάθυμο.

12. Ὅπως τὰ αὐγὰ τῶν ὀρνίθων ποὺ θερμαίνονται στὸν κόλπο τοῦ στήθους ζωογονοῦνται, ἔτσι καὶ οἱ λογισμοὶ ποὺ δὲν φανερώνονται μὲ τὴν ἐξομολόγησι, γίνονται ἔργα.

13. Ὅπως οἱ ἵπποι ποὺ τρέχουν ἀμιλλῶνται μεταξὺ τους, ἔτσι καὶ μετὰ στὴν καλὴ συνοδίᾳ ὁ ἓνας ἀδελφὸς διεγείρει τὸν ἄλλο.

14. Ὅπως τὰ σύννεφα ἀποκρύπτουν τὸν ἥλιο, ἔτσι καὶ οἱ πονηρὲς σκέψεις σκοτίζουν καὶ καταστρέφουν τὸν νοῦ.

15. Ὅπως αὐτὸς ποὺ ἔλαβε τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασιν καὶ ὀδηγεῖται πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν δὲν ὀμιλεῖ γιὰ τὰ θεάτρα, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ πενθεῖ εἰλικρινὰ δὲν θὰ ἀναπαύσῃ ποτὲ τὴν κοιλίαν του.

16. Ὅπως οἱ πτωχοὶ ποὺ βλέπουν τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως αἰσθάνονται περισσότερο τὴν πτωχεῖάν τους, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ μελετᾷ τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῶν Πατέρων, ταπεινώνει ὅπωςδὴποτε περισσότερο τὸ φρόνημά της.

17. Ὅπως τὸ σίδερο καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ σπεύδει πρὸς τὸν μαγνήτη, διότι ἔλκεται ἀπὸ κάποια μυστικὴ φυσικὴ δύναμις, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐχρόνισαν στὶς κακὰς τους συνήθειες τυραννοῦνται ἀπὸ αὐτὰς.

18. Ὅπως τὸ λάδι γαληνεύει τὴ θάλασσαν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία σβῆνει ἐντελῶς τὰς σαρκικὰς πυρώσεις, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν τους.

19. Ὅπως τὸ ὕδωρ ὅταν πιεσθῇ ἀνυψώνεται ἔτσι πολλὰς φορὲς καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἐπιέσθη ἀπὸ διαφόρους κινδύνους, ἀνυψώθηκε πρὸς τὸν Θεὸν μὲ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐσώθηκε.

20. Ὅπως ἐκεῖνος ποὺ κρατᾷ ἀρώματα προδίδεται καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἀπὸ τὴν εὐωδίαν, ἔτσι καὶ ὁποῖος ἔχει μέσα του τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὰ λόγια του καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην του.

21. Ὅπως ὁ ἥλιος μὲ τὸ φῶς του δείχνει τὸν χρυσὸ ποὺ λάμπει, ἔτσι καὶ ἡ ἀρετὴ φανερώνει αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει.

22. Ὅπως οἱ ἄνεμοι ἀναταράζουν τὸν βυθὸ τῆς θαλάσσης, ἔτσι καὶ ὁ θυμὸς ταραξὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὸν νοῦ.

23. Ὅπως, ὅσα δὲν εἶδε ὁ ἄνθρωπος μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς του, δὲν ἐπιθυμεῖ καὶ τόσο πολὺ νὰ τὰ γευθῇ, ἔστω καὶ ἂν τὰ ἄκουσε, ἔτσι καὶ ὅσοι ἔμειναν ἀγνοεῖ στὸ σῶμα, ἔχουν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἐλαφροτέρους πειρασμούς.

24. Ὅπως οἱ κλέπτες δὲν πλησιάζουν εὐκόλῃ στὸν τόπον ποὺ βλέπουν βασιλικὴ φρουρὰ καὶ ὅπλα, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔνωσε τὴν καρδίαν μὲ τὴν προσευχὴν δὲν κλέπεται εὐκόλῃ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς ληστές.

25. Ὅπως ἡ φωτιά δὲν γεννᾷ χιόνι, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ζητεῖ τίς τιμὲς τοῦ κόσμου δὲν θὰ ἀπολαύσῃ τίς τιμὲς τῆς μελλούσης ζωῆς.
26. Ὅπως πολλὰς φορὲς μία σπίθα κατέκαυσε ἓνα μεγάλο δάσος, ἔτσι καὶ μία ἐνάρετη πράξις συνέβη νὰ ἐξαλείψῃ πλῆθος ἀπὸ μεγάλα πταίσματα.
27. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φονεύσῃ κανεὶς ἓνα ἄγριο θηρίο χωρὶς ὄπλο, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀοργησίαν χωρὶς ταπείνωσι.
28. Ὅπως εἶναι ἀδύνατο, σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, νὰ ζήσῃ κανεὶς χωρὶς τροφή, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρίαν τοῦ νὰ δείξῃ μέχρι τὸ θάνατό του ἔστω καὶ γιὰ μία στιγμὴ ἀμέλεια.
29. Ὅπως ἡ ἡλιακὴ ἀκτίνα ποὺ εἰσχωρεῖ ἀπὸ κάποιο μικρὸ ἄνοιγμα στὸ σπίτι, τὸ φωτίζει τόσο, ὥστε νὰ διακρίνεται καὶ ἡ πιὸ λεπτὴ σκόνη ποὺ αἰωρεῖται στὸν ἀέρα, ἔτσι καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἰσερχόμενος στὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς φανερῶναι ὅλα τὰ ἁμαρτήματά της.
30. Ὅπως τὰ λεγόμενα καβούρια συλλαμβάνονται εὐκόλα, διότι βαδίζουν ἄλλοτε ἐμπρὸς καὶ ἄλλοτε πίσω, ἔτσι καὶ μία ψυχὴ ποὺ ἄλλοτε γελᾷ, ἄλλοτε πενθεῖ καὶ ἄλλοτε ζῇ μὲ τρυφή, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τίποτε.
31. Ὅπως οἱ κοιμώμενοι κλέπτονται εὐκόλα, ἔτσι καὶ ὅσοι ἀσκοῦνται στὴν ἀρετὴ κοντὰ στὸν κόσμον.
32. Ὅπως ἐκεῖνος ποὺ παλαίει μὲ λέοντα, ἂν στρέψῃ ἄλλοῦ τὸ βλέμμα του, ἐξοντώνεται ἀμέσως, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ παλαίει μὲ τὴν σάρκα του, ἐὰν τῆς προσφέρῃ ἀνάπαυσι.
33. Ὅπως κινδυνεύουν νὰ πέσουν ὅσοι ἀνεβαίνουν σὲ σαθρὴ σκάλα, ἔτσι κάθε τιμὴ καὶ δόξα καὶ ἐξουσία καταρρίπτουν τὸν κάτοχό τους, ἐπειδὴ αὐτὲς ἐρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη.
34. Ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σκέπτεται ὁ πεινασμένος τὸν ἄρτο, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ σκέπτεται τὸν θάνατον καὶ τὴν Κρίσιν ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ σωθῇ.
35. Ὅπως τὸ νερὸ σβῆνει τὰ γράμματα, ἔτσι καὶ τὸ δάκρυ μπορεῖ νὰ σβῇ τὰ πταίσματα.
36. Ὅπως μερικοὶ ποὺ δὲν ἔχουν νερό, σβῆνουν μὲ ἄλλο τρόπο τὰ γράμματα, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ ψυχὲς ποὺ στεροῦνται δακρύων, καὶ γι' αὐτὸ τρίβουν καὶ ἀποξέουν τίς ἁμαρτίες τους μὲ τὴν λύπη, τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὴν σκυθρωπότητα.
37. Ὅπως ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς κοπριάς προέρχονται πλῆθος σκουλήκια, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φαγητῶν προέρχονται πλῆθος ἁμαρτωλῶν πτώσεων καὶ πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἀκαθάρτων ὀνείρων.
- [38. Ὅπως ὁ τυφλὸς δὲν βλέπει νὰ βαδίζῃ, ἔτσι καὶ ὁ ὀκνηρὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ τὸ καλὸ καὶ νὰ τὸ πράξῃ].
39. Ὅπως ἐκεῖνος ποὺ ἔχει δεμένα τὰ πόδια δὲν μπορεῖ νὰ βαδίζῃ εὐκόλα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ θησαυρίζουν χρήματα δὲν μποροῦν νὰ ἀνέβουν στὸν οὐρανόν.
40. Ὅπως ἡ πρόσφατη πληγὴ θεραπεύεται εὐκόλα, ἔτσι, ἀντιθέτως, τὰ χρόνια τραύματα τῆς ψυχῆς δύσκολα θεραπεύονται, ὅταν βεβαίως θεραπεύωνται.

41. Ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ βαδίζῃ ὁ νεκρὸς, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῇ ὁ ἀπελπισμένος.
42. Αὐτὸς ποὺ ἔχει ὀρθὴ πίστι καὶ ὅμως διαπράττει ἁμαρτίες, ὁμοιάζει μὲ πρόσωπο ποὺ δὲν ἔχει ὀφθαλμοὺς.
43. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει πίστι, καὶ ὅμως πράττει ἴσως μερικὰ καλὰ, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἀντλεῖ νερὸ καὶ τὸ χύνει σ' ἓνα τρυπημένο πιθάρι.
44. Ὅπως τὸ πλοῖο ποὺ ἔχει καλὸν κυβερνήτη φθάνει μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ σὺν τὸ λιμάνι, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἔχει καλὸν ποιμένα ἀνεβαίνει εὐκόλα στὸν οὐρανὸ, ἔστω καὶ ἐὰν ἔχῃ διαπράξῃ πλῆθος κακῶν.
45. Ὅπως αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ὁδηγὸ χάνει εὐκόλα τὸν δρόμο, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι πολὺ ἐξυπνος, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ προχωρεῖ αὐτοκυβέρνητος τὴν μοναχικὴ ὁδὸ, εὐκόλα χάνεται, ἔστω καὶ ἐὰν κατέχῃ ὅλη τὴν σοφία τοῦ κόσμου.
46. Ὅταν κάποιος ἀσθενῇ κατὰ τὸ σῶμα, ἔχῃ δὲ διαπράξῃ καὶ βαριὰ ἁμαρτήματα, αὐτὸς ἂς ἀκολουθῇ τὴν ὁδὸ τῆς ταπεινώσεως καὶ τῶν διαφορῶν μορφῶν καὶ ἐκδηλώσεών της, διότι δὲν πρόκειται νὰ εὕρῃ ἄλλοῦ τὴν σωτηρία.
47. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὸς ποὺ ἐπέρασε μακροχρόνιο ἀσθένεια νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ὑγεία του μέσα σὲ μία στιγμή, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νικήσουμε διὰ μιᾶς τὰ πάθη μας ἢ ἓνα πάθος μας. Νὰ παρατηρῇς σὲ τί μέτρα εὕρισκεσαι σὲ κάθε πάθος καὶ σὲ κάθε ἀρετῇ, καὶ ἔτσι θὰ ἀντιληφθῇς καλύτερα τὴν πρόοδόν σου.
48. Ὅπως ζημιώνονται ὅσοι ἀνταλλάσσουν τὸν χρυσὸ μὲ τὴν λάσπη, ἔτσι καὶ ὅσοι διηγοῦνται καὶ ἀποκαλύπτουν τὰ πνευματικὰ γιὰ νὰ κερδήσουν κάτι ἀπὸ τὰ ὑλικά.
49. Τὴν ἄφεσι πολλοὶ τὴν ἀπέκτησαν σύντομα, ἀλλὰ τὴν ἀπάθεια κανεῖς, διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον καὶ πόθον καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.
50. Ἄς ἀναζητήσωμε ποιά θηρία ἢ πτηνὰ μᾶς ἐπιβουλεύονται στὴν σπορά, ποιά στὴν βλάστησιν καὶ ποιά στὸν θερισμό, ὥστε νὰ στήνωμε κάθε φορὰ τὶς ἀνάλογες παγίδες.
51. Ὅπως δὲν εἶναι σωστὸ νὰ αὐτοκτονήσῃ κάποιος, ἐπειδὴ ἔχει πυρετό, ἔτσι δὲν πρέπει νὰ περιπίπτῃ κανεῖς στὴν ἀπόγνωσιν ποτὲ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς.
52. Ὅπως εἶναι ἄσχημο, ἐκεῖνος ποὺ ἔθαψε τὸν πατέρα του, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν κηδεῖαν νὰ κατευθυνθῇ σὲ γάμον, ἔτσι εἶναι ἀνάρμοστο σὲ ὅσους θρηνοῦν τὶς πτώσεις τους, νὰ ἐπιζητοῦν τὴν παροῦσαν ζωὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τιμὴ ἢ ἀνάπαυσιν ἢ δόξαν.
53. Ὅπως ἄλλες εἶναι οἱ κατοικίαι τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ ἄλλες τῶν καταδίκων, ἔτσι πρέπει νὰ ξεχωρίζῃ τελείως ἡ κατάστασις καὶ ἡ ζωὴ τῶν πενθούντων καὶ ἐνόχων ἀπὸ τῶν ἀνενόχων.
54. Ὅπως τὸν στρατιώτη ποὺ ἐπληρώθηκε βαρεῖαν σὺν τὸ πρόσωπόν του κατὰ τὸν πόλεμον, ὁ βασιλεὺς δὲν τὸν ἀποβάλλει ἀπὸ τὸ στράτευμα, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν προβιβάζει σὲ ἀνωτέρα τάξιν, ἔτσι καὶ τὸν μοναχὸ ποὺ κινδυνεύει καὶ ὑποφέρει πολλὰ ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ὁ ἐπουράνιος Βασιλεὺς τὸν στεφανώνει.
55. Ἡ αἴσθησις ποὺ διαθέτει ἡ ψυχὴ εἶναι ἓνα ἰδίωμά της. Ἡ δὲ ἁμαρτία εἶναι ὁ κόλαφος αὐτῆς τῆς αἰσθήσεως.

Ἡ συναίσθησις εἶναι αὐτὴ ποὺ ἐπιφέρει τὴν κατάπαυσι ἢ τὴν μείωσι τοῦ κακοῦ, καὶ εἶναι τέκνο τῆς συνειδήσεως.

Ἡ δὲ συνειδήσις εἶναι ὁ λόγος καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ φύλακός μας Ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδόθηκε στὸ βάπτισμα.

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο βλέπομε ὅτι οἱ ἀβάπτιστοι δὲν αἰσθάνονται ἔντονες τύψεις γιὰ τὶς κακές τους πράξεις, ἀλλὰ πολὺ ἐλαφρές.

Ἡ ἐλάττωσις τοῦ κακοῦ γεννᾷ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὸ κακόν. Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὸ κακόν εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας εἶναι ἡ καλὴ πρόθεσις. Ἡ καλὴ πρόθεσις γεννᾷ τοὺς κόπους. Ἀρχὴ τῶν κόπων εἶναι οἱ ἀρετές. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀρετῶν εἶναι τὸ ἄνθος (τῆς πνευματικῆς ζωῆς). Τὸ ἄνθος τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς (πνευματικῆς) ἐργασίας. Ἡ (πνευματικὴ) ἐργασία εἶναι τέκνο τῆς ἀρετῆς· καὶ αὐτῆς τέκνο ἡ συνέχισις καὶ ἡ συχνότης τῆς ἐργασίας. Καρπὸς καὶ τέκνο τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιμελοῦς ἐργασίας εἶναι ἡ ἔξις, (ἡ μόνιμη δηλαδὴ συνήθεια). Καὶ τέκνο τῆς ἔξεως εἶναι ἡ ποίωσις, (νὰ γίνῃ δηλαδὴ ἡ ἀρετὴ ἓνα μὲ τὴν ψυχὴ, φυσικὴ κατάστασις τῆς).

Ἡ ποίωσις στὸ καλὸ γεννᾷ τὸν φόβο (τοῦ Θεοῦ). Ὁ φόβος γεννᾷ τὴν τήρησι τῶν ἐντολῶν – εἴτε τῶν ἐπουρανίων εἴτε τῶν ἐπιγείων. Ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης (πρὸς τὸν Θεόν). Ἀρχὴ τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ πλῆθος τῆς ταπεινώσεως. Τὸ πλῆθος δὲ τῆς ταπεινώσεως εἶναι θυγατέρα τῆς ἀπαθείας. Καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀπαθείας εἶναι ἡ πληρότης τῆς ἀγάπης, δηλαδὴ ἡ πλήρης κατοίκησις τοῦ Θεοῦ σὲ ὅσους ἔγιναν μὲ τὴν ἀπάθεια «καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται» (Ματθ. ε' 8).

Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Περὶ ἡσυχίας

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

(Διὰ τὴν ἱερὰν «ἡσυχίαν», τὴν σωματικὴν καὶ τὴν ψυχικὴν)

ΕΜΕΙΣ ΕΙΜΕΘΑ σὰν δοῦλοι ποὺ μᾶς ἀγόρασαν τὰ ἀνόσια πάθη καὶ μᾶς ὑπέταξαν. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο γνωρίζομε κάπως τοὺς δόλους καὶ τὰ τεχνάσματα καὶ τὰ προστάγματα καὶ τὶς πανουργίες τῶν πονηρῶν πνευμάτων ποὺ ἐκυριάρχησαν στὴν ἀθλία ψυχὴ μας. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι ποὺ ἐγνώρισαν τὰ τεχνάσματα τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀπὸ τὴν φωτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν ποὺ ἔχουν ἀπέναντί τους. Διαφορετικὸ πρᾶγμα εἶναι νὰ φαντάζεται κάποιος ποὺ ὑποφέρει ἀπὸ ἀσθένεια, ἀπὸ τὴν ἰδική του κατάστασι τὴν εὐχάριστην κατάτασι τῆς υγείας, καὶ διαφορετικὸ νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ συμπεραίνει κάποιος ποὺ χαίρει ἄκρας υγείας, ἀπὸ τὴν ἰδική του κατάστασι τὴν δυσάρεστην κατάστασι τῆς ἀσθενείας.

Ἐμεῖς σὰν ἀσθενεῖς ποὺ εἴμαστε φοβούμεθα νὰ φιλοσοφήσωμε στὸν παρόντα λόγο γιὰ τὸ λιμάνι τῆς ἡσυχίας, διότι γνωρίζομε κάποιον κύνα ποὺ παρευρίσκεται πάντοτε στὴν τράπεζα τοῦ καλοῦ κοινοβίου καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀρπάξῃ ἓνα τεμάχιο ἄρτου, μία ψυχὴ δηλαδὴ, καὶ κρατώντας τὴν στὸ στόμα του νὰ τρέξῃ ἔπειτα στὴν ἔρημον γιὰ νὰ τὴν φάγῃ μὲ τὴν ἡσυχίαν του.

Γιὰ νὰ μὴ δώσωμε λοιπὸν μὲ τὸν λόγο μας τόπο σ' αὐτὸν τὸν κύνα καὶ ἀφορμὴν σὲ ὅσους

ζητοῦν ἀφορμή, ἐθεωρήσαμε ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ ἀνοίξωμε τώρα συζήτησι περὶ εἰρήνης μὲ τοὺς γενναίους στρατιῶτες τοῦ Βασιλέως ποὺ μάχονται στὸν πόλεμο. Τοῦτο μόνο λέγομε, ὅτι οἱ στέφανοι τῆς εἰρήνης καὶ τῆς γαλήνης ἔχουν πλεχθῇ γιὰ ὅσους πολεμοῦν μὲ ἀνδρεία. Ἄς εἰποῦμε ὅμως ὀλίγα -ἂν νομίζετε- περὶ ἡσυχίας «ὡς ἐν τύπῳ διακρίσεως», γιὰ νὰ μὴ λυπήσωμε μερικοὺς ποὺ δὲν θὰ ἤθελαν νὰ ἀφήσωμε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους λόγους ἀνεξέταστο τοῦτο τὸ θέμα.

2. Ἡσυχία τοῦ σώματος σημαίνει ἐπιστήμη καὶ εὐτρεπισμένη κατάσταση τῶν ἡθῶν καὶ τῶν αἰσθήσεων. Ἡσυχία τῆς ψυχῆς σημαίνει ἐπιστήμη τῶν λογισμῶν καὶ «ἀσύλητος ἔννοια» (1). Φίλος καὶ βοηθὸς τῆς ἡσυχίας εἶναι ἓνας ἀνδρεῖος καὶ αὐστηρὸς λογισμὸς ποὺ ἴσταται ἀγρυπνὸς στὴν θύρα τῆς καρδίας καὶ φονεύει ἢ ἀποδιώκει τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ποὺ πλησιάζουν. Ὅποιος ζῇ τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ «ἐν αἰσθήσει καρδίας», ἀντιλαμβάνεται αὐτὸ ποὺ εἶπα. Ὅποιος ὅμως εἶναι ἀκόμη νήπιος καὶ ἀρχάριος, οὔτε τὸ ἐγεύθηκε οὔτε τὸ ἐγνώρισε. Ὁ γνωστικὸς ἡσυχαστὴς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λόγους διδασκαλικούς, διότι αὐτοὺς τοὺς ἀντιλαμβάνεται ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τὰ γεγονότα.

3. Ἀρχὴ τῆς ἡσυχίας εἶναι τὸ νὰ ἀποκροῦν κανεὶς τοὺς κτύπους (τῶν δαιμόνων), διότι τοῦ ταράζουν τὸν βυθὸ (τῆς καρδίας). Τέλος τῆς εἶναι τὸ νὰ μὴ φοβῆται τοὺς θορύβους, ἀλλὰ νὰ ἀναισθητῇ ἀπέναντί τους.

4. Ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸ κελλί του ὁ ἡσυχαστὴς λόγῳ κάποιας ἀνάγκης, εἶναι σὰν νὰ μὴ ἐξέρχεται. Παρουσιάζεται δὲ ἥπιος, πραγματικὸς οἶκος τῆς ἀγάπης, δυσκίνητος πρὸς τὴν ὁμιλίαν καὶ ἀκίνητος πρὸς τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ. Τὸ ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὸ εἶναι φανερό, (ὁ τρόπος δηλαδὴ τῆς ἐξόδου ἐνός, ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται χωρὶς νὰ ὑπάρχη λόγος).

5. Ἡσυχαστὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀγωνίζεται νὰ περιορίσῃ τὸ ἀσώματον μέσα σὲ σωματικὸ οἶκο – πράγμα παραδοξότατο!

6. Παρακολουθεῖ προσεκτικὰ τὸν ποντικὸ ἢ θηρεύτριά του, (ἢ γάτα δηλαδὴ). Ὅμοιως κάποιον νοητὸ ποντικὸ παρακολουθεῖ ἢ σκέψιν τοῦ ἡσυχαστοῦ. Μὴ περιφρονήσῃς αὐτὸ τὸ παράδειγμα. Ἄν τὸ περιφρονήσῃς, σημαίνει ὅτι δὲν ἐγεύθηκες ἀκόμη τὴν ἡσυχίαν.

7. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πράγμα μοναχὸς ποὺ ἀσκεῖται κατὰ μόναν καὶ μοναχὸς ποὺ ἀσκεῖται μαζὶ μὲ ἄλλον μοναχό. Διότι ὁ μοναχὸς ποὺ ἀσκεῖται κατὰ μόναν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ νήπι καὶ ἀρρέμβαστο νοῦ (ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν πειρασμῶν τῶν πονηρῶν πνευμάτων). Τὸν προηγούμενον, (ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι μόνος του), πολλὰς φορὰς τὸν ἐβοήθησε ὁ ἄλλος συνασκητὴς του, ἐνῶ στὸν δεῦτερον χρειάσθηκε νὰ σταλῇ Ἄγγελος γιὰ νὰ τοῦ συμπαρastaθῇ.

8. Οἱ νοερὲς Δυνάμεις συλλειτουργοῦν καὶ ζοῦν μαζὶ μὲ τὸν ἡσυχαστὴ ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς. Γιὰ τὸ ἀντίθετο ὅμως προτιμῶ νὰ σιωπήσω.

9. Ὁ βυθὸς τῶν δογμάτων εἶναι βαθύς, καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἡσυχαστοῦ πηδᾷ καὶ βυθίζεται σ' αὐτὰ ὅχι χωρὶς κίνδυνο. Εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ κολυμβᾷ κανεὶς μὲ τὰ ροῦχα του· ὁμοίως καὶ τὸ νὰ ἐγγίξῃ τὴν θεολογίαν, ἐνῶ ἔχει πάθη.

10. Κελλί τοῦ ἡσυχαστοῦ σημαίνει περιορισμὸς τοῦ σώματος. Καὶ κρύπτει μέσα του (τὸ κελλί) τὸν οἶκο τῆς θείας γνώσεως.

11. Ὅποιος νοσεῖ ψυχικὰ ἀπὸ κάποιο πάθος καὶ ἐπιχειρεῖ τὴν ζωὴ τῆς ἡσυχίας, ὁμοιάζει μὲ αὐτὸν ποὺ πῆδησε στὸ πέλαγος ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ κρατώντας ἓνα σανίδι νομίζει ὅτι θὰ φθάσῃ χωρὶς κίνδυνο στὴν ξηρὰ.

12. Σὲ ὅσους μάχονται πρὸς τὸ πῆλινον σῶμα τους, ἡ ἡσυχία ἀποβαίνει ὠφέλιμη στὸν

κατάλληλο καιρό, εάν βεβαίως έχουν πνευματικό οδηγό. Διότι για να ασκή κανείς μόνος του την ήσυχία χρειάζεται να έχη αγγελική δύναμι και ικανότητα. Ἐγὼ βέβαια ὁμιλῶ για τοὺς πραγματικοὺς ἡσυχαστὰς καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν.

13. Ὁ ἡσυχαστὴς ποὺ βαρέθηκε τὴν ζωὴ του, ἀρχίζει νὰ ψεύδεται καὶ μὲ πλαγίους λόγους παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὸν ἀποτρέψουν ἀπὸ τὴν ἡσυχία. Ἐγκαταλείποντας τὸ κελλί του κατηγορεῖ τοὺς δαίμονας, ξεχνώντας ὅτι ἔγινε ὁ ἴδιος δαίμων τοῦ ἑαυτοῦ του.

14. Εἶδα ἡσυχαστὰς, οἱ ὁποῖοι τὴν φλογερὴ τους ἐπιθυμία πρὸς τὸν Θεὸν τὴν ἱκανοποίησαν ἀχόρταγα μέσῳ τῆς ἡσυχίας, καὶ ἀπὸ τὸ πῦρ ἔκαναν νὰ προκύψῃ πῦρ καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα ἔρωτας καὶ ἀπὸ τὸν πόθο πόθος.

15. Ὁ ἡσυχαστὴς εἶναι ἐπίγειος τύπος Ἀγγέλου, ποὺ μὲ τὸ χαρτὶ τοῦ πόθου του καὶ τὰ γράμματα τοῦ ζήλου του (σὰν μὲ ἔγγραφο ἀποφυλακίσεως) ἐλευθέρωσε τὴν προσευχὴ του ἀπὸ κάθε ραθυμία καὶ ὀκνηρία.

16. Ἡσυχαστὴς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐβόησε δυνατὰ καὶ καθαρὰ: «Ἐτοίμη ἡ καρδιά μου, ὁ Θεός» (Ψαλμ. ρζ' 2). Ἡσυχαστὴς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδιά μου ἀγρυπνεῖ» (Ἄσμα ε' 2).

17. Νὰ κλείνης τὴν θύρα τοῦ κελλιοῦ σου γιὰ νὰ μὴν ἐξέρχεται τὸ σῶμα σου, τὴν θύρα τῆς γλώσσης σου γιὰ νὰ μὴν ἐξέρχωνται λόγια, καὶ τὴν ἐσωτερικὴ πύλη τῆς ψυχῆς σου γιὰ νὰ μὴν εἰσέρχωνται τὰ πονηρὰ πνεύματα.

18. Ἡ γαλήνη τῆς θαλάσσης καὶ ὁ μεσημβρινὸς ἥλιος ἐδοκίμασαν τὴν ὑπομονὴ τοῦ ναυτικοῦ (2), καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων ἔδειξε τὴν καρτερίαν τοῦ ἡσυχαστοῦ. Ὁ ἕνας, ὁ ναυτικός, ἀπὸ τὴν στενοχώριαν του ρίχνεται καὶ κολυμβᾷ στὰ νερά. Καὶ ὁ ἄλλος, ὁ ἡσυχαστὴς, ἀπὸ τὴν ἀκηδία του βγαίνει καὶ συμφύρεται μὲ τὰ πλήθη, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἀναγκαῖα.

19. Νὰ μὴ φοβῆσαι τὰ παιγνίδια ποὺ κάνουν οἱ δαίμονες μὲ τοὺς διαφόρους κτύπους, διότι τὸ πένθος δὲν γνωρίζει τὴν δειλία καὶ δὲν πτοεῖται.

20. Ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ὁ νοῦς ἔμαθε ἀληθινὰ νὰ προσεύχεται, ὁμιλοῦν στὸν Κύριον «ἐνώπιον ἐνωπίῳ», ὅπως αὐτοὶ ποὺ ὁμιλοῦν ἰδιαιτέρως στὸ αὐτὸ τοῦ βασιλέως. Ἐκεῖνοι ποὺ προσεύχονται μὲ τὸ στόμα, ὁμοιάζουν μὲ αὐτοὺς ποὺ γονατίζουν καὶ παρακαλοῦν τὸν βασιλέα ἐμπρὸς σὲ ὅλη τὴν σύγκλητο. Καὶ ὅσοι ζοῦν στὸν κόσμον, ὅταν προσεύχωνται, εἶναι σὰν νὰ ἰκετεύουν τὸν βασιλέα μέσα ἀπὸ τοὺς θορύβους ὅλου τοῦ ὄχλου. Ἐὰν ἔμαθες ἐπιστημονικὰ τὴν τέχνη τῆς προσευχῆς, δὲν θὰ ἀγνοῇς αὐτὸ ποὺ λέγω.

21. Καθισμένος σὲ μία ὑψηλὴ σκοπιά, παρατήρει τὸν ἑαυτὸ σου, ἐὰν βέβαια καὶ ἔχῃς τὴν ἀπαραίτητη γνῶσι, καὶ τότε θὰ ἰδῇς πῶς καὶ πότε καὶ ἀπὸ ποῦ καὶ πόσοι καὶ ποιοὶ κλέπτες ἔρχονται νὰ κλέψουν τὰ σταφύλια. Ὅταν ἀποκάμῃ ὁ σκοπὸς (μὲ αὐτὴ τὴν ἔρευνα), ἃς σηκωθῇ νὰ προσευχηθῇ. Καὶ πάλι, ἀφοῦ καθήσῃ, ἃς συνεχίσῃ μὲ ἀποφασιστικότητα τὴν προηγουμένη ἐργασία του.

22. Ἦθελε κάποιος ποὺ τὰ ἐδοκίμασε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ αὐτῶν ἀναλυτικὰ καὶ μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ φοβήθηκε μήπως καὶ στοὺς ἐργαζομένους αὐτὰ φέρῃ ἀπροθυμία καὶ στοὺς ἐπιθυμοῦντας αὐτὰ δημιουργήσῃ φόβον μὲ τὸν κτύπον τῶν λόγων του. Ὅποιος ἐξηγεῖ τὰ τῆς ἡσυχίας ἀναλυτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ, ἐξηγεῖρε ἐναντίον του τοὺς δαίμονας, διότι κανεὶς ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ ξεσκεπάσῃ ὅπως αὐτὸς τίς ἀθλιότητες τῶν δαιμόνων.

23. Ὅποιος ἔφθασε στὴν τελεία ἡσυχία, ἐγνώρισε τὸν βυθὸ τῶν θείων μυστηρίων. Δὲν κατέβηκε ὅμως σ' αὐτόν, παρὰ ἀφοῦ προηγουμένως εἶδε καὶ ἄκουσε τὴν ταραχὴ τῶν κυμάτων καὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἴσως δὲ καὶ ἐβράχηκε ἀπὸ αὐτά. Τὸ ἐπικυρώνει αὐτὸ καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος, ἐὰν δὲν ἀρπαζόταν ὡς ἀνὴρ ἡσυχίας στὸν Παράδεισο, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀκούσῃ τὰ «ἄρρητα ῥήματα» (Β' Κορ. ιβ' 4).

24. Τὸ αὐτὸ τῆς ἡσυχίας θὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐξαίσιμα πράγματα. Γι' αὐτὸ ἡ πάνσοφη αὐτὴ ἔλεγε καὶ στὸν Ἰώβ: «Πότερον, οὐ δέξεται μου τὸ οὐς ἐξαίσιμα παρ' αὐτοῦ;» (δ' 12).

25. Ἡσυχαστὴς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ χωρὶς νὰ τοὺς μισῇ, τοὺς ἀποφεύγῃ ὅλους τόσο, ὅσο ἓνας ἀμελὴς μοναχὸς τρέχει κοντὰ τοὺς μὲ προθυμία. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν θέλει νὰ διακοπῇ ἡ γεῦσις τῆς γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ.

26. Πήγαινε καὶ σκόρπισε γρήγορα τὰ ὑπάρχοντά σου -ὄχι πώλησε, διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ χρόνο- καὶ δὸς τα σὲ πτωχοὺς μοναχοὺς, γιὰ νὰ σὲ βοηθήσουν μὲ τὴν προσευχὴ τους στὴν ἡσυχία. Καὶ σήκωσε τὸν σταυρὸ σου μὲ τὴν ὑπακοή, καὶ ὑπόμεινε γενναῖα τὸ βάρος τῆς ἐκκοπῆς τοῦ θελήματός σου. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἔλα νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς, γιὰ νὰ συναντήσωμε τὴν τρισμακάριστη ἡσυχία, καὶ θὰ σὲ διδάξω φανερά τὴν ἐργασία καὶ τὴν πολιτεία τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων.

Δὲν θὰ χορτάσουν αὐτὲς νὰ δοξολογοῦν εἰς αἰῶνας αἰώνων τὸν Δημιουργό. Ὅμοίως καὶ αὐτὸς ποὺ ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ τῆς ἡσυχίας νὰ ἀνυμνῇ τὸν Κτίστη. Δὲν φροντίζουν γιὰ τὰ ὑλικά οἱ ἄυλοι. Ὅμοίως γιὰ τὴν τροφή οἱ «ὕλικοι ἄυλοι». Δὲν θὰ γευθοῦν οἱ πρῶτοι φαγητά. Ὅμοίως καὶ οἱ δεῦτεροι δὲν θὰ στηριχθοῦν σὲ ὑποσχέσεις ἀνθρώπων γιὰ τὴν συντήρησί τους. Δὲν θὰ φροντίσουν ἐκεῖνοι γιὰ χρήματα καὶ κτήματα. Ὅμοίως καὶ αὐτοὶ γιὰ τὶς ταιριαστέριες καὶ τὶς κακοπάθειες ποὺ τοὺς προκαλοῦν τὰ πονηρὰ πνεύματα.

Δὲν ἐπιθυμοῦν οἱ οὐράνιοι Ἄγγελοι κάποιο ὁρατὸ κτίσμα. Ὅμοίως καὶ οἱ ἐπίγειοι Ἄγγελοι τὴν θέα κάποιου προσώπου. Δὲν θὰ παύσουν ποτὲ ἐκεῖνοι νὰ προοδεύουν στὴν ἀγάπη. Ὅμοίως καὶ αὐτοὶ νὰ τοὺς συναγωνίζονται κάθε ἡμέρα. Δὲν εἶναι ἄγνωστος σ' ἐκείνους ὁ πλοῦτος τῆς προκοπῆς τους. Ὅμοίως καὶ σ' αὐτοὺς ὁ ἔρωτας τῆς πνευματικῆς τους ἀναβάσεως. Καὶ δὲν θὰ σταματήσουν, μέχρις ὅτου φθάσουν τὰ Σεραφεῖμ· οὔτε θὰ ὑπολογίσουν κόπους, μέχρις ὅτου γίνουν Ἄγγελοι.

Μακάριος, ὁποῖος ἐλπίζει νὰ φθάσῃ σ' αὐτὸ τὸ ὕψος. Τρισμακάριος, ὁποῖος πλησιάζει. Ἄγγελος, ὁποῖος ἔφθασε.

Σημειώσεις

1. Δηλαδή: Ἡ σκέψις τοῦ ἡσυχαστοῦ εἶναι χῶρος κλειστός, ἀφιερωμένος ἀποκλειστικὰ στὸν Θεόν, ὅπου κανεὶς νοητὸς ἐχθρὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ γιὰ κλοπὴ καὶ ληστεία. Παρεμφερὴς διατύπωσις εἶναι: «ἀναιχμαλώτιστος ἔννοια».

2. Αὐτὸ φυσικὰ ἴσχυε γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὅποτε τὰ πλοῖα ἦταν ἱστιοφόρα.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Περὶ ἡσυχίας ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
(Περὶ διαφορᾶς καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν)

ΣΕ ΚΑΘΕ ἐπιστήμη καὶ τέχνη, ὅπως τὸ γνωρίζουν ὅλοι, παρατηροῦνται διαφορὲς στίς ἀπόψεις καὶ τὶς θελήσεις. Διότι δὲν μποροῦν ὅλοι νὰ κατακτήσουν τὸ τέλειο, εἴτε διότι ὑστεροῦν στὸν ζῆλο εἴτε διότι στεροῦνται δυνάμεως. Ὑπάρχουν λοιπὸν ἄνθρωποι ποὺ

εισέρχονται σ' αὐτὸν τὸν λιμένα ἢ καλύτερα τὸ πέλαγος ἢ ἴσως στὸν βυθό, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ κυβερνήσουν τὸ στόμα τους καὶ ἐπειδὴ συνήθισαν στὴν σωματικὴ ἀργία. Καὶ ἄλλοι διότι εἶναι ἀσυγκράτητοι στὸν θυμὸ καὶ δὲν μποροῦν νὰ κυβερνήσουν τὸ στόμα τους καὶ ἐπειδὴ συνήθισαν στὴν σωματικὴ ἀργία. Καὶ ἄλλοι διότι εἶναι ἀσυγκράτητοι στὸν θυμὸ καὶ δὲν μποροῦν οἱ ταλαίπωροι νὰ τὸν συγκαταστήσουν, ὅταν ζοῦν μαζί με πλῆθος ἀνθρώπων.

Ἄλλοι ἀπὸ ἰδιορρυθμία μᾶλλον, παρὰ ἀπὸ καθοδήγησι ἄλλου, νομίζοντας ὑπερήφανα ὅτι θὰ κατορθώσουν νὰ τὸ διαπλεύσουν αὐτὸ τὸ πέλαγος. Ἄλλοι ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ἐγκρατεύωνται ζώντας μέσα σὲ ἄφθονα ὑλικά ἀγαθὰ. Ἄλλοι γιὰ νὰ προοδεύσουν περισσότερο μετὰ τὴν ἀπομονωμένη αὐτὴ ζωὴ. Ἄλλοι γιὰ νὰ τιμωρήσουν ἀφανῶς τὸν ἑαυτὸ τους γιὰ τὶς ἀμαρτίες τους. Καὶ ἄλλοι γιὰ νὰ ἀποκτήσουν δόξα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μερικοὶ ἄλλοι -«εἰ ἄρα καὶ ἐλθὼν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὐρήσει τοιοῦτους ἐπὶ τῆς γῆς» (πρβλ. Λουκ. ιη' 8)- οἱ ὁποῖοι συνεζεύχθησαν τὴν ὁσία αὐτή, δηλαδὴ τὴν ἡσυχία, ἀπὸ τρυφὴ καὶ ἀπὸ δίψα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν τὸ ἔκαναν αὐτό, παρὰ ἀφοῦ προηγουμένως διεζεύχθησαν κάθε εἶδους ἀκηδία. Διότι ἡ σχέσις μετὰ τὴν ἀκηδία στὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ ὑπολογίζεται ὡς πορνεία.

2. Σύμφωνα μετὰ τὴν μικρὴ γνῶσι πού μοῦ ἐδόθηκε, σὰν ἄσοφος ἀρχιτέκτων ἐλάξευσα κλίμακα ἀναβάσεως, καὶ καθένας ἡσυχαστῆς ἃς βλέπη σὲ ποιά βαθμίδα εὐρίσκεται: Ξεκίνησε ἀπὸ ἰδιορρυθμία ἢ γιὰ τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων ἢ γιὰ τὴν πολυλογία τοῦ ἢ γιὰ τὸν ἀσυγκράτητο θυμὸ τοῦ ἢ γιὰ τὴν πολλὴ του προσπάθεια ἢ γιὰ νὰ ἐξοφλήσῃ τὶς ἀμαρτίες τοῦ ἢ γιὰ νὰ προοδεύσῃ περισσότερο ἢ γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ πῦρ τοῦ θείου ἔρωτος; Αὐτοὺς πού ἀνέφερα τελευταίους θὰ εἶναι στὶς πρῶτες βαθμίδες, καὶ αὐτοὺς πού ἀνέφερα πρῶτους, στὶς τελευταῖες. Καὶ οἱ ἑπτὰ πρῶτες βαθμίδες εἶναι ἐργασίαι τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὁ ὁποῖος διακρίνεται γιὰ τὶς ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος -ἄλλες ἐργασίαι ἀπὸ αὐτὲς εἶναι δεκτὲς ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἄλλες ἀπαράδεκτες- ἐνῶ ἡ ὀγδόη βαθμίδα εἶναι φανερό ὅτι ὑποδηλώνει τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

3. Νὰ παρατηρῇς, ὦ μοναχὲ ὁλομόναχε, τὶς ὥρες πού βγαίνουν τὰ θηρία, εἰδεμὴ δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ στήνῃς τὶς κατάλληλες παγίδες. Ἐὰν ἀπομακρύνθηκε τελείως αὐτὴ πού πῆρε τὸ διαζύγιο, δηλαδὴ ἡ ἀκηδία, εἶναι περιττὴ ἡ ἐργασία. Ἐὰν ὅμως ξεπροβάλλῃ ἀκόμῃ μετὰ θράσους, τότε δὲν γνωρίζω πῶς θὰ ἀσκήσω τὴν ἡσυχία. Γιατί ἄραγε δὲν ἀνεδείχθησαν τόσοι φωστῆρες ἀνάμεσα στοὺς ὁσίους Ταβερνησιῶτες ὅσοι στοὺς Σκηπιῶτες (3); Ὁ νοῶν νοεῖτω, διότι ἐγὼ δὲν μπορῶ ἢ μᾶλλον δὲν θέλω νὰ ὁμιλήσω. Ἄλλοι ζοῦν μέσα στὸν βυθὸ τῆς ἡσυχίας ὀλιγοστεύοντας τὰ πάθη, ἄλλοι ψάλλοντας καὶ τὸν περισσότερο καιρὸ «τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες», καὶ ἄλλοι ἀφοσιωμένοι στὴν θεωρία. (Ποιοὶ εἶναι αὐτοί;) Ἄς δοθῇ ἀπάντησις, ἀφοῦ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διάταξις τῆς προηγουμένης κλίμακος. Ὅποιος μπορεῖ νὰ τὸ δεχθῇ καὶ νὰ τὸ κατανοήσῃ, ἃς τὸ κατανοήσῃ μετὰ τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου (4).

4. Ὑπάρχουν ράθυμες ψυχὲς πού ζοῦν σὲ Κοινόβια, καὶ ἐπειδὴ εὐρήκαν ἐκεῖ πολλὰς αἰτίαις γιὰ τὴν ραθυμία τους, κατήντησαν σὲ τελεία ἀπώλεια. Καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλες πού μετὰ τὴν συμβίωσι μετὰ τοὺς ὑπολοίπους ἀδελφοὺς ἀπέβαλαν τὴν ραθυμία τους. Καὶ αὐτὸ δὲν συνέβη μόνον στοὺς πολὺ ἀμελεῖς, ἀλλὰ πολλὰς φορὲς καὶ στοὺς ἐπιμελεῖς, (οἱ ὁποῖοι ἔγιναν πιὸ ἐπιμελεῖς). Τὸν ἴδιο κανόνα μποροῦμε νὰ χρησιμοποιήσωμε καὶ στὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ. Ἐδέχθηκε πολλοὺς ἐκλεκτοὺς, ἀλλὰ τοὺς ἀπεδοκίμασε ἐξ αἰτίας τῆς ἰδιορρυθμίας τους καὶ τοὺς ἀπέδειξε φιληδόνους. Ἐδέχθηκε καὶ ἄλλους, τοὺς ὁποῖους μετὰ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀγωνία γιὰ τὰ κρίματά τους, τοὺς ἀνέδειξε ἀγωνιστικοὺς καὶ φλογερούς.

5. Ἄς μὴ τολμήσῃ κανεὶς νὰ γευθῇ καὶ ἵχνος ἀκόμῃ τῆς ἡσυχίας, ἐὰν ἐνοχλῇται ἀπὸ τὸν θυμὸ, τὴν οἶσιν, τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὴν μνησικακίαν, μήπως τὸ μόνον πού θὰ κερδήσῃ ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ἡ παραφροσύνη. Ὅποιος εἶναι καθαρὸς ἀπὸ αὐτά, αὐτὸς θὰ καταλάβῃ τὸ

συμφέρον του, ἂν καὶ νομίζω ὅτι οὔτε αὐτὸς θὰ τὸ καταλάβῃ.

6. Τὰ σημάδια καὶ τὰ στάδια καὶ οἱ ἀποδείξεις αὐτῶν ποὺ ἀσκοῦν μὲ φρόνησι καὶ μὲ σύστημα τὴν ἡσυχία εἶναι τὰ ἑξῆς: Νοῦς ἀκύμαντος, ἐξαγνισμένη σκέψις, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον, ἀναπαράστασις τῶν τιμωριῶν τῆς κολάσεως, ἐπιθυμία σύντομου θανάτου, προσευχὴ ἀκόρεστος, καρδιά ποὺ δὲν κλέπτεται ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ἀφανισμὸς τῆς πορνείας, ἄγνοια τῆς προσπάθειας, θάνατος τοῦ κόσμου, ἀνορεξία τῆς γαστριμαργίας, αἰτία καὶ ἀφορμὴ τῆς θεολογίας, πηγὴ τῆς διακρίσεως, δάκρυα κατὰ βούλησιν, ἀπώλεια τῆς πολυλογίας, καὶ ἀπόκτησις οἰουδήποτε ἄλλου πράγματος στὸ ὁποῖο συνήθως ἐναντιώνονται τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων. Ἐκείνων ὅμως ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἡσυχία χωρὶς φρόνησι καὶ σύστημα, νὰ ποῖα εἶναι ἡ πτωχεία τοῦ πλούτου (5): Αὔξεις τῆς ὀργῆς, ἀποθήκευσις τῆς μνησικακίας, μείωσις τῆς ἀγάπης, ἀπόκτησις τῆς ὑπερηφανείας, καὶ κάτι ἄλλο ποὺ τὸ ἀποσιωπῶ (6).

7. Ἐπειδὴ ἐφθάσαμε στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ λόγου, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμε τῶρα καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν ὡς ὑποτακτικοί. Ἄλλωστε ὁ λόγος μας ἀπευθύνεται κυρίως πρὸς αὐτούς. Ἐκείνων λοιπὸν ποὺ ἔχουν συζευχθῇ «νομίμως καὶ ἀμοιχεύτως καὶ ἀμολύντως» τὴν σεμνὴ καὶ εὐπρεπὴ ὑποταγὴν, σημάδια σύμφωνα μὲ τοὺς θεοφόρους Πατέρας εἶναι τὰ ἐπόμενα, τὰ ὁποῖα βεβαίως τελειοποιοῦνται στὸν καιρὸ τους, πλην ὅμως καθημερινῶς παρουσιάζουν συνεχῇ αὔξει καὶ πρόοδο:

Αὔξεις τῆς πρώτης ταπεινώσεως ποὺ ἔδειχναν ὡς ἀρχάριοι, μείωσις τοῦ θυμοῦ -πῶς νὰ μὴ μειωθῇ, ἐφ' ὅσον ἀδειάζει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν χολὴ καὶ τὴν πικρίαν τοῦ κακοῦ;- ἔλλειψις τοῦ πνευματικοῦ σκοτισμοῦ, πρόοδος στὴν ἀγάπην, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάθη, λύτρωσις ἀπὸ τὸ μῖσος, μείωσις τῆς λαγνείας, προερχομένη ἀπὸ τὸν αὐστηρὸ ἔλεγχον, ἄγνοια τῆς ἀκηδίας, αὔξεις τοῦ ζήλου, ἀγάπη πρὸς τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τέλος ἀποξένωσις ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν – κατόρθωμα ποὺ ὅλοι εὐχονται νὰ τὸ ἀποκτήσουν, ὀλίγοι ὅμως τὸ ἀποκοτῶν. Ὅταν μία πηγὴ στερῇται ὕδατος, δὲν ἀρμόζει νὰ ὀνομάζεται πηγὴ. Καὶ αὐτὸ ποὺ θέλω νὰ εἰπῶ ἐν συνεχείᾳ τὸ καταλαβαίνουν ὅσοι διαθέτουν νοῦ. (Ὅποιος δηλαδὴ δὲν ἔχει αὐτιά, ματαίως ὀνομάζεται ὑποτακτικός).

8. Ἡ ὑπανδρὸς κόρη, ποὺ δὲν ἐφύλαξε καθαρὴ τὴν κοίτη τοῦ ἀνδρός της, ἐμόλυνε τὸ σῶμα της, ἐνῶ ἡ ψυχὴ ποὺ δὲν ἐτήρησε τὴν ὑποσχέσιν της ἐμόλυνε τὸ πνεῦμα της. Καὶ στὴν πρώτη ἔρχονται σὰν συνέπειες: ἡ κατηγορία, τὸ μῖσος, τὰ κτυπήματα, καὶ -τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα- ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸν ἄνδρα της. Ἐνῶ στὴν δευτέρα: μολυσμοί, λήθη τοῦ θανάτου, ἀπληστία τῆς κοιλίας, ἀκράτεια τῶν ὀφθαλμῶν, πρόοδος στὴν κενοδοξίαν, ἀχόρταγος ὕπνος, σκληροκαρδία, ἀναισθησία, συσώρευσις πονηρῶν λογισμῶν, αὔξεις τῶν συγκαταθέσεων πρὸς αὐτούς, αἰχμαλωσία τῆς καρδίας, δημιουργία ταραχῶν, ἀνυπακοή, ἀντιλογία, ἀπιστία, ἀπληροφόρητος καρδιά, πολυλογία, προσπάθεια καὶ -τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα- ἡ παρηγορία, καὶ τὸ ἀκόμα χειρότερον καὶ πιὸ ἀξιολύπητο ἡ ἀκατάνυκτος καρδιά, τὴν ὁποία, ἂν δὲν προσέξῃ κανεὶς, διαδέχεται ἡ ἀναλγησία ποὺ εἶναι μητέρα τῶν δαιμόνων καὶ τῶν πτώσεων.

9. Τοὺς ἡσυχαστὰς τοὺς πολεμοῦν οἱ πέντε, ἐνῶ τοὺς ὑποτακτικούς οἱ τρεῖς μόνο ἀπὸ τοὺς ὀκτώ (7). Ἐκεῖνος ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἡσυχίαν καὶ πολεμεῖ ἀκόμη ἐναντίον τῆς ἀκηδίας ζημιώνεται πολὺ, διότι τὸν χρόνον τῆς προσευχῆς καὶ τῆς θεωρίας τὸν ξοδεύει στὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν μεθοδεῶν καὶ ἐπιθέσεων της.

10. Κάποτε, ἐνῶ μὲ εἶχε κυριεύσει ἡ ραθυμία καὶ σχεδὸν ἐσκεπτόμουν νὰ ἐγκαταλείψω τὸ κελλὶ μου, μὲ ἐπισκέφθηκαν μερικοὶ ἄνδρες καὶ μὲ ἐμακάρισαν ἀρκετὰ ὡς ἡσυχαστὴ. Ὁ λογισμὸς τότε τῆς ραθυμίας ἀνεχώρησε παρעוּת διωγμένος ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν. Καὶ ἐθαύμασα πῶς ὁ τρίβολος αὐτὸς δαίμων ἀντιμάχεται ὅλα τὰ ἄλλα πονηρὰ πνεύματα!

11. Νὰ παρατηρῇς κάθε ὥρα τοὺς ραπισμοὺς τῆς συζύγου σου, δηλαδὴ τῆς σαρκὸς σου,

καὶ τοὺς παραρριπισμοὺς (8) καὶ τὶς διαθέσεις καὶ τὶς ἐπιθυμίες, καὶ πῶς καὶ πρὸς τὰ ποῦ κλίνει. Ὅποιος ἀπέκτησε μὲ τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γαλήνη, ἐκεῖνος δὲν ἀγνοεῖ τὸ ζήτημα.

12. Τὸ ἀρχικὸ καὶ πρῶτο ἔργο τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀμεριμνία γιὰ ὅλα τὰ πράγματα, καὶ τὰ σημαντικὰ καὶ τὰ ἀσήμαντα, διότι ὅποιος ἀνοίξῃ θύρα στὰ πρῶτα, θὰ ἀρχίσῃ ὅπως δὴποτε νὰ ἀσχολῇται καὶ μὲ τὰ δεύτερα. Δεύτερο ἔργο τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀκούραστη προσευχή. Καὶ τρίτο, ἡ ἄσυλος ἐργασία τῆς καρδίας, (τὸ νὰ μὴ βλάπτεται δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς ἢ τοὺς δαίμονας). Εἶναι φύσει ἀδύνατον σ' αὐτὸν ποὺ δὲν ἔμαθε γράμματα, νὰ διαβάξῃ τὰ βιβλία. Περισσότερο ὅμως ἀδύνατον εἶναι σὲ ὅσους ἡσυχαστὰς δὲν ἀπέκτησαν τὸ πρῶτο, νὰ ἀσκήσουν ὀρθὰ τὰ δυὸ ἄλλα.

13. Ἐνῶ κάποτε ἀσκοῦσα τὴν μεσαία ἐργασία, (δηλαδὴ τὴν συνεχῆ προσευχή), εὐρέθηκα ἀνάμεσα στοὺς μεσαίους, (δηλαδὴ στοὺς Ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων) (9). Καὶ ἓνας Ἄγγελος μὲ διεφώτιζε ὅ, τι ἐδιψοῦσα νὰ μάθω, ἀλλὰ πάλι εἶχα τὶς ἴδιες ἀπορίες. Ζητοῦσα νὰ μάθω πῶς ἦταν ὁ Ἄρχων, (ὁ Χριστὸς δηλαδὴ), πρὸς τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του, ἀλλὰ δὲν μπορούσε νὰ μοῦ τὸ διδάξῃ, διότι οὔτε τοῦ ἐπετρεπόταν. Τὸν παρακαλοῦσα πάλι νὰ μοῦ εἰπῇ, πῶς καὶ σὲ ποιά μορφὴ εὐρίσκεται τώρα. Καὶ μοῦ ἀπαντοῦσε: «Μὲ τὴν ἴδια μορφὴ (τὴν θεανθρώπινη), ἀλλ' ὅχι μὲ τὴν ἴδια φθαρτὴ ἀνθρώπινη σάρκα». Ἐγὼ πάλι τὸν ἐρωτοῦσα: «Τί σημαίνει ἡ δεξιὰ τοῦ Αἰτίου, (τοῦ Πατρὸς δηλαδὴ), στάσις καὶ καθέδρα τοῦ Χριστοῦ;» «Εἶναι ἀδύνατον, μοῦ ἀπαντοῦσε, νὰ διδαχθῇ ἀκοὴ ἀνθρώπου αὐτὰ τὰ μυστήρια». Καὶ ἐγὼ τὴν ὥρα αὐτὴ τοῦ εἶπα νὰ μὲ ὁδηγήσῃ ἐκεῖ ὅπου μὲ εἶλκυε ὁ πόθος μου (10). «Δὲν ἐφθασε ἀκόμη ἡ ὥρα, μοῦ εἶπε, διότι στερεῖσαι τὸ πῦρ τῆς ἀφθαρσίας (τὸ ὁποῖο, ἐννοεῖται, θὰ ἀποκτήσῃς στὴν ἄλλή ζωή)». Ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀνέφερα, ἂν τὰ ἔζησα μαζὶ μὲ τὸ χῶμα, (τὸ σῶμα δηλαδὴ), δὲν γνωρίζω· ἂν πάλι χωρὶς τὸ χῶμα, δὲν μπορῶ τίποτε νὰ εἰπῶ.

14. Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἀποτινάξῃ κανεὶς τὸν μεσημβρινὸ ὕπνο, καὶ μάλιστα τὴν θερινὴν περίοδο. Τόσο ἴσως μόνο ἂς μὴ ἀφίνῃ ὁ ἡσυχαστὴς τὸ ἐργόχειρο.

15. Ἀντελήφθηκα τὸν δαίμονα τῆς ἀκηδίας νὰ προπαρασκευάζῃ καὶ νὰ προετοιμάζῃ τὸν δρόμο στὸν δαίμονα τῆς πορνείας. Αφοῦ δηλαδὴ δημιουργήσῃ χαύνωσι στὸ σῶμα καὶ τὸ βυθίσῃ στὸν ὕπνο, ἐρχεται ὁ δαίμων τῆς πορνείας καὶ μολύνει τόσο ἐντονα τὸν ἡσυχαστὴ, μὲ τόσο ζωντανές φαντασίες, σὰν νὰ ἦταν ξυπνημένος. Ἐὰν ἀντισταθῇς γενναῖα στοὺς δαίμονας αὐτοὺς, ὅπως δὴποτε θὰ σὲ πολεμήσουν σκληρά. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ σὲ πείσουν ὅτι δὲν κερδίζεις τίποτε, καὶ ἔτσι νὰ παύσης νὰ ἀγωνίζεσαι. Τίποτε ἄλλο ὅμως δὲν φανερώνει τὴν ἡττα τῶν δαιμόνων, ὅσο ὁ σκληρὸς πόλεμος ποὺ κάνουν ἐναντίον μας.

16. Ὅταν ἐξέρχεσαι ἀπὸ τὸ κελλί σου, φύλαγε καλὰ ὅσα ἔχεις συναθροίσει. Διότι, ὅταν ἀνοίγῃ ἡ πόρτα, τὰ κλεισμένα πτηνὰ πετοῦν· ὁπότε δὲν θὰ προέλθῃ κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν ἡσυχία.

17. Μία μικρὴ τρίχα ἀναστατώνει τὸν ὀφθαλμό, καὶ μία μικρὴ φροντίδα ἐξαφανίζει τὴν ἡσυχία. Διότι ἡσυχία σημαίνει ἀπόθεσις σκέψεων καὶ ἀπάρνησις σπουδαίων καὶ ἀναγκαίων φροντίδων.

18. Ὅποιος κατέκτησε ἀληθινὰ τὴν ἡσυχία, δὲν θὰ φροντίσῃ πλέον γιὰ τὶς ὑλικές του ἀνάγκες, διότι πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀψευδὴς στὶς ὑποσχέσεις Του.

19. Ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ παρουσιάξῃ καθαρὸ τὸν νοῦ του ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ συγχρόνως ταράζεται ἀπὸ διάφορες φροντίδες, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει σφικτὰ δεμένα τὰ πόδια του, καὶ προσπαθεῖ νὰ βαδίζῃ γοργά.

20. Είναι σπάνιοι εκείνοι που έσπούδασαν και έγνώρισαν πλήρως την κατά κόσμον σοφία. Εγώ νομίζω ότι είναι σπανιότεροι εκείνοι που κατέχουν την κατά Θεόν ήσυχαστική φιλοσοφία. Εκείνος που δεν έγνώρισε ακόμη τον Θεόν, είναι ακατάλληλος για την ήσυχία και έκτεθειμένος σε πολλούς κινδύνους. Αυτούς που είναι άπειροί τους αποπνίγει ή ήσυχία, διότι, έφ' όσον δεν έχουν γευθῇ τον Θεόν, ξοδεύουν τον καιρό τους σε αίχμαλωσιές, σε κλοπές (από τον διάβολο), σε άκηδίες και ρεμβασμούς.
21. Όποιος έγεύθηκε λίγο το κάλλος τῆς προσευχῆς, θα φύγη μακριά από τὰ πλήθη τῶν ανθρώπων, όπως ο άγριος όνος. Διότι ποιός άλλος εκτός από αυτήν απήλλαξε τον άγριον όνο από κάθε ανθρώπινη συναναστροφή; (πρβλ. 'Ιωβ λθ' 5).
22. Όποιος περιφέρει επάνω του τὰ πάθη και ζῇ στην έρημο με αυτά ασχολείται και αυτά προσέχει, όπως μου είπε και μου τὰ έδίδαξε κάποιος άγιος γέροντας -έννοώ τον Γεώργιο τον Άρσιλαΐτη (11), που και ἡ τιμιότης σου δεν άγνοεί.
- Αυτός κάποτε έδίδασκε και ποδηγετούσε μία άπρόκοφτη ψυχή στην ήσυχαστική ζωή. «Παρετήρησα -μου έλεγε- ότι τὸ πρωί την επισκέπτονταν οί δαίμονες τῆς κενοδοξίας και τῆς αίσχυρᾶς επιθυμίας. Τὸ μεσημέρι, οί δαίμονες τῆς άκηδίας, τῆς λύπης και τῆς όργῆς. Και τὸ βράδυ, οί φιλόκοπροι και τυραννικοί δαίμονες τῆς άθλίας κοιλίας».
23. Ένας ύποτακτικός που είναι πτωχός και άκτήμων, είναι άνώτερος από έναν ήσυχαστή που περιπαῖται σε υλικές μέριμνες.
24. Εκείνος που άσκει την ήσυχία με επίγνωσι και δεν βλέπει τὸ καθημερινό της κέρδος ἢ δεν έγινε πραγματικός ήσυχαστής ἢ κλέπεται από τὴν οἶσιν.
25. Ήσυχία σημαίνει ακατάπαυση λατρεία τοῦ Θεοῦ και παράστασις ενώπιόν Του.
26. Άς ένωθῇ ἡ μνήμη τοῦ Ἰησοῦ με τὴν άναπνοή σου, και τότε θα γνωρίσης τὴν ωφέλεια τῆς ήσυχίας.
27. Πῶσις για τὸν ύποτακτικό είναι ἡ επιτέλεσις τοῦ ἰδίου θελήματος, ένῳ για τὸν ήσυχαστή ἡ απομάκρυνσις από τὴν προσευχή.
28. Εάν χαίρεσαι για τίς επισκέψεις που ἔχεις στὸ κελλί σου, γνώριζε τότε ότι ἔχεις αφιερωμένο τὸν καιρό σου στὴν άκηδία μόνο και όχι στὸν Θεόν.
29. Ὑπόδειγμα τῆς προσευχῆς ἃς σοῦ είναι εκείνη ἡ χήρα που τὴν άδικοῦσε ὁ αντίδικός της (πρβλ. Λουκ. ιη' 3). Και πρότυπο τῆς ήσυχίας ὁ μέγας και ισάγγελος ήσυχαστής Άρσένιος. Έσὺ που εύρίσκεσαι στὴν μοναξιά, νὰ ένθυμῇσαι τὴν ζωή και τοὺς τρόπους τοῦ μεγάλου τούτου ήσυχαστοῦ. Και πρόσεξε ότι πολλές φορές έδιωξε μερικούς επισκέπτας, για νὰ μὴ χάση τὸ μεγαλύτερο.
30. Άντελήφθηκα ότι οί δαίμονες πείθουν αυτούς που περιοδεύουν άσκοπα, νὰ επισκέπτονται συχνότερα τοὺς πραγματικούς ήσυχαστάς, για νὰ κατορθώσουν νὰ τοὺς έμποδίσουν έστω και λίγο από τὸ έργο τους. Αυτοὺς νὰ τοὺς έπισημαίνεις, αγαπητέ μου, και νὰ μὴ διστάζης χάριν τῆς εύσεβείας νὰ λυπῇς τοὺς ραθύμους. Ἴσως από τὴν λύπη αὐτὴ νὰ σταματήσουν τίς άσκοπες περιοδείες. Πρόσεξε όμως καλὰ μήπως, χάριν τοῦ σκοποῦ που άναφέραμε, λυπῆσης άδिका καμμία ψυχή που διψᾷ και έρχεται κοντὰ νὰ άντλήση νερό. Σε κάθε πράγμα σοῦ χρειάζεται ὁ λύχνος (τῆς διακρίσεως).
31. Οί ήσυχασταί ἢ μάλλον ὅλοι οί μοναχοί πρέπει νὰ ζοῦν με συνείδησι και έσωτερική συναίσθησι. Εκείνος που τρέχει (στὸν πνευματικό δρόμο) με πραγματικὴ επίγνωσι, προσπαθεῖ νὰ συμμορφώνωνται ὅλα -και οί ένέργειες και τὰ λόγια και οί σκέψεις και τὰ

διαβήματα καὶ οἱ κινήσεις- σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸς ἀγωνίζεται μὲ πραγματικὴ συναίσθησι καὶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Ἐὰν ὅμως κλέπτεται σ' αὐτὰ τὰ σημεῖα, τότε δὲν ἄρχισε ἀκόμη νὰ ζῇ ἐνάρετα.

32. «Θὰ γνωρίσω -λέγει κάποιος- μὲ τὸν ἦχο τοῦ ψαλτηρίου τὸ πρόβλημά μου καὶ τὸ θέλημά μου» (πρβλ. Ψαλμ. μὴ' 5), διότι ἦταν ἀκόμη ἐλλιπὴς ἡ διάκρισις. Ἐγὼ ὅμως λέγω ὅτι θὰ ἀναφέρω στὸν Θεὸν μὲ τὴν προσευχὴ τὸ θέλημά μου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ περιμένω τὴν πληροφορίαν.

33. Ἡ πίστις εἶναι τὸ πτερὸ τῆς προσευχῆς. Ἐὰν δὲν τὸ ἔχη, «πάλιν εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται» (Ψαλμ. λδ' 13). Ἡ πίστις εἶναι ἡ ἀδίστακτη στάσις τῆς ψυχῆς, ποὺ δὲν κλονίζεται ἀπὸ καμμία ἐναντιότητα. Πιστὸς εἶναι, ὅχι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν γνώμη ὅτι ὅλα εἶναι δυνατὰ στὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει ὅτι θὰ τὰ ἐπιτύχη ὅλα (ὅσα ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν).

34. Ἡ πίστις εἶναι αὐτὴ ποὺ μᾶς προξενεῖ τὰ ἀνέλπιστα, καὶ τοῦτο μᾶς τὸ ἀπέδειξε ὁ ληστής. Μητέρα τῆς πίστεως εἶναι ὁ μόχθος καὶ ἡ εὐθεία καρδιά. Ἡ μία τὴν κάνει ἀδίστακτη καὶ ὁ ἄλλος, (ὁ μόχθος), τὴν δημιουργεῖ. Ἡ πίστις εἶναι ἡ μητέρα τῶν ἡσυχαστῶν, διότι, ἂν δὲν πιστεύσῃ κανεὶς προηγουμένως, πῶς θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἡσυχαστικὴν ζωή;

35. Ἐκεῖνος ποὺ ἐδέθηκε καὶ ἐκλείσθηκε στὸ δεσμωτήριον, φοβεῖται ὅτι θὰ δικασθῇ καὶ θὰ τιμωρηθῇ. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἡσυχάζει στὸ κελλί του, δημιουργεῖ μέσα του τὸν φόβο τοῦ Κυρίου. Δὲν φοβεῖται τὸ δικαστήριον ὁ πρῶτος τόσο, ὅσο ὁ δεῦτερος τὸ βῆμα τοῦ Κριτοῦ. Ὡ θαυμάσιε, στὴν ἡσυχίαν σου πρέπει νὰ ἔχῃς πολὺ φόβο, διότι τίποτε δὲν κατορθώνει νὰ ἐκδιώκει τόσο πολὺ τὴν ἀκηδία.

36. Ὁ ἐνοχος κοιτάζει συνεχῶς πότε θὰ ἔλθῃ στὴν φυλακὴ ὁ κριτής. Καὶ ὁ πραγματικὸς ἐργάτης τῆς ἡσυχίας κοιτάζει πότε θὰ ἔλθῃ ὁ Ἄγγελος (ποὺ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ δεσμωτήριον τοῦ σώματος). Ὁ πρῶτος φέρει ὡς δεσμὰ τὸ φορτίον τῆς λύπης, καὶ ὁ δεῦτερος τὴν πηγὴ τῶν δακρύων.

37. Ἐὰν ἀποκτήσῃς τὴν ράβδον τῆς ὑπομονῆς, θὰ σταματήσουν γρήγορα οἱ κύνες τὰ ἀναιδῆ γαυγίσματά τους. Ὑπομονὴ σημαίνει κόπος καὶ ἀγώνας τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν θραύεται καὶ δὲν σαλεύεται διόλου ἀπὸ εὐλογα ἢ ἄλογα κτυπήματα καὶ πλήγματα. Ὑπομονὴ σημαίνει ἀποφασιστικὴ ἀναμονὴ καθημερινῶν θλίψεων. Ὑπομονητικὸς σημαίνει ἀγωνιστὴς ποὺ δὲν πίπτει, καὶ ποὺ μὲ τὶς πτώσεις ἀκόμη (ποὺ ὑπέστη) δημιουργεῖ τὴν νίκη. Ὑπομονὴ σημαίνει ἐκκοπὴ τῶν (ἀμαρτωλῶν) προφάσεων καὶ προσοχὴ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου.

38. Ὁ ἐργάτης τῆς ἀρετῆς δὲν ἔχει ἀνάγκη τόσο ἀπὸ τροφή, ὅσο ἀπὸ ὑπομονή. Διότι, ἐὰν τοῦ λείπῃ ἡ πρώτη, θὰ λάβῃ στέφανον. Ἄν ὅμως τοῦ λείπῃ ἡ Δευτέρα, τὸν περιμένει ὀλεθρος.

39. Ὁ ὑπομονητικὸς ἄνδρας ἀπέθανε πρὶν τὸν θέσουν στὸ μνήμα, διότι ἔκανε μνήμα τὸ κελλί του. Τὴν ὑπομονὴ τὴν ἐγέννησε ἡ ἐλπίδα καὶ τὸ πένθος, διότι ὅποιος στερεῖται αὐτὰ τὰ δύο, γίνεται δοῦλος τῆς ἀκηδίας.

40. Πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ παλαιστὴς τοῦ Χριστοῦ, ποιοὺς ἐχθροὺς θὰ τοὺς καταδιώκῃ ἀπὸ μακρὰ, καὶ ποιοὺς θὰ ἀφίνη νὰ παλαίουν μαζὶ του σῶμα πρὸς σῶμα. Ἄλλες φορὲς ἡ πάλῃ προξένησε στέφανον, καὶ ἄλλες φορὲς ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἔκανε τοὺς παλαιστὰς ἀδοκίμους. Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθοῦν μὲ λόγια, διότι δὲν γινόμαστε ὅλοι ὅμοιοι στὰ ἴδια ζητήματα καὶ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο.

41. Πρόσεχε ἄγρυπνα ἕναν δαίμονα, διότι καὶ αὐτὸς σὲ πολεμεῖ ἀκατάπαυστα, καὶ ὅταν ἴστασαι καὶ ὅταν μετακινήσαι καὶ ὅταν κάθεσαι καὶ ὅταν κινήσαι καὶ ὅταν πέφτης στὸ κρεβάτι καὶ ὅταν προσεύχεσαι καὶ ὅταν κοιμᾶσαι (12).

42. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν δρόμο τῆς ἡσυχίας, ἀσχολοῦνται συνεχῶς μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ λόγου: «Προωρῶμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός» (Ψαλμ. ιε΄ 8). Διότι δὲν εἶναι ἐνὸς μόνο εἶδους ὅλοι οἱ ἄρτοι τῆς πνευματικῆς τροφῆς τοῦ οὐρανίου σίτου. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ: «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν» (Λουκ. κα΄ 19). Ἄλλοι μὲ τὸ: «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε» (Ματθ. κς΄ 41). Ἄλλοι μὲ τὸ: «Ἐτοιμαζε εἰς τὴν ἐξοδὸν σου τὰ ἔργα σου» (Παρ. κδ΄ 27). Ἄλλοι μὲ τὸ: «Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με» (Ψαλμ. ριδ΄ 6). Μερικοὶ μὲ τὸ: «Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν» (Ρωμ. η΄ 18). Μερικοὶ σκέπτονται συνεχῶς τὸ: «Μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾗ ὁ ρυόμενος» (Ψαλμ. μθ΄ 22). Ὅλοι βεβαίως τρέχουν, ἕνας ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς παίρνει τὸ βραβεῖο ἀκόπως (13).

43. Ὅποιος ἔχει προοδεύσει, ὅχι μόνο ὅταν εἶναι ξύπνιος, ἀλλὰ καὶ ὅταν κοιμᾶται, ἐργάζεται. Ἔτσι μερικοὶ καὶ στὸν ὕπνο ἐξευτελίζουν τοὺς δαίμονας ποὺ ἔρχονται νὰ τοὺς πειράξουν, καὶ τὰ ἀκόλαστα γύναια (ποὺ ἐμφανίζονται στὰ ὄνειρά τους) τὰ συμβουλεύουν νὰ σωφρονισθοῦν.

44. Μὴ κάθεσαι καὶ ἀναμένης τοὺς διαφόρους ἐπισκέπτες καὶ μὴ κάνης καμμία προπαρασκευή, διότι ὅλη ἡ κατάστασις τῆς ἡσυχίας εἶναι ἀπλή καὶ ἐλευθέρα ἀπὸ δεσμεύσεις.

45. Κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ οἰκοδομήσουν ἕναν πύργο ἢ ἕνα ἡσυχαστικὸ κελλί δὲν ἀρχίζει τὸ ἔργο του, πρὶν καθήσῃ καὶ ὑπολογίσῃ ἢ ἐρευνήσῃ μὲ τὴν προσευχή, ἐὰν ἔχῃ τίς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσι τοῦ ἔργου. Καὶ τοῦτο, μήπως μετὰ τὴν κατάθεσι τοῦ θεμελίου γίνῃ περίγελως στοὺς ἐχθροὺς του καὶ ἐμπόδιο στοὺς ἄλλους ἐργάτες, (ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργο του) (πρβλ. Λουκ. ιδ΄ 28).

46. Πρόσεξε καλὰ τὴν γλυκύτητα ποὺ ἔρχεται (στὴν ψυχὴ σου), μήπως ἔχει δολίως παρασκευασθῇ ἀπὸ πικροὺς ἢ μᾶλλον ἐπιβούλους ἰατρούς.

47. Τὴν νύκτα τὸν περισσότερο χρόνο νὰ τὸν ἀφιερῶνῃς στὴν προσευχὴ καὶ τὸν ὀλιγώτερο στὴν ψαλμωδίᾳ. Τὴν ἡμέρα, ἀνάλογα μὲ τίς δυνάμεις σου. Δὲν εἶναι ὀλίγος ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ νοῦ ποὺ χαρίζει ἡ ἀνάγνωσις, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ λόγια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα ὅπωςδὴποτε καθοδηγοῦν καὶ διορθῶνουν ὅσους τὰ μελετοῦν. Σὰν ἐργάτης καὶ ἀγωνιστὴς ποὺ εἶσαι, νὰ προτιμᾷς πρακτικὰ ἀναγνώσματα, διότι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν καθιστᾷ περιττὰς τίς ἄλλες ἀναγνώσεις.

48. Νὰ ἐπιζητῇς νὰ φωτίζεσαι ἐπάνω στοὺς λόγους τῆς Γραφῆς, ποὺ εἶναι λόγοι πνευματικῆς ὑγείας, μὲ τοὺς κόπους κυρίως παρὰ μὲ τὰ βιβλία. Μὴ μελετᾷς βιβλία ποὺ περιέχουν ἰδέες βαθύτερες καὶ ἀλληγορικέες, πρὶν ἀποκτήσῃς τὴν ἀπαραίτητη πνευματικὴ δύναμι. Διότι πρόκειται γιὰ σκοτεινοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι σκοτίζουν τοὺς ἀδυνάτους.

49. Πολλὰς φορὲς ἕνα ποτήρι ἐφανέρωσε τὴν ποιότητα τοῦ οἴνου. Ὅμοίως καὶ ἕνας λόγος ἡσυχαστοῦ, σὲ ἐκείνους ποὺ διαθέτουν αἰσθητήρια, ἐφάνέρωσε ὅλη τὴν ἐσωτερικὴ του ἐργασία καὶ κατάστασι.

50. Νὰ ἔχῃς πάντοτε τὸν ὀφθαλμὸ τῆς ψυχῆς σου προσηλωμένο στὴν οἴησι καὶ νὰ τὴν ἐπιτηρῇς. Διότι καμμία ἄλλη κλοπὴ (τοῦ πνευματικοῦ πλούτου) δὲν εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὴν ἰδικὴ τῆς κλοπῆς.

51. Ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸ κελλί σου νὰ κάνῃς οἰκονομία στὴν χρῆσι τῆς γλώσσης, διότι

αυτή γνωρίζει να διασκορπίζη γρήγορα πολλούς καμάτους.

52. Να ζῆς σὲ κατάστασι ἀπεριεργείας, διότι εἶναι ἱκανὴ ἡ περιέργεια νὰ μολύνῃ τὴν ἡσυχία, ὅσο τίποτε ἄλλο.

53. Στοὺς ἐπισκέπτας νὰ παραθέτῃς μόνο ὅ, τι τοὺς εἶναι ἀναγκαῖο, εἴτε στὸ σῶμα εἴτε στὴν ψυχὴ. Ἄν τυχὸν εἶναι σοφώτεροι ἀπὸ ἐμᾶς, ἃς δεῖξωμε μὲ τὴν σιωπὴ μας τὴν σοφία μας. Ἄν ὅμως εὐρίσκωνται στὸ ἴδιο ἀδελφικὸ ἐπίπεδο, τότε ἃς ἀνοίξωμε ὀλίγο τὴν θύρα τοῦ λόγου. Καλύτερο ὅμως εἶναι νὰ τοὺς θεωροῦμε ὅλους ἀνωτέρους μας.

54. Ἦθελα νὰ ἀπαγορεύσω τελείως τὸ ἐργόχειρο καὶ τὴν ἀπασχόλησι στὶς συνάξεις σὲ ὅσους εὐρίσκονται σὲ νηπιακὴ ἀκόμη πνευματικὴ κατάστασι. Ἀλλὰ μὲ συγκράτησε τὸ παράδειγμα ἐκείνου, ποὺ ὅλη τὴν νύκτα ἐβάσταζε ἄμμο στὸ ἐνδυμὰ του, (γιά νὰ συνηθίσῃ νὰ ἀγρυπνῇ) (14).

55. Καθὼς εἶναι ἀντίθετες οἱ διατυπώσεις τοῦ δόγματος τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Ἐνὸς τῆς Πανυμνήτου Τριάδος, πρὸς τὶς διατυπώσεις τοῦ δόγματος αὐτῆς τῆς Ἀγίας καὶ Ἀκτίστου καὶ Προσκυνητῆς Τριάδος -ὅσα ἀναφέρονται στὴν Τριάδα σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ, στὸν Χριστὸ τίθενται σὲ ἐνικὸ καὶ ὅσα ἀναφέρονται στὴν Τριάδα σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ, στὸν Χριστὸ τίθενται σὲ πληθυντικὸ (15)- κατὰ παρόμοιο τρόπο ἄλλες εἶναι οἱ ἀσχολίες ποὺ ἀρμόζουν στὴν ζωὴ τῆς ἡσυχίας καὶ ἄλλες στὴν ζωὴ τῆς ὑπακοῆς.

56. Ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει: «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου»; (Ρωμ. ια΄ 34). Καὶ ἐγὼ θὰ εἰπῶ: «Ποιὸς ἐγνώρισε τὸν νοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἡσυχαστοῦ ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἡσυχία πραγματικά, καὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα»;

Ἰσχύς τοῦ βασιλέως εἶναι ὁ ὑλικὸς πλοῦτος καὶ τὸ πλῆθος (τῶν ὑπηκόων). Ἰσχύς τοῦ ἡσυχαστοῦ εἶναι τὸ πλῆθος τῆς προσευχῆς.

Σημειώσεις

3. Οἱ Ταβεννησιῶτες ἀντιπροσωπεύουν τὴν κοινοβιακὴ καὶ οἱ Σκητιῶτες τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ μοναχισμοῦ.

4. Οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ ἀρχάριοι στὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ, οἱ δεῦτεροι οἱ προχωρημένοι καὶ οἱ τρίτοι οἱ τέλειοι καὶ «θεωρητικοί». Οἱ τρίτοι εὐρίσκονται στὴν κορυφὴ τῆς τριβαθμίου αὐτῆς κλίμακος καὶ διαφέρουν κατὰ πολὺ ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, διότι ἀρπάζονται συνεχῶς σὲ ἱερὲς θεωρίες καὶ δὲν ἀσχολοῦνται πλέον μὲ τὴν ψαλμωδία καὶ τὸ ἐργόχειρο.

5. Δηλαδὴ ἡ πτωχεία τῆς ἀρετῆς μέσα στὸν πλοῦτο τῆς κακίας.

6. Πρόκειται μᾶλλον γιά τὴν διασάλευσι τῶν φρενῶν, τὴν διανοητικὴ παράκρουσι. Πιθανὸν ὅμως νὰ πρόκειται γιά τὴν σαρκικὴ πτώσι ἢ γιά τὴν κατακυρίευση ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας.

7. Δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ὀκτῶ πονηροὺς λογισμοὺς, τοὺς ἡσυχαστὰς τοὺς πολεμοῦν οἱ ἐξῆς πέντε: τῆς ἀκηδίας (κατὰ πρῶτο λόγο), τῆς κενοδοξίας, τῆς ὑπερηφανείας, τῆς λύπης καὶ τῆς φιλαργυρίας. Ἐνῶ τοὺς κοινοβιάτες οἱ ἐξῆς τρεῖς: τῆς γαστριμαργίας, τῆς πορνείας καὶ τῆς ὀργῆς.

8. «Παραρριπισμοὶ τῆς σαρκὸς» λέγονται οἱ σαρκικὲς προκλήσεις ποὺ ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι ἐντονώτατες, ἀφ' ἑτέρου αἰφνίδιες, ἀστραπιαῖες καὶ σχεδὸν ἄχρονες (πρβλ. ΙΕ΄ 73 ὅπου γίνεται λόγος περὶ «παραρριπισμοῦ τοῦ νοός»).

9. Ὁ, τι περιγράφεται ἐδῶ ἀποτελεῖ ἐκμυστήρευσι μυστικῆς ἐμπειρίας τοῦ Ἀγίου, ἀπὸ τὶς πιὸ χαρακτηριστικὲς τῆς ἀσκητικῆς γραμματείας, ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε παραδοθῇ στὴν ἄσκησι τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς. Πρόκειται περὶ ἱερᾶς ἐκστάσεως καὶ θεωρίας. Ἄξιο παρατηρήσεως εἶναι ὅτι δὲν ἔχομε ἄμεση ἀποκάλυψι ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χειραγώγησι ἀπὸ μυσταγωγὸ ἄγγελο. Ἐπίσης, τὰ ἀποκαλυπτόμενα στὸν Ὅσιο ἔχουν τὰ ὅριά τους, ὥστε ἡ διψα τῆς θείας γνώσεως νὰ μὴν ικανοποιεῖται πλήρως. Καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκστάσεως τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο διατηρεῖ στὸ ἀκέραιο τὴν αὐτοτέλειά του. «Ἡ ἔκστασι τοῦ χριστιανοῦ μυστικοῦ δὲν ἔχει καθόλου τὸν χαρακτήρα τῆς παθητικῆς καὶ ἀπρόσωπης πληρότητος ποὺ χαρακτηρίζει τὸν μυστικισμό ἄλλων θρησκειῶν». Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου δὲν διαλύεται «σὲ ἓνα χάος εὐδαιμονικῆς ἀγνοσίας» (πρβλ. Χρ. Γιανναρά, Ἡ μεταφυσικὴ τοῦ σώματος, σελ. 216-218).

10. Ἐννοεῖ τὴν θεωρίαν τοῦ σαρκωθέντος καὶ τεθεωμένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ, κατ' ἄλλην ἐρμηνείαν, τὴν θεωρίαν τῆς ἀρρήτου μεγαλειότητος τῆς Ἀγίας Τριάδος.

11. Ἡ ἐρημικὴ σκήτη «τὰ Ἀρσελάου» ἀπέχει δρόμο ἡμισεῖας ἡμέρας ἀπὸ τὴν Μονὴ τοῦ Σινᾶ πρὸς τὸ ἀνατολικὸ μέρος. Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ σπήλαιά της ἀσκήτευε τὸν ΣΤ' αἰῶνα καὶ ὁ ἁββᾶς Γεώργιος μὲ τὸν ὑποτακτικὸν του. Ἦταν διαβόητος γιὰ τοὺς ἀσκητικούς του ἀγῶνες καὶ τὴν ἀγιότητά του. Ἐτρωγε ὡμὴ ἄγρια κάρπαρι, ποὺ ἦταν τόσο πικρὴ, «ὥστε καὶ κάρμηλον ἀποκτεῖναι τῇ πικρότητι». Ὅταν ἡ ἐλαιοσαποθήκη τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ ἄδειασε, ἡ προσευχή του ἐγέμισε ὅλους τοὺς πίθους μὲ λάδι. Περισσότερα περὶ αὐτοῦ βλέπε: «Ἀναστασίου μοναχοῦ, Διηγήσεις διάφοροι περὶ τῶν ἐν Σινᾶ ἀγίων Πατέρων, IX-XII».

12. Ὁ δαίμων αὐτός, κατὰ μία ἄποψιν, γιὰ τοὺς ἀρχαρίους εἶναι τῆς πορνείας, γιὰ τοὺς μεσαιούς τῆς ἀκηδίας καὶ γιὰ τοὺς πολὺ προχωρημένους τῆς κενοδοξίας. Γιὰ τοὺς κοινοβιάτες μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὁ δαίμων τῆς κατακρίσεως τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γέροντος ἢ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν.

13. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τοὺς πρῶτους, οἱ ὁποῖοι στοχάζονται τὸ «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός». Πιθανὸν ὅμως νὰ πρόκειται γιὰ ὅσους μνημονεύουν τὸ «Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με».

14. Σχόλιο τῆς Κλίμακος ἀναφέρει σχετικῶς: «Ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ἐβάσταζε ὅλη τὴν νύκτα ἄμμο στὸ ἐνδυμᾶ του. Ἐπειδὴ δηλ. κατὰ τὴν ἀγρυπνίαν ἐνύσταζε καὶ τὸν ὠνειδίζαν οἱ ἀδελφοί, ἐσκέφθηκε τὸ ἐξῆς: Πῆγε στὴν ἀκρογιαλιά -ἢ Μονὴ ἦταν κοντὰ στὴ θάλασσα- καὶ ἀφοῦ ἔσφιξε καλὰ τὸν χιτῶνα του μὲ τὴν ζώνην, ἐγέμισε τοὺς κόλπους του μὲ ἀρκετὴ ποσότητα ἄμμου, ἡ ὁποία ἀκουμποῦσε ἐπάνω στὶς σάρκες του. Σκεπάσθηκε ἔπειτα μὲ τὸν μανδύα του, ἤλθε στὸν Ναὸ καὶ παρέμεινε ἀγρυπνὸς ὅλη τὴν νύκτα χωρὶς νὰ νυστάξῃ καθόλου, διότι ἡ ἄμμος τὸν ἐκρύνανε ἢ τὸν ἐνωχλοῦσε μὲ τὸ βάρος της».

15. Στὴν τριάδα ὁμιλοῦμε γιὰ τρία πρόσωπα, ἐνῶ στὸν Χριστὸν γιὰ ἓνα. Στὴν Τριάδα ὁμιλοῦμε γιὰ μία φύσιν, μία ἐνέργειαν, μία θέλησιν, ἐνῶ στὸν Χριστὸν γιὰ δύο φύσεις, δύο ἐνέργειες, δύο θελήσεις.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

Περὶ προσευχῆς

(Διὰ τὴν ἱερὰν προσευχήν, τὴν μητέρα τῶν ἀρετῶν, καὶ διὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ παρίσταται τις εἰς αὐτὴν νοερῶς καὶ σωματικῶς)

Ἡ ΠΡΟΣΕΥΧΗ, ὡς πρὸς τὴν ποιότητά της, εἶναι συνουσία καὶ ἐνωσις τοῦ ἀνθρώπου μὲ

τὸν Θεόν (1), καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειά της, σύστασις καὶ διατήρησις τοῦ κόσμου, συμφιλιώσις μὲ τὸν Θεόν, μητέρα τῶν δακρύων, καθὼς ἐπίσης καὶ θυγατέρα, συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων, γέφυρα ποῦ σώζει ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, τοῖχος ποῦ μᾶς προστατεύει ἀπὸ τὶς θλίψεις, συντριβὴ τῶν πολέμων, ἔργο τῶν Ἀγγέλων, τροφὴ ὅλων τῶν ἀσωμάτων, ἡ μελλοντικὴ εὐφροσύνη, ἐργασία ποῦ δὲν τελειώνει, πηγὴ τῶν ἀρετῶν, πρόξενος τῶν χαρισμάτων, ἀφανὴς πρόοδος, τροφὴ τῆς ψυχῆς, φωτισμὸς τοῦ νοῦ, πέλεκυς ποῦ κτυπᾷ τὴν ἀπόγνωσι, ἀπόδειξις τῆς ἐλπίδος, διάλυσις τῆς λύπης, πλοῦτος τῶν μοναχῶν, θησαυρὸς τῶν ἡσυχαστῶν, μείωσις τοῦ θυμοῦ, καθρέπτῃς τῆς πνευματικῆς προόδου, φανέρωσις τῶν μέτρων, δῆλωσις τῆς πνευματικῆς καταστάσεως, ἀποκάλυψις τῶν μελλοντικῶν πραγμάτων, σημάδι τῆς πνευματικῆς δόξης ποῦ ἔχει κανεῖς. Ἡ προσευχὴ εἶναι γι' αὐτὸν ποῦ προσεύχεται πραγματικὰ δικαστήριον καὶ κριτήριον καὶ βῆμα τοῦ Κυρίου, πρὶν ἀπὸ τὸ μελλοντικὸ βῆμα.

2. Ἄς ἐγερθοῦμε καὶ ἄς ἀκούσωμε τὴν ἱερὴ αὐτὴ βασίλισσα τῶν ἀρετῶν νὰ φωνάζῃ μὲ ὑψωμένη τὴν φωνήν καὶ νὰ μᾶς λέγῃ: «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν -καὶ ἴασιν ταῖς πληγαῖς ὑμῶν- ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς – καὶ πταισμάτων μεγάλων ἱαματικὸς – ὑπάρχει» (πρβλ. Ματθ. ια' 28-30).

3. Ὅσοι πηγαίνομε νὰ παρασταθοῦμε ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ Θεοῦ καὶ νὰ συνομιλήσωμε μαζὶ Του, ἄς μὴ προχωροῦμε χωρὶς τὴν κατάλληλη προετοιμασίαν. Διότι ὑπάρχει φόβος, ἐὰν μᾶς ἰδῇ ἀπὸ μακρυὰ νὰ μὴν ἔχωμε τὰ ὅπλα καὶ τὴν στολὴν ποῦ ἀρμόζουν γιὰ τὴν παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, νὰ διατάξῃ τοὺς ὑπηρέτας καὶ λειτουργοὺς Του νὰ μᾶς δέσουν καὶ νὰ μᾶς ἐξορίσουν μακρυὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπό Του, καὶ τὶς δεήσεις μας νὰ τὶς σχίσουν καὶ νὰ τὶς πετοῦν στὸ πρόσωπό μας.

4. Ὅταν ξεκινᾷς νὰ σταθῇς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἄς εἶναι ὁ χιτὼν τῆς ψυχῆς σου ὑφασμένος ἐξ ὁλοκλήρου μὲ τὸ νῆμα ἢ μᾶλλον μὲ τὸ λῆμμα τῆς ἀμνησικακίας. Εἰδεμὴ τίποτε δὲν πρόκειται νὰ ὠφεληθῇς ἀπὸ τὴν προσευχήν. Ὅλο τὸ ὕφος καὶ τὸ λεκτικὸ τῆς προσευχῆς σου ἄς εἶναι ἀνεπιτήδευτο, διότι ὁ τελώνης καὶ ὁ ἄσωτος μὲ ἓναν μόνον λόγον συμφιλιώθηκαν μὲ τὸν Θεόν.

5. Μία εἶναι ἐξωτερικῶς ἡ στάσις στὴν προσευχήν, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐσωτερικῶς πολλὰ ποικιλίες καὶ διαφορές. Ἄλλοι συνομιλοῦν μαζὶ Του σὰν μὲ φίλον καὶ κύριόν τους, καὶ Τοῦ προσφέρουν τὸν ὕμνον καὶ τὴν ἱκεσίαν χάριν τῶν ἄλλων καὶ ὅχι τοῦ ἑαυτοῦ τους. Ἄλλοι ζητοῦν πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ περισσοτέρην παρρησίαν. Ἄλλοι παρακαλοῦν νὰ ἀπαλλαγοῦν τελείως ἀπὸ τὸν ἐχθρόν τους. Μερικοὶ ἱκετεύουν νὰ τοὺς δοθῇ κάποια τιμὴ, καὶ μερικοὶ γιὰ τὴν τελείαν ἐξάλειψιν τοῦ χρέους τους. Ἄλλοι ζητοῦν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν παθῶν, καὶ ἄλλοι συγχώρησιν τῶν ἀνομιμάτων τους.

6. Πρὶν ἀπ' ὅλα ἄς βάλωμε στὸν κατάλογον τῆς δεήσεώς μας τὴν εἰλικρινῆ εὐχαριστίαν. Στὴν δευτέρῃ σειρᾷ, τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ τὴν συντριβὴν τῆς ψυχῆς μας μὲ συναίσθησιν. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἄς ἀναφέρωμε τὰ αἰτήματά μας πρὸς τὸν Παμβασίλεα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς προσευχῆς εἶναι ἄριστος, ὅπως ἀπεκαλύφθη σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἀπὸ Ἀγγέλον τοῦ Κυρίου.

7. Ἐὰν κάποτε ἐστάθηκες ὡς ὑπόδικος ἐμπρὸς σὲ ἐπίγειον δικαστήν, δὲν χρειάζεσαι ἄλλο ὑπόδειγμα γιὰ τὴν παράστασιν στὴν προσευχήν σου. Ἐὰν δὲ δὲν ἐστάθηκες ἀκόμῃ, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἄλλους εἶδες νὰ δικάζονται, τουλάχιστον ἄς τὸ διδαχθῇς αὐτὸ ἀπὸ τὶς ἱκεσίαις τῶν ἀσθενῶν πρὸς τοὺς ἰατροὺς, ὅταν πρόκειται νὰ χειρουργηθοῦν ἢ νὰ καυτηριασθοῦν.

8. Μὴν ἐπιτηδεύεσαι τὰ λόγια τῆς προσευχῆς σου. Διότι πολλὰ φορὲς τὰ ἀπλὰ καὶ ἀνεπιτήδευτα ψελλίσματα τῶν μικρῶν παιδιῶν εὐχαρίστησαν καὶ ἱκανοποίησαν τὸν οὐράνιον Πατέρα τους.

9. Μὴ ζητῆς νὰ λέγῃς πολλὰ στὴν προσευχή σου, γιὰ νὰ μὴ διασκορπισθῇ ὁ νοῦς σου, ἀναζητώντας λόγια. Ἐνας λόγος πίστεως ἔσωσε τὸν ληστή. Ἡ πολυλογία στὴν προσευχή πολλές φορές ἐδημιούργησε στὸ νοῦ φαντασίες καὶ διάχυσι, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ μονολογία συγκεντρώνει τὸν νοῦ.

10. Ὅταν αἰσθάνεσαι γλυκύτητα ἢ κατάνυξι σὲ κάποιο λόγο τῆς προσευχῆς σου, σταμάτησε σ' αὐτόν, διότι τότε συμπροσεύχεται μαζί μας ὁ φύλαξ Ἀγγελὸς μας.

11. Μὴ προσεύχεσαι μὲ παρρησία, ἔστω καὶ ἐὰν διαθέτῃς καθαρότητα. Ἀντιθέτως πλησίασε μὲ πολλὴ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἔτσι θὰ ἀποκτήσῃς περισσότερα παρρησία.

12. Καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃς ἀνεβῇ ὅλη τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν, καὶ τότε πάλι νὰ προσεύχεσαι ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν σου, ἀκούοντας τὸν Παῦλο νὰ βοᾷ: «Ἀμαρτωλῶν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ» (Α' Τιμ. α' 15).

13. Τὰ φαγητὰ τὰ ἀρτύουν μὲ τὸ λάδι καὶ τὸ ἀλάτι. Καὶ στὴν προσευχή δίνουν φτερὰ ἢ ζωὴ τῆς σωφροσύνης καὶ ἀγνότητος, καὶ τὰ δάκρυα.

14. Ἄν ἐνδυθῇς καλὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν ὁργησία, τότε δὲν θὰ κοπιάσῃς πολὺ νὰ ἐλευθερώσῃς τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία.

15. Ἔως ὅτου ἀποκτήσωμε προσευχή ἐναργῆ, θὰ ὁμοιάζωμε μὲ ἐκείνους ποὺ γυμνάζουν στὶς ἀρχὲς τὰ νήπια πῶς νὰ βαδίζουν.

16. Νὰ πυκτεύῃς, ὥστε νὰ ἀνυψῶνῃς ἢ μᾶλλον νὰ περικλείῃς τὴν σκέψι σου μέσα στὰ λόγια τῆς προσευχῆς. Καὶ ἐὰν, λόγῳ τῆς νηπιακῆς σου πνευματικῆς καταστάσεως, ἀτονήσῃ καὶ ξεφύγῃ, συμμάζεψέ τὴν πάλι. Διότι ἴδιον τοῦ νοῦ εἶναι τὸ ἄστατον, καὶ ἴδιον τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ μπορῇ ὅλα νὰ τὰ σταθεροποιῇ.

17. Ἄν ἀγωνίζεσαι συνεχῶς καὶ ἀποφασιστικῶς, τότε θὰ σὲ ἐπισκεφθῇ καὶ ἐσένα Ἐκεῖνος ποὺ θέτει ὅρια στὴν θάλασσα τοῦ νοῦ καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σου θὰ τῆς εἰπῇ: «Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβῆσῃ» (Ἰωβ λη' 11).

18. Εἶναι ἀδύνατο νὰ δεσμεύσῃ κάποιος ἓνα πνεῦμα, (ὅπως τὸν νοῦ). Ὅπου ὅμως παρουσιασθῇ ὁ Κτίστης τοῦ πνεύματος, τὰ πάντα ὑποτάσσονται.

19. Ἐὰν κάποτε ἀντίκρυσες καθαρὰ τὸν ἥλιο, (δηλαδὴ τὸν Χριστόν), τότε θὰ κατορθώσῃς καὶ νὰ συνομιλήσῃς μαζί Του ὅπως πρέπει. Εἰδεμὴ, πῶς μπορεῖς νὰ συνομιλῇς πραγματικὰ μὲ κάποιον ποὺ δὲν τὸν ἔχεις ἰδεῖ;

20. Ἀρχὴ τῆς προσευχῆς εἶναι τὸ νὰ διώκωνται οἱ ἐχθρικές προσβολὲς στὴν ἀρχὴ τους, μὲ ἓνα ἀποφασιστικὸ λόγο. Μέσον, τὸ νὰ παραμένῃ ὁ νοῦς στὰ λόγια καὶ στὰ νοήματα τῆς προσευχῆς. Καὶ τέλος, τὸ νὰ ἀρπαγῇ ὁ νοῦς πρὸς τὸν Κύριον.

21. Ἄλλῃ εἶναι ἡ ἀγαλλίασις ποὺ δοκιμάζουν στὴν προσευχή τους οἱ κοινοβιάτες, καὶ ἄλλῃ οἱ ἡσυχασταί. Διότι ἡ πρώτη ἴσως νὰ ἐπηρεάζεται κάπως ἀπὸ τὴν κενοδοξία, ἐνῶ ἡ δευτέρα εἶναι γεμάτη ἀπὸ ταπεινοφροσύνη.

22. Ἐὰν γυμνάζῃς πάντοτε τὸν νοῦ σου νὰ μὴ φεύγῃ μακριὰ, τότε καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς τραπεζῆς θὰ εὐρίσκεται κοντὰ σου. Ἐὰν ὅμως συνηθίζῃ νὰ περιπλανᾶται ἐλεύθερα, ποτὲ δὲν θὰ κατορθωθῇ νὰ παραμένῃ πλησίον σου.

23. Ὁ μέγας ἐργάτης τῆς μεγάλης καὶ τελείας προσευχῆς (δηλαδὴ ὁ Ἀπόστολος

Παῦλος), λέγει: «Θέλω εἰπεῖν πέντε λόγους τῷ νοῦ μου» κ. τ. λ. (Α΄ Κορ. ιδ΄ 19), πράγμα πού εἶναι ξένο γιά τοὺς νηπίους καὶ ἀρχαρίους. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς σὰν ἀτελεῖς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποιότητα, ἔχομε ἀνάγκη καὶ ἀπὸ τὴν ποσότητα τῆς προσευχῆς. Τὸ δεύτερο ἄλλωστε εἶναι πρόξενο τοῦ πρώτου. «Ὁ Θεὸς -λέγει ἡ Γραφή- δίνει προσευχὴ καθαρὴ σ' ἐκεῖνον πού προσεύχεται, ἔστω καὶ ρυπαρά, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὑπολογίζη κόπο καὶ πόνο» (πρβλ. Α΄ Βάσ. β΄ 9).

24. Ἄλλο πράγμα εἶναι ὁ ρύπος τῆς προσευχῆς καὶ ἄλλο ὁ ἀφανισμὸς καὶ ἄλλο ἡ κλοπὴ καὶ ἄλλο ὁ μῶμος. Ὁ ρύπος εἶναι τὸ νὰ ἴστασαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἔχης αἰσchrές σκέψεις. Ὁ ἀφανισμὸς εἶναι τὸ νὰ αἰχμαλωτίζεται ὁ νοῦς σου ἀπὸ μάταιες φροντίδες καὶ μέριμνες. Ἡ κλοπὴ εἶναι τὸ νὰ πέφτῃ ἡ σκέψις ἀνεπαίσθητα σὲ ρεμβασμούς. Καὶ μῶμος εἶναι ὁ οἰοσδήποτε πειρασμὸς πού ἔρχεται νὰ μᾶς θίξῃ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς.

25. Ὅταν δὲν εἴμαστε μόνοι μας κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς τότε ἄς λαμβάνωμε μόνο ἐσωτερικὰ τὴν ἀρμόζουσα ἱκετευτικὴ στάσι. Ὅταν ὅμως ἀπουσιάζουν ἐκεῖνοι πού θὰ μᾶς ἐπαινοῦσαν, τότε ἄς συμμορφώσουμε ἀναλόγως καὶ τὴν ἐξωτερικὴ μας στάσι. Διότι στοὺς ἀτελεῖς πολλὰς φορές ὁ νοῦς συμμορφώνεται πρὸς τὴν στάσι τοῦ σώματος.

26. Ὅλοι βέβαια, ἀλλὰ περισσότερο ἐκεῖνοι πού πηγαίνουν στὸν βασιλέα γιὰ νὰ ζητήσουν ἄφεσι τοῦ χρέους των, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀπερίγραπτη συντριβή.

27. Ἐὰν ἀκόμη εὐρισκώμαστε στὸ δεσμωτήριον, ἄς ἀκούσωμε τὰ λόγια τοῦ Ἀγγέλου πρὸς τὸν Πέτρο: «Ζώσου τὴν ποδιά τῆς ὑπακοῆς, βγάλε ἀπὸ πάνω σου τὰ θελήματά σου, καὶ ἔτσι γυμνὸς πλησίασε καὶ προσευχήσου στὸν Κύριον, ζητώντας τὸ ἰδικό Του μόνο θέλημα» (πρβλ. Πράξ. ιβ΄ 8), καὶ θὰ ἀποκτήσης τότε τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος θὰ κρατᾷ τὸ τιμὸνί τῆς ψυχῆς σου καὶ θὰ σὲ κυβερνᾷ ἀκίνδυνα.

28. Ἀφοῦ ἐγερθῇ ἀπὸ τὴν φιλοκοσμία καὶ τὴν φιληδονία, πέταξε ἀπὸ πάνω σου τὶς μέριμνες, βγάλε ἀπὸ πάνω σου τὶς σκέψεις, ἀπαρνήσου τὸ σῶμα, (καὶ τότε προσευχήσου). Διότι ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀποξένωσις ἀπὸ ὅλον τὸν ὁρατὸ καὶ ἀόρατο κόσμον.

Θεέ μου, «τί γὰρ μοὶ ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ»; Τίποτε! «Καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς»; (πρβλ. Ψαλμ. οβ΄ 25). Τίποτε! Παρὰ μόνο τὸ νὰ προσκολλῶμαι πάντοτε σ' Ἐσένα ἀπερίσπαστα μέσῳ τῆς προσευχῆς. Μερικοὶ ζοῦν μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ πλούτου, ἄλλοι μὲ τῆς δόξης καὶ ἄλλοι μὲ κάποιου ἄλλου κτίσματος. «Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἐπιθυμητόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν αὐτῷ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας μου» (πρβλ. Ψαλμ. οβ΄ 28).

29. Ἡ πίστις ἔδωσε φτερὰ στὴν προσευχή. Χωρὶς αὐτὴν ἡ προσευχὴ δὲν μπορεῖ νὰ πετάξῃ στὸν οὐρανόν.

30. Ὅσοι εἴμαστε ἐμπαθεῖς ἄς παρακαλέσωμε γι' αὐτὸ μὲ ἐπιμονὴ τὸν Κύριον, διότι ὅλοι οἱ ἀπαθεῖς ἀπὸ τὴν ἐμπάθεια προχώρησαν καὶ ἔφθασαν στὴν ἀπάθεια.

31. Παρ' ὅλον ὅτι σὰν Θεὸς πού εἶναι δὲν φοβεῖται τὸν Θεὸ ὁ «Κριτῆς» (πρβλ. Λουκ. ιη΄ 2), ἐν τούτοις ὅμως, ἐπειδὴ τὸν ἐνοχλεῖ ἡ χήρα, ἡ ψυχὴ δηλαδὴ πού ἐχέρευσεν ἀπὸ Αὐτὸν μὲ τὶς ἀμαρτίες καὶ τὶς πτώσεις της, θὰ ἐκδικηθῇ καὶ θὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τὸν ἀντίδικό της, ἀπὸ τὸ σῶμα δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς της δαίμονας.

32. Ὁ Θεός, ὁ καλὸς μας οἰκονόμος, τοὺς εὐγνώμονες τοὺς ἐφελκύει στὴν ἀγάπη Του μὲ τὴν σύντομη ἐκπλήρωσι τοῦ αἰτήματός των. Ἐνῷ τὶς ἀχάριστες καὶ ὅμοιες μὲ τοὺς σκύλους ψυχὲς τὶς ἀναγκάζει νὰ κάθωνται πλησίον Του προσευχόμενες, πεινασμένες καὶ διψασμένες γιὰ τὸ αἶτημά τους. Διότι ὁ ἀγνώμων σκύλος, μόλις πάρῃ τὸ ψωμί, ἀπομακρύνεται ἀμέσως ἀπὸ ἐκεῖνον πού τοῦ τὸ ἔδωσε.

33. Να μὴ λέγῃς ὅτι, ἂν καὶ προσευχήθηκες πολὺν καιρὸν, δὲν κατῴρθωσες τίποτε, διότι ἤδη κάτι σπουδαῖο κατῴρθωσες. Τί, ἀλήθεια, ὑπάρχει ἀνώτερο ἀπὸ τὴν προσκόλλησι στὸν Κύριον καὶ ἀπὸ τὴν συνεχῇ παραμονή σ' αὐτὴν τὴν ἔνωσι;

34. Δὲν φοβεῖται τόσο ὁ κατὰδικος τὴν ἀπόφασι τῆς τιμωρίας του, ὅσο φοβεῖται ὁ ἐργάτης τῆς προσευχῆς τὴν στάσι του στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Γι' αὐτό, ἂν εἶναι σοφὸς καὶ ἔξυπνος, μὲ τὴν ἀνάμνησι αὐτῆς τῆς ὥρας θὰ μπορῇ νὰ ἀποστρέφεται κάθε λοιδορία καὶ ὀργή καὶ μέριμνα καὶ ἀσχολία καὶ θλίψι καὶ χορτασμὸ καὶ λογισμὸ καὶ πειρασμὸ.

35. Να προετοιμάζεσαι μὲ τὴν ἀδιάλειπτο ἐσωτερικὴ προσευχὴ προκειμένου νὰ σταθῇς νὰ προσευχηθῇς, καὶ ἔτσι σύντομα θὰ προοδεύσῃς (στὴν προσευχή).

36. Εἶδα μερικοὺς νὰ λάμπουν στὴν ὑπακοή τους καὶ νὰ μὴν ἀμελοῦν, ὅσο τοὺς ἦταν δυνατό, τὴν νοερὰ μνήμη τοῦ Θεοῦ. Καὶ μόλις ἐστάθηκαν στὴν προσευχή, ἐκυριάρχησαν σύντομα στὸν νοῦ τους, αὐτοσυγκεντρώθηκαν καὶ ἔχυναν κρουνηδὸν τὰ δάκρυα. Καὶ τοῦτο, διότι ἦταν προετοιμασμένοι ἀπὸ τὴν ὁσία ὑπακοή.

37. Στὴν ψαλμωδίᾳ ποὺ γίνεται μὲ πολλοὺς ἀκολουθοῦν αἰχμαλωσίες καὶ ρεμβασμοί. Στὴν κατὰ μόνας ὁμως προσευχὴ δὲν παρατηροῦνται αὐτά. Ἀλλὰ αὐτὴν τὴν πολεμεῖ ἡ ἀκηδία, ἐνῶ τὴν πρώτη τὴν βοηθεῖ ἡ προθυμία.

38. Τὴν ἀγάπη τοῦ στρατιώτου πρὸς τὸν βασιλεῖα τὴν ἔδειξε ἡ ὥρα τοῦ πολέμου. Καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ μοναχοῦ πρὸς τὸν Θεὸν τὴν ἔδοκίμασε ὁ καιρὸς καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς. Τὴν πνευματικὴ σου κατάστασι θὰ σοῦ τὴν φανέρωσῃ ἡ προσευχὴ σου. Οἱ θεολόγοι ἄλλωστε ἐχαρακτήρισαν τὴν προσευχὴ καθρέπτη τοῦ μοναχοῦ.

39. Ἐκεῖνος ποὺ ἀσχολεῖται μὲ κάτι καὶ τὸ συνεχίζει, ἐνῶ ἐσήμανε ἡ ὥρα τῆς προσευχῆς, αὐτὸς ἐμπαίζεται ἀπὸ τοὺς δαίμονας. Διότι αὐτὸ ἐπιδιώκουν οἱ κλέπτες, ὥρα μὲ τὴν ὥρα νὰ κλέβουν τὸν χρόνον τῆς προσευχῆς μας.

40. Μὴν ἀρνῆσαι νὰ προσεύχεσαι γιὰ κάποια ψυχὴ (ποῦ σοῦ τὸ ἐζήτησε), ἔστω καὶ ἂν δὲν διαθέτῃς καρποφόρο προσευχή. Διότι ἡ πίστις ἐκείνου ποὺ ἐζήτησε τὴν προσευχή, ἔσωσε πολλὰς φορὰς κι ἐκεῖνον ποὺ προσευχήθηκε καὶ μάλιστα μὲ συντριβὴ καρδίας. Μὴν ὑπερηφανεύεσαι, ἐὰν προσεύχεσαι γιὰ ἄλλους καὶ εἰσακούεσαι, διότι ἡ πίστις αὐτῶν ἐνήργησε, ὥστε νὰ εἰσακουσθῇ ἡ προσευχὴ σου.

41. Κάθε μαθητὴς θὰ ἐξετάζεται ἀπὸ τὸν διδάσκαλό του καθημερινὰ στὰ μαθήματα ποὺ ἐδιδάχθη. Καὶ ἀπὸ κάθε νοῦ θὰ ζητηθῇ, καὶ δικαίως, νὰ παρουσιάσῃ σὲ κάθε προσευχὴ του τὴν δύναμι ἐκείνη ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεόν. Γι' αὐτὸ ἄς προσέχωμε.

42. Ὅταν προσευχηθῇς μὲ προσοχή καὶ ἐπιμέλεια, τότε σύντομα θὰ πολεμηθῇς ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, διότι ἔτσι εἶναι τὸ σχέδιο τῶν δαιμόνων. Κάθε ἀρετὴ, πρὸ πάντων ὁμως τὴν προσευχή, ἄς τὴν ἐργαζώμεθα πάντοτε μὲ πολλὴ συναίσθησι. Καὶ ἡ ψυχὴ τότε προσεύχεται μὲ συναίσθησι, ὅταν ὑπερνικήσῃ τὸν θυμὸ.

43. Ὅσα ἀποκτοῦμε μὲ πολλὰς ἱκεσίες καὶ σὲ πολὺ χρόνον, αὐτὰ εἶναι μόνιμα. Ὅποιος ἀπέκτησε μέσα του τὸν Κύριον, δὲν ρυθμίζει πλέον ὁ ἴδιος τὰ λόγια καὶ τὸ σχέδιο τῆς προσευχῆς, διότι τότε «τὸ πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ αὐτοῦ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις» (Ρωμ. η' 26).

44. Να μὴ δεχθῇς στὴν προσευχὴ σου καμμία αἰσθητὴ εἰκόνα καὶ φαντασία γιὰ νὰ μὴ (πλανηθῇς καί) παραφρονήσῃς.

45. Για κάθε αίτημα ή πληροφορία εμφανίζεται στην προσευχή. Πληροφορία είναι ή απαλλαγή από την αμφιβολία. Πληροφορία είναι ή βεβαία και ασφαλής φανέρωσις ενός αγνώστου πράγματος.

46. Να γίνεσαι υπερβολικά ελεήμων και συμπονετικός, σὺ ποὺ καλλιεργεῖς τὴν προσευχή. Διότι με τὴν ἐλεημοσύνη οἱ μοναχοὶ «ἐκατονταπλασίονα λήφονται» στὴν παρούσα ζωὴ. Καὶ τὸ ἐπόμενο τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, (δηλαδὴ τὸ «ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσουσι»), (Ματθ. ιθ' 29), θὰ τὸ ἀπολαύσουν στὸν μέλλοντα αἰώνα.

47. Ἦλθε τὸ πῦρ (τοῦ θεοῦ πόθου) μέσα στὴν καρδιά καὶ ἀνέστησε τὴν προσευχή. Ἀφοῦ δὲ ἡ προσευχή ἀνεστήθη καὶ ἀνελήφθη στοὺς οὐρανοὺς, ἔγινε στὸ ἀνώγειο τῆς ψυχῆς ἡ κάθοδος τοῦ πυρὸς (τοῦ Ἁγίου Πνεύματος).

48. Μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ προσευχή εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου. Ἐγὼ ὅμως γνωρίζω νὰ ἀνυμῶ ἐξ ἴσου τὶς δυὸ οὐσίες τῆς μιᾶς ὑποστάσεως.

49. Ὁ ἱκανὸς ἵππος συνήθως, καθὼς ἀρχίζει νὰ τρέχει, θερμαίνεται καὶ προχωρώντας αὐξάνει τὴν ταχύτητα τοῦ δρόμου του. Ὡς δρόμο ἐννοῶ τὴν ὑμνωδία καὶ ὡς ἵππο τὸν ἀνδρεῖο νοῦ, ὁ ὁποῖος «πόρρωθεν ὀσφραίνεται πολέμου» (Ἰωβ λθ' 25) καὶ προετοιμάζεται γιὰ τὴν μάχη καὶ πάντοτε δεῖχεται ἀνίκητος.

50. Εἶναι βαρὺ νὰ ἀρπάξης τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διψασμένου. Βαρύτερο ὅμως εἶναι νὰ διακόψης μία ψυχὴ ποὺ προσεύχεται με κατάνυξι ἀπὸ τὴν πολυπόθητη αὐτὴ προσευχὴ τῆς πρὶν τὴν τελειώση.

51. Μὴν ἀναχωρήσης ἀπὸ τὴν προσευχή σου, πρὶν ἰδῆς νὰ σταματοῦν, σύμφωνα με τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, τὸ πῦρ (τῆς χάριτος) καὶ τὸ ὕδωρ (τῶν δακρύων). Διότι ἴσως νὰ μὴ σοῦ δοθῇ πάλι σὲ ὁλόκληρη τὴν ζωὴ σου τέτοια εὐκαιρία γιὰ τὴν συγχώρησι τῶν ἁμαρτιῶν σου. Ἐκεῖνος ποὺ ἐγεύθηκε τὴν χάρι τῆς προσευχῆς, συνέβη ὥστε πολλὰς φορὲς ἀπὸ ἓναν (ἀπρόσεκτο) λόγο ποὺ εἶπε νὰ μολύνῃ τὸν νοῦ του, καὶ ἔτσι μόλις στάθηκε στὴν προσευχὴ δὲν εὗρε τὸ ποθούμενο ὅπως συνήθως.

52. Ἄλλο εἶναι νὰ ἐπισκοπῆς (νὰ ἐποπτεύῃς δηλαδὴ) συχνὰ τὴν καρδιά σου καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἐπισκοπεύσης (νὰ κάνῃς δηλαδὴ χρέος ἐπισκόπου) σ' αὐτήν. Στὴν πρώτη περίπτωσι ὁ νοῦς ὁμοιάζει με ἄρχοντα, ἐνῶ στὴν δευτέρα με ἀρχιερέα, ὁ ὁποῖος προσφέρει στὸν Χριστὸν λογικὰ θυσίες (2). Καὶ ὅπως λέγει κάποιος ποὺ ἔλαβε τὴν προσωνυμία τοῦ θεολόγου (3), τὸ Ἅγιον καὶ Ὑπερουράνιον πῦρ (δηλαδὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα), τοὺς πρῶτους τοὺς ἐπισκέπτεται ὡς φλόγα καὶ τοὺς καταφλέγει, διότι ἔχουν ἀκόμη ἀνάγκη καθάρσεως, ἐνῶ τοὺς δευτέρους ὡς φῶς καὶ τοὺς φωτίζει, διότι ἔφθασαν στὰ μέτρα τῆς τελειότητος.

Τὸ ἴδιο δηλαδὴ Ἅγιον Πνεῦμα ὀνομάζεται καὶ «πῦρ καταναλίσκον» (Ἐβρ. ιβ' 29) καὶ «φῶς φωτίζον» (πρβλ. Β' Κορ. δ' 6). Γι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ ὅταν ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν προσευχή, εἶναι σὰν νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ φλογισμένο καμίνι, αἰσθανόμενοι συγχρόνως μία ἐλάφρωσι καὶ ἓνα καθαρισμὸ ἀπὸ τὸν ρύπο καὶ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ἄλλοι πάλι αἰσθάνονται σὰν νὰ ἐφωτίσθηκαν με φῶς καὶ σὰν νὰ ἐφόρεσαν τὴν διπλοῖδα τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀγαλλιάσεως. Ὅσοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοὺς χωρὶς νὰ αἰσθάνονται καμμία ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς ἐνέργειες, αὐτοὶ προσεύχονται ὄχι πνευματικά, ἀλλὰ σωματικά, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ ἰουδαϊκὰ. Διότι, ἐὰν ἓνα ἀνθρώπινο σῶμα ποὺ ἐγγίζει σὲ ἄλλο ὑφίσταται κάποια ἐπίδρασι καὶ ἀλλοίωσι, πῶς δὲν θὰ δοκιμάσῃ ἐπίδρασι καὶ ἀλλοίωσι ἐκεῖνος ποὺ με καθαρὰ χέρια ἐγγίζει (διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς θεωρίας) τὸ «σῶμα» τοῦ Θεοῦ;

53. Ὁ πανάγαθος Βασιλεὺς μας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς, προσφέρει τὰ

δῶρα του στους στρατιῶτες του ἄλλοτε ὁ ἴδιος, ἄλλοτε μὲ ἓναν φίλο του, ἄλλοτε μὲ ἓνα ὑπηρέτη του καὶ ἄλλοτε μὲ ἄγνωστο τρόπο. Ἀλλὰ καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν χιτῶνα τῆς ταπεινώσεως ποὺ ὁ καθένας φορεῖ.

54. Στὸν ἐπίγειο βασιλέα εἶναι ἀποκρουστικὸς ἐκεῖνος ποὺ παρίσταται ἐνώπιόν του καὶ ἐν συνεχείᾳ γυρίζει τὸ πρόσωπό του καὶ συζητεῖ μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως. Παρόμοια εἶναι ἀποκρουστικὸς στὸν Κύριον αὐτὸς ποὺ, ἐνῶ προσεύχεται, δέχεται ἀκάθαρτους λογισμοὺς.

55. Ὅταν βλέπης τὸν κύνα νὰ ἔρχεται (γὰρ νὰ σὲ ἀποσπάσῃ μὲ κάποια πρόφασιν ἀπὸ τὴν προσευχή), κυνήγα τον μὲ τὸ ὄπλο. Καὶ κάθε φορὰ ποὺ γαυγίζει μὲ ἀναίδεια, μὴν ὑποχωρῇς.

56. Νὰ αἰτῇς μὲ δάκρυα καὶ πένθος. Νὰ ζητῇς μὲ ὑπακοή. Νὰ κρούης μὲ μακροθυμία. Διότι «ὁ οὕτως αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται» (Λουκ. ια' 10). Πρόσεξε μήπως προσευχηθῇς χωρὶς τὴν ἀπαιτούμενη προσοχή γιὰ κάποια γυναῖκα, καὶ σὲ κλέψῃ ἐκ δεξιῶν ὁ διάβολος.

57. (Ὅταν προσεύχεσαι), μὴ θέλῃς νὰ ἐξομολογήσῃς τὶς σαρκικὲς ἀμαρτίες σου λεπτομερῶς καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἔγιναν, γὰρ νὰ μὴ γίνῃς σὺ ὁ ἴδιος ἐπίβουλος καὶ ἐπικίνδυνος στὸν ἑαυτό σου.

58. Ὁ καιρὸς τῆς προσευχῆς ἂς μὴ γίνῃ γιὰ σένα ὥρα ποὺ θὰ σκεφθῇς σπουδαῖα καὶ ἀναγκαῖα θέματα, ἔστω καὶ πνευματικά. Διαφορετικὰ ἄφησες καὶ σοῦ ἔκλεψαν τὸ πολυτιμότερο.

59. Ὅποιος κρατᾷ στὰ χέρια του τὸ ραβδί τῆς προσευχῆς, δὲ πρόκειται νὰ σκοντάψῃ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη σκοντάψῃ, δὲ θὰ πέσῃ ἐντελῶς. Διότι ἡ προσευχή εἶναι ἓνας εὐσεβὴς τύραννος τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὠφέλεια ἐκ τῆς προσευχῆς μπορούμε νὰ τὴν καταλάβουμε ἀπὸ τὰ ἐμπόδια ποὺ μᾶς φέρνουν οἱ δαίμονες κατὰ τὶς ὥρες τῶν Ἀκολουθιῶν. Τὸν δὲ καρπὸ τῆς προσευχῆς, ἀπὸ τὴν ἥττα τοῦ ἐχθροῦ, καθὼς τὸ λέγει καὶ ὁ Ψαλμωδός: «Ἐν τούτῳ ἔγνων ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ» (Ψαλμ. μ' 12) τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου. Λέγει δὲ ἐπίσης: «Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου» (πρβλ. Ψαλμ. ριγ' 145), δηλαδὴ καὶ μὲ τὸ στόμα μου καὶ μὲ τὴν ψυχὴ μου καὶ μὲ τὸ πνεῦμα μου, διότι ὅπου εὐρίσκονται συγκεντρωμένοι οἱ δυὸ τελευταῖοι, (ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα), ἐκεῖ ἀνάμεσά τους εὐρίσκεται καὶ ὁ Θεὸς (πρβλ. Ματθ. ιη' 20).

60. Οὔτε τὰ σωματικὰ ἰδιώματα, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ πνευματικὰ εἶναι σὲ ὅλους ὅμοια. Καὶ γι' αὐτὸ σὲ ἄλλους φαίνεται πιὸ κατάλληλος ἢ σύντομος ψαλμωδία καὶ σὲ ἄλλους ἢ μακροτέρα. Καὶ οἱ πρῶτοι ἰσχυρίζονται ὅτι πολεμοῦν ἔτσι τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ νοῦ τους, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι τὴν ἀμάθειά τους.

61. Ἐὰν ἀδιάκοπα προσεύχεσαι στὸν Βασιλέα κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου, ὡσὰν ἐρχονται νὰ σὲ πειράξουν, ἔχε θάρρος καὶ δὲν πρόκειται νὰ κοπιάσῃς πολὺ. Διότι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ κοντὰ σου σύντομα, ἐπειδὴ δὲν θέλουν οἱ ἀνόσιοι νὰ σὲ βλέπουν νὰ στεφανώνεσαι πολεμῶντας ἐναντίον τους μὲ τὴν προσευχή. Ἐπὶ πλέον, θὰ φύγουν καὶ ἐπειδὴ τοὺς μαστιγώνει ἡ προσευχὴ σὰν φωτιά.

62. Δεῖξε ὅλη τὴν ἀνδρεία σου καὶ τὴν προθυμία σου (ὅταν προσεύχεσαι), καὶ θὰ ἔχῃς τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν διδάσκαλο στὴν προσευχὴ σου.

63. Δὲν μπορούμε νὰ διδαχθοῦμε τὸ πῶς νὰ βλέπουμε, διότι ἐκ φύσεως τὸ γνωρίζομε μόνοι μας. Παρόμοια δὲν μπορούμε νὰ γνωρίσωμε μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ ἄλλου τὸ κάλλος τῆς προσευχῆς. Διότι ἡ προσευχὴ ἔχει ὡς διδάσκαλό της τὸν Θεόν, «τὸν

διδάσκοντα ἄνθρωπον γνῶσιν, καὶ διδόντα εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ καὶ εὐλογοῦντα ἔτη δικαίων» (Ψαλμ. 10 – Α΄ Βασ. β΄ 9).

Ἀμήν.

Σημειώσεις

1. Ἡ ἔκφρασις «συνουσία καὶ ἔνωσις τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεόν», δηλώνει ὅτι διὰ τῆς προσευχῆς ἐπιτυγχάνεται πραγματικὴ θεοκοινωνία, μέθεξις τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς βέβαια εἶναι ἀμέθεκτος, ἀκοινωνήτος, ἀναφῆς ὡς πρὸς τὴν ἄκτιστη φύσιν Του, πλην ὅμως εἶναι μεθεκτός, κοινωνητός, ἀπτός ὡς πρὸς τὰς ἄκτιστες ἐνέργειάς Του, ὡς πρὸς τὴν ἄκτιστη χάριν καὶ δόξαν Του.

2. Ὁ νοῦς, ὅταν κυβερνᾷ καλῶς τὴν καρδίαν καὶ τὴν προστατεύει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐπιτελεῖ χρέη ἄρχοντος (βασιλικὸν ἥθος). Καὶ ὅταν διὰ τῆς προσευχῆς προσφέρῃ στὸν Χριστὸν καθαρὰ καὶ ἅγια καρδιακὰ κινήματα καὶ νοήματα, ἐπιτελεῖ χρέη ἀρχιερέως, ὁ δὲ ἄνθρωπος μεταβάλλεται σὲ ἔμψυχο θυσιαστήριον (ιερατικὸν ἥθος). Ἐδῶ πίσω ἀπὸ τὴν βραχυλογία τῆς Κλίμακος κρύπτεται μέγα βάθος καὶ πλάτος θείων ἐννοιῶν καὶ μυστικῶν καταστάσεων -«φρέαρ βαθύ!».

3. Πρόκειται, ὅπως σημειώνουν καὶ οἱ σχολιασταί, γιὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριο τὸν Θεολόγο.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

Περὶ ἀπάθειας

(Διὰ τὸν ἐπίγειον οὐρανόν, τὴν θεομίμητον ἀπάθειαν καὶ τελειότητα καὶ ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς, πρὸς τῆς κοινῆς ἀναστάσεως)

ΝΑ ΛΟΙΠΟΝ ποὺ καὶ ἐμεῖς ποὺ εὐρισκόμαστε στὸν βαθύτατο λάκκο τῆς ἀγνοσίας καὶ σὺς σκοτεινὲς περιοχὲς τῶν παθῶν καὶ στὴν σκιά τοῦ θανάτου τούτου τοῦ σώματος, ἐπιχειροῦμε μὲ θρασύτητα νὰ φιλοσοφήσουμε γιὰ τὸν ἐπίγειον οὐρανόν, (δηλαδὴ τὴν ἀπάθειαν). Τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ ἔχει βεβαίως ὡς ὠραιότητα τοὺς ἀστέρες, ἀλλὰ ἡ ἀπάθεια ἔχει ὡς στολισμὸς τὶς ἀρετές. Ἐγὼ τουλάχιστον νομίζω ὅτι ἡ ἀπάθεια δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ «ἐγκάρδιος οὐρανός τοῦ νοός», ὁ ὁποῖος λογαριάζει γιὰ παιγνίδια τὶς πανουργίες τῶν δαιμόνων.

2. Εἶναι καὶ διακρίνεται πραγματικὰ ὡς ἀπαθής, ἐκεῖνος ποὺ ἀφθαρτοποίησε τὴν σάρκα του, ποὺ ἀνύψωσε τὸν νοῦ του ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὁρατὴ κτίσιν καὶ ὑπέταξε σ' αὐτὸν ὅλες τὶς αἰσθήσεις, ποὺ παρέστησε τὴν ψυχὴν του ἐμπρὸς στὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ ποὺ προχωρεῖ συνεχῶς καὶ πλησιάζει τὸν Κύριον ὑπηρετώντας Τον μὲ ζῆλον ὑπερανθρώπινον. Μερικοὶ πάλιν ὀρίζουν τὴν ἀπάθειαν ὡς ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος. Καὶ ἄλλοι ὡς τελείαν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, δευτέρα κατὰ σειρὰν, μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν ποὺ ἔχουν οἱ Ἄγγελοι.

3. Αὕτῃ λοιπὸν ἡ ἀπάθεια, «ἡ τελεία τῶν τελείων ἀτέλεστος τελειότης» (1), καθὼς μοῦ ἐξήγησε κάποιος ποὺ τὴν εἶχε δοκιμάσει, τόσο πολὺ ἀγιάζει τὸν νοῦ καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὰ ὑλικά, ὥστε τὸ περισσότερο μέρος τῆς ἐπιγείου ζωῆς του, μετὰ τὴν ἄφιξιν βεβαίως στὸ οὐράνιον λιμάνι τῆς ἡσυχίας, τὸ ζῆ κανεὶς σὰν νὰ εὐρίσκεται στὸν οὐρανόν, καὶ ἀνυψώνεται ἐκστατικὸς σὲ οὐράνιες θεωρίας· πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ κάποιος ἐπιτυχῶς καὶ ὁ Ψαλμωδὸς ποὺ τὸ εἶχε γευθῆ: «Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοί, τῆς γῆς σφόδρα ἐπὶ ἤρθησαν» (Ψαλμ. 10). Ὡς τέτοιον γνωρίζομεν καὶ τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον (ἀσκητὴν), ὁ ὁποῖος δὲν ἄφινε ἐπὶ πολὺ τὰ χέρια του ἀπλωμένα στὴν προσευχὴν ὅταν

προσευχόταν μαζί με άλλους (2).

4. Ὑπάρχει ὁ ἀπαθής, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἀπαθέστερος ἀπὸ τὸν ἀπαθῆ. Ὁ πρῶτος ἀποστρέφεται μὲ ὑπερβολικὸ μῖσος τὸ κακὸ, ἐνῶ ὁ δεῦτερος εἶναι ἀπληστος στὸν πλοῦτο τῶν ἀρετῶν. Καὶ ἡ ἀγνεία ἀπάθεια ὀνομάζεται, καὶ πολὺ φυσικά, διότι εἶναι ὁ πρόλογος τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀφθαρτοποιήσεως τῶν φθαρτῶν.

5. Ἀπάθεια ἐφάνέρωσε ἐκεῖνος ποὺ εἶπε «νοῦν Κυρίου κέκτημαι» (πρβλ. Α΄ Κορ. β΄ 16). Ἀπάθεια ἐφάνέρωσε ὁ Αἰγύπτιος ποὺ εἶπε ὅτι δὲν φοβεῖται τὸν Κύριον (3). Ἀπάθεια ἐφάνέρωσε ἐκεῖνος ποὺ προσευχήθηκε νὰ ἐπιστρέψουν πάλι τὰ πάθη (4). Ποιὸς ἀξιώθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος νὰ ἔχη τόση ἀπάθεια, ὅση ἐκεῖνος ὁ Σῦρος (5); Διότι ἐνῶ ὁ περίφημος μεταξὺ τῶν προφητῶν Δαβὶδ ἔλεγε στὸν Κύριον «σταμάτησε τὴν θλίψι μου, γιὰ νὰ ἀνακουφισθῶ» (Ψαλμ. λη΄ 14), ὁ Σῦρος αὐτὸς ἀθλητῆς τοῦ Θεοῦ ἔλεγε «σταμάτησε τὰ κύματα τῆς χάριτός Σου»!

6. Ἀπάθεια ἔχει ἡ ψυχὴ ποὺ ἐταυτίσθηκε τόσο μὲ τὶς ἀρετές, ὅσο οἱ ἐμπαθεῖς μὲ τὶς ἡδονές.

7. Ἐὰν τὸ ὄριο τῆς γαστριμαργίας εἶναι, νὰ πιέζῃ κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του νὰ φάγῃ καὶ χωρὶς νὰ ἔχη ὄρεξι, τότε τὸ ὄριο τῆς ἐγκρατείας εἶναι, καὶ ὅταν πεινᾷ, νὰ συγκρατῇ τὴν φύσι του, παρ' ὅλον ὅτι δὲν εἶναι ἔνοχη γιὰ κάτι.

8. Ἐὰν τὸ ὄριο τῆς λαγνείας εἶναι ἡ μανιώδης διέγερσις καὶ πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα καὶ τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα, τότε τὸ ὄριο τῆς ἀγνείας εἶναι νὰ τὰ αἰσθάνεται κανεὶς ὅλα καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίζῃ σὰν ἄψυχα.

9. Ἐὰν τὸ τέρμα τῆς φιλαργυρίας εἶναι νὰ μὴ παύῃ κανεὶς καὶ νὰ μὴ χορταίνει ποτὲ συναθροίζοντας χρήματα, τότε καὶ τὸ τέρμα τῆς ἀκτημοσύνης εἶναι νὰ μὴ λυπᾶται οὔτε τὸ σῶμα τοῦ ἀκόμη.

10. Ἐὰν τὸ τέρμα τῆς ἀκηδίας εἶναι νὰ μὴν ἔχη κανεὶς ὑπομονὴ ἐνῶ ζῇ σὲ πλήρη ἄνεσι, τότε τὸ τέρμα τῆς ὑπομονῆς εἶναι νὰ ζῇ σὲ θλίψι καὶ νὰ θεωρῇ ὅτι ἔχει ἄνεσι.

11. Ἐὰν τὸ πέλαγος τῆς ὀργῆς εἶναι νὰ ἀποθηριώνεται κανεὶς καὶ ὅταν εἶναι μόνος του, τότε τὸ πέλαγος τῆς μακροθυμίας εἶναι νὰ εἶναι ὅμοια γαλήνιος καὶ στὴν ἀπουσία καὶ στὴν παρουσία τοῦ ὑβριστοῦ.

12. Ἐὰν τὸ ὕψος τῆς κενοδοξίας εἶναι νὰ δείχνῃ κανεὶς ἐπιτηδευμένη ἐπιδεικτικὴ συμπεριφορὰ καὶ ὅταν εἶναι μόνος του, τότε ὅπωςδῆποτε τὸ γνῶρισμα τῆς ἀκενοδοξίας εἶναι νὰ μὴ κλέπτεται καθόλου ὁ λογισμὸς στὴν παρουσία αὐτῶν ποὺ ἐπαινοῦν.

13. Ἐὰν τὸ γνῶρισμα τῆς ἀπωλείας, δηλαδὴ τῆς ὑπερηφανείας, εἶναι νὰ αἰσθάνεται κανεὶς ἔπαρσι καὶ ὅταν ἔχη ταπεινὴ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι, τότε ἡ ἀπόδειξις τῆς σωτηρίου ταπεινώσεως εἶναι νὰ ἔχη ταπεινὸ φρόνημα καὶ στὰ ὑψηλὰ ἐπιτεύγματα καὶ κατορθώματα.

14. Ἐὰν ἡ ἀπόδειξις τῆς τελείας ἐμπαθείας εἶναι νὰ ὑποχωρῇ κανεὶς πάραυτα σχεδὸν στὸ κάθε τί ποὺ ἐνσπεύρουν οἱ δαίμονες, τότε ἐγὼ θεωρῶ σὰν γνῶρισμα τῆς ἀγίας ἀπαθείας τὸ νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ λέγῃ καθαρὰ: «Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον» (Ψαλμ. ρ΄ 4), οὔτε πῶς ἤλθε οὔτε γιατί ἀπῆλθε· ἀντίθετα νοιώθω πλήρῃ ἀναισθησία πρὸς ὅλα αὐτά, εἶμαι ὅλος ἐνωμένος μὲ τὸν Θεόν, καὶ πάντοτε θὰ εἶμαι.

15. Ὅποιος ἀξιώθηκε αὐτὴν τὴν κατάστασι, ἐνῶ εὐρίσκεται ἀκόμη στὴν σὰρκα του, ἔχει ὡς ἔνοικό του τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὸν κυβερνᾷ σὲ ὅλα τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα καὶ τὶς

σκέψεις. Ἔτσι ἀκούει μέσα του σὰν κάποια φωνὴ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ποὺ τὸ ἀντιλαμβάνεται μὲ ἕναν ἐσωτερικὸ φωτισμὸ, καὶ γίνεται ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη διδασκαλία. Λέγει δὲ «πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ»; (Ψαλμ. μα´ 3). Διότι δὲν ἀντέχω περισσότερο τὴν ἐνέργεια τοῦ πόθου μου αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπιζητῶ τὸ ἀθάνατο κάλλος ποὺ μοῦ εἶχες δώσει προτοῦ ἐνδυθῶ τὸ πῆλινο αὐτὸ σῶμα (ὅπως κατήντησε μετὰ τὴν παράβασιν). Ἀλλὰ τί χρειάζεται νὰ λέγωμε πολλά; Ὁ ἀπαθὴς «ζῇ μὲν οὐκέτι αὐτός, ζῇ δὲ ἐν αὐτῷ Χριστός» (Γαλ. β´ 20), καθὼς λέγει ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίσθηκε τὸν καλὸ ἀγῶνα καὶ ἐτελείωσε τὸν δρόμο καὶ ἐτήρησε τὴν πίστι, (δηλαδὴ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος).

16. Τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕναν μόνον πολύτιμο λίθο. Οὔτε ἡ ἀπάθεια εἶναι τελεία, ἐὰν ἔστω καὶ μία ὁποιαδήποτε ἀρετὴ ἀμελήσωμε.

Ὡς ἀπάθεια νὰ ἐννοήσης τὸ οὐράνιο ἀνάκτορο τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως. Ὡς «πολλὰς μονάς» (Ἰωάν. ιδ´ 2) τὶς κατοικίαι ποὺ εὐρίσκονται μέσα στὴν πόλιν. Καὶ ὡς τεῖχος τῆς ἐπουρανίου αὐτῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἄφεισι τῶν πταισμάτων.

17. Ἄς τρέξωμε, ἀδελφοί, ἄς τρέξωμε, γιὰ νὰ κατορθώσωμε νὰ εἰσέλθωμε στὸν νυμφῶνα τοῦ ἀνακτόρου. Ἐὰν δὲ εἶτε ἀπὸ κάποιο φορτίο εἶτε ἀπὸ κάποια πρόληψιν εἶτε ἀπὸ κάποια ἀργοπορία καθυστερήσαμε -ὦ συμφορὰ μας!- τουλάχιστον ἄς προφθάσωμε κάποια κατοικία γύρω ἀπὸ τὸν νυμφῶνα. Ἐὰν δὲ ἀκόμη ἔχουν καμφοῖ καὶ ἀποκάμει τὰ πόδια μας, ἄς φθάσωμε μὲ κάθε τρόπο ἔστω μέσα ἀπὸ τὸ τεῖχος. Διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ εἰσέλθῃ στὸ τεῖχος ἢ μᾶλλον δὲν θὰ τὸ ὑπερπηδῇ πρὸ τοῦ θανάτου του, θὰ παραμείνῃ ἔξω, στὴν ἐρημικὴ περιοχὴ (τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν). Γι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἔλεγε στὴν προσευχὴ του «ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος» (Ψαλμ. ιζ´ 30). Καὶ κάποιος ἄλλος, ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε: «Οὐχὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν εἰσὶν αἱ διαχωρίζουσαι ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ»; (Ἠσ. νθ´ 2).

18. Ἄς γκρεμίσωμε, ἀγαπητοί μου, τὸ «μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ» (Ἐφεσ. β´ 14), τὸ ὁποῖο κακῶς οἰκοδομήσαμε μὲ τὴν παρακοὴ μας. Ἄς λάβωμε ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους, διότι στὸν ἄδη δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ μπορῇ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα.

19. Ἄς «σχολάσωμε», (ἄς ἀφήσωμε τὰ ἄλλα καὶ ἄς ἀφιερῶσωμε χρόνον), ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς (γιὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀπαθείας). Ἄλλωστε ἔχομε χαρακτηρισθῇ «σχολασταί» (6). Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀμελῇ καὶ νὰ προφασίζεται εἶτε πτώσεις τοῦ εἶτε περιστάσεις εἶτε φορτία· διότι «ὅσοι ἔλαβον τὸν Κύριον -διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας- ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι» (Ἰωάν. α´ 12), καὶ τοὺς εἶπε: «Νὰ σχολάσετε, νὰ ἡρεμήσετε καὶ νὰ γνωρίσετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς καὶ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀπάθεια» (πρβλ. Ψαλμ. με´ 11). Εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἀνυψώνει ἀπὸ τὴν γῆ στὸν οὐρανὸ τὸν πέννητα νοῦ, καὶ ἀνεγείρει ἀπὸ τὴν κοπρία τῶν παθῶν τὸν πτωχὸ ἄνθρωπο ἢ μακαρίαν ἀπάθειαν. Ἐνῷ ἡ πανύμνητη ἀγάπη τὸν ἀξιώνει νὰ καθήσῃ μαζί μὲ τοὺς ἄρχοντας Ἀγγέλους, μὲ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου.

Σημειώσεις

1. Θαυμασία ὅσο καὶ παράδοξη διατύπωσις! Σχετικῶς διαβάζομε στὸ ἔργο περὶ ἡσυχαστικῆς ζωῆς τῶν Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων: «Καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ ὡς ἐξῆς ὁμιλεῖ περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος: Οἱ ἀπαθεῖς προχωρῶντας ἀσταμάτητα καὶ ἀχόρταγα πρὸς τὸ ὑψιστὸ ποθούμενον, καθιστοῦν τὴν τελειότητα χωρὶς τέλος. . . Εἶναι τελεία ἡ τελειότης, ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέτρα καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι χωρὶς τέλος, διότι ξεπερνᾷ τὸν ἑαυτὸ της μὲ τὴν καθημερινὴν πρόοδον καὶ διότι ὑψώνεται συνεχῶς μὲ τὶς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβάσεις» (Φιλοκαλία, Δ´, σελ. 281).

2. Ἐννοεῖ τὸν ἀββᾶ Τιθόη, γιὰ τὸν ὁποῖον τὸ «Γεροντικόν» γράφει: «Εἰ μὴ ταχέως κατέφερε τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὅτε ἴστατο εἰς προσευχή, ἡρπάζετο ὁ νοῦς αὐτοῦ ἄνω». -Ἡ ἀρπαγὴ τοῦ νοῦς στὴν προσευχὴ ὑποδηλοῖ ὕψιστο σημεῖο πνευματικῆς προόδου – («Γεροντικόν», ἐκδ. Π. Πάσχου, σελ. 122).

3. Δηλαδὴ ὁ Μέγας Ἀντώνιος. «Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος -γράφει τὸ «Γεροντικόν», σελ. 4- ἐγὼ οὐκέτι φοβοῦμαι τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀγαπῶ αὐτόν· ἡ γὰρ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον».

4. Ἐννοεῖ τὸν ἀββᾶ Ἰωάννη τὸν Κολοβό. Σχετικῶς βλέπε «Γεροντικόν», σελ. 45-46.

5. Πρόκειται γιὰ τὸν ὅσιο Ἐφραίμ τὸν Σύρο. Περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ ὁ νηπτικός πατὴρ Πέτρος ὁ Δαμασκηνός: «Ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, μετὰ τὸ νικῆσαι πάντα τὰ τε ψυχικὰ καὶ σωματικὰ πάθη, χάριτι Χριστοῦ, ἵνα μὴ ἀργὸς ἐκ τῶν πολέμων τοῦ ἐχθροῦ εὐρεθῇ καὶ τούτου χάριν κατακριθῇ, ὡς ἐδόκει, ἐξ ἀφάτου ταπεινώσεως ἐζήτει τὴν χάριν τῆς ἀπαθείας ἀρθῆναι ἀπ' αὐτοῦ· περὶ οὗ Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος ἐκπλαγεὶς ἐγγραφειν· ὅτι εἰσὶ τινες ἀπαθῶν ἀπαθέστεροι, ὡς ὁ Σύρος ἐκεῖνος φησί, καὶ τὰ ἐξῆς» (Περὶ τῶν ἑπτὰ σωματικῶν πράξεων. . . , Φιλοκαλία, Γ', σελ. 66).

6. Πιθανὸν νὰ ὑπαινίσσεται τὸ περιστατικὸ τῆς Ἐξόδου, ὅπου ὁ Φαραὼ ἀντιτίθεται στοὺς Ἰσραηλίτες, ποὺ ζητοῦν νὰ ἀποσυρθοῦν στὴν ἔρημο γιὰ τὴν ἐκτέλεσι θρησκευτικῶν τους καθηκόντων, ἀποκαλώντας τοὺς ἀργόσχολους: «Σχολάζετε, σχολασταὶ ἔστε· διὰ τοῦτο λέγετε· πορευθῶμεν, θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν» (ε' 17). Ἡ ἐν λόγῳ «σχολή» εἶναι ἐπαινετὴ. Ὅπως τὸ τονίζει καὶ ὁ Μ. Βασίλειος, «αὕτη ἡ σχολὴ ἀγαθὴ τῷ σχολάζοντι καὶ ὠφέλιμος, ἡσυχίαν ἐμποιοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωτηρίων διδασμάτων ἀνάληψιν» (ὁμιλία εἰς τὸν ΜΕ΄ Ψαλμόν).

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ

Περὶ ἀγάπης, ἐλπίδος καὶ πίστεως

(Διὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἐναρέτου τριάδος τῶν ἀρετῶν)

ΝΥΝΙ ΔΕ λοιπὸν – ὕστερα ἀπὸ ὅλα τὰ προηγούμενα – μένει τὰ τρία ταῦτα – τὰ ὁποῖα σφίγγουν καὶ διατηροῦν τὸν σύνδεσμο ὧν – πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη» (πρβλ. Α' Κορ. ιγ' 13), διότι καὶ ὁ Θεὸς ἀγάπη ὀνομάζεται (πρβλ. Α' Ἰωάν. δ' 16). Ἐγὼ ὅμως τὴν μία τὴν βλέπω σὰν ἀκτίνα, τὴν ἄλλη σὰν φῶς καὶ τὴν Τρίτη σὰν ἡλιακὸ δίσκο, καὶ ὅλες μαζί σὰν ἓνα φωτεινὸ ἀπαύγασμα καὶ μία καὶ τὴν αὐτὴν λαμπρότητα. Ἡ μία, ἡ πίστις, δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ τὰ πάντα. Ἡ ἄλλη, ἡ ἐλπίς, περικυκλώνει μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν καταισχύνει τὸν ἐλπίζοντα. Καὶ ἡ Τρίτη, ἡ ἀγάπη, δὲν πέφτει ποτὲ ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς οὔτε σταματᾷ ἀπὸ τὸ τρέξιμό της οὔτε ἐπιτρέπει σ' αὐτόν ποὺ ἐπλήγωσε μὲ τὰ βέλη της νὰ ἡρεμήσῃ ἀπὸ τὴν «μακαρίαν μανίαν» ποὺ τοῦ ἐπροξένησε.

2. Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ ὁμιλῇ γιὰ τὴν ἀγάπη εἶναι σὰν νὰ ἐπιχειρῇ νὰ ὁμιλῇ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεόν. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως ὁμιλίας περὶ Θεοῦ εἶναι πράγμα ἐπισφαλές καὶ ἐπικίνδυνον σὲ ὅσους δὲν προσέχουν. Γιὰ τὴν ἀγάπη γνωρίζουν νὰ ὁμιλοῦν οἱ Ἄγγελοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ τῆς θείας ἐλλάμψεώς τους. Ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός, καὶ ὅποιος προσπαθεῖ νὰ δώσῃ ὀρισμὸ τοῦ Θεοῦ ὁμοιάζει μὲ τυφλὸ ποὺ μετρᾷ στὴν ἄβυσσος τοὺς κόκκους τῆς ἄμμου.

3. Ἡ ἀγάπη, ὡς πρὸς τὴν ποιότητά της εἶναι ὁμοίωσις μὲ τὸν Θεόν, ὅσο βέβαια εἶναι δυνατόν στοὺς ἀνθρώπους. Ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειά της, μέθῃ τῆς ψυχῆς. Ὡς πρὸς δὲ τίς

ιδιότητές της, πηγή πίστεως, ἄβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως.

4. Ἡ ἀγάπη κυρίως εἶναι ἡ ἀπόρριψις κάθε ἐχθρικῆς καὶ ἀντιθέτου σκέψεως, ἐφ' ὅσον «ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν» (Α΄ Κορ. ιγ' 5). Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ υἰοθεσία μόνον στὴν ὀνομασία διαφέρουν. Ὅπως ταυτίζεται ἡ ἐνέργεια στὸ φῶς, στὴν φωτιά καὶ στὴν φλόγα, ἔτσι νὰ σκέπτεσαι ὅτι συμβαίνει καὶ σ' αὐτές. Ὅσο ποσὸν ἀγάπης λείπει, τόσο ποσὸν φόβου ὑπάρχει. Διότι ὁποῖος δὲν ἔχει φόβο ἢ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀγάπη ἢ εἶναι νεκρωμένος ψυχικά.

5. Δὲν εἶναι ἀπρεπὲς ἐὰν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα χρησιμοποιήσωμε παραδείγματα γιὰ τὸν πόθο καὶ τὸν φόβο καὶ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὸν ζήλο καὶ τὴν δουλεία καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ Θεοῦ.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκτησε τέτοιο πόθο πρὸς τὸν Θεόν, ὡς αὐτὸν ποὺ ἔχει ὁ μανιώδης ἐραστὴς πρὸς τὴν ἐρωμένη του.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ ἐφοβήθηκε τὸν Κύριον, ὅσο οἱ ὑπόδικοι τὸν δικαστή.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ ἔδειξε τόση ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα στὰ πνευματικά, ὅσο οἱ εὐγνώμονες δοῦλοι στὸν κύριό τους.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ ἔδειξε τόση ζηλοτυπία γιὰ τὶς ἀρετές, ὅση οἱ σύζυγοι ποὺ προσέχουν ζηλότυπα τὶς γυναῖκες τους.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς ἴσταται ἐμπρὸς στὸν Κύριον ὅπως οἱ ὑπηρέτες ἐμπρὸς στὸν βασιλέα.

Μακάριος ἐκεῖνος ποὺ προσπαθεῖ συνεχῶς νὰ περιποιηθῇ καὶ νὰ ἀναπαύῃ τὸν Κύριον ὅπως ἔτυχε νὰ περιποιηθῇ καὶ νὰ ἀναπαύσῃ (σεβαστοῦς) ἀνθρώπους.

Δὲν προσκολλᾶται τόσο πολὺ ἡ μητέρα στὸ βρέφος ποὺ θηλάζει, ὅσο ὁ υἱὸς τῆς ἀγάπης στὸν Κύριον.

6. Ὁ πραγματικὸς ἐραστὴς φέρνει πάντοτε στὸν νοῦ του τὸ πρόσωπο τοῦ ἀγαπημένου του καὶ τὸ ἐναγκαλίζεται μυστικά μὲ ἡδονή. Αὐτὸς ποτέ, οὔτε καὶ στὸν ὕπνο του δὲν μπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ βλέπει τὸ ποθητὸ πρόσωπο καὶ συνομιλεῖ μαζί του. Ἔτσι συμβαίνει στὸν σωματικὸ ἔρωτα. Ἔτσι συμβαίνει καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ἂν καὶ ἔχουν σῶμα εἶναι ἀσώματα (καὶ ἀσκοῦν τὸν πνευματικὸ ἔρωτα).

7. Κάποιος ποὺ ἐκτυπήθηκε ἀπὸ αὐτὸ τὸ βέλος ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του – πράγμα ποὺ μὲ κάνει νὰ θαυμάζω – : «Ἐγὼ καθεύδω» ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς φύσεως, «ἡ δὲ καρδία μου ἀγρυπνεῖ» ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ ἔρωτος (πρβλ. Ἰσμία ε' 2).

8. Πρέπει νὰ σημειώσῃς καὶ τοῦτο, ὡς ἀφωσιωμένε φίλε, ὅτι ἀφοῦ ἡ ψυχὴ σὰν ἄλλη ἔλαφος ἐξοντώσῃ τὰ δηλητηριώδη ἐρπετὰ τῶν παθῶν, τότε «ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει πρὸς Κύριον» (πρβλ. Ψαλμ. πγ' 3), διότι πληγώνεται σὰν μὲ δηλητήριο ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης (1).

9. Ἐκεῖνο ποὺ προξενεῖ ἡ πείνα εἶναι κάτι ποὺ δὲν φαίνεται καὶ δὲν ἐκδηλώνεται. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ προξενεῖ ἡ δίψα εἶναι κάτι τὸ ἔντονο καὶ φανερὸ ποὺ κάνει ἐκδηλοῦν σὲ ὅλους τὸν ἐσωτερικὸ φλογισμό. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐπόθει τὸν Θεὸν ἔλεγε: «Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα» (Ψαλμ. μα' 3).

10. Ἐὰν τὸ πρόσωπο ποὺ ἀγαποῦμε γνήσια, μᾶς μεταβάλλῃ ἐξ ὁλοκλήρου μὲ τὴν

παρουσία του καὶ μᾶς κἀνὴ φαιδροὺς καὶ χαρωποὺς καὶ χωρὶς λύπη, τί δὲν θὰ προξενῇ ἄραγε τὸ πρόσωπο τοῦ Δεσπότου, ὅταν ἐπισκέπτεται μυστικὰ τὴν καθαρὴ ψυχὴ;

11. Ὁ φόβος, ὅταν εἰσχωρήσῃ πραγματικὰ σὲ μία ψυχὴ, λυώνει καὶ κατατρώγει τὰ ρυπαρὰ πάθη τῆς σαρκός. «Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου», λέγει σχετικὰ ὁ Ψαλμωδὸς (Ψαλμ. ριη΄ 120). Ἐνῶ ἡ ὁσία ἀγάπη, ἄλλους συνηθίζει νὰ τοὺς κατατρώγῃ, ὅπως εἶπε ὁ σοφός: «Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἐκαρδίωσας»· δηλαδὴ «μᾶς ἐπλήγωσες στὴν καρδιά» (Ἄσμα δ΄ 9). Ἄλλους τοὺς κάνει ὠρισμένες φορές νὰ ἀγάλλωνται καὶ νὰ λάμπουν ἀπὸ χαρὰ, ὅπως πάλι ἀναφέρεται στὴν Γραφή: «Ἐπ’ αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδιά μου καὶ ἐβοηθήθην καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου» (Ψαλμ. κζ΄ 7). Καὶ «Καρδίας εὐφραينوμένης πρόσωπον θάλλει» (Παρ. ιε΄ 13).

Ὅταν λοιπὸν ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος συγχωνευθῇ κάπως μὲ τὴν ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ ἐξωτερικὰ στὸ σῶμα του σὰν σὲ καθρέπτη δείχνει τὴν ἐσωτερικὴ λαμπρότητα τῆς ψυχῆς. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐδοξάσθη καὶ ἐκεῖνος ὁ θεόπτης, ὁ Μωϋσῆς. Ὅσοι κατέκτησαν τὴν ἰσαγγελη αὐτῇ βαθμίδᾳ, ξεχνοῦν πολλὰς φορές τὴν σωματικὴ τροφή. Καὶ νομίζω ὅτι δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν καὶ τόσο συχνά, πράγμα ὅχι ἀπίστευτο, ἀφοῦ συμβαίνει καὶ ὁ μὴ κατὰ Θεὸν πόθος νὰ κόβῃ πολλές φορές τὴν ἐπιθυμία τοῦ φαγητοῦ.

Αὐτῶν ποὺ ἔφθασαν πλέον σὲ τέτοια ἀφθαρσία νομίζω ὅτι καὶ τὸ σῶμα τους δὲν θὰ ἀσθενῇ τόσο εὐκόλα. Διότι κατὰ κάποιον τρόπο ἐξαγνίσθηκε πλέον καὶ ἀφθαρτοποιήθηκε. Ἡ φλόγα δηλαδὴ τῆς ἀγνότητος ἔσβησε τὴν φλόγα τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ ἀσθενειῶν. Νομίζω ἀκόμη ὅτι καὶ τὸ φαγητὸ ποὺ τρώγουν δὲν τοὺς προξενεῖ καμμία εὐχαρίστησι. Διότι ὅπως οἱ ὑπόγειες φλέβες τοῦ νεροῦ ποτίζουν μυστικὰ τὶς ρίζες τῶν φυτῶν, ἔτσι καὶ τὶς ψυχὰς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τὶς τρέφει μυστικὰ τὸ οὐράνιο πῦρ.

12. Ἡ αὐξησης τοῦ φόβου εἶναι ἀρχὴ τῆς ἀγάπης. Καὶ τὸ τέλος τῆς ἀγνείας εἶναι προϋπόθεσις τῆς θεολογίας. Ἐκεῖνος ποὺ ἔνωσε τελείως τὶς αἰσθήσεις του μὲ τὸν Θεόν, μυσταγωγεῖται στὴν θεολογία ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεόν. Ἐὰν ὅμως οἱ αἰσθήσεις δὲν ἔχουν ἐνωθῇ μὲ τὸν Θεόν, εἶναι δύσκολο καὶ ἐπικίνδυνο νὰ θεολογῇ κανεὶς (2).

13. Ὁ ἐνυπόστατος Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατρός, σὲ ἐκεῖνον ποὺ θὰ κατοικήσῃ, θὰ χαρίσῃ τελεία ἀγνότητα καὶ καθαρότητα, νεκρώνοντας τὸν θάνατο, (δηλαδὴ τὰ πάθη ποὺ νεκρώνουν τὴν ψυχὴ). Μετὰ ἀπὸ τὴν νέκρωσι αὐτῇ, ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ φωτίζεται καὶ γίνεται γνώστης τῆς θεολογίας. (Ὁ ἀγνὸς γνωρίζει τὸν Ἀγνόν), ἐφ’ ὅσον «ὁ Λόγος Κυρίου, δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἀγνός (ἐστὶ) διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος» (πρβλ. Ψαλμ. ια΄ 7, ιη΄ 10). Καὶ ὅποιος δὲν ἐγνώρισε κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν Θεόν, ὁμιλεῖ περὶ Θεοῦ «στοχαστικῶς».

14. Ἡ ἀγνεία ἀνέδειξε θεολόγο τὸν μαθητὴ (3), ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀγνεία του αὐτὴ ἀξιώθηκε νὰ κηρύξῃ καὶ νὰ στερεώσῃ τὰ δόγματα τῆς Ἀγίας Τριάδος.

15. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἔχει προηγουμένως ἀγαπήσῃ τὸν ἀδελφὸ του. Τὸ δεῦτερο ὅπωςδὴποτε εἶναι ἀπόδειξις τοῦ πρώτου. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του, ποτὲ δὲν θὰ ἀνεχθῇ ἀνθρώπους ποὺ καταλαλοῦν. Θὰ φύγῃ δὲ μακριὰ ἀπὸ αὐτοὺς σὰν ἀπὸ φωτιά. Ἐκεῖνος ποὺ λέγει ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Κύριον καὶ συγχρόνως ὀργίζεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ τρέχει στὸν ὕπνο του!

16. Ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ ἐλπίς, διότι μὲ αὐτὴν περιμένομε τὸν μισθὸ τῆς ἀγάπης. Ἡ ἐλπίς εἶναι «ἀδήλου πλούτου πλοῦτος», (δηλαδὴ πλοῦτος ἐνὸς πλούτου ποὺ δὲν φαίνεται). Ἡ ἐλπίς εἶναι ἀσφαλὴς ἀπόκτησις θησαυροῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόκτησί του. Αὐτὴ εἶναι ἀνάπαυσις καὶ ἀνακούφισις ἀπὸ τοὺς κόπους. Αὐτὴ εἶναι ἡ θύρα τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ φονεύει τὴν ἀπόγνωσι. Αὐτὴ εἰκονίζει ἐμπρὸς μας τὰ πράγματα ποὺ εὐρίσκονται μακριὰ. Ἑλλειψις τῆς ἐλπίδος σημαίνει ἀφανισμὸς τῆς ἀγάπης. Σ’ αὐτὴν εἶναι δεμένοι οἱ

πόννοι, σ' αὐτὴν εἶναι κρεμασμένοι οἱ κόποι, αὐτὴν περικυκλώνει τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

17. Ὁ εὐελπίς μοναχὸς εἶναι σφάκτης τῆς ἀκηδίας, τὴν ὁποία κατανικᾷ μὲ τὴν μάχαιρα τῆς ἐλπίδος. Ἡ ἐλπίς γεννᾶται ἀπὸ τὴν γεῦσι καὶ τὴν ἐμπειρία τῶν δώρων τοῦ Κυρίου. Διότι αὐτὸς ποὺ δὲν τὰ ἐγεύθηκε, ἔχει δισταγμούς. Τὴν ἐλπίδα τὴν ἐξαφανίζει ὁ θυμὸς, διότι ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «ἡ ἐλπίς οὐ καταισχύνει» (Ρωμ. ε' 5), ἐνῶ «ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων» (Πάρμ. ια' 25).

18. Ἡ ἀγάπη χορηγεῖ τὴν χάρι τῆς προφητείας, ἡ ἀγάπη παρέχει τὴν δύναμι τῆς θαυματουργίας, ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἄβυσσος τῆς θείας ἐλλάμπεως, ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ θεϊκοῦ πυρὸς – ὅσο περισσότερο πῦρ ἀναβλύζει, τόσο περισσότερο καταφλέγει ἐκεῖνον ποὺ διψᾷ. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ στάσις καὶ ἡ ἐδραίωσις τῶν Ἀγγέλων, ἡ πρὸδος εἰς τοὺς αἰῶνες ὧν τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ.

«Ἀνάγγειλέ μας, ὦ σὺ ἡ ὡραία ἀνάμεσα στὶς ἀρετές, ποῦ βόσκεις τὰ πρόβατά σου; Ποῦ κατασκηνώνεις τὸ μεσημέρι;» (πρβλ. Ἄσμα α' 7). «Φώτισον ἡμᾶς, πότισον ἡμᾶς, ὁδήγησον ἡμᾶς, χειραγώγησον ἡμᾶς». Ἐπιθυμοῦμε πιά νὰ ἀνεβοῦμε κοντά σου. Διότι ἐσὺ κυριαρχεῖς σὲ ὅλα. Τώρα μοῦ ἐπλήγωσες τὴν καρδιά καὶ δὲν μπορῶ νὰ ἀνθέξω στὴν φλόγα σου. Γι' αὐτὸ θὰ σὲ ὑμνήσω καὶ θὰ προχωρήσω: Ἐσὺ κυριαρχεῖς ἐπάνω στὴν δύναμι τῆς θαλάσσης, ἐσὺ καταπραΰνεις καὶ νεκρώνεις τὴν ταραχὴ τῶν κυμάτων τῆς. Ἐσὺ ταπεινώνεις καὶ καταρρίπτεις ὡς τραυματία τὸν ὑπερήφανο λογισμό. Μὲ τὸν ἰσχυρὸ σου βραχίονα διασκορπίζεις τοὺς ἐχθρούς σου (πρβλ. Ψαλμ. πη' 10-11) καὶ ἀναδεικνύεις ἀνικήτους τοὺς ἰδικούς σου ἐραστὰς.

» Καὶ βιάζομαι νὰ μάθω πῶς σὲ εἶδε ὁ Ἰακώβ ἐπάνω στὴν κορυφὴ τῆς κλίμακος. Ἐρωτῶ νὰ μάθω γι' αὐτὴν τὴν ἀνάβασι. Πές μου, πῶς ἦταν ὁ τρόπος καὶ ἡ σύνθεσις στὴν διάταξι τῶν βαθμίδων; Τῶν βαθμίδων τῆς ἀναβάσεως ἐκείνης, τὴν ὁποία ἔβαλε στὸν νοῦ καὶ στὴν καρδιά του νὰ ἐπιχειρήσῃ ὁ ἐραστής σου; (πρβλ. Ψαλμ. πγ' 6). Διψῶ ἀκόμη νὰ μάθω, ποῖος ἦταν ὁ ἀριθμὸς τῶν βαθμίδων, καὶ πόσος χρόνος ἐχρειάζοταν γιὰ τὴν ἀνάβασι. Διότι τοὺς μὲν χειραγωγοὺς τῆς ἀναβάσεως, (τοὺς Ἀγγέλους δηλαδὴ), τοὺς ἀνήγγειλε αὐτὸς ποὺ σὲ εἶδε καὶ ἐπάλαιψε μαζί σου (4), ἀλλὰ γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν θέλησε ἢ μᾶλλον δὲν κατῴρθωσε νὰ μᾶς διαφωτίσῃ».

Ἐκείνη δὲ -ἂν καὶ θεωρῶ καλύτερο νὰ εἰπῶ Ἐκεῖνος (5)- ἡ βασίλισσα, σὰν νὰ ἔσκυψε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἔλεγε στὰ αὐτιά τῆς ψυχῆς μου:

«Ἐάν, ὦ ἐραστά, δὲν λυθῆς ἀπὸ τὴν παχύτητα τοῦ σώματος, δὲν θὰ μπορέσης νὰ γνωρίσης τὸ κάλλος τοῦ προσώπου μου. Ἡ κλίμαξ ἣς σὲ διδάσκει τὴν πνευματικὴ σύνθεσι τῶν ἐπὶ μέρους ἀρετῶν. Στὴν κορυφὴ δὲ αὐτῆς τῆς κλίμακος εἶμαι στηριγμένη ἐγώ, καθὼς τὸ εἶπε ὁ μεγάλος μύστης μου, (ὁ Ἀπόστολος Παῦλος): «Νυνὶ δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα· πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη» (Α' Κορ. ιγ' 13).

Σημειώσεις

1. Γιὰ τὴν κατανόησι τῆς φράσεως αὐτῆς πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι σύμφωνα μὲ μία λανθασμένη ἀντίληψι τῶν ἀρχαίων (βλέπε σχόλιο 1, λόγου ΚΕ') ἡ ἔλαφος κατατρώγει τοὺς ὄφεις, τὸ δὲ δηλητήριό τους μέσα στὸν ὀργανισμό τῆς δημιουργεῖ φλόγῳσι καὶ ἀφόρητη δίψα, ὥστε νὰ ἐπιποθῇ «ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων». Ἐδῶ χαρακτηρίζεται ὡς ἔλαφος ἡ ψυχὴ ποὺ ἀνέβηκε στὶς βαθμίδες τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἀπαθείας καὶ προχωρεῖ τώρα γεμάτη δίψα καὶ θεῖο πόθο πρὸς τὴν κορυφὴ τῆς ἀγάπης.

2. Ἐάν δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν καταστῇ ἡγιασμένο δοχεῖο τῆς Χάριτος, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ θεολόγος. «Πᾶσα προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου -παρατηρεῖ σύγχρονος θεολόγος- ὅπως γίνῃ μέτοχος τῆς θεολογίας αὐτοδυνάμως, ἐν τῇ αὐταρκείᾳ τῆς ἐκπεσοῦσης αὐτοῦ

φύσεως καὶ τῶν διεσπασμένων καὶ φύσει ἄλλωστε περιορισμένων αὐτοῦ δυνατοτήτων εἶναι ἀνέφικτος. . . [Καὶ ἀντὶ θεολογίας ἔχομεν τότε] τὸν περὶ Θεοῦ θνητὸν ἀνθρώπινον λόγον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου κυοφορεῖται ἐν πολλοῖς τὸ σκάνδαλον μιᾶς ἀμαρτανούσης θεολογίας, ἡ ὁποία ἀντὶ τῆς ζωῆς εἶναι φορεὺς τοῦ θανάτου» (Κ. Μουρατίδης, «Κοινωνία» ΙΖ΄ 2, σελ. 59).

3. Ἐννοεῖ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Εὐαγγελιστή.

4. Πρόκειται γιὰ τὸν πατριάρχη Ἰακώβ. Τὸ περιστατικὸ τῆς πάλης του μὲ τὸν Θεὸν περιγράφεται στὴν Γένεσι, λβ΄ 24-31.

5. «Ἐκεῖνος», δηλαδὴ ὁ Θεός, ἐφ' ὅσον «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Α΄ Ἰωάν. δ΄ 16)

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΡΟΤΡΟΠΗ

Ἀντίστοιχος πρὸς ὅσα προηγουμένως ἀνεπτύχθησαν λεπτομερῶς

ΑΝΕΒΑΙΝΕΤΕ, ἀνεβαίνετε, ἀδελφοί, ἐπιθυμώντας ὁλόψυχα τὶς ἀναβάσεις, ἀκούοντας αὐτὸν ποὺ λέγει: «Δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (Ἠσ. β΄ 3), ὁ ὁποῖος «δίνει στὰ πόδια μας τὴν εὐκίνησιν τῆς ἐλάφου καὶ μᾶς ἀνεβάζει σὲ ὑψηλοὺς τόπους» (Ψαλμ. ιζ΄ 34), «ὥστε νὰ νικήσωμε, δοξολογώντας Αὐτόν» (Ἀββακ. γ΄ 19).

Νὰ τρέξετε, παρακαλῶ, μαζὶ μὲ ἐκεῖνον ποὺ λέγει: «Σπουδάζωμεν, ἕως οὔ καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. δ΄ 13). Τοῦ Χριστοῦ, ποὺ στὴν ἡλικία τῶν τριάκοντα ἐτῶν ὡς ἄνθρωπος ἐβαπτίσθηκε καὶ κατεῖχε τὴν τριακοστὴ βαθμίδα τῆς πνευματικῆς κλίμακος.

(Ἄς προχωρήσωμε μέχρι τὴν τελευταία βαθμίδα τῆς ἀγάπης, γιὰ νὰ συναντήσωμε τὸν Θεόν), ἐφ' ὅσον βέβαια ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός, στὸν ὁποῖο πρέπει ὁ ὕμνος, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δύναμις καὶ τὸ σθένος, στὸν ὁποῖον ὑπάρχει ἡ αἰτία κάθε καλοῦ καὶ ὑπῆρχε καὶ θὰ ὑπάρχη εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας.

Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Εἰς τὸν Ποιμένα

ΣΤΟ ΕΠΙΓΕΙΟ αὐτὸ βιβλίον, ὃ θαυμάσιον, σὲ ἄφησα τελευταῖον ἀπὸ ὅλους. Στὸ οὐράνιον ὅμως βιβλίον εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θὰ προηγήσῃ ὅλων μας, διότι ἀσφαλῶς εἶναι ἀξιόπιστος Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε ὅτι «οἱ τελευταῖοι κατὰ τὸ φρόνημα θὰ εἶναι πρῶτοι κατὰ τὸ ἀξίωμα» (πρβλ. Ματθ. κ΄ 16).

2. Ποιμὴν στὴν κυριολεξία εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ ἀναζητήσῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὰ ἀπολωλότα λογικὰ πρόβατα μὲ τὴν ἀκακία του, τὸν ζῆλον του καὶ τὴν προσευχὴν του.

3. Κυβερνήτης εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς κόπους του ἀπέκτησε πνευματικὴ δύναμις, καὶ μπορεῖ ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν τρικυμία, ἀλλὰ καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἄβυσσον νὰ ἀνασύρῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ πλοῖον.

4. Ἰατρὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀποκτήσει σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀνοσία καὶ δὲν χρειάζεται κανένα φάρμακο γιὰ τὴν υἰεΐα του.

5. Διδάσκαλος πραγματικὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεὸν πνευματικὸ βιβλίον, γραμμένο διὰ «δακτύλου Θεοῦ», δηλαδὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς θεϊκῆς ἐλλάμψεως καὶ δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη ἀπὸ τὰ ἄλλα βιβλία (1). Δὲν ἀρμόζει στοὺς διδασκάλους νὰ διδάσκουν ἀπὸ ἀντίγραφα καὶ χειρόγραφα, ὅπως καὶ στοὺς ζωγράφους νὰ ἀντιγράφουν παλαιοὺς πίνακες.

6. Ἐσὺ ποὺ ἐκπαιδεύεις αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται κάτω, νὰ τοὺς παρέχῃς διδασκαλίες ἀπὸ τὴν ἄνωθεν ἐξ ὕψους σοφία· καὶ μὲ τίς αἰσθητὲς εἰκόνες καὶ μεθόδους γύμναζέ τοὺς στὰ πνευματικά. Μὴ ξεχάσῃς αὐτὸν ποὺ λέγει, ὅτι «οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου τὴν διδασκαλίαν παρέλαβον ἢ ἐδιδάχθην» (Γαλ. α' 12). Διότι δὲν εἶναι δυνατόν μὲ γῆινες διδασκαλίες νὰ θεραπεύσουν ποτὲ αὐτοὺς ποὺ εἶναι πεσμένοι στὴν γῆ.

7. Ὁ ἱκανὸς κυβερνήτης θὰ διασώσῃ τὸ πλοῖο, καὶ ὁ καλὸς ποιμὴν θὰ ζωογονήσῃ καὶ θὰ θεραπεύσῃ τὰ ἀρρωστημένα πρόβατα. Ὅσο τὰ πρόβατα ἀκολουθοῦν συνεχῶς τὸν ποιμένα καὶ προχωροῦν, τόσο θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀπολογηθῇ ὑπὲρ αὐτῶν στὸν οἰκοδεσπότη. Ἄς λιθοβολῇ μὲ τὰ λόγια ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα ποὺ μένουν πίσω ἀπὸ ὀκνηρία ἢ γαστριμαργία. Εἶναι καὶ αὐτὸ μία ἀπόδειξις καλοῦ ποιμένος.

8. Ὅταν τὰ πρόβατα ἀρχίζουν νὰ νυστάζουν ψυχικὰ ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ καύσωνος ἢ μᾶλλον τοῦ σώματος, τότε ὁ ποιμὴν ἄς ὑψώνῃ τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ καὶ ἄς ἀγρυπνῇ μὲ ὑπερβολικὸ ἐνδιαφέρον γι' αὐτά. Διότι συνήθως τὴν περίοδο αὕτῃ τοῦ καύσωνος ὁ λύκος τρώγει πολλὰ πρόβατα. Ἀλλ' ὅμως ἐὰν τὰ λογικὰ πρόβατα δείξουν ταπεινῶσι, ὅπως τὰ ἄλογα πρόβατα ποὺ τὴν ὥρα τοῦ καύσωνος κλίνουν κάτω πρὸς τὴν γῆ τὸ κεφάλι, τότε ἄς ἐνθυμούμεθα ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει» (Ψαλμ. ν' 19).

9. Ὅταν πέσῃ στὸ ποίμνιον ὁ σκοτισμὸς καὶ ἡ νύκτα τῶν παθῶν, σπῆσε ἀκοίμητο τὸν «κύνα» (τὸν σκύλο) ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ στὴν νυκτερινὴ σκοπιά. Δὲν εἶναι καθόλου ἀνάρμοστο νὰ θεωρήσῃς ὡς κύνα τὸν νοῦ σου ποὺ φονεύει τὰ (νοητὰ) θηρία.

10. Ὁ ἀγαθὸς Κύριος μᾶς ἔδωκε καὶ τοῦτο τὸ φυσικὸ ἰδίωμα: ὁ ἀσθενὴς νὰ χαίρεται βλέποντας τὸν ἱατρό, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχῃ καμμία ὠφέλεια ἀπ' αὐτόν.

11. Ἀπόκτησε καὶ σύ, ὦ θαυμάσιε, ἔμπλαστρα, ἱατρικὰ ὑγρά, ξυράφια, κολλύρια, σπόγγους, φλεβότομα, θερμοκαυτήρες, ἀλοιφές, ὑπνωτικά, μαχαίρι, ἐπιδέσμους καὶ αὐτὸ ποὺ λέγεται «ἀναυσία», (δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ σὲ πιάνῃ ναυτία καὶ ἀηδία ἀπὸ τὴν δυσωδία τῶν πληγῶν). Ἄν δὲν τὰ διαθέτωμε αὐτά, πῶς θὰ ἀσκήσωμε τὴν ἐπιστήμη μας; Δὲν ὑπάρχει τρόπος. Διότι ὅχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔμπρακτῃ ἐπέμβασι (ὠφελοῦν) οἱ ἱατροὶ (τοὺς ἀσθενεῖς καί) παίρνουν τὴν ἀμοιβή τους.

12. Ἐμπλαστρο εἶναι ἡ θεραπεία τῶν παθῶν ποὺ φαίνονται ἐξωτερικά, δηλαδὴ τῶν σωματικῶν. Ἰατρικὸ ὑγρὸ εἶναι ἡ θεραπεία τῶν ἐσωτερικῶν παθῶν καὶ τὸ ἄδειασμα τῆς ἐσωτερικῆς ἀκαθαρσίας ποὺ δὲν φαίνεται. Ξυράφι εἶναι ὁ ἐξευτελισμὸς ποὺ δαγκώνει, ἀλλὰ καθαρίζει τὴν σαπίλα τῆς οἰήσεως.

Κολλύριο εἶναι τὸ καθάρισμα τοῦ ψυχικοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐθολώθηκε καὶ ἐταράχθηκε ἀπὸ τὸν θυμὸ.

Κολλύριο εἶναι ἡ ἐπίπληξις ποὺ πικραίνει ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγο θεραπεύει.

Φλεβότομο είναι τὸ σύντομο ἄδειασμα κρυμμένης ἀκαθαρσίας καὶ δυσωδίας.

Φλεβότομο είναι, κυρίως, ἔντονη καὶ ἀπότομη ἐπέμβασις πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀσθενῶν.

Σπόγγος είναι ἡ μετὰ τὴν φλεβοτομία καὶ τὴν ἐγχείρησι θεραπεία καὶ τὸ δρόσισμα τοῦ ἀσθενοῦς μετὰ τὰ γλυκὰ καὶ ἥπια καὶ ἀπαλὰ λόγια τοῦ ἱατροῦ. Θερμοκαυτήρ είναι ὁ κανὼν καὶ τὸ ἐπιτίμιο ποῦ δίνεται μετὰ ἀγάπῃ γιὰ ὠρισμένο χρόνον στὸν ἀμαρτήσαντα γιὰ μετάνοιά του. Ἀλοιφή είναι ἡ μετὰ τὸν καυτηριασμό ἀνακούφισις ποῦ προσφέρεται στὸν ἀσθενῇ μετὰ κάποιο λόγο ἢ μετὰ ἄλλῃ μικρὴ παρηγοριά.

Ὑπνωτικὸ είναι τὸ νὰ σηκώσωμε τὸ φορτίον τοῦ ὑποτακτικοῦ καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴ νὰ τοῦ χαρίσωμε ἀνάπαυσι καὶ ὕπνον ἄπνοον καὶ ἀγία τύφλωσι, ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ τὰ καλὰ ποῦ ἔχει. Ἐπίδεσμος είναι τὸ νὰ στερεώσῃς μέχρι θανάτου καὶ νὰ δένης σφικτὰ μετὰ τὴν ὑπομονὴ τοὺς παραλελυμένους καὶ ἀποχαυνωμένους ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν.

Καὶ τελευταῖα ἀπὸ ὅλα, μαχαίρι είναι τὸ μέτρο καὶ ἡ ἀπόφασις γιὰ τὴν ἀποκοπὴ ἐνὸς σώματος ποῦ ἐνεκρώθηκε ψυχικὰ καὶ ἐνὸς μέλους ποῦ ἐσάπησε, ὥστε νὰ μὴ μεταδώσῃ καὶ στοὺς ὑπολοίπους τὴν ἰδική του βλάβην.

13. Μακαρία καὶ ἀξιέπαινη γιὰ τοὺς ἱατροὺς ἡ «ἀναυσία» καὶ γιὰ τοὺς Ἑγουμένους ἡ ἀπάθεια. Διότι οἱ μὲν πρῶτοι, ἐφ' ὅσον δὲν αἰσθάνονται ναυτία καὶ ἀηδία, χωρὶς κόπον θὰ ἐπιχειρήσουν τὴν θεραπείαν κάθε δυσωδίας. Καὶ οἱ δευτεροὶ πάλι κάθε νεκρωμένη ψυχὴ θὰ μὴ μπορέσουν νὰ τὴν ἀναστήσουν.

14. Ἄς εἶναι καὶ αὕτη μία ἀπὸ τὰς προσευχὰς τοῦ Ἑγουμένου: νὰ κατορθώσῃ νὰ συμμετέχῃ στὸν πόνον καὶ στὶς διαθέσεις κάθε ἀδελφοῦ ἀνάλογα μετὰ τὴν τάξιν καὶ ἀξίαν τοῦ καθενός. Γιὰ νὰ μὴ τὸ πάθῃ ὅπως ὁ Ἰακώβ καὶ βλάβῃ πολὺ, τόσο αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷ, ὅσο καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς συμμοναστάς. Αὐτὸ δὲ συνήθως τὸ παθαίνουν οἱ Ἑγούμενοι, ὅταν δὲν ἔχουν ἀκόμῃ τελείως γυμνασμένες τὰς πνευματικὰς αἰσθήσεις (Ἑβρ. ε' 14), ὥστε νὰ ξεχωρίζουν τὸ καλὸ, τὸ κακὸ καὶ τὸ ἐνδιάμεσον.

15. Εἶναι μεγάλη ἐντροπὴ γιὰ τὸν Γέροντα νὰ προσεύχεται νὰ δοθῇ στὸν ὑποτακτικὸν τοῦ κάτι ποῦ ὁ ἴδιος δὲν τὸ ἀπέκτησε ἀκόμῃ. Ἐκεῖνοι ποῦ ἀντίκρυσαν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως καὶ τὸν ἔκαναν φίλον τους, μποροῦν ἔπειτα καὶ τὸν κάθε ὑπηρέτη καὶ βοηθόν του, ἀκόμῃ καὶ ἄγνωστος ἐὰν εἶναι καὶ ἐχθρός, ἐὰν θελήσουν, νὰ τὸν συμφιλιώσουν μετὰ τὸν βασιλέα καὶ νὰ τὸν κάνουν νὰ ἀπολαύσῃ τὴν δόξαν του. Παρόμοια σκέπτεται καὶ γιὰ τοὺς Ἁγίους.

16. Τοὺς πιὸ στενοὺς καὶ ἀληθινούς φίλους τοὺς σέβονται καὶ τοὺς ὑπακούουν οἱ φίλοι τους. Ἴσως ἀκόμῃ πιέζονται καὶ ἐκβιάζονται ἀπὸ αὐτούς. Εἶναι καλὸ νὰ ἀποκτήσῃς φίλους τοὺς «νοερούς» φίλους (2), διότι κανεὶς ἄλλος δὲν μᾶς βοηθεῖ τόσο πολὺ στὴν ἀρετή.

17. Κάποια θεοφιλὴς ψυχὴ μοῦ διηγήθηκε ὅτι πάντοτε, ἰδιαιτέρως ὅμως στὶς ἐτήσιες καὶ Δεσποτικὰς ἐορτὰς, ὁ Θεὸς ἀμείβει τοὺς δούλους Του μετὰ δωρεάς (3).

18. Ὁ ἱατρὸς ὀφείλει νὰ ἀποβάλῃ τελείως τὰ πάθη ἀπὸ μέσα του· ὥστε στὴν κατάλληλῃ περιστάσει νὰ μπορέσῃ νὰ τὰ ὑποκριθῇ, καὶ μάλιστα τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ. Διότι ἐὰν δὲν τὰ ἔχῃ τελείως ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, δὲν θὰ μπορέσῃ τότε νὰ τὰ ὑποκριθῇ μετὰ ἀπάθειαν.

19. Εἶδα ἓνα ἵππον ποῦ ἦταν ἀκόμῃ κάπως ἀγύμναστος, ὁ ὁποῖος καθὼς ἐσύρετο ἀπὸ τὸ χαλινάρι καὶ ἐβάδιζε ἡσυχᾶ, ξαφνικὰ, μὲν ἐχαλάρωσε ὀλίγον τὸ χαλινάρι, ἐπεβουλεύθηκε τὴν ζωὴν τοῦ ἰδίου τοῦ κυρίου του. Ἡ ὁμοία μετὰ αἰνίγμα αὕτη περίπτωσις

ἐφαρμόζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ δυὸ δαίμονας (4). Ὅσοι θέλουν νὰ τὴν ἐρευνήσουν, ἅς τὴν ἐρευνήσουν ἐπίπονα. Τότε ὁ ἱατρὸς θὰ καταλάβῃ τὴν σοφίαν τοῦ ἐχάρισε ὁ Θεός, ὅταν μπορέσῃ καὶ θεραπεύσῃ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα γιὰ τοὺς πολλοὺς εἶναι ἀθεράπευτα.

20. Ἀξιοθαύμαστος διδάσκαλος δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔκανε σοφοὺς τοὺς καλοὺς καὶ εὐμαθεῖς μαθητάς, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε σοφοὺς τοὺς ἀμαθεῖς καὶ καθυστερημένους. Τότε ἀναδεικνύεται καὶ ἐπαινεῖται ἡ εὐφυΐα τῶν ἡνιόχων, ὅταν (καί) μὲ ἀκατάλληλους καὶ ἀγύμναστους ἵππους νικήσουν καὶ τοὺς ἵππους διασώσουν.

21. Ἐὰν σοῦ ἐδόθησαν ὀφθαλμοί, γιὰ νὰ προβλέπῃς τὰ κύματα, ἅς δίδῃς καλὰ καὶ σαφεῖς προειδοποιήσεις στοὺς εὐρισκομένους μέσα στὸ πλοῖο. Διαφορετικὰ θὰ εἶσαι καὶ ἐσὺ αἵτιος τοῦ ναυαγίου, ἀφοῦ ἐσὺ ἀνέλαβες, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ εἶναι ἀμέριμνοι, τὴν κυβέρνησιν τοῦ πλοίου.

22. Εἶδα ἱατροὺς ποὺ δὲν ἐφάνέρωσαν ἀπὸ πρὶν στὸν ἄρρωστο τὰ αἷτια τῆς ἀσθενείας. Ἔτσι καὶ στοὺς ἀσθενεῖς καὶ στὸν ἑαυτὸ τους ἐπροξένησαν πολὺ κόπο καὶ συντριβή.

23. Ὅσο ὁ Γέροντας βλέπει τὴν μεγάλη ἀφοσίωσιν τῶν ὑποτακτικῶν του καὶ τῶν ξένων πρὸς τὸ πρόσωπό του, τόσο περισσότερο ὀφείλει τότε νὰ προσέχῃ στὸ κάθε τί ποὺ πράττει καὶ λέγει. Διότι ἀντιλαμβάνεται πῶς ὅλοι ἀποβλέπουν σ' αὐτὸν σὰν σὲ «ἀρχέτυπον εἰκόνα» καὶ τὰ λόγια του καὶ τὶς πράξεις του τὰ θεωροῦν κανόνα καὶ νόμο γιὰ τὴν ζωὴ τους.

24. Τὸν ἀληθινὸ ποιμένα θὰ τὸν φανέρωσῃ ἡ ἀγάπη του. Ἀπὸ ἀγάπῃ ἄλλωστε ὁ Ποιμὴν ἐσταυρώθηκε.

25. Κάνε ἰδικὰ σου μὲ τὰ λόγια, (ὄχι καὶ μὲ τὰ ἔργα), τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων. Ἔτσι δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ ἀντιμετωπίζῃς πάντοτε πολλὴ ἐντροπὴ (ἐκ μέρους τῶν ἐξομολογουμένων).

26. Κάνε τὸν ἀμαρτάνοντα νὰ πονέσῃ ὀλίγο καιρὸ, ὥστε νὰ μὴ μακροχρονίση ἡ ἀσθενεία του ἢ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἐξ αἰτίας τῆς καταραμένης σιωπῆς σου. Πολλοὶ ἀπὸ τὴν σιωπὴ τοῦ κυβερνήτου ἐνόμισαν ὅτι πλέουν καλὰ, μέχρις ὅτου προσέκρουσαν ἐπάνω σὲ βράχους.

27. Ἄς ἀκούσωμε τὸν μέγαν Παῦλο ποὺ γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεο: «Νὰ τοὺς παρατηρῇς εὐκαιρῶς (= σὲ κατάλληλο καιρὸ) καὶ ἀκαιρῶς (= σὲ ἀκατάλληλο καιρὸ)» (Β' Τιμ. δ' 2). Μὲ τὸ «εὐκαιρῶς» νομίζω ὅτι ἐννοεῖ τὴν περίπτωσιν ποὺ οἱ ἐλεγχόμενοι δέχονται εὐχαρίστως τὸν ἔλεγχον. Καὶ μὲ τὸ «ἀκαιρῶς», ὅταν πικραίνωνται ἀπὸ αὐτόν. Ἄλλωστε παρόμοια γίνεται καὶ μὲ τὶς πηγές. Ἀναβλύζουν ὕδατα, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν πάντοτε πλησίον τοὺς διψασμένοι.

28. Ὑπάρχουν καὶ Γέροντες, γιὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι, μὲ συνεσταλμένο χαρακτήρα, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὰς ἀποσιωποῦν ὅσα πρέπει νὰ λεχθῶν στοὺς ὑποτακτικούς. Καὶ αὐτοὶ ἅς μὴ παραιτηθοῦν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ ἅς φροντίζουν νὰ δίδουν ἐγγράφως σ' αὐτοὺς τὶς ἀπαραίτητες ἐντολές.

29. Ἄς ἀκούσωμε τί λέγει σὲ ὠρισμένα σημεῖα ἡ Ἁγία Γραφή: «Κόψε τὴν (τὴν συκιά). Γιατί νὰ ἀχρηστεύῃ καὶ τὴν γῆ»; (Λουκ. ιγ' 7). «Ἀποδιώξτε τὸν πονηρὸ ἀπὸ ἀνάμεσά σας» (Α' Κορ. ε' 13). «Νὰ μὴ προσεύχεσαι (ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἱερεμίαν) γι' αὐτὸν τὸν λαόν» (Ἱερ. ζ' 16). Παρόμοιο ἐλέχθη (στὸν Σαμουὴλ) γιὰ τὸν Σαοὺλ (Α' Βασ. ιστ' 1). Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὰ γνωρίζῃ ὁ Ποιμὴν. Καὶ νὰ γνωρίζῃ σὲ ποιοὺς καὶ πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ ἀξιόπιστο ἀπὸ τὸν Θεόν.

30. Ἐὰν κανεὶς δὲν ἐντρέπεται ὅταν ἐλέγχεται ἰδιαίτερος, γι' αὐτὸν ὁ δημόσιος ἔλεγχος θὰ γίνῃ ἀφορμὴ ἀναισχυντίας, διότι αὐτὸς θεληματικὰ ἀπεστράφη καὶ ἐβδελύχθη τὴν σωτηρίαν του.

31. Σκέπτομαι καὶ ἐκεῖνο ποῦ εἶδα σὲ πολλοὺς καλόγνωμους ἀσθενεῖς. Γνωρίζοντας τὴν δειλία τους καὶ τὴν ἀδυναμία τους, ἰκέτευσαν τοὺς ἰατροὺς νὰ τοὺς δέσουν καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν τους καὶ μὲ θεληματικὴ βία νὰ τοὺς ἰατρεύσουν. Διότι «τὸ μὲν πνεῦμα ἦτο πρόθυμον» γιὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης ζωῆς, «ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής» (Ματθ. κς' 41) γιὰ τὶς ἀμαρτωλὲς συνήθειες τοῦ παρελθόντος. Καὶ ἐγὼ βλέποντας αὐτὸ παρεκάλεσα τοὺς ἰατροὺς νὰ πειθοῦν καὶ νὰ ὑπακούσουν σ' αὐτοὺς.

32. Ὁ ὁδηγός, δηλαδὴ ὁ Γέροντας, οὔτε πρέπει νὰ παρουσιάσῃ σὲ ὅλους ὅσους προσέρχονται στὴν μοναχικὴ ζωὴ «στενὴν καὶ τεθλιμμένην τὴν ὁδὸν» (Ματθ. ζ' 14), ἀλλ' οὔτε καὶ στὸν καθένα «τὸν ζυγὸν χρηστὸν καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν» (Ματθ. ια' 30). Τὸ καλύτερο εἶναι νὰ ἐξετάσῃ κάθε περίπτωσι καὶ ἀναλόγως νὰ προσφέρῃ τὸ κατάλληλο φάρμακο. Σ' αὐτοὺς ποὺ βαρύνονται ἀπὸ μεγάλα ἀμαρτήματα καὶ εὐκολὰ ρέπουν πρὸς τὴν ἀπόγνωσι, ἃς δίδεται τὸ δεῦτερο φάρμακο. Ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ ρέπουν πρὸς τὸ ὑπερήφανο καὶ ἐγωϊστικὸ φρόνημα εἶναι κατάλληλο τὸ πρῶτο.

33. Μερικοὶ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κάνουν μεγάλη ὁδοιπορία ἐρώτησαν αὐτοὺς ποὺ ἐγνώριζαν τὸν δρόμο, καὶ ἐκεῖνοι τοὺς εἶπαν ὅτι εἶναι ἴσιος καὶ χωρὶς κινδύνους. Ἔτσι ὁμως, ἀκούοντας αὐτά, ὠδοιποροῦσαν ἀνέμελα καὶ στὰ μισὰ τοῦ δρόμου ἡ ἐκινδύνευσαν ἢ ἀκόμη καὶ ἐγύρισαν πίσω, διότι εὐρέθησαν ἀπροετοίμαστοι γιὰ τὶς θλίψεις. Τὸ ἴδιο σκέψου καὶ γιὰ τὴν ἀντίθετη περίπτωσι.

34. Ὅπου ἄναψε στὴν καρδιὰ ὁ θεῖος ἔρω, ἐκεῖ δὲν ἴσχυσε ὁ φόβος τῶν λόγων. Ὅπου ἔκανε τὴν παρουσία του ὁ φόβος τῆς γεένης, ἐκεῖ παρατηρεῖται ὑπομονὴ κάθε κόπου. Καὶ ὅπου ἐμφανίζεται ἡ ἐλπίδα τῆς αἰωνίου βασιλείας, ἐκεῖ συναντᾷ τὴν περιφρόνησι ὅλων τῶν ἐπιγείων.

35. Ὁ καλὸς στρατηγὸς πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλὰ τὴν θέσι καὶ τὴν τάξι καθενὸς στρατιώτου. Ἴσως μέσα στὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν του νὰ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ ξεχωρίζουν στὴν μάχη καὶ στὴν μονομαχία. Αὐτοὶ πρέπει νὰ ἀποτραβηχθοῦν στὴν ἡσυχία καὶ νὰ εἶναι βοηθοὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν συστρατιωτῶν τους.

36. Ὁ κυβερνήτης δὲν μπορεῖ μόνος του, χωρὶς τὴν συνεργασία τῶν ναυτῶν, νὰ σώσῃ τὸ πλοῖο. Οὔτε ὁ ἰατρός μπορεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ, ἂν προηγουμένως δὲν παρακληθῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἂν δὲν παρακινηθῇ ἀπὸ τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνη του καὶ τὴν φανέρωσι τοῦ τραύματος. Ὅσοι ἐντράπηκαν τοὺς ἰατροὺς, ἄφησαν τὶς πληγὲς νὰ σαπῇσουν· πολλοὶ μάλιστα πολλὰς φορὲς ὠδηγήθηκαν καὶ στὸν θάνατο.

37. Ὅταν βόσκουν τὰ πρόβατα, ὁ Ποιμὴν ἃς μὴ παύῃ νὰ παίζῃ τὴν φλογέρα τῆς διδασκαλίας καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται νὰ κοιμηθοῦν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν φοβεῖται ὁ λύκος ὅσο τὸν ἦχο τῆς ποιμενικῆς φλογέρας.

38. Ὁ Γέροντας δὲν πρέπει οὔτε πάντοτε νὰ ταπεινώνεται παράλογα οὔτε πάντοτε νὰ ἐξυψώνῃ τὸν ἑαυτοῦ ἀπερίσκεπτα, βλέποντας τὸν Παῦλο νὰ χρησιμοποιοῖ καὶ τὰ δυὸ κατὰ τὶς περιστάσεις (πρβλ. Β' Κορ. ι' 10 καὶ ιβ' 10).

39. Ὁ Κύριος πολλὰς φορὲς ἔκρυψε ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ὑποτακτικῶν μερικὰ ἐλαττώματα τοῦ Γέροντος. Ἐκεῖνος ὁμως τὰ ἐφανέρωσε σ' αὐτοὺς καὶ ἐκλόνισε μέσα τους τὴν ἐμπιστοσύνη.

40. Εἶδα Γέροντα, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ὑπερβολικὴ ταπείνωσι συμβουλευόταν σὲ μερικὰ πράγματα τὰ τέκνα του. Εἶδα ὅμως καὶ ἄλλον ποὺ ἤθελε ἀπὸ ὑπερηφάνεια νὰ τοὺς ἐπιδεικνύῃ τὴν ἄσοφῃ σοφία του καὶ νὰ τοὺς συμπεριφέρεται εἰρωνικά.

41. Σπανίως βέβαια, ἀλλὰ ἔτυχε περιστάσι ποὺ εἶδα ἐμπαθεῖς νὰ γίνωνται Γέροντες ἀπαθῶν, καὶ σιγὰ-σιγὰ, ἐπειδὴ ἐντράπηκαν τοὺς ὑποτακτικούς των, νὰ περιορίζουν τὰ πάθη των. Αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα νομίζω ὅτι τὸ ἐπέφερε σ' αὐτοὺς ὁ μισθὸς τῶν «σεσωσμένων», τῶν καλῶν ὑποτακτικῶν δηλαδή. Καὶ ἀπέβη σ' αὐτοὺς ἡ ἐμπαθὴς διακονία αἰτία ἀπαθείας.

42. Πρέπει νὰ προσέχωμε, ὥστε νὰ μὴ σκορπίσωμε στὸ πέλαγος ὅσα συναθροίσαμε στὸ λιμάνι. Ἀντιλαμβάνονται τὸν λόγο ὅσοι εἶναι ἀκόμῃ ἀσυνήθιστοι καὶ ἀγύμναστοι τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου.

43. Μεγάλον πρᾶγμα εἶναι ἀληθινὰ τὸ νὰ ὑπομένης μὲ ἀνδρεία τὸν καύσωνα τῆς ἡσυχίας καὶ τὴν ἄπνοια καὶ τὸν πόλεμον τῆς ἀμελείας καὶ ἀδιαφορίας, καὶ νὰ μὴν ἐπιζητῆς ρεμβασμοὺς καὶ κινήσεις καὶ παρηγορίες ἔξω ἀπὸ τὸ πλοῖον, δηλαδή ἀπὸ τὸ κελλί, ὅπως κάνουν οἱ ἀμελεῖς καὶ ἀδιάφοροι ναυτικοί, οἱ ὁποῖοι τὶς ὥρες τῆς νηνεμίας ποθοῦν τὸ κολύμπι μέσα στὰ νερά. Ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ὅμως εἶναι τὸ νὰ μὴ φοβῆσαι τοὺς θορύβους, ἀλλὰ νὰ μένης ἀπτόητος στὴν καρδίᾳ ἀπὸ τοὺς κτύπους των καὶ ἀτάραχος καὶ νὰ συναναστρέφῃς ἐξωτερικὰ μὲν μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐσωτερικὰ δὲ μὲ τὸν Θεόν.

44. Ἄς σοῦ εἶναι, ὦ θαυμάσιε, τὰ ὅσα συμβαίνουν στὰ κοσμικὰ δικαστήρια, ἀφορμὴ σκέψεως γιὰ τὰ ἰδικὰ μας πράγματα. Ἄς παρατηρῇς ποιὸς ἔρχεται στὸ φοβερὸ καὶ ἀληθινὸ δικαστήριόν μας ὡς κατὰδικος· καὶ ποιὸς ὡς ἀθῶος ἔχοντας πολλὴ ἐπιθυμία νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Θεόν. Εἶναι ὅπωςδήποτε ἀντίθετος ὁ ἐρχομὸς τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου, καὶ χρειάζεται ὁ καθένας τὴν ἰδική του ἀντιμετώπισιν.

45. Πρὶν ἀπ' ὅλα ἂς ἐρωτᾶται ὁ ἔνοχος -ἰδιαιτέρως ὅμως- τί εἶδους ἀμαρτίες διέπραξε. Αὐτὸ γιὰ δύο λόγους: Γιὰ νὰ μὴν ἀποκτᾷ παρρησία, ἐπειδὴ θὰ κεντᾶται καὶ θὰ ταπεινώνεται συνεχῶς ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτῇ. Καὶ γιὰ νὰ παρακινήται πρὸς ἀγάπην μας, γνωρίζοντας ποιά τραύματα ἀνελάβαμε στοὺς ὤμους μας.

46. Οὐτε τοῦτο νὰ σοῦ διαφεύγῃ, ὦ σεπτὲ φίλε, ὅπως καὶ δὲν σοῦ εἶναι ἄγνωστο· μὴ γένοιτο! Ἐννοῶ ὅτι πρέπει στὴν κρίσιν τῶν ἐνόχων νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ οἱ τόποι (ὅπου ἔζησαν) καὶ ἡ ἀνατροφή τους καὶ οἱ συνήθειές τους. Διότι προέρχονται ἐξ αὐτῶν μεγάλες καὶ ποικίλες διαφορές. Πολλὲς φορές ὁ ἀσθενέστερος σωματικὰ εἶναι ταπεινότερος στὴν καρδίᾳ. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ τιμωρῇται ἐλαφρότερα ἀπὸ τοὺς πνευματικούς δικαστάς. Εὐνόητον εἶναι, τί ἰσχύει γιὰ τὴν ἀντίθετην περίπτωσιν.

47. Δὲν εἶναι σωστὸ ὁ λέων νὰ βόσκη πρόβατα. Παρομοίως δὲν εἶναι ἀσφαλὲς ἓνας ποὺ εἶναι ἀκόμῃ ἐμπαθὴς νὰ κυβερνᾷ ἄλλους ἐμπαθεῖς.

48. Ἄσχημον θέαμα ἡ ἀλεποῦ ἀνάμεσα στὶς ὄρνιθες. Τίποτε ὅμως πιὸ ἄσχημον ἀπὸ Ποιμένα ποὺ ὀργίζεται. Διότι αὐτὴ μὲν ἀναταράζει καὶ φονεύει ὄρνιθες, αὐτὸς δὲ λογικὲς ψυχές.

49. Πρόσεξε μὴ γίνῃς λεπτολόγος ἐξεταστής καὶ τῶν πιὸ μικρῶν σφαλμάτων, διότι ἔτσι δὲν θὰ εἶσαι πλέον μιμητὴς τοῦ Θεοῦ.

50. Ἄς ἔχῃς καὶ σὺ τὸν Θεὸν οἰκονόμον καὶ Ἐγούμενον σὲ ὅλες τὶς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις σου, σὰν ἓνα ἄριστον κυβερνήτην. Κόβοντας δὲ μὲ τὴν ἐπέμβασιν Ἐκείνου τὸ θέλημά σου, θὰ γίνῃς καὶ σὺ ἀμέριμνος καὶ θὰ καθοδηγῇς ἀπὸ τὸ νεῦμα Του καὶ μόνο.

51. Πρέπει καὶ σὺ καὶ ὅλοι νὰ ἐξετάσωμε τὸ ἐξῆς: Μήπως ἡ θεία Χάρις οἰκονόμησε νὰ γίνουν μέσῳ ἡμῶν πάρα πολλὰ θαυμαστὰ πράγματα, ὅχι ἀπὸ τὴν ἰδική μας καθαρότητα (καὶ ἀγιότητα), ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πίστι τῶν ὑποτακτικῶν. Ἄλλωστε καὶ πολλοὶ ἐμπαθεῖς (καὶ ἁμαρτωλοὶ Γέροντες) ἐθαυματούργησαν μὲ τὸν τρόπο ποὺ προανεφέρθη.

52. Ἐάν, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, «πολλοὶ ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ μοῦ εἰποῦν· Κύριε, Κύριε, ἐμεῖς δὲν ἐπροφητεύσαμε στὸ ὄνομά σου;» κ. λπ. (Ματθ. ζ' 22), τότε δὲν εἶναι ἀπίστευτο αὐτὸ ποὺ ἐλέχθη πιὸ ἐπάνω.

53. Ἐκεῖνος ποὺ πραγματικὰ ἐξιλέωσε τὸν Θεόν, μπορεῖ κατὰ τρόπο ἀφανῆ καὶ μυστικὸ νὰ εὐεργετῇ ὅσους ὑποφέρουν (ἀπὸ ἁμαρτίες). Ἔτσι ἐπιτυγχάνει δυὸ σπουδαιότατα πράγματα: Καὶ τὸν ἑαυτὸ του φυλάσσει ἄτρωτο ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δόξα σὰν ἀπὸ ἐρυσίβη (=ἀρρώστια τῶν φυτῶν), καὶ αὐτοὺς ποὺ αἰσθάνθηκαν τὴν εὐεργεσίαν τοὺς κάνει νὰ εὐχαριστοῦν μόνο τὸν Θεόν.

54. Σ' ἐκείνους ποὺ τρέχουν μὲ νεανικὴ ὄρεξι ἐτοίμαζε πολὺ καλὰ καὶ μὲ γενναιοδωρία τὰ πιὸ ἐξαιρετὰ καὶ ἀνώτερα φαγητὰ. Σ' ἐκείνους ὅμως ποὺ προχωροῦν καθυστερημένα εἴτε μὲ τὴν ζωὴ τους εἴτε μὲ τὴν διάθεσί τους, δίνει τοὺς γάλα ὅπως στὰ μικρὰ παιδιὰ. Διότι βεβαίως κάθε προσφορά παρηγορίας ἔχει τὸν καιρὸ τῆς.

55. Πολλὲς φορὲς τὸ ἴδιο φαγητὸ σὲ ἄλλους προξένησε προθυμία καὶ σὲ ἄλλους ἀθυμία. Πρέπει νὰ προσέχωμε ποιοὺς ἔχομε ἐμπρὸς μας προκειμένου νὰ κάνουμε σπορά. Νὰ προσέχωμε τὸν χρόνον, τὸ πρόσωπον, τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα.

56. Μερικοὶ χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν καθόλου πόση εὐθύνη ἔχει τὸ νὰ ἀναλάβουν ὑποτακτικούς, ἐπεχείρησαν ἀπερίσκεπτα νὰ ποιμάνουν ψυχές. Καὶ συνέβη προηγουμένως νὰ διαθέτουν πολὺ πνευματικὸ πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ὡς Γέροντες ἐσκόρπισαν στοὺς ἄλλους, καὶ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνον αὐτὴ θέσιν μὲ ἄδεια τὰ χέρια.

57. Ὅπως ὑπάρχουν ἀληθινὰ καὶ γνήσια τέκνα καὶ ἄλλα ἀπὸ δεῦτερον γάμον καὶ ἄλλα ἀπὸ δοῦλες καὶ ἄλλα ποὺ εὐρέθησαν ἐγκαταλελειμμένα στὸν δρόμον, ἔτσι διακρίνομε πολλὰς ἀντιστοιχίες καὶ στὸ θέμα τῆς πνευματικῆς υἱοθεσίας. Πνευματικὴ ἀναδοχή στὴν κυριολεξίαν εἶναι τὸ ὁλοκληρωτικὸ δόσιμο τῆς ψυχῆς σου ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἄλλου. Ὑπάρχει καὶ ἀναδοχή μόνο ὡς πρὸς τὰ ἁμαρτήματα τοῦ παρελθόντος, καθὼς καὶ ὡς πρὸς τὰ ἁμαρτήματα μόνο ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν. Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἀναδοχή κατὰ τὴν ὁποία ἀναλαμβάνομε μόνο τὸ βάρος τῶν ἰδικῶν μας ἐντολῶν, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἔλλειψις πνευματικῆς δυνάμεως καὶ ἀπαθείας. Ἀλλὰ καὶ στὴν πρώτη μορφή τῆς τελείας ἀναδοχῆς ἡ εὐθύνη καὶ τὸ βάρος ποὺ σηκώνομε εἶναι ἀνάλογον μὲ τὴν ἐκκοπή τοῦ θελήματος ποὺ ἐπιβάλλομε.

58. Ὁ γνήσιος υἱὸς γνωρίζεται ποῖος εἶναι στὴν ἀπουσία τοῦ πατέρα του. Ἄς παρατηρῇ ὁ Γέροντας καὶ ἄς σημειώσῃ καλὰ ὅσους τοῦ ἀντιμιλοῦν καὶ τοῦ ἀντιστέκονται, καὶ ἐπὶ παρουσία ὑψηλῶν προσώπων ἄς τοὺς ἐπιτιμᾷ μὲ βαρυτάτες ἐπιπλήξεις καὶ τιμωρίες, ἔστω καὶ ἂν πικραίνονται πολὺ ἀπὸ τοὺς ἐξευτελισμοὺς αὐτοὺς. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐμπνέει φόβον καὶ στοὺς ἄλλους. Καὶ εἶναι βέβαια συμφερότερον μὲ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐνὸς νὰ σωφρονίζωνται οἱ πολλοί.

59. Ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ ἀνέλαβαν φορτία ἄλλων ὑπεράνω τῶν δυνάμεων τους ἀπὸ πνευματικὴ ἀγάπη φέροντας στὸν νοῦ τους Ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «Μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπὸ αὐτὴν κανεὶς δὲν ἔχει» κ. τ. λ. (Ἰωάν. ιε' 13). Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ποὺ ἔχουν λάβει ἴσως ἀπὸ τὸν Θεόν τὴν δύναμιν τῆς πνευματικῆς ἀναδοχῆς καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀναλαμβάνουν μὲ εὐχαρίστησιν χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ ἀδελφοῦ ξένα φορτία.

Ἐγὼ αὐτοὺς τοὺς ἐλεεινολόγησα ὡς ἀνθρώπους χωρὶς ἀγάπη, ἐνῶ γιὰ τοὺς προηγουμένους εὐρῆκα νὰ ταιριάζη κάποιος λόγος τῆς Γραφῆς: «Ὅποιος ἐξάγει ἀπὸ τὸν ἀνάξιον τὸν ἄξιον, θὰ εἶναι ὡσὰν στόμα μου» (Ἱερ. ιε' 19). Καὶ «ὅπως συμπεριεφέρθης στὸν ἄλλον, ἔτσι ἂς συμβῇ καὶ σ' ἐσένα» (Ὁβδ. 15).

60. Παρακαλῶ νὰ προσέξῃς καὶ τὸ ἐξῆς: Ἡ «κατ' ἐννοίαν» ἁμαρτία τοῦ Γέροντος λογαριάζεται πολλὰς φορές βαρύτερη ἀπὸ τὴν «κατ' ἐνέργειαν» ἁμαρτία τοῦ ὑποτακτικοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἐλαφρότερο τὸ πταῖσμα τοῦ στρατιώτου ἀπὸ τὴν ἄσχημη καὶ ἄστοχη ἀπόφασί τοῦ στρατηγοῦ.

61. Νὰ νουθετῇς τοὺς ὑποτακτικούς σου νὰ μὴν ἐξομολογοῦνται μὲ λεπτομερῇ περιγραφὴ τοῦ εἴδους των τὰ σαρκικὰ ἁμαρτήματα τῆς λαγνείας. Ὅλα ὅμως τὰ ὑπόλοιπα νὰ τὰ φέρουν στὴν σκέψι τους νύκτα καὶ ἡμέρα λεπτομερῶς.

62. Γύμναζε τοὺς ὑποτακτικούς σου νὰ εἶναι μεταξύ τους τελείως εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι. Ἀλλὰ πρὸς τοὺς δαίμονας νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικοί.

63. Ἄς μὴ σοῦ διαφεύγῃ σὲ τί ἀποσκοποῦν καὶ ποῦ καταλήγουν οἱ διάφορες σχέσεις τῶν προβάτων τῆς ποιμνῆς σου μεταξύ τους. Διότι οἱ λύκοι ἐπιδιώκουν νὰ καταστρέφουν τοὺς ἀγωνιστὰς μέσῳ τῶν ραθύμων.

64. Μὴ τὸ θεωρῇς κοπιαστικὸ νὰ προσεύχεσαι -ἐφ' ὅσον σοῦ τὸ ζητοῦν- καὶ γιὰ τοὺς ἐντελῶς ἀμελεῖς. Καὶ θὰ προσεύχεσαι ὅχι γιὰ νὰ ἐλεηθοῦν -διότι εἶναι ἀδύνατο, ἐὰν δὲν συνεργήσουν κι ἐκεῖνοι- ἀλλὰ γιὰ νὰ ξυπνήσῃ μέσα τους ὁ Θεὸς τὸν ζῆλο.

65. Οἱ ἀδύνατοι ἂς μὴ συντρώγουν μὲ αἰρετικούς, ὅπως ἔχει ὀρισθῇ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Ὅσοι ὅμως μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου εἶναι δυνατοί, ἐὰν προσκαλοῦνται μὲ ἐμπιστοσύνη καὶ καλὴ προαίρεσι ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ θέλουν νὰ ὑπάγουν, ἂς πηγαίνουν πρὸς δόξαν Κυρίου.

66. Μὴ προφασίζεσαι ἄγνοια (γιὰ τίς ἁμαρτίες ποὺ διέπραξες). Γιατί ὁποιος δὲν ἐγνώριζε καὶ ἔπραξε ἄξια τιμωριῶν, θὰ τιμωρηθῇ γιατί δὲν ἐφρόντισε νὰ μάθῃ.

67. Εἶναι ἐντροπὴ γιὰ τὸν Ποιμένα νὰ φοβῆται τὸν θάνατο, (πράγμα ποὺ δὲν ταιριάζει οὔτε στὸν ὑποτακτικὸ), ἀφοῦ ἡ ὑπακοὴ χαρακτηρίζεται ἀκριβῶς ὡς ἀφοβία τοῦ θανάτου.

68. Ἐρεῦνα, ὦ μακάριε, ποιά ἀρετὴ εἶναι ποὺ χωρὶς αὐτὴ κανεὶς δὲν πρόκειται νὰ ἰδῇ τὸν Κύριον (5). Καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴ πρὶν ἀπὸ ὅλα φρόντιζε νὰ τὴν ἀποκτήσουν τὰ τέκνα σου. Καὶ ἂς τὰ ἀπαλλάξῃς τελείως ἀπὸ τὸν πειρασμὸ νὰ βλέπουν γύρω τοὺς πρόσωπα μὲ ἀπαλὴ καὶ κάπως γυναικεῖα ὄψι.

69. Σὲ ὅλους τοὺς ἐν Κυρίῳ ὑποτακτικούς μας ἂς εἶναι ξεχωριστὲς οἱ κατοικίες καὶ οἱ τάξεις ἀνάλογα μὲ τίς ἡλικίες τους. Ἔτσι δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ διώξωμὲ κανέναν ἀπὸ τὸ λιμάνι.

70. Πρὶν ἀπὸ τὴν νόμιμη ἐνηλικίωση, ὅπως αὐτὴ ὀρίζεται ἀπὸ τοὺς κοσμικούς, ἂς μὴν ἐπιθέσωμὲ σὲ κανέναν τὰ χέρια μας (δηλαδὴ ἂς μὴ κείρωμὲ κανέναν μοναχό). Μήπως συμβῇ μερικὰ πρόβατα νὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ ἄγνοια στὸ σχῆμα καί, ὅταν ἀργότερα ἔλθουν σὲ ἐπίγνωσι καὶ δὲν μποροῦν νὰ ὑπομείνουν «τὸ βάρος καὶ τὸν καύσωνα», λιποτακτῇσιν πρὸς τὸν κόσμον, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν θὰ εἶναι ἀκίνδυνο γι' αὐτοὺς, ποὺ ἐβιάσθησαν νὰ τοὺς κείρουν.

71. Ποιὸς ἄραγε ἔγινε τέτοιος πνευματικὸς «οἰκονόμος» ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε νὰ μὴν ἔχη

ὁ ἴδιος ἀνάγκη ἀπὸ τὶς βρύσες τῶν δακρῶν του καὶ τοὺς μόχθους του, καὶ νὰ τὶς προσφέρῃ ἀφθόνως στὸν Θεὸν γιὰ τὴν ψυχικὴ κάθαρσι τῶν ἄλλων;

72. Ψυχὲς καὶ μάλιστα σώματα μολυσμένα καὶ ἀκάθαρτα, μὴ σταματήσης ποτὲ νὰ σπογγίζης (καὶ νὰ καθαρίζης). Γιὰ νὰ ζητήσης μὲ παρρησία ἀπὸ τὸν καλὸ Ἀγωνοθέτη ὅχι μόνον ἰδικοὺς σου στεφάνους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ψυχῶν.

73. Ἐγνώρισα ἀσθενῇ ποὺ ἐκαθάρισε μὲ τὴν πίστι του τὴν ἀσθένεια ἄλλου ἀσθενοῦς. Τὸ ἐπέτυχε αὐτὸ ἱκετεύοντας ὑπὲρ ἐκείνου τὸν Θεὸν μὲ ἐπαινετὴ ἀναίδεια καὶ θυσιάζοντας τὴν ψυχὴ του χάριν τῆς ἄλλης ψυχῆς, μὲ ταπεινὸ βέβαια φρόνημα. Αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὴν θεραπεία τοῦ ἄλλου ἐπέτυχε καὶ τὴν ἰδική του θεραπεία. Ὁμοίως ἐγνώρισε καὶ ἄλλον ποὺ ἔκανε τὸ ἴδιο, ἀλλὰ μὲ ὑπερηφάνεια. Αὐτὸς ἄκουσε (τὸν Κύριον) νὰ τὸν ἐπιτιμᾷ, λέγοντας, «ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν» (Λουκ. δ' 23).

74. Εἶναι δυνατόν νὰ ἐγκαταλείψῃ κανεὶς κάποιο ἀγαθὸ χάριν ἐνὸς μεγαλυτέρου ἀγαθοῦ. Ὅπως ἔκανε ἐκεῖνος ποὺ ἀπέφυγε τὸ μαρτύριο ὅχι ἀπὸ δειλία, ἀλλὰ χάριν ἐκείνων ποὺ ὠφελοῦντο καὶ ἐσώζοντο ἀπὸ αὐτόν (6).

75. Ὑπάρχει καὶ ἄλλος ποὺ γιὰ νὰ περισώσει τὴν τιμὴ τοῦ πλησίον παρέδωσε τὸν ἑαυτὸ του στὴν ἀτίμωσι. Αὐτὸς, ἂν καὶ στὰ μάτια τῶν πολλῶν φαίνεται ὡς ἀμαρτωλὸς καὶ φιλήδονος, στὴν πραγματικότητά εἶναι «ὡς πλάνος καὶ ἀληθής» (Β' Κορ. ς' 8).

76. Ἐὰν ἐκεῖνος ποὺ κατέχει λόγους ὠφελείας καὶ δὲν τοὺς μεταδίδῃ ἄφθονα, δὲν θὰ μείνῃ ἀτιμώρητος, πόσο ἄραγε, ἀγαπητέ μου, κινδυνεύουν ὅσοι μποροῦν καὶ μὲ τὸν ζῆλο τῶν ἔργων τοὺς ἀκόμη νὰ βοηθήσουν τοὺς ταλαιπωρουμένους, καὶ οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις δὲν δείχνουν προθυμία νὰ συγκοπιᾶσουν μαζί τους;

77. Λύτρωσε ἄλλους σὺ ποὺ ἐλυτρώθηκες ἀπὸ τὸν Θεόν. Σὺ ποὺ ἐσώθηκες σῶσε αὐτοὺς ποὺ ὁδηγοῦνται στὸν θάνατο καὶ μὴ τσιγκουνευθῇς νὰ ἐξαγοράσης αὐτοὺς ποὺ φονεύονται ἀπὸ τοὺς δαίμονας. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἔπαθλο τοῦ Θεοῦ, ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη ἢ ἀγγελικὴ ἐργασία ἢ θεωρία.

78. Σὰν συνεργάτη τῶν ἀσωμάτων καὶ νοερῶν δυνάμεων καθιστᾷ τὸν ἑαυτὸ του ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, μὲ τὴν καθαρότητα ποὺ τοῦ ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, σπογγίζει τὴν ἀκαθαρσία τῶν ἄλλων (καὶ τὴν καθαρίζει) καὶ προσφέρει ἔτσι στὸν Θεὸν ἀπὸ «ἐπίμωμα» «ἄμωμα» δῶρα. Διότι αὐτὸ εἶναι συνεχῶς τὸ μοναδικὸ ἔργο τῶν θείων λειτουργῶν -«πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ οἴσουσι (=θὰ φέρουν) δῶρα» (Ψαλμ. οε' 12), δηλαδὴ ψυχές.

79. Τίποτε ἄλλο δὲν δείχνει περισσότερο τὴν φιланθρωπία καὶ ἀγαθότητα τοῦ Πλάστου μας πρὸς ἐμᾶς, ὅσο τὸ ὅτι ἐγκατέλειψε τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα γιὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ «πεπλανημένον». Πρόσεχε λοιπὸν καὶ σὺ, ὦ ἀξιοθαύμαστε, καὶ ὅλον σου τὸν ζῆλο, τὴν ἀγάπη, τὴν θερμότητα, τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσία σου δείξε τα στὸν περισσότερο «πεπλανημένον καὶ συντετριμμένον». Στὶς μεγάλες ἄλλωστε ἀσθένειες καὶ πληγὲς ἀντιστοιχοῦν ἀναμφιβόλως καὶ μεγάλοι μισθοί.

80. Ἄς ἐξετάσωμε καὶ ἄς προσέξωμε καὶ ἄς ἐνεργήσωμε ἀναλόγως. Ὁ Γέροντας δὲν πρέπει πάντοτε νὰ ἀποδίδῃ τὸ δίκαιο, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας ὠρισμένων ἀδελφῶν. Ἐτύχε νὰ ἰδῶ κάποιον σοφώτατο δικαστὴ νὰ δικάζῃ δυὸ ἀδελφούς. Καὶ τὸν μὲν ἔνοχο ὡς περισσότερο ἀδύνατο τὸν ἀνεκήρυξε ἀθῶο, τὸν δὲ ἀθῶο ὡς ἀνδρεῖο καὶ καρτερικὸ τὸν κατεδίκασε ὡς ἔνοχο· ὥστε νὰ μὴ αὐξηθῇ μὲ τὴν δικαιοσύνη ἡ διάστασις. Ἰδιαίτερως ὁμῶς καὶ χωριστὰ εἶπε στὸν καθένα ἐκεῖνα ποὺ ἔπρεπε καὶ μάλιστα στὸν ψυχικῶς ἀσθενῇ.

81. Ἡ χλοερὴ πεδιάδα εἶναι κατάλληλη γιὰ τὰ πρόβατα. Καὶ ἡ διδασχὴ καὶ ὑπόμνησις τοῦ θανάτου εἶναι ὅ, τι πιὸ κατάλληλο γιὰ κάθε λογικὸ πρόβατο, καὶ ἔχει τὴν δύναμι νὰ

θεραπεία κάθε είδους ψώρα.

82. Όταν επιθεωρήσῃς καὶ ἐξετάζῃς τοὺς ἀνδρείους, νὰ τοὺς ἐξετελίζῃς χωρὶς λόγο ἐμπρὸς τοὺς ἀδυνάτους, ὥστε μὲ τὸ φάρμακο τοῦ ἐνὸς νὰ θεραπεύσῃς τὸ τραῦμα τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ παιδαγωγήσῃς τοὺς παραλύτους νὰ γίνουν στερεοί.

83. Πουθενὰ δὲν φαίνεται ὁ Θεὸς νὰ ἐδημοσίευσε ἐξομολόγησι ποὺ ἄκουσε. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ μὴν ἀνακόψῃ καὶ δυσκολεύσῃ μὲ τὴν ἀποκάλυψι τοὺς ἐξομολογουμένους καὶ τοὺς κἀνὴ ἔτσι νὰ πέσουν σὲ ἀνίατη ἀσθένεια.

84. Καὶ ἐὰν ἔχωμε προορατικὸ χάρισμα ἃς μὴν εἰποῦμε ἐμεῖς πρῶτοι τὰ σφάλματα στοὺς ἐνόχους, ἀλλὰ καλύπτεται μὲ πλάγια λόγια ἃς τοὺς παρακινήσωμε νὰ τὰ ἐξομολογηθῶν οἱ ἴδιοι. Διότι ἔτσι μὲ τὴν ἐξαγόρευσι ποὺ θὰ μᾶς κάνουν, τοὺς παρέχεται πλουσία συγχώρησις. Καὶ μετὰ τὴν ἐξομολόγησι ἃς τοὺς προσφέρωμε τὴν δυνατότητα νὰ ἔχουν πρὸς ἐμᾶς περισσότερο θάρρος καὶ σχέσεις ἀπ' ὅ, τι προηγουμένως. Διότι ἔτσι προοδεύουν πολὺ στὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἀγάπῃ ἀπέναντί μας. Ὅφειλομε ἀκόμῃ νὰ τοὺς παρέχωμε ὑπόδειγμα ἄκρας ταπεινώσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσωμε νὰ αἰσθάνωνται φόβο (καὶ σεβασμὸν) ἀπέναντί μας. Καὶ σὲ ὅλα πρέπει νὰ δείχνῃς ὑπομονή, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωση τῆς ἀνυπακοῆς.

85. Πρόσεξε μήπως ἢ ὑπὲρ τὸ δέον ταπεινώσις σου συσσωρεύσῃ κάρβουνα ἀναμμένα στὴν κεφαλὴ τῶν τέκνων σου.

86. Ἐξέτασε μήπως ἰδῇς δένδρα, τὰ ὁποῖα στὸν ἰδικὸ σου ἀγρὸ πιάνουν ἄδικα τὸν τόπο, ἐνῶ μποροῦν ἴσως νὰ καρποφορήσουν σὲ ἄλλο. Αὐτὰ μὴν ἀμελήσῃς νὰ τὰ συμβουλευσῇς μὲ ἀγάπῃ νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸν ἰδικὸ σου ἀγρὸ καὶ νὰ μεταφυτευθοῦν ἄλλοι.

87. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ποὺ ὁ Γέροντας μπορεῖ ἀκίνδυνα (νὰ βοηθῇ πνευματικῶς καὶ) νὰ κατεργάζεται τὴν ἀρετὴν σὲ ἀκαταλλήλους τόπους, δηλαδὴ σὲ κοσμικωτέρους καὶ φιληδόνους.

88. Ἄς ἐξετάζῃ λοιπὸν καλὰ (ὁ Γέροντας) κάθε πρόβατο ποὺ πρόκειται νὰ δεχθῇ στὴν ποίμνῃ του. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἀπαγορεύει νὰ ἀπορρίψωμε καὶ νὰ ἀπομακρύνωμε ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐκρίναμε ἀκατάλληλο.

89. Ἐὰν ὁ ἱατρὸς διαθέτῃ τὴν ἐσωτερικὴ ἡσυχία, τότε δὲν χρειάζεται καὶ τόσο τὴν ἐξωτερικὴν, προκειμένου νὰ ὑποβοηθῇται στὴν φροντίδα τῶν ἀσθενῶν. Ἐὰν ὅμως στερηθῇ τὴν πρώτην, τότε ἃς χρησιμοποιήσῃ τὴν Δευτέρα.

90. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο δῶρο πιὸ εὐπρόσδεκτο ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅσο τὸ νὰ τοῦ προσφέρωμε λογικὰς ψυχὰς διὰ τῆς μετανοίας. Ὁ κόσμος ὁλόκληρος δὲν ἀξίζει ὅσο ἡ ψυχὴ. Διότι αὐτὸς (εἶναι φθαρτὸς καὶ) παρέρχεται, ἐνῶ ἡ ψυχὴ καὶ εἶναι καὶ παραμένει ἀφθαρτὴ. Μὴ μακαρίζῃς λοιπὸν, ὦ μακάριε, αὐτοὺς ποὺ προσφέρουν χρήματα, ἀλλὰ ἐκεῖνους ποὺ ἀφιερώνουν στὸν Χριστὸν λογικὰ πρόβατα.

91. Νὰ καταστήσῃς ἄμωμο καὶ καθαρὸ τὸ ὁλοκαύτωμα ποὺ προσφέρεις. Διότι διαφορετικὰ, σὲ τίποτε δὲν ὠφέλησες τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὴν θυσία αὐτὴν.

92. Ὅπως πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὸ εὐαγγελικὸν ρητὸν «ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖός θὰ τὸν παραδώσῃ» (Μάρκ. ιδ' 21), ἔτσι ἃς ἐννοήσῃς, ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ, ὅτι «πολλοὶ ἔπρεπε νὰ σωθοῦν -ὅσοι βεβαίως θὰ ἠθελαν- μισθὸ ὅμως θὰ πάρουν ἐκεῖνοι, διὰ τῶν ὁποίων μετὰ τὸν Κύριον ἔγινε ἡ σωτηρία».

93. Περισσότερο από όλα, ὡς σεπτὲ φίλε μου, μᾶς χρειάζεται δύναμις πνευματική. Ὡστε αὐτοὺς ποὺ ἐπεχειρήσαμε νὰ τοὺς εἰσαγάγωμε στὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, καὶ ἀπεφασίσαμε νὰ τοὺς δείξωμε τὸν Χριστὸν ἀναπαυόμενον ἐπάνω στὴν μουσικὴ καὶ κρυφὴ τράπεζα, ὅταν τοὺς ἰδοῦμε νὰ πιέζονται καὶ νὰ στεναχωροῦνται, καὶ μάλιστα εἰς αὐτὰ τὰ πρόθυρα τῆς εἰσόδου, ἀπὸ τὸν ὄχλο (τῶν πειρασμῶν) ποὺ θέλουν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν, τότε ἅς τοὺς πιάσωμε ἀπὸ τὸ χέρι σὰν τὰ νήπια καὶ ἅς τοὺς ἐλευθερώσωμε ἀπὸ τὸν ὄχλο τῶν λογισμῶν αὐτῶν.

Καὶ ἐὰν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι πολὺ νήπιοι ἢ ἀδύνατοι, τότε εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς σηκώσωμε καὶ νὰ τοὺς κρατήσωμε στοὺς ὤμους μας, μέχρις ὅτου περάσουν ἀπὸ τὴν θύρα τῆς πραγματικῆς στενῆς εἰσόδου. Διότι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο συναντᾶται συνήθως ὅλη ἡ ἀποπνικτικὴ πίεσις καὶ θλίψις. Γι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἔλεγε γι' αὐτήν: «Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου, ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ» (Ψαλμ. οβ' 16-17).

94. Ὡμιλήσαμε στὰ προηγούμενα, ὡς μεγάλε πάτερ, γιὰ ἐκεῖνον τὸν μεγάλο πατέρα καὶ διδάσκαλο, πόσο πολὺ ἦταν ἐνδεδυμένος τὴν ἄνω σοφία, ἀνυπόκριτος, ἐλεγκτικὸς, ἀκριβής, νηφάλιος, συγκαταβατικὸς, χαρούμενος στὴν ψυχὴ· καὶ τὸ πιὸ θαυμάσιο ἀπὸ ὅλα, ὅτι παιδαγωγοῦσε μὲ περισσοτέρη ἀκρίβεια ὅσους ἔβλεπε ὅτι ἐπιθυμοῦσαν τὴν σωτηρίαν τους. Ὅσους πάλι ἔβλεπε νὰ ἔχουν ἴδιον θέλημα ἢ προσπάθεια, τοὺς ἐστεροῦσε μὲ τέτοιον τρόπο αὐτὸ ποὺ ἐπεθυμοῦσαν, ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ προσέχουν ὅλοι νὰ μὴ δείχνουν καθόλου ὅτι ἔχουν ἴδιον θέλημα ἢ ἰδιαιτέρες συμπάθειες.

Ἐλεγε μάλιστα ὁ ἀείμνηστος καὶ τοῦτο: Εἶναι καλύτερο νὰ διώξης κάποιον ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, παρὰ νὰ τὸν ἀφήσης νὰ κάνῃ τὸ θέλημά του. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἔδιωξε κάποιον, ἔκανε πολλὰς φορές τὸν διωγμένο ταπεινότερο καὶ τὸν ἔμαθε ἀκόμη νὰ κόβῃ στὸ ἐξῆς τὸ θέλημά του. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ δῆθεν ἀπὸ φιλανθρωπία καὶ συγκατάβασι ἔκανε χάρι σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπέμεναν στὸ θέλημά τους, θὰ τοὺς κάνῃ ὥστε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου των νὰ τὸν καταρῶνται ἐλεεινὰ, διότι μᾶλλον τοὺς ἐξηπάτησε παρὰ τοὺς ὠφέλησε.

Μποροῦσες λοιπὸν νὰ ἰδῇς ἐκεῖνον τὸν Μέγαν μετὰ τὴν ἑσπερινὴ ἀκολουθία νὰ κάθεται ἐπάνω σ' ἓναν θρόνο -ἐξωτερικὰ πλεγμένο ἀπὸ ξύλο καὶ ἐσωτερικὰ μὲ πνευματικὰ χαρίσματα- σὰν νὰ ἦταν βασιλεὺς καὶ νὰ τὸν περικυκλώνουν σὰν σοφὲς μέλισσες ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ τῆς καλῆς συνοδίας καὶ νὰ ἀκούουν σὰν ἀπὸ στόμα Θεοῦ τὰ λόγια καὶ τὰς ἐντολὰς του. Στὸν ἓναν διέταζε νὰ ἀπαγγεῖλῃ πενήντα, στὸν ἄλλον τριάντα καὶ στὸν ἄλλον ἑκατὸ ψαλμούς. Σὲ ἄλλον νὰ κάνῃ τόσες μετάνοιες. Σὲ ἄλλον νὰ κοιμηθῇ καθιστός. Στὸν ἓναν νὰ κάνῃ ὠρισμένη ὥρα ἀνάγνωσι καὶ στὸν ἄλλον νὰ κάνῃ ὠρισμένη ὥρα προσευχή.

Ἐπὶ πλέον ὠρισε δυὸ ἀδελφούς ὡς ἐπιτηρητάς, γιὰ νὰ παρατηροῦν τὴν ἡμέρα αὐτοὺς ποὺ ἄνοιγαν συζητήσεις ἢ ἔπεφταν σὲ ὀκνηρία, καὶ νὰ τοὺς διορθώνουν· καὶ τὴν νύκτα νὰ παρακολουθοῦν ὅσους ἀγρυπνοῦσαν ἄκαιρα καὶ νὰ ἐπιβλέπουν γιὰ ἄλλα πράγματα ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γράψω. Ἀκόμη δὲ καὶ στὸ ζήτημα τῆς τροφῆς εἶχε ὀρίσει ἐκεῖνος ὁ Μέγας στὴν τάξι τοῦ καθενός. Διότι δὲν εἶχαν ὅλοι ἓνα φαγητὸ ἢ ὁμοιο, ἀλλὰ ἐρρυθμιζόταν στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασί του. Σὲ ἄλλους ὁ καλὸς διαχειριστὴς ἔδινε ἀσκητικώτερα καὶ λιγότερα φαγητά, καὶ σὲ ἄλλους πλουσιώτερα. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο ἦταν, ὅτι ὅλοι ἀγόγγυστα ἐκτελοῦσαν τὴν ἐντολὴν τοῦ σὰν νὰ προερχόταν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ. Ὑπῆρχε στὴν ἐξουσία τοῦ ἀειμνήστου καὶ μία λαύρα, στὴν ὁποία ὁ τέλειος κατὰ πάντα Ἡγούμενος ἐγκαθιστοῦσε τοὺς ἀδελφούς τῆς Μονῆς ποὺ ἦσαν ἱκανοὶ γιὰ τὴν ἡσυχαστικὴ ζωὴ.

95. Μὴ κάνης, σὲ παρακαλῶ, τοὺς ἀπλοὺς καὶ εὐθεῖς μοναχοὺς νὰ γίνουν πονηροὶ καὶ πολὺπλοκοι στοὺς λογισμοὺς των. Ἀντιθέτως, εἰ δυνατόν, φρόντιζε νὰ μεταβάλλης τοὺς

πονηρούς σε άπλους – πράγμα θαυμαστό και δυσκατόρθωτο!

96. Ὁ τελείως καθαρισμένος ἀπὸ τὰ πάθη, ἔνεκα τῆς ἰδικῆς του ἀπαθείας σὰν θεϊκὸς δικαστὴς θὰ κἀνῃ μὲ ἀκρίβεια τὴν κρίσι του. Διότι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀπαθείας τύπτει τὴν καρδιά τοῦ δικαστοῦ καὶ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ τιμωρῇ καὶ νὰ καθαρίζῃ τὰ πάθη ὅπως πρέπει.

97. Τὴν ἀκεραία πίστη καὶ τὰ εὐσεβῆ δόγματα ἃς ἀφήσῃς πρὶν ἀπὸ ὅλα κληρονομία στὰ τέκνα σου, ὥστε ὄχι μόνον τὰ τέκνα σου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐγγονοὺς σου νὰ ὁδηγήσῃς στὸν Κύριον διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας.

98. Αὐτοὺς ποὺ εἶναι γεμάτοι νεανικὸ σφρίγος μὴ λυπᾶσαι νὰ τοὺς ἐξασθενίζῃς καὶ νὰ τοὺς δαμάζῃς, ὥστε νὰ σὲ δοξάσουν τὴν ὥρα τοῦ θανάτου των.

99. Ἄς ἔχῃς, ὦ πάνσοφε, καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὡς ὑπόδειγμα τὸν μέγαν Μωϋσῆ. Διότι καὶ αὐτὸς δὲν κατῴρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν Φαραὼ τοὺς ὑπηκόους, ἂν καὶ τὸν ἀκολουθοῦσαν μὲ προθυμία, παρὰ ἀφοῦ ἔφαγαν τὸν ἄζυμο ἄρτο μὲ τὰ πικρὰ χόρτα. Ἄζυμος ἄρτος σημαίνει ψυχὴ χωρὶς τὸ πρόσθετο στοιχεῖο, (τὸ προζύμι), τοῦ ἰδίου θελήματος. Διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δημιουργεῖ «φούσκωμα» καὶ ἔπαρσι. Ὁ ἄζυμος ἄρτος ἀντίθετα πάντοτε παραμένει ταπεινός. Καὶ ὡς πικρὰ χόρτα ἃς ἐννοήσωμε ἄλλοτε τὴν δριμύτητα ποὺ φέρει ἡ ἐντολὴ τοῦ Γέροντος, καὶ ἄλλοτε τὴν θλίψι ποὺ φέρει ἡ πικρία τῆς νηστείας.

100. Ἐγώ, ὦ μέγαλε πάτερ, καθὼς σοῦ γράφω αὐτά, νομίζω ὅτι ἀκούω ἐκεῖνον ποὺ λέγει: Ἐσὺ ποὺ διδάσκεις τὸν ἄλλο, δὲν γίνεσαι διδάσκαλος τοῦ ἑαυτοῦ σου;» (Ρωμ. β' 21).

Καὶ τώρα τὰ ἐξῆς μόνο θὰ εἰπῶ καὶ θὰ σταματήσω τὸν λόγο: Ψυχὴ ποὺ μὲ τὴν καθαρότητα ἐνώθηκε μὲ τὸν Θεόν, δὲν χρειάζεται ἄλλον διδασκαλικὸ λόγον, διότι ἡ μακαρία φέρει μέσα τὴν τὸν αἰώνιον Λόγον ὡς μυσταγωγὸ καὶ ὁδηγὸ καὶ φωτιστὴ. Τέτοια ἀκριβῶς ἔχω ἀντιληφθῇ ὅτι εἶναι καὶ ἡ ἰδικὴ σου ἱερώτατη καὶ ὀλοφώτεινη κεφαλὴ. Γνωρίζω καλὰ τὴν πάναγνη γνώμη καὶ διάθεσί της, ὄχι ἀπλῶς ἀπὸ λόγια, ἀλλὰ ἀπὸ ἔργα καὶ προσωπικὴ πείρα· καὶ γνωρίζω ὅτι ἐξαστράπτει μὲ τὴν πραότητά της ποὺ φονεύει τὰ θηρία καὶ μὲ τὴν ταπείνωσί της – ἀρετὲς ὁμοιὲς μὲ ἐκεῖνες τοῦ μεγάλου νομοθέτου Μωϋσῆ.

Αὐτὸν ἀκολουθώντας κατὰ πόδας, ὦ καρτερικότατε, καὶ προχωρώντας συνεχῶς πρὸς τὰ ὕψη, ὀλίγο ἀκόμη καὶ θὰ τὸν ξεπερνοῦσες -ἐννοῶ στὸ ἐγκώμιο τῆς ἀγνότητος καὶ στὸ βραβεῖο τῆς σωφροσύνης- διὰ τῶν ὁποίων ἰδιαίτερα καὶ ἀποκλειστικὰ μποροῦμε νὰ πλησιάσωμε τὸν Θεόν, ποὺ εἶναι πάναγνος, ποὺ δίδει κάθε ἀπάθεια καὶ ἐνισχύει στὴν ἀπόκτησί της, καὶ ποὺ μεταβιβάζει μὲ αὐτὴν (τὴν ἀπάθεια) ἀπὸ τὴν γῆ στὸν οὐρανὸ ὅσους ζοῦν ἀκόμη στὴν γῆ.

Ἀνέβηκες δὲ στὰ ὕψη αὐτῶν τῶν ἀρετῶν, ὅπως ὁ φίλος της ἀγνότητος Ἡλίας, σὰν μὲ πύρινο ἄρμα μὲ ἀκούραστα πόδια, καὶ ὄχι μόνον τὸν Αἰγύπτιο ἐφόνευσες καὶ ἀπέκρυψες τὸ κατόρθωμα μέσα στὴν ἄμμο τῆς ταπεινοφροσύνης, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἔτρεξες πρὸς τὸ ὅρος. Ἐκεῖ μὲ ἀκανθώδη καὶ δυσκολοβάδιστη στὰ θηρία πορεία ἀντίκρυσες τὸν Θεόν καὶ ἀξιώθηκες νὰ ἀπολαύσῃς τὴν φωνὴ καὶ τὴν λάμψι Του. Καὶ ἔλυσες τὰ ὑποδήματά σου, δηλαδὴ κάθε περίβλημα καὶ κάλυμμα τῶν νεκρῶν ἁμαρτωλῶν παθῶν. Καὶ ἔπιασες ἀπὸ τὴν οὐρά, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἄκρῃ τὸν Ἄγγελον ποὺ ἐγίνε Δράκοντα καὶ τὸν ἔρριξες σὰν μέσα στὴν φωλιά του σὲ βαθύτατο λάκκο καὶ ζοφερὸ σκοτάδι. Ἀλλὰ καὶ τὸν Φαραὼ ἐνίκησες, τὸν ὑψηλὸ καὶ ἀγέρωχο, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐτρομοκράτησες καὶ κατέπληξες καὶ τὰ πρωτότοκά τους -τὸ μεγαλύτερο κατόρθωμα- ἐθανάτωσες.

Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος σὰν σὲ ἀκλόνητο καὶ ἀκράδαντο, σοῦ ἐμπιστεύθηκε τὴν καθοδήγησι

τῶν ἀδελφῶν. Ἐσύ, ὦ ὁδηγέ, ὁδηγώντας αὐτούς, τοὺς ἀπεμάκρυνες ἄφοβα καὶ τοὺς ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸν Φαραῶ καὶ ἀπὸ τὸν ἀκάθαρτο πηλὸ τῆς πλινθοποιΐας. Καὶ τοὺς μετέδωσες καὶ τοὺς ἔκανες νὰ γευθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν καλὰ τὸ πῦρ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν νεφέλη τῆς ἀγνότητος ποὺ σβήνει καὶ ἐξαφανίζει ὅλη τὴν φλόγα (τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιθυμιῶν). Ἐπὶ πλέον διεσκόρπισες ἔμπρὸς τοὺς τὴν ἐρυθρὰ καὶ φλογισμένη θάλασσα (τῆς σαρκικῆς πυρώσεως) -τὴν θάλασσα στὴν ὁποία ἰδιαιτέρως κατὰ κανόνα οἱ περισσότεροι κινδυνεύομε- καὶ τοὺς ἀνέδειξες μὲ τὴν ράβδο σου καὶ τὴν ποιμενικὴ σου ἐπιστήμη νικητὰς καὶ τροπαιοῦχους, καὶ ἐπνίξες τελειωτικὰ ὅλους τοὺς ἐχθροὺς ποὺ τοὺς κατεδίωκαν ἀπὸ πίσω.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸν Ἀμαλήκ τῆς οἰήσεως, αὐτόν, ποὺ συνήθως συναντοῦν οἱ νικηταὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν νίκη τῆς θαλάσσης, τὸν κατετρόπωσες μὲ τὴν ἔκτασι τῶν χειρῶν σου, καθὼς ἴστασο ἀνάμεσα στὴν πράξι καὶ στὴν θεωρία καὶ προσευχόσουν γιὰ τὸν θεοφώτιστο λαό σου. Ἐνίκησες τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη. Ἀνέβασες πρὸς τὸ ὄρος τῆς ἀπαθείας αὐτοὺς ποὺ σὲ ἀκολουθοῦν. Τοὺς ἐχειροτόνησες ἱερεῖς (πνευματικῶν θυσιῶν). Παρέδωσες τὸν νόμο τῆς (πνευματικῆς) περιτομῆς, μὲ τὴν ὁποία ἐὰν δὲν καθαρισθοῦμε εἶναι ἀδύνατο νὰ ἰδοῦμε τὸν Θεόν. Ἀνέβηκες πολὺ ὑψηλὰ παραμερίζοντας κάθε σκοτεινὸ σύννεφο καὶ ζόφο καὶ θύελλα, παραμερίζοντας δηλαδὴ τὸ «τρίγνοφον» (7) σκοτάδι τῆς ἀγνοίας.

Προσῆγγισες στὸ φῶς, τὸ ὁποῖον σοῦ παρουσιάσθηκε κατὰ πολὺ σεβασμιώτερο καὶ λαμπρότερο καὶ ἀνώτερο ἀπὸ ὃ, τι στὴν βάτο. Ἀξιώθηκες νὰ ἀκούσης τὴν θεϊκὴ φωνή. Ἀξιώθηκες θεϊκῆς θεωρίας καὶ προφητικῆς χάριτος. Εἶδες κατὰ κάποιον τρόπο, ζώντας ἀκόμη στὴν γῆ, τὰ «ὀπίσω τοῦ Θεοῦ», δηλαδὴ τὰ μελλοντικὰ μεγαλεῖα, τὸν πλήρη φωτισμὸ τῆς γνώσεως ποὺ μᾶς ἀναμένει στὴν μέλλουσα ζωή. Ἐπειτα ἄκουσες καὶ τὴν φωνὴ ποὺ σοῦ εἶπε: «Δὲν θὰ ἰδῇ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου» (Ἐξοδ. λγ' 20). Γι' αὐτὸ καὶ κατέβηκες ἀπὸ ἐκείνη τὴν θέα τοῦ Θεοῦ στὴν βαθύτατη κοιλάδα τῆς ταπεινώσεως, στὸν Χωρήβ, φέροντας μαζί σου καὶ τὶς πλάκες ποὺ ἀνυψώνουν στὴν γνῶσι τοῦ θεϊκοῦ θελήματος, καὶ ἔχοντας ἀκτινοβόλο καὶ δοξασμένο τὸ πρόσωπο τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ἀλλοίμονο ὅμως γιὰ τὸ θέαμα ποὺ ἀντίκρυσες ἐν συνεχείᾳ: Τὸ χρυσὸ μοσχάρι ποὺ κατεσκεύασαν! Αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς ἰδικῆς μου συνοδίᾳς. Ἀλλοίμονο γιὰ τὴν συντριβὴ τῶν πλακῶν!

Τὶ ἔκανες ἔπειτα; Ἐπῆρες τὸν λαό σου ἀπὸ τὸ χέρι. Τὸν ἐπέρασες μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο. Ἴσως δὲ καὶ ὅταν κάποτε συνέβη νὰ φλέγεται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ του φλόγα, τοῦ ἀνοιξες πηγὴ ὕδατος δακρύων μὲ τὸ ξύλο, δηλαδὴ μὲ τὴν σταύρωσι «τῆς σαρκός, σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις» (Γάλ. ε' 24). Πολεμεῖς ἔπειτα τὰ ἐχθρικά ἔθνη ποὺ συναντᾷς καὶ τὰ κατακαίεις μὲ τὸ πῦρ τοῦ Κυρίου. Φθάνεις στὸν Ἰορδάνη -τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ παραποιήσω καὶ νὰ προχωρήσω λίγο πιὸ πέρα τὴν διήγησι- καὶ ὅπως ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ χωρίζεις σὲ τμήματα τὸν λαό μὲ τὸν λόγο σου. Ἐν συνεχείᾳ διαιρεῖς τὰ ὕδατα, καὶ αὐτὰ ποὺ ἦταν ἔμπρὸς, (δηλαδὴ τὰ εἰσαγωγικὰ δάκρυα), τὰ ἄφησες νὰ χυθοῦν στὴν ἄλμυρὰ καὶ Νεκρὰ θάλασσα, νὰ χυθοῦν δηλαδὴ γιὰ τὴν νέκρωσι τῶν παθῶν. Ἐνῶ τὰ ὕδατα ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐπάνω, δηλαδὴ τὰ (τελειοποιᾶ) δάκρυα τῆς ἀγάπης ποὺ προέρχονται ἐκ τῆς ἁνωθεν χάριτος, τὰ ἐσταθεροποίησες στοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νοητῶν Ἰσραηλιτῶν σου, (δηλαδὴ τῶν μαθητῶν σου).

Ἐπειτα τοὺς διατάζεις νὰ πάρουν δώδεκα πέτρες, ποὺ σημαίνει ἢ ὅτι τοὺς δείχνεις τὸν δρόμο τῶν Ἀποστόλων ἢ ὅτι ὑπονοεῖς τὴν νίκη τῶν ὀκτῶ περίπου ἐθνῶν καὶ παθῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ἀπόκτησι τῶν τεσσάρων μεγάλων καὶ γενικῶν ἀρετῶν (8). Ἀπομακρύνεσαι καὶ ἀφίνεις πλέον πίσω σου ὀριστικὰ τὴν περιοχὴ τῆς ἀγόνου καὶ Νεκρᾶς θαλάσσης. Φθάνεις ἔμπρὸς στὴν ἐχθρικὴ πόλι. Σαλπίζεις μὲ τὴν προσευχὴ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἐβδόμου κύκλου, δηλαδὴ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπιγείου ἀνθρωπίνης ζωῆς (9). Κατεκρήμνισες τὴν πόλι. Ἐνίκησες. Ἔτσι μπορεῖς νὰ ψάλλης καὶ σὺ πρὸς τὸν αὔλο καὶ ἀόρατο Σύμμαχό σου: «Οἱ ρομφαεῖς τοῦ ἐχθροῦ ἐκμηδενίσθηκαν καὶ τὶς πόλεις τῶν

παθῶν μου κατέστρεψες» (πρβλ. Ψαλμ. θ' 7).

Θέλεις νὰ εἰπῶ τὸ σπουδαιότερο καὶ γενναιότερο ἀπὸ ὅλα; Ἀνέβηκες στὴν Ἱερουσαλὴμ, ποὺ εἶναι ἡ ὄρασις τῆς τελείας ψυχικῆς εἰρήνης. Βλέπεις τὸν Χριστόν, τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης. Συγκακοπαθεῖς «ὡς καλὸς στρατιώτης» (Β' Τιμ. β' 3). Συσταυρώνεσαι κατὰ τὴν σάρκα «σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις» (Γάλ. ε' 24). Καὶ ἔτσι δικαίως γίνεσαι, ὅπως ὁ Χριστὸς, «Θεὸς τοῦ Φαραώ» (Ἔξοδ. ζ' 1) καὶ ὅλης τῆς ἐχθρικῆς τοῦ δυνάμεως. Ἐν συνεχείᾳ συνθάπτεσαι καὶ συγκατέρχεσαι στὸν ἄδη, στὴν ἄβυσσο δηλαδὴ τῆς θεολογίας καὶ τῶν ἀρρήτων μυστηρίων. Ἀλείφεις μὲ μύρα καὶ εὐωδιάζεις ἀπὸ τὶς συγγενικὲς καὶ ἀγαπημένες γυναῖκες, δηλαδὴ ἀπὸ τὶς ἀρετές. Ἀνασταίνεσαι, -τί μὲ ἐμποδίζει νὰ τὸ εἰπῶ καὶ αὐτὸ, ὅταν καὶ στὸν οὐρανὸ εὐρίσκεισαι καὶ κάθεις ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς (10); Ὡ, τί διέδωσαν οἱ ἐχθροί, ὅτι ἐκλάπη τὸ σῶμα σου! - ἀνασταίνεσαι καὶ σὺ τριήμερος, μετὰ τὴν νίκη δηλαδὴ τῶν τριῶν τυράννων ποὺ ἀντιστοιχεῖ μᾶλλον, γιὰ νὰ γίνω πιὸ σαφής, μὲ τὴν νίκη τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ καὶ μετὰ τὴν κάθαρσι τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς, τοῦ ἐπιθυμητικοῦ δηλαδὴ, τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ διανοητικοῦ.

Ἐρχεσαι τέλος ἐπάνω στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν -πρέπει νὰ συντμήσω τὸν λόγο καὶ νὰ μὴ σοφίζωμαι περιττά, γράφοντας μάλιστα πρὸς ἐσένα τὸν πλήρη σοφίας καὶ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους μας στὴν γνῶσι τῶν «ὑπὲρ ἡμᾶς» πραγμάτων- γιὰ τὸ ὅποιον ὄρος ἕνας καλὸς ὁρομεὺς ἐκελαηδοῦσε καὶ ἔλεγε: «Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις» (Ψαλμ. ργ' 18), γιὰ τὶς ψυχὲς δηλαδὴ ποὺ ἐξολοθρεύουν τὰ θηρία (11). Τρέχοντας λοιπὸν καὶ σὺ μαζί μὲ αὐτὸν ἐφθάσες στὴν ἄκρη τοῦ ὄρους. Ἀνέβλεψες πρὸς τὸν οὐρανὸ -πάλι θὰ ἐπαναφέρω τὸν λόγο στὸν συμβολισμό τοῦ Λόγου-, εὐλόγησες ἐμᾶς τοὺς μαθητάς σου, εἶδες νὰ προβάλλῃ ἐμπρὸς σου στηριγμένη στὸν οὐρανὸ ἡ κλίμαξ τῶν ἀρετῶν.

Σ' αὐτὴν τὴν κλίμακα σύμφωνα μὲ τὴν χάρι ποὺ σοῦ ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸν «σὰν σοφὸς ἀρχιτέκτων ἔβαλες τὸ θεμέλιο» (Α' Κορ. γ' 10) ἢ μᾶλλον τὴν κατασκεύασες ὁλόκληρη, μολονότι ἀπὸ τὴν πολλή σου ταπεινοφροσύνη ἐπίεσες ἐμᾶς τοὺς ἀνοήτους καὶ μᾶς παρεπλάνησες νὰ σοῦ δανείσωμε τὸ ρυπαρὸ μας στόμα γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃς στὸν λαὸ σου. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι περίεργο, διότι σύμφωνα μὲ τὴν συμβολικὴ διήγησι καὶ ὁ Μωϋσῆς συνήθιζε νὰ ἀποκαλῇ τὸν ἑαυτὸ του ἰσχνόφωνο καὶ βραδυγλωσσο. Ὁ Μωϋσῆς ὅμως ἀξιώθηκε νὰ ἔχῃ ἄριστο βοηθὸ καὶ «λογοδότῃ» τὸν Ἀαρών. Ἐνῶ ἐσύ, ὁ μνημένος στὰ ἄρρητα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, δὲν γνωρίζω πῶς παρωρμήθηκες νὰ ἔλθῃς σ' ἐμένα, μία ἄνυδρη πηγὴ γεμάτη ἀπὸ αἰγυπτιακοὺς βατράχους ἢ μᾶλλον ἀπὸ κάρβουνα.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν πρέπει νὰ σταματήσω ἀφίνοντας ἀτελείωτο τὸν δρόμο τοῦ λόγου ποὺ ἀφορᾷ ἐσένα, ὦ οὐρανοδόρμε, συνεχίζω ὑφαίνοντας πάλι τὸν ποικιλόμορφο στολισμὸ τοῦ κάλλους σου:

Προχώρησες στὸ ἅγιον ὄρος, ἀνύψωσες τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανὸ, ἐπάτησες τὸ πόδι σου στὴν ἄκρη, ἔτρεξες, ἀνέδραμες, ἀνυψώθηκες, «ἐπέβης ἐπὶ χερουβεὶμ», δηλαδὴ στίς ἀγγελικὲς ἀρετές, «καὶ ἐπετάσθης» (Ψαλμ. ιζ' 11), καὶ «ἀνέβης ἐν ἀλαλαγμῷ» (Ψαλμ. μς' 6), ἀφοῦ κατετρόπωσες τὸν ἐχθρό. Μᾶς ἀνοιξες τὸν δρόμο, προηγήθηκες, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη ἠγεῖσαι καὶ προηγεῖσαι ὅλων μας, διότι ἔχεις τρέξει καὶ ἔχει φθάσει στὴν κορυφὴ τῆς ὁσίας Κλίμακος καὶ ἔχεις ἐνωθῇ μὲ τὴν ἀγάπη.

Ἡ δὲ ἀγάπη εἶναι ὁ Θεὸς (Α' Ἰωάν. δ' 8).

Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἀμήν.

Σημειώσεις

1. Ἡ κατάκτησις τῆς θείας σοφίας καὶ τοῦ τίτλου τοῦ διδασκάλου γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἀνατολή προϋπέθετε πάντοτε τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου καὶ τὸν ἄνωθεν φωτισμό. «Ἄνευ τῶν Ἀγίων δὲν ὑπάρχουν ἀληθινοὶ διδάσκαλοι καὶ παιδαγωγοὶ οὔτε ἀληθινὴ παιδεία ἄνευ τῆς ἀγιότητος. Μόνον ὁ Ἅγιος εἶναι ὁ ἀληθινὸς παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος. . . Ἡ ἀληθινὴ παιδεία, ὁ ἀληθινὸς φωτισμός, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἀγιότητος» (π. Ἰουστίνος Πόποβιτς). Σχετικῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὅτι ἡ καθαρότης τοῦ βίου καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο θεοδίδακτο καὶ ἀνενδεῆ μελέτης βιβλίων -«τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν ἀντὶ βιβλίων γενέσθαι ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ καθάπερ ταῦτα διὰ μέλανος, οὕτω τὰς καρδίας τὰς ἡμετέρας διὰ Πνεύματος ἐγγεγράφθαι» (Α΄ ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, προοίμιον).
2. Ἐννοεῖ τοὺς Ἀγγέλους. Ἴσως ὅμως νὰ ἐννοῇ καὶ τοὺς Ἁγίους.
3. Στὴν Ὁρθόδοξο ἀσκητικὴ παράδοση εἶναι κοινὴ πίστις ὅτι σὲ ἁγίους τόπους ἢ σὲ ἱερὰς χρονικὰς περιόδους (δεσποτικὰς, θεομητορικὰς ἐορτὰς κ. λπ.), ἡ Χάρις προσφέρεται πλουσιωτέρᾳ καὶ ἡ θεία μέθεξις παρουσιάζεται ἐντονωτέρᾳ. Ἡ ἐν λόγῳ πεποίθησις τοῦ ὁσίου Ἰωάννου ὑποσημαίνει καὶ τὸ ἔξοχο ἐκκλησιαστικὸ του φρόνημα.
4. Ἐννοεῖ τοὺς δαίμονας τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς κενοδοξίας. Ἀπὸ αὐτοὺς διατρέχουν ἰδιαίτερως κίνδυνο οἱ νεώτεροι καὶ ἀρχαριοί. Καὶ περὶ ἀρχαρίων ἀσφαλῶς γίνεται ἐδῶ λόγος, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ «ἵππον ἔτι ἀγυμνάστως διακείμενον».
5. Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν συνάφεια τοῦ λόγου πρόκειται γιὰ τὴν ἀρετὴ τῆς ἠθικῆς καθαρότητος καὶ ἀγνότητος. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται» εἶπε ὁ Κύριος (Ματθ. ε΄ 8).
6. Ἐννοεῖ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νεοκαισαρείας τὸν Θαυματουργό, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ πολλοὺς χριστιανοὺς στὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸ (250 μ. Χ.) κατέφυγε στὰ ὄρη.
7. Κατὰ μία ἄποψι τὸ ἀποκαλεῖ «τρίγνοφον», διότι ἐπικάθηται στὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς -λογιστικὸ, ἐπιθυμητικὸ καὶ συναισθηματικὸ.
8. Οἱ τέσσερις γενικώτατες ἀρετὲς εἶναι ἡ φρόνησις, ἡ ἀνδρεία, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ συναντᾶται στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία καὶ ἔχει υἱοθετηθῇ ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.
9. Ὁ ἑβδομος κύκλος συμβολίζει τὴν ἐπίγειο ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὁγδοὸ πού ἀντιστοιχεῖ στὴ ζωὴ τῆς αἰωνιότητος (πρβλ. σχόλιο 1, λόγου Ε΄).
10. Ἡ τολμηρὰ αὐτὴ φράσις δικαιολογεῖται, διότι ἐκλαμβάνεται μὲ τὴν ἐννοια ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἀνεκεφαλαιώθη καὶ ἐτιμήθη στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκάθησε μετὰ τὴν Ἀνάληψι στὸν θρόνο τῆς μεγαλωσύνης. Σχετικῶς βλέπε καὶ Ἐφεσ. β΄ 6.
11. Βλέπε σχόλιο 1, λόγου ΚΕ΄.